

๒
๘๑๕.๑๑๓
พ.๘๔๔๐

ผู้หญิงในนวนิยายของวิลม สตรีไพบูลย์ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์

16 ส.ย. 2541

ปริญญานิพนธ์
ของ
เพ็ญแข งามดวงใจ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

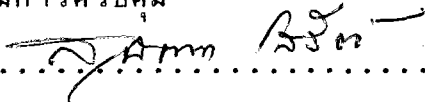
พฤษภาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

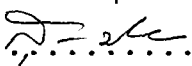
๘๘๙๗

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์
ฉบับนี้แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

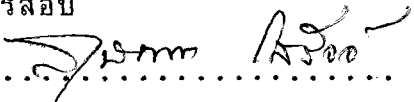
..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ สุนันทา โสรัจจ์)

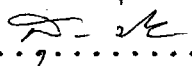
..... กรรมการ

(อาจารย์ สุกา ปานเจริญ)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ สุนันทา โสรัจจ์)

..... กรรมการ

(อาจารย์ สุกา ปานเจริญ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์ สวดี กุประดิษฐ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่...15...เดือน...พฤษภาคม.....พ.ศ...2541....

ประกาศคุณประการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากรองศาสตราจารย์สุนันทา โสรจักษ์ ประธาน และอาจารย์สุภา ปานเจริญ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้แนวคิด ให้คำแนะนำและข้อคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องในปริญญานิพนธ์ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สุวดี ภูประดิษฐ์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ช่วยแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องจนปริญญานิพนธ์นี้สมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นิศยา บุญสิงห์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับหัวข้อในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งให้ข้อคิดอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณคณาจารย์ในสถานศึกษาแห่งนี้ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ แก่ผู้วิจัยมาตลอดการศึกษา

ขอขอบพระคุณ คุณจันทนา วงษ์วิโรจน์ คุณวิวรรธณ คลังกรณ์ คุณประภาพรรณ บุตรศรี คุณประนอม จันทร์บัว คุณสุริรัตน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา คุณเพ็ญพิศ โพธิทรัพย์ คุณสุกัญญา ประพันธ์ และคุณวรรณ อยู่เย็น กัลยาณมิตรที่แสนดีที่ได้ให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณพี่น้องร่วมสายโลหิต และญาติมิตร ที่ให้กำลังใจเสมอมา

และขอรำลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ผู้จุดประกายแห่งความรักด้านการศึกษามาจนสำเร็จในวันนี้มาถึง

เพ็ญแข งามดวงใจ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
คำนิยามเฉพาะศัพท์.....	5
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2 วิเคราะห์ลักษณะตัวละครหญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์.....	21
ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมสูง.....	22
ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง.....	28
ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมต่ำ.....	136
3 วิเคราะห์บทบาทผู้หญิงตามสถานภาพของตัวละครในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์	156
3.1 บทบาทของผู้หญิงในครอบครัว	157
3.1.1 บทบาทในฐานะบุตรสาว	158
3.1.1.1 บทบาทของบุตรสาวที่อยู่ในโอวาท	159
3.1.1.2 บทบาทของบุตรสาวที่ไม่อยู่ในโอวาท.....	179
3.1.2 บทบาทของภรรยา.....	185
3.1.2.1 บทบาทของภรรยาที่เหมาะสม.....	185
3.1.2.2 บทบาทของภรรยาที่ไม่เหมาะสม	202
3.1.3 บทบาทของมารดา.....	209
3.1.3.1 บทบาทของมารดาที่เสียสละ.....	209
3.1.3.2 บทบาทของมารดาที่ขาดความรับผิดชอบ.....	218
3.2 บทบาทในสังคม.....	21

บทที่	หน้า
3.2.1 บทบาทในการประกอบอาชีพ.....	221
3.2.2 บทบาทในการเข้าสู่สังคม.....	239
3.2.3 บทบาทในการเมือง.....	253
4 วิเคราะห์ลักษณะของผู้เขียนที่มีต่อผู้หญิง.....	259
4.1 ในด้านการศึกษา	260
4.2 ในด้านชีวิตสมรส	263
4.2.1 การเลือกคู่ครอง.....	263
4.2.2 การแต่งงาน	269
4.2.3 การอยู่เป็นโสดหรือเป็นหม้าย.....	270
4.2.4 การดำเนินชีวิตครอบครัว	271
4.3 ทักษะเกี่ยวกับสังคม	276
5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	282
อภิปรายผล.....	284
ข้อเสนอแนะ	287
บรรณานุกรม.....	288
ประวัติย่อผู้วิจัย	292

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมสูง	29
2 ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง.....	48
3 ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมที่ต่ำ.....	178

155110
กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมจากผู้อ่านในยุคนี้เพราะนอกจากจะให้ความบันเทิงเรีงรมย์อันเป็นความต้องการพื้นฐานอย่างหนึ่งของมนุษย์แล้วนวนิยายยังเป็นสื่อถ่ายทอดความคิดความต้องการของผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านได้อีกด้วย ดังที่ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ ได้กล่าวถึงลักษณะของนวนิยายไว้ว่า

นวนิยายคือเรื่องราวที่มีเหตุการณ์ต่อเนื่อง ความมุ่งหมายของนวนิยายนั้นก็เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้อ่าน นวนิยายจึงอยู่ในประเภทของบันเทิงคดี แต่บางทีนักเขียนก็ใช้นวนิยายเป็นเครื่องมือสำหรับเสนอ ‘สาร’ ของตน อาจเป็นสารที่เรียกร้องความเป็นธรรมในสังคมหรือเย้ยหยันเสียดสีสังคม หรือแสดงแนวความคิดเกี่ยวกับชีวิต และสังคมในแง่ใดแง่หนึ่ง (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. 2519 : 182)

นอกจากนี้ สุจิตรา สุดเดิยวไกร ยังได้กล่าวอีกว่า

นวนิยายเป็นวรรณกรรมชนิดหนึ่งซึ่งเป็นผลผลิตของมนุษย์ในสังคม จึงย่อมมีเนื้อหาและความคิดอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีชีวิตร่วมกันของคนในสังคมทั้งนี้เพราะชีวิตความเป็นอยู่และลักษณะความเป็นไปในสังคมเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ มนุษย์จึงนำสิ่งที่ตนพบเห็นมาจำลองเป็นภาพชีวิตในนวนิยายโดยใช้อักษรเป็นสื่อกลาง (สุจิตรา สุดเดิยวไกร. 2518 : 40)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า นวนิยายย่อมมีความสัมพันธ์กับสภาพสังคม เป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนภาพของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยถ้าต้องการทราบถึงสภาพความเป็นไปของบุคคลในสมัยใดก็ศึกษาได้จากนวนิยายที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น

ในปัจจุบันการศึกษาเฉพาะเรื่องราวของผู้หญิงเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากบทความและงานวิจัยที่ได้มีผู้ศึกษาไว้โดยศึกษาจากสภาพความเป็นจริงทางสังคม

จากตัวบทกฎหมาย จากวรรณกรรมประเภทต่างๆ ทั้งนี้ผู้หญิงนับเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่แม้ว่าในอดีตผู้หญิงจะมีฐานะและบทบาทด้อยกว่าผู้ชายในทุกๆ ด้านแต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ฐานะและบทบาทของผู้หญิงก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมและการเปลี่ยนแปลงนั้นก็ย่อมถูกบันทึกลงในวรรณกรรมประเภทต่างๆ รวมทั้งนวนิยายด้วยเช่นกัน ดังนั้นการศึกษาเฉพาะเรื่องของผู้หญิงจากนวนิยายย่อมทำให้มองเห็นภาพของผู้หญิงในด้านความเป็นอยู่ ฐานะ บทบาท สิทธิ หรือคตินิยม ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อันเป็นภาพสะท้อนของผู้หญิงในสังคมไทยด้วยเช่นกัน

สำหรับวรรณกรรมไทย นักเขียนยุคปัจจุบันที่มีท่วงทำนองการเขียนนวนิยายที่สะท้อนภาพของผู้หญิงนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมากเช่น กฤษณา อโศกสิน โปต้น สีฟ้า ทมยันตี ว.วินิจฉัยกุล เป็นต้น ซึ่งภาพผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายย่อมแตกต่างกันไปตามแนวคิดและทัศนะของนักเขียนแต่ละคนเพราะ “นักเขียนย่อมมองดูโลกและชีวิตมนุษย์ในแง่มุมที่ต่างๆ กัน และต่างก็มีแนวคิดของตนเกี่ยวกับโลก สังคม และเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์แตกต่างกัน” (กุหลาบ มลลิกะมาศ. 2529 : 50) อย่างไรก็ตามภาพผู้หญิงในนวนิยายที่นักเขียนแต่ละคนสร้างขึ้นก็มักจะสะท้อนภาพมาจากคนในสังคมที่นักเขียนเหล่านั้นได้คลุกคลีใกล้ชิดหรือได้พบเห็นมา อันเป็นประสบการณ์ในชีวิตของเขา

ในบรรดานักเขียนนวนิยายที่มีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมของผู้อ่านยุคปัจจุบันนั้น ทมยันตี หรือ วิมล ศิริไพบูลย์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่เป็นนักเขียนนวนิยายแนวสมจริง สะท้อนภาพสังคมปัจจุบัน และให้ความสำคัญต่อผู้หญิงมาก ดังที่วิมล ศิริไพบูลย์ ได้เคยกล่าวถึงความสำคัญของผู้หญิงไว้ในวรรณกรรมพินิจว่า

...ดิฉันมีความรู้สึกอยู่เสมอว่า โลกนี้หมุนด้วยมือสตรี ความเจริญ การพัฒนานั้นอยู่ในมือของสตรี พ่อฉันเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร แต่ผู้ให้อาณคตแก่บุตรนั้นอยู่ในมือแม่ เพราะฉะนั้นอนาคตของมวลมนุษยชาติอยู่ในมือของสตรีด้วยเช่นกัน แต่วันนี้ผู้หญิงถูกปฏิรูป ผู้หญิงถูกปฏิสังขรณ์เสียจนกลายเป็นช้างเท้าหลัง ดิฉันก็บอกผู้ชายว่า ดิฉันไม่ต้องการเป็นช้างเท้าหน้าทั้งคู่ ทำไมขาหน้าขาหนึ่งนั้นจะให้ไปเป็นขาของสตรีไม่ได้หรือ เพราะฉะนั้นในข้อเขียนของดิฉัน ดิฉันต้องการจุดไฟในหัวใจของผู้หญิง พยายามบอกผู้หญิงว่า ลูกขึ้นมาสิเวลานี้คุณต่ำกว่าผู้ชาย เพราะคุณถูกเขาให้เขา เมื่อไรคุณยึดตัวขึ้นเต็มที่ในที่ใดก็ตาม คุณกับเขาก็เสมอกัน (วิมล ศิริไพบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, บัวแพน นันทวิสัย เป็นผู้สัมภาษณ์. 2536 : 42-43)

ด้วยเหตุที่ว่าวิมล ศิริไพบุลย์ เป็นนักเขียนนวนิยายที่ตระหนักถึงความสำคัญของผู้หญิง นวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์ ส่วนใหญ่จึงมักสะท้อนเรื่องราวและภาพของผู้หญิงไว้ในรูปแบบต่างๆ ที่น่าสนใจโดยผ่านตัวละครหญิงที่มีลักษณะ ดังที่ไพลิน รุ่งรัตน์ (2535 : 49) ได้แสดงทัศนะต่อ ตัวละครหญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์ไว้ว่า “เป็นผู้หญิงที่แกร่ง เข้มแข็ง และอดทน มีค่า” นอกจากนี้ชลธิรา สัตยาวัฒนา ยังได้กล่าวถึงตัวละครผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์ ไว้ว่า

...ถึงแม้จะไม่ใช่นักเขียนแบบที่เป็นนักสู้ที่มวลชนใฝ่ฝันหาแต่ก็มีหลายแบบ แต่ละแบบ ไม่ซ้ำซาก หากมีลักษณะผสมผสานระหว่างความเก่ากับความใหม่หรือไม่ก็มีบุคลิกที่ขัดแย้ง อยู่ในตัวคนเดียวกัน ผู้หญิงของทมยันตีบางคนจะเป็นผู้หญิงเรียบร้อยที่ใจเด็ด ไม่อ่อนปวกเปียก บางคนไม่สนใจสวยเป็นสาวเป็นสาวแต่ทำทางธรรมดาๆ และส่วนมากเป็นผู้หญิงที่ฉลาดเฉลียวทันคน ทำงานนอกบ้านพูดจาเชือดเฉือนคนได้เจ็บแสบ (ชลธิรา สัตยาวัฒนา. 2523: 145-146)

จากการสร้างตัวละครผู้หญิงให้มีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างความเก่ากับความใหม่ และมีลักษณะเป็นผู้หญิงที่แกร่ง เข้มแข็ง และอดทน ทำให้ตัวละครผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์ มีลักษณะที่น่าสนใจ เพราะตัวละครผู้หญิงเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่สะท้อน สถานภาพและปัญหาของผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ ดังที่ บัวแพน นันทวิสัย กล่าวว่า “นวนิยายของ วิมล ศิริไพบุลย์ มักจะสะท้อนภาพและเรื่องราวของผู้หญิงทั้งในมุมมองของผู้หญิงที่เป็นส่วนตัวและใน มุมมองของบทบาทและสถานภาพที่ปรากฏในสังคม” (บัวแพน นันทวิสัย. 2536 : 42) ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรพร หงษ์ทอง ที่แสดงทัศนะไว้ว่า “ทมยันตี หรือ วิมล ศิริไพบุลย์ เป็นนักเขียนสตรีไทยที่ได้ เขียนนวนิยายสะท้อนสถานภาพและปัญหาเกี่ยวกับสตรีอย่างเด่นชัดนอกจากนี้นวนิยายของทมยันตี ยังสะท้อนความคิดเพื่อสิทธิสตรีโดยผ่าน ‘วรรณกรรมสตรี’ อีกด้วย” (ภัทรพร หงษ์ทอง. 2538 : 54)

จากทัศนะของนักเขียนและนักวิจารณ์ดังกล่าวข้างต้น ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า นวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์ เป็นนวนิยายที่มีคุณค่า อีกทั้งยังได้แสดงภาพของตัวละครผู้หญิงไว้ อย่างน่าสนใจควรแก่การนำมาศึกษาวิเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผู้หญิงในนวนิยาย ของวิมล ศิริไพบุลย์ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะของตัวละคร สถานภาพ และบทบาทของ ตัวละคร ตลอดจนทัศนคติของผู้เขียนที่ปรากฏในนวนิยาย อันเป็นภาพสะท้อนของผู้หญิงในสังคม ไทยอีกด้านหนึ่ง

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงตามสถานภาพในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์
3. เพื่อวิเคราะห์ทัศนะของวิมล ศิริไพบูลย์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ทำให้มองเห็นลักษณะตัวละครหญิงตามแนวคิดและจินตนาการของผู้ประพันธ์ อีกทั้งเข้าใจสถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงที่ปรากฏในนวนิยาย อันจะทำให้ทราบถึงทัศนะของผู้ประพันธ์เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่เสนอผ่านนวนิยาย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยจะศึกษานวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ ที่พิมพ์รวมเล่มแล้วตั้งแต่ต้นคือ พ.ศ.2508 ถึง พ.ศ. 2536 ที่ใช้นามปากกา ทมยันตี โรสลาเรน กนกเรขา และลักษณวดี นำมาศึกษาคัดเลือกเฉพาะนวนิยายที่แสดงภาพของผู้หญิงอย่างเด่นชัด โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

1. เป็นนวนิยายแนวรัก ชีวิตครอบครัว สะท้อนสังคม และการเมือง และมีตัวละครผู้หญิงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง

2. ศึกษาบทบาทของตัวละครหญิงในด้านต่อไปนี้

2.1 บทบาทในครอบครัว

2.2 บทบาทในสังคม

เลือกศึกษาตัวละครผู้หญิงเด่นๆ ในนวนิยายแต่ละเรื่อง จากนวนิยายตามเกณฑ์

ดังกล่าว 37 เรื่อง ดังนี้

ในฝัน	(2508)
ค่าของคน	(2508)
สายใจ	(2508)
รอยมลทิน	(2509)
อุบัติเหตุ	(2511)
คู่กรรม	(2511)
เพลงชีวิต	(2513)
ร่มฉัตร	(2513)
เลือดขัตติยา	(2513)

เมียน้อย	(2514)
ยอดอนงค์	(2515)
แรงรัก	(2515)
นางเอก	(2516)
มงกุฎหนาม	(2516)
สายรุ้ง	(2517)
แผลหัวใจ	(2517)
ดาวเรือง	(2518)
แก้วกลางดง	(2518)
คุณหญิงนอกทำเนียบ	(2518)
อย่าลืมฉัน	(2519)
แต่งกับงาน	(2519)
✓ ลำ	(2520)
✓ คำมั่นสัญญา	(2521)
✓ ดราบาป	(2523)
หนี้รัก	(2523)
สตรีหมายเลขหนึ่ง	(2523)
อันธการ	(2524)
สำรองรัก	(2525)
โซ่สังคม	(2528)
สิ้นสวาท	(2528)
วันที่รอคอย	(2529)
สองชีวิต	(2530)
✓ รักหลง	(2533)
รอยอินทร์	(2533)
✓ สะพานดาว	(2534)
ดาวนภา	(2536)
✓ นายกหญิง	(2536)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ลักษณะตัวละคร หมายถึง ลักษณะทางกายภาพและลักษณะนิสัย
2. สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่ที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคม
3. บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ
4. ทศนะ หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และท่าทีของนักเขียนที่มีต่อผู้หญิงในนวนิยาย

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของวิมล ศิริไพบูลย์ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาทฤษฎีและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้
3. วิเคราะห์ผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ ดังต่อไปนี้
 - 3.1 ลักษณะของตัวละครหญิง
 - 3.2 บทบาทตามสถานภาพของตัวละคร ดังนี้
 - 3.2.1 ด้านครอบครัว
 - 3.2.2 ด้านสังคม
4. วิเคราะห์ทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อผู้หญิงในด้านต่างๆ ดังนี้
 - 4.1 การศึกษา
 - 4.2 ชีวิตสมรส
 - 4.3 สังคม
5. เสนอรายงานผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจารณ์นวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตัวละคร
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิง

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทัศนะ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วิจารณ์นวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์

นวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์นั้นได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจึงมีผู้สนใจแสดงทัศนะวิพากษ์วิจารณ์นวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับผู้หญิงไว้เป็นจำนวนมาก ดังนี้

ในปี พ.ศ.2522 ชลธิรา สัตยาคา (2522 : 142-144) ได้ศึกษางานประพันธ์นวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ โดยแสดงทัศนะว่า วิมล ศิริไพบูลย์ หรือทมยันตี เป็นนักเขียนที่มีความสามารถในการแต่งนวนิยายให้ผู้อ่านเคลิบเคลิ้มหลงใหลสะเทือนใจไปกับเนื้อเรื่อง และบุคลิกของตัวละครได้อย่างจะหานักเขียนนวนิยายร่วมสมัยคนใดเทียบได้ยาก โดยเฉพาะในด้านบุคลิกของผู้หญิงที่ทมยันตีสามารถสร้างผู้หญิงในนวนิยายให้กลายเป็นผู้หญิงในอุดมคติของผู้อ่านได้ถึง 4 แบบ คือ

แบบที่ 1 มีลักษณะเหมือนราชินีกุลสาวสูงศักดิ์ งามสง่า ฉลาดเฉลียว รู้เท่าทันการเมือง ต้องหักห้ามความรักได้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น เจ้าฟ้าหญิงพรรณพิลาส จากเรื่องในฝัน

แบบที่ 2 เป็นผู้หญิงที่มีใบหน้าขาวชุป ริมฝีปากสีแดง ร่าเริงบาง นุ่มเรียวยาว อยู่ในกรอบประเพณีโบราณอย่างเคร่งครัด มีปัญหาการเงิน เป็นผู้ดีตกยาก หรือเป็นเชื้อสายของผู้ที่เคยอยู่ในรั้วในวัง เป็นคนสวย ชิมเศร้า ทัศนะสูง ดังเช่น รจเรขในเรื่องค่าของคน ตรีนุชในเรื่องหนี้รัก และอังศุมาลินในเรื่องคู่กรรม

แบบที่ 3 ผู้หญิงในแบบนี้จะกร้านต่อชีวิต มีความทุกข์ทั้งในด้านการดำรงชีวิตทั่วไปรวมทั้งด้านการเงินและความรัก นอกจากนี้ยังเป็นคนที่มีความลับ ฉลาด และเป็นนักวางแผนด้วยดังเช่น ล้นทมในเรื่องรอยมลทิน ชลธรในเรื่องเมียน้อย

แบบที่ 4 เป็นผู้หญิงสมสมัย อาจเป็นอดีตนักเรียนนอกที่คล่องแคล่วปราดเปรียวทันคนหยิ่ง ใจแข็ง มาจากครอบครัวบ้านแตก มีปัญหาการเงินตามเคย มีแปลกเพิ่มเข้ามาคือ แม้จะมีความทุกข์แต่ก็ไม่ทำตนเป็นคนเจ้าทุกข์มีอารมณ์ขันและพร้อมที่จะร่วมอารมณ์ขันกับตัวละครที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตัวละครฝ่ายชาย ผู้หญิงที่เด่นในแนวนี้ได้แก่ วิศนีในเรื่องอุบัติเหตุ และสุขุมาลัยในเรื่องสายใจ เป็นต้น

ต่อมาสุภัทร สวัสดิรักษ์ (2523 : 8) ได้ศึกษานวนิยายเรื่องคู่กรรมของทมยันตี โดยศึกษาในประเด็นของความรัก ซึ่งสุภัทร สวัสดิรักษ์ กล่าวว่า ได้มองเห็นทรรศนะความรักของทมยันตีหลายประการอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรักที่แสดงลักษณะการกดขี่สตรีเพศ ทมยันตี เขียนให้มองเห็นรายละเอียดหลายรูปแบบ มองเห็นความรักของผู้หญิงที่เป็นเมียเป็นเสมือนทาส เสมือนดอกไม้ นอกจากนั้นยังได้มองเห็นความรักมนุษย์ ความรักทางชนชั้นในชุมชน ซึ่งให้ความรู้สึกร่วมตัว เห็น

ว่าแม้มีลักษณะที่แสดงให้เห็นความคิดของผู้ประพันธ์ว่ายังติดข้องอยู่กับค่านิยมสังคมเก่า ประเพณีเก่าก็ตามก็มีประเด็นเป็นข้อนำสังเกตหลายประการเกี่ยวกับสถานะและวรรณคดีของผู้หญิง ซึ่งน่ามอง

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2534 อภิญญา ศรีรัตนสมบุญ (2534 : 62) ได้ศึกษานวนิยายเรื่อง "คู่กรรม" ในฐานะบทละครโทรทัศน์ โดยได้กล่าวถึงตัวละครหญิงของทมยันตีไว้ว่า ตัวละครในเรื่อง "คู่กรรม" และในนวนิยายอีกหลายเรื่องของทมยันตี โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครหญิงจะมีลักษณะเด่นอย่างหนึ่งคือมีความเข้มแข็งไม่อ่อนแอสามารถพึ่งพาตัวเองได้และค่อนข้างเก็บความรู้สึก ลักษณะเช่นนี้กล่าวได้ว่ามาจากลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้เขียนโดยตรง ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เธอเติบโตขึ้นในครอบครัวทหารและได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างทหาร

ไพธิน รุ่งรัตน์ (2535 : 49) ได้ศึกษาภาพและบทบาทของผู้หญิงในวรรณกรรมไทย ภายหลังเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ.2475 ได้กล่าวถึงความสามารถในการสะท้อนภาพผู้หญิงของวิมล ศิริไพบูลย์ ไว้ว่า โรสลาเรน หรือทมยันตี เป็นนักเขียนหญิงมือหนึ่งอีกคนหนึ่งที่ได้แสดงความสามารถในการถ่ายทอดอารมณ์ และความรู้สึกของผู้หญิงได้อย่างลุ่มลึก ผู้หญิงของเธอ จึงแกร่ง เข้มแข็ง และอดทน ดังที่เธอเขียนคำของคนที่นางเอกพิสูจน์ความมีค่าของหญิงมากกว่า การซื้อได้ด้วยเงินตรา หรือเขียนรอยมลทินสะท้อนภาพผู้หญิงโสเภณีที่น่าสงสารให้มีเหตุผลและน่าเห็นใจ รวมทั้งน่านับถือมากขึ้นด้วย

ในปี พ.ศ.2538 ภัทพร หงษ์ทอง (2538 : 64-66) ได้ศึกษาลักษณะวรรณกรรมสตรีในนวนิยายของทมยันตี โดยแสดงทัศนะว่า วิมล ศิริไพบูลย์ หรือ ทมยันตี เป็นนักเขียนที่ให้ความสำคัญต่อสถานภาพและปัญหาในชีวิตส่วนตัวของสตรีเพราะทมยันตีได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ การรับรู้สภาพความเป็นจริงทางสังคมรวมทั้งเหตุการณ์วิกฤติในชีวิตคู่ของทมยันตีจนนำไปสู่การหย่าร้างนั้น ก็มีอิทธิพลต่อความคิดเพื่อสิทธิสตรีของทมยันตีด้วย จากประสบการณ์ในการรับรู้สภาพความเป็นจริงทางสังคม โดยเฉพาะค่านิยมของสังคมไทยที่เพศชายเป็นใหญ่ และประสบการณ์ในชีวิตจริง ทำให้ทมยันตีเขียนนวนิยายเพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาในชีวิตของสตรีในด้านต่างๆ เช่นเรื่องรอยมลทินสะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่องพรหมจรรย์ที่เกี่ยวกับโสเภณีโดยผ่านมุมมองของโสเภณีชื่อทมด้วยความรู้สึกที่ขมขื่น เรื่องเพลงชีวิตเสนอทัศนะเกี่ยวกับครอบครัวชีวิตคู่สะท้อนค่านิยมเก่าของสังคมไทยว่า ผู้ชายต้องเป็นผู้ได้รับการปรณินิบัติจากผู้หญิงที่เป็นภรรยา นอกจากนี้ ทมยันตี ยังได้สร้างตัวละครหญิงเพื่อเป็นตัวแทนของผู้หญิงแกร่ง ผู้ชีวิต ผู้สังคม ด้วยความเป็นคนอดทน เช่น รจเรขในคำของคนที่ ทมในรอยมลทิน มินตราในสิ้นสวาท เมทินีในสายรุ้ง เอียดในเพลงชีวิต ปรีชญาในดาวนภา ชลาธรในเมียน้อย ศศิในคุณหญิงนอกทำเนียบ และ เขมวรรณในโซ่สังคม

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์นวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์เหล่านี้ ได้แสดงให้เห็นถึงทัศนะและความสนใจของวิมล ศิริไพบุลย์ในการเสนอภาพของผู้หญิงในแง่มุมที่แตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพ สถานภาพและบทบาทที่ตัวละครหญิงเหล่านั้นได้รับ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ตัวละครเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของนวนิยาย ทั้งนี้ นักเขียนแต่ละคนจะมีกลวิธีการเสนอตัวละคร และการสร้างลักษณะนิสัยตัวละครที่แตกต่างกันไป การศึกษางานเขียนของนักเขียนคนใดคนหนึ่งจำเป็นต้องศึกษาตัวละครด้วย เพราะจะทำให้ทราบแนวคิด ความรู้สึกของนักเขียนที่มีต่อสภาพสังคม ตลอดจนประสบการณ์ของนักเขียนซึ่งแสดงออกมาทางตัวละครในงานเขียนนั้นๆ นักวิจารณ์วรรณกรรมได้ให้ความคิดเห็นเป็นแนวทางในการค้นคว้าแตกต่างกันดังนี้

พิศมัย ศรีอนุพันธ์ (2526 : 26) กล่าวว่า iva ตัวละคร (Character) หมายถึงผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่อง หรือเป็นผู้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องตัวละครที่ดีต้องมีชีวิตจิตใจ แสดงบทบาท บุคลิก และมีปฏิกิริยาเช่นเดียวกับคนจริงๆ ส่วนลักษณะและอุปนิสัยของตัวละครนั้นผู้เขียนอาจนำมาจากบุคคลจริงๆ หรือจากจินตนาการแต่ต้องพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นรูปร่าง ลักษณะ และเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครที่สร้างขึ้นอย่างชัดเจน และสมจริง

✂ กุหลาบ มลลิกะมาส (2526 : 111-114) กล่าวถึงตัวละครว่า ตัวละครคือผู้มีบทบาทในเรื่องหรือบุคคลที่ผู้แต่งสมมุติขึ้นมาให้แสดงพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในท้องเรื่องเป็นผู้ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง ผู้แต่งจะเป็นผู้สร้างตัวละครในเรื่องขึ้นโดยกำหนด ชื่อ รูปร่าง หน้าตา เพศ วัย อุปนิสัย บุคลิกภาพ ให้ตัวละครเหล่านั้นมีชีวิตจิตใจสามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึก พฤติกรรมต่างๆ ได้เช่นเดียวกับมนุษย์จริงๆ การที่ผู้แต่งจะสร้างให้ตัวละครมีลักษณะสมจริงได้นั้นจะต้องเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และใช้ความต้องการของมนุษย์เป็นแนวทางในการสร้างตัวละคร เช่น ต้องการความรัก ต้องการความสนใจ ต้องการเสรีภาพ เป็นต้น การสร้างตัวละครให้มีความสมจริงเป็นกลวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านสนใจในตัวละครนั้น นอกจากนี้สิ่งที่ช่วยให้ตัวละครมีลักษณะที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือการที่ตัวละครนั้นมีลักษณะที่ต่างไปจากตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นความแปลกในด้านร่างกาย จิตใจ หรือพฤติกรรม และส่วนประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของการสร้างตัวละครก็คือการสอดใส่ลักษณะนิสัยของตัวละครซึ่งในวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีการสร้างตัวละครสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. ประเภทน้อยลักษณะ (Flat Character) หมายถึงตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นมาให้มีลักษณะนิสัยอย่างเดียวหรือน้อยอย่าง ตัวละครจะมีลักษณะนิสัยเป็นแบบฉบับประจำตัว เช่น เป็นคนดี มีความเสียสละ คนตระหนี่ถี่เหนียว คนร่าเริงแจ่มใส หรือคนเศร้าหมอง เฉื่อยชา

2. ประเภทหลายลักษณะ (Round Character) หมายถึง ตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้นมาให้มีลักษณะนิสัยหลายประการประกอบกัน ผู้อ่านจะรู้จักตัวละครได้ละเอียดหลายแง่ หลายมุม ตัวละครประเภทนี้มีลักษณะคล้ายบุคคลจริงมากกว่าประเภทแรกเพราะบุคคลในชีวิตจริงประกอบด้วยลักษณะนิสัยและอารมณ์หลากหลายซับซ้อน ผู้แต่งที่มีความเชี่ยวชาญจะนิยมสร้างตัวละครด้วยตัวละครประเภทหลายลักษณะในงานประพันธ์ของตน

ลักษณะนิสัยของตัวละครที่ผู้แต่งสร้างขึ้น โดยปกติจะมีความแน่นอนคงที่ เว้นแต่จะมีเหตุการณ์หรือแรงจูงใจที่มีอิทธิพลเพียงพอจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัย บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของตัวละคร ตัวละครจึงมีทั้งประเภทสถิต (Static Character) คือ มีลักษณะประจำตัวคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง และประเภทพลวัต (Dynamic Character) คือ มีการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ บุคลิกภาพไปตามเหตุการณ์ ประสบการณ์ และกาลเวลา ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนี้ผู้เขียนต้องระมัดระวังให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผล

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511 : 61) กล่าวถึงตัวละครว่า นวนิยายทั่วไปอาศัยลักษณะนิสัยตัวละครเป็นเนื้อหาที่สำคัญอันดับหนึ่งของหนังสือ และความสนใจของผู้อ่านส่วนใหญ่ที่มีความคิดนึกพอสมควรก็มักจะขึ้นต่ออุปนิสัยของตัวละคร ถ้าลักษณะนิสัยไม่เหมาะสมผู้อ่านส่วนใหญ่ หนังสือนั้นก็อาจไม่ดึงดูดความเอาใจใส่ไปได้นานถึงจะได้รับความสนใจด้วยเหตุว่าเนื้อเรื่องดีหรือด้วยเหตุอื่น

นอกจากนี้ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511 : 9-10) ได้ให้ความหมายลักษณะนิสัยของตัวละครไว้ในวิเคราะห์วรรณคดีว่า หมายถึง ภาวะเชิงกายภาพที่รวมกันเข้าแล้วทำให้บุคคลคิด พูด และทำตามที่บุคคลนั้นๆ มักทำ การพิจารณานิสัยตัวละครควรตั้งแนวดังนี้ ตัวละครตัวไหนสำคัญแก่เนื้อเรื่อง หรือแก่ความคิดเห็นและปรัชญาของผู้ประพันธ์ มีตัวละครตัวไหนในเรื่องนั้นทำให้เนื้อเรื่องมีรสขึ้นในทางใด ตัวใดควรถือเป็นตัวเอก เกี่ยวเนื่องกับชื่อเรื่องหรือไม่ เกี่ยวเนื่องกับปรัชญาของผู้ประพันธ์มากกว่าหรือน้อยกว่าตัวที่ไม่ถือว่าเป็นตัวเอก

นพ วัลลภวงษ์ ฌ อรุณยา (2519 : 9-10) กล่าวว่า ตัวละครในนวนิยายที่มีการเปลี่ยนแปลงมักจะเป็นตัวเงื่อนไขของเรื่อง และการเปลี่ยนแปลงที่สมเหตุสมผลควรจะมีเงื่อนไข 3 ประการดังนี้

1. อยู่ในข่ายที่เป็นไปได้ที่บุคลิกภาพของตัวละครจะทำได้
2. ต้องได้รับแรงจูงใจพอเหมาะจากสถานะที่แต่ละบุคคลเข้าร่วมอยู่ในภavnั้น
3. มีระยะเวลาเพื่อการเปลี่ยนแปลงนี้

การอ่านลักษณะนิสัยของตัวละครยากกว่าการอ่านโครงเรื่อง ผู้เขียนอาจจะไม่ใช่วิธีบอกตรงๆ แต่ผู้อ่านจะทราบได้จากการสังเกตสิ่งต่อไปนี้

1. รูปร่างลักษณะและความรู้สึกของตัวละครนั้น
2. พฤติกรรมของตัวละครนั้น
3. ลักษณะการพูดจาและบทสนทนาของตัวละครนั้น
4. ตัวละครอื่นๆ พูดหรือคิดเกี่ยวกับตัวละครนั้น
5. ท่วงทำนองที่ตัวละครนั้นแสดงออกเมื่อมีเรื่องฉุกเฉิน หรือเหตุการณ์ปัจจุบันทันด่วน

เป็นต้น

รัฐจวน อินทรกำแหง (2523 : 72) กล่าวว่า ตัวละครที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. มีลักษณะนิสัยหลายอย่าง ไม่ใช่ค้นหาที่ติไม่ได้หรือเลวจนหาที่ชมไม่พบมีความคิดมีความต้องการเช่นเดียวกับคนธรรมดา เช่น ต้องการความรัก ต้องการเสรีภาพ ต้องการความสนใจจากผู้อื่น เป็นต้น

3. มีการกระทำที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของตน ไม่ประพฤติปฏิบัติในทีย่างหนึ่ง และอีกทีหนึ่งอย่างหนึ่งเว้นแต่จะมีเหตุผลอันสมควร

4. การเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยของตัวละคร ต้องเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล และจะต้องให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงนั้น อาจจะไม่ใช่ทันทีทันใดแต่อย่างน้อยต้องให้เข้าใจในตอนจบเรื่อง

เจือ สตะเวทิน (2522 : 103) กล่าวถึงตัวละครว่า ตัวละครที่มีลักษณะสมจริงต้องแสดงบทบาท ต้องพูด ต้องคิด ต้องมีนิสัย และปฏิบัติเหมือนคนธรรมดาสามัญในชีวิตจริง

วิภา กงกะนันทน์ (2522 : 103) กล่าวถึงการสร้างตัวละครว่า ผู้แต่งจะต้องสร้างตัวละครให้สมจริงคือจะต้องให้เห็นลักษณะและธรรมชาติของตัวละครว่ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกาย อารมณ์ และปัญญา เมื่อเวลาและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป นอกจากนั้นตัวละครที่จะดูเป็นคนสมจริงก็ต่อเมื่อแสดงธรรมชาติของบุคลิกลักษณะ คือเป็นที่อาศัยของกิเลส

นอกจากนี้ วิภา กงกะนันทน์ (2522 : 67) ยังได้ให้แนวคิดในการศึกษาตัวละครไว้ว่า การศึกษาตัวละครก็เช่นเดียวกับการศึกษาสรรพสิ่งต่างๆ นั่นคือ เราต้องรู้ธรรมชาติของตัวละครที่เราศึกษาเป็นคนเราก็ต้องรู้จักชื่อ สกุล เพศ วัย เชื้อชาติ สัญชาติ บุคลิกภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อุปนิสัย ความคิด ความสัมพันธ์กับตัวละครอื่น พฤติกรรม และสาเหตุของพฤติกรรมเหล่านั้น กล่าวโดยสรุปก็คือ เราต้องศึกษาตัวละครที่เป็นคนเช่นเดียวกับที่เราศึกษามนุษย์จริง

จากคำอธิบายของนักวิจารณ์วรรณกรรมในเอกสารดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ตัวละครจะเป็นใครก็ได้แต่ต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดเรื่องขึ้นและทำให้เรื่องราวดำเนินไปจนจบบรรลุจุดมุ่งหมายที่นักประพันธ์ตั้งไว้ ซึ่งตัวละครที่ดีและมีลักษณะสมจริงนั้นจะต้องมีชีวิตจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ และมีพฤติกรรมการกระทำคล้ายกับบุคคลที่มีชีวิตจริง ดังนั้นในการวิเคราะห์

ลักษณะตัวละครหญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ ผู้วิจัยจะใช้แนวทางในการศึกษาดังนี้คือ ศึกษาจากรูปร่างหน้าตา วัย กิริยาท่าทาง คำพูด อารมณ์ ความคิด พฤติกรรมที่ แสดงออก ฐานะทาง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาท

สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงเป็นเรื่องที่ น่าสนใจ จึงมีผู้สนใจศึกษา และแสดงทัศนะ เกี่ยวกับสถานภาพ และบทบาทของผู้หญิงตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ไว้หลายท่านดังนี้

3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิง

จุไรรัตน์ จันทร์ธำรงค์ (2530 : 388) เสนอบทความผู้หญิงกับการพัฒนา สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการรับเอาความเจริญด้านต่างๆ ของประเทศตะวันตกเข้ามาปรับใช้ ในสังคมไทย ทำให้วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลง ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ ประชาชนทั้งชายและหญิงเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านสังคม การเมือง การศึกษา มีผลให้สถานภาพและ บทบาทของสตรีไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นลำดับ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 นั้นนับเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้สตรีไทยมีสถานภาพดีขึ้นตาม ลำดับ

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2522 : 177) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับสตรีไทย โดยสรุปได้ว่า สตรีไทยในสมัยอยุธยา นั้น มีสิทธิ์ว่ากล่าวกิจการของครอบครัวมากกว่าสตรีในประเทศอื่นๆ ใน สมัยเดียวกัน ด้วยเหตุที่ว่าระบอบของสังคมไทยบังคับให้ชายไทยต้องไปรับราชการทุกปี ปีหนึ่งก็ เป็นระยะเวลาหลายเดือนหรือในคราวที่ต้องไปราชการสงครามทำให้ผู้หญิงต้องรับภาระหน้าที่ ดูแลกิจการภายในครอบครัว ด้วยความจำเป็นบังคับ ซึ่งอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีมีสิทธิเท่าเทียม กับผู้ชาย หรือมากกว่าผู้ชายโดยพฤตินัยมาจนทุกวันนี้

กมล ชาญเลขา (2499 : 26-23) กล่าวถึงบทบาทของสตรีทั้งในเมืองและในชนบทไว้ว่า ในฐานะภรรยา ภรรยาในสังคมเมืองมีหน้าที่เป็นแม่บ้านคอยดูแลบ้านเลี้ยงดูลูกเป็นงานหลัก สตรี หลายคนเริ่มออกทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนสตรีในชนบทนั้นไม่ เปลี่ยนแปลงบทบาทเท่าใดนักสตรีในชนบทได้ทำหน้าที่ต่างๆ ร่วมกับสามีมานานแล้ว เช่น เป็นผู้ ทำไร่นา เป็นหัวหน้าครอบครัว และทำงานหารายได้ร่วมกับสามี

ไพรัตน์ เฉชะรินทร์ (2523 : 17-19) ได้กล่าวถึงบทบาทสตรีเรื่องการมีส่วนร่วมในสังคม การเมือง และการปกครอง สรุปได้ว่า บทบาททางการเมือง การปกครองของสตรี ปรากฏชัดเจนขึ้น

เป็นลำดับภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ผลจากระบอบประชาธิปไตยทำให้มีกฎหมายเลือกตั้งฉบับแรกเริ่มใช้ใน พ.ศ.2476 บัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งสิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร และการสมัครรับเลือกตั้ง

ธนวดิ ท่าจีน (2532 : 38) กล่าวถึงสถานภาพและบทบาททางการเมืองการปกครองของสตรีไทยว่า ความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สำคัญมากในประวัติศาสตร์การเมืองไทยของไทยเหตุการณ์หนึ่งคือการเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 หลังจากนั้นแล้วสตรีมีโอกาเข้าไปมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น ข้อคิดเห็น และการเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศของปัญญาชนสตรีเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป หลัง พ.ศ.2516 มีสตรีได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ 76 คน นับว่าเป็นจำนวนสูงสุดที่สตรีเคยได้รับเลือก สตรีเหล่านี้มีบทบาทที่สำคัญในสภานิติบัญญัติแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ.2517 และนางจันทิ สันตะบุตร ได้เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 24 โดยระบุเพิ่มเติมว่า “พระราชธิดาจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินได้”

แก้ว สินธุ (2536 : 29) เขียนบทความเรื่องการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิงวิวัฒนาการด้านสถานภาพของสตรีไทย สรุปได้ว่า นโยบายของรัฐบาลที่มีนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรีได้แก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เลือกปฏิบัติต่อการประกอบอาชีพของสตรีให้หมดไปและกระทรวงมหาดไทยได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีลงมติอนุมัติให้ นางจรัสศรี ทิพย์รัช ผู้อำนวยการสำนักผังเมืองไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก และนางนันทรา อมรรัตนเมธา อธิการบดีวิทยาลัยการปกครองไปเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2536 นับเป็นการเปิดโอกาสให้นักบริหารหญิงเข้ามามีบทบาทเคียงบ่าเคียงไหล่กับนักปกครองชายหลังจากที่มีผู้ใหญ่นบ้านหญิงกำนันหญิง เริ่มปูทางทำงานในท้องถิ่นไปก่อนแล้ว

3.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในนวนิยาย

สน คขสาร (2521:72-75) ได้ศึกษาผู้หญิงในวรรณกรรมจากนวนิยายของเสนีย์ เสาวพงศ์ 3 เรื่อง คือ ชัยชนะของคนแพ้ ความรักของวัลยา และปีศาจ พบว่านางเอกในนวนิยายเรื่องชัยชนะของคนแพ้ “มานิยา” เป็นหญิงต่างชาติที่มีลักษณะเป็นผู้หญิงในอุดมคติ อุทิศตนให้แก่งาน แสดงทัศนคติต่อต้านค่านิยมที่ไม่ถูกต้องในสังคมไทย ในเรื่อง ความรักของวัลยา “วัลยา” เป็นนางเอกที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ มีความคิด และการกระทำที่เท่าเทียมกับบุรุษ ส่วนในเรื่องปีศาจ “รัชนี” นางเอกในเรื่องแหวกกรอบประเพณีและค่านิยมแบบเก่าไปใช้ชีวิตใหม่ที่มีค่า และเป็นประโยชน์ต่อสังคม นับว่างานเขียนของเสนีย์ เสาวพงศ์ มีพัฒนาการทางความคิดที่สมจริงยิ่งขึ้น

เวณวัน ทองลา (2523:36-38) ได้ศึกษาการต่อสู้เพื่อผู้หญิงในนวนิยาย พบว่า บทบาทของผู้หญิงรุ่นใหม่ก้าวหน้ากล้าหาญต่อโชครวนแห่งชนชั้นอย่างเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ทำงานเพื่อรับใช้

ประชาชน ฯลฯ บทบาทของผู้หญิงเหล่านี้ได้ถูกบันทึกไว้ในงานชิ้นสำคัญๆ เช่น ความรักของวัลยา ปิศาย ชัยชนะของคนแพ้ของเสนีย์ เสาวพงศ์ พิราบแดง พิราบเมิน และแผ่นดินเดียวกัน ของรพีพร จนกว่าจะพบกันอีก ของศรีบูรพา และผลงานของนักเขียนรุ่นใหม่อย่าง วัลล์ วัลยางกูร ในเรื่อง ตำบลช่อมะกอก การต่อสู้ของผู้หญิงดังกล่าวเป็นการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตัวเองจาก วัฒนธรรม ประเพณีอันคร่ำครึของสังคมที่เต็มไปด้วยการกดขี่ นอกจากนี้ ยังจะต้องต่อสู้กับความไม่ถูกต้องอีกมากมายในระบบเศรษฐกิจและการเมือง

บัวแพน นันทวิสัย (2523 : 37-38) ได้ศึกษาภาพสะท้อนของผู้หญิงที่เปลี่ยนแปลงไปจากนวนิยายในอดีตถึงปัจจุบันพบว่า ผู้หญิงในนวนิยายมีลักษณะหลายแบบสุดแล้วแต่สภาพสังคมจะผันแปรไป ซึ่งสรุปเรียงลำดับตามวิวัฒนาการได้ดังนี้ ลักษณะแรก เก่ง อดทน อ่อนหวาน และนุ่มนวลเกินไป ลักษณะที่สอง เป็นตัวของตัวเองและเข้าถึงผู้อ่านมากขึ้น ลักษณะที่สาม ผู้หญิงไร้เดียงสาในยุคเผด็จการ ลักษณะที่สี่ แกร่ง เข้มแข็ง อดทน และมีลักษณะเหมือนจริงยิ่งขึ้นลักษณะที่ห้า มีอารมณ์และอิสระมากขึ้น ลักษณะที่หก ผู้หญิงเพื่อผู้ชายคนเดียว ลักษณะที่เจ็ด ผู้ถือไฟเหนือกว่า ลักษณะที่แปด ผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี ลักษณะสุดท้าย ผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ จะเห็นว่าผู้หญิงในนวนิยายได้พัฒนามาจนกระทั่งถึงจุดของการต่อสู้ในครอบครัว ซึ่งนับได้ว่าเป็นผลสำเร็จที่ค่อนข้างงดงามจึงไม่น่าจะเป็นปัญหาในการที่จะพัฒนาต่อไป เป็นผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อสร้างสรรค์สังคม

ไพลิน รุ่งรัตน์ (2527 : 72-79) ได้ศึกษาการต่อสู้ของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยกับความ เป็นจริงจากสังคม จากการศึกษาอาจจัดแบ่งประเภทการต่อสู้ได้สี่ประเภท ดังนี้

ประเภทแรก ต่อสู้ให้ผัวรัก การต่อสู้ของผู้หญิงในเรื่องประเภทนี้จะใช้วิธีเอาความดีเข้า ข่ม ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์เลวร้ายอย่างไร นางเอกจะต้องทนให้ได้

ประเภทที่สอง สู้ด้วยการเสียสละ มีทั้งเสียสละด้วยความสีกและเหตุผล นางเอกประเภท นี้จะมีความรักศักดิ์ศรีและหยิ่งทะนงในตนเอง เธอจะรับหย่าจากพระเอกทันทีที่รู้ว่ามิใช่ผู้หญิงอีกคน หนึ่งมายุ่งเกี่ยว แม้ปัญหาที่ตามมาภายหลังคือการเป็นหม้ายซึ่งออกจะเป็นภาพที่ไม่สู้ดีนักในสังคม ไทย ดังนั้น เมื่อนางเอกสามารถตัดสินใจเช่นนี้ได้ก็นับว่าเธอเป็นคนกล้าเชื่อมั่นในตนเอง

ประเภทที่สาม สู้ด้วยอุดมการณ์ งานเขียนประเภทนี้นักเขียนพยายามกำหนดให้ผู้หญิง เป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง สลัดโซ่ตรวนของความเป็นทาสในครัวเรือนออก ยืนยันบทบาท และฐานะในสังคมในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งในสังคมโดยไม่มีคำว่าเพศมาเกี่ยวข้อง และข้อสำคัญ เรียกร้องให้ผู้หญิงปฏิบัติหน้าที่สร้างสรรค์ในสังคม

ประเภทสุดท้าย ผู้หญิงที่ต่อสู้สังคม ในสภาพสังคมปัจจุบันผู้หญิงต้องรับผิดชอบต่อ ครอบครัวมากขึ้นและต้องออกไปทำงานนอกบ้านดังนั้นปัญหาใหม่ที่ได้พบจึงมีภาวะทางสังคม

วัฒนธรรม และศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ผู้หญิงประเภทนี้กำลังมีบทบาทในสังคม เพราะใกล้เคียงกับความเป็นจริงในสังคมมากที่สุด นอกจากนี้ ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็น ต่อพฤติกรรมดังกล่าวของตัวนางเหล่านี้ในวรรณกรรมว่าเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด

วินิตา ดิถียนต์ (2530 : 15) ได้กล่าวถึงภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายไทยในอดีตและปัจจุบันไว้ดังนี้ ในอดีตผู้หญิงไทยไม่มีการประกอบอาชีพนอกบ้านมีสังคมที่คับแคบวนเวียนอยู่แต่ภายในบ้านของตนเองและบ้านเพื่อนฝูงหรือไม่ก็บ้านของสามี มีความคิดแต่เรื่องการแต่งกายให้สวยทันสมัย และมีความหวังสูงสุดอยู่ที่ความรักและการแต่งงาน ต่อมาเมื่อภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 บทบาทของผู้หญิงก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป คือเริ่มแสวงหาอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิตคู่ไปด้วยเช่นเรื่องปิตาธิปไตยซึ่งนางเอกรักนิยและอุดมการณ์ของพระเอกมากกว่าคำนึงถึงรูปร่างหน้าตาและเป็นที่รักที่มีความเข้าใจกันเป็นอย่างดีโดยไม่จำเป็นต้องแต่งงานกัน นับว่าเป็นการสะท้อนทัศนคติที่น่าสนใจของผู้หญิงยุคใหม่ ส่วนภาพนางเอกผู้เรียบร้อยอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนแบบเก่าก็เริ่มเปลี่ยนไปเป็นการออกสังคมกับผู้ชายมากขึ้นแต่ยังคงรักษาคูณค่าแบบไทยเดิมอยู่คือเป็นสาวพรหมจารีและสงวนความรักกับตัวของเธอเอาไว้สำหรับชายคนเดียว ต่อมา กฤษณา อโศกสิน ได้เสนอภาพผู้หญิงใหม่โดยให้ผู้หญิงมีความเสมอภาคกับผู้ชาย ในด้านการมีประสิทธิภาพในการทำงานและความต้องการทางเพศ เช่น พลัฒาในเรื่องเนื่อนาง เป็นต้น อย่างไรก็ตามบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยได้ทวีความสำคัญขึ้นทั้งทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายไทยคงสะท้อนออกมาในด้านคุณค่าด้านอื่นมากกว่าในด้านความเป็นผู้หญิงที่ “ดี” หรือ “ไม่ดี” เพียงอย่างเดียว

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (2533 : 34-42) เขียนบทความเรื่องภาพของผู้หญิงไทยในนวนิยายของนักเขียนสตรี สรุปได้ว่า สังคมไทยในช่วง 60 ปีจากนวนิยายปีของ “ดอกไม้งาม” สังคมไทยเปลี่ยนไปอย่างมหาศาลด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ภาพผู้หญิงไทยที่ปรากฏในนวนิยายยุคปัจจุบัน เป็นภาพสะท้อนของผู้หญิงยุคใหม่ที่ต้องต่อสู้กับขนบค่านิยมของสังคมเก่าที่ค้างอยู่ และกลไกที่ซับซ้อนของสังคมเกษตรอุตสาหกรรมแบบทุนนิยม ผู้หญิงยุคนี้จึงต้องเห็นด้วยกับนักหนาสาหัสในการแสดง “ความเป็นหญิง” ที่อ่อนหวานนุ่มนวล และ “ความเป็นชาย” ที่แกร่งกล้าเด็ดเดี่ยว เพื่อให้เป็นที่ยอมรับทั้งจากคนต่างเพศ และคนเพศเดียวกัน

3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิง

บุญยงค์ เกศเทศ (2517 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถานภาพของสตรีไทยในวรรณกรรมสมัย

รัตนโกสินทร์ช่วง พ.ศ.2325-2394 สรุปผลการวิจัยว่า ลักษณะสังคมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีตลอดจนทัศนคติและค่านิยมเป็นสิ่งกำหนดสถานภาพสตรีทุกด้านเป็นต้นว่าสถานภาพด้านการศึกษาอบรมให้โอกาสสตรีศึกษาอบรมวิชาทางหนังสือและวิชาทั่วไปน้อยมากแต่จะเน้นให้ศึกษาอบรมเฉพาะทางคหกรรมศาสตร์เพื่อเตรียมตัวเป็นกุลสตรี ในด้านกฎหมาย สตรียังเสียเปรียบบุรุษหลายเรื่องเช่น การทำนิติกรรม การจัดการเรื่องทรัพย์สินมรดก ในบทกำหนดโทษก็ทำนองเดียวกัน สตรีจะต้องได้รับโทษมากกว่าบุรุษทั้งที่เป็นความผิดชนิดเดียวกัน ส่วนสถานภาพด้านครอบครัว สังคม และการประกอบอาชีพของสตรีตกอยู่ในภาวะจำยอมก็ต้องเป็นผู้ตามบุรุษในทุกกรณี

วิชาญ สว่างพงษ์ (2520 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมจากวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ พบว่า ค่านิยมเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองนั้นถ้าเป็นผู้ชายจะนิยมเลือกคู่ครองด้วยตนเองแต่สำหรับผู้หญิงขึ้นอยู่กับความตัดสินใจของผู้ใหญ่ ส่วนเรื่องเกี่ยวกับจำนวนคู่ครองผู้หญิงควรมีสามีเพียงคนเดียวส่วนผู้ชายนิยมมีภรรยาหลายคน แต่ในทัศนะของผู้ใหญ่และผู้หญิงที่จะมาเป็นคู่สมรสต้องการให้ผู้ชายมีภรรยาเพียงคนเดียว

บุญเดิม ไพเราะ (2519 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทยโดยศึกษาจากเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ เช่นหลักศิลาจารึกหลักที่1 และศึกษาโดยการสัมภาษณ์กลุ่มสมาคมสตรีซึ่งศึกษาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันผลจากการศึกษาปรากฏว่า สตรีที่เป็นบุตรสาวจะได้รับการฝึกฝนอบรมให้เป็นแม่บ้านแม่เรือนและเป็นภรรยาที่ดี บุตรสาวในครอบครัวชั้นสูงจะถูกจำกัดสิทธิในการเลือกคู่ครองมากกว่าบุตรสาวในครอบครัวทั่วไปซึ่งในปัจจุบันสตรีในชนบทยังคงรักษาแบบประเพณีดั้งเดิมในขณะที่สตรีในสังคมเมืองหลวงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ส่วนสตรีที่เป็นภรรยามีบทบาทเพียงเป็นแม่บ้านแม่เรือนและสตรีที่เป็นมารดาก็มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาเป็นสำคัญ สถานภาพของมารดาในครอบครัวเท่าเทียมกับบิดาทุกประการยกเว้นแต่สิทธิในการปกครองบุตรตามกฎหมายให้บิดามีอำนาจแต่ผู้เดียวและภายหลังแม้สตรีจะมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายแต่สตรีก็ควรปฏิบัติตามหน้าที่ในฐานะที่เป็นหญิงในสังคมต่อไป

พชัญ อัยราชวัจน์ (2521 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาจริยศึกษาของสตรีในสุภาษิตสอนหญิง คำกลอน ผลของการศึกษาทำให้ทราบว่า บทบาทและฐานะทางสังคมของสตรีด้อยกว่าบุรุษ คือสตรีได้รับการอบรมสั่งสอนให้ทำหน้าที่จัดการเกี่ยวกับการบ้านการเรือน ส่วนบุรุษจะทำหน้าที่นอกบ้าน คือ เป็นผู้นำและหาเลี้ยงครอบครัว รับผิดชอบประเทศชาติ มีความรับผิดชอบมากกว่าสตรี เป็นเหตุให้สตรีมอบความเป็นใหญ่ให้แก่บุรุษ สตรีจึงน่าจะพึงปฏิบัติต่อบุรุษตามคำสอนสตรีที่ปรากฏในสุภาษิตสอนหญิงแต่สังคมยุคนั้นกำหนดขอบเขตให้ผู้หญิงทดแทนบุญคุณของสามีมากเกินไปจนกระทั่งผู้หญิงขาดอิสระภาพและความเป็นตัวของตัวเอง

เฮอร์ นิรัธราช(2521 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ 7 จากการศึกษาสรุปได้ว่า ทัศนคติด้านชนบประเพณี นวนิยายส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นถึงประเพณี การแต่งงานที่บิดามารดาจัดการตามความประสงค์ของตนโดยฝ่ายหนุ่มสาวมิได้มีส่วนในการตัดสินใจ นวนิยายบางเรื่องก็แสดงให้เห็นผลเสีย ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับสตรีนั้นภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในนวนิยายมีทั้งลักษณะของสตรีแบบเก่าและแบบใหม่ นอกจากแสดงถึงการใช้ชีวิตสถานะและ บทบาทของผู้หญิงในสังคมแล้วยังมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทบาทใหม่ และความเปลี่ยนแปลง ของผู้หญิงด้วย

สุรีย์ สุวรรณภาค (2529 : 322-325) ได้ศึกษาบทบาทของผู้หญิงในด้านสิทธิทางเพศจากนวนิยายไทยในช่วง พ.ศ.2444-2501 สรุปได้ว่า ช่วง พ.ศ.2444-2475 ผู้หญิงมีบทบาทในสังคม น้อยมากเพราะไม่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนต่อมาใน พ.ศ.2476-2501 ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทใน สังคมเพิ่มมากขึ้นในด้านสังคมสงเคราะห์ แต่ก็ยังไม่ถึงกับเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหา และแก้ไขสภาพสังคมแต่ก็แสดงให้เห็นฐานะของผู้หญิงที่ได้รับการยอมรับและยกระดับให้สูงขึ้น ปัจจัยที่ทำให้บทบาทของผู้หญิง เป็นที่ยอมรับของผู้ชายนั้น ได้แก่การศึกษา ซึ่งเริ่มขยายตัวอย่าง รวดเร็วภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 และกฎหมายรับรองฐานะของสตรีให้เสมอภาคกับบุรุษ

สายสมร เกลยตรองการ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถานภาพของผู้หญิงไทยในช่วงปี พ.ศ. 2475-2493 จากนวนิยายของดอกไม้สด และ ก.สุรางคนางค์ ผลการศึกษาปรากฏว่า ทั้งดอกไม้สด และ ก.สุรางคนางค์ มักสะท้อนภาพของผู้หญิงที่มีการศึกษาเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ มีความมั่นใจในตัวเอง มีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศและมีการเข้าสมาคม ประกอบกับมีลักษณะของผู้หญิงไทยที่มีจรรยาบรรณสุภาพอ่อนโยนทั้งนี้เนื่องมาจากที่โดยพื้นฐานทางการศึกษาทั้งดอกไม้สดและ ก.สุรางคนางค์ ได้รับการศึกษาสูงในยุคนั้นและได้มีโอกาสศึกษากับชาวต่างประเทศด้วยจึงเกิดการ ผสมผสานกันระหว่างภาพของผู้หญิงยุคใหม่และภาพของผู้หญิงยุคเก่า

วีรวรรณ ศรีสำราญ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสถานภาพสตรีในสังคมไทยในนวนิยาย ของกฤษณา อโศกสิน ในช่วงปี พ.ศ.2497-2530 โดยศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงทั้ง ในสังคมและในนวนิยายเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของนวนิยายกับสังคม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า สถานภาพของผู้หญิงที่ปรากฏในนวนิยายและสังคม มีความสัมพันธ์กันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อเรื่องของนวนิยาย แสดงให้เห็นชีวิตความรู้สึกนึกคิดของผู้หญิงเป็นองค์ประกอบสำคัญ สถาน ภาพที่ปรากฏในนวนิยายจึงเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพของผู้หญิงในสังคมไทยเป็นอย่างดี โดยในช่วง พ.ศ.2497-2510 นั้น สถานภาพของผู้หญิงอยู่ในยุคเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงผู้หญิงได้รับการ ศึกษาในโรงเรียน แต่หน้าที่สำคัญคือการเป็นแม่บ้านแม่เรือน เน้นเรื่องการเลือก

คู่ครองและการแต่งงานเป็นสำคัญ ในช่วง พ.ศ.2511-2521 ผู้หญิงได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีผู้หญิงบางคนได้รับการศึกษาทัดเทียมผู้ชาย ผู้หญิงมีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจและสามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเอง กฤษณา อโศกสิน เน้นการสะท้อนภาพบทบาทของผู้หญิงในครอบครัว ปัญหาชีวิตคู่ และปัญหาการหย่าร้าง ในช่วง พ.ศ.2522-2530 กฤษณา อโศกสิน ได้สะท้อนบทบาทผู้หญิงหลากหลายขึ้นทั้งในครอบครัว อาชีพ และสังคมที่ใกล้เคียงกับผู้ชาย

ทัศนีย์ กุมทะรัตน์ (2534 : บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์แนวคิดเรื่องบทบาทสตรีในนวนิยายของเสนีย์ เสาวพงศ์ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า สเสนีย์ เสาวพงศ์ มุ่งแสดงความคิด เกี่ยวกับ บทบาทสตรีในด้านสังคมมากกว่าบทบาทด้านอื่น โดยเฉพาะบทบาทในการกระทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ผู้เขียนมีเจตนาที่จะเสนอแนวความคิดใหม่ให้แก่สตรี กล่าวคือ สตรีรุ่นใหม่ที่มีความเป็นตัวของตัวเอง มีอุดมคติในการดำเนินชีวิต อีกทั้งมีความกล้าหาญที่จะยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลและชาญฉลาด แนวคิดอีกประการหนึ่งที่ผู้เขียนมุ่งแสดง คือการเป็นอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศ เสรีภาพในเรื่องความรัก และการแต่งงาน โดยคำนึงถึงการอุทิศตนทำงานเพื่อสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ

ทิษญา โพธิ์อยู่ (2536 : 251-254) ได้วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรี ในนวนิยายของดวงใจ โดยวิเคราะห์บทบาทของสตรีด้านครอบครัว การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ผลการศึกษาพบว่า บทบาทด้านครอบครัว ผู้เขียนเสนอแนวคิดว่า คุณสมบัติของสตรีไทยในอดีตยังเป็นสิ่งพึงปฏิบัติสำหรับสตรีในยุคพัฒนาได้แก่ ความผูกพันของสมาชิกในครอบครัว ด้านการเป็นมารดา เป็นภรรยา การเป็นบุตรสาว การเป็นย่า และยาย รวมทั้งความสามารถ ในการดูแลปรนนิบัติต่อครอบครัวของสตรีในเรื่องการกินอยู่ สำหรับบทบาทสตรีด้านการศึกษา สตรีควรมีโอกาสศึกษาความรู้ให้สูงสุดเท่าที่กำลังสมองจะรับได้ทั้งในสถานศึกษาและการกระตือรือร้นในการแสวงหาประสบการณ์ด้วยตนเอง ส่วนบทบาททางด้านเศรษฐกิจ สตรีควรมีบทบาทในการทำงานนอกบ้านได้ไม่แพ้บุรุษ บทบาทสตรีในการเมือง สตรีควรมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เพราะสตรีเป็นประชากรส่วนหนึ่งของสังคม มีสิทธิและหน้าที่ในสังคมเสมอภาคกับบุรุษ และด้านสังคมในการคบเพื่อน สตรีมีเสรีภาพที่จะคิด จะตัดสินใจ ในการดำเนินชีวิตของตนเองในเรื่องการคบเพื่อนหรือการแต่งงาน

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงไทยก่อนรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกนั้นจะคล้ายกับผู้ชายมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากวัฒนธรรมประเพณี และค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทยที่ต้องการให้ผู้หญิงทำหน้าที่เป็นภรรยาและมารดาที่ดีของลูก ดังนั้นบิดามารดาจึงมุ่งที่จะปลูกฝังให้บุตรสาวเรียนทางการบ้านการเรือนเพื่อเตรียมการไว้สำหรับอนาคต และความคิดดังกล่าวก็ถูกถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นค่านิยม คือผู้หญิงควรมีบทบาทเพียงเป็น

ภรรยาหรือมารดาของบุตรเท่านั้นไม่มีสิทธิและอำนาจในการตัดสินใจเท่าผู้ชาย ต่อมาภายหลังการรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกทั้งในด้านเทคโนโลยีและการศึกษาทำให้สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง มีการออกกฎหมายรับรองสิทธิของผู้หญิง ผู้หญิงมีโอกาสดำเนินการศึกษามากขึ้น และการศึกษานี้ได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ภาพผู้หญิงที่เรียบร้อยอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนก็เริ่มเปลี่ยนไปเป็นผู้หญิงที่มีความกล้า มีอิสระมากขึ้น เช่นมีอิสระในการคบเพื่อนต่างเพศ มีความนิยมในการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง ตลอดจนมีประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างเทียบเท่าเทียมกับผู้ชาย

ด้วยเหตุที่วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในนวนิยายนั้น หากละเว้นการพิจารณาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสังคมประกอบด้วยย่อมไม่ปรากฏสถานภาพและบทบาทที่ชัดเจนของผู้หญิงในนวนิยายอันสะท้อนถึงภาพสะท้อนของผู้หญิงในสังคมไทยอีกด้านหนึ่ง ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาสภาพสังคมไทยและความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของ สังคมที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงไทยในอดีตถึงปัจจุบันจากเอกสารและงานวิจัยทางด้านประวัติศาสตร์ วรรณกรรม สังคมวิทยา เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์บทบาทผู้หญิงตามสถานภาพในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของผู้หญิงในครอบครัว ได้แก่ บทบาทของบุตรสาว ภรรยา มารดา
2. บทบาทของผู้หญิงในสังคม ได้แก่ บทบาทผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ

การเมือง การปกครอง การคบเพื่อนต่างเพศ การสมาคม เป็นต้น

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทศนะ

ได้มีผู้ให้ความหมายของทศนะและหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ทศนะไว้ดังนี้

สุพรรณิ วราทร (2519 : 7) กล่าวว่า ทศนะของผู้ประพันธ์ คือความคิดเห็นของเขาในเรื่องต่าง ๆ ที่แสดงออกในนวนิยายเรื่องนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นการสนับสนุน เห็นอกเห็นใจ หรือคัดค้าน

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2519 : 39-45) กล่าวว่า วรรณคดีทุกบทต้องมีทศนะของผู้ประพันธ์แฝงอยู่ ทศนะของผู้ประพันธ์คือความเห็นหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์ ปรัชญาที่ปรากฏในวรรณคดีนั้นแสดงให้เห็นความคิดและความเชื่อมั่นในทฤษฎีชีวิตของผู้ประพันธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกำหนดเนื้อหา และแนวทางของวรรณกรรม

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2526 : 105) กล่าวว่า นักเขียนย่อมมองดูโลกและชีวิตมนุษย์ในแง่มุมต่างๆ กัน และต่างก็มีแนวคิดของตนที่มีอยู่ต่อโลก ต่อสังคม และต่อชีวิตมนุษย์แตกต่างกัน

แนวคิด หรือ ปรัชญาของนักเขียนจึงมีหลายแนว และต่างก็พยายามถ่ายทอดความคิดหรือปรัชญาต่าง ๆ นั้นในวรรณคดีที่ตนแต่งขึ้น

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511 : 10) กล่าวถึงทัศนะหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์ว่า สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่แลเห็นง่ายนัก ยิ่งถ้าหากผู้ประพันธ์ไม่ค่อยมีความคิดเห็นของตนแน่แน มีแต่พรว้าๆ หรือมีไปตามความนึกคิดของผู้อื่นยิ่งทำให้แลเห็นทัศนะในนวนิยายของนักประพันธ์นั้นยากขึ้นไปอีก บางคราวนักประพันธ์บางคนมีทัศนะที่น่าสนใจอาจแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกันไปในตัว แต่นักอ่านย่อมพยายามจับความคิดเห็นของนักประพันธ์ให้ได้ การอ่านจึงจะออกรส

นอกจากนี้ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511 : 10) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การวิเคราะห์กลวิธีการเสนอแนวคิดว่า ในการพิจารณาทัศนะของนักประพันธ์ เราอาจพิจารณาจากคำพูดของตัวละคร จากวิธีที่นักประพันธ์บรรยายแสดงความคิดเห็นของตนออกมาตรงๆ หรืออาจแฝงไว้ในเหตุการณ์ต่างๆ เราอาจพิจารณาด้วยว่านักประพันธ์ใช้กลวิธีอะไร เช่น ให้ตัวละครสองตัวสนทนาโต้แย้งกันและทำให้เกิดเหตุการณ์ในเนื้อเรื่องเกิดขึ้น ให้ความคิดเห็นของตัวละครที่มีความคิดนี้ตรงกับตนเป็นฝ่ายถูกหรืออาจทำให้ตัวเอกของเรื่องมีทัศนะตรงกับทัศนะของตนหรือทำให้ตัวที่ไม่สำคัญกล่าวถึงทัศนะของตนปรากฏให้แจ่มแจ้ง บางคนก็แอบแฝงไว้ต้องเพ่งพิศกันจึงจะจับได้ว่าผู้ประพันธ์มีความคิดเห็นอย่างใดแน่ หรืออาจต้องอ่านหนังสือที่นักประพันธ์คนหนึ่งคนใดแต่งหลายเรื่องแล้วจึงจะจับได้ก็มี

ศรีวิไล ดอกจันทร์ (2528 : 82) กล่าวถึงหลักเกณฑ์การวิเคราะห์กลวิธีเสนอทัศนะว่า การแสดงความคิดเห็นหลักของเรื่องบางทีผู้ประพันธ์อาจบอกผู้อ่านตรงๆหรือให้ตัวละครเป็นผู้บอก อาจปรากฏที่บทสนทนา หรือชื่อเรื่อง หรือทั้งหมดของเรื่องโดยอาศัยเค้าโครงเรื่อง (Plot) และการดำเนินไปของเหตุการณ์หลายๆ เหตุการณ์อันประมวลแล้วมุ่งให้เห็นความคิดเห็นหลักของเรื่องนั้นๆ โดยมากแล้วผู้ประพันธ์จะใช้กลวิธีต่างๆ แสดงออกซึ่งความคิดเห็นหลักโดยจะไม่บอกตรงๆ

จากคำอธิบายดังกล่าว สรุปได้ว่า ทัศนะ คือความรู้สึกลึกซึ้งที่นักเขียนมีต่อชีวิตมนุษย์ สังคม และโลกซึ่งอยู่รอบตัวเรา อันปรากฏในวรรณกรรมที่เขาเขียน ผู้อ่านสามารถประมวลได้จากการอ่านตีความ

2. ลักษณะนิสัย อันได้แก่ รสนิยม ความเชื่อ โลกทัศน์ของตัวละคร ซึ่งพิจารณาจากพฤติกรรมและสาเหตุแห่งพฤติกรรมนั้นๆ

และเพื่อให้การศึกษาลักษณะของตัวละครมีความชัดเจนและเข้าใจง่ายขึ้น ผู้วิจัยจะจำแนกวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครตามฐานะทางสังคมของตัวละครที่ปรากฏในนวนิยายทั้ง 37 เรื่อง ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมสูง
2. ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง
3. ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมต่ำ

1. ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมสูง

ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมสูง หมายถึง ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางชนชั้นเป็นผู้หญิงในราชินิกุล หรือตัวละครหญิงที่มีกำเนิดในตระกูลสูงศักดิ์ ตัวละครหญิงในกลุ่มนี้ปรากฏในนวนิยายเรื่อง 3 เรื่อง ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมสูง

เรื่อง	ตัวละคร	กำเนิด	ฐานะทางเศรษฐกิจ	ฐานะทางสังคม	อาชีพ
ในฝัน	เจ้าหญิงพรรณพิลาศ	พระราชธิดา	ดี	สูง	**
เลือดขัตติयर่มฉัตร	เจ้าหญิงทิพยรัตน์คารา แม่นาค	บุตรสาวขุนนางชั้นเจ้าพระยา	ดี ดี	สูง สูง	** **

** ไม่ปรากฏอาชีพ

รวม 3 ตัว

บทที่ 2

วิเคราะห์ลักษณะตัวละครหญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์

ตัวละครเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของนวนิยาย ทั้งนี้ นักเขียนแต่ละคนจะมีกลวิธีในการนำเสนอตัวละครและสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครแตกต่างกันไป การศึกษางานเขียนของนักเขียนคนใดคนหนึ่งจำเป็นต้องศึกษาตัวละครด้วย เพราะจะทำให้ทราบแนวคิด ความรู้สึก ตลอดจนประสบการณ์ของนักเขียนซึ่งแสดงออกมา โดยผ่านตัวละคร ในงานเขียนนั้น ๆ

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2536 : 59) กล่าวว่า การวิเคราะห์ตัวละคร คือการดูการสร้างตัวละคร (CHARACTERIZATION) ของผู้เขียนว่า ผู้เขียนให้ภูมิหลังของตัวละครอย่างไร เช่นกล่าวถึงชาติกำเนิด การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา สิ่งแวดล้อม ฯลฯ และการกระทำรวมทั้งการคิดการพูดของตัวละครนั้นสอดคล้องกับภูมิหลังที่ผู้เขียนวางไว้หรือไม่

วิภา กงกะนันท์ (2522 : 67) ได้ให้แนวคิดในการศึกษาตัวละครไว้ว่า การศึกษาตัวละครก็เช่นเดียวกันกับการศึกษาสรรพสิ่งต่าง ๆ นั่นคือ เราต้องรู้ธรรมชาติของมัน หากตัวละครที่เราศึกษาเป็นคนเราต้องรู้จักชื่อ สกุล เพศ วัย เชื้อชาติ สัญชาติ บุคลิกภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อุปนิสัย ความคิด ความสัมพันธ์กับตัวละครอื่น พฤติกรรม และสาเหตุของพฤติกรรมเหล่านั้น กล่าวโดยสรุปก็คือเราต้องศึกษาตัวละครเช่นเดียวกับที่เราศึกษามนุษย์จริง

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511 : 9-10) ได้กล่าวถึงการพิจารณาลักษณะนิสัยตัวละครไว้ว่า ควรตั้งแนวดังนี้ ตัวละครตัวไหนสำคัญแก่นเนื้อเรื่องหรือแก่นความคิดเห็น และปรัชญาของผู้ประพันธ์ มีตัวละครตัวไหนในเรื่องนั้นทำให้เนื้อเรื่องมีรสขึ้นในทางใด ตัวใดควรถือเป็นตัวเอกเกี่ยวข้องกับชื่อเรื่องหรือไม่ เกี่ยวเนื่องกับปรัชญาของผู้ประพันธ์มากกว่าหรือน้อยกว่าตัวที่ไม่ถือว่าเป็นตัวเอก

จากแนวคิดในการศึกษาตัวละครของนักวิจารณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาลักษณะตัวละครหญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ โดยตัวละครหญิงที่นำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้จะเลือกเฉพาะตัวละครสำคัญเท่านั้น เพราะตัวละครสำคัญจะแสดงบทบาทด้านการดำเนินเรื่อง หรือมีส่วนทำให้เรื่องแปรเปลี่ยนไป

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตัวละครหญิงที่ผู้เขียนสร้างขึ้นในด้านต่อไปนี้

1. ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร อันได้แก่ รูปร่างหน้าตา วัย บุคลิก ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา

เจ้าหญิงพรรณพิลาศจากเรื่องในฝัน

เจ้าหญิงพรรณพิลาศมีฐานะเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอยู่หัวพรหมมินทร และมีพระอนุชาผู้หนึ่งคือเจ้าชายพิริยะพงศ์ ซึ่งต่อมาได้เสด็จไปศึกษาวิชาการปกครอง กับเจ้าชายโอริสสาณ แคว้นกุสาร์ฐ เจ้าหญิงพรรณพิลาศและเจ้าชายพิริยะพงศ์เป็นพี่น้องที่มีความรักใคร่สนิทสนมกันมาก เมื่อเจ้าชายพิริยะพงศ์ต้องไปอยู่ต่างแดนจึงมีลายพระหัตถ์เล่าเรื่องราวต่างๆ ของตนมาถวายเจ้าหญิงพรรณพิลาศอยู่เสมอและเจ้าหญิงพรรณพิลาศก็ได้ตอบลายพระหัตถ์ของพระอนุชาตลอดมา ต่อมาเจ้าหญิงพรรณพิลาศได้รับลายพระหัตถ์ของเจ้าชายโอริสสาซึ่งเขียนมาเพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงที่ได้ทรงประทานสร้อยพระศอส่วนพระองค์ให้เจ้าชายพิริยะพงศ์และเจ้าชายพิริยะพงศ์ได้ส่งสร้อยเส้นนั้นมาถวายเป็นของขวัญในโอกาสครบรอบวันประสูติของเจ้าหญิงพรรณพิลาศ แต่เจ้าหญิงได้กลับส่งคืนไปเพราะทรงเห็นว่า เป็นการไม่สมควรที่จะรับของซึ่งเป็นบรรณาการที่แคว้นสาละวันนำมาถวาย เจ้าชายโอริสสามาเป็นของของพระองค์ เหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้เจ้าหญิงพรรณพิลาศและเจ้าชายโอริสสาได้มีลายพระหัตถ์โต้ตอบกัน และกลายเป็นความผูกพันทางใจต่อกันจนนำไปสู่การเตรียมพระราชพิธีสู่ขอ แต่แล้วความสุขในชีวิตของเจ้าหญิงพรรณพิลาศก็ต้องสูญสลายลง เมื่อเจ้าชายโอริสาต้องสิ้นพระชนม์ลงด้วยน้ำมือของเจ้าชายบุษกรผู้มีความริษยาต่อเจ้าชายโอริสสา

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

เจ้าหญิงพรรณพิลาศเป็นหญิงสาวที่เกิดในราชินิกุลสูงศักดิ์ มีฐานะเป็นเจ้าหญิงแห่งแคว้นพรหมมินทร มีพระชันษา 20 ปีเศษ แม้ผู้เขียนจะมีได้แสดงรายละเอียดในด้านรูปร่างหน้าตาของเจ้าหญิงพรรณพิลาศ แต่จากข้อความในบางตอนที่มีผู้กล่าวถึงเจ้าหญิงพรรณพิลาศก็พอจะแสดงให้เห็นว่าเจ้าหญิงพรรณพิลาศเป็นหญิงสาวที่มีรูปโฉมงดงามไม่น้อยหน้าผู้ใด ดังเช่นจากคำพูดของเด็กหญิงผู้หนึ่งที่นำดอกไม้มาถวายเจ้าหญิงพรรณพิลาศว่า

“ฉันชอบเธอมาก เธอสวยกว่าใครๆ ทั้งหมดที่ฉันเคยเห็นมา”

(ในฝัน : 1/91)

หรือจากความคิดคำนึงของเจ้าชายโอริสสาที่แสดงความรักประทับใจในความงามของเจ้าหญิงพรรณพิลาศว่า

...เสียงฝีเท้าเบาๆ กระแทบพื้นหินเป็นจังหวะก็ดังขึ้นแม้จะค่อยแสนค่อย แต่สำหรับผู้ที่ยืนรอคอยเสียงนั้นจะเหมือนก้องกังวานไปทั่ว เมื่อหันกลับมาภาพที่ได้เห็นเป็นภาพของสตรี

ในชุดขาวบางเบาก้าวอย่างออกมาจากเงามีดมายืนเด่นตระหง่านอยู่ท่ามกลางแสงไฟ...ภาพนั้นดูเหมือนจะเด่นประทับอยู่ในความทรงจำของหม่อมฉันอยู่จนบัดนี้...นับตั้งแต่พระเกศาที่ทรงมนเกล้าประดับด้วยดอกกุหลาบสีขาวแรกแย้มรับกับดวงพักตร์ขาวนวลแจ่มกระจ่างอยู่กลางแสงไฟ รวมทั้งรอยแย้มสรวลน้อยๆ บนพระพักตร์ที่งดงามที่สุดเท่าที่หม่อมฉันเคยเห็นมา...

(ในฝัน : 1/257)

นอกจากนี้เจ้าหญิงพรรณพิลาศยังมีความรอบรู้ในด้านอักษรศาสตร์และประวัติศาสตร์ ตลอดจนความรู้ในด้านการเมือง การปกครอง สามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมืองได้อย่างลึกซึ้งคมคาย ดังจะเห็นได้ว่าในตอนที่เจ้าชายพิริยะพงศ์ผู้เป็นพระอนุชาได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาการปกครองจากเจ้าชายโอริสสา ณ แคว้นกุสาร์ฐนั้น เจ้าชายพิริยะพงศ์ได้มีลายพระหัตถ์ถึงเจ้าหญิงพรรณพิลาศเล่าเรื่องการเรียน ความเป็นอยู่ของพระองค์ และความเป็นไปต่างๆ รวมทั้งการเมืองที่เกิดขึ้นภายในแคว้นกุสาร์ฐให้เจ้าหญิงพรรณพิลาศได้รับรู้ด้วยและด้วยพระนิสสัยช่างสังเกตมีความสนใจในด้านการเมืองเมื่อเจ้าหญิงพรรณพิลาศมีลายพระหัตถ์ตอบกลับไปจึงมักมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองประทานแก่เจ้าชายพิริยะพงศ์ด้วยเสมอทั้งการอบรม สั่งสอน ชี้แนะ ตักเตือนและคาดการณ์ล่วงหน้าซึ่งทรงสามารถคาดคะเนได้ถูกต้องอันแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดและความสนใจต่อการเมืองของเจ้าหญิงพรรณพิลาศซึ่งเจ้าชายพิริยะพงศ์ได้แสดงความคิดเห็นว่าเจ้าหญิงพรรณพิลาศนั้นสามารถที่จะดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดีต่างประเทศของแคว้นได้ดังที่ปรากฏในลายพระ หัตถ์ที่ทรงมีถึงเจ้าหญิงพรรณพิลาศตอนหนึ่งว่า

ลายพระหัตถ์ฉบับที่แล้วของพี่หญิง ทำให้น้องรู้สึกว่ ถ้าหากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศของแคว้นพรหมมินทรว่างลงเมื่อใด ก็เห็นจะ ไม่ต้องเลือกเฟ้นหาคนอื่นให้เหนื่อยแรง เพราะคุณสมบัติเหล่านั้นพี่หญิงทรงมีอยู่ครบถ้วน จนกระทั่งสามารถคาดหมายกระแสการเมืองได้แม่นยำ และที่น้องเห็นว่าเจ้าพี่ทรงสามารถที่สุดก็คือ พี่หญิงใหญ่ทรงอธิบายถึง ‘คำตอบ’ ที่น้องได้กล่าวว่าจะพยายามค้นหาจากเจ้าชายเสนาบดีมาแยกแยะแจ้งให้น้องฟังอย่างถี่ถ้วนราวกับเป็นพระกระแสรับสั่งของเจ้าชายโอริสสาเอง !...

(ในฝัน : 1/321)

แม้แต่เจ้าชายโอริสสา ซึ่งเป็นเสนาบดีต่างประเทศของแคว้นกุสาร์ฐ ก็ทรงยอมรับในพระปรีชาสามารถของเจ้าหญิงพรรณพิลาศ ดังที่ทรงกล่าวไว้ในลายพระหัตถ์ที่มีถึงเจ้าหญิงพรรณ

พิลาศตอนหนึ่งว่า

...ที่หม่อมฉันได้เคยกล่าวว่า ฝ่าบาททรงเป็นเจ้าหญิง ที่ทั่วทุกแคว้นภาคภูมิในพระสิริโฉม และความเฉลียวฉลาดนั้นมิได้เกินความจริงเลย เพราะได้ประจักษ์แก่หม่อมฉันแล้วทั้ง 2 ประการ ถ้าหากฝ่าบาททรงเป็นเจ้าชายหม่อมฉันก็คงได้เริ่มสำนึกตัว และเตรียมระมัดระวังตัวให้จงหนัก เพราะไม่ว่าตำแหน่ง ‘เจ้าชายเสนาบดี’ มิเปลี่ยนไปสู่ผู้ยิ่งใหญ่ของฝ่าบาท ถ้าหากจะทรงปรารภ

(ในฝัน : 1/125)

ในด้านลักษณะนิสัยเจ้าหญิงพรรณพิลาศเป็นคนที่เชื่อมั่นในตนเอง รักอิสระ มีความหนักแน่น เป็นตัวของตัวเองไม่ยอมให้ใครมาบังคับง่ายๆ ดังเห็นได้ในตอนที่เจ้าชายโสภณาทูลเชิญให้พระองค์เสด็จเยือนแคว้นสาละวันแต่พระองค์ก็ทรงปฏิเสธไปอย่างนุ่มนวล เพราะเข้าพระทัยถึงพระประสงค์ของเจ้าชายโสภณาที่ต้องการให้พระองค์เสด็จไปแคว้นสาละวันในฐานะใดและทรงตระหนักดีว่าคนฉลาดแกมโกงเช่นเจ้าชายโสภณานั้นจะต้องใช้วิธีการเมืองมาบังคับพระองค์ให้เสด็จไปแคว้นสาละวันให้จงได้ แต่เจ้าหญิงพรรณพิลาศเป็นคนที่แยกการเมืองออกจากเรื่องส่วนตัว อย่างเด็ดขาดจึงมั่นพระทัยว่าจะไม่มีผู้ใดหรืออำนาจใดมาบังคับพระองค์ได้ ดังที่ทรงมีลายพระหัตถ์เล่าเรื่องนี้ให้เจ้าชายพิริยะพงศ์ว่า

พี่เกลียดรอยพระสรวลแบบฉลาดแกมโกงอย่างนั้นจริงๆ เพราะพี่รู้สึกว่าเป็นเจ้าชายโสภณาจะทรงทำได้อย่างที่รับสั่ง แต่ถึงกระนั้นพี่ก็ยังมั่นใจตัวเองว่า ที่ถูกเลี้ยงดูอบรมมาให้มีความมั่นใจในตัวเองหนักแน่นมีเหตุผลพอที่จะตัดสินใจอนาคตของตัวเองได้ ฉะนั้นการที่พี่จะไปสู่ราชสำนักสาละวันหรือไม่ขึ้นอยู่กับเหตุผลและความพอใจของพี่ไม่ว่า ‘การเมือง’ หรือ ‘ใคร’ ก็ไม่สามารถช่วยในการตัดสินใจของพี่ได้... ‘อาณาจักร’ ของพี่จะต้องเป็น ‘ราชา’ ไม่ใช่ ‘ทาส’ แต่สำหรับ ‘คนอื่น’ นั้น ก็อย่างที่เจ้าพ่อรับสั่งคือ ‘ความสุขของแต่ละคนไม่เหมือนกัน’ ...

(ในฝัน : 2/72-73)

และเมื่อเจ้าชายโสภณาสารภาพรักกับพระองค์ตรงๆ คำตอบปฏิเสธของเจ้าหญิงพรรณพิลาศก็แสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ใช่ผู้ที่จะหลงใหลในรูปลักษณ์ของใครโดยง่าย

“หม่อมฉันเสียใจ...ฝ่าบาททรงเป็นผู้ชายที่มีลักษณะชายแท้หลายประการแต่ทว่า....ก็
อย่างที่ว่าบาทรับสั่งมาแล้วเพคะ สิ่งภายนอกจะมาบีบบังคับไม่ได้!”

(ในฝัน : 1/199)

นอกจากนี้เจ้าหญิงพรรณพิลาศยังเป็นคนเฉลียวฉลาด สติปัญญาดี ช่างคิด และมีเหตุผล
ดังจะเห็นได้จากการแสดงทัศนะต่อการเมืองที่ประทานให้กับเจ้าชายพิริยะพงศ์ผู้เป็นพระอนุชานั้น
จะมีทั้งข้อคิดเห็น คำเสนอแนะ และคำตักเตือนไปพร้อมๆ กันซึ่งปรากฏให้เห็นตลอดตั้งแต่ต้นจน
จบของนวนิยายเรื่องนี้ ดังเช่นเมื่อทรงเห็นว่าพระอนุชานั้นกำลังไว้วางใจเจ้าชายบุษกรมากเกินไปก็
ทรงมีลายพระหัตถ์เตือนสติพระอนุชาว่า

...ระยะนี้พี่คงไม่มีอะไรจะเตือนเธอมากนัก เพราะเท่าที่อ่านจดหมายเธอมา เธอมี
ความรู้พอที่จะพึ่งตนเองได้ดีทีเดียว นอกจากสิ่งเดียวคือ ‘ความเข้าใจมนุษย์ด้านดี’ มากเกิน
ไป มนุษย์ทุกคน ไม่มีใครที่จะดีไปหมดเสียทุกอย่าง หรือเลวจนหมดก็ไม่มีเช่นกัน ทุกคนมี
ทั้งความดีและความเลวละปนอยู่ในตัว เธออย่าเพิ่งตัดสินใจง่าย ๆ โดยมองเพียง ด้านเดียว
ว่าเธอเป็นคนดีหรือคนเลว...ที่พี่เตือนเธอมาเช่นนี้เพราะเห็นว่า เธอวางใจในเจ้าชายบุษกร
มากเกินไปในทรรศนะของพี่ เจ้าชายบุษกรฉลาดน่ากลัวกว่าเจ้าชายชัยฉัตรมากทีเดียวเพราะ
เธอก็บอกพี่ว่านักการทูตที่ดีมักจะซ่อนอะไรไว้เสมอมิใช่หรือฉะนั้นพี่จึงเห็นว่าขณะนี้คู่แข่ง
ที่น่ากลัวที่สุดของเจ้าชายเสนาบดีคือเจ้าชายบุษกรนี่เอง

(ในฝัน : 1/164-165)

หรือในตอนที่เจ้าชายพิริยะพงศ์ผู้เป็นพระอนุชาได้ส่งสร้อยพระศอซึ่งได้มาจากการ
ทรงสกาชนะเจ้าชายโอริสตามาถวายเป็นของขวัญเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันประสูติของพระองค์
นั้น เจ้าหญิงพรรณพิลาศก็ทรงปฏิเสธที่จะรับไว้ พร้อมกับได้ส่งกลับคืนไปด้วยเหตุผลที่บอกกับ
พระอนุชาว่า

...เธอเองเคยเล่าไปให้พี่ฟังไม่ใช่หรือว่า เจ้าชายเสนาบดีนั้นมักจะทรงสนพระทัยกับ
บุคคลที่แวดล้อมพระองค์อยู่เสมอ ขนาดมหาดเล็กต้นห้องเครื่องทรงยังทรงสนพระทัยกับ
ครอบครัวและความเป็นอยู่ของเขาแล้ว และขนาดเธอซึ่งทรงรับไว้ในฐานะศิษย์ ฐานะราช
เลขานุการประจำพระองค์ เธอคิดหรือว่าเจ้าชายจะไม่ทรงทราบเรื่องที่เธอ เทียวหาซื้อสร้อย
ไข่มุกแบบนั้นแทบจะทั่วแคว้นกุสุมาลย์และด้วยน้ำพระทัยดีนั้นเองเจ้าชายจึงหาเรื่องแพ้สกา

เธอเพื่อจะได้โอกาสประทานสร้อยสายนั้นให้ ถ้าพี่ไม่เคยรู้เรื่องนี้คงจะพอรับได้แต่เมื่อพี่รู้เสียแล้วก็ใจจริงๆ พี่ไม่สามารถรับของขวัญที่เจ้าของเขาจำต้องสละให้เธอ โดยเฉพาะของนั้นเป็นของบรรณาการที่เจ้าจงถวายเป็นของขวัญโอริสสาจึงไม่บังควรที่จะตกไปอยู่กับพี่...

(ในฝัน : 1/67-68)

จะเห็นได้ว่าเจ้าหญิงพรหมพิลาสเป็นคนช่างสังเกต และมักจะเก็บข้อมูลตามที่ทรงได้เห็นหรือได้รับการบอกกล่าวมาวิเคราะห์ตามเหตุผลส่วนตัว โดยพิจารณาตามหลักความจริงของธรรมชาติและความเป็นไปได้ อันเป็นคุณสมบัติที่ทำให้เจ้าหญิงพรหมพิลาสสามารถมองผู้อื่นได้อย่างเข้าใจและทะลุปรุโปร่ง

เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราจากเรื่องเลือดขัตติยา

เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดารามีฐานะเป็นรัชทายาทองค์ที่สามในราชบัลลังก์ของแคว้นยโสธร พระมารดาของเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราต้องการให้พระธิดาได้เป็นพระราชินีของแคว้น จึงหวังจะให้เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดารา ได้อภิเษกกับเจ้าชายสิทธิประวัติผู้เป็นรัชทายาทองค์ที่หนึ่ง แต่เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราเป็นผู้ที่ยึดถือในความยุติธรรม ความถูกต้อง และเคารพในสิทธิของผู้อื่นจึงคิดหลีกเลี่ยงไม่ให้เจ้าหญิงแฉไขจรัสซึ่งเป็นรัชทายาทองค์ที่สองต่อโอรทัยซึ่งเป็นพระสหายมาแต่ครั้งเยาว์วัย และมีหัวใจจงรักภักดีต่อเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราได้ใช้ความผืนผวนทางการเมืองและการชิงไหวชิงพริบของแคว้นยโสธรกับแคว้นเขมรรัฐ ทำให้เจ้าหญิงแฉไขจรัสเป็นฝ่ายตัดสินใจพระทัยอภิเษกไปกับเจ้าชายไชยยันต์แห่งแคว้นเขมรรัฐและทำให้เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราได้เป็นพระคู่หมั้นของเจ้าชายสิทธิประวัติ ด้วยหน้าที่ต่อราชบัลลังก์เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราจึงต้องก้าวไปบนเส้นทางที่โอรทัยแผ้วถางไว้ เมื่อเจ้าชายสิทธิประวัติประสูติและสิ้นพระชนม์ลงในระหว่างที่มีการประชุมหาผู้นำแคว้นกลางของสมาพันธรัฐซึ่งยโสธรและเขมรรัฐต่างก็หวังในตำแหน่งนี้เพื่อชัยชนะและความมั่นคง ยโสธรจึงได้มีการแก้ไขกฎมณเฑียรบาลเลื่อนเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราขึ้นเป็นรัชทายาทองค์ที่หนึ่งทำให้เจ้าหญิงแฉไขจรัสผิดหวัง จึงคิดทำลายความมั่นคงของแคว้นยโสธรด้วยการร่วมมือกับเจ้าคุณคลังปล่อยข่าวลือทำลายพระเกียรติของเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดารา โอรทัยจับตัวผู้ปล่อยข่าวลือนั้นได้และคิดจะฆ่าเพื่อปิดข่าวลือแต่เจ้าหญิงแฉไขจรัสนำเรื่องขึ้นร้องเรียน เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราจึงสั่งให้นาคคีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและได้แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงเลือดขัตติยาของตนด้วยการทำหน้าที่เป็นตุลาการและตัดสินประหารชีวิตโอรทัยแม้จะเป็นการทำร้ายหัวใจของตนก็ตาม การตัดสินใจภายในของยโสธรทำให้ทุกแคว้นต่างยอมรับในความเด็ดเดี่ยวและยุติธรรมของเจ้าหญิงทิพยรัตน์

คารา แคว้นยโสธรจึงได้เป็นผู้นำของสมาพันธรัฐ และเมื่อพระเจ้าอยู่หัวสละราชสมบัติ เจ้าหญิงทิพยรัตน์คาราจึงได้เป็นทั้งพระราชินีของแคว้นยโสธรและสมาพันธรัฐ

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

เจ้าหญิงทิพยรัตน์คาราเป็นหญิงสาวผู้สูงศักดิ์ในราชบัลลังก์ของแคว้นยโสธร มีฐานะเป็นรัชทายาทองค์ที่สาม เจ้าหญิงทิพยรัตน์คาราอยู่ในวัยเพียง 17 ปี มีลักษณะรูปร่างบอบบาง ผิวขาวริมฝีปากได้รูปสวย จมูกโด่งเป็นสัน ดวงตาดำใหญ่กลมมีประกายอย่างผู้ทรงอำนาจ และมีพระสิริโฉมที่งดงาม ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของเจ้าหญิงทิพยรัตน์คาราไว้ว่า

พระพักตร์สดใสเปลี่ยนเป็นเฉยเมยไปในทันทีทันควัน ดวงเนตรดำคมอย่างทรงอำนาจ เป็นประกายล้าลึกด้วยความรู้สึกเกินพระองค์ ริมโอษฐ์ได้รูปหุบสนิท

(เลือดขัตติยา : 1/109)

พระฉายานใหญ่ในกรอบเงินสลัก ส่องให้เห็นร่องรอยก่อนข้างเล็กน้อยในชุดพระภูษาสีทองอ่อนจางจนเกือบขาว ดวงพระพักตร์สดใส อ่อนงามราวกับภาพปั้น หากเรียบเฉยปราศจากวีรรอยพึงพอพระทัยหรืออื่นใด...

(เลือดขัตติยา : 2/281)

ในด้านลักษณะนิสัยนั้น เจ้าหญิงทิพยรัตน์คาราเป็นคนเฉลียวฉลาดแม้จะเยาว์พระชันษา แต่ก็สามารถเข้าใจและรู้เท่าทันความคิดของผู้อื่นได้เป็นอย่างดีดังเช่นที่มีถ้อยรับสั่งกับพระนมในตอนหนึ่งว่า

“หญิงไม่อยากรับบนกระหม่อมใคร เขายกเราขึ้นไปไว้ได้ก็ยกลงมาได้ อีกอย่างหนึ่งกระหม่อมคนนั้นมันบาง ทุนไว้มากๆ บางทีเขาอาจจะคิดว่าเราหนักเกินไป สู้หาคนเบาๆที่เขาสบายใจเอาทุนไว้ไม่ได้”

(เลือดขัตติยา : 1/53)

จากถ้อยรับสั่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจพระทัยในธาตุแท้ของมนุษย์เป็นอย่างดีว่าจะหาความจริงใจจากมนุษย์ด้วยกันนั้นยากนัก

ลักษณะนิสัยที่ประจักษ์ชัดอีกอย่างหนึ่งของเจ้าหญิงทิพยรัตน์คาราคือเป็นคนเชื่อมั่นในตนเอง ยึดมั่นในคุณธรรม ดังเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเชื่อมั่นในตนเอง เห็นได้จากการที่เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราจะมีความเป็นตัวของตัวเองและไม่ยอมให้ใครมาชักจูงโดยง่ายแม้แต่พระมารดาที่พยายามจะให้พระองค์ทำตามพระประสงค์อยู่เสมอ ก็มักจะได้รับคำปฏิเสธถ้าหากพระองค์เห็นว่าความคิดของพระมารดาไม่ถูกต้อง และขัดกับความคิดของตน ตัวอย่างเช่น ในตอนที่ทรงยืนยงกับพระมารดาถึงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ของตนที่จะไม่แย่งชิงตำแหน่งพระราชินีโสธรซึ่งป็นสิทธิอันชอบธรรมของเจ้าหญิงแฉะไขจรัสมาเป็นของตน ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอนนี้ว่า

“แม่คะ เก็บเรื่องนี้เสียทีเถอะ หญิงไม่ชอบฟัง”

สีพระพักตร์ของพระมารดาแสดงอาการไม่พอพระทัยขึ้นมาทันที

“ทำไม! เรื่องอย่างนี้มันเป็นอย่างไ?”

“หญิงว่าแล้วใจคะว่า ตำแหน่งนี้ยังไ้ๆ ตามโบราณราชประเพณีควรเป็นของพี่หญิงแฉะไข แล้วอยู่ดีๆ จะให้เข้าไปแทรกแซงหญิงทำไมได้ แล้วก็ไม่ควรคิด ไม่ควรทำด้วย”

(เลือดขัดตียา : 1/248)

หรือในตอนที่ถูกพระมารดาตำหนิที่ไม่พยายามทำตนให้เป็นที่โปรดปรานของเจ้าชายสิทธิประวัติพระคู่หมั้นซึ่งพระมารดาเห็นว่าจะทำให้ความมั่นคงในฐานะของเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราลดน้อยลงแต่เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราก็แสดงความเป็นตัวของตัวเองไม่ยอมทำตามวิธีการของพระมารดา และยืนยงที่จะทำตามที่ตนเห็นว่าถูกต้องเท่านั้น

“เมื่อยากแล้วเลยคะ” พระธิดาทูลประสด

“หญิงจะยึดไว้ให้เหนียวแน่นเชียวละ แต่จะยึดด้วยวิธีการของหญิงเองไม่ใช่ของแม่”

(เลือดขัดตียา : 1/548)

และในตอนที่เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราแสดงความไม่เห็นด้วยกับพระมารดาที่ทรงชี้ให้เห็นว่าอำนาจไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาโดยบังเอิญ แต่จะต้องต่อสู้จนกว่าจะแย่งชิงเอามา และการรักษาอำนาจไว้ให้อยู่กับตนได้นั้นก็ต้องรู้จักวิธีการหน้าไหว้หลังหลอกสามารภที่จะฆ่าคนได้อย่างเลือดเย็นเพื่อรักษาอำนาจของตนไว้ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาดังนี้

“หญิงไม่ชอบวิธีการเมืองแบบนั้นและจะไม่มีวันทำแบบที่แม่พูดด้วย”

“แม่ไม่ได้ชี้ ‘แบบ’ ให้ แต่ชี้ ‘ความเป็นจริง’ ในอำนาจให้เห็นต่างหาก หญิงจะทำยังไ้

ต่อไปนี้เป็นเรื่องของหญิง”

“เอาเถอะคะหญิงจะดู ‘ความเป็นจริง’ ไว้ให้ชัดแก่ตาเชียวละ ขอร้องแต่ว่า แม่ปล่อย
ให้หญิงเลือกทางของหญิงเองดีกว่า”

(เลือกขัตติยา : 1/644-645)

ส่วนลักษณะนิสัยที่ยึดมั่นในคุณธรรมนั้น เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราเป็นผู้ที่มีความซื่อตรง
ยึดถือความถูกต้องยุติธรรม ไม่ชอบการฉกฉวยโอกาส การใช้เล่ห์เหลี่ยมเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้
แก่ตนเองดังจะเห็นได้จากทัศนคติและความคิดที่มีต่อสิทธิในราชบัลลังก์ของตนที่มักจะขัดแย้งกับ
พระมารดาผู้ซึ่งมีความทะเยอทะยานต้องการให้เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราได้เป็นพระราชินีของแคว้น
ยโสธรโดยไม่คำนึงถึงทำนองคลองธรรมใดๆ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาระหว่างเจ้าหญิงทิพยรัตน์
ดารากับพระมารดาในตอนหนึ่งดังนี้

“แม่จะอ้างสิทธิในราชบัลลังก์เพราะหญิงควรเป็นควรมี หรือจะอ้างเพราะเล่ห์กลทาง
การเมืองเพคะ”

เจ้าฟ้าหญิงทิพยรัตน์ดารา ทูลถามประชิดแต่พระมารดาตอบเรียบๆ ว่า

“อย่างละครึ่งซีก! เพราะครึ่งหนึ่งเป็นของลูกที่พึงมีพึงได้แต่อีกครึ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับ
การฉกฉวยโอกาส!”

“ถ้าจะได้อะไรมาด้วยวิธีนั้น ก็อย่าได้เสียดีกว่า”

(เลือกขัตติยา : 1/521-522)

หรือในตอนที่เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราปฏิเสธที่จะทำตามความคิดของพระมารดาที่
ต้องการให้ตนขัดขวางเจ้าหญิงเขมไขรัสไม่ให้มีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวอย่างใกล้ชิด เพื่อผล
ประโยชน์ในสิทธิของตนเอง ดังที่กล่าวว่า

“หญิงทำอย่างนั้นไม่ได้หรอกคะ”

“ทำไมจะไม่ได้?”

“เพราะหญิงจะได้อะไร ก็ขอให้หญิงได้โดยยุติธรรม ไม่ใช่เล่ห์เหลี่ยมหักหลัง ถ้าหญิง
ทำอย่างนั้นตั้งแต่ต้นแล้วแม่คิดหรือคะว่า หญิงจะได้บัลลังก์โดยยุติธรรม?”

(เลือกขัตติยา : 2/80)

การยึดมั่นในความยุติธรรมของเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราได้ประจักษ์ชัดยิ่งขึ้นเมื่อเจ้าหญิงแขไขจรัสได้ร้องเรียนเรื่องท่อนโศกที่ใช้อำนาจโดยพลการจับตัวผู้ที่เขาเห็นว่าคิดไม่ซื่อต่อราชบัลลังก์ไปกำจัดโดยไม่มีการไต่สวนทางกฎหมาย เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราจึงให้นำคดีนี้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และทรงตัดสินประหารชีวิตอโศกเมื่อหลักฐานปรากฏชัดว่าอโศกผิดจริง แม้จะทำเพื่อราชบัลลังก์ก็ตาม

จากพฤติกรรมต่างๆ ของเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราจะเห็นได้ว่าพระองค์เป็นผู้ที่เชื่อมั่นในตนเอง มีคุณธรรมเคารพในสิทธิของผู้อื่น ไม่ชอบการฉกฉวยโอกาสและการใช้เล่ห์กลเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตน นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งกล้าหาญต่อการตัดสินปัญหาสมกับที่ทรงเป็นเลือดชาติด้วยด้วยความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว และความยุติธรรมประจำพระองค์จึงทำให้พระองค์ได้เป็นพระราชินีของแคว้นโยธรรและสมาพันธรัฐไปพร้อมกัน

แม่นวาดจากเรื่องร่มฉัตร

แม่นวาดเป็นบุตรสาวเจ้าคุณกรมช่างสิบหมู่ ภายหลังจากที่มารดาเสียชีวิตลง บิดาจึงส่งแม่นวาดไปอยู่ในวังกับเสด็จพระองค์หนึ่งจนกระทั่งเติบโตเป็นสาวเสด็จฯ คิดส่งเสริมให้แม่นวาดได้เป็นเจ้าจอม แต่แม่นวาดไม่ต้องการเพราะไม่สามารถที่จะทนรับสภาพมากลูกมากเมียได้ ต่อมาด้วยความกตัญญูแม่นวาดจึงยอมแต่งงานกับคุณอรธนนักเรียนกฎหมายจากอังกฤษตามพระประสงค์ของเสด็จฯ แม้จะมีความคิดที่ค่อนข้างแตกต่างกันอยู่หลายประการ เพราะคุณอรธนเป็นนักเรียนนอกมีความรู้ความคิดเช่นคนสมัยใหม่ซึ่งต่างจากแม่นวาดที่ได้รับการอบรมมาตามแบบฉบับของกุลสตรีในยุคเก่าแต่ชีวิตคู่ของแม่นวาดก็ได้มีปัญหาหนักจนกระทั่งคุณอรธนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้นำที่เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอันทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์สั่นคลอน แม้นวาดจึงรู้สึกขัดแย้งต่อการกระทำของคุณอรธนเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาบุตรชายคนโตของแม่นวาดก็ได้ดำเนินรอยตามผู้เป็นบิดาอีกคนหนึ่ง แม้การกระทำของสามีและบุตรชายจะสร้างความทุกข์ใจให้กับแม่นวาดยิ่งนักแต่ด้วยฐานะของความเป็นเมียและแม่แม่นวาดจึงจำต้องยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความรู้สึกอันขมขื่น ชีวิตที่อยู่มานานถึงห้าแผ่นดินแม่นวาดได้พบกับความเปลี่ยนแปลงทั้งของบ้านเมืองและชีวิตส่วนตัวที่มีทั้งความทุกข์ ความสุข ความเจริญ ความเสื่อมในลาภ ยศ สรรเสริญ จนบ้านปลายของชีวิตแม่นวาดได้กลายเป็นคุณแม่ของคนทั้งประเทศเพราะบุตรชายเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองแต่ไม่ว่าวิถีชีวิตของแม่นวาดจะผันแปรไปเช่นใดแม่นวาดก็ยังคงพึงพอใจกับวิถีชีวิตของสังคมยุคเก่าและยึดมั่นจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ตลอดมาตราบจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

แม่นวาคเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตาสะสวยงดงาม ดังจะเห็นได้จากทศนะของตัวละครที่ชื่อแม่กลืนซึ่งได้กล่าวถึงแม่นวาคไว้ดังนี้

...ฉันเห็นแม่นวาคมาจนเจนตา และถ้าใครมาถามว่าแม่นวาคสวยหรือเปล่า ฉันก็คงตอบไม่ถูกได้แต่อธิบายว่าแม่นวาคเป็นคนงาม งามมารยาท งามน้ำใจ แต่มาวันนี้พอรู้ว่า ถึงกับมีคนมาเขียนเป็นเพลงยาวให้ ฉันถึงได้เห็นว่ามันนอกจากความงามแล้วแม่นวาคยังสวยอีกด้วยฉันว่า...นายฝรั่งอิหรือนั่นตาสูงไม่ใช่เล่น...

(ร่มฉัตร : 2/303)

แม้จะล่วงเข้าสู่วัยชราแม่นวาคก็ยังคงมีบุคลิกที่สง่างามสมวัยของตนดังที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของแม่นวาคในวัยชราไว้ดังนี้

สตรีวัยชราที่นั่งอยู่หน้าสุดดูเหมือนจะพนมมือหลับตานิ่งอยู่ในท่าเดิมได้นานแสนนาน ผมอันขาวโพลนตัดสั้นบอกถึงวัยอย่างชัดเจน แต่ถึงกระนั้นร่างผอม ระวัง ยังตั้งตรง ไม่คดค้อมแม้แต่น้อย ที่ทำให้พิบพิบเก็บปลายเท้าเรียบร้อยแสดงว่าคุ้นเคยต่อการนั่งราบแบบนี้มาเป็นเวลานาน...ขณะที่เบือนหน้ามาทางเบื้องหลัง ดวงหน้าที่เหี่ยวย่นเพราะวัยชรา มีรอยขี้ม่นิดๆ ดวงตาที่ยังสดใสแลกวาดไปทั่วทำให้ผู้ที่อยู่ในรัศมีต่างขอบต๋องนอนบ่น...

(ร่มฉัตร : 1/4)

สำหรับชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมนั้น กล่าวได้ว่า แม่นวาคมีฐานะทางสังคมค่อนข้างสูงเพราะเกิดในตระกูลขุนนางชั้นเจ้าพระยา มีฐานะเป็นบุตรสาวของเจ้าคุณกรมช่างสิบหมู่ส่วนมารดามีเชื้อสายเป็นเชื้อพระวงศ์จากเวียงจันทน์ และเป็นอดีตนางข้าหลวงของเสด็จฯ พระองค์หนึ่งภายหลังจากที่ผู้เป็นมารดาเสียชีวิตไป บิดาจึงส่งแม่นวาคเข้าไปถวายตัวเป็นนางข้าหลวงของเสด็จฯ เจ้านายเก่าของมารดา แม่นวาคใช้ชีวิตอยู่ในวังมาตั้งแต่อายุได้ 12 ปี และได้รับการศึกษาอบรมตามอย่างของสาวชาววังซึ่งนอกจากการเรียนรู้วิชาหนังสือแล้วยังต้องเรียนวิชาการเรือนงานประดิษฐ์ต่างๆ อีกด้วย

ในด้านลักษณะนิสัย แม่นวาคเป็นคนอ่อนโยน มีจิตใจเมตตา สมถะ ซื่อตรง และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนอ่อนโยนมีจิตใจเมตตา เห็นได้จากความเป็นคนใจอ่อน ช่างสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและชอบถนอมน้ำใจคนซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดจากความรู้สึกของแม่นวาค

ที่มีต่อลูกเมียขาวของบิดาที่แม้ว่าจะได้รับการสั่งสอนให้เข้าใจถึงความแตกต่างในฐานะของตนกับพี่น้องต่างมารดา แต่ความรู้สึกที่คิดอยู่เสมอว่าทุกคนต่างเป็นลูกพ่อเดียวกันกับตน แม้นวาดจึงทำให้ยอมรับความต่างนั้นไม่ได้ ดังความรู้สึกของแม่นวดที่บอกกับแม่กลิ่นถึงเหตุผลที่ปฏิเสธการไปเป็นเจ้าจอมว่า

“เพราะฉันทำอย่างแม่มไม่ได้นะซีที่จะตั้งหน้าตั้งตาเลี้ยงลูกซึ่งมีไม่รู้เท่าไร และฉันก็ทนเห็นความแตกต่างระหว่างลูกฉันกับลูกคนอื่นไม่ได้”

“แตกต่างกันยังไง?”

“ก็อย่างฉันกับพ่อนวมหรือนั่งเปียกนี่แหละ”

(ร่มฉัตร : 1/71)

ทั้งนี้เพราะแม้ว่าพ่อนวมและนั่งเปียกจะเป็นลูกพ่อเดียวกันกับแม่นวดแต่ก็ได้รับการปฏิบัติและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ค้อยกว่ามาตั้งแต่เกิดเพราะมีฐานะเป็นเพียงลูกเมียขาวมิใช่ลูกเมียเอกดังเช่นแม่นวด

ความอ่อนโยน มีเมตตา ของแม่นวดยังแสดงให้เห็นหลายครั้งทั้งต่อพี่น้องของตนและต่อผู้อื่น ดังเช่นในตอนที่พ่อนวมถูกเจ้าคุณพ่อทำโทษเพราะความซุกซนเกินกว่าเหตุทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ แม้จะกลัวผู้เป็นพ่อแต่ความสงสารแม่นวดก็คิดที่จะช่วยพ่อนวมจนถูกพ่อนวมด่าทาวาดแต่แม่นวดก็มีได้โทษเกือบนอกจากคิดในทางที่ดีว่าเป็นเพราะความเจ็บพ่อนวมจึงแสดงกิริยาเช่นนั้นกับตน ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของแม่นวดในตอนนีไว้วว่า

...วาดปลงใจเสียว่าพ่อนวมคงเจ็บมากถึงได้ตอบเช่นนั้นจึงไม่ถือสา นอกจากเลี้ยงไปเสียโดยเร็ว พรางฝ้าแต่คิดว่า หากตัวเองโดนเมียนอย่างนั้นจะรู้สึกยังไง

(ร่มฉัตร : 1/42)

หรือในตอนแม่กลิ่นเล่าเรื่องของแม่เปลี่ยนคนครัวที่ถูกลงอาญาจนหลังลายทำให้เป็นแผลเป็นที่น่าเกลียดเพราะความบกพร่องในหน้าที่ แม้จะไม่เคยรู้จักกับแม่เปลี่ยนมาก่อนแต่แม่นวดก็มีความรู้สึกดังที่บอกกับแม่กลิ่นว่า

“สงสารแทนนะ ไม่ใช่ความผิดของตัวเองซักหน่อย”

(ร่มฉัตร : 1/402)

และเพราะด้วยความอ่อนโยน มีเมตตาจิต ต่อผู้อื่นอย่างจริงใจอยู่เป็นนิจความดีจึงได้ย้อนกลับมาสนองแม่นวดในภายหลัง เมื่อคุณอรรถสามีของแม่นวดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยใช้บ้านของตนเป็นสถานที่พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของพวกหัวก้าวหน้ามาโดยตลอด มีผู้คนเข้าออกออกในในหลายระดับและทุกคนต่างก็ได้รับความเมตตาจากแม่นวดมาโดยตลอดเช่นกัน หลายครั้งที่พิษภัยของการเมืองได้ย้อนมาหาคุณอรรถ แต่คุณอรรถก็รอดพ้นมาได้เพราะคุณความดีที่แม่นวดมีต่อผู้อื่น ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

และเมื่อมีการจับกุม ‘กบฏ’ ซึ่งต่อมาถึงประหารชีวิตเสียสิบแปดศพ บ้านวาก็ถูกค้นด้วย หากพอผู้คนเห็นวาดต่างอ้อมแอ้มว่า

“กระผมทำตามหน้าที่ขอรับ”

คุณอรรถเคยพูดให้ใครต่อมิใครฟังอย่างข้นๆ ว่า

“ท่านผู้หญิงท่านบุญหนักศักดิ์ใหญ่กว่าฉันเสียอีก”

วาดรู้ว่าอัน ‘บุญหนักศักดิ์ใหญ่’ ของวาดนั้นเกิดจากน้ำจิตน้ำใจของวาดโดยแท้ ผู้ที่เคยมาอาศัย ‘ฟุ้งไบบุญ’ ย่อมซาบซึ้งถึงความจริงในข้อนี้ถ้วนหน้ากัน สิ่งที่วาดได้รับวาดเองก็ไม่เคยคิดว่าจะเป็นถึงขนาดนี้ระยะที่ทั้งตาเอ๋อมและคุณอรรถ ‘ตก’ หากจะมี ‘เรื่องใหญ่’ ขึ้นครั้งใด มักจะมีคนมาบอกวาดเสมอว่า

“กระผมคิดว่าท่านควรไปพักผ่อนสุขภาพเสียบ้างนะขอรับอากาศในกรุงชกไม่ค่อยดี”

ครอบครัวของวาด จึงสามารถผ่านเหตุการณ์เหล่านั้นมาได้โดยปลอดภัย

(ร่มฉัตร : 3/474)

สำหรับลักษณะนิสัยเป็นคนสมถะซื่อตรงนั้น จะเห็นได้จากการปฏิบัติตัวอย่างเสมอต้นเสมอปลายของแม่นวดที่แม้จะได้รับการยกย่องเชิดชูในฐานะมารดาของผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ในบ้านเมืองจนได้รับคำกล่าวขานว่าเป็น ‘คุณแม่’ ของคนทั้งประเทศมากด้วยยศศักดิ์ แต่แม่นวดก็ยังดำรงความเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญ ไม่ถือยศ ถือศักดิ์ ดังเห็นได้จากทศนะของผู้คนในสังคมที่มีต่อแม่นวด ดังบทสนทนาที่ว่า

“นั่น ใครนะ?”

คำถามนี้ดูเหมือนจะมีผู้อธิบายได้ทันทีว่า

“ก็คุณแม่แม่นวดแม่ท่านไงล่ะ!”

“อ้อ! ทำทางใจดีนะ”

“ท่านไม่ค่อยถือตัวหรือ ยศอย่างก็ไม่มาก ใจบุญสุนทานมาพึ่งเทศน์ที่นี้ทุกวันพระ
แหละ ข้าทาสบริวารไม่ค่อยมีติดหน้าตามหลังมากเหมือน ‘คุณแม่’ ท่านอื่นๆ”

“สมกับเป็นผู้ดีเก่าหรือ...”

(ร่มฉัตร : 1/13-14)

หรือจากพฤติกรรมของแม่นวดที่ไม่เคยใช้อำนาจบารมี ที่มีอยู่ไปในทางที่ไม่เหมาะสม
แม้จะได้รับสิ่งตอบแทนจากผู้อื่น แต่แม่นวดก็จะปฏิเสธด้วยถือว่าสิ่งของนั้นเป็นอามิสสินจ้างไม่ว่า
จะเข้ามาในรูปแบบของการช่วยทำบุญกุศลหรือของกำนัลต่อครอบครัวดังเช่นที่ปรากฏในเหตุการณ์
ตอนหนึ่งดังนี้

...วาดพยายามหลีกเลี่ยง ‘อามิส’ อันล่อใจนี้ตลอดมาจนบางครั้งดูเหมือนจะเป็นที่
แปลกใจ และบางทีก็เป็นทีที่หมั่นไส้ของคนในยุคหลังที่คิดว่า ทุกคนที่มีอำนาจ ควรจะ
‘มือไม่สะอาด’ เสียให้หมด หากมีใครสักคนรู้ถึงในหัวใจของวาดก็คงจะได้ยินวาดบอก
กับตัวเองว่า

“เราเป็นข้าราชการ ซื่อมั่นกับบอกอยู่แล้วว่าเป็นข้าที่รับการของล้นเกล้าล้นกระหม่อม
มาดำเนินให้มันตลอดรอดฝั่ง พระบารมีปกอยู่ล้นหัวแล้ว จะทุจริตคดมิชอบได้ยังไง อปรี
ชญ์ไรมันจะกิน”

(ร่มฉัตร : 1/135-136)

ส่วนความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของแม่นวดนั้นเห็นได้จากพฤติ
กรรมของแม่นวดไม่ว่าจะเป็นความคิด หรือการกระทำแม้จะได้รับการยกย่องให้เป็นคุณแม่ของคน
ทั้งประเทศด้วยอำนาจบารมีทางการเมืองของผู้เป็นบุตรชายแต่แม่นวดก็ยังเจียมตนไม่
ทะเยอทะยานทำตนเทียมเจ้าเทียมนาย ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกอันสะท้อนถึงความจงรัก
ภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของแม่นวดไว้ในตอนหนึ่งดังนี้

...ยามที่วาดเห็นใครข้ามลาดพระบาท วาดมักจะรู้สึกสะทสะท้านราวกับตัวเองเป็น
คนทำก็ไม่ปาน เพราะกิริยาเช่นนี้วาดได้รับการอบรมสั่งสอนมานักหนา มิให้กระทำเป็นอัน
ขาดเพราะการข้ามลาดพระบาทมีโทษผิดเท่ากับตัดหน้าจานเลยทีเดียว...ฉะนั้นหลายครั้งจึง

มีคนเห็น ‘คุณแม่’ ของคนทั้งประเทศเดินเลียบด้วยกิริยาสำรวมไปข้างลาดพระบาทเพื่อหา
รอยต่อของพรมครั้นพบก็จะยกขึ้นข้ามมาแล้วจึงหันไปก้มดิ่งลาดพระบาทต่อกันไว้ตามเดิม
(ร่มฉัตร : 1/138)

ความจริงรักภักดีของแม่นาวานั้นถูกปลุกฝังมาโดยสายเลือด บรรพบุรุษของแม่นาวาดล้วน
แล้วแต่ได้รับราชการทำงานสนองพระเดชพระคุณต่อๆ กันมาจนถึงชั้นบิดาของแม่นาวาด สามมีและ
ลูกของแม่นาวาดก็เป็นข้าราชการ ตัวแม่นาวาดเองก็ได้ดื่มน้ำพระพิพัฒน์สัจจามาแล้วเช่นกันแม่นาวาด
จึงถือเสมอว่าตนนั้นเป็นข้าราชการคนหนึ่งที่ต้องรับ ‘การ’ ให้ ‘หลวง’ เพื่อสนองพระเดชพระคุณ
ให้สมกับที่ได้เกิดมาภายใต้พระบรมโพธิสมภาร มีชีวิตอยู่เย็นเป็นสุขได้เพราะ ‘ร่มฉัตร’ ดังนั้นเมื่อ
สามมีและลูกของแม่นาวาดได้กระทำการอันทำให้คันฉัตรสั่นสะเทือน จึงกลายเป็นหนามยอกอกของ
แม่นาวาดตลอดมา และด้วยความรู้สึกจงรักภักดีเช่นนี้เมื่อแม่นาวาดเห็นใครกระทำการอันไม่สมควร
ขัดกับสิ่งที่ตนเคยได้รับการอบรมสั่งสอนมาจึงทำให้แม่นาวาดอดรู้สึกสะเทือนใจไม่ได้ ดังที่ผู้เขียน
บรรยายความรู้สึกของแม่นาวาดที่ได้เห็นการซื้อขายเครื่องใช้ประจำพระองค์และนำมาใช้เป็นของ
ส่วนตัวของคนบางคนที่ว่า

ดูเถอะ...ในยามเชยแม้แต่พระสุพรรณภานยังต้องกราบแล้วกราบอีกแล้วนี่เครื่องใช้
ประจำพระองค์แท้ๆ ทำไมถึงได้หยิบฉวยกันอย่างนี้ ฉะนั้นวาดจึงทนนิ่งไม่ได้ เวลาที่ใครๆ
เก็บมาคุยอวดกันว่า ซื้อรองพระบาทไปหรือซื้อฉลองพระองค์ไป แลเมยังไอ้อวดเสียอีกว่า
“ฉันใช้ได้พอดี..พอดี ไม่ต้องแก้ไขเลย”
วาดฟังแล้วขมลูก ตัวอัปยศไรในยุคของวาดมันไปไหนเสียหมดหนอ...

(ร่มฉัตร : 1/139-140)

ด้วยความรู้สึกที่ยังจงรักภักดี แม่นาวาดจึงยอมทุ่มเทเงินทองของตนเองเพื่อซื้อเครื่อง
ประดับที่มีนายหน่านนำมาเสนอขายเมื่อจำได้ว่าเคยเป็นเครื่องอาภรณ์ของผู้ใดมาก่อน มาเก็บรักษาไว้
ด้วยหวังจะเชิดชูยศถาบรรดาศักดิ์ในปัจจุบันของท่านผู้เป็นเจ้าของมิให้ต้องตกต่ำลงเท่านั้น ดังที่
ผู้เขียนบรรยายความคิดและการกระทำของแม่นาวาดไว้ว่า

ไม่มีใครรู้เหตุผลสักคนเดียวว่าวาดคิดอย่างไรกับเครื่องอาภรณ์ที่สะสมไว้นั้นในยาม
ที่อยู่คนเดียวเจียบๆ วาดเคยไขเซฟหยิบเครื่องเพชรพลอยที่หวงแหนไว้ออกมาดู พลางตะ
ต้องอย่างเบามือ เพราะหวลรำลึกถึงผู้ทรงอิสริยยศที่เคยใช้อาภรณ์เหล่านั้นนี้ระดับมาแล้ว

ฉะนั้นการที่วาดยอมทุ่มเทเงินซื้อสิ่งเหล่านั้นก็เพียงเพื่อหวังว่าจะได้เซ็ดชูยสถาปรรดาศักดิ์ในปัจจุบันของผู้เป็นเจ้าของอาภรณ์อันทรงค่าให้ดำรงอยู่ต่อไปโดยมิได้คิดจะนำเครื่องประดับที่ได้มาตกแต่งคนให้เกิน ‘ฐานะ’ แต่อย่างใด

(ร่มฉัตร : 1/153)

กล่าวได้ว่าแม่นวาคเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่งแม้สามีและลูกของแม่นวาคจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อันทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ต้องสั่นสะเทือนซึ่งแม่นวาคก็มิได้ยินดีต่อสิ่งที่สามีและลูกของตนกระทำแต่ด้วยความเป็นเมียและแม่ แม่นวาคจึงต้องทนรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไม่อาจทำอะไรได้ แต่ไม่ว่าสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร แม่นวาคก็ไม่เคยเปลี่ยนแปลงความจงรักภักดีต่อร่มฉัตรของตนตราบนวาระสุดท้ายของชีวิตที่อยู่ยืนนานมาถึง 5 แผ่นดิน

ด้วยอุปนิสัยที่มีความซื่อสัตย์ สมถะ มีจิตใจที่โอบอ้อมอารี มีเมตตาจิตต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ทำให้แม่นวาคมีชีวิตที่เจริญรุ่งเรือง แม้ในบางช่วงตอนของชีวิตจะต้องพบกับอุปสรรคขวากหนาม แต่เพราะความมีเมตตาจิตต่อผู้อื่นจึงทำให้แม่นวาคและครอบครัวรอดพ้นจากภัยพิบัติต่างๆ มาได้ ในบั้นปลายของชีวิตแม่นวาคก็ได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดเป็นท่านผู้หญิง เป็นคุณแม่ของคนทั้งประเทศ มีทั้งเกียรติและฐานะอันสูงส่งเป็นที่ยกย่องนับถือของผู้คนในสังคม

สรุปลักษณะตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมสูง จากการศึกษาพบว่า

ลักษณะชาติกำเนิดของตัวละคร มีตัวละครจำนวน 2 ตัวที่มีฐานะเป็นเจ้าของผู้สูงศักดิ์ได้แก่ เจ้าหญิงพรรณพิลาศในเรื่องในฝัน เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราในเรื่องเลือดขัตติยา และมีตัวละครจำนวน 1 ตัวที่มีฐานะเป็นสามัญชนแต่อยู่ในฐานะบุตรสาวเจ้าพระยา ได้แก่ แม่นวาค ในเรื่องร่มฉัตร ตัวละครเหล่านี้ได้รับการศึกษาอย่างดีตามฐานะของตน

ลักษณะทางร่างกาย เป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตางดงาม มีบุคลิกสอดคล้องกับชาติกำเนิดของตน กล่าวคือมีบุคลิกที่สง่างามตามลักษณะของผู้มีอำนาจราชศักดิ์ นอกจากนั้นตัวละครแต่ละตัวจะมีคุณสมบัติเฉพาะตนที่แตกต่างกันไป เจ้าหญิงพรรณพิลาศแม้จะอยู่ในฐานะพระราชธิดาที่มิได้มีสิทธิในราชบัลลังก์ในฐานะรัชทายาท แต่ก็มีความรู้ในเรื่องการเมืองอันเนื่องมาจากความเฉลียวฉลาดของตนและการได้อยู่ใกล้ชิดกับการเมือง ส่วนเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราเป็นเจ้าหญิงที่อยู่ในฐานะรัชทายาทผู้เขียนจึงกำหนดให้เป็นหญิงสาวที่มีความเฉลียวฉลาด รอบรู้ในเรื่องการเมือง การปกครองเป็นอย่างดี และมีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำอย่างเด่นชัด สำหรับแม่นวาคเป็นหญิงที่มีความเพียบพร้อมในความเป็นกุลสตรีสมกับที่ได้ผ่านการศึกษอบรมจากในวัง

ลักษณะนิสัย ตัวละครเหล่านี้จะมีลักษณะนิสัยไปในแนวเดียวกัน คือมีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน เชื้อมั่นในตนเอง แฝงคุณธรรม ความเมตตาต่อผู้อื่น และด้วยลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้ได้ส่งเสริมให้ตัวละครแต่ละตัวสามารถฟันฝ่าอุปสรรคของชีวิตไปได้ แม้ตัวละครบางตัวจะต้องพบกับความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ในชีวิต แต่ก็สามารถใช้ความเข้มแข็งอดทนข่มใจตนเองได้ ดังเช่นเจ้าหญิงพรรณพิลาศในเรื่องในฝันที่ต้องสูญเสียชายคนรักของตนไป

2. ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง

ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง หมายถึง ตัวละครที่ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมของชนชั้นกลาง อาจจะเป็นตัวละครที่มีฐานะดีทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมหรือมีฐานะทางสังคมที่ดีแต่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีก็ได้ ตัวละครหญิงในกลุ่มนี้ปรากฏในนวนิยายจำนวน 28 เรื่องดังนี้

ตาราง 2 ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง

เรื่อง	ตัวละคร	กำเนิด	ฐานะทางเศรษฐกิจ	อาชีพ
ค่าของคน	รจเรข	เกิดในครอบครัวผู้ดีเก่าซึ่งมีเชื้อสายขุนนาง	ปานกลาง	นางละคร
สายใจ	สุชาดา	บุตรสาวท่านเจ้าคุณ	ปานกลาง	ค้าขาย, มัคคุเทศ
คู่กรรม	อังศุมาลิน	บุตรสาวนายทหารชั้นผู้ใหญ่	ยากจน	**
อุบัติเหตุ	วิศนี	บุตรสาวนักธุรกิจ	ดี	ทำงานในบริษัทของพ่อ
เพลงชีวิต	พรพัคตร์	บุตรบุญธรรมของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่	ปานกลาง	พยาบาลนักประพันธ์เพลง
ชอดอองค์	กานดา	บุตรสาวพ่อค้า	ปานกลาง	นายหน้า
แรงรัก	นุติ	*	ปานกลาง	เลขานุการ

เรื่อง	ตัวละคร	กำเนิด	ฐานะทางเศรษฐกิจ	อาชีพ
นางเอก	ดอกแก้ว	*	ปานกลาง	ครู, นักแสดง
มงกุฎหนาม	ปวลี	บุตรสาวนายทหาร	ปานกลาง	นักเขียน
สายรุ้ง	เมทินี	*	ปานกลาง	นางแบบ
แผลหัวใจดี	ดาหวัน	บุตรสาวข้าราชการชั้นผู้ใหญ่	ดี	เสมียนสถานทูต
อย่าลืมฉัน	สุริยง	บุตรสาวนักธุรกิจ	ดี	เลขานุการ
แต่งกับงาน	ดาววัน	*	ปานกลาง	ข้าราชการ
ล่า	มธุสร	*	ปานกลาง	นักบัญชี
คำมั่นสัญญา	ชลันดา	บุตรสาวนายทหารชั้นผู้ใหญ่	ดี	พนักงานบริษัท
ตราบาป	จันทร์กานต์	*	ดี	**
สตรีหมายเลขหนึ่ง	เรวดี	บุตรสาวนายธนาคาร	ดี	**
หนี้รัก	ตรีบุษ	บุตรสาวนายทหาร	ปานกลาง	เลขานุการ
ตำรองรัก	มัทนินทร	*	สูง	**
อันธการ	อันธการ	บุตรสาวข้าราชการชั้นผู้ใหญ่	ปานกลาง	เสมียน
โซ่สังคม	เขมวรรณ	บุตรสาวนายทหาร	ดี	เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์
วันที่รอคอย	ธารทิพย์	บุตรสาวนักธุรกิจ	ดี	**
สองชีวิต	กบ	บุตรสาวนักธุรกิจ	ดี	**
รักหลง	นภลัย	*	ปานกลาง	ช่างภาพอิสระ
รอยอินทร์	มิรา	บุตรสาวนักธุรกิจ	ดี	นักสังคมสงเคราะห์

เรื่อง	ตัวละคร	กำเนิด	ฐานะทางเศรษฐกิจ	อาชีพ
สะพานดาว	เปรมมา	บุตรสาวนาย ธนากร	ดี	**
ดาวนภา	ปรีชญา	บุตรสาวผู้ พิพาษา	ดี	เลขานุการ
นายกหญิง	โกศลญ์	บุตรสาวชานา	ปานกลาง	ครู, นักการเมือง

* ไม่ปรากฏชาติกำเนิด

** ไม่ปรากฏอาชีพ

รวม 28 ตัว

รจเรขจากเรื่องค่าของคน

รจเรขเป็นหญิงสาวที่มีอาชีพเป็นนางละคร เมื่อพิมานนักการทูตหนุ่มที่มีอนาคตไกลมาคิดพันชอบพอเธอจึงทำให้มารดาของพิมานไม่พอใจ และพยายามที่จะกีดกันรจเรขออกไปจากชีวิตของพิมาน ลักษณะผู้เป็นพี่ชายต่างมารดาของพิมานจึงคิดแยกรจเรขออกจากชีวิตของพิมานด้วยการขอแต่งงานกับรจเรข โดยใช้ข้อเสนอเป็นเงินจำนวนหนึ่ง รจเรขกำลังประสบกับปัญหาในครอบครัวที่เธอมีภาระต้องดูแลคุณยายและคนรับใช้เก่าแก่ในบ้านอีกหลายคน บ้านสวนของคุณยายที่กำลังจะหลุดจ่านองและพี่ชายคนเดียวของเธอซึ่งเป็นทหารเรือก็ต้องลี้ภัยการเมืองไปล่าบากอยู่ในต่างประเทศ รจเรขจึงตัดสินใจรับข้อเสนอของลักษณะทั้งที่ก่อนหน้านี้เธอได้แสดงให้เขาเห็นว่าเธอไม่ใช่ผู้หญิงที่จะซื้อได้ด้วยเงิน การตัดสินใจของรจเรขจึงทำให้ลักษณะรู้สึกผิดเธอ แต่รจเรขยังคงยืนยันว่าเธอขายเพียงร่างกายมิได้ขายชีวิตจิตวิญญาณให้เขา ตลอดเวลาที่อยู่ร่วมกันมาลักษณะจึงหวาดระแวงอยู่เสมอว่ารจเรขจะหวนกลับไปมีใจให้กับพิมานอีกรจเรขจึงต้องพบกับวาทะที่ประหัตประหารจิตใจทุกครั้งที่ลักษณะเกิดอารมณ์หึงหวงแต่รจเรขก็ใช้ความอ่อนโยน ใจเย็น ช่างปรนนิบัติ และการเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีพิสูจน์ให้ลักษณะเห็นคุณค่าของเธอ ในที่สุดรจเรขจึงได้พบชีวิตที่อบอุ่นมีครอบครัวที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

รจเรขเป็นหญิงสาวที่มีหน้าตาสะสวย อายุประมาณ 20 ปีเศษ รูปร่างเล็กบอบบาง ผิวขาว ใบหน้าค่อนข้างกลม จมูกโด่งเชิครัน ดวงตาดำใหญ่คมงดงาม ขนตาตกดำยาวตรง คิ้วเข้มได้รูป ผมยาวดำสลวย ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของรจเรขไว้ ดังนี้

ลักษณะพิจารณาสตรีร่างเล็กที่ยืนอยู่ตรงหน้าอย่างแปลกใจ ใบหน้าค่อนข้างกลมนั้น ดูรีขึ้นเพราะทรงผมที่รวบสูง และคิ้วที่เฉียงเล็กน้อย ดวงตาภายใต้ขนตายาวตรงมี ประกายวาววับ จมูกโด่งเชิครันรับกับริมฝีปากได้รูปสวย และที่เขาสังเกตเห็นถนัดคือไฝเม็ดเล็ก ปลายคาง ท่าที่ยึดตัวตรงไม่มีริ้วรอยหวั่นไหวสักนิดเดียว ทั้งๆ ที่การตอรองนั้น เป็นเรื่องน่าอับอาย

(คำของคน : 75)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม รจเรขเป็นหญิงสาวที่เกิดในครอบครัวซึ่งเป็นเชื้อสายของขุนนางเก่าที่เคยมีฐานะดี แต่กาลเวลาและความเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ฐานะทางบ้านที่เคยโอ่อ่ารุ่งเรืองนั้นกลับต้องตกต่ำลง แม้จะเป็นลูกผู้ดีมีตระกูลแต่รจเรขก็มีอาชีพนางละคร เพราะเธอเรียนจบมาจากโรงเรียนนาฏศิลป์ซึ่งทำให้มารดาของพิมานแสดงความรังเกียจอาชีพเดินกินรำกั้นของเธอ ต่อมาเธอแต่งงานกับลักษณะผู้มีฐานะและชาติตระกูลดีรจเรขจึงกลับมีฐานะดีขึ้น และด้วยความเป็นกุลสตรีของเธอจึงสามารถเอาชนะใจสามีได้และมีชีวิตครอบครัวที่เป็นสุข

ส่วนลักษณะนิสัย รจเรขเป็นหญิงสาวที่อ่อนโยน มีน้ำใจ ขี้สงสาร และอ่อนน้อมถ่อมตน ดังที่ป้าเขียนกล่าวถึงอุปนิสัยของรจเรขว่า

“...คุณกลัวเธอขี้สงสาร ไปเสียหมด วันก่อนกลับจากทำงานที่รามา... ตอนดึกพบรถที่เขาบรรถกว๊วไปมา กลับมากินไม่ได้นอนไม่หลับจะเป็นจะตายอยู่หลายวัน คิดขึ้นก็ว่าคนเราจะมีเมตตากรุณาเท่านั้นไม่ได้ บางครั้งเราต้องวางอุเบกขาบ้างอะไรที่เราช่วยไม่ได้ก็ต้องปลงเสียบ้างว่าเป็นกรรมของเขา คุณกลัวเธอไม่ค่อยปลงอะไรง่ายๆ เก็บเอามายึดถือว่าเป็นของเขาของเราเสียหมด ลงท้ายก็นั่งเป็นทุกข์”

(คำของคน : 98)

ความอ่อนโยนของรจเรขยังเห็นได้จากการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างให้เกียรติ ดังเช่นกับคนรับใช้ในบ้านรจเรขก็จะใช้วาจาที่สุภาพด้วยเสมอบางครั้งก็มีสินน้ำใจตอบแทนให้นอกจากเงินเดือนประจำที่ทุกคนได้รับ เมื่อรจเรขเห็นว่าคนรับใช้เหล่านั้นต้องทำงานหนักแม้จะเป็นงานในหน้าที่ก็

ตาม ความมีน้ำใจต่อผู้น้อยดังนี้ทำให้คนรับใช้ทุกคนในบ้านต่างก็รักเธอเพราะเห็นว่าเธอเป็นคนใจดี แม้แต่กับคุณแชนซึ่งเคยแสดงความรังเกียจต่อเธอมาก่อนรจนเรก็มีได้แสดงความรู้สึกไม่พอใจตอบได้ เธอกลับให้ความเคารพนบนอบ ความอ่อนน้อมถ่อมตนเข้าหา จนทำให้คุณแชนยอมรับเธอในที่สุด ดังที่ปรากฏในคำพูดของคุณแชนว่า

“...แม่รจนนี่เป็นผู้หญิงแสนหัดดีนะ ใครเข้าใกล้แล้วเกลียดไม่ลง ยิ่งคุ้นยิ่งเคยกันยิ่งชอบ เกรียบๆ เย็นๆ เข้าใกล้แล้วสบายใจดี...”

(คำของคน : 569)

นอกจากนี้รจนยังเป็นคนเข้มแข็งเชื่อมั่นตนเอง เห็นได้จากความหึงหวงที่แนบแน่นในค่าความเป็นคนของเธอ เมื่อรจนพบกับลักษณะครั้งแรกเธอก็แสดงให้เห็นว่าเธอไม่ใช่ผู้หญิงที่จะซื้อได้ด้วยเงินด้วยการปฏิเสธค่าทำขวัญที่ลักษณะขับริดเจียวเธอแต่ต่อมารจนจะแต่งงานกับ ลักษณะด้วยข้อตกลงแลกเปลี่ยนกับเงินจำนวนสองแสนบาทซึ่งเสมือนหนึ่งเธอขายตัวให้กับ ลักษณะ แต่การยอมขายตัวแต่งงานกับลักษณะก็มีใจเกิดจากความละโมภะเยอทะยานหากเกิดจากความจำเป็นที่ต้องใช้เงินเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ซึ่งเห็นได้จากเหตุผลในการตัดสินใจของเธอดังที่บอกกับป้าเขียนว่า

“ฉันคิดดีแล้วนี่จะป้าอย่างน้อย...” หญิงสาวหันหน้ากลับมาซ้ำๆ น้ำตาลลงจนเกือบหยด “เราก็ได้ที่บ้านสวนกินก่อนที่จะหลุดในเดือนสองเดือนนี้ คุณยายจะได้ไม่ลำบากแล้ว พี่ไก่อจะได้สบายขึ้น”

(คำของคน : 81)

และยังเห็นได้จากการที่รจนแสดงให้เห็นว่าเธอขายแต่ร่างกายมิได้ขายจิตวิญญาณให้กับเขาด้วยข้อแลกเปลี่ยนกับการจดทะเบียนสมรสเพื่อรักษาเกียรติของตนเอง และพร้อมกันนั้นเธอก็ได้เขียนใบหย่าไว้ให้ลักษณะเพื่อเป็นเครื่องประกันว่าเธอจะไปจากเขาทันทีที่หมดพันธสัญญาต่อกัน ตลอดเวลาที่อยู่ในฐานะคุณผู้หญิงของบ้านนฤนาทไมตรีแม้ลักษณะจะใช้วาจาเลียดสีเยาะหยันทำให้รจนสะเทือนใจอยู่เสมอแต่รจนก็อดทนและทำหน้าที่ของตนอย่างไม่ขาดตกบกพร่องจนสามารถชนะใจลักษณะได้ในที่สุด ดังเห็นได้จากคำบรรยายความคิดของลักษณะอันแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนที่เข้มแข็ง เชื่อมั่นตนเองของรจนดังนี้

ผู้หญิงคนนั้น...ร่างเล็ก แบบบาง ตามผมสลวย แต่หัวใจมิได้แบบบางเหมือน
รูปร่าง หัวใจดวงนั้นมันคงแข็งแรง หัวใจที่เธอเคยประกาศก้องว่า เขาจะไม่มีวันไป เหยียด
กรายเข้าไปแม้แต่นิดเดียว เธออย่างเข้ามาอย่างคน ‘มือเปล่า’ แต่ได้พาคุณธรรมความดีงามอัน
เป็นคุณลักษณะประจำตัวเข้ามาเป็นเดิมพัน...เธอได้ให้ความผาสุกอย่างไม่เคยบกพร่องต่อ
เขาตลอดเวลา และดูเหมือนริมฝีปากสีสดอ่อนหวานคนนั้นจะไม่ปรปากร้องขอความปราณี
สักครั้งเดียว...

(คำของคน : 289)

และเมื่อจเรชคิดว่าลักษณะไม่ต้องการเธออีกต่อไปแล้วเธอก็ลาจากบ้านนฤนาทไมตรี
กลับไปอยู่บ้านสวนกับคุณยาย โดยมีได้เรียกร้องสิ่งใดจากลักษณะอีกทั้งยังใจแข็งพอที่จะไม่บอก
กับลักษณะว่าเธอกำลังจะมีลูก ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ได้เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นถึงความเข้มแข็ง เชื่อ
มั่นในตนเองของจเรชอันเป็นสิ่งที่ทำให้ลักษณะซึ่งชอบดูถูกว่าผู้หญิงทุกคนมีราคาซื้อขายได้ด้วยเงิน
ต้องยอมรับว่าจเรชเป็นผู้หญิงที่มีค่า และด้วยคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้จเรชจึงได้พบกับชีวิตที่เป็น
สุขในเวลาต่อมา

สุชาดาจากเรื่องสายใจ

สุชาดาเป็นบุตรสาวของเจ้าคุณวรทัศน์ เทพการ และคุณหญิงสวาท ซึ่งเป็นครอบครัวผู้ดี
เก่า แต่บิดามารดาของเธอเป็นผู้ที่หลงใหลในการพนันจนต้องจำนองบ้านที่ดินและขายสมบัติเดิมที่
เป็นมรดก ดังนั้นเพื่อช่วยเหลือตนเองและครอบครัว สุชาดาจึงต้องทำงานไปพร้อมกับการเรียน
หนังสือจนทำให้ต้องถูกคัดชื่อออกจากมหาวิทยาลัยเพราะสอบตก ในขณะที่บิดามารดาว่างทำ
เป็นผู้ดีเก่าอยู่อย่างสง่า สุชาดากลับต้องดำรงความเป็นอยู่ภายในบ้านไว้ด้วยการรับจ้างทำขนม และ
เมื่อหนี้สินที่บิดามารดาสร้างไว้มีมากขึ้น เพื่อรักษาเกียรติของวงศ์ตระกูล เธอต้องยอมลดตัวลงเป็น
ลูกหนี้ของศักดิ์สิทธิ์เศรษฐีเหมืองแร่ที่ชอบแสดงการดูถูกสุชาดาอยู่เสมอเพราะพฤติกรรมของผู้เป็น
บิดาที่พยายามใช้บุตรสาวเป็นเครื่องมือในการกอบกู้ฐานะ ทำให้สุชาดาไม่ชอบหน้าศักดิ์สิทธิ์แม้ต่อ
มาภายหลังศักดิ์สิทธิ์จะเกิดความรักและสงสารสุชาดาอย่างจริงใจเพราะมองเห็นถึงความอดทนและ
ความกตัญญูที่มีต่อบิดามารดาของเธอแต่สุชาดาก็ยังไม่ไวใจในตัวศักดิ์สิทธิ์จนกระทั่งศักดิ์สิทธิ์ได้
พิสูจน์ให้เห็นความจริงใจของตน สุชาดาจึงยอมรับศักดิ์สิทธิ์ได้ ในที่สุดเธอจึงได้พบกับชีวิตที่สุข
สบาย เมื่อศักดิ์สิทธิ์แต่งงานกับเธอ

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

สุชาดาเป็นหญิงสาวในวัยประมาณ 20 ปีเศษ ที่มีลักษณะรูปร่างระหง บอบบาง ผิวขาว ซีด ผมยาวดำสลวย ใบหน้าเรียวแม้จะไม่สวยสะกดตาแต่ก็มีดวงตาที่กลมโตดำเป็นประกายสุกใส ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของสุชาดาผ่านความรู้สึกของสุชุนาลัยผู้เป็นน้องสาวไว้ในตอนหนึ่ง ดังนี้

หญิงสาวกัตรีมีฝีปากจนรู้สึกเจ็บ...จำเรื่องคู่ผู้เป็นพี่สาว ร่วงเล็กบอบบางในเสื้อ สีน้ำเงินเข้ม แขนกว้าง ตัวโครง ขับผิวพรรณซีดง้ำขึ้น บนผ้านุ่งสีเข้มเช่นเดียวกันมีรอยฝุ่น เกาะจนขาว ผสมรวบไฉ่ๆ เปิดให้เห็นรูปหน้าขาวสะอาดปราศจากเครื่องสำอางคล้ายๆ เด็ก ดากลมดำขลิบจับอยู่ที่กองใบเตย ริมฝีปากเกือบซีดชมพูขมิ้นนับจำนวน ใบเตยที่ถูก แยกไว้

(สายใจ : 1/319)

สุชาดาเป็นหญิงสาวที่มีชาติกำเนิดดี เธอมาจากครอบครัวผู้ดีเก่าที่เคยมีฐานะมั่นคง ร่ำรวย เป็นที่นับหน้าถือตาของผู้คนในสังคมแต่พฤติกรรมของบิดามารดาที่ตกเป็นทาสการพนันจนหมดตัวทำให้ฐานะของครอบครัวต้องแปรเปลี่ยนไป ส่วนในด้านการศึกษานั้น สุชาดาเคยศึกษาในมหาวิทยาลัยแต่เธอเรียนไม่จบเพราะฐานะทางการเงินของครอบครัวไม่เอื้ออำนวยแต่เธอก็มีความคิดอ่านดี พยายามทำหน้าที่ของลูกที่ดี

ในด้านลักษณะนิสัยนั้น สุชาดาเป็นคนใจแข็ง มีความอดทน ดังเห็นได้จากพฤติกรรมของสุชาดา เมื่อผู้เป็นบิดามารดาตกเป็นทาสการพนันจนทำให้ครอบครัวต้องมีฐานะที่ตกต่ำลงเธอจึงต้องทำงานเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว และในขณะเดียวกันก็เพื่อส่งตนเองให้ได้เรียนหนังสือ โดยไม่ยอมฟังพาดูใดแต่ภาระอันยุ่งเหยิงภายในบ้านกลับทำให้สุชาดาไม่มีเวลาให้การเรียนรู้ในที่สุด เธอจึงถูกล่อออกจากมหาวิทยาลัยเพราะสอบตก แม้จะรู้สึกขมขื่นผิดหวังแต่เธอก็ไม่ยอมแสดงความอ่อนแอให้ใครเห็น ดังที่ปรากฏในคำบอกเล่าของคุณชานีว่า

“ผมเห็นคุณดาแกวิ่งทำงานแล้วสงสารจับใจเด็กอะไร...ตัวนิดเดียวใจแข็งนัก ผมเคยบอกว่าถ้าขาดเหลือให้มาเอาที่ผมไปก่อนเรียนจบแล้วค่อยใช้ แยกยังไม่ยอมรู้จักคิดด้วยว่าผมมีลูกมากถ้าพึ่งตัวเองก็แย่อยู่แล้วแกไม่ยอมรับกวน บางทีถึงตอนชำระค่าอะไรต่อมิอะไร แอบเอาเครื่องเพชรกระจุกกระจิกมาฝากให้แม่ไ้หนูผมช่วยขายคุณหญิงคุณนายให้แกทีไหนจะเรื่องเรียนไหนจะเรื่องทางบ้านจะไม่สอบตกยังงี้ไหน...วันถูกล่อออกมานั่งซึมอยู่นี้ พักหนึ่งพักหนึ่ง ผมกับแม่ไ้หนูก็ช่วยแกไปตามเรื่อง...ไม่ยักกะร้องไห้ ใจแกแข็งเหลือทน

...สักเดี๋ยวก็นั่นผลันกลับบ้าน แม่ไ้หนูเขายังนั่งเป็นทุกข์กลัวจะ ไปเป็นอะไร ผมเลยว่าคุณ
ชาติเสียแบบนั้นอย่าห่วงเลย แก่ไม่ใช่คนยอมแพ้โชคชะตากับใครง่ายๆ

(สายใจ : 1/335)

ความใจแข็งอดทนของสุชาดาได้เห็นได้จากการเก็บความรู้สึกแม้จะได้รับความสะเทือน
ใจอย่างไรแต่เธอก็พยายามเก็บซ่อนไว้ไม่แสดงออกให้ใครเห็น ดังเช่นอาภัพภริยาของเธอในตอน
ที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ตามบิดาของเธอมาที่บ้านเพื่อซื้อเครื่องลายครามอันเป็นของที่สุชาดารักและหวงแหน
มาก แต่เมื่อไม่อาจที่จะขัดคำสั่งของบิดาได้สุชาดาก็ได้แต่พยายามกล้ำกลืนความรู้สึกเสียขายของตน
ไว้ภายใต้ที่ทำเฉยเมย ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

...หญิงสาวตาคง ก้มลงจับอยู่ที่เครื่องลายครามตรงหน้า พยายามกล้ำกลืนก้อนแข็งๆ
ในคอลงอย่างยากลำบาก ให้อ่อนจนไม่ได้ยินเสียงต่อรองราคาที่ตั้งอยู่ใกล้ๆ
“หึบนั่น ผมว่าวันหลังคุณมาดูอีกดีกว่า”

“ผมมาแน่”

หญิงสาวยืนขึ้นช้าๆ ใบหน้าเฉยชาเยือกเย็นซ่อนความรู้สึกไว้อย่างมิดชิด

(สายใจ : 1/476-477)

นิสัยที่เห็นเด่นชัดอีกประการหนึ่งของสุชาดาคือรักศักดิ์ศรี เธอมีความภาคภูมิใจในความ
เป็นวรรค์ชั้นแม่กาลเวลาและพฤติกรรมของบิดามารดาจะทำให้ฐานะทางบ้านต้องแปรเปลี่ยนไปก็
ตามแต่เธอก็พยายามที่จะรักษาเกียรติของวรรค์ไว้ด้วยความสามารถของตนเองซึ่งต่างไปจาก
ความคิดและการกระทำของผู้เป็นบิดาที่ต้องการให้บุตรสาวหาผู้ชายที่มีฐานะดีมาเป็นคู่ครองเพื่อ
หวังใช้ฐานะของฝ่ายชายมาช่วยกอบกู้ฐานะของตน แต่สุชาดาเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งที่น่า
อับอายจึงไม่ยอมทำตามความคิดของบิดาดังเช่นที่ปรากฏในตอนที่ได้เที่ยวเมืองเหนือแล้วประสบ
อุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บจนทำให้ต้องค้างอยู่ในป่าตามลำพังกับศักดิ์สิทธิ์ถึงรุ่งเช้าเป็นสาเหตุให้บิดา
ของเธอฉวยโอกาสเรียกร้องความรับผิดชอบจากศักดิ์สิทธิ์ ความละอายต่อพฤติกรรมของบิดาและ
ความรักในศักดิ์ศรีทำให้สุชาดาซึ่งเป็นลูกที่หัวอ่อนมาโดยตลอดกล้าปฏิเสธบิดาอย่างเด็ดเดี่ยวว่า

“ที่คุณพ่อคิดไว้นั้นเห็นจะไม่สำเร็จหรอกค่ะ คนอย่างหนูไม่ยอมให้ใครมาจับขังเยียด
ให้ใครที่เขาไม่ต้องการโดยง่าย...”

(สายใจ : 2/120)

ความรักในศักดิ์ศรีของสุชาดายังเห็นได้จากความรู้สึกที่มีได้ยินดีต่อข่าวของสุชมาลย์ผู้เป็นน้องสาวที่ได้แต่งงานกับเจ้าของป่าไม้ในขณะที่ทุกคนในวรัทศน์ไม่เว้นแม้แต่คนรับใช้ต่างก็ยินดีในโชควาสนาของสุชมาลย์เพราะคิดว่าฐานะของใหม่ของสุชมาลย์จะมาช่วยกอบกู้ความเป็นอยู่ในบ้านได้แต่สุชาดากลับมองทุกคนด้วยความรู้สึกเศร้าใจที่ไม่มีใครคิดที่จะพึ่งตนเองแม้แต่หน่อย ดังความรู้สึกของเธอที่ปรากฏในตอนนี้อ่า

คำว่าเศรษฐี หรือแม้แต่ ‘เงิน’ ย่อมปลูกให้ผู้กำเนิดพลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือได้ตลอดมา มณีกึ่งพลอยคิดไปด้วยว่าอำนาจเงินของผู้อื่นจะมาช่วยให้ความเป็นอยู่ของบ้านดีขึ้น...ทุกคนจะมุ่งหวังเช่นนี้ แต่ไม่มีใครสักคนเดียวที่จะคิดพึ่งตนเอง...มณีกึ่งเป็นเพียงเด็กในบ้านจะโทษยังงี้ก็ไม่ถูกต้อง แต่ผู้บังเกิดเกล้าของเธอสิ...สุชาดาก็คดริมฝึปากจนรู้สึกเจ็บ

(สายใจ : 2/360)

และยังเห็นได้จากการที่ สุชาดาปฏิเสธความช่วยเหลือจากศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งคิดจะช่วยเหลือเธอในเรื่องการหางานทำ เพราะเธอหวาดระแวงว่าศักดิ์สิทธิ์เอื้อเฟื้อต่อเธอก็เพราะต้องการมีบุญคุณต่อเธอนั่นเอง ดังที่ปรากฏในคำพูดของเธอตอนนี้อ่า

“ขอบพระเดชพระคุณที่คิดจะช่วย แต่ถ้าฉันจะทำอะไร ก็ขอให้ได้ด้วยลำแข้งของตัวเอง ไม่ต้องให้ใครมาหนุนหลัง!”

(สายใจ : 2/370)

ด้วยความเป็นผู้ที่เข้มแข็งอดทน หยิ่งย่องรักในศักดิ์ศรีของตน ไม่ยอมแพ้แก่โชคชะตา และไม่ยอมก้มหัวให้กับอำนาจของเงินตราแม้จะมีฐานะที่ตกต่ำลงไปแต่เธอก็พยายามต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของครอบครัวด้วยความมานะอดทนและความมีกตัญญู คุณความดีของเธอจึงเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นว่าเป็นลูกไม้ที่หล่นไกลต้นแม้แต่ผู้ชายที่เคยคิดดูถูกเธอเพราะพฤติกรรมของบิดามารดาอย่างเช่นศักดิ์สิทธิ์ก็ยังอดที่จะชื่นชมเธอไม่ได้ และด้วยคุณค่าของเธอดังกล่าว ในที่สุดเธอจึงได้พบกับชีวิตที่ดีขึ้นด้วยการแต่งงานกับศักดิ์สิทธิ์ชายหนุ่มผู้มีฐานะร่ำรวย

อังศุมาลินจากเรื่องคู่กรรม

อังศุมาลินเติบโตมาในครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่แยกทางกันตั้งแต่เธออายุยังน้อยโดย อังศุมาลินอยู่กับผู้เป็นแม่ซึ่งมีฐานะยากจนเลี้ยงดูอังศุมาลินมาด้วยการทำสวน เมื่อเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านเพื่อเดินทัพไปสู่ประเทศอื่น ทหารญี่ปุ่นส่วนหนึ่งได้มาตั้งอู่ต่อเรืออยู่ใกล้บ้านสวนของอังศุมาลิน เธอจึงได้พบและรู้จักกับโกโบรินายทหารเรือชาวญี่ปุ่นซึ่งพยายามทำดีกับเธอมาโดยตลอดแต่เธอกลับไม่ชอบโกโบริเพราะเขาเป็นคนญี่ปุ่นซึ่งอังศุมาลินถือว่าเป็นศัตรู ต่อมาสถานการณ์ทางการเมืองบังคับให้อังศุมาลินต้องแต่งงานกับโกโบริอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แต่ด้วยความที่เป็นชาตินิยมอย่างรุนแรงในตัวของอังศุมาลินและอุปนิสัยที่ดื้อรั้น มีทิฐิ ทำให้เธอดำเนินชีวิตสมรสกับโกโบริด้วยความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลาแม้ในบางขณะความดีของโกโบริจะทำให้เธอเกิดความรู้สึกที่ดีต่อเขาขึ้นมาบ้างก็ตาม แต่เธอก็มักจะใช้ทิฐิ ความเคียดแค้นของตนลบล้างความรู้สึกที่แท้จริงในใจของเธอเรื่อยมา ในที่สุดทุกอย่างก็สายเกินไปเมื่อโกโบริตายในสนามรบ อังศุมาลินจึงได้แต่รำไห่เสียใจที่ไม่ได้ทำดีต่อสามีเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ทั้งที่เธอรักเขามากเช่นกัน

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

อังศุมาลินเป็นหญิงสาวชาวไทยอายุประมาณ 20 ปีเศษ ลักษณะรูปร่างระหงบอบบาง ผิวขาวซีด ผมยาวดกดำเป็นมันหยิกหยักศก ใบหน้างดงามด้วยดวงตาดำใหญ่มีประกายสดใส ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของอังศุมาลินไว้ดังนี้

ร่างเล็กที่คลุมด้วยผ้าผืนใหญ่ก่อนข้างระหง แบบบาง จนดูเฟินๆ คล้ายเด็ก ผมยาวดำเป็นมันหยิกหยักศกเป็นคลื่น ใบหน้าขาวซีด อ่อนเยาว์ สิ่งที่เด่นที่สุดในใบหน้าได้แก่ดวงตาดำใหญ่มีแววซุกซน สนุกสนานร่าเริง

(คู่กรรม : 1/7)

...หลายครั้งที่วันสเคยถามตัวเองว่า ทำไมเราจึงผูกใจในสตรีผู้นี้มากกว่าสาว ๆ สวย ๆ คนอื่น ซึ่งดูเหมือนจะเตรียมพร้อมที่จะทอดไมตรีให้โดยง่าย ร่างเล็กบอบบาง ผิวขาวซีด ใบหน้าซุกซน จะมีก็แต่ดวงตาดำใหญ่เป็นประกาย สดใส

(คู่กรรม : 1/49)

ดวงตาดำใหญ่มีประกายสดใสแกมละห้อยคู่นี้ผูกพันความเอื้อเอ็นดู ความรู้สึกอาทรทั้งหมดไว้ได้อย่างประหลาด...

(คู่กรรม : 1/51)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมอังศุมาลินเป็นบุตรสาวของหลวงชลาลัยธรรมาชนายทหารคนสำคัญของกองทัพเรือที่มีทั้งเกียรติและฐานะ ส่วนมารดาเป็นผู้หญิงชาวสวนธรรมชาติมีฐานะยากจน เมื่อบิดามารดาแยกทางกันอังศุมาลินอยู่ในความดูแลของมารดา และได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีจนถึงมหาวิทยาลัยแต่ก็ไม่จบการศึกษาเนื่องจากภาวะสงครามที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

สำหรับลักษณะนิสัย กล่าวได้ว่าอังศุมาลินเป็นหญิงสาวที่ใจแข็ง มีทิฐิ คือรั้น ชอบเอาชนะ ดังที่ปรากฏในคำพูดของคุณยายที่กล่าวถึงอังศุมาลินว่า

“เด็กคนนี้มีมานะ แต่ค่อนข้างหัวแข็ง...”

(คู่กรรม : 1/99)

นิสัยใจแข็ง มีทิฐิ คือรั้น ชอบเอาชนะ ของอังศุมาลินนั้น จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ต้นจนจบของนวนิยายเรื่องนี้อังศุมาลินได้แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยเช่นนี้ให้เห็นมาโดยตลอด นับตั้งแต่ตอนต้นๆ เรื่องที่อังศุมาลินได้พบกับหลวงชลาลัยผู้เป็นบิดาซึ่งได้แยกทางกับมารดาของเธอไปนานแล้ว สภาพครอบครัวที่แตกแยกและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของบิดามารดาทำให้เธอเกิดความรู้สึกทั้งรักทั้งชังต่อผู้เป็นบิดา ทำให้ที่แสดงออกเมื่อได้พบกันจึงเต็มไปด้วยความเฉชาห่างเหินแม้ผู้เป็นบิดาจะแสดงความรักความอาทรด้วยการพยายามยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือทั้งในด้านการเรียนและชักชวนให้มาอยู่ด้วยก็ตามแต่อังศุมาลินก็ปฏิเสธ ดังที่ปรากฏในคำบรรยายความรู้สึกของผู้เป็นพ่อดังนี้

“ขอบพระคุณค่ะ แต่...บ้านของหนูไม่มีใคร!”

ประโยคนั้นจึงใจเสียคนทางผู้เป็นบิดาโดยตรง คำว่า “บ้านของหนู” แสดงความห่างเหินตัดรอน จนอีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกทำให้เกิดความปลาบปลื้มใจขึ้นมาทันที แวบตาคำใหญ่ละม้าย คล้ายกันจึงทอดมองมาอย่างเศร้าๆ ใบหน้าขาวซูบมีริ้วรอย อดทน บึกบึนจนทำให้ผู้เป็นพ่ออดคิดไม่ได้ว่า ใจแข็ง เจ้าทิฐิเหมือนแม่ ไม่มีวันละที่จะก้มหัวให้ใคร!

(คู่กรรม : 1/42)

และยังได้เห็นว่าน้องสาวต่างมารดามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเธอยิ่งเกิดทิฐิ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบิดามากยิ่งขึ้น ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

...หลายครั้งที่เธอได้เห็นเด็กหญิงทั้งสองนั่งรถไฟไป ในขณะที่เธออยู่บนรถรางข้างเดิน

อยู่ริมทางบ้าง จนเกิดเป็นทิวถ้อยคืออยู่ในใจเจียบๆ และสิ่งนี้เองที่เปรียบประดุจกำแพงอันกว้างใหญ่ที่แบ่งกันเธอไว้จากผู้เป็นบิดา แม้ทุกครั้งที่ได้พบกันผู้เป็นพ่อจะแสดงความรักใคร่อาทรเช่นใดก็ตาม อังศุมาลินคงตอบสนองที่ท่าเหล่านั้นอย่างซื่อซื่อเสมอมา

(คู่กรรม : 1/43)

นอกจากจะใจแข็งและมีทิวต่อบิดาแล้ว อังศุมาลินยังใจแข็งและมีทิวต่อหัวใจรักของตนเองดังจะเห็นได้ว่าตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่กับโกโบริ ทั้งที่เขาพยายามทำดีต่อเธอทุกอย่างแต่อังศุมาลินก็ใช้ความรู้สึกรุนแรงในชาตินิยมของตนมาเป็นข้ออ้างจนทำให้เธอมีความขัดแย้งกับโกโบริอยู่ตลอดเวลาทั้งที่โดยเนื้อแท้ของจิตใจอังศุมาลินก็มีความรักต่อโกโบริเช่นกันแต่ทิวมานะทำให้เธอพยายามปิดบังหัวใจตนมาโดยตลอด จนในที่สุดทุกอย่างก็สายเกินไปเมื่อโกโบริต้องจบชีวิตของตนลงในสงครามอังศุมาลินจึงได้ยอมรับกับตนเอง ดังที่ผู้เขียนให้อังศุมาลินแสดงความรู้สึกอันบ่งบอกนิสัยของเธอดังนี้

“...ถ้าฉันไม่รั้นไม่เจ้าทิว...ฉันจะรักคุณเสียตั้งแต่วันนั้นเพื่อจะกอบโกยเวลาที่เราจะอยู่ใกล้กันไว้ให้มากที่สุดที่จะทำได้”

(คู่กรรม : 2/613)

นอกจากนี้อังศุมาลินยังเป็นคนรักสัจจะเมื่อเธอรับปากกับผู้ใดแล้วเธอจะต้องทำตามสัญญาที่ให้ไว้ให้จงได้แม้การรักษาสัจจะนั้นจะทำให้เธอต้องพบกับความเจ็บปวดก็ตาม ดังเช่นในกรณีที่เธอรับปากว่าจะคอยวนสกลกลับมา แม้เธอจะรักโกโบริมากเพียงใด แต่ด้วยคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับวนัส เธอจึงจำเป็นต้องพยายามปกปิดหัวใจรักของตนไว้ ดังที่ผู้เขียนให้อังศุมาลินรำพันถึงความรู้สึกของตนเองเมื่อเธอต้องสูญเสียโกโบริไปว่า

เพราะ ไม่ใช่ว่าฉันเพิ่งจะรู้ตัวนะคะว่ารักคุณ ฉันรู้มานานแล้ว แต่ฉันสัญญาไว้กับคนๆ หนึ่งว่าจะคอยหาฉันก็ต้องคอย คุณเข้าใจไหมคะ บางครั้งการรักษาเกียรติศักดิ์และคำมั่นสัญญาทำให้เราต้องเชือดหัวใจตนเองเหมือนกัน

(คู่กรรม : 2/617)

นิสัยอีกประการหนึ่งของอังศุมาลินคือเป็นคนที่ไม่เชื่อมั่นในตนเอง กล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ดังที่ปรากฏในคำพูดของมิสเตอร์ไมเคิลล์เชลยศึกชาวอังกฤษที่ได้รับการช่วยเหลือจากอังศุมาลินว่า

“คุณเป็นคนกล้า กงหัวแข็งด้วย ตัดสินใจเด็ดขาดแบบผู้ชาย ฉะนั้นบางที่คุณอาจ
ตัดสินใจชีวิตของคุณง่ายๆ ประเภทลูกชาติเสือ บางทีแม้จะผิดคุณก็ดันทุรังไปทั้งที่ผิดๆ...”

(คู่กรรม : 1/446)

อังศุมาลินได้แสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกลักษณะนิสัยเช่นนี้หลายครั้ง เช่นการที่เธอกล้าเข้าไปขัดขวางทหารญี่ปุ่นที่ลงโทษตามลากับตัวคนไทยที่เข้าไปขโมยน้ำมันในอุ้งมือของญี่ปุ่น หรือการที่เธอกล้าซ่อนเชลยศึกชาวอังกฤษไว้ในบ้าน ทั้งที่รู้ว่าถ้าหากฝ่ายญี่ปุ่นจับได้เธอจะต้องได้รับผลเช่นใดแต่อังศุมาลินก็ได้หวาดหวั่นแม้แต่น้อย หรือการที่เธอตัดสินใจทำร้ายตนเองด้วยการกลืนटकบันไดเพื่อให้แท้งลูกเพราะต้องการที่จะประชดโกโบริซึ่งอังศุมาลินเข้าใจว่าเขาเป็นคนทำร้ายเสรีไทยที่ซื่อวันัสซึ่งเป็นเพื่อนของเธอ

นิสัยที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของอังศุมาลินคือเป็นคนที่มีความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้ในตอนที่หมอยชิมาขอให้คุณอรผู้เป็นมารดาของเธอทำหน้าที่ส่งผลไม้ให้แก่ฝ่ายญี่ปุ่น และชวนอังศุมาลินให้ไปทำงานด้วย ในขณะที่คุณอรได้ปฏิเสธอย่างรักษาน้ำใจเพราะหมอยชินั้นคุ้นเคยกับครอบครัวมาก่อนแต่อังศุมาลินกลับแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเธอรังเกียจและต่อต้านคนญี่ปุ่น ดังความรู้สึกที่เธอบอกกับคุณอรอย่างเชื่อมั่นว่าหมอยชิเป็นสายลับของฝ่ายญี่ปุ่น

“หนูว่าไม่จริงหนูเคยบอกแม่แล้วว่าหมอรูปร่างยังกับทหารมากกว่าจะเป็นหมอก็จริง
นั่นแหละหมอก็เหมือนญี่ปุ่นคนอื่นๆ เข้ามาทำอาชีพบังหน้า ที่แท้ก็เข้ามาเป็นสายลับอยู่ใน
ประเทศของเรา ไม่งั้นหมอกงไม่มาตั้งร้านอยู่แถบปากคลองบางกอกน้อยหรือจะได้ดูทาง
คมนาคมของเราได้สะดวก หนูสงสัยแล้วเชียว”

(คู่กรรม : 1/113)

หรือในตอนที่คุณอรพยายามตักเตือนเชิงคำเหน็ดให้อังศุมาลินรู้จักการควรไม่ควรเมื่อเห็น
ว่าเธอแสดงความเกลียดชังต่อโกโบริอย่างไรเหตุผลทั้งที่เธอพยายามทำดีกับเธอแต่อังศุมาลินก็แสดง
ความรู้สึกในใจอันบ่งบอกถึงความเป็นชาตินิยมอย่างรุนแรงของตนว่า

“หนูลบความเกลียดในหัวใจหนูไม่ได้ทั้งๆ ที่หนูพยายามแล้ว แต่หนูไม่ชอบให้เขา
มานั่งพรรณนาถึงบ้านเมืองของเขาอวดเรา บ้านเมืองเขาจะวิเศษวิโสยังไงนะ มันเรื่องของ
เขา หนูไม่อยากรู้ไม่อยากฟัง ไม่อยากเห็น เพราะพวกเขานี้แหละที่ทำให้พวกเราต้องบ้าน

แตกสาแหรกขาด เคียดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า”

(คู่กรรม : 1/331)

จากการวิเคราะห์ลักษณะของอังศุมาลินจะเห็นได้ว่า เธอเป็นผู้หญิงที่มีความกล้าหาญ เชื่อมั่นตนเอง เด็ดเดี่ยว มีทฐิ คือร้น และชอบเอาชนะ เมื่อตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกต้องแล้วก็ยากที่จะล้มเลิกความตั้งใจของเธอไปได้ เพราะการอบรมเลี้ยงดูมาให้เป็นคนที่มีความเข้มแข็ง อดทน ประกอบกับปมด้อยในชีวิตที่ขาดความรักความอบอุ่นจากบิดา การมีชีวิตที่ปราศจากผู้ชายเป็นหลักยึดเหนี่ยวของครอบครัวมาแต่เยาว์วัยจึงทำให้เธอเป็นคนใจแข็ง มีทฐิ คือร้น ชอบเอาชนะแม้แต่กับความรักของตนเอง ชีวิตคู่ของเธอจึงขาดความสุข นอกจากการเป็นคู่กรรม

วิศนิจาจากเรื่องอุบัติเหตุ

วิศนิจาเป็นหญิงสาวที่เติบโตมาในครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่ากันตั้งแต่เธออายุยังน้อย วิศนิจาอยู่ในความดูแลของพ่อซึ่งเป็นนักธุรกิจที่มีฐานะร่ำรวย พ่อส่งวิศนิจาไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวในต่างประเทศโดยหวังจะให้เธอเรียนแพทย์แต่วิศนิจามีใจชอบทางศิลปะจึงเรียนวิชาที่พ่อไม่ชอบเช่นวาดรูปดนตรี การถูกส่งไปอยู่ต่างประเทศตั้งแต่อายุยังน้อย และพ่อไม่เคยแสดงความรักความผูกพันให้เห็น นอกจากการส่งเงินไปให้ แม้ในยามที่เจ็บป่วยก็ไม่เคยแสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใย วิศนิจากลายเป็นคนที่ขาดความรัก และแสวงหาความรักให้ตนเองด้วยการคิดจะแต่งงานกับเพื่อนชายชาวต่างชาติพ่อจึงให้วิศนิจากลับเมืองไทย เมื่อกลับมาอยู่บ้านวิศนิจามักจะมีปัญหาขัดแย้งกับพ่ออยู่เสมอ เพราะโกรธที่พ่อไม่เอาใจใส่เธอและความไม่ชอบผู้เป็นแม่เลี้ยงซึ่งเธอถือว่าเป็นผู้แย่งความรักไปจากตน ต่อมาพ่อให้วิศนิจาไปทำงานที่บริษัท เธอจึงได้รู้จักกับอาร์มและนนทลีซึ่งเป็นคู่รักกันแต่ความสัมพันธ์ของวิศนิจากับอาร์มกลับทำให้นนนทลีคิดว่าวิศนิจาจะแย่งอาร์มไปจึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน และด้วยความริบร้อนทั้งของวิศนิจาและนนทลีสิ่งที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้นเมื่อวิศนิจาขับรถชนนนทลีเสียชีวิต ทุกคนเชื่อว่าเธอเจตนาจะฆ่านนนทลีเพราะมีเรื่องบาดหมางกัน แต่ด้วยอำนาจเงินของพ่อวิศนิจาจึงพ้นผิด หลังจากพ้นผิดวิศนิจาคิดจะไปอยู่กับแม่เพราะมีปัญหาคัดแย้งอย่างรุนแรงกับพ่อ แต่แม่ก็ให้เธอกลับไปอยู่กับพ่ออีก ด้วยทฐิวิศนิจาจึงไม่กลับไปหาพ่อ เมื่อเธอได้พบกับอาร์มซึ่งกำลังจะเดินทางไปต่างจังหวัดจึงขอตามไปด้วย ความใจอ่อนอาร์มจึงยอมให้วิศนิจาไปกับตน ในที่สุดความใกล้ชิดก็ทำให้ทั้งสองตัดสินใจใช้ชีวิตร่วมกัน แต่แล้ววันหนึ่งอาร์มก็ขับรถไล่ชนวิศนิจาด้วยความเมาและความรู้สึกที่เก็บกดอยู่ในใจ เธอจึงรู้ว่าตลอดเวลานั้นอาร์มยังไม่ลืมเรื่องที่ทำให้นนทลีตาย วิศนิจาจึงตัดสินใจไปจากอาร์ม เธอกลับไปขอความช่วยเหลือจากเคชชาติเพื่อนที่มีความจริงใจต่อเธอ เคชชาติ

พาวิศนีไปอยู่ที่บ้านในฐานะเพื่อน เมื่อมาอยู่ที่บ้านเดชชาติ วิศนีพยายามช่วยทำงานเธอได้ไปช่วยซื้อของที่ตลาดจนถูกรถชนบาดเจ็บสาหัสเดชชาติทนเห็นวิศนีต้องตกอยู่ในสภาพคนไข้อนาถาไม่ได้จึงไปบอกกับพ่อของเธอ ในขณะที่เดียวกันอารุมก็มาตามหาวิศนีและได้รู้ข่าวของเธอจากเดชชาติ เมื่ออารุมตามไปที่โรงพยาบาลจึงได้เผชิญหน้ากับพ่อของวิศนีซึ่งพยายามกีดกันไม่ให้เขาพบวิศนี แต่แม่เลี้ยงของวิศนีได้ช่วยให้อารุมกับพ่อของวิศนีปรับความเข้าใจกันได้ ในที่สุดวิศนีจึงได้พบกับชีวิตที่อบอุ่น ได้แต่งงานกับอารุม และเธอกับพ่อก็เข้าใจกันดีขึ้น

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

วิศนีเป็นหญิงสาวอายุ 20 ปี ลักษณะรูปร่างสูงระหง ผิวขาวจัด ใบหน้าเรียวสวย ดวงตาใหญ่คมเข้มสีดำ ขนตายาวดกหนา ผมดัดสั้น แต่งกายทันสมัยอย่างคนที่เต็มไปด้วยความมั่นใจตนเอง ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของวิศนีไว้ดังนี้

...หลายคนสะกิดให้ดูหญิงสาวร่างสูงระหงผิวขาวจัดจนเกือบเป็นสีชมพู ผมดัดสั้นแบบสมัยใหม่ ตกแต่งกิ่วและดวงตาเข้ม แต่มิได้แต่งหน้าแม้แต่น้อยจนกระทั่งริมฝีปากก็เป็นสีระเรื่อโดยธรรมชาติ ที่งูความสนใจของทุกคนเห็นจะได้แก่กระโปรงทั้งชุดสั้นเหนือเข่าอย่างน่ากลัววदन่องเพรียว ซึ่งถ้าสังเกตให้ดีจะเห็นชัดว่าสวมถุงน่องบางยาวสีเนื้อไว้อย่างเนบเนียน ตัวเสื้อสีเขียวแกมชมพูแบบเรขาคณิตเข้าชุดกับกระเป๋าทึบ และรองเท้าส้นเตี้ยใหญ่ เหมาะกับที่ท่าไม้แยะต่อสายตาของผู้ใด

(อุบัติเหตุ : 1/1-2)

ผู้ที่ก้าวลงจากรถตาม ‘ท่านผู้อำนวยการลงมา’ คือสตรีสาวร่างสูงระหงในชุดสีเทาแกมม่วงแบบทันสมัย ผมที่ดัดสั้นปิดเปิดเผยให้เห็นคิ้วรูปช่อดอกไม้สีม่วงช่อใหญ่เฉพาะด้านขวาเพียงข้างเดียว ดวงตาดำใหญ่ถูกแต่งไว้คมเข้มผัดกับใบหน้าและริมฝีปากที่ดูเหมือนจะเคลือบด้วยสีมุกขาวซีดๆ ลักษณะที่เดินตัวตรงวางท่าเฉยเมย แสดงอาการไม่แยแสต่อสายตาของผู้ใดทั้งสิ้น

(อุบัติเหตุ : 1/101)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม วิศนีเป็นหญิงสาวที่มาจากครอบครัวซึ่งมีฐานะดี พ่อเป็นนักธุรกิจที่มีทั้งเกียรติและเงินทองมากมาย ส่วนในด้านการศึกษาแม้วิศนีจะไปศึกษาถึงต่างประเทศแต่เธอก็ไม่มีความรู้เป็นขั้นเป็นอันนอกจากความสามารถทางด้านภาษาต่างประเทศเท่านั้น เพราะวิศนีไม่สนใจที่จะเรียนวิชาใดอย่างจริงจัง

วิศนีมีนิสัยเป็นคนที่มีทฐิ คือร้น ชอบเอาชนะ ดังเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออก ดังเช่นเห็นได้จากตอนที่เธอต้องการตุ๊กตาในวันเกิด แต่เมื่อพ่อลืมนึงทำให้เธอน้อยใจและไม่ต้องการสิ่งอื่นใดมาทดแทน ดังคำบรรยายความรู้สึกของคุณอำนวยผู้เป็นพ่อ ดังนี้

...คุณอำนวยรู้สึกร่อนรุ่มจนเหงื่อออกเป็นทางสลับกับความเย็นเยียบในใจ เพราะรู้จักนิสัยของบุตรสาวได้ดี นานนักหนาแล้วที่เคยมีจดหมายส่งมาจากต่างประเทศด้วย ข้อความสั้นๆ ว่า พ่อจำ เดือนหน้าวันเกิดหนูแล้วพ่อยังจำได้หรือเปล่าจะหนูไม่ขออะไรมาหรือจะแต่ช่ชวนเขาได้ตุ๊กตาตัวโตตอนที่ถึงวันเกิดเขา แอนนี่เขาก็ได้ และบาบาร่าเขาก็ได้ พ่อให้ตุ๊กตาหนูบ้างนะจ๊ะ หนูจะได้ไปอวดใครๆ เขาบ้าง...คำอ้อนวอนนั้นผู้เป็นบิดาลืมเลืยนิทกรันใกล้ถึงวัน จึงไม่มีทางใดดีกว่าจะรีบส่งเงินไปให้ แต่แล้วต่อมาเงินจำนวนนั้นก็ถูกส่งกลับโดยมีจดหมายกลัดแนบสั้น ๆ ว่า

“หนูต้องการตุ๊กตา ไม่ใช่เงิน!”

ผู้เป็นพ่อจึงตัดความรำคาญด้วยการหาตุ๊กตาอย่างดีที่สุดส่งไปตามคำขอ แต่ของชิ้นที่เข้าตัวร่ำร้องอยากได้หนักหนาก็ถูกส่งกลับมาอีกครั้ง

“เลยวันเกิดหนูแล้วจ๊ะ มันไม่มีประโยชน์อะไรอีกแล้ว!”

และจากนั้นแต่เล็กลง โด...ผู้เป็นบุตรสาวไม่เคยร่ำร้องขอสิ่งใดจากผู้เป็นบิดาอีกเลย...

(อุบัติเหตุ : 2/239-240)

หรือในตอนทีวิศนีทะเลาะกับคุณกรแก้วแม่เลี้ยงจนทำให้ผู้เป็นพ่อโกรธบังคับให้เธอขอโทษคุณกรแก้วแต่วิศนีปฏิเสธและกล้าท้าทายให้พ่อเลิกเลี้ยงดูเธอ ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ตอนนีว้า

“หนูบอกแล้วว่าหนูเป็นคนเลว แต่ก็ทนงตัวเมื่อรู้ว่าตัวเองทำถูก ถ้าพ่อเห็นว่าคนอย่างหนูมันสันดานเกินแก็แล้วละก็ จะเป็นไรไปละกะ เลิกเลี้ยงมันเสียก็สิ้นเรื่อง”

(อุบัติเหตุ : 2/122)

เมื่อพ่อล้นว้าหาให้วิศนีเลือกระหว่างการอยู่ในบ้านอย่างเชื่อฟังกับการไปอยู่ที่อื่น ความมีทฐิทำให้วิศนีตัดสินใจไปอยู่กับแม่ แต่เมื่อพบกับแม่วิศนีก็ต้องผิดหวังเพราะแม่หวังเพียงต้องการเงินจากเธอมาซ่อมแซมบ้านเท่านั้นโดยไม่ได้สนใจกับความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยวของเธอแต่อย่างใด อีกทั้งยังไล่เธอกลับไปหาพ่อ ความใจแข็งมีทฐิ ทำให้วิศนีไม่ยอมกลับไปอยู่กับพ่อตามที่แม่ต้องการ ดังที่ผู้เขียนแสดงความรู้สึกและพฤติกรรมอันเต็มไปด้วยทฐิของวิศนีว้า

“เราต้องไป...ต้องไป...ไปที่ไหนก็ได้!”

ทิวมนานะที่ฝังอยู่อย่างแรงกล้า ทำให้ข้าก้าวต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง ขอบดา ร้อนฝ่าแม่
แต่กระพริบตาก็เจ็บ ปากและลำคอแห้งจนเป็นผงแต่มิได้รู้สึกหิวโหยแม้แต่หยด

(อุบัติเหตุ : 2/136-137)

ความมีทิวคือนั้นของวิศนียังเห็นได้จากพฤติกรรมที่แสดงความน้อยใจต่อความรักของ
เธอกับอาร์มในเหตุการณ์ตอนที่เธอไปอยู่ต่างจังหวัดกับอาร์มแล้วเกิดความขัดแย้งกันเพราะอาร์มซึ่ง
อยู่ในอาการเมาได้ขับรถไล่ชนเธอพร้อมกับระบายความในใจที่ทำให้เธอคิดว่าอาร์มยังไม่ลืมเรื่องที่
เธอทำให้นันทิตาย วิศนีระแวงว่าอาร์มยังรักนันทิตายอยู่จึงคิดแก้แค้นเธอทำให้วิศนีน้อยใจและเสีย
ใจมาก ทั้งตลอดเวลาที่ผ่านมาเธอก็คิดว่าอาร์มไม่รักและรำคาญเธอ วิศนีจึงตัดสินใจไปจากอาร์ม
โดยไปขอความช่วยเหลือจากเดชชาติ แม้ต่อมาเดชชาติจะบอกว่าอาร์มมาตามหาเธอแต่วิศนีกໍไม่
ยอมให้เดชชาติบอกกับอาร์มว่าเธออยู่ที่ใดเพราะความน้อยใจและความมีทิวของเธอดุเดชชาติจึงเตือน
สติเธอว่า

“คุณเจ้าทิวเกินไป ถ้าคุณยังเป็นอยู่อย่างนี้ ตลอดชีวิตของคุณจะหาความสุขไม่ได้เลย...”

(อุบัติเหตุ : 2/511)

นอกจากนี้วิศนียังเป็นคนที่ใจแข็งเก็บความรู้สึกแค้นแม้จะเป็นคนที่ขาดความรักและ
พยายามแสวงหาความรักให้กับตนเองเพื่อชดเชยความอ้างว้างว่าเหวที่มีอยู่ในใจแต่วิศนีกໍไม่เคย
แสดงให้ใครเห็น เธอจะใช้ความร่าเริงและอารมณ์ขันปิดบังตนเองเสมอ ดังจะเห็นได้จากความคิด
ของอาร์มในตอนหนึ่งว่า

เมื่อเธอได้ก้าวเข้ามาในวงชีวิต ดูเหมือนจะได้พาเอาความสดใสมีชีวิตจิตใจดีตัว
มาด้วย ไม่ว่าทางชีวิตส่วนตัวจะเป็นเช่นไรหญิงสาวร่างเล็กแต่ใจแข็งคนนี้แหละที่มักจะเอา
อาการหัวเราะพุดเล่นเจรจาปกปิดความรู้สึกในส่วนลึกไว้เสมอ... และไม่ว่าโลกจะผันแปร
ไปอย่างไรผู้หญิงคนนี้จะพยายามมองหาส่วนดีแม้แต่แต่น้อยนิดเอามาหัวเราะอย่างขบขันเสมอ
เธอไม่ได้ทำเพื่อตัวเองแต่ได้ทำเพื่อบุคคลอันใกล้ชิดซึ่งอยู่รอบด้านด้วย

(อุบัติเหตุ : 2/159-160)

นิสัยที่เด่นชัดของวิศนีอีกประการหนึ่งคือเป็นคนอ่อนโยนมีความจริงใจต่อผู้อื่น แม้โดยความสัมพันธ์ส่วนตัวของเธอกับทุกคนในครอบครัวจะไม่ราบรื่นนัก แต่กับคนอื่นรอบข้าง วิศนีจะเป็นคนที่อ่อนโยน จริงใจต่อทุกคนเสมอ ดังเช่นการคบหากับเดชชาติซึ่งมีฐานะเป็นเพียงลูกจ้างคนหนึ่ง ในบริษัทของพ่อแต่วิศนีก็นึกถึงว่าเดชชาติเป็นเพื่อน เมื่อเดชชาติมีปัญหาเรื่องน้องชายทำระเบิดขวดจนถูกตำรวจจับวิศนีก็นำไปช่วยประกันตัวให้ หรือกับนนทลีที่แม้จะแสดงความไม่พอใจต่อเธอเสมอเพราะคิดว่าเธอจะแย่งอาวรมไปแต่วิศนีก็นิยามปรับความเข้าใจและเป็นผู้ประสานความร้าวฉานระหว่างนนทลีกับอาวรมตลอดมา

การเติบโตมาในครอบครัวแตกแยกทำให้วิศนีต้องการความรักความอาทรเนื่องจากขาดความอบอุ่นจากครอบครัวซึ่งทำให้เธอเกิดปมด้อย และคิดว่าไม่มีใครต้องการเธอ ประกอบกับนิสัยมีทิฐิ คือร้อน มีอารมณ์ที่อ่อนไหวเปราะบาง จึงส่งผลกระทบต่อชีวิตของเธอ ชีวิตของเธอต้องยุ่งยากด้วยอุบัติเหตุแต่ในที่สุดอุบัติเหตุก็ทำให้เธอกลับมามีชีวิตที่สมบูรณ์อีกครั้งหนึ่งเมื่อเธอรู้จักที่จะปรับตัวลดทิฐิ ความดื้อรั้นของตนเองลง

พรพักตร์จากเรื่องเพลงชีวิต

พรพักตร์เป็นผู้หญิงที่มีพรสวรรค์ทางด้านดนตรี สามารถเล่นดนตรีได้หลายประเภท และมีความสามารถในการประพันธ์เพลงจนมีผลงานดีเด่นได้รับพระราชทานรางวัลแผ่นเสียงทองคำ เธอจึงเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมแต่ชีวิตส่วนตัวนั้นพรพักตร์กลับต้องพบแต่ความขมขื่นมาตลอดชีวิต พรพักตร์เป็นลูกที่พ่อแม่ขอมมาเลี้ยงเป็นลูกบุญธรรมเพราะคิดว่าจะไม่สามารถมีลูกได้อีกแล้ว ในระยะแรกเธอจึงได้รับความรักความเอาใจใส่ดังเช่นลูกคนหนึ่ง ต่อมาแม่ที่เลี้ยงเธอมาสามารถมีลูกซึ่งเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของตนได้ เธอจึงกลายเป็นส่วนเกินของครอบครัว และมีฐานะเป็นเพียงเด็กในความอุปการะเท่านั้น ความรัก ความเอาใจใส่ ที่เคยมีก็ลดน้อยลง เมื่อทำความผิดก็มักจะถูกลงโทษ โดยเฉพาะถ้าความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับน้องก็จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง ความขมขื่นที่ได้รับทำให้พรพักตร์คนที่เคยร่าเริงแจ่มใส รักเสียงดนตรี กลับเป็นคนที่มีปมด้อย เก็บกด เงียบขรึม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใครชอบอยู่เงียบๆ กับความคิดของตน ขาดความไยดีในตนเองปล่อยให้ผู้อื่นเข้ามาครอบงำชีวิตไม่มีปากมีเสียงทั้งแม่ที่เรียกร้องบุญคุณซึ่งเธอต้องตอบแทนไม่มีที่สิ้นสุด น้องหนูลูกแท้ๆ ของแม่ที่ใจดำเห็นเธอเป็นคนรับใช้ที่คอยรองรับอารมณ์ของคนต่อมาเมื่อแต่งงานกับขุมสายเธอก็ต้องเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงผู้เดียวแต่เธอก็พยายามอดทนต่อการเอาเปรียบของสามี เพราะหวังว่าจะได้รับความรักและมีครอบครัวเป็นของตนเองมิใช่ส่วนเกินดังเช่นที่ได้รับจากแม่ผู้เลี้ยงดูเธอมา แต่ความอดทนของเธอก็ต้องสิ้นสุดลงเมื่อสามีปล่อยให้ผู้หญิงสองคนเข้ามาตบตีกันในบ้านเพราะความหึงหวงที่มีต่อเขา ทำให้เธอได้รับความอับอาย ในที่สุดพรพักตร์จึงตัดสินใจขอย้าย

จากสามี่แต่ซุ่มสายไม่ยอมหย่าให้เพราะเสียดายที่เธอเป็นคนทำมาหากินเก่งจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เธอล้มเลิกความตั้งใจไม่ว่าจะเป็นการข่มขู่ด้วยอาวุธ การกล่าวหาทำให้เธออับอาย การใช้ลูกเป็นเครื่องมือ แต่ในที่สุดด้วยความเลวของซุ่มสายเองและความใจแข็งอดทน กล้าเผชิญต่อทุกสิ่ง ทำให้เธอสามารถหย่าจากสามี่ได้ได้รับความอับอาย ในที่สุดพรพัตร์จึงตัดสินใจขอหย่าจากสามี่ แต่เขาไม่ยอมหย่าให้เพราะเสียดายที่เธอเป็นคนทำมาหากินเก่งจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เธอล้มเลิกความตั้งใจไม่ว่าจะเป็นการข่มขู่ด้วยอาวุธ การกล่าวหาทำให้เธออับอาย การใช้ลูกเป็นเครื่องมือต่อรอง แต่ในที่สุดด้วยความเลวของซุ่มสายเองและความใจแข็งอดทน กล้าเผชิญต่อทุกสิ่ง ทำให้เธอสามารถหย่าจากสามี่ได้

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

พรพัตร์เป็นหญิงสาวอายุประมาณ 20 ปีเศษที่ผู้เขียนไม่ได้เน้นให้เห็นถึงรายละเอียดในด้านลักษณะรูปร่างหน้าตามากนัก นอกจากคำบอกเล่าในภูมิหลังของพรพัตร์ที่แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นผู้หญิงที่มีผิวขาวจัด และมีพรสวรรค์ทางด้านดนตรี ดังเช่นที่ปรากฏในข้อความตอนหนึ่งดังนี้

ทั้งคุณพ่อคุณแม่พยายามให้ฉันสนใจทางหนังสือแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ แต่เรื้อรังร้องรำทำเพลงแล้วไม่มีใครสอนก็เป็นเอง แม้แต่ไวโอลินที่คุณพ่อเปลอวางไว้ในที่ต่ำๆ พอที่ฉันจะหยิบทีไร ฉันก็ต้องหยิบลงมาสลับๆ คลำๆ บ้าง ลองดีด ลองสีจนสายขาดทุกที

(เพลงชีวิต : 1/12)

พรพัตร์มีความสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เด็กๆ เธอสามารถเล่นได้ทั้งเปียโน ไวโอลิน และกีตาร์ นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการประพันธ์เพลงจนเป็นอาชีพในเวลาต่อมา

ในด้านบุคลิกภาพ พรพัตร์เป็นหญิงสาวที่ค่อนข้างเก็บขี้นชอบเก็บตัวจนทำให้ขาดความมั่นใจตนเองไม่กล้าสูงส่งกับใครเพราะความเก็บกดที่ได้รับจากทางบ้านจนรู้สึว่าตัวนั้นเป็นส่วนเกินของผู้อื่นอยู่เสมอ ดังที่พรพัตร์เล่าถึงความรู้สึกของตนในตอนที่ได้ไปงานเลี้ยงวันเกิดของดวงใจ

ฉันกลับออกมาที่สนามนั่งตัวลีบดูเพื่อนๆ สนุกกันเต็มที่ ฉันมองดูทุกคนเหมือนเขากำลังแสดงละครอยู่บนเวที มีฉันเป็นผู้ดูโดยมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่อย่างใด นื่องหนูเสียอีกกลับเข้ากับทุกๆ คนได้อย่างรวดเร็ว...

(เพลงชีวิต : 1/107)

หรือในตอนที่เราหนีชนพรพัตร์ไปบ้านดวงใจหลังจากรู้ผลสอบพยาบาลของพรพัตร์แล้วแต่เธอก็พยายามปฏิเสธทั้งนี้เพราะความในใจดังที่เธอเล่าว่า

ถึงฉันจะชอบไปที่นั่นแต่ฉันก็กลัวเสียทุกที เพราะฉันมักจะนึกเสมอว่า ฉันเป็นส่วนเกินของทุกสถานที่ และทุกชีวิต...

(เพลงชีวิต : 1/213)

ส่วนในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมของพรพัตร์นั้น ผู้เขียนมิได้แสดงให้เห็นว่าพรพัตร์มีชาติกำเนิดอย่างไร นอกจากกำหนดให้เธอเป็นลูกบุญธรรมของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งขอพรพัตร์มาเลี้ยงตั้งแต่เธอยังเป็นทารก และส่งเสียให้เธอเรียนหนังสือจนจบพยาบาล พรพัตร์มีฐานะทางสังคมที่ค่อนข้างดีเพราะนอกจากเธอจะเป็นลูกบุญธรรมของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่แล้วเธอยังเป็นพยาบาลและนักประพันธ์เพลงที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของสังคมทั่วไปอีกด้วย

ในด้านลักษณะนิสัยพรพัตร์เป็นคนมีทิวี่ คือร้อน ชอบคันทุ้ง แม้จะรู้ว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นเป็นสิ่งที่ผิดแต่ก็จะทำต่อไปโดยไม่ยอมล้มเลิกความตั้งใจของตน ดังเช่นการที่เธอตัดสินใจแต่งงานกับชุมสายโดยไม่ฟังคำทัดทานของทุกคนที่หวังดี ดังจะเห็นได้จากคำพูดของเธอที่บอกกับพี่ป๊องซึ่งเป็นผู้ที่รู้จักนิสัยของชุมสายดีและพยายามที่จะเตือนสติพรพัตร์ด้วยความหวังดี

“ขอบคุณค่ะพี่ป๊อง” ฉันตอบเรียบๆ

“ขอบคุณจริงๆ ที่กรุณาเตือนแต่คนอย่างเอี้ยคถ้าจะเดินทางไหนแล้วเอี้ยคเดินไปครึ่งทางไม่ได้ หรือจะหันกลับก็ไม่ได้ มันจำเป็นอยู่เองที่จะต้องตะลุยไปให้ตลอดอะไรที่มาถึงข้างหน้าค่อยแก้ปัญหากันทีหลัง”

(เพลงชีวิต : 2/7)

ต่อมาเมื่อพรพัตร์หมดความอดทนต่อพฤติกรรมของสามีเธอก็ขอหย่าจากเขา ชุมสายนำเรื่องที่เราขอหย่าไปบอกกับคุณแม่ พรพัตร์จึงถูกตำหนิอย่างรุนแรงจากคุณแม่ แม้แต่ยายเปี่ยมคนรับใช้ในบ้านที่เคยดูแลพรพัตร์มาก็ไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของเธอ จึงพยายามเกลี้ยกล่อมให้พรพัตร์ล้มเลิกความตั้งใจ แต่พรพัตร์ก็ยังตัดสินใจเช่นเดิมซึ่งเธอก็ยอมรับกับตนเองว่าเธอเป็นคนคันทุ้ง

นอกจากนี้ พรพัตร์ยังมีนิสัยชอบนอนน้ำใจผู้อื่นจนไม่คิดถึงตนเองเพราะการเป็นคนขาดความรักพรพัตร์จึงต้องแสวงหาความรักจากผู้อื่นด้วยการดำรงตนเป็นผู้ให้เพื่อหวังว่าคนอื่นจะรักเธอเป็นการตอบแทน ดังเช่นการที่เธอยอมให้ชุมสายมีอำนาจการตัดสินใจเหนือเธอทุกอย่าง แม้บางครั้งจะรู้สึกอึดอัดและเบื่อหน่ายต่อพฤติกรรมของชุมสายก็ตาม แต่ความเป็นคนที่ไม่กล้าทำลายน้ำใจคนทำให้พรพัตร์ยอมเก็บปากเก็บคำปล่อยให้ตนอยู่ในอำนาจของชุมสายมาโดยตลอด ดังที่พรพัตร์แสดงความรู้สึกของตนเองในตอนหนึ่งไว้ดังนี้

ฉันระเบิดคำว่า ‘เบื่อ’ ออกมาอย่างเต็มปากเต็มคำ หลังจากนั้นความรู้สึกอึดอัดนั้นก็บรรเทาลงอย่างประหลาด สีหน้าพี่ชุมมีแววตกใจประหลาดใจอย่างเห็นได้ชัด

“เอ๊ยว่าอะไรนะ?”

พี่ชุมย้อนถามอย่างไม่เชื่อหู ฉันถอนใจยาว...ความรู้สึกเก่าๆที่ไม่เคยหักหาญน้ำใจใครหลังไหลคืนมาอีกครั้ง ถ้าฉันไม่นอนน้ำใจคนอื่นมากกว่าตัวฉันเองฉันคงไม่เป็นอย่างนี้

(เพลงชีวิต : 2/8-9)

นิสัยอีกประการหนึ่งของพรพัตร์คือเป็นคนเข้มแข็ง เด็ดขาด แม้เธอจะมีความอดทนสูง แต่ถ้าเกิดความเบื่อหน่ายในสิ่งใดแล้วพรพัตร์จะทอดทิ้งสิ่งนั้นได้อย่างไม่ลังเล ดังเช่นที่ดวงใจวิจารณ์ลักษณะนิสัยของพรพัตร์ว่า

“...คนอย่างตัวนะลองเอื้อมอะไรสักอย่าง ตัวไม่ยอมทนง่ายๆ หรอก ตัวจำกระปุกหมึกใบสวดยของตัวไม่ได้หรอก ตัวรักมันยังกะอะไรดี แต่พอมีรอยร้าวนิดเดียวตัวยังโยนออกหน้าต่างไปเลย...”

(เพลงชีวิต : 1/399)

พรพัตร์ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งเด็ดขาดของเธออย่างเด่นชัดในเหตุการณ์ตอนที่เธอขอหย่ากับชุมสาย แม้จะเคยคิดอยู่เสมอว่าการแต่งงานกับชุมสายจะทำให้เธอมีความรู้สึกว่ามีครอบครัวเป็นของตนเองอย่างแท้จริงแต่เมื่อชุมสายแสดงการเอาใจเอาเปรียบเธออยู่ตลอดเวลาอีกทั้งเป็นคนเจ้าชู้ปล่อยให้ผู้หญิงเข้ามาคบตีกันในบ้านของเธอ ความอดทนของพรพัตร์ก็หมดสิ้นลง เธอตัดสินใจอย่างจากชุมสายโดยไม่ยอมฟังคำทัดทานของใคร แม้ชุมสายจะใช้วิธีการต่างๆ เพื่อไม่ให้เธอหย่าจากเขา จนกลายเป็นช่วงอื้อฉาวในหน้าหนังสือพิมพ์ แต่พรพัตร์ก็เด็ดเดี่ยวไม่หวั่นไหว

จนในที่สุดหุยมายต้องแพ้ยัยตนเองถูกผู้บังคับบัญชาเรียกตัวไปสอบสวนเพราะการกระทำของเข
หุยมายจึงยอมเซ็นใบหย่าให้เธอ

แม้พรพัตร์จะแสวงหาความรักจากผู้อื่นเพื่อชดเชยความรักความอบอุ่นที่ขาดหายไป
ตลอดชีวิตของตนด้วยการยอมเป็นผู้ให้ตลอดมาแต่เธอก็มิได้มีชีวิตดังที่หวังไว้เพราะทุกคนมุ่งหวัง
แต่ผลประโยชน์จากเธอ ชีวิตของพรพัตร์จึงพบแต่ความขมขื่นตลอดมา

จากการวิเคราะห์ลักษณะของพรพัตร์เห็นได้ว่าเธอเป็นผู้หญิงที่มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว
แฝงอยู่ในที่ท่าของคนใจอ่อน ขาดความเชื่อมั่นตนเอง บางครั้งก็ดันทุรังชอบเอาชนะ อันเป็นเหตุที่
ทำให้เธอตัดสินใจผิดพลาดจนทำให้ชีวิตที่ไม่เคยพบกับความสุขเลยต้องถูกกระหน่ำซ้ำเติมลงไป
อีก แต่เมื่อความอดทนของเธอสิ้นสุดลงพรพัตร์ก็ใช้ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวที่แฝงอยู่นั้น ลุกขึ้นมา
ต่อสู้จนสามารถหลุดพ้นจากชีวิตที่ต้องตกเป็นทาสของสามีได้ในที่สุด

กานดาจากเรื่องยอตอนงศ์

กานดาเป็นบุตรสาวพ่อค้าที่มีฐานะดีคนหนึ่ง หลังจากที่ผู้เป็นพ่อเสียชีวิตลงและแม่ของ
เธอก็ไม่สามารถเป็นหลักให้แก่ครอบครัวได้ กานดาจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวด้วย
อาชีพนายหน้า ความเป็นคนฉลาดปราดเปรียวและมีความสามารถสูง ทำให้กานดาเป็นนายหน้าสาว
ที่มีชื่อเสียงในวงการนายหน้า จนได้รับสมญานามว่า ‘แม่เสือสาว’ แต่ชื่อเสียงของเธอในสายตาของ
คนทั่วไปในสังคมก็ไม่ดีนัก เพราะข่าวที่เล่าลือกันว่าเธอชอบใช้ร่างกายเข้าแลกกับความสำเร็จของ
งาน แม้เธอจะไม่หวั่นไหวต่อข่าวที่ลือไปในทางเสียหยาแต่การที่ต้องคอยระวังตัวให้รอดพ้นจาก
ผู้ชายที่หวังได้ร่างกายของเธอด้วยทำให้กานดารู้สึกเบื่อหน่ายต่ออาชีพนายหน้าจึงคิดทำธุรกิจค้าไม้
กับประเทศลาวแต่เธอก็ถูกหุ้นส่วนคนหนึ่งหักหลัง กานดาถูกตำรวจจับในขณะที่เดินทางกลับจาก
ประเทศลาวด้วยข้อหาลักลอบขนยาเสพติด แต่กานดาได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนๆ จนในที่สุด
ก็สามารถหลุดพ้นจากข้อกล่าวหาภายหลังจากการที่ตำรวจสืบได้ว่าใครเป็นเจ้าของยาเสพติดที่แท้จริง

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

กานดาเป็นหญิงสาวสวยอายุประมาณ 20 ปีเศษ ลักษณะรูปร่างเพรียวระหง ผิวขาว ดวง
ตาดำใหญ่ยาวเรียว จมูกโด่งเป็นสัน มีบุคลิกภาพดีชวนมอง สะดุดตาผู้พบเห็น แต่งกายทันสมัยตาม
แฟชั่นอยู่เสมอ กิริยาท่าทางคล่องแคล่ว ปราดเปรียว บ่งบอกความมั่นใจในตนเอง ดังเช่นที่ผู้เขียน
บรรยายบุคลิกลักษณะของกานดาไว้ดังนี้

...ขณะนั้นบานประตูกำลังเปิดออกกว้าง ผู้ที่ก้าวออกมาเป็นคนแรกคือสตรีร่างสูง
ระหง แต่งกายทันสมัยด้วยกระโปรงที่ค่อนข้างสั้นหากช่วงขาเรียวงามทำให้น่าดู ใบหน้าที่

ตกแต่งไว้แบบเนียนกลมกลืนมีลักษณะที่เห็นได้ชัดว่าค่อนข้างคมคายโดยเฉพาะ ดวงตาดำใหญ่ยาวเรียววัดไปมามีได้หยุคหนึ่งเข้ากับท่าทาง และทั้งกิริยาพูดจอกับชายวัยเลยกลางคนค่อนข้างอ้วนแต่งชุดสากลเรียบร้อยที่ก้าวตามมาเคียงข้าง

(ขอดอนงค์ : 7)

และที่ปรากฏในทัศนะของชาตรีในตอนหนึ่งว่า

...กระโปรงสั้นจนน่าหวาดเสียวนั้นเมื่อผู้สวมมีช่วงขาเรียวงาม และที่ทำกระชับกระเฉง จึงทำให้น่าดู กิริยาประกอบการพูดเป็นอีกประการหนึ่งซึ่งทำให้ชาตรีลงความเห็นอยู่ในใจว่า

“น่าดูชมซะะ”

(ขอดอนงค์ : 31)

...สตรีที่พลัดประตูกะจกเข้ามา แต่งชุดสีส้มสดทั้งชุด เสื้อคอตั้งแขนยาว หากชายกระโปรงสั้นเผยให้เห็นช่วงขาเรียว ท่าเดินอันกระชับกระเฉงบอกถึงความมั่นใจ ในตนเอง และดูท่าทางจะไม่สะอึกสะเทือนหรือแยแสต่อการมองของผู้ใดทั้งสิ้น

(ขอดอนงค์ : 142)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมนั้น กานดาเป็นลูกสาวของคหบดีแต่ภายหลังจากที่ผู้เป็นพ่อเสียชีวิตลงกานดาต้องรับภาระเป็นผู้พยุงฐานะทางบ้าน ด้วยการเป็นนายหน้าขายเครื่องบิน วัสดุก่อสร้าง และติดต่อประมุลงานการก่อสร้างกับทางราชการให้กับบริษัทเอกชน แม้จะเรียนจบเพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแต่กานดาก็เป็นคนมีไหวพริบ คล่องแคล่วทันคน

ในด้านลักษณะนิสัยนั้น กานดาเป็นหญิงสาวที่เฉลียวฉลาด ทันคน มีไหวพริบดี ดังเห็นได้จากทัศนะของตัวละครอื่นๆ ที่มีต่อกานดา เช่นจากคำวิจารณ์ของคุณสุทธิที่กล่าวถึงกานดาว่า

“ยายนี้แกสาว สวย แล้วก็คล่อง เข้าถึงไหนถึงกันเลยตัดหน้าบริษัทอื่นๆ หมด”

(ขอดอนงค์ : 57)

และจากคำวิจารณ์ของนายประสงค์ที่บอกแก่ชาตรี เมื่อเขาได้รับเป็นนายที่ปรึกษาให้กับกานดาว่า

“เออ...คุณคนนี่แก่งว่ะ ผู้หญิงอะไรไม่รู้ อธิบายอะไรนิดเดียวแม่เข้าใจทันทีตลอด
ชีนา ขนาดแกไม่รู้กฎหมายตลอดยกเว้นนี้ นายตรีเอ๊ย ถ้าแม่จบกฎหมายฉันยอม ถวายหัว
ແຫ່ງๆ”

(ยอคอนงค์ : 335-336)

นอกจากนี้กานดายังเป็นคนที่มีความดีร้นกล้าได้กล้าเสียแม้จะรู้ว่าตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ
แต่กานดาก็ไม่ยอมล้มเลิกความตั้งใจของตน เช่นในตอนที่ชาติรีเตือนให้กานดาระวังการหักหลัง
ของผู้ร่วมงานที่ทำกิจการค้าไม้ด้วยกันซึ่งกานดาเองก็มองเห็นความผิดปกติในสัญญาที่ทำร่วมกัน
ระหว่างหุ้นส่วนคนอื่น แต่ถึงกระนั้นเธอก็ไม่ยอมถอนตัวออกมา ดังที่เธอบอกกับชาติรีว่า

“ดิฉันมันพวกคันทุรังเสียด้วยซิคะ จะคิดจะร้ายยังงี้ก้าวแล้วถอยไม่ได้”

(ยอคอนงค์ : 306)

ความดีร้นกล้าได้กล้าเสียของกานดานั้นนอกจากจะเห็นได้จากความกล้าเสี่ยงในการ
ทำงานเป็นนายหน้าที่ต้องใช้ชั้นเชิงไหวพริบเอาชนะคู่แข่งขั้นแล้ว ยังเห็นได้จากการที่กานดาได้ตัด
สินใจเดินทางไปดูไม้ที่ประเทศลาวตามคำชักชวนของหุ้นส่วนคนหนึ่งซึ่งรู้ดีว่ามีความไม่ชอบมาพ
ากลแอบแฝงอยู่ และเธออาจถูกหักหลังได้ แต่กานดาต้องการรู้ให้แน่ชัดว่านอกจากการลักลอบนำไม้
เถื่อนเข้ามาด้วยแล้วยังจะมีสิ่งอื่นใดแอบแฝงอยู่อีกและด้วยการตัดสินใจเช่นนี้จึงทำให้เธอต้องถูก
ตำรวจจับในข้อหานำยาเสพติดเข้าประเทศ

นิสัยที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของกานดาคือเป็นคนที่เข้มแข็งอดทนไม่ยอมแพ้กับชีวิต
แม้จะพลาดหวังแต่เธอก็ไม่เคยแสดงความรู้สึกท้อถอยแม้แต่หน่อย ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอน
หนึ่งว่า

“...คุณเป็นคนเข้มแข็ง เพราะฉะนั้นที่ว่าจะมานั่งคร่ำครวญสงสารตัวเองเห็นจะเป็น
ได้ยาก”

(ยอคอนงค์ : 192)

ความเป็นคนเข้มแข็งของกานดาเห็นได้จากการที่เธอได้ทำหน้าที่เป็นผู้พยุງฐานะของ
ครอบครัวแม้จะมีความรู้เพียงชั้นมัธยมปลายแต่เธอก็สามารถทำมาหากินเลี้ยงดูแม่และน้องให้มี
ความเป็นอยู่ที่สุขสบายเช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่พ่อยังมีชีวิตอยู่ด้วยอาชีพการเป็นนายหน้าซึ่งต้องใช้

ความสามารถเป็นอย่างมากในการแข่งขันเพื่อความสำเร็จในงานจึงมักทำให้กานดาต้องได้รับคำครหาใส่ร้ายป้ายสีจากคู่แข่งอยู่เสมอ แต่เธอก็มีความหนักแน่น อดทน ไม่หวั่นไหวต่อคำครหาอันทำให้เธอต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง ดังที่ปรากฏในบทสนทนาว่า

“นายมอน เขาเคยชมว่าคุณเก่ง”

กานดาชักไหล่ทันควัน “นั่นคือประโยคที่คุณเอามาเรียบเรียงเสียใหม่กระมังคะ หรือไม่ก็ตัดทอนประโยคอื่นๆ ออกเสีย งานที่ต้องมีการแข่งขัน คนได้มักถูกกล่าวหาด้วยถ้อยคำไม่เป็นมงคลเสมอ”

“ผมเป็นคนนอก เห็นจะพูดอะไรไม่ได้”

“แต่คุณเชื่อไหม คนวงนอกมักจะร้ายกว่าคนวงใน เขารู้กันว่า ดิฉันโดนแบบนี้บ่อยๆ”

(ขอดอนงค์ : 156)

นอกจากนี้ ยังเห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่เราถูกจับในข้อหาลักลอบนำยาเสพติดเข้าประเทศ แม้จะเป็นข้อกล่าวหาที่หนักหนาสาหัส แต่เธอก็สามารถควบคุมจิตใจของตนไว้ได้เป็นอย่างดีไม่มีความวิตกกังวล ดังเห็นได้จากบทสนทนายกานดากับอินทรีภายหลังจากที่เธอหลุดพ้นข้อกล่าวหาออกมาแล้ว

“...พี่ดานี่เก่งจัง ยังมีกะจิตกะใจถามว่าคนโน้นสบายไหม คนนี้สบายไหม”

“แล้วกัน”

หญิงสาวอุทานพลางปิดผมไปมา จนกระจายยุ่ง

“ก็พี่ดาไม่ได้เป็นอะไร จนหมดกะจิตกะใจนี้ อยู่ดีมีสุข มีคนหาข้าวให้กิน มีเพื่อน

คุย มียามเฝ้าเวลนอนสบายจะตาย”

(ขอดอนงค์ : 732)

กล่าวได้ว่ากานดาเป็นหญิงสาวที่เชื่อมั่นในตนเอง เข้มแข็ง อดทน ดังจะเห็นได้จากอุปนิสัยของเธอ แม้จะเป็นคนดื้อรั้นกล้าได้กล้าเสีย แต่เธอก็ฉลาด มีไหวพริบทันคน เข้มแข็ง ดังนั้นเธอจึงสามารถเอาตัวรอดจากการตกเป็นเหยื่อของผู้ชายที่หวังได้ร่างกายของเธอเพื่อตอบแทนกับความสำเร็จในงานนายหน้าประมูลที่เธอทำอยู่ และยังสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลครอบครัวได้เป็นอย่างดีทั้งที่มีความรู้เพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้นแต่กานดาก็สามารถทำมาหากินมีรายได้เป็นเรือนล้าน อันทำให้สามารถเลี้ยงดูแม่และน้องให้มีความสุขได้เป็นอย่างดี

นุติจากเรื่องแรงรัก

นุติเป็นตัวเอกฝ่ายหญิงที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องมีสถานภาพเป็นหม้ายและมีลูกชายวัยสามขวบหนึ่งคน ก่อนที่จะมีสถานภาพเป็นหม้ายนั้น เธอแต่งงานกับอาทิตย์ชายหนุ่มที่มารดาของเธอเป็นผู้เลือกให้ ต่อมาเมื่อมารดาของทั้งสองฝ่ายต่างได้เสียชีวิตลงอาทิตย์จึงขอหย่าจากเธอเพื่อไปแต่งงานกับคนรักเก่า นุติเป็นคนใจแข็งมีทิฐิ เมื่ออาทิตย์ขอหย่านุติยินยอมหย่าให้โดยไม่ยอมบอกให้อาทิตย์รู้ว่าเธอกำลังตั้งครรภ์ นุติยอมเลี้ยงลูกไม่มีพ่อโดยไม่สนใจใครและสอนลูกว่าพ่อตายจากไปแล้ว อาทิตย์ได้รู้เรื่องลูกก็ต่อเมื่อเขาได้เดินทางไปอยู่ต่างประเทศกับภรรยาคนใหม่แล้ว ต่อมาเมื่ออาทิตย์กลับมาอยู่เมืองไทยอีกครั้งเขาจึงมีสิทธิรู้จักกับลูกในฐานะน้าที่เป็นเพื่อนบ้านเท่านั้น สร้างความรู้สึกทุกข์ทรมานใจให้แก่เขาเป็นอย่างยิ่งและเมื่ออาทิตย์พยายามที่จะทวงสิทธิในความเป็นพ่อของลูกนุติก็ตัดสินใจจะพาลูกไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่ฟังคำทัดทานของผู้ใดแต่เพราะความรักที่อาทิตย์มีต่อลูกนุติจึงยอมให้โอกาสกับเขาด้วยการกลับมาอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวเช่นเดิมอีกครั้ง

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

นุติเป็นหญิงสาวสวยอายุประมาณ 20 ปีเศษ มีลักษณะรูปร่างที่เพรียวระหง ผิวขาวนวล ใบหน้างดงาม ดวงตาคมโตสีดำสนิท ริมฝีปากได้รูป ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของนุติว่า

ดวงหน้าอันปราศจากเครื่องสำอาง และผมที่เปียกกลีบ ทำให้แลดูอ่อนกว่าวัยอย่างไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นมารดาของเด็กชายขนาดนั้นได้ โดยเฉพาะทรวงตรงเพรียวงามระหง สีสัมผัสของเสื้อผ้า และหยดน้ำเกาะพราวขับผิวให้นวลเนียนน่าดู ดวงตาดำภายใต้ขนตาเปียกเป็นแสง ดูเหมือนจะไม่ได้แลไปทางอื่นแม้แต่น้อยขณะที่ก้มลงจับหัวลูกชายโยกไปมา

(แรงรัก : 1/69)

..สตรีร่างสูงระหง บอบบาง ผิวขาวเนียน ในชุดเสื้อกางเกงติดกันลวดลายแพรวพราวปรากฏขึ้นทันควัน ผมตัดสั้นราวกับเด็กผู้ชายเป็นลอนเล็กหยิกยุ่ง ดวงตาที่แสดงมาด่าขลับ...

(แรงรัก : 1/160)

นุติมีชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมดีพอสมควร เธอเป็นบุตรสาวคนเดียวของมารดา แต่ผู้เขียนมิได้แสดงให้เห็นฐานะทางครอบครัวของนุติว่าเป็นเช่นไร ต่อมาเธอจึงได้แต่งงานกับอาทิตย์

และภายหลังได้หย่าร้างกันไปในที่สุด นูตีทำงานเลี้ยงตนเองและลูกชายด้วยการทำงานเป็นเลขานาในบริษัทของชาวต่างชาติ ส่วนการศึกษาก็เช่นกันผู้เขียนมิได้แสดงไว้อย่างชัดเจนว่านูตีมีการศึกษาอยู่ในระดับใด

ในด้านลักษณะนิสัยนั้น นูตีเป็นผู้หญิงที่ใจแข็งมีทิฐิ เก็บความรู้สึกเก่ง ซึ่งลักษณะนิสัยดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นเด่นชัดในตอนนี้อาติศย์ขอหย่าจากเธอเพื่อไปแต่งงานกับแคลิยาคนรักเก่า แม้จะรู้สึกสะเทือนใจอย่างไรแต่นูตีก็ได้แสดงความรู้สึกหึงหวงโกรธแค้นให้ใครเห็นจนเป็นสาเหตุที่ทำให้อาติศย์เข้าใจผิดคิดว่านูตีก็มีความต้องการเช่นเดียวกับตนการหย่าร้างจึงเกิดขึ้นด้วยอารมณ์หุนหันพลันแล่นของอาติศย์และนูตีก็ได้คิดหวนหวนนึกย้อนดูเหมือนเป็นการเต็มใจ เมื่อถึงเวลาที่เซ็นใบหย่าจริงๆนั้นในขณะที่อาติศย์มีที่พำนักชั่วคราวกับการตัดสินใจของตนแต่นูตีกลับยังคงสงบเยือกเย็นเก็บความรู้สึกของตนเองไว้ได้อย่างมิดชิด ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ศิริระอันปกคลุมด้วยเส้นผมยาวคล้ายเด็กก้มลงต่ำ ชายหนุ่มจึงเห็นดวงหน้านั้นไม่ถนัด แต่เมื่อเงยหน้าขึ้น สีหน้าและน้ำเสียงดูเป็นปกติเหลือเกิน...

(แรงรัก : 1/8)

ความใจแข็งมีทิฐิของนูตียังเห็นได้จากการที่ยอมหย่าให้อาติศย์โดยไม่ยอมบอกให้เขารู้ว่าเธอกำลังจะมีลูกและยังคิดกีดกันไม่ให้อาติศย์มีสิทธิในตัวลูกด้วยการขอให้อาติศย์เซ็นลงในท้ายใบหย่าว่าจะไม่เรียกร้องในทรัพย์สินและสิทธิอื่นใดอันพึงเกิดขึ้นภายหลังการหย่าร้างอีกด้วย นอกจากนี้นูตียังใจแข็งพอที่ยอมอภัยเลี้ยงลูกไม่มีพ่อและไม่ยอมให้ลูกรู้จักแม่แต่ชื่อของพ่อ ดังที่ผู้เขียนบรรยายพฤติกรรมอันบ่งบอกความเป็นคนใจแข็ง มีทิฐิของนูตีผ่านความรู้สึกของอาติศย์

ชายหนุ่มกำซ่อนส้อมแน่นหากถึงกระนั้นยังสะท้านนิดๆ เขาเองกลับเป็นฝ่ายหลบตา ผู้หญิงคนนี้ใจหินจริงๆ ระหว่างความละอายในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิดลูกไม่มีพ่อซึ่งผู้หญิงทั้งโลกยอมทนไม่ได้ ในวาระเช่นนั้นย่อมจะต้องอุปโลกน์ใครขึ้นมาสักคนหนึ่งพอให้พ้นๆ ตัวกับการเอ่ยชื่อเขา...ดูเถอะ..เธอยังเลือกเอาประการแรก! ยอมแลกเกียรติยศชื่อเสียงด้วยความทะนงตนโดยไม่ไยดีต่อความรู้สึกของผู้ใด!

(แรงรัก : 1/198)

และยังเห็นได้ในตอนที่นุติคลอดลูกแล้วแต่เธอก็ไม่ยอมบอกให้คุณสุดาพี่สาวของอาทิตย์รู้แม้จะอยู่บ้านใกล้ชิดกันและคุณสุดาเฝ้าคอยคั่นองสะกิดเป็นอย่างดี ดังที่ปรากฏในคำพูดของคุณสุดาที่กล่าวถึงการกระทำของนุติว่า

“แกใจแข็งเหลือเกิน ขนาดรู้ตัวกันยังไม่ยอมบอกจนกระทั่งได้ยินเสียงเค็กร้อง...”

(แรงรัก : 1/9)

นอกจากความใจแข็งมีทิฐิแล้ว นุติยังเป็นคนที่เข้มแข็งอดทนรู้จักควบคุมตนเอง เห็นได้จากพฤติกรรมของเธอที่บรรยายผ่านความคิดของอาทิตย์ดังนี้

เมื่อเวลาล่วงเลยไป และเขาได้ประจักษ์น้ำใจหญิงผู้นั้นมากขึ้น อาทิตย์จึงสงสัยว่าเขาคงเข้าใจผิดไปมันคง ภาพที่เขาเคยเห็นเป็นครั้งแรกในวาระที่ผู้หญิงทุกคนมักจะคร่ำครวญแทบไม่เป็นสติสมประดี คือในคราวที่คุณนวลผู้เป็นมารดาของเธอถึงแก่กรรม นุติเพียงแค่กอดชบกับอภิมารดา ร้องไห้เสียบๆ อยู่พักใหญ่ จากนั้นเมื่อลุกขึ้นหนูดีก็สาละวอนอยู่กับงานศพได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง โดยมีได้คร่ำครวญให้ใครเห็นอีกเลย ครั้นเมื่องานมารดาเขาก็เช่นกัน คุณสุดามัวแต่ร้องไห้เสียทำอะไรไม่ถูกเขาก็ได้หนูดีอีกเป็นคู่คิดปรึกษา...เนื้อแท้ของผู้หญิงคนนั้น เห็นจะไม่ใช่อ่อนแอดังเช่นรูปร่างเป็นมันคง!

(แรงรัก : 1/30)

ความเข้มแข็งของนุติยังเห็นได้จากการที่เธอสามารถทำงานเลี้ยงดูตนเองและลูกชายได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใดภายหลังจากที่เธอหย่าขาดจากสามีแล้วทั้งที่ในช่วงที่ใช้ชีวิตอยู่อยู่กับอาทิตย์นั้นนุติต้องพึ่งพาอาศัยการเลี้ยงดูจากสามีมาโดยตลอด เธอสามารถปรับสภาพของตนจากผู้หญิงที่เคยอยู่แต่ในบ้านทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนมาเป็นผู้หญิงที่คล่องแคล่วทำงานเก่ง ขบถได้คล่อง เข้าสังคมได้ดี

นิสัยอีกประการหนึ่งของนุติที่เห็นชัดคือเป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้นดังจะเห็นได้จากความรู้สึกภายในจิตใจของเธอในเหตุการณ์ตอนที่อาทิตย์ขอหย่าจากเธอแม้นุติจะเจ็บใจโดยมิได้แสดงความรู้สึกใดใดให้อาทิตย์เห็น แต่แท้จริงนั้นเธอได้ตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำให้อาทิตย์ได้รู้รสของความทุกข์ทรมานใจอันเกิดจากการตัดสินใจของเขาในครั้งนั้น ดังที่ผู้เขียนได้บรรยายให้เห็นถึงความคิดของนุติในครั้งนั้นว่า

ชีวิตคือการรอ...เธอไม่ใช่หรือที่เคยเฝ้ารออย่างใจเย็นว่า สักวันหนึ่ง...เธอจะทำให้...
ผู้ชายคนนั้น...ได้รับรู้ว่าเขาได้ละทิ้งสิ่งที่มีค่าอันใดไว้เบื้องหลังบ้าง และวันนั้นแหละ...เธอ
จะทำให้เขาโหยหาอารมณ์คลุ้มคลั่งให้จงได้...

(แรงรัก : 2/349)

ด้วยเหตุนี้เธอจึงไม่ยอมบอกเรื่องลูกกับอาทิตย์ อีกทั้งยังกีดกันไม่ให้อาทิตย์มีสิทธิในตัว
ลูกอีกด้วยนับตั้งแต่ให้อาทิตย์เขียนบันทึกลงในใบหย่าว่าจะไม่เรียกร้องทรัพย์สินใดที่เกิดขึ้นในภาย
หลังจากการหย่า เมื่อลูกเกิดเธอก็แจ้งลงในใบสูติบัตรว่าพ่อของลูกชื่อนายแดงซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มี
ตัวตนและให้ลูกใช้นามสกุลของเธอ พอลูกเริ่มรู้ความนุติก็สอนลูกว่าพ่อตายไปแล้ว นอกจากนี้เธอ
ยังคงใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านซึ่งปลูกอยู่ในที่ดินอันได้มาจากส่วนแบ่งในสินสมรสซึ่งอยู่ติดกับบ้านของ
อาทิตย์อีกด้วย เมื่ออาทิตย์กลับมาจากต่างประเทศเขาจึงได้พบกับลูกแต่ในขณะเดียวกันก็ไม่มีสิทธิ
ในตัวลูก สร้างความรู้สึกทุกข์ทรมานใจให้แก่อาทิตย์เป็นอย่างยิ่ง และเมื่ออาทิตย์พยายามทวงสิทธิ
ในตัวลูก ลูกนุติก็คิดจะพาลูกไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่ฟังคำทัดทานของผู้ใด

จากการวิเคราะห์ลักษณะของนุติ จะเห็นได้ว่านุติเป็นผู้หญิงเข้มแข็ง อดทน เชื้อมั่นตนเอง
แม้เธอจะล้มเหลวในชีวิตคู่แต่ด้วยความเข้มแข็งเชื่อมั่นตนเองนุติก็สามารถเลี้ยงดูตนเองและลูกให้มี
ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร นอกจากนี้เธอยังเป็นคนพยายาบทแม้จะไม่รุนแรง
ก็ตามแต่ก็ทำให้อดีตสามีต้องทุกข์ทรมานใจไม่น้อยเมื่อเธอพยายามตอบแทนที่เขาขอหย่ากับเธอ

ดอกแก้วจากเรื่องนางเอก

ดอกแก้วเป็นหญิงสาวที่มีอาชีพเป็นครูอยู่ในชนบท แต่ด้วยความสามารถทางดนตรีและมี
น้ำเสียงที่ไพเราะร้องเพลงได้ดี เธอจึงได้รับเชิญให้มาร้องเพลงประกอบภาพยนตร์ของผู้บริหาร
สร้างคนหนึ่งและด้วยบุคลิกลักษณะหน้าตาที่ดีจึงถูกชักชวนให้เป็นนางเอกคนใหม่ของวงการ
บันเทิง ในครั้งแรกดอกแก้วได้ปฏิเสธแต่เป็นเพราะคำสับประมาทของนักข่าวบันเทิงที่ซื้อปิดซึ่งเคย
เป็นผู้สนับสนุนเธอเมื่อครั้งที่เป็นางเอกละครของโรงเรียน ทำให้ดอกแก้วเกิดทิวติต้องการเอาชนะจึง
ตอบตกลงที่จะแสดงภาพยนตร์ เมื่อเข้าสู่วงการบันเทิงในฐานะนางเอกดอกแก้วก็มีปัญหาขัดแย้ง
กับนักข่าวหลายคนเพราะดอกแก้วมั่นใจว่าจะใช้ความสามารถของตนสร้างชื่อเสียงในวงการบันเทิง
ได้โดยไม่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากนักข่าว ดอกแก้วไม่ค่อยยอมให้สัมภาษณ์ และถ้านักข่าวคน
ใดใช้วาจาที่แสดงการดูหมิ่นในความสามารถของเธอ ดอกแก้วก็จะโต้ตอบด้วยคำพูดที่เชือดเฉือนรู้
เท่าทันจนถูกนักข่าวบางคนเขียนโจมตีในทางที่เสียหาย แต่ดอกแก้วก็ไม่เคยสนใจที่จะแก้ข่าวใดๆ

ทั้งสิ้นแม้จะถูกขอร้องจากเจ้าของหนังสือก็ตาม ต่อมาภรรยาผู้อำนวยการสร้างคิดจะนำดอกแก้วไปเป็นนางบำเรอของนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งดอกแก้วจึงคิดหนีออกนอกประเทศด้วยการช่วยเหลือของพรพรมแต่ทั้งสองก็ถูกจับตัวที่ดอนเมือง ในขณะที่ดอกแก้วรู้สึกสิ้นหวังนั้น ปิติได้พาพวกนักข่าวมาช่วยกันทำข่าวที่ดอกแก้วถูกจับโดยไม่มีข้อหาจนกลายเป็นข่าวอื้อฉาว และพรพรมก็รับสมอ้างว่าเป็นคู่หมั้นของเธอโดยทั้งสองกำลังจะเดินทางไปแต่งงานที่ต่างประเทศ ข่าวที่อื้อฉาวทำให้นักการเมืองผู้นั้นไม่กล้าเข้ามายุ่งเกี่ยวกับดอกแก้วอีกต่อไป ในที่สุดดอกแก้วจึงตัดสินใจออกจากวงการบันเทิงและได้แต่งงานไปกับพรพรม

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ดอกแก้วเป็นหญิงสาวอายุประมาณ 20 ปีเศษ มีลักษณะรูปร่างสูงระหง ผิวขาวเนียน ใบหน้าขาวชูป แต่ก็มีคมเข้มด้วยดวงตาดำใหญ่สวย ขนตาดกหนา และจมูกที่โด่งแหลม ดังที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะรูปร่างหน้าตาของดอกแก้วว่า

ดวงหน้าผอมชูปขาวนั้น ประกอบด้วย ดวงตาดำใหญ่ แวดล้อมด้วยขนตาดกหนาและคิ้วเข้ม จมูกแหลม ริมฝีปากหยักเป็นรอย คล้ายจะอ้มหย่นอยู่เป็นนิตย์

(นางเอก : 1/14)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังแสดงลักษณะของดอกแก้วผ่านความคิดของผู้กำกับการแสดงท่านหนึ่งที่เห็นว่าดอกแก้วเป็นคนสวยขึ้นกล้อง

“อย่าเซดเลยเฮีย ทำแกดังนางพญา ตาแกสวย ขาวฉาวนั้นโคลสได้ทีไหน โคลสทีไรเป็นตาเล็กข้างใหญ่ข้างทุกที

“เฮียไม่สังเกตเค้าหน้าแกเระอะ หน้าแบบนี้แหละ เขาเรียกว่ารูปหน้าคลาสสิก ถ้าแกอ้วนกว่านี้อีกนิค...” ครูดีดนิ้วเปาะ

(นางเอก : 1/28)

ดอกแก้วเป็นหญิงสาวที่ฉลาดและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีวาจายกย่องตนคนดังเห็นได้จากตอนที่ดอกแก้วได้ตอบโต้คำถามของนักข่าวที่ใช้คำถามก้าวก่ายชีวิตส่วนตัวของเธอได้อย่างฉะฉานจนทำให้นักข่าวผู้นั้นต้องยอมแพ้

“เอาละ ผมยอมแพ้...เฮ้อ...ผมเคยนึกอยู่เสมอมว่ามันสมองมักจะใช้เลี้ยงผู้หญิงที่สวยงามๆ

เสียหมดจนเหลือไว้คนเดียว มีแต่คุณนี่...ทั้งสวยทั้งยังมีมันสมอง...”

(นางเอก : 1/214)

ในด้านชาติกำเนิดนั้น ผู้เขียนแสดงให้เห็นภูมิหลังของดอกแก้วว่าเป็นเด็กกำพร้าที่ได้รับ การอุปการะจากญาติผู้ใหญ่คนหนึ่ง เธอมีฐานะทางสังคมเป็นชนชั้นกลาง สำหรับการศึกษาค้นคว้า ผู้เขียน ก็มิได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าดอกแก้วมีการศึกษาในระดับใดนอกจากระบุอาชีพของดอกแก้ว ไว้ว่าเธอเป็นครูอยู่ในโรงเรียนชนบทแห่งหนึ่งและมีความสามารถพิเศษทางด้านดนตรีและการ แสดง ในอดีตเคยเป็นนางเอกละครของโรงเรียนมาก่อนแต่ความผิดหวังในชีวิต ทำให้ดอกแก้วหนี หายไปจากสังคมกรุงเทพฯ พอใจกับการใช้ชีวิตอันเรียบง่ายในชนบท

ในด้านลักษณะนิสัยนั้น ดอกแก้วเป็นคนที่เรียบง่าย ก่อนข้างถือตัวไม่ชอบคบหาสมาคม กับผู้ใดมากนักดังเห็นได้ว่าเมื่อเธอพบกับครูประดิษฐ์ซึ่งชักชวนให้เธอมาร้องเพลงประกอบภาพ ยนตร์เป็นครั้งแรกนั้นท่าของดอกแก้วนั้นมีแต่ความเย่อหยิ่งมิได้แสดงความเป็นมิตรเลยแม้แต่น้อย และเมื่อเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ในฐานะนักแสดงหน้าใหม่ของการบันเทิงดอกแก้วก็มีเพื่อน ไม่มากทุกคนในกองถ่ายมักลงความเห็นว่าดอกแก้วเป็นคนที่เย่อหยิ่งถือตัวเพราะเธอไม่ยอม สูงส่งกับใคร กิริยามารยาทก็แตกต่างจากคนอื่นอย่างเห็นได้ชัด ดังคำบรรยายของผู้เขียนว่า

ที่เป็นเช่นนั้น เห็นจะเป็นเพราะดอกแก้วไม่ยอม ‘นอนไหนก็นอนได้’ ตามข้างหลับ บนเก้าอี้ที่เอามาต่อๆ กัน หรือบนพื้นที่มีแต่ฝุ่น และกลิ่นชนิด ‘ท้องเสียปากตะแคง’ ถือสุดแต่ มีอะไรก็ใส่ๆ ปากด้วยความหิวโหย มารยาทของดอกแก้วเป็นมารยาทที่ทุกคนพอตา หาก ไม่พอใจ

(นางเอก : 2/10)

นอกจากนี้ดอกแก้วยังเป็นคนที่เชื่อมั่นในตนเองซึ่งเห็นได้จากความทะนงตนหยิ่งในศักดิ์ศรีเป็นตัวของตัวเองไม่ยอมลงให้ใครจนถูกมองว่าเป็นคนเย่อหยิ่งดังที่ปรากฏในตอนที่ครูประดิษฐ์ ต้องการให้ปิติซึ่งเป็นนักข่าวบันเทิงมาเขียนข่าวสนับสนุนเธอในฐานะนางเอกคนใหม่ของวงการบันเทิงแต่ดอกแก้วก็ปฏิเสธด้วยเหตุผลที่บอกกับครูประดิษฐ์ว่าเธอต้องการรู้ความสามารถที่แท้จริงของเธอนั้นจะสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับตนเองได้หรือไม่ และไม่ต้องการมีชื่อเสียงโด่งดังด้วย ปลายปากกาของใคร ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอนนี้ว่า

“อย่าดีกว่า ดิฉันอยากรู้ความสามารถของตัวเองแท้ๆ มีแค่ไหน ดิฉันไม่อยากรดังเพราะ

แรงเชียร์”

“ของทุกอย่างมันต้องมีโฆษณา”

“ดิฉันไม่ใช่ ‘ของ’ ค่ะ ดิฉันเป็น ‘คน’ และตัดสินคนจากผลงาน ไม่ใช่ทำตัวเป็น
ลูกโป่งอัดลม ให้คนโน้นเป่าที่คนนี่เป่าที่”

(นางเอก : 2/41)

หรือในตอนที่คุณอำนวยการสร้างจัดงานแถลงข่าว เพื่อแนะนำดอกแก้วในฐานะนางเอก
คนใหม่ ท่าทีของดอกแก้วในขณะนั้นก็ได้แสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนดังเช่นที่ทุกคน
คิดว่านักแสดงหน้าใหม่ควรกระทำเพื่อเป็นการฝากเนื้อฝากตัว ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ดอกแก้วมิได้พนมมือไหว้ ‘สัพทิส’ อย่างที่ใครๆ คิดว่าควรเป็นเช่นนั้น หากดวงตา
คำคมแลกวาดสู่ตาทุกคนอย่างไม่หวั่นไหว หลายคนยิ้ม อีกหลายคนทำหน้าเฉย และอีก
หลายคนวิจารณ์อย่างไม่เกรงใจ

(นางเอก : 1/222)

นอกจากนี้ ยังเห็นได้จากทศนะของดอกแก้วที่มีต่อการเป็นดารา ซึ่งดอกแก้วไม่เห็นด้วย
กับการเลียนแบบกัน ดังที่ดอกแก้วบอกกับนักข่าวที่สัมภาษณ์เธอว่า

“ดาราทุกคนย่อมมี ‘ทาง’ ของตนเอง มีประโยชน์อะไรที่เราจะเลียนแบบคนอื่น
ถ้าดิฉันจะอยู่ในโลกมายานี้ ดิฉันจะต้องอยู่แบบ...ตัวของตัวเอง!”

(นางเอก : 2/217)

นิสัยอีกประการหนึ่งของดอกแก้วคือ เป็นคนใจแข็ง มีทฐิ แต่ซ่อนความอ่อนไหวไว้ใน
อารมณ์ เห็นได้จากความดีใจที่ ชอบเอาชนะ เจ้าคิดเจ้าแค้นไม่ยอมให้อภัยใครง่ายๆ เมื่อปิติดีจากเธอ
ไปในครั้งที่ยังเป็นนางเอกละครของโรงเรียน ความอ่อนไหวในอารมณ์ทำให้ดอกแก้วเสียใจจนไม่
สนใจต่อการเรียนและเมื่อถูกญาติผู้ให้ความอุปการะยื่นคำขาด ดอกแก้วก็ตัดอนาคตของตนด้วยทฐิ
มานะหนีหายไปจากสังคมกรุงเทพฯ พร้อมกับความอาฆาตแค้นที่หวังว่าสักวันหนึ่งเธอจะต้องทำ
ให้ปิติได้พบกับความเจ็บปวดบ้าง ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของดอกแก้วในขณะนั้นว่า

อุปนิสัยที่ฝังคั่น ทฐิทำให้เด็กสาวคนนั้นลงโทษทั้งตนเองและ“ต้นเหตุ”

อย่างรุนแรง...บัดนี้เล่า...โชคหรือเคราะห์ หรือกรรม หรือ...อะไรก็ตามได้หนุนให้กลับมาสู่เหตุการณ์เก่าๆ อีก

“สักวันหนึ่ง...”

ประโยคนี้ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ใด จากวัยรุ่นย่างเข้าสู่วัยสาว เจ้าตัวมักจะครุ่นคำนึงฝังรอยจารึกไว้ในความทรงจำไม่ขาด “สักวันหนึ่ง...ถ้าได้พบกัน เราจะได้รู้ว่า ใคร...จะเจ็บใครกันแน่!”

(นางเอก : 1/71)

ด้วยความดีใจที่ชื่นชอบเอาชนะ และความอาฆาตแค้นที่มีต่อปิติ ดอกแก้วจึงตัดสินใจเป็นนางเอกอีกครั้งเมื่อได้พบกับปิติและปิติได้ใช้คำพูดที่แสดงการดูถูกในความสามารถของเธอ ปิติเองก็ต้องการปลงล้างความผิดในอดีตของตนจึงคิดจะช่วยส่งเสริมให้ดอกแก้วได้มีชื่อเสียงในวงการบันเทิงแต่ดอกแก้วก็คัดค้านไม่ตรีของปิติไปจนหมดสิ้นทั้งนี้เพราะเธอยังไม่ยอมให้อภัยปิติต่อมาเมื่อดอกแก้วต้องพบกับเรื่องเลวร้ายในชีวิตด้วยน้ำมือของภรรยาผู้อำนวยความสะดวกที่คิดจะส่งดอกแก้วไปเป็นนางบำเรอของนักการเมืองผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่คนหนึ่งปิติก็ได้มีส่วนช่วยเหลือให้ดอกแก้วพ้นจากเรื่องร้ายมาได้ ดอกแก้วจึงขอมละทิวและให้อภัยเขาได้

จากลักษณะนิสัยที่เป็นคนดีมีจิตเมตตาทำให้ดอกแก้วเป็นนางเอกที่แตกต่างไปจากคนในวงอาชีพเดียวกัน ดอกแก้วมีความเป็นตัวของตัวเองสูงไม่ยอมลงให้ใครง่ายๆ ชอบเอาชนะจนทำให้เธอดูเป็นคนเย่อหยิ่งถือตัว จึงไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน แต่ด้วยความสามารถพยายามฝึกฝนในการแสดงและความเป็นตัวของตัวเองทำให้ดอกแก้วเป็นนักแสดงที่มากด้วยความสามารถเป็นที่ประทับใจของคนดู ดังนั้นแม้ดอกแก้วจะอำลาวงการบันเทิงไปแล้ว แต่เธอก็ยังคงเป็นดาวค้างฟ้าในฐานะ นางเอก ตลอดกาล

ปวดีจากเรื่องมัจจุรณ

ในวัยเด็กปวดีเป็นคนที่ซุกซนมากจนสร้างความเอือมระอาให้แก่ผู้เป็นแม่ เธอจึงมักถูกทำโทษอยู่บ่อยๆ เพราะความซุกซนของตนเอง วิธีการหนึ่งที่ผู้เป็นแม่ใช้กำจัดความซุกซนของปวดีก็คือบังคับให้อ่านหนังสือแล้วนำข้อความมาเล่าให้แม่ฟัง บางครั้งก็ถูกบังคับให้คัดลายมือจากข้อความในหนังสือ การถูกแม่ทำโทษบ่อยๆทำให้ปวดีคิดว่าแม่ไม่รักเธอ ปวดีจึงกลายเป็นคนใจแข็งด้วยทิฐิในใจของตน แต่ปวดีก็มีคุณยายคอยดูแลอย่างใกล้ชิด คุณยายเป็นนักเล่านิทานที่มีนิทานสนุกๆ มากมาย และปวดีก็ชอบฟังนิทานของคุณยายมาก ประสบการณ์ที่ได้รับจากการอ่านหนังสือทั้งที่ถูกบังคับและด้วยความเป็นคนชอบอ่าน ประกอบกับความรู้ที่ได้รับจากคุณยายได้กลายเป็นสิ่ง

ที่จูงใจให้ปวลิรักการเขียนหนังสือจนทำให้เธอเป็นนักเขียนอาชีพที่มีชื่อเสียงโด่งดังในภายหลัง แต่หนทางการเป็นนักเขียนของปวลิก็มีได้ราบรื่นนัก ผลงานบางเรื่องของเธอดูกขโมยไปดัดแปลงเป็นละครวิทยุโดยไม่ได้ค่าตอบแทน และบางครั้งก็ถูกโจมตีจากนักวิจารณ์อย่างรุนแรงแต่ปวลิก็อดทนต่อขวากหนามเหล่านั้นจนกลายเป็นักเขียนที่มีชื่อเสียงแม้จะเป็นชัยชนะบนมงกุฎหนามก็ตาม

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ปวลิเป็นผู้หญิงอายุประมาณ 30 ปีเศษ ที่มีหน้าตาไม่สวย ดังจะเห็นได้จากคำบรรยายลักษณะหน้าตาของเธอในวัยเด็กว่า

เด็กหญิงเงหน้าขึ้นหัวเราะจนเห็นฟันเกทั้งปาก แก้มข้างหนึ่งมีดินเปื้อนเป็นปื้นจุมูกที่ค่อนข้างรัน และผิวสีน้ำตาลทำให้ดวงหน้านั้นบอกชัดว่าทั้งแก้มทั้งเกเป็นอย่างยิ่ง

(มงกุฎหนาม : 4)

และจากการบรรยายเปรียบเทียบรูปร่างหน้าตาของปวลิกับน้องสาวของเธอซึ่งมีหน้าตาดีกว่าว่า

...หากจะดูหน้าตาหรือกิริยามารยาท ผู้เป็นพี่มิได้มีส่วนนำดูเท่าผู้เป็นน้องซึ่งเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า

“คุณแหว่นี้ประกวดนางงามได้สบาย”

(มงกุฎหนาม : 466)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมนั้น ปวลิเป็นลูกคนที่สองของครอบครัวที่มีพ่อเป็นทหาร ส่วนแม่ก็ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านของทุกคนในครอบครัว มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ครอบครัวของปวลิมีคนรับใช้เก่าแก่หลายคนที่คอยช่วยทำงานในบ้าน ปวลิจบการศึกษาในระดับอนุปริญญาทางวิชาชีพ แต่เธอกลับมีอาชีพเป็นนักเขียน ปวลิเป็นคนที่มีอุปนิสัยโลดโผน เห็นได้จากพฤติกรรมในวัยเด็กที่เธอชอบทำตัวแบบเด็กผู้ชาย เช่น หัดชกมวย เลี้ยงปลากัด จับจิ้งหรีด แอบหนีไปเที่ยวกลางคืนโดยพกอาวุธติดตัวไปด้วย ความซุกซนโลดโผนของปวลิทำให้ทุกคนต้องยอมรับว่า

อุปนิสัยของเด็กหญิงแหว จึงเป็นอุปนิสัยของเด็กผู้ชายทุกกระเบียดนิ้ว

(มงกุฎหนาม : 41)

แม้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วปวลียังไม่ละทิ้งความโศกโศนของตนแต่มีใช้เข้าไปในลักษณะของความซุกซนดังเช่นในวัยเด็กหากแต่เป็นไปในลักษณะของคนที่ยากรู้ยากเห็นชอบศึกษาชีวิตของคนในแง่มุมต่างๆ ที่ไม่ค่อยมีใครสนใจ เช่น ศึกษาชีวิตของคนที่ยากอยู่กับกองขยะ ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของโสเภณี ซึ่งปวลียจะใช้วิธีการเข้าไปคลุกคลีพูดคุยด้วย และปวลียังนำความรู้เหล่านั้นมาเป็นข้อมูลในงานเขียนของเธอ

นอกจากนี้เธอยังเป็นคนใจแข็ง อดทน เห็นได้จากปฏิกิริยาของปวลิในยามที่ถูกผู้เป็นแม่ลงโทษเพราะความซุกซนของเธอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ผลการตัดสินใจ เด็กหญิงแมวมักจะถูกตี ตามจำนวนคุณยายว่า ‘ตัวลาย’ สุดแต่ว่าย้อนมารดามากหรือน้อย หากทุกครั้งเหมือนกันเด็กหญิงจะยืนหันหลังทอดอกให้โดยที่ริมฝีปากแน่นแนบ ไม่มีเสียงคร่ำครวญ และบางครั้งน้ำตาจะไม่มีสักหยดเดียว

“ดูเถอะ มันใจแข็ง คอทั้งสันหลังเหล็ก”

(มงกุฎนาม : 39)

ความเป็นคนใจแข็งอดทนของปวลียังเห็นได้จากพฤติกรรมที่ชอบรับมีทิวไม่จ้อใคร เมื่อไม่สมปรารถนาในสิ่งใดจะด้วยเหตุผลใดก็ตามปวลียิ่งเหี้ยมโหดยิ่งพอที่จะไม่ใส่ใจต่อสิ่งนั้นอีกต่อไป เช่นในตอนที่ถูกผู้เป็นแม่นำตุ๊กตาของเธอที่คลุมถุงซื่อมาฝากไปให้กับแหวนผู้เป็นน้องสาวเพราะตุ๊กตาคือที่เป็นของแหวนนั้นตกน้ำจนเสียหาย ความลำเอียงของแม่ทำให้ปวลีน้อยใจและเกิดทิฐิเธอจึงเลิกสนใจที่จะเล่นตุ๊กตาคือไปดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

...และนับจากนั้น เด็กหญิงแมวก็นิยมนำเรื่องเล่าตุ๊กตาในอ้อมแขนน้อง ไม่เคยแสดงความจำนงอยากได้ของเล่นชนิดนี้จากใคร และเมื่อไปโรงเรียนเพื่อนๆ จะเอาผ้าเช็ดหน้ามาพับผูกเป็นตุ๊กตาใส่เปลผ้าเช็ดหน้าแกว่งเล่นตามประสาเด็ก เด็กหญิงแมวก็นิยมนิยมนำตุ๊กตาไปเล่นด้วย

(มงกุฎนาม : 145)

หรือในตอนที่ถูกปวลิไปเล่นซุกซนจนเลยเวลาอาหารแม่จึงไม่ให้ปวลิกินข้าวกลางวัน ความน้อยใจปวลิจึงยอมทรมานตัวเองโดยไม่ยอมแตะต้องข้าวที่คุณยายแบ่งเก็บไว้ให้เลย ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ตอนนี้ว่า

เด็กหญิงแมวมองอย่างไม่ไยดี จึงถูกเอ็ดว่า

“ยังงี้ยังไม่กิน แล้วจะกินอะไรหือน้องแมว”

“คุณแม่สั่งไม่ให้กิน”

น้ำเสียงที่เล่าราบเรียบ หากลึกลงไปดูเหมือนจะค่อนข้างสั่นนิด ๆ

(มงกุฎหนาม : 32)

นิสัยที่เป็นคนใจแข็ง อุดทนเช่นนี้ได้ติดตัวมาจนเป็นผู้ใหญ่เมื่อปวลิตกลายเป็นนักเขียน แม้จะประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงโด่งดัง แต่หนทางที่ก้าวผ่านมายาวนานถึงยี่สิบสองปีนั้นปวลิตก็ต้องพบกับขวากหนามมากมายที่ทำให้เธอเกิดความรู้สึกถดถอยไปบ้าง ไม่ว่าจะเป็นการถูกขโมยความคิด การถูกโกงค่าเรื่อง การถูกละเมิดลิขสิทธิ์ หรือการถูกวิจารณ์อย่างรุนแรง แต่ปวลิตก็ใช้ความใจแข็งอุดทน ปล่อยให้ตนมีความมุ่งมั่นต่อการสร้างสรรค์งานต่อไปได้เสมอ ดังเห็นได้จากคำพูดที่ปวลิตบอกกับคิซัทว่า

“อย่าเวทนาเรา ถ้าเมื่อไหร่เราเป็นที่น่าเวทนาของใครๆ ย่อมแสดงว่าเราลุกขึ้นสู้ไม่ได้
อีกแล้ว เราล้มได้ย่อมลุกได้”

(มงกุฎหนาม : 582)

ชีวิตการเป็นนักเขียนของปวลิตนั้นมิได้ราบรื่นนักปวลิตต้องพบกับปัญหาที่บั่นทอนกำลังใจอยู่หลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการถูกขโมยผลงาน การถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากผู้อื่น ความเป็นอิสระส่วนตัว แต่ปวลิตก็ใช้ความเข้มแข็งอุดทนของเธอ พยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ จนสามารถประสบความสำเร็จในอาชีพนักเขียนแม้ว่าความสำเร็จที่ได้มานั้นจะเปรียบประดุจมงกุฎหนามแต่เธอก็มีความภาคภูมิใจในอาชีพของตน

เมทินีจากเรื่องสายรุ้ง

เมทินีเป็นหญิงสาวที่เกิดในต่างประเทศ ในขณะที่พ่อแม่ของเธอเป็นคนไทยแต่เมทินีกลับมีหน้าตาคล้ายผู้หญิงตะวันตก จึงเป็นที่สงสัยของผู้อื่นว่าเธอไม่ใช่คนไทย ชีวิตในวัยเด็กเธอได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อเป็นอย่างดี แต่แม่กลับไม่ใส่ใจดูแลเมทินีเท่าที่ควร เมทินีกับแม่จึงห่างเหินกันตลอดมา เมื่อครอบครัวของเธอย้ายกลับเมืองไทยเธอได้รู้จักกับภาคย์ซึ่งเป็นญาติห่างๆ ทั้งสองคบหากันจนกลายเป็นความรักแม้ภาคย์จะไปเรียนต่อต่างประเทศแต่ก็ยังติดต่อกับเมทินีสมาเสมอ ต่อมาพ่อของเธอเสียชีวิต แม่ของเธอกับแม่ของภาคย์มีปัญหาทะเลาะกันอย่างรุนแรง

ความรังเกียจที่แม่ของภักย์แสดงออกต่อเธอและแม่ทำให้เมทินีรู้ว่าแท้จริงเธอไม่ใช่ลูกของพ่อ หน้าตาที่คล้ายชาวตะวันตกจึงเป็นหลักฐานที่ชี้ว่าเธอเกิดมาจากการประพวติดนไม่เหมาะสมของผู้เป็นแม่ในขณะที่อยู่ต่างประเทศ ทำให้เมทินีคิดได้ว่าการที่ผู้เป็นแม่ไม่ยอมใกล้ชิดเธอเป็นเพราะเธอคือผู้ตอกย้ำความผิดของแม่นั่นเอง เมทินีเสียใจและหมดความเคารพรักในตัวผู้เป็นแม่ และสิ่งที่ทำให้เธอเสียใจมากยิ่งขึ้นคือผู้เป็นแม่บังคับเธอให้เขียนจดหมายบอกเลิกกับภักย์ ซึ่งต่อมาเมทินีได้รับข่าวว่าภักย์ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตเพราะดื่มสุราอย่างหนักหลังจากได้รับจดหมายของเธอ เมทินีจึงโทษตัวเองว่าเป็นสาเหตุการตายของภักย์เธอจึงมีชีวิตอยู่อย่างคนฝังใจกับความผิดของตนและใช้เหล้าเป็นสิ่งที่ปลอบใจ ต่อมาเมทินีได้พบกับพงศธรชายหนุ่มที่มีหน้าตาเหมือนภักย์ แต่พงศธรชอบแสดงอาการดูถูกเยาะหยันเธอ ซึ่งเมทินีก็ไม่เข้าใจว่าเป็นเพราะเหตุใด ในภายหลังเมทินีจึงได้รู้ความจริงว่าพงศธรก็คือภักย์ เธอเสียใจที่ถูกภักย์หลอกลวง ความเคียดแค้นทำให้เมทินีประชดชีวิตด้วยการดื่มเหล้ามากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นโรคพิษสุราเรื้อรังแต่ด้วยความช่วยเหลือของทรงยศที่พาเธอไปรักษาตัวจึงทำให้อาการของเธอดีขึ้น และพงศธรหรือภักย์ก็หวนกลับมาขอคืนดีกับเธอ ในที่สุดชีวิตของเธอก็พบกับความสุขสมหวังได้แต่งงานกับพงศธรหรือพี่ภักย์ของเธอ

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

เมทินีเป็นนางแบบสาวสวย อายุประมาณ 20 ปีเศษ ลักษณะรูปร่างสูงระหง ผิวขาวอมชมพู ดวงตาและผมเป็นสีน้ำตาล ขนดาดกหนา แต่งตัวงดงามสมกับที่มีอาชีพเป็นนางแบบและด้วยใบหน้าที่มีความงดงามผิดแปลกจากลักษณะผู้หญิงไทย เมทินีจึงมักถูกมองว่าเป็นชาวต่างประเทศ ดังเช่นที่ปรากฏในความคิดของตัวละครผู้หนึ่งว่า

“ชื่อพี่เมย์ เหมือนฝรั่ง...แล้วหน้ายังเหมือนฝรั่งเสียด้วย”

(สายรุ้ง : 1/127)

และจากคำบรรยายของผู้เขียนว่า

สตรีร่างสูงระหงที่ก้าวเลี้ยวมาตามทางเดิน แต่งกายด้วยชุดสีเหลืองรับกับผิวขาวจัดที่เกือบเป็นชมพู เส้นผมโพกพันไว้ด้วยแถบผ้าสีเดียวกันเป็นเทอร์แบน ทำให้งามหน้าवलเกลี้ยงเกลามองดูคล้ายชาวต่างประเทศมากยิ่งขึ้น หากไม่ได้ยินเสียงสูงๆ ต่ำๆ ที่คุยจ้อเป็นภาษาไทยกับคนที่เดินเคียงข้างมาช้าๆ ด้วยที่ทำอ่อนโยน

(สายรุ้ง : 1/339-340)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม จากภูมิหลังของเมทินีแสดงให้เห็นว่าเธอมีชาติกำเนิดที่คลุมเครือแม้จะมีพ่อแม่เป็นคนไทยแต่เธอกลับมีหน้าตาที่เหมือนฝรั่งซึ่งจากคำขบขันนิทานของญาติพี่น้องได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเธอไม่ใช่ลูกที่แท้จริงของพ่อที่เป็นคนไทยแต่มีพ่อเป็นฝรั่งที่ระบุไม่ได้ว่าเป็นคนชาติใด เมื่อผู้เป็นพ่อเสียชีวิตไปเมทินีและแม่จึงไม่ได้รับการช่วยเหลือจากญาติพี่น้องของพ่อเพราะความรังเกียจ เมทินีต้องรับภาระในครอบครัวด้วยการทำงานเป็นนางแบบ

ส่วนในด้านการศึกษานั้นผู้เขียนมิได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเมทินีมีการศึกษาในระดับใด แต่จากคำพูดของเมทินีในตอนหนึ่งก็บ่งบอกได้ว่าเธอมีการศึกษาไม่มากนัก ดังที่เมทินีบอกกับเจนจิราผู้เป็นน้องสาวว่า

“พี่มันพวกความรู้น้อยบางทีใครเขาพูดอะไรกันพี่ไม่เข้าใจก็บ่ค่อยไป รู้อะไรอย่างละนิดอย่างละหน่อย ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้สักอย่าง”

(สายรุ้ง : 1/52)

ในด้านลักษณะนิสัยเมทินีเป็นผู้หญิงที่ใจแข็ง มีความอดทน แต่ดื้อรั้นมีทิฐิ ซึ่งเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

ลักษณะนิสัยที่ใจแข็ง มีความอดทน เห็นได้จากการเก็บซ่อนความรู้สึกของเมทินีแม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งในชีวิตทั้งเรื่องความรัก ความอยู่รอดของครอบครัว ความบิบบั่นที่ได้รับจากผู้เป็นแม่และคนรอบข้างที่หวังผลประโยชน์จากตัวเธอ แต่เมทินีก็ปกปิดความสะเทือนใจของตนไว้ภายใต้ที่ท่าของคนที่เข้มแข็ง อดทน ดังที่เจนจิรากล่าวถึงดังนี้

“พี่เมย์ทั้งคือ ทั้งถือความคิดตนเป็นเป็นใหญ่...อีกอย่างหนึ่งคืออดทนอย่างอึด เหลือใจเลยล่ะไม่ว่าความเจ็บปวดทางกายทางใจพี่เมย์ไม่มีวันให้ใครรู้ร้องไห้ยาก เธอเคยบอกว่าเธอร้องไห้มามากจนไม่มีน้ำตาจะร้องแล้ว...พอกลุ่มหนักๆ เข้า ก็หันเข้าหาเหล้ายังกับผู้ชาย”

(สายรุ้ง : 2/55-56)

ความใจแข็งอดทนของเมทินียังเห็นได้จากความอดทนต่อความเจ็บปวดทางกาย เช่นในตอนที่เราเคยพบเธอแกล้งเป็นบาดแผลลกรรจ์ทั้งสองข้างเธอก็ยังมีแสบใจที่จะพูดเล่นกับผู้อื่นเป็นน้องสาวเพราะไม่ต้องการให้น้องสาววิตกกังวลกับบาดแผลของเธอหรือในตอนนี้อาการของโรคพิษสุราเรื้อรังเริ่มแสดงอาการ แม้จะทุกข์ทรมานและเจ็บปวดเพียงใดเมทินีก็พยายามอดกลั้นไว้เธอไม่แสดงอาการเจ็บปวดให้ใครเห็น ดังที่ทรงยศเล่าให้ทุกคนฟังว่า

“เวลาเธอเจ็บ ถ้าไม่มีใครเห็น จะไม่มีวันที่ใครจะได้ยินเสียงนี้แหละ ผมถึงต้องให้ไปพักที่โรงแรมอย่างน้อย ก็มีคนมากพอที่จะดูแลเธอ ถ้าอยู่บ้านถึงคุณเจนจะเห็นก็ทำอะไรไม่ได้”

(สายรุ้ง : 2/406)

ส่วนลักษณะนิสัยที่บ่งบอกถึงความเป็นคนดีอีร้น มีทีจึนั้ จะเห็นได้จากการที่เมทินีใช้เหล้าเป็นเครื่องประชดชีวิตตนเองหลังจากที่ถูกคุณม้นทนาผู้เป็นแม่บีบบังคับให้เลิกติดต่อกับภาคย์ดังที่เมทินีบอกกับผู้เป็นแม่ว่า

“หนูหัดกินมาตั้งแต่แม่บังคับหนูเรื่อง...พี่ภาคย์นั้นแหละ! กินมันให้สะใจตัวเองว่าเราทำอะไรเหลวไหลได้ทุกอย่ง และต่อมากิน...เพื่อให้หลับจะได้ไม่ต้องคิดอะไรอื่น...สุดท้ายกินเพื่อให้มันหน้าหนาวพอ และเดี๋ยวนี้หนูกลายเป็น ‘ต้องกิน’ เพราะมันอดไม่ได้”

(สายรุ้ง : 2/147)

และถึงแม้ว่าเมทินีจะรู้ว่าตนเป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง แต่เมทินีก็ไม่คิดที่จะรักษาตนเองเธอกลับใช้เหล้าเป็นทางออกของชีวิตในทุกครั้งที่มีความสะเทือนใจ เธอก็ยังหันเข้าหาเหล้า ดังเห็นได้จากคำคำหานิของทรงยศที่พยายามช่วยเหลือเมทินี แต่เธอก็ยังไม่ยอมหยุดรักษาตัวว่า

“...ที่คุณพยายามพาตัวเองดิ่งลงสู่ความหายนะ ก็เพียงแต่ประชดใครสักคนเท่านั้นเอง คุณเมย์จำเป็นนักหรือที่เราจะต้องลงโทษตัวเองเพียงเพื่อหวังให้คนอื่น เขาเจ็บ...”

(สายรุ้ง : 2/60)

แต่ในที่สุดเธอก็สามารถเลิกเหล้าได้ เพราะความพยายามของทรงยศผู้ซึ่งรักเมทินีอย่างจริงใจ โดยไม่ได้ใจต่อความอื้อฉาว หรือข่าวเล่าลือในทางที่เสียหายของเธอแต่อย่างใด ด้วยความจริงใจของทรงยศ เมทินีจึงยอมให้เขาพาเธอไปรักษาตัวและเธอก็ตัดสินใจที่จะตอบแทนความดีของทรงยศด้วยการเป็นอนุชของเขา แต่ทรงยศก็ไม่ปรารถนาที่จะให้เมทินีทำเช่นนั้นเพราะรู้ว่าเธอยังรักพงศหรหรือพี่ภาคย์ของเธออยู่ในขณะเดียวกันพงศหรหรือภาคย์ก็ได้รู้ความจริงว่าสาเหตุที่เมทินีเขียนจดหมายไปตัดสัมพันธ์กับเขาจนทำให้เขาเสียใจถึงกับดื่มเหล้ามามากจนขับรลไปประสบอุบัติเหตุเกือบเสียชีวิตนั้น มิใช่เป็นความผิดของเธอแต่เป็นเพราะแม่ของเธอเองที่แสดงความ

รังเกียจและกีดกันจนแม่ของเมทินีต้องบังคับให้เธอกระทำเช่นนั้น พงศธรเสียใจต่อการกระทำที่ผ่านมาจากตนเป็นอย่างยิ่งจึงกลับไปขอโทษและขอคืนดีกับเธอ ในที่สุดชีวิตที่ไม่เคยสมหวังของเมทินีก็โชคดีอีกครั้งเมื่อเธอและพงศธรสามารถเข้าใจกันได้และได้แต่งงานกันดังที่ทั้งคู่ฝันไว้

จะเห็นได้ว่า แม่เมทินีจะเป็นคนใจแข็ง อดทน และไม่ยอมแพ้แก่โชคชะตา แต่การต้องพึ่งพาตนเองมาโดยตลอด ทำให้เธอเป็นคนมีทฐิ คือร้อน ไม่ฟังใคร เมื่อมีความทุกข์มากขึ้นก็ใช้เหล้าเป็นทางออก ชีวิตของเธอจึงเกือบต้องพบกับความหายนะเพราะโรคพิษสุราเรื้อรัง แต่ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งและกำลังใจที่ดีเธอจึงสามารถเอาชนะใจตนเองได้ และด้วยความซื่อสัตย์มั่นคงต่อความรักที่เธอมีต่อคนรักของเธอในที่สุดชีวิตของเธอจึงได้พบกับแสงสว่างที่แท้จริง

ดาหวันจากเรื่องแผลหัวใจ

ดาหวันเป็นหญิงสาวที่เติบโตมาอย่างคนที่ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัว พ่อของเธอเป็นข้าราชการที่มีทั้งเกียรติและฐานะดี มีภรรยาอยู่แล้วคือคุณวรวรรณา เมื่อลงไปราชการที่ภาคใต้จึงได้แม่ของดาหวันเป็นภรรยาอีกคนจนกระทั่งเกิดเธอขึ้นมาแต่พ่อของเธอปิดบังครอบครัวที่กรุงเทพฯ มาตลอด เมื่อได้รับคำสั่งให้ย้ายก็ไม่สามารถพาเธอและแม่ไปด้วยจึงฝากไว้กับแม่ของเพื่อนสนิท ต่อมาแม่ของเธอเสียชีวิตญาติพี่น้องทางแม่ไม่ต้องการดาหวันจึงส่งเธอให้มาอยู่กับพ่อ แต่ดาหวันก็ไม่ได้ได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อเท่าที่ควรปล่อยให้เธออยู่ในความดูแลของคุณย่าสมหญิงผู้เข้มงวดซึ่งก็ไม่เคยแสดงความรักความห่วงใยต่อเธอเลยนอกจากจะใช้วาจาเสียสติเหน็บแนมเธออยู่เสมอ และคุณวรวรรณาผู้เป็นแม่เลี้ยงก็มักมีกิริยาว่าดาหวันรู้ว่าไม่มีความจริงใจและดูถูกเธอ ซึ่งเป็นสิ่งกดดันที่ทำให้ดาหวันอัดอั้นใจอย่างมาก แต่ไม่สามารถแสดงกิริยาที่ไม่พอใจออกมาได้ ดาหวันจึงปรารถนาไปอยู่ที่อื่น เมื่อสรุปมาของดาหวันแต่งงานแม้จะไม่รู้สึกรักใคร่ในตัวสรุปมาก่อน แต่การแต่งงานก็เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้เธอไปพ้นจากบ้านได้ดาหวันจึงยอมแต่งงานกับสรุปโดยที่มิได้ศึกษากันและกันมาก่อนชีวิตคู่ของเธอจึงเกือบไปไม่รอดเพราะความไม่ไว้วางใจใคร่แต่ความมีสติทำให้ดาหวันไม่วู่วามไปตามอารมณ์ เธอจึงได้พบกับชีวิตที่อบอุ่นหลังจากที่ต้องคอยมานานนับสิบปี

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ดาหวันเป็นหญิงสาวสวยมีอายุประมาณ 20 ปีเศษ ซึ่งผู้ที่ได้พบเห็นดาหวันเป็นครั้งแรกมักจะคิดว่าเธอเป็นชาวต่างชาติ ทั้งนี้เพราะดาหวันมีลักษณะของรูปร่างหน้าตาที่ผิดแปลกไปจากลักษณะของหญิงไทยทั่วไป กล่าวคือ เธอมีใบหน้าเรียว ผิวสีน้ำตาลแกมแดง ดวงตาคมเข้ม ขนดาดกหนา ผมหยักศกดำสนิท รูปร่างสูงระหง ดังเช่นผู้เขียนบรรยายลักษณะของดาหวันไว้ว่า

คนขับแท็กซี่ออกมาเดินถ่าในขณะที่ช่วงขากวาวๆ ภายในกระโปรงสีเขียวหม่นก้าวผลุง
ลงมาอย่างว่องไว ร่างสูงระหงนั้นสูงกว่าผู้หญิงไทย แม้ว่าผิวจะคร่ำมหากดวงหน้าเรียวมุก
โต้ง ตาคำคมด้วยคิ้วเข้มและขนตาคดกหนาบอกซัดว่าไม่ใช่ไทยแท้

“ว่าไงเหม่ม?”

นายคนขับแท็กซี่เสียงอ่อนลงเล็กน้อย เพราะคิดว่าเมื่อเกิดเรื่องกับชาวต่างชาติ อีกฝ่ายมัก
จ่ายง่ายเสมอ

“สงสัยจะไม่ใช่คนไทย”

ศรุตชะลอรถลงใกล้ เพราะจะต้องหาทางออกทางเลนซ้าย แต่จำนวนรถที่มากทำให้ไป
ไม่ได้คล่องคังใจ

(แผลหัวใจ : 3-4)

นวนนาฏหันมาทางน้องสาวพลางเลิกคิ้ว ครั้นเห็นอีกฝ่ายเลไปยังโต๊ะกลางไม่วางดา
จึงเหลียวไปข้างหากได้เห็นเพียงสตรีสาวร่างระหง ดวงหน้าด้านข้างคมกริบจนเกือบคิดว่า
มิใช่สตรีไทยแท้ ทว่า...หางเสียงที่พูดแจ้วๆ แว่วเป็นภาษาไทยชัดเจน โดยหนุ่มใหญ่ที่เดิน
ตามมาข้างๆ รับคำบ้างแต่เพียงเบาๆ

(แผลหัวใจ : 268)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม ดาหวันเป็นหญิงสาวที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี
พ่อเป็นข้าราชการที่มีทั้งเกียรติและฐานะ ส่วนแม่เป็นผู้หญิงทางใต้ที่มีเชื้อสายชาวมลายู แต่เนื่องจาก
เธอเป็นลูกนอกสมรส ญาติพี่น้องฝ่ายข้างแม่จึงแสดงความรังเกียจ เมื่อแม่ตายดาหวันจึงถูกส่งให้มา
อยู่กับพ่อ แต่เธอก็อยู่ในบ้านของพ่ออย่างคนที่มีความรู้สึกดีๆ กลางๆ เพราะไม่ได้รับการยกย่อง
ในฐานะลูกเท่าที่ควรจะเป็น สำหรับในด้านการศึกษานั้นดาหวันเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
แล้วมิได้เรียนต่อเพราะถูกกีดกันจากผู้เป็นแม่เลี้ยง แต่ดาหวันก็ได้รับการอบรมสั่งสอนวิชาการเรียน
และงานฝีมือจากคุณย่าสมหญิงมาเป็นอย่างดี

ในด้านลักษณะนิสัยกล่าวได้ว่าดาหวันเป็นคนที่หัวแข็ง ดังจะเห็นได้จากสัมพันธภาพ
ระหว่างดาหวันกับคุณสมหญิงผู้เป็นย่า และกับคุณวรวรรณาผู้เป็นแม่เลี้ยง สำหรับคุณสมหญิงนั้น
เป็นคนที่ปากร้ายชอบไขว่จาเสียดสีเหน็บแนมผู้อื่นอยู่เสมอจนทุกคนในบ้านทั้งกลัวและรำคาญไป
พร้อมๆ กัน แต่ก็ไม่มีใครหาญกล้าตีฝ่าปากโต้เถียงกับคุณสมหญิง แม้แต่คุณวรวรรณาผู้เป็นหลาน
สะใภ้ซึ่งมีอุปนิสัยไม่ต่างไปจากคุณสมหญิงก็ยังไม่กล้าที่จะมีปัญหาค้าว จะมีก็แต่ดาหวันผู้เดียวที่กล้า

ใช้วาทะย้อนกับคุณสมหญิงอย่างไม่พริ้งพริ้ว จึงเป็นเหตุที่ทำให้ดาหวันไม่ค่อยลงรอยกับผู้เป็นย่า แม้ว่าคุณสมหญิงจะเป็นผู้ดูแลดาหวันมาตั้งแต่เธอยังเป็นเด็กก็ตาม ดังที่ผู้เขียนบรรยายให้เห็นถึงสัมพันธภาพของดาหวันกับคุณสมหญิงผู้เป็นย่าไว้ในตอนหนึ่งว่า

เมื่อดาหวันย่างเข้ามา ความเป็นเด็กที่ไม่ ลง ใคร ทำให้ย่าโดยศักดิ์ และหลาน
นอกกฎหมายศรศิลป์ไม่กินกันตลอดมา

(แผลหัวใจ : 331)

ส่วนคุณวรวรรณาผู้เป็นแม่เลี้ยงนั้น ดาหวันก็มักแสดงการต่อต้าน แม้ดาหวันจะได้รับการสั่งสอนให้เรียกคุณวรวรรณาว่า คุณแม่ใหญ่แต่ดาหวันก็มักจะทำอย่างไม่เต็มใจ ดังจะเห็นได้จากคำบรรยายของผู้เขียนว่า

ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แม้ดาหวันจะถูกคัดถูกสอนให้เรียกคุณวรวรรณา ว่า คุณแม่ใหญ่ หากเจ้าตัวก็มักจะทำตามโดยไม่เต็มปากเต็มคำ ลับหลังยังมักเอ่ยปากว่า...คุณ...หรือคุณวรวรรณา เต็มยศอยู่เสมอ

(แผลหัวใจ : 93)

ในบางครั้งดาหวันก็แกล้งนึกหน้าคุณวรวรรณาโดยที่คุณวรวรรณาไม่อาจที่จะทำอะไรกับดาหวันได้เลย ดังเช่นเหตุการณ์ในตอนที่คุณวรวรรณาจัดงานเลี้ยงเชิญแขกชาวต่างประเทศมาเที่ยวที่บ้านเพื่ออวดความเป็นไทยตามประสาณิสัยคนช่างอวดของตน คุณวรวรรณาจะบังคับให้ทุกคนแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่แสดงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จะมีก็แต่ดาหวันที่ผิดแปลกจากผู้อื่นดังที่คนรับใช้ผู้หนึ่งได้เล่าถึงเหตุการณ์ในตอนนี้อันแสดงถึงพฤติกรรมของดาหวันว่า

อะไรก็ไม่สนุกเท่า ในขณะที่ละครดึกดำบรรพ์กำลังแสดงอย่างออกรสออกชาติ จู่ๆรถจี๊ปคันเก๋คร่ำคร่ำก็วิ่งโครมครามเข้ามาแถมคนขับนุ่งกางเกงขาสั้นเสื้อเปิดโชว์หน้าท้องเต็มที เดินเท้าเปล่าผ่านเวทีไปอย่างหน้าตาเฉยจนผู้มาเยือนตาค้างไป ตามๆ กัน

“คุณวรวรรณาเธอทำท่าเหมือนจะชักเสียให้ได้ ไร่เรากำลังเฝ้าเพื่ยมละเลงขนมเบื้องอยู่กลั่นหัวเราะแทบตาย”

ดังนั้นคุณวรวรรณาย่อมมองลูกเลี้ยงเสมือนเสี้ยนตำอย่างยากที่จะหาทางแก้ไข...

(แผลหัวใจ : 40)

นอกจากนี้ดาหวันยังเป็นคนมีอารมณ์อ่อนไหวเห็นได้จากคำพูดของดาหวันที่แสดงถึง
ความใส่ใจของเธอต่อสรุตในตอนหนึ่งว่า

“ดิฉันยังไม่เคยคิดว่า...ที่ไหนเป็นบ้าน...ของดิฉัน”

คำสารภาพค่อนข้างอ่อนเบา สีหน้าคนพูดเกือบเศร้า

“บ้าน...ที่เคยอยู่ดิฉันก็คิดว่าเป็นที่อาศัย คุณย่าหึง...ดิฉันก็คิดว่าเป็นเพียงผู้ปกครอง
ที่จำใจเลี้ยง ดิฉันมัวแต่เกลียดอะไรเสียทุกอย่างจนเป็นวัชวันหลังหะ...”

(แผลหัวใจ : 464)

จากความใส่ใจของดาหวันแสดงให้เห็นว่าเธอมีความหวาดระแวงและคิดมากอยู่ตลอดเวลาจนขาดความไว้วางใจในผู้อื่นแม้จะเป็นคนที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูเธอมาโดยตลอดแต่ดาหวันก็คิดว่าเป็นการเลี้ยงดูอย่างจำใจในภายหลังเธอจึงได้รู้ว่าแท้จริงแล้วคุณย่าสมหึงนั้นมีความห่วงใยเธอมากกว่าใครๆ แต่เป็นด้วยนิสัยของคนปากร้ายและแข็งกระด้างจึงไม่เคยแสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อดาหวัน และเพราะความหวาดระแวงเช่นนี้จึงทำให้เธอใช้ชีวิตอยู่ในบ้านอย่างไม่มีความสุขจนคิดค้นรันทที่จะไปจากบ้าน และต่อมาเมื่อแต่งงานไปกับสรุตอารมณ์อ่อนไหวก็ทำให้เธอคิดว่าสรุตแต่งงานกับเธอก็เพราะต้องการช่วยให้เธอหลุดพ้นมาจากบ้านที่เธอเคยคิดว่าขาดความรักความอบอุ่นเท่านั้นเอง มิใช่เพราะเขารักเธออย่างจริงใจ ดังจะเห็นได้จากความใส่ใจของดาหวันในตอนนี้อย่าง

“เขาจะอุปโลกเราเป็นนางซินเสี่ยละมัง”

(แผลหัวใจ : 362)

ด้วยความหวาดระแวงเช่นนี้จึงทำให้ชีวิตคู่ที่เพิ่งเริ่มต้นของดาหวันเกือบต้องล่มสลายลงเพราะความไม่เข้าใจในตัวสรุตจนทำให้เกิดการโต้เถียงและสรุตก็เข้าใจผิดว่าดาหวันมีความสัมพันธ์ลับๆกับอาทิวของเธอ ดาหวันเองก็คิดว่าสรุตมีผู้หญิงคนอื่นอยู่อีก เพราะสรุตมิได้แสดงให้เห็นว่าเขามีความจริงใจต่อเธอเพียงใด เมื่อสรุตชวนเธอให้ไปสังคโปร้ด้วยกันดาหวันจึงปฏิเสธ และยังนิมนองก็ได้โทรศัพท์มาเพื่อบอกให้รู้ว่าจะเดินทางไปกับสรุต ทิฐิและความคิดมากดาหวัน จึงคิดที่จะกลับไปอยู่กับคุณย่าสมหึงทั้งที่เธอแต่งงานได้ไม่กี่วันแต่ด้วยอารมณ์อ่อนไหวจึงทำให้เธอลังเลใจจนกระทั่งสรุตซึ่งมิได้เดินทางไปสังคโปร้ตามที่บอกกับเธอไว้ได้กลับมาทัน สรุตได้ปรับความเข้าใจ

ใจกับดาวันจนในที่สุดทั้งคู่ก็สามารถเข้าใจกันได้ชีวิตที่ดาวันเคยรู้สึกว่าย่ำแย่โดดเดี่ยวขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัวก็ถูกเติมให้เต็มโดยศรุตเป็นผู้ปล้ำแผลในชีวิตของเธอให้ลบเลือนไป

สุริยงจากเรื่องอย่าลืมฉัน

สุริยงเป็นหญิงสาวที่หลวงรัตนชาติหวังจะได้มาเป็นสะใภ้ แต่เมื่อเธอผู้เป็นลูกชายปฏิเสธการแต่งงานกับสุริยงเพราะเชื่อในคำยุยงของพี่สาว หลวงรัตนชาติจึงจ้างสุริยงให้เป็นภรรยาตามกฎหมายเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลลูกชายผู้เผด็จเกิดจากภรรยาคนสุดท้ายของตนเพราะเกรงว่าเมื่อตนเสียชีวิตไปแล้วลูกชายผู้เผด็จจะถูกญาติพี่น้องรังแก สุริยงตัดสินใจรับหน้าที่นี้เพราะต้องการตอบแทนบุญคุณของหลวงรัตนชาติที่ช่วยให้บิดาของเธอหลุดพ้นจากการเป็นลูกหนี้ของธนาคาร แต่การตัดสินใจเช่นนี้ทำให้เธอต้องสูญเสียความรัก และยังคงกลายเป็นความแค้นที่ฝังใจเขมชาติคนรักของเธอ ต่อมาหลวงรัตนชาติเสียชีวิตลงและทิ้งมรดกไว้ให้สุริยงมากพอที่จะใช้ชีวิตได้อย่างสุขสบายแต่เธอก็ยังดิ้นรนหางานทำแม้เธอจะชักชวนให้เธอมาทำงานในธนาคารกับเขาแต่สุริยงก็ปฏิเสธเพราะไม่ต้องการให้มีข้อครหาเนื่องจากเธอเริ่มมีท่าทีในทางคู่สาวกับเธอ สุริยงได้งานทำในบริษัทหนึ่งซึ่งมีเขมชาติเป็นผู้อำนวยการ ความรักความแค้นที่ยังฝังใจทำให้เขมชาติคิดแก้แค้นจึงวางแผนล่อลวงให้สุริยงไว้วางใจจนต้องเสียตัวให้กับเขาและด้วยอารมณ์หึงหวงที่เห็นเธอเข้ามาเกี่ยวข้องกับเขมชาติจึงหุนหันพลันแล่นด้วยอารมณ์เพียงชั่ววูบเขียนจดหมายที่มีถ้อยคำเหยียดหยามทิ้งไว้ให้สุริยงอ่านก่อนที่จะเขาจะเดินทางหนีหน้าไปต่างประเทศ ถ้อยคำในจดหมายนั้นสร้างความรู้สึกที่เจ็บช้ำเกินกว่าที่คนทะนงตนเช่นสุริยงจะทนอยู่ได้เธอจึงตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะไปจากชีวิตของเขมชาติด้วยการหนีไปอยู่ที่สวิสโดยไม่มีใครรู้ว่าเธอกำลังจะมีลูกกับเขมชาติแต่ในที่สุดชีวิตของสุริยงก็ลงเอยด้วยดี เมื่อเขมชาติตามเธอไปปรับความเข้าใจกับเธอและทั้งคู่ก็ได้แต่งงานกัน

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

สุริยงเป็นหญิงสาวในวัย 20 ปีเศษ ลักษณะรูปร่างหน้าตาเป็นหญิงสาวที่มีใบหน้าที่งดงาม รูปร่างบางระหง ผิวขาวเนียน แต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีลักษณะของคนที่เชื่อมั่นในตนเอง ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ในตอนหนึ่งดังนี้

สตรีที่ก้าวเข้ามาในนี้ แต่งกายด้วยชุดสีน้ำตาลนวล ผมหวีเรียบขมวดพับไว้เผยให้เห็นดวงหน้าเกลี้ยงเกลาปราศจากเครื่องสำอางนอกจากลิปสติกบางๆ ดวงตาดำ กว้าง มีริ้วรอย

เกือบถึงเศร้า หากทำเดินกระฉับกระเฉงบอกถึงความมั่นใจในตนเอง

(อย่าลืมฉัน : 13)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมนั้นผู้เขียนกำหนดให้สุริยงเป็นหญิงสาวที่มาจากครอบครัวซึ่งเคยมีฐานะดีแต่ในภายหลังบิดาของเธอต้องประสบกับความล้มเหลวในการประกอบธุรกิจทำให้มีหนี้สินมากมาย ความกตัญญูสุริยงจึงลาออกจากมหาวิทยาลัยเพื่อแต่งงานกับหลวงรัตนชาติผู้ซึ่งช่วยให้บิดาของเธอหลุดพ้นจากการเป็นลูกหนี้ของธนาคาร

สุริยงเป็นหญิงสาวที่มีลักษณะนิสัยอ่อนโยนเห็นได้จากการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยกิริยา มารยาทที่สุภาพ นุ่มนวล และน้ำใจไมตรีที่หยิบยื่นให้แก่ผู้อื่นอย่างจริงใจโดยมิได้หวังสิ่งตอบแทนใดใดทำให้ผู้ที่ได้รู้จักจิตใจต่างนิยมชมชอบในตัวเธอ ดังเช่นที่ผู้เขียนแสดงคุณลักษณะเช่นนี้ของสุริยงผ่านความรู้สึกของวิบูลย์เพื่อนร่วมงานผู้หนึ่งของเธอว่า

ช่วงระยะที่ร่วมงานกันมา ความสุภาพ นุ่มนวล ของหญิงสาวทำให้ชายหนุ่มอดนิยมไม่ได้ จนถึงกับเคยเอ่ยปากว่า “สงสัยคุณจะทำงานยิ่งกว่าคนอื่น”

(อย่าลืมฉัน : 12)

และจากทัศนะของเคนหลงซึ่งได้รู้จักกับสุริยงไม่นานนักก็กล่าวถึงสุริยงอย่างชื่นชมว่า

“ดิฉันชอบคุณสุเธอค่ะ” คำตอบแสดงความจริงใจยิ่ง “ถ้าจะถามว่าชอบเพราะอะไรก็ตอบไม่ได้ รู้แต่ว่าชอบคนที่มีคุณลักษณะอย่างนี้ เชื้อมัน เด็ดเดี่ยว อ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ คนแบบนี้หาไม่ได้ง่ายนัก ยกเว้นท่าเสี่ยวๆ นี่แหละแก้ไม่หาย”

(อย่าลืมฉัน : 279)

หรือจากคำพูดของเอื้อผู้เป็นลูกเลี้ยงของเธอซึ่งมีความใกล้ชิดกับสุริยงมากพอที่จะบอกกับเขมชาติและเคนหลงว่า

“คุณเล็กเธอเป็นคนอ่อนโยน” คำบอกเล่าเรียบร้อย “ชอบช่วยเหลือคนอื่น ยิ่งเด็กกับคนแก่ด้วยแล้ว เธอมีความกรุณาเป็นพิเศษ หรือถ้าเธอทราบว่ามีใครต้องการความช่วยเหลือสักนิดไม่ได้”

“ดิฉันกับคุณเล็กชอบกันค่ะ”

“ถ้าคบกับคุณเล็ก คุณเคนไม่ผิดหวังหรอกครับ” คำรับรองหนักแน่น

“ผมพบคนมานักแล้วน้อยคนนักที่จะคิดช่วยโลกทั้งโลก โดยไม่ต้องการให้โลกมา

ช่วยตนเอง แต่...คุณเล็กเธอก็เป็นอย่างนั้นจริงๆ

(อย่าลืมฉัน : 166)

นิสัยอีกประการหนึ่งของสุริยงคือเป็นคนที่เข้มแข็ง อดทน เห็นได้จากความเด็ดเดี่ยวในการบังคับใจตนเองให้เลิกหน้าที่ก่อนความรักแม้การตัดสินใจเช่นนั้นจะทำให้สุริยงต้องสูญเสียความรักไปก็ตาม แต่เพื่อทำหน้าที่ของลูกที่ดีเธอจึงตัดสินใจแต่งงานกับหลวงรัตนชาติขวลิตผู้ที่มีบุญคุณกับพ่อแม่ของเธอและเก็บความรักความหลังที่เคยมีกับเขมาไว้ไว้ในใจของตนแต่เพียงผู้เดียวโดยไม่ปรียาบอกใคร

นอกจากนี้ยังเห็นได้จากอากัปกิริยาที่สงบเยือกเย็นในยามที่เธอต้องพบกับการเยาะเย้ยหยามหยัน จากเขมาชาติ ที่ทำของสุริยงยังคงทนงตนไม่แสดงความพ่ายแพ้ อ่อนแอ หรือปรากฏวีรกรรมของความสะเทือนใจดังที่เขมาชาติหวังจะได้เห็นแต่อย่างใด เช่นในตอนที่ต้องกลับบ้านด้วยรถเมล์แต่รถเมล์นั้นแน่นมากจนเธอไม่สามารถที่จะขึ้นไปได้ เขมาชาติซึ่งเฝ้าแอบดูอยู่ตลอดเวลา ก็แกล้งขับรถผ่านหน้าเธอไปเพราะคิดจะเยาะเย้ยเธอแต่อากัปกิริยาของสุริยงก็ยังคงเป็นปกติมิได้ แสดงความรู้สึกอันใดที่จะบ่งบอกให้เขมาชาติเห็นว่าเธอมีความรู้สึกเช่นใด ดังที่ผู้เขียนบรรยายถึงอากัปกิริยาของสุริยงในยามที่หันมาเห็นรถของเขมาชาติว่า

หญิงสาวจึงเบือนหน้ามา ตาต่อตาสบกัน ดวงหน้ากร้านเกรียมยิ้มให้อย่างแจ่มใส
ดวงหน้านวลผ่องเฉยชา ไม่มีรอยยิ้ม ไม่มีรอยสะเทือนใจ ไม่มีวีแววแห่งความรู้สึกใด
ปรากฏ ดูผิวน้ำอันราบเรียบกระนั้น...

(อย่าลืมฉัน : 49)

ความเข้มแข็ง อดทน ของสุริยงยังเห็นได้จากความมั่นคงต่อความรักที่เธอมีให้กับเขมาชาติ แม้เธอจะเป็นฝ่ายผิดที่แต่งงานไปกับผู้ชายอื่นแต่เธอก็ทำเพราะความจำเป็นโดยเนื้อแท้แห่งจิตใจแล้วสุริยงยังมั่นคงอยู่กับความรักที่มีต่อเขา ตลอดเวลาที่ผ่านมาเธอจึงไม่เคยถอดแหวนรูปดอกพอร์เทียที่มีนัยที่เขมาชาติมอบไว้ให้กับเธอเพื่อสื่อความหมายต่อกันว่า ‘อย่าลืมฉัน’ ออกไปจากนิ้วของเธอเลย และเมื่อเธอเป็นอิสระจากสามีสุริยงก็หวนกลับมาหาเขมาชาติอีกครั้ง เพื่อหวังจะชดใช้ความผิดของตน เธออดทนต่อคำเยาะเย้ยถากถางของเขมาชาติตลอดมาโดยหวังว่าเมื่อใดที่เขาทำใจยอมรับเธอได้ สุริยงก็จะเปิดเผยเรื่องที่เธอแต่งงานกับหลวงรัตนชาติแต่เพียงในนามให้เขารู้ แต่เมื่อเขมาชาติใช้วาจาแสดงการหยามหยันเธออย่างเลียดเย็นภายหลังจากที่เขาได้แก้แค้นเธอสมใจแล้ว แม้เธอจะเจ็บช้ำจากถ้อยคำและการกระทำของเขมาชาติอย่างสาหัสแต่สุริยงก็สามารถที่จะใช้ถ้อยคำในจด

หมายที่เขมชาติได้เขียนประทัดประหารใจเธอมาเป็นเครื่องล่อลึงให้เธอแข็งแกร่งจนสามารถตัดสินใจเดินออกจากทางชีวิตของเขมชาติได้อย่างสงบ การตัดสินใจของสุริยงเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนเข้มแข็งอดทนของเธอเป็นอย่างยิ่ง

นิสัยอีกประการหนึ่งที่เด่นชัดของสุริยงคือเป็นคนมีทฐิ เมื่อเขมชาติทำร้ายจิตใจเธอจนเกินกว่าที่จะทนรับได้ ความทะนงตนทำให้เธอตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว ที่จะไปจากทางชีวิตของเขมชาติตามที่เขาคต้องการ แม้ต่อมาเขมชาติจะตามมาง้อขอคืนดีกับเธอเช่นไรก็ตาม และคนรอบข้างที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับเธอจะพยายามช่วยให้เธอกลับมาดีกับเขมชาติอีกครั้งแต่เธอก็ปฏิเสธความหวังดีของทุกคน และที่สำคัญทุกๆ ที่เธอกล่าวถึงจะมีลูกกับเขมชาติเธอก็ไม่ยอมบอกเขากลับตัดสินใจหนีไปอยู่ต่างประเทศโดยยอมทนรับความอับอายต่อการที่จะต้องท้องไม่มีพ่อ พฤติกรรมเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความใจแข็งมีทฐิเป็นอย่างยิ่งของสุริยง

แต่ในที่สุดความพยายามของเขมชาติที่แอบติดตามสุริยงไปต่างประเทศด้วยก็ทำให้เธอใจอ่อนละทฐิลงได้ เพราะตลอดเวลาสิ่งที่เตือนใจเธอเสมอมาคือแหวนแทนกายที่เตือนใจเธอว่าอย่าลืมฉัน สุริยงจึงไม่อาจที่จะปฏิเสธเขมชาติได้อีกต่อไป ชีวิตของเธอจึงสมหวังด้วยการแต่งงานกับเขมชาติหลังจากที่ต้องรอคอยมานาน

ดาววันจากเรื่องแต่งกับงาน

ดาววันเป็นผู้หญิงในสังคมยุคใหม่ที่ดำเนินชีวิตครอบครัวด้วยการเป็นแม่บ้านที่ต้องทำงานนอกบ้านด้วยเธอจึงไม่ค่อยมีเวลาให้กับตนเองมากนัก ชีวิตคู่ของเธอเป็นชีวิตที่ราบรื่นไม่มีปัญหาเพราะทั้งดาววันและสามีต่างเป็นคนอารมณ์ดี ต่อมาเมื่อดาววันตั้งท้องอารมณ์ก็เปลี่ยนไปกลายเป็นคนที่ชอบหงุดหงิดน้อยใจง่ายประกอบกับชลธิศมีที่ทำเหินห่างไม่เข้าหาหยอแหย่ด้วยเหมือนเช่นที่เคยเป็นดาววันก็ยังคิดมากกว่าเขาจะไปมีผู้หญิงใหม่ชีวิตคู่ที่เคยราบรื่นก็ทำท่าว่าจะมีปัญหา ความระแวงแกล้งใจทำให้ดาววันคอยจับผิดชลธิศโดยที่ชลธิศก็มิได้รู้ความในใจของดาววัน แล้ววันหนึ่งชลธิศก็นำเช็คเงินสดซึ่งเป็นค่าจ้างจากการออกแบบบ้านให้ลูกค้าคนหนึ่งมาให้ดาววัน เธอจึงรู้ว่าที่ชลธิศเหินห่างไปเพราะเขาต้องหมกมุ่นอยู่กับงานเพื่อหาเงินมาสร้างบ้านในฝันให้ดาววันนั่นเอง

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ดาววันเป็นหญิงสาวในวัย 20 ปีเศษ ที่มีบุคลิกภาพดี แม้วมล ศิริไพบุลย์จะมีได้กล่าวถึงรายละเอียดในด้านรูปร่างหน้าตาของดาววันไว้อย่างชัดเจนเช่นตัวละครในเรื่องอื่นแต่จากคำบรรยายในบางตอนก็แสดงให้เห็นว่าดาววันเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างบอบบาง หน้าตาดี ทันสมัย และรักสวยรักงาม ดังเช่น

เพื่อนฝูงเฮฮา หญิงสาวต้องแอบเข้าห้องน้ำ พอเห็นภาพในกระจกก็แทบลมใส่อีก
...ผมสั้นทรงใหม่ชี้ตั้งทุกทิศราวกับนางเอกหนังผี หน้าทีแต่งไว้หมดสีสันเพราะลมหอบ
เป่งฝุ่นไปหมดแถมมีโคลนกระเซ็นเต็มเป็นไฟไว้ให้เหนือริมฝีปาก...

(แต่งกับงาน : 32)

ส่วนในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม ผู้เขียนกำหนดให้ดาววันเป็นหญิงสาวที่เกิด
และเติบโตมาในครอบครัวชนชั้นกลางที่เป็นครอบครัวขนาดใหญ่มีพี่น้องหลายคนเธอจบการศึกษา
จากมหาวิทยาลัยและทำงานเป็นข้าราชการ ต่อมาได้แต่งงานกับชลธิศซึ่งมีอาชีพเป็นสถาปนิก

ในด้านลักษณะนิสัยของดาววันนั้น เธอเป็นคนละเอียด รักความเป็นระเบียบ ดังจะเห็น
ได้จากคำบรรยายของผู้เขียนที่กล่าวถึงอุปนิสัยของเธอในตอนหนึ่งว่า

...การจะเล่นละครเรื่อง ‘ตบตา’ กับคุณนายนั้นต้องใช้คำว่ายาก และมีตัว ส. เสือ
การ์นต์ห้าตัวซ้อนเพราะพอดาววันไปรายงานว่า

“เสร็จแล้วค่ะ”

คุณนายจะเดินอวดๆ ไปใช้นิ้วปาดตามมุมห้อง ขอบข้างฝา ถ้ามีจี๊ฝุ่นติดขึ้นมา
คำสั่งจะมีเพียงสั้นๆ ว่า

“ทำใหม่”

ความละเอียด ระเบียบขาดของคุณนายจึงติดนิสัยดาววันมาโดยไม่รู้ตัว

(แต่งกับงาน : 244)

ดาววันได้แสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยที่เป็นคนละเอียด รักความเป็นระเบียบจากพฤติกรรม
ในการเป็นแม่บ้านของเธอ ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ห้องรับแขกที่ดาววันเคยจัดชนิด ‘เรียบไม่กระดิก’ บัดนี้เคลื่อนด้วยหมอน จาน ชาม
ขวด หม้อ แก้วเหล้า กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป...

(แต่งกับงาน : 382-383)

นอกจากนี้ยังเห็นได้ในตอนที่เธอสั่งให้แม่ปู้ทำความสะอาดบ้านใหม่อีกครั้งเมื่อเห็นว่า
ยังไม่สะอาดจริงเพราะมีเศษผงซ่อนอยู่ใต้พรม

...ดาววันก็ลงเปิดขายพรมและก็ได้พบสิ่งที่คาดว่าควรจะได้พบคือซี่พวงกองใหญ่ที่
แม่ปุยกวาดไปซุกๆ สุมๆ ไว้

“ทำไม?”

หญิงสาวออกคำสั่งก่อนจะหันหลังเข้าครัว...

(แต่งกับงาน : 245)

นอกจากนี้ดาววันยังเป็นคนที่มีความรับผิดชอบทั้งต่อหน้าที่การงาน และต่อครอบครัว
ดังจะเห็นได้ว่าในตอนที่ดาววันมีอาการแพ้ท้องอย่างรุนแรงนั้นชลธิศขอให้ดาววันหยุดพักผ่อนอยู่
ที่บ้านแต่ดาววันก็ไม่ยอมหยุดงานเธอให้เหตุผลกับชลธิศว่ายังมีงานที่ค้างค้ำอยู่

“จะไปทำไม?” ชลธิศไวยวาย

“งานยังค้างอยู่”

“ช่างหัวมัน”

“ไม่ได้ขึ้นไม่มีผลงานเกาะโคนลดอันดับ”

(แต่งกับงาน : 223)

หรือในตอนที่ชลธิศขอให้ดาววันลาออกจากงานมาอยู่บ้านเฉยๆ โดยเขาจะทำหน้าที่เป็น
ฝ่ายหาเลี้ยงเอง ดาววันก็ปฏิเสธด้วยเหตุผลที่เธอบอกกับชลธิศว่าเธอต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ
ต่อครอบครัวด้วย

“ธิศอย่าให้วันสบายนักเลย ถูกละ...ตอนเราหนุ่มสาวธิศยังมีแรงเลี้ยงวันได้แต่ต่อไป
ถ้าธิศเป็นอะไร วันจะทำอะไรไม่เป็นเลย เพราะมีคนเลี้ยงเสียจนเคยตัวแล้วตอนนี้ละวันจะ
ลำบาก ไม่ต้องคู่อื่นไกล รุนพ่อรูนแม่เรานั้นยังงี้ พอพ่อตายแม่มักจะลำบากเพราะไม่เคย
ทำมาหากินมาก่อน ฉะนั้นจะมาหยิบมาจิบอะไรเข้ามันก็ติดขัดไปเสียทุกอย่าง ตอนนีธิศ
กับวันยังมีแรงต้องช่วยกันทำไว้ พอมีลูกเราจะได้มีทุนให้ลูก”

(แต่งกับงาน : 368)

จากการวิเคราะห์ลักษณะของดาววันจะเห็นได้ว่าดาววันเป็นผู้หญิงยุคใหม่ที่ต้องทำงาน
นอกบ้าน แต่โดยพื้นฐานที่ได้รับการอบรมให้มาเป็นแม่บ้านแม่เรือน ดาววันก็สามารถเป็นแม่บ้าน

แม่เรือนที่ดีได้ เธอเป็นหญิงสาวที่ค่อนข้างโชคมีชีวิตครอบครัวที่ราบรื่นเพราะนอกจากสามีของเธอจะเป็นคนดีแล้วดาววันยังเป็นคนที่มีความมั่งคั่งมองโลกในแง่ดีและมีเหตุผลจึงทำให้เธอสามารถใช้ชีวิตคู่มาได้อย่างราบรื่นแม้จะมีบ้างที่เธอขาดความไว้วางใจสามี

มรุตจากเรื่องเล่า

มรุตตัดสินใจหย่ากับสามีหลังจากที่ทนใช้ชีวิตอยู่อย่างขมขื่นมานานถึง 15 ปี หลังการหย่าร้างเธอกลายเป็นคนที่มีฐานะยากจนไม่มีแม่แต่บ้านที่จะอาศัยเพราะต้องแลกสมบัติทั้งหมดที่มีอยู่กับสิทธิในการเป็นผู้ปกครองลูกสาววัย 12 ปี ที่เลือกจะอยู่กับแม่ มรุตพาลูกมาอยู่บ้านเช่าซึ่งอยู่ในเขตชานเมืองเลี้ยงชีวิตของตนและลูกด้วยการทำงานเป็นพนักงานบัญชีในบริษัทแห่งหนึ่งแม้จะลำบากแต่ชีวิตก็ดำเนินไปได้ด้วยดี แต่แล้วสองแม่ลูกก็ต้องเคราะห์ร้าย มรุตและลูกถูกอันธพาลวัยรุ่น 7 คนรุมโทรมจนทำให้ลูกสาวของเธอมีสภาพจิตเสื่อมโทรมและพิการ และยังได้รับการชำเค็มจากอดีตสามี ความเคียดแค้นทำให้สภาพจิตของเธอเปลี่ยนไปเธอตามล้างแค้นกลุ่มอันธพาลเหล่านั้นจนสิ้นชีวิตไป 6 คน อีก 1 คนถูกตำรวจกรมจนหมดสภาพความเป็นคนเช่นกัน ในที่สุดมรุตก็ถูกจับส่งโรงพยาบาลในฐานะคนไข้โรคจิตที่ไม่รับรู้ความเป็นไปของโลกภายนอกอีกต่อไป

วิเคราะห์ตัวละคร

มรุตเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง ที่ผู้เขียนสร้างภาพตัวละครโดยให้ตัวละครอื่นเป็นผู้กล่าวถึงลักษณะของมรุต แม้ผู้เขียนจะมีได้กล่าวถึงรูปร่างหน้าตาของมรุตอย่างละเอียดแต่จากคำพูดและความคิดของตัวละครอื่นก็แสดงให้เห็นลักษณะของมรุตได้ว่าเป็นผู้หญิงที่อยู่ในวัยสาวใหญ่อายุประมาณ 37 ปี ที่มีหน้าตาสะสวย ผิวพรรณดี และมีบุคลิกลักษณะที่ดี ดังเช่นจากคำพูดของเพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของมรุต

“ผิวที่สวย...สวยนะ หน้าตาแทบไม่น่าเชื่อว่าอายุจะสี่สิบ”

(เล่า : 34)

และจากความคิดของตัวละครที่เป็นนายตำรวจคนหนึ่งของผู้เขียนบรรยายว่า

แม้จะเป็นชายชาญหากเมื่อรำลึกถึงความเก่าหาเงียดยังมีรอยสะเทือนอารมณ์เพราะใครเล่าจะลืมภาพของสตรีอันบอบบาง ดงาม ด้วยรูปทรง กิริยามารยาททุกกระเบียดนิ้วคนนั้นได้ แต่...บัดนี้สตรีที่อยู่ตรงหน้ามิได้มีเค้าเธอผู้นั้นเลย ความทุกข์ ความอาฆาตเค้นชิงชังเปลี่ยนให้ผู้งามด้วยรูปโฉม น้ำใจ กลายเป็นมนุษย์ที่ทรุดโทรมทั้งร่างกายและจิตใจ

ได้อย่างประหลาด

(ล่า : 612)

และจากคำบอกเล่าของมธุสรถึงภูมิหลังของตนเองทำให้ทราบว่าเธอเคยเป็นหญิงสาวที่มีฐานะดีทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ ในด้านการศึกษา มธุสรเรียนจบบัญชีจากมหาวิทยาลัย และเคยทำงานงานเป็นนักบัญชีก่อนที่จะลาออกมาแต่งงาน

ส่วนในด้านลักษณะนิสัยนั้นจะเห็นได้ว่ามธุสรเป็นผู้หญิงที่มีความขัดแย้งในตนเอง ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าแม้จะมีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว และเชื่อมั่นในตนเองแต่ก็ยังแฝงความอ่อนไหว คิดมาก หวาดระแวงตามวิสัยของผู้หญิงไว้อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว จะเห็นได้จากการที่เธอหย่ากับสามีโดยยอมสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อแลกกับสิทธิในการเป็นผู้ดูแลบุตรสาวแต่เพียงผู้เดียวซึ่งการตัดสินใจเช่นนี้นอกจากจะทำให้ถูกมองว่าเป็นคนโง่แล้วเธอยังต้องกลายเป็นหญิงหม้ายที่ยากจนทั้งที่เคยมีชีวิตที่พรั่งพร้อมและสะดวกสบายมาก่อนแต่เธอก็ตัดสินใจด้วยความทะนงตนของเธอ ดังที่บอกกับอดีตสามีของเธอว่า

“คุณอยากได้อะไรเอาไปเถิด เพราะตราบดีที่ฉันยังมีสมองมีสองแขนฉันหาเอาใหม่ได้ แต่คุณ...จะหาใหม่ไม่ได้!”

(ล่า : 116)

ความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ของมธุสรมองเห็นได้จากความพยายามที่จะแสดงให้ลูกเห็นว่าเธอเป็นคนที่เข้มแข็ง อดทน เป็นหลักชัยให้ลูกได้ ดังจะเห็นได้จากความคิดของเธอในตอนหนึ่ง ดังนี้

ฉันเป็นแม่ของลูก ฉันเคยผยองเสมอมิใช่หรือว่า ฉันจะไม่พึ่งพาใครอีก แล้วฉันจะกลายเป็นคนอ่อนแอได้อย่างไร...ฉันใช้เวลาแต่งหน้าอยู่ชั่วครู่ อย่างน้อยที่สุดลูกจะต้องไม่รู้เป็นอันขาดว่าแท้จริง...แม่ของแกก็คือผู้หญิงธรรมดาๆ คนหนึ่งเท่านั้นเองลูกน้อยเคยเชื่อถือแม่เสมอมา ลูกเคยมั่นใจว่า...แม่ตัดสินใจถูกเสมอ กล้ารับความจริงเสมอ และเป็น ‘หลัก’ ที่ลูกยึดเหนี่ยวได้เสมอ ฉันจะให้ลูกเสื่อมศรัทธาไม่ได้เป็นอันขาด

(ล่า : 130-131)

ส่วนลักษณะนิสัยเป็นคนอ่อนไหว คิดมาก หวกระแวง จะเห็นได้จากการไม่ยอมฟังพาใคร ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากความทะนงตน เกรงใจต่อผู้อื่น แต่อีกส่วนหนึ่งก็เกิดจากความอ่อนไหวของเธอเอง ดังจะเห็นได้จากความรู้สึกที่แสดงออกในตอนที่เราปฏิเสธการไปพักอยู่กับเขาลักษณะ ซึ่งมีความปรารถนาดีชักชวนให้มธุรสพาลูกไปอยู่ด้วยกัน

ให้เธอรำคาญทิวทัศน์ของฉันในวันนี้ดีกว่าระอกระอ่วนใจในวันหน้าเพราะไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไรจึงจะทำให้เรา...แม่ลูก...จากไปโดยบัวไม่ช้ำน้ำไม่ขุ่น

(ล่า : 7)

หรือจากความคิดของมธุรสที่ปฏิเสธความเอื้อเฟื้อของกุลชาติเพื่อนร่วมงานที่มีบุตรสาวเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกับพี่น้องบุตรสาวของเธอ หลายครั้งที่กุลชาติเอื้อเฟื้อให้มธุรสนั่งรถไปรับลูกพร้อมกันแต่มธุรสก็มักจะปฏิเสธด้วยความในใจอันแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนคิดมาก หวกระแวงของเธอว่า

ถ้าฉันตอบรับคุณกุลชาติฉันจะสะดวกสบายขึ้น แต่...ฉันทำไม่ได้ฉันเจ็บเพราะคำคนมามากแล้วอย่าให้ฉันเจ็บมากกว่านี้เลย

(ล่า : 43)

นอกจากนี้มธุรสยังเป็นคนที่มีความรู้สึกอาฆาตที่รุนแรง เมื่อเธอและลูกสาวถูกอันธพาลวัยรุ่น 7 คนข่มขืน จนทำให้ลูกของเธอต้องเสียสติหมดสภาพของความเป็นคนไป เมื่อกฎหมายไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดให้สาสมกับความผิดที่ก่อขึ้น เธอจึงคิดที่จะจัดการกับคนชั่วเหล่านั้นด้วยตนเอง ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของเธอว่า

ใครจะ ‘วิ่ง’ ยังไงก็ตามที่เถิด แต่...ฉันกำลังเล่นเกมของฉันเกม...ที่จะไม่ยอมให้ใครวิ่งหนีออกไปจากแวดวงได้เลยสักคนเดียว! เรา...แม่ลูก...เคยวิ่งหนีชีวิตตลอดมา เราเคยแต่เป็นเหยื่อสำหรับถูกล่า ทว่า...บัดนี้...ฉัน จะเปลี่ยนมาเล่นข้างเป็นฝ่าย ‘ล่า’ บ้าง ยุติธรรมดีมิใช่หรือ

(ล่า : 244)

และด้วยความรู้สึกอาฆาตพยาบาทอย่างรุนแรงทำให้สภาพจิตของเธอแปรเปลี่ยนไปกลายเป็นคนสองร่าง ในภาคหนึ่งเธอเป็นมรุตสหึงสาวผู้นำสงสาร แต่อีกภาคหนึ่งเธอกลับเป็นรุ่งฤดีผู้หึงที่มีจิตใจโหดเหี้ยม อารมณ์หวาดแค้นวางแผนฆ่าคนได้อย่างซับซ้อน เลือดเย็น ดังจะเห็นได้ว่าทรชนทั้งเจ็ดคนต่างก็ถูกเธอฆ่าตายและทำร้ายจนถึงขั้นพิการในลักษณะที่ต่างๆ กัน ดังที่ผู้เขียนให้มรุตสรเล่าถึงความโหดเหี้ยมของตนดังนี้

“แม่ส่งมันลงนรกไปหมด ชิง แทง เอาหน้ากด...กด” เจ้าตัวมันมือหมุนเป็นวงกลม
พลางหัวเราะรำ

“พอหมุนวัด...เลือดเกาะกระจาย! แล้วก็...หนูจำได้ไหม”

เจ้าตัวก้มลงถามร่างในอ้อมอกที่กดไว้มัน

“ที่มันคืนพราดๆ ในรณะ...โอ๊ยสนุก...”

ดวงหน้างดงามใสสด เงยขึ้นหัวเราะคิกๆ

“รถไฟซึกซึก...”

“โซ่จะถูกรถไฟไม่ใช่รถเจ๊ก มันทำด้วยเหล็กวิ่งดังกังกั๊ง...รายนี้ก็สนุก...แต่ที่สนุก

ที่สุดคือ...ไอย่...จากคนมันจะกลายเป็นหมาคลานไปตามถนน ไย่แป้วอีก...”

คราวนี้คนพูดหัวเราะจนน้ำหูน้ำตาไหล

“ไย่แป้ว...มันกราบดินเรา...กราบ...กราบ...แต่ก็ไม่รอดตาย ”

(ถ่า : 613-614)

จากคนที่อ่อนโยนงดงามทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นคนที่เข้มแข็ง อดทนไม่ย่อท้ออุปสรรคความยากลำบากในชีวิต แต่ต้องมาถูกพวกคนชั่วรังแกข่มขืนเธอและลูกจนชีวิตยับเยินไม่อาจสู้หน้ากับผู้คนในสังคมได้และลูกสาวอันเป็นสุดที่รักของเธอก็ต้องกลายเป็นคนที่มีสภาพจิตพิการหมดอนาคตชีวิตของเธอจึงล่มสลายลงด้วยความแค้นเมื่อกฎหมายก็ไม่อาจที่จะช่วยชำระหนี้ให้เธอได้ มรุตสรจึงกลายเป็นฆาตกรโรคจิตที่ฆ่าคนได้อย่างโหดเหี้ยมด้วยวิธีการต่างๆ จนในที่สุดเมื่อแก่แก้นได้สำเร็จเธอก็ต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงพยาบาลโรคจิตไปตลอดชีวิตของเธอ

ชัลดาคาจากเรื่องคำมั่นสัญญา

ชัลดาคาเป็นบุตรสาวของแม่ทัพผู้หนึ่ง ด้วยตำแหน่งและฐานะทางสังคมของบิดาชัลดาคาจึงเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มหลายคน ซึ่งคุณธนามารดาของเธอก็หวังจะให้บุตรสาวคนเดียวได้คู่ครองที่เหมาะสมกับฐานะ แต่ชัลดาคามีใจผูกพันอยู่กับสาริน คุณธนาเองก็รู้ว่าบุตรสาวรักใคร่

อยู่ และถึงแม้คุณรณนาจะมีความเอื้อเอ็นดูต่อสารินเพียงใด แต่ชาติตระกูลที่แตกต่างกันทำให้ไม่อาจยอมรับความสัมพันธ์ของชลันดากับสารินได้ เมื่อสารินสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนทหารเขาจึงขอไปอยู่ชายแดน ในที่สุดชลันดาก็ต้องเลือกความถูกต้องเหมาะสมแทนหัวใจรักของตน เธอยอมแต่งงานกับบุรณะซึ่งเป็นบุตรชายของนายทหารที่มีฐานะใกล้เคียงกับเธอตามที่มารดาต้องการ แม้จะยอมรับในสถานภาพของตนแต่ใจของชลันดาก็ยังคงผูกพันอยู่กับสาริน และบุรณะก็รู้ว่าเขาได้ชลันดามาแต่ร่างกายเท่านั้นมิได้หัวใจของเธอมาด้วยจึงเป็นรอยแผลในใจของบุรณะตลอดมา หลังจากที่ชลันดาให้กำเนิดบุตรสาวกับบุรณะได้ไม่นานเธอจึงรู้ว่ากำลังเป็นโรคมะเร็งแต่เธอก็ปกปิดไม่ให้ใครรู้ จนกระทั่งบิดามารดาของเธอประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตทั้งคู่ การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปอย่างกะทันหันทำให้อาการของเธอทรุดลงอย่างรวดเร็วทุกคนจึงได้รู้ว่าชลันดาป่วยเป็นโรคร้าย สารินกลับมาดูแลชลันดาในขณะที่บุรณะไปมีผู้หญิงคนใหม่และยอมหย่าให้กับชลันดา สารินพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาชีวิตของชลันดาไว้แต่ก็ไม่อาจฝืนความเป็นจริงได้

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ชลันดาเป็นหญิงสาวในวัย 20 ปีเศษที่แม่ผู้เขียนจะมีได้แสดงรายละเอียดในรูปร่างหน้าตาของชลันดาไว้ชัดเจน แต่จากคำบรรยายในตอนหนึ่งก็แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นหญิงสาวที่มีความสวยไม่น้อยหน้าผู้ใด ดังที่ปรากฏในคำบรรยายว่า

คุณรณนาเยหน้าปอดแวนตาออกดวงหน้านั้นแม้จะยังผ่องใสทว่าบอภัยชัดในขณะที่คนนั่งเบียดใกล้กลายเป็นสาวสะพรั่ง ที่นิตยสารหลายฉบับ ขอทั้งสัมผัสและขอภาพขึ้นปก หากชลันดาปฏิเสธทุกครั้งไป

(คำมันสัญญา : 223)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม ชลันดาเป็นบุตรสาวคนเดียวของแม่ทัพคนสำคัญ ซึ่งมีทั้งเกียรติและฐานะเป็นที่ยอมรับในวงสังคมชั้นสูง นอกจากนี้มารดาของชลันดายังเป็นผู้ที่มีฐานะดี ชลันดาจึงเป็นหญิงสาวที่มีชื่อเสียงในสังคมเป็นอย่างดี ส่วนในด้านการศึกษานั้นชลันดาเรียนจบจากมหาวิทยาลัย และต่อมาได้เข้าทำงานในบริษัทแห่งหนึ่งและได้ลาออกหลังจากแต่งงาน

ในด้านลักษณะนิสัย ชลันดาเป็นคนอ่อนโยน จี๋สงสาร มีเมตตาเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายอุปนิสัยของเธอว่า

“ชลันดานั้นใส่ใจกับคนทั้งบ้าน จึงเป็นที่รักของคุณจ่านักหนา”

(คำมันสัญญา : 56)

ความมีเมตตาซึ่งส่งสารของชัณดา ยังเห็นได้จากการที่เป็นคนรักสัตว์ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ชนิดใด ชัณดาจะไม่ยอมให้ใครมารังแก แม้แต่ปลาที่เลี้ยงไว้ขาย ชัณดาก็ไม่ยอมให้ใครมาซื้อ ถ้าหากจะขายปลาจะต้องวิดบ่อกันในวันที่เธอไม่อยู่ และหากมีปลาตัวใดตาย ชัณดาก็ไม่ยอมให้นำมาทำอาหาร โดยเด็ดขาด

นิสัยอีกประการหนึ่งของชัณดา คือเป็นคนเข้มแข็งอดทน เก็บความรู้สึกได้ดี รู้จักบังคับใจตนด้วยความมีเหตุผล เมื่อชัณดา รักกับสาริน และรู้ว่าผู้เป็นมารดาของเธอนั้น ไม่อาจที่จะยอมรับสารินได้ เพราะเขามีฐานะและชาติตระกูลที่ดีกว่า ชัณดาก็มิได้คิดฝืนความรู้สึกของมารดา เมื่อไม่สมหวังในความรัก เธอจึงตั้งใจที่จะไม่แต่งงานกับผู้ใด เพราะมีจิตใจมั่นคงอยู่กับสาริน แต่เมื่อมารดาต้องการให้ชัณดาแต่งงานกับบุรุษชายหนุ่มผู้ซึ่งมีความเหมาะสมกับเธอในทุกด้าน ด้วยความเป็นคนเข้มแข็ง ทำให้ชัณดาตัดสินใจเลือกหน้าที่ก่อนความรักยอมแต่งงานตามที่มารดาต้องการ แม้เธอจะมีไคร้รักบุรุษเลยก็ตาม

ความเข้มแข็งอดทนของชัณดา ยังเห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่ได้สูญเสียบิดามารดาไปพร้อมกันทั้งสองคน ด้วยอุบัติเหตุเครื่องบินตก แม้จะเศร้าโศกเสียใจเพียงใด แต่ชัณดาก็มิได้แสดงความอ่อนแอให้ปรากฏ ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายอาภัพกิจของชัณดาภายหลังจากที่ได้รับข่าวร้ายว่า

ชัณดาปลุกพี่เลี้ยงเด็กหญิงให้ตื่นขึ้นมาดูแล

“ให้ใส่กระโปรงขาวทั้งชุด”

เธอพยายามพูดให้สั้นที่สุดเพื่อมิให้จับกระแสเสียได้ แล้วตัวเองก็อาบน้ำ หอบชุดดำ

มาสวม โดยพยายามทำทุกอย่างให้รวดเร็วมิให้มีช่องว่างคิดอะไรได้

(คำมันสัญญา : 359)

ตลอดเวลาชัณดาจะเตือนตนเองอยู่เสมอด้วยประโยคที่ว่า

“น้องดาเป็นลูกทหาร น้องทหารน้องดาอ่อนทนได้”

(คำมันสัญญา : 362)

ความเข้มแข็งของชัณดา ยังเห็นได้จากอาภัพกิจและความคิดของเธอในตอนที่ได้ไปรับศพของบิดามารดา ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ตอนนีวว่า

“รินเขาอยากให้น้องดาไปคอยที่โรงพยาบาล”

“ไม่ค่ะ” คำตอบแห้ง หากเค็ดเคียว “น้องดาจะไปรับที่สนามบิน”

ชลันดาไม่ฟัง เธอค่อยๆ ใช้สองมือยันท้าวแขนเก้าอี้ช้าๆ วางเท้าทั้งสองให้นั่งมีให้เซ
ลูกทหาร น้องทหาร เธอต้องอยู่ในใจ อ่อนแอไม่ได้ บุรณะเองยังดูท่าประหลาดใจในความ
เข้มแข็งของชลันดา

(คำมันสัญญา : 366)

นอกจากนี้ยังเห็นได้จากความอดทนต่ออาการเจ็บป่วยของตน เมื่อชลันดาป่วยเป็นโรค
มะเร็งที่กระเพาะเธอไม่ยอมบอกใครเพราะไม่ต้องการให้ใครเสียใจ เธอแอบรักษาตัวเองอย่างเงียบๆ
ต่อมาเมื่ออาการของเธอเป็นมากขึ้น ชลันดาก็ยอมรับกับความจริงได้ว่าเธอไม่สามารถที่จะปิดบังต่อ
ไปได้อีกจึงบอกกับสารินเพื่อให้เขาทำใจ สารินพยายามพาเธอไปรักษาทุกที่ แม้ชลันดาจะรู้ว่าไม่มี
ประโยชน์แต่เธอต้องการให้สารินสบายใจทั้งที่เธอเหน็ดเหนื่อยและทรมานมากแต่ก็ไม่ยอมบอก
สารินจนกระทั่งหมดต้องเตือนสติสารินว่าให้ยอมรับความจริงสารินจึงยอมตัดใจและใช้เวลาที่เหลือ
ให้ชลันดาได้อยู่อย่างสงบจนวาระสุดท้ายของเธอ

กล่าวได้ว่าชลันดาเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็งอดทนและมีจิตใจที่มั่นคงต่อความรัก แม้เธอจะไม่มี
โอกาสได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนที่เธอรักเพราะฐานะและชาติตระกูลที่แตกต่างกันแต่ชลันดาก็มีจิต
ใจที่มั่นคงต่อความรักจนวาระสุดท้ายของชีวิต

จันทรภานต์จากเรื่องตราใบ

จันทรภานต์แต่งงานกับบันลือนายธนาคารที่มีฐานะร่ำรวยเพราะหวังว่าจะมีชีวิตที่สุข
สบายดังเช่นเจ้าหญิงในปราสาทตามอารมณ์เพื่อฝันของตนเอง แต่ในโลกของความเป็นจริงแม้เธอ
จะได้ชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายตามที่เธอใฝ่ฝัน แต่เธอก็ต้องพบกับความทุกข์ใจเพราะสามีเป็นคน
เจ้าชู้มีผู้หญิงอื่นอีกมากมาย เธอถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยวว่าเหวอยู่ในภพหลังงามพร้อมกับคน
รับใช้มากมายที่เธอไม่สามารถถดถอยไปแสดงความในใจได้ เธอจึงต้องอดทนอยู่กับสภาพของตน
อย่างขมขื่น ต่อมาเมื่อความอดทนถึงที่สุดจันทรภานต์จึงตัดสินใจออกจากภพหลังงามไปเผชิญชีวิต
ตามที่ใจของตนปรารถนา กับอดีตโดยที่เธอยังมิได้หย่ากับบันลือ ในขณะที่อดีตก็มีภรรยาอยู่แล้ว
เธอจึงต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับอดีตอย่างหลบซ่อนไม่อาจเปิดเผยต่อสังคมได้ แม้เธอจะพยายามทำใจ
ยอมรับกับสภาพของตนเองแต่ภายในส่วนลึกแล้วเธอก็มีความทรมานทรมานต่อสถานภาพ ของตนเมื่อ
บันลือขอให้จันทรภานต์กลับบ้านเพื่อไปออกงานสังคมร่วมกัน เธอจึงตัดสินใจกลับไปด้วยหวังว่า
จะสามารถพูดเรื่องการหย่ากับบันลือได้ แต่อดีตไม่พอใจที่เธอยอมออกงานอยู่กับบันลืออีกจึงมีปาก

เสี่ยงกับจันทรกานต์ ในที่สุดอดีตก็กลับไปหาภรรยาของตน แต่เมื่อทนต่อความคิดถึงจันทรกานต์ไม่ได้เขาจึงกลับมาหาเธออีกแต่ก็ต้องผิดหวังกลับไปเพราะจันทรกานต์หายหน้าไปและไม่ยอมส่งข่าวให้เขารู้ อดีตจึงตัดสินใจกลับไปขายแคนโดยไม่รู้เลยว่าจันทรกานต์หายไปเพราะเธอล้มป่วย เมื่อจันทรกานต์หายป่วยและได้รับอิสระจากบันลือเธอจึงกลับมาคอยอดีตอีกครั้งแต่ทั้งสองก็ต้องจากกันไปชั่วนิรันดร์เมื่ออดีตเสียชีวิตจากการปฏิบัติหน้าที่ที่ขายแคน

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

จันทรกานต์เป็นหญิงสาวในวัย 20 ปีเศษ มีลักษณะรูปร่างที่บางระหงใบหน้าเรียวสวย ดวงตาและผมหยักศกเป็นสีน้ำตาลเข้ม ผิวขาวซีด ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของจันทรกานต์ไว้ในฉากแรกว่า

...ท้ายสุดเจ้าตัวเกือบปะทะกับร่างบางระหงในชุดอ่อนพริ้วสีงาช้างทั้งแนบตัว ไชว ส่วนหัวไหลให้เห็นผิวเนื้อขาวซีดเกือบจะคล้ายผ้า หากวงหน้าเรียวยาวแต่งไว้จัดด้วยสีน้ำตาลอมแสด ดวงตาปิดเฉียงด้วยสีน้ำตาลเลเข้าชุดกับเครื่องประดับ นับจากค้อมูมจนสร้อยคอเส้นยาวและผมที่รวบจนถึงเรียบปิดเป็นเกลียวทิ้งยาวมาถึงเกือบกลางหลังพันด้วยริบบิ้นสีน้ำตาลเช่นเดียวกัน ดวงหน้าสงบ เงย จูรูปล้น ไม่แสดงความรู้สึกใดๆ ทั้งสิ้น

(ตราบาป : 4)

สตรีที่นั่งอยู่ตรงหน้าชูปลงจนเห็นได้ชัด ผิวที่เคยเผือกขาว ซีดลงกว่าเดิม ดวงหน้าที่แต่งไว้บางเบา ไม่สามารถกลื่อนรอยเศร้าลงได้นั้น แม้เครื่องแต่งกายสีฟ้าใสจะทำให้แลดูสว่างขึ้น หากดวงตาใหญ่สีน้ำตาลก็ยังมัวหม่นอยู่นั่นเอง

(ตราบาป : 197)

นอกจากจะเป็นคนสวยที่หาคนเทียบได้ยากแล้ว จันทรกานต์ยังเป็นสาวสังคมที่ทันสมัย แต่งกายประณีตงดงาม เข้าสังคมได้อย่างไม่ขัดเขิน ทั้งดื่มเหล้าสูบบุหรี่ และขับรถได้คล่องแคล่ว มีบุคลิกที่สง่างาม กิริยามารยาทเรียบร้อยสงบเยือกเย็น พูคาได้ตอบทันคนแม้ว่าจะเรียนหนังสือมาน้อยก็ตาม

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม จันทรกานต์เป็นลูกสาวคนเดียวของครอบครัว ซึ่งจากภูมิหลังที่ผู้เขียนบรรยายไว้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวของเธอมีฐานะปานกลางไม่ร่ำรวย ต่อมาเธอแต่งงานกับนายธนาคารจึงมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นและทำให้เธอมีฐานะทางสังคมสูงขึ้นด้วย ในฐานะภรรยาของนายธนาคาร

สำหรับการศึกษานั้น จันทรภานต์มีสุขภาพที่ไม่ดีมาตั้งแต่เด็กๆ จึงเป็นอุปสรรคต่อการเรียนที่ทำให้เธอได้เรียนเพียงแค่ชั้นมัธยมเท่านั้น ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในภูมิหลังของจันทรภานต์ว่า

...เพราะ ‘น้อง’ สามวันดีสี่วันไข้ อยู่เป็นนิตย์ ฉะนั้นกว่าจะเติบโตขึ้นมาสภาพของเด็กหญิงจันทรภานต์จึงเสมือนไขในหินกระนั้น トラบกระทั่งเข้าเรียนหนังสือ แม้ฝ่ายที่เป็นทั้งพี่สาว พี่เลี้ยง และเพื่อนเล่น จะเฝ้าดูเฝ้าอยู่อย่างไรจันทรภานต์ก็ ‘วิตได้’ หรือ ‘หวิดตก’ ตลอดมาจนคุณปองจิตเองก็อ่อนใจ

“หัวไม่ดีสู้ขายนงไม่ได้” และก็นงคราญนั้นแหละที่เลี้ยงแทนน้องว่า

“คนออกๆ แอดๆ จะหัวดีได้ยังไงคะน้ำปอง”

นงคราญจึงผ่านไปสู่มหาวิทยาลัยแต่เพียงผู้เดียว...

(ตราบาป : 37)

จันทรภานต์มีลักษณะนิสัยที่ขัดแย้งในตนเอง เห็นได้จากความคิดและการกระทำของเธอ ที่บ่งบอกให้เห็นว่ามีทั้งความใจอ่อน ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและความใจแข็ง คือร้น ดังที่วิรัชได้กล่าวถึงอุปนิสัยของจันทรภานต์ว่า

“...น้องจันทรนั้นบทยะอ่อนเธอก็เหมือนจี๊ฟั้ง แต่ถ้าเมื่อใดเธอตัดสินใจแล้ว เด็กคนนั้นจะ ไม่มีวันเปลี่ยนใจเด็ดขาด”

(ตราบาป : 336)

และ

“ยายน้องแกไม่ใช่คนโง่หรือคุณ คนๆนี้จะอ่อนเมื่อยังไม่คิดสู้ถ้าเมื่อใดใครแกสู้ คุณเชื่อไหม...แกแข็งแกร่งกว่าคุณเสียอีก”

(ตราบาป : 389)

ความใจอ่อนขาดความเชื่อมั่นในตนเองของจันทรภานต์จะเห็นได้จากการที่เธอไม่กล้าละทิ้งชีวิตที่สุขสบายเช่นเจ้าหญิงในปราสาทที่บันลือเนรมิตให้ไปได้ทั้งที่เธอรู้สึกคับแค้นใจต่อการถูกทอดทิ้งให้อยู่กับความเดียวดายในคลุหาสลักกับคนรับใช้ที่เธอไม่อาจแสดงความรู้สึกด้วยได้ และยังคงทนต่อความอับอายจากเสียงซุบซิบนินทาอันเนื่องมาจากความเจ้าชู้ของสามี แม้ในบาง

ครั้งจะเคยคิดขอแยกทางกับสามี แต่ความสะดักสะบายนที่เคยได้รับก็ทำให้เธอโลเลไม่กล้าพาตนเองไปจากชีวิตที่หรูหราสะดักสะบายนราวกับเป็นเจ้าของในปราสาทได้ ดังที่เธอสารภาพกับนางคราญพี่สาวของเธอเมื่อตัดสินใจอย่างแน่วแน่ว่าจะขอหย่าจากสามี

“หนูอาจจะโลเล เหลวไหลหลายอย่าง แต่คราวนี้หนูแน่ใจว่าหนูจะไม่โลเลอีก”

(ตราบาป : 218)

จากคำสารภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเธอขาดความมั่นใจที่จะพึ่งตนเองแต่ในบางครั้ง จันทรกานต์กลับมีความเข้มแข็งอย่างที่ใครๆ ก็คาดไม่ถึง เมื่อเธอได้พบกับความรักที่แท้จริงจาก อสิต กำลังใจจากความรักทำให้เธอแสดงความเข้มแข็งของตนออกมาด้วยการขอหย่าจากบันลือ และเมื่อเขาไม่ยอมหย่าให้เธอก็ตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว ออกจากบ้านที่หรูหราสะดักสะบายนไปใช้ชีวิตอยู่ที่แฟลตคนเดียวเพื่อทดสอบว่าเธอจะสามารถอยู่คนเดียวได้หรือไม่

ความเข้มแข็งของจันทรกานต์ยังเห็นได้จากความเด็ดเดี่ยวของเธอในเหตุการณ์ตอนที่เธอ ขับรถไปประสบอุบัติเหตุแล้วพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลเมื่อบันลือไปเยี่ยมดูอาการเธอ จันทรกานต์ก็รื้อร้องขออิสระภาพโดยยกความตายมาเป็นข้อต่อรองทำให้บันลือต้องยอมปล่อยให้เธอเป็นอิสระตามที่เธอปรารถนา

นอกจากนี้จันทรกานต์ยังเป็นคนทะเยอทะยาน รักความสะดักสะบายน ดังเห็นได้จากคำประชันประชันของเธอที่พูดถึงการตัดสินใจแต่งงานกับบันลือว่า

“ก๊ี้ทีแรกเนาะ ยักษ์แปลงตัวเป็นเจ้าชาย หนูเองก็โง่ แถมตายังไม่มีแสงเอกซเรย์เหมือนนางรจนาทิมองเห็นรูปสุวรรณอยู่ชั้นในหนูก็เลยหลงกลเห็นแก่สมบัติยักษ์...นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ความโลภในทรัพย์สมบัติให้โทษเช่นนี้แหละหนอ...”

(ตราบาป : 30)

ความทะเยอทะยานทำให้เธอตัดสินใจแต่งงานกับบันลือนายธนาคารที่มีฐานะมั่งคั่ง ทั้งที่เธออายุยังน้อยและบันลือก็มีประวัติความเจ้าชู้มาก่อน เพราะเธอหวังในความหรูหรา สะดักสะบายน และเกียรติยศชื่อเสียงที่จะตามมา ดังจะเห็นได้จากความรู้สึกเพื่อฝันที่เธอบอกกับนางคราญพี่สาวของเธอว่า

“พินังเห็นเรือนหอของหนูหรือยัง?”

ดวงหน้าสดใสหวานละมุนราวกับดอกไม้แรกแย้ม มีแววเคลิ้มฝัน

“คุณบันลือซื้อจากพระยาอะไรก็ไม่ทราบสร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่หกสวแบบยุโรป
แล้วยังซื้อที่ขยายออกไปอีก จะทำปาร์ตี้เหมือนปราสาทในยุโรปนะ คุณบันลือเขาจะให้หนู
เป็นเจ้าหญิงในปราสาท”

(ตราบาป : 38)

และในอีกตอนหนึ่งที่ผู้เขียนให้จันทรกานต์เตือนสติตัวเองเมื่อเธอรู้สึกเสียใจต่อการตัดสินใจของตนเองว่า

“เราเลือกทางนี้เอง จะโทษใคร?”

คำเตือนสติก็อยู่ในความคิด ก็เธอไม่ใช่หรือเล่าที่เคยชื่นชมกับอารมณ์ทุกชิ้นที่
ส่งตรงจากห้องเสื้อชั้นเลิศของทุกประเทศและยังอารมณ์ล้ำค่าที่ออกแบบมาโดยเฉพาะ
เรียกว่าสิ่งใดที่เป็นของจันทรกานต์ต้อง... ไม่มีใครเหมือนและไม่เหมือนใคร...

(ตราบาป : 129)

ด้วยความรู้สึกยอมรับต่อการตัดสินใจที่ผิดพลาดของตนเองทำให้จันทรกานต์พยายาม
อดทนต่อความประหลาดของสามีมาโดยตลอดแม้จะมีบ้างบางขณะที่เธอเคยคิดขอย่ากับเขาแต่
ความสะดักสะบวยและชื่อเสียงเกียรติยศที่มีอยู่ก็มักทำให้เธอเกิดความโลเลจนไม่เคยแสดงความ
เคียดแค้นให้บันลือเห็นจนเขาคิดว่าเธอจะไม่มีวันไปไหนได้ แต่ในที่สุดเมื่อได้พบความรักอย่างแท้
จริงกับอสิต กำลังใจจากความรักก็ทำให้เธอเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว กล้าตัดสินใจทิ้งชีวิตหรูหรามาใช้
ชีวิตอย่างคนธรรมดาได้ในที่สุดแม้เธอกับอสิตจะมีได้ครองคู่อยู่ด้วยกันเพราะเขาตายจากเธอไป
ก่อนก็ตาม

ตริณูษาจากเรื่องหนึ่งชีวิต

ตริณูษาเป็นหญิงสาวที่ต้องเผชิญกับปัญหารักจนกลายเป็นความแค้นที่ต้องรอวันสะสาง
ในวัยเด็กตริณูษาใช้ชีวิตอย่างอบอุ่นกับครอบครัวที่บ้านสวนเมืองนนท์และต่อมาเธอได้รู้จักกับรังสี
ซึ่งมีความความเอื้อเอ็นดูต่อตริณูษาเป็นอย่างยิ่ง การดูแลเอาใจใส่ฉันพี่ชายทำให้ทั้งสองมีความผูกพัน
ต่อกันอย่างลึกซึ้ง แต่เมื่อความผันแปรในชีวิตทำให้ตริณูษาสูญเสียแม่ไปก่อนวัยอันสมควรพ่อจึงส่ง
ตริณูษาไปอยู่โรงเรียนประจำในกรุงเทพฯ และรังสีก็ต้องเดินทางไปเรียนต่อในต่างประเทศทั้งสองจึง

ต้องจากกัน วันเวลาผ่านไปตรีนุชเรียนจบจากมหาวิทยาลัยและได้ทำงานในบริษัทก่อสร้างแห่งหนึ่ง ซึ่งที่นี่ตรีนุชได้พบกับรังสีอีกครั้ง ความสัมพันธ์ในวัยเด็กทำให้การคบหาของคนทั้งสองกลายเป็นความรักต่อกันแต่แล้วตรีนุชก็ต้องพบกับความเสียใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้รู้ความจริงว่ารังสีได้แต่งงานแล้วและกำลังจะมีลูก ภรรยาของเขาก็คืออดีตเพื่อนเล่นในสมัยเด็กของเธอและเป็นลูกพี่ลูกน้องของรังสีนั่นเอง การกระทำเหมือนหลอกลวงของรังสีสร้างความเจ็บช้ำจนกลายเป็นความแค้นที่ตรีนุชให้สัญญากับตนเองว่าจะต้องตอบแทนรังสีให้ได้พบกับความเจ็บปวดเช่นที่เธอได้รับให้จงได้ ต่อมาเมื่ออดีตเสียชีวิตลงด้วยโรคหัวใจและฝากลูกของเธอไว้กับตรีนุชทำให้รังสีเข้ามาพัวพันกับเธออีกครั้งแต่ด้วยทิฐิอันแรงกล้า และความเจ้าคิดเจ้าแค้นตรีนุชจึงทำให้รังสีเข้าใจว่าเธอจะแต่งงานกับอรชุน รังสียอมรับความพ่ายแพ้และคิดจะนำลูกกลับไปเลี้ยงเอง แต่เมื่อตรีนุชเอาชีวิตของตนเข้าปกป้องดาหนุซึ่งพลัดตกบันไดจนเธอได้รับบาดเจ็บสาหัส ความห่วงใยที่รังสีแสดงออกต่อเธอทำให้ตรีนุชใจอ่อนยอมละทิฐิในใจตน เธอจึงพบกับความสุขในชีวิตอีกครั้งด้วยการแต่งงานกับรังสี

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ตรีนุชเป็นตัวละครที่ผู้เขียนมิได้ให้รายละเอียดในด้านรูปร่างหน้าตาไว้มากนัก นอกจากบ่งบอกให้รู้ว่าเป็นหญิงสาวหน้าตาสะสวย อายุประมาณ 20 ปีเศษ มีลักษณะรูปร่างที่บอบบาง ผิวขาว และมีบุคลิกลักษณะเป็นคนเรียบร้อย ดังที่ผู้เขียนแสดงลักษณะของตรีนุชในเหตุการณ์ตอนหนึ่งไว้ดังนี้

“ตอนเรียนหนังสือด้วยกันในมหาวิทยาลัย นุชเขาได้ชื่อว่าเรียบร้อยที่สุด พวกผู้ชายเขาเรียกนุชว่า ‘ตุ๊กตางา’

คุณทักษิณรีบชะโงกหน้าเข้ามาพูดต่อว่า

“เด็กๆ เป็นตุ๊กตาแก้มแหม่ม พอโตขึ้นเป็นตุ๊กตางา ก็สมหรือตอนโตนี้คุณขาๆ บางๆ อย่างที่เขาว่าจริงๆ”

“หน้าเหมือนรูปปั้น”

คุณอรชุนสอดขึ้นบ้าง พลองมองฉันด้วยดวงตาแจ่มใส...

(หน้ารัก : 1/171)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม ตรีนุชเป็นลูกคนเดียวของครอบครัว คุณพ่อของตรีนุชเป็นนายทหารที่มีพื้นฐานมาจากครอบครัวชาวสวนจึงไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวข้าง

คุณแม่อึ้งมีเชื้อสายทางตระกูลทหารและมีฐานะที่ดีกว่า ส่วนในด้านการศึกษาดรีนุขเรียนจบปริญญาตรีทางด้านอักษรศาสตร์และทำงานเป็นเลขานุการในบริษัทก่อสร้างแห่งหนึ่ง

ในด้านลักษณะนิสัย ดรีนุขเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหวคิดมาก มีทิฐิและใจแข็ง ดังเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนอ่อนไหวคิดมาก เห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่ดินุขได้รู้ความจริงว่าพ่อของเธอได้แต่งงานใหม่กับผู้หญิงที่ชื่อจินตนา โดยที่เธอไม่มีโอกาสรู้มาก่อนเลย เพราะในขณะนั้นเธอเป็นนักเรียนประจำอยู่ในกรุงเทพฯ นานๆ ครั้งจึงจะกลับมาบ้าน ความหวงแหนในตัวของเธอทำให้เธอไม่อาจที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ เธอคิดว่าพ่อหมดรักในตัวเธอแล้วจึงได้แต่งงานใหม่แม้ผู้เป็นพ่อจะยืนยันอย่างหนักแน่นว่าความรักที่มีต่อดรีนุขและแม่ของเธอซึ่งเสียชีวิตไปแล้วนั้นจะยังมั่นคงอยู่เสมอไม่เปลี่ยนแปลงก็ตาม แต่ในจิตใจของดรีนุขก็ยังรู้สึกหวั่นไหวว่าเธอกำลังถูกทอดทิ้ง ดังที่ดินุขเล่าถึงความรู้สึกของตนภายหลังจากที่ปรับความเข้าใจกับแม่เลี้ยงของตนแล้วว่า

ฉันขี้ให้เธออีกครั้ง ก่อนที่จะเดินกลับออกมาเงียบๆ แต่ความรู้สึกว่าเหว่พุ่งขึ้นมาอย่างรุนแรง...เมื่อครั้งเสียคุณแม่ไป ฉันมีความรู้สึกคล้ายกับว่าคุณพ่อกับฉันมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะเราได้เสียของรักชิ้นเดียวกันไปอย่างไม่มีวันกลับ...บัดนี้ คุณพ่อ...ได้พบหลักพิงใจของท่านแล้ว ถึง อย่างไรๆ ท่านยังมี ‘คนอื่น’ ส่วนฉันละฉันมีใคร...

(หนึ่รัก : 1/143)

และด้วยความรู้สึกว่าคุณพ่อไม่ใช่ของตนอีกต่อไป ดรีนุขจึงไม่ยอมกลับมาเยี่ยมบ้านสวนอีกเลยเมื่อปิดภาคเรียนในครั้งต่อมา โดยอ้างว่าเธอกำลังจะเตรียมตัวสอบเข้าเรียนต่อ ทั้งที่ในความจริงแล้วเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้ดรีนุขไม่ยอมกลับบ้านก็เป็นเพราะเธอทำใจให้ยอมรับกับการแต่งงานใหม่ของพ่อไม่ได้

“ทีนุขไม่อยากกลับบ้าน เพราะเรื่อง...จินตนา...หรือเปล่าลูก ?”

“เปล่าค่ะ”

ฉันปฏิเสธทุกๆ ที่รู้แน่ๆ ใจตัวเองว่าที่คุณพ่อถามมีส่วนจริงอยู่บ้าง

(หนึ่รัก : 1/146)

และยังได้รู้ว่าพ่อมีลูกคนใหม่ที่เกิดจากคุณจินตนา ตรีนุชก็ยังคิดว่าเธอนั้นคงหมดความสำคัญกับทุกคนในครอบครัวแล้ว ตรีนุชจึงไม่ยอมกลับบ้านสวนเลยเป็นเวลาหลายปีเพราะความคิดมากมีทิฐิของตน ทั้งที่ในความเป็นจริงตรีนุชยังคงเป็นคนสำคัญของของทุกคนในบ้านสวน ดังที่เธอเล่าถึงความรู้สึกของตนว่า

ชั้นแรกคำว่า ‘น้อง’ ทำให้ฉันรู้สึกชอบกล เพราะฉันไม่เคยมีน้องและยังเป็นน้องต่างมารดา ความรู้สึกเห็นห่างจึงทวียิ่งขึ้น ฉันเคยคิดอยู่คนเดียวเงียบๆ ว่า ‘น้องผู้ชาย’ คงทำให้ทั้งคุณย่าและคุณพ่อทุ่มเทความรักในตัว ‘น้องใหม่’ หนักขึ้นฉันจึงไม่ยอมกลับบ้านสวนเสียนานแต่ครั้ง เมื่อกลับมาจริงๆ เข้า ทุกคนในบ้านแม้แต่คุณจินตน์ก็ดูเหมือนจะต้อนรับขับสู้อย่างเต็มที่

(หนึ่รัก : 1/153)

ส่วนลักษณะนิสัยเป็นคนใจแข็ง มีทิฐิ เจ้าคิดเจ้าแค้นของตรีนุช จะเห็นได้ในเหตุการณ์ตอนที่เธอได้รู้ความจริงว่ารังสีผู้ซึ่งบอกว่ารักเธอนั้นแท้ที่จริงรังสีได้แต่งงานแล้วกับอติและกำลังจะมีลูกด้วยกัน การกระทำเหมือนหลอกลวงของรังสีทำให้ตรีนุชคิดว่าเขาหมิ่นน้ำใจรักของเธอเห็นความรักของเธอด้อยค่ากว่าความรักของอติที่มีต่อเขา ความเจ้าคิดเจ้าแค้นมากด้วยทิฐิทำให้ตรีนุชสัญญากับตนเองว่าเธอจะต้องทำให้รังสีได้รู้รสของความเจ็บปวดเช่นที่เธอได้รับ ดังที่ผู้เขียนแสดงความในใจของตรีนุชในตอนนี้อ่า

ฉันเกือบสะบัดแต่แล้วก็พยายามแข็งตัวไว้พร้อมกับยิ้มนิดๆอย่างใจเย็น..เขาประหัดประหารฉันด้วย ‘ความรัก’ ฉันก็จะใช้เจ้าสิ่งนี้แหละย้อนรอยตอบแทนเขาอย่างใจเย็นเช่นกัน

(หนึ่รัก : 2/355)

ความใจแข็งมีทิฐิของตรีนุชยังเห็นได้จากคำพูดของเธอที่บอกกับคุณซิดขไมในเหตุการณ์ตอนนี่ว่า

“อย่าปลอบฉันเลยล่ะ เมื่อดิฉันทำตัวของตัวเอง ก็ต้องทนต่อภวะนั้นให้ได้ ถ้าเราม่ัวแต่หวังจะให้มีคนปลอบโยนทุกครั้งที่เราแพ้...เราจะไม่วันได้เป็นตัวเองเลย”

(หนึ่รัก : 2/380)

และเมื่อเหตุการณ์ผันแปรไปทอดิถีชีวิตลงด้วยโรคหัวใจ ซึ่งก่อนที่จะจากไปอย่างไม่มีวันกลับทอดิถีได้ขอให้ตรีณัฐสัญญาว่าจะดูแลและรังสีแทนเธอเพราะทอดิถีรู้ว่ารังสีนั้นรักตรีณัฐมากเพียงใดแม้ตรีณัฐจะทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับทอดิถีด้วยการดูแลหาหนุลูกชายของทอดิถี แต่เธอก็ไม่ยอมให้อภัยต่อรังสีเมื่อเขาพยายามเข้ามาพัวพันด้วยทั้งที่เธอเองก็ไม่สามารถที่จะตัดใจจากรังสีได้แต่เธอก็กลับทำให้รังสีเข้าใจว่าเธอจะแต่งงานกับอรุณเพราะความเจ้าคิดเจ้าแค้นมีทิฐิของเธอ

อย่างไรก็ตามแม้ตรีณัฐจะเป็นคนที่มีอารมณ์อ่อนไหว มีทิฐิ เจ้าคิดเจ้าแค้นแต่เธอก็ยังพอมีเหตุผลอยู่บ้างดังจะเห็นได้ว่าในครั้งแรกที่รู้ว่าพ่อแต่งงานใหม่เธอไม่สามารถทำใจยอมรับความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวได้จนไม่ยอมกลับบ้านในช่วงที่ปิดภาคเรียนดังเช่นที่เคยปฏิบัติมาจนกระทั่งเรียนจบจากมหาวิทยาลัยแต่เมื่อเป็นผู้ใหญ่ขึ้นเธอก็สามารถยอมรับครอบครัวใหม่ของพ่อเป็นส่วนหนึ่งของเธอได้อย่างสนิทใจซึ่งเห็นได้จากความรักความห่วงใยที่เธอมีให้ต่อน้องต่างแม่ของเธอทุกคน และต่อมาเมื่อตรีณัฐได้พบกับความบอบช้ำจากความรัก แม้เธอจะรู้สึกอาฆาตแค้นต่อรังสี แต่ตรีณัฐก็ได้ไม่นำความแค้นนั้นมาระบายกับทอดิถีภรรยาของรังสีแม้แต่น้อย ความผิดทั้งหมดที่เกิดขึ้นเธอโทษว่าเป็นของรังสีแต่เพียงผู้เดียว และเมื่อทอดิถีขอร้องให้เธอช่วยดูแลหาหนุลูกชายของตนเพราะรู้ตัวดีว่าจะไม่มีโอกาสได้อยู่เลี้ยงดูลูกอีกต่อไปตรีณัฐก็รับเลี้ยงดูของทอดิถีด้วยความรักเป็นอย่างยั่งยืนถึงกับเอาตัวเข้าปกป้องตาหนุซึ่งพลัดตกจากบันไดทำให้ตรีณัฐบาดเจ็บสาหัส และเมื่อรังสีพยายามพิสูจน์ให้เห็นถึงความจริงใจของเขที่มีต่อเธอ ตรีณัฐก็ยอมรับความจริงในหัวใจของตนละทิฐิทั้งหมดตกลงแต่งงานกับรังสีทำให้เธอมีชีวิตที่สมบูรณ์ขึ้นอีกครั้งซึ่งจากพฤติกรรมต่างๆ ของตรีณัฐนี้แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นคนที่มีความดีแม้ในบางครั้งอารมณ์อันอ่อนไหวจะทำให้เธอเจ้าคิดเจ้าแค้น มีทิฐิไปบ้างก็ตาม

เรวัตติจากเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง

เรวัตติเป็นบุตรสาวนายธนาคารแห่งกราเซีย ด้วยฐานะที่มั่งคั่งของพ่อเธอจึงสามารถใช้ชีวิตอย่างคนที่รักความสุขได้เต็มที่ไม่ว่าสนใจต่อใครทั้งสิ้นจนถูกขนานนามอย่างประชดประชันว่าเป็น ‘นางพญาแห่งกราเซีย’ บ้าง ‘ธิดาแห่งดอกเบี๋ย’ บ้าง แต่เธอก็ไม่สนใจต่อคำประชดประชันเหล่านั้น เรวัตติทำให้วิมาร์ลูกชายของนายพลกัมบังหลงใหลเธอแต่เมื่อวิมาร์ขอแต่งงานด้วยเธอก็กลับใช้เหตุผลทางการเมืองทำให้วิมาร์ต้องแต่งงานไปกับเพาลีนบุตรสาวของแม่ทัพผู้หนึ่งเพราะเธอต้องการแต่งงานกับอัครินายทหารธรรมดาที่สามารถผูกหัวใจของเธอไว้ได้ การแต่งงานของเธอกับอัคริสร้างเสริมความใกล้ชิดกับวิมาร์เป็นอย่างยิ่ง เมื่อแต่งงานเรวัตติก็หวังเพียงแต่ชีวิตคู่ที่สงบสุขเท่านั้นแต่อัคริกลับทำให้เธอกลายเป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศเมื่ออัคริพลิกผันตนเองขึ้นเป็นประธานาธิบดีของกราเซียด้วยการปฏิวัติ และชีวิตของเธอก็ต้องหักเหไปอีกครั้งเมื่ออัคริสูญเสีย

อำนาจให้วิมาร์ เรวดีต้องพาลูกสองคนลี้ภัยไปต่างประเทศเพื่อรออัสรีซึ่งสัญญาว่าจะตามมา แต่การรอคอยของเธอก็ต้องจบลงด้วยการเดินทางกลับกราเซียอีกครั้งเมื่ออัสรีจบชีวิตลงด้วยน้ำมือของวิมาร์

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

เรวดีเป็นหญิงสาวในวัย 30 ปีเศษ ลักษณะรูปร่างบอบบางระหง ผิวขาวเนียน ใบหน้างดงาม เธอเป็นผู้หญิงที่มีความสวยอย่างหาคนเทียบได้ยาก แม้จะมีอายุมากขึ้นและมีลูกถึงสองคนแล้วก็ตาม ดังที่ปรากฏในคำพูดของอัสรีในตอนหนึ่งดังนี้

“คุณควรภูมิใจนะเรวดี ภูมิใจว่าคุณยังสวยเหลือเกินแม้จะมีลูกถึงสองคนแล้ว คุณก็ยังสวยพอที่จะทำให้คนพบเห็นมาใจได้”

(สตริหมายเลขหนึ่ง : 2/51)

และจากคำบรรยายของผู้เขียนที่กล่าวถึงเรวดีในตอนหนึ่งว่า

...ผมที่เกล้าพันดลปไว้เบื้องหลังเปิดให้เห็นดวงหน้าที่แม้จะไม่เข้มคม
เฉกเช่นเขาวัว หากมีความสง่าแบบไม่จีจางเข้ามาแทนที่

(สตริหมายเลขหนึ่ง : 2/353)

นอกจากความสวยอย่างหาคนเทียบได้ยากแล้ว เรวดียังเป็นผู้หญิงที่มีความฉลาดเป็นคุณสมบัติประจำตัวของเธอ แม้จะไม่ค่อยสนใจต่อการเรียนแต่ด้วยสติปัญญาที่ฉลาดและการอยู่ใกล้ซิด นักการธนาคารที่เก่งกาจอย่างผู้เป็นพ่อเธอก็สามารถรู้เท่าทันและเข้าใจต่อเกมการเมืองได้รวดเร็ว ดังเช่นเมื่อเศรษฐกิจของกราเซียปั่นป่วนเพราะการกักตุนข้าวของพ่อค้าคนกลางโดยมีพ่อของเธอหนุนอยู่เบื้องหลังเธอก็เข้าใจทันทีว่าผู้เป็นพ่อต้องการอะไรในขณะที่พี่ชายของเธอซึ่งเป็นนักการธนาคารแท้ๆ ยังตามความคิดของผู้เป็นพ่อไม่ทันจนทำให้นายเวปรีออกปากว่า

“เวดรี...อีกหน่อยอาจจะเสียดำแหน่งรองประธานให้น้องเสี่ยละมัง”

(สตริหมายเลขหนึ่ง : 1/112)

หรือเมื่อประธานาธิบดีอาโนสเรียวอัสน์ไปพบที่ทำเนียบ เรวาดีก็รู้ได้ทันทีว่าต้องมีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้นในการพบกันระหว่างประธานาธิบดีของประเทศกับคนระดับแค่ผู้พันกรมอย่างอัสน์

“คุณรับงานมาทำงาน?”

พอเห็นหน้า เมียผมก็เริ่มชัก สำหรับเรวาดีนั้นไม่มีประโยชน์อะไรที่จะพูดไม่จริง เพราะเธอเคยบอกผมว่า

“อัสน์...คุณจะถูกปลดกับใครได้ทั้งโลก ยกเว้น...ฉัน...”

“ทำไมเล่า...”

“ตามันฟ้อง”

“ถ้าคุณอ่านตามออกหมด จะมาถามทำไม?”

“ถามเพราะอยากรู้ว่าคุณผิดสัญญาหรือเปล่า”

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/30-31)

เรวาดีเป็นหญิงสาวที่มีฐานะทางสังคมดี เธอเป็นบุตรสาวของนายเวปรีนายธนาการที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศกราเซียไว้ในมือ เรวาดีผ่านการศึกษาจากต่างประเทศ และต่อมาเธอได้กลายเป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศในฐานะภรรยาของประธานาธิบดี

ในด้านลักษณะนิสัยนั้นกล่าวได้ว่า เรวาดีเป็นคนที่มีความขัดแย้งอยู่ในตนเอง ซึ่งเห็นได้จากพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของคนที่เข้มแข็ง เชื้อมันตนในเอง แต่ขณะเดียวกันก็ใจอ่อน เชื่อและไวใจคนง่าย จนกลายเป็นสิ่งที่นำพาความย่อยยับมาสู่ตนเองในภายหลัง

ลักษณะนิสัยที่เป็นคนเข้มแข็ง เชื้อมันตนในตนเอง จะเห็นได้จากการเป็นตัวของตัวเอง ไม่หวั่นไหวต่อคำเสียดสีประชดประชันของผู้ใดโดยง่าย ดังจะเห็นได้จากความรู้สึกรังเกียจของเรวาดีที่มีต่อคำเสียดสีของหนังสือพิมพ์ที่โจมตีเธอเพราะพฤติกรรมที่ใช้ชีวิตเสพสุขอย่างหรูหราสะดวกสบายโดยไม่สนใจใครของเธอ

ความจริง...ฉันไม่ใส่ใจกับการเมืองเท่าไรหรอก หรือถ้าจะพูดให้ลึกลงไป ฉันไม่เคยใส่ใจกับอะไรทั้งสิ้นเพราะชีวิตของฉัน หนังสือพิมพ์บางฉบับเคยยกย่องให้เป็น .

“นางพญาแห่งกราเซีย”

แต่หนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้ายบางฉบับก็ประชดประชันว่า

“ธิดาแห่งคอกเปีย”

หากใครจะว่าอย่างไรฉันก็หาสนใจไม่เพราะทั้งเงินและอำนาจ...ฉันมีพร้อม...

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/38)

ความเป็นคนเข้มแข็ง เชื้อมั่นในตนเองของเรวดี ยังเห็นได้จากความสามารถในการเป็นผู้ที่ควบคุมอารมณ์และเก็บซ่อนความรู้สึกของตนได้เป็นอย่างดี แม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายหรือภาวะคับขันอย่างไรก็ตามแต่เธอก็ไม่ยอมแสดงความอ่อนแอให้ใครเห็นดังเช่นที่ผู้เขียนได้บรรยายภาพของเรวดีที่ปรากฏต่อหน้านักข่าวเมื่อเธอต้องถ้อยมายังประเทศไทยว่า

อาการเคลื่อนไหว เนิบนาบ กิริยานุ่มนวล ไม่ดูรู้รุกรอน อย่างคนขวัญเสียมา ทำให้ภาพพจน์ของคำว่า ‘ถ้อย’ หายไปในพริบตา ที่ทำให้หันมาประจักษ์กับนักข่าวดูราวกับแขกผู้มาเยือนประเทศตามปกติ

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/3)

หรือความรู้สึกของเรวดีเมื่อเธอรู้ข่าวการจบชีวิตของอัสนี แม้จะเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ในชีวิต แต่เรวดีก็ยังคงความเข้มแข็งอยู่ได้ ดังที่เธอสั่งสอนไรค์ผู้เป็นบุตรชายว่า

“ร้องเถอะลูก...ร้องให้เสียกับแม่ แต่...เราแม่ลูกจะไม่มีวันร้องไห้ให้ใครเห็นเป็นอันขาด”

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 2/488)

นอกจากนี้ยังเห็นได้จากความหยิ่งทะนงในศักดิ์ศรีของตนแม้จะกลายเป็นอดีตสตรีหมายเลขหนึ่งไปแล้วก็ตามแต่เรวดีก็เตือนตนเองให้เข้มแข็ง อดทน

เราเป็นความอบอุ่นของกันและกันเสมอ จนฉันไม่คิดเลยว่าฉันจะอยู่อย่างว่างเดียวดายได้ แต่...เมื่อฉันเป็น ‘สตรีหมายเลขหนึ่ง’ ซึ่งถึงจะกลายเป็นอดีตไปแล้ว หากเมื่อฉันเคยเป็นฉันก็ต้องอดทน

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/288)

ส่วนลักษณะนิสัยใจอ่อน เชื่อและไว้วางใจคนง่าย จะเห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนทีวีมาร์คคิดจะฆ่าอัสนีเพราะความหึงหวงในตัวเธอ แต่ความความลังเลใจของวิมาร์ก็ช่วยให้อัสนีรอดมาได้ แม้

เราดีจะรู้สึกวิตกกังวลต่อการกระทำของวิมาร์แต่เมื่อวิมาร์ขอโทษและบอกกับเธอว่า ในระหว่างเราคงทำร้ายกันไม่ได้ เราดีก็เชื่อและไว้วางใจวิมาร์อีกครั้ง และยังเห็นได้จากการที่เธอไม่ยอมเชื่อทฤษฎีการทำลายของอัสรี เธอขอร้องให้อัสรีไว้ชีวิตวิมาร์เมื่อคนทั้งสองต่อสู้กันอีกครั้งแล้ววิมาร์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ การตัดสินใจที่ผิดพลาดถึงสองครั้งของเราดีทำให้วิมาร์มีโอกาสหวนกลับมาทำลายอัสรีในกาลต่อมา ซึ่งเราดีต้องยอมรับว่าเป็นเพราะความใจอ่อน เชื่อใจคนง่ายของเธอจึงทำให้ชีวิตของเธอและอัสรีต้องพบกับความขบขันในภายหลัง ดังที่ผู้เขียนให้เราดีรำพึงกับตนเองในภายหลังจากที่อัสรีต้องจบชีวิตลงเพราะวิมาร์ว่า

ถ้าฉันไม่เชื่อเขาตลอดไปจุดเริ่มต้นแห่งอวสานย่อมจะไม่เดินทางมาสู่เราเป็นอันขาด
หากเพราะความไม่เข้มแข็งอย่างที่พ่อเคยสอนไว้นี้แหละทำให้เราได้รับบทเรียนด้วยชีวิต...

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 2/135)

กล่าวได้ว่า เราดีเป็นผู้หญิงที่เกิดมาโชคดี เธอเป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตางดงาม เกิดในครอบครัวที่ร่ำรวย มีทั้งเงินและอำนาจ เมื่อแต่งงานเธอก็มีสามีที่ดีที่พยายามทำให้เธอได้เป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ผู้หญิงทุกคนต้องอิจฉาแต่ในที่สุดชีวิตของเราดีก็ต้องขบขันลงเพราะความใจอ่อนและไว้วางใจคนง่ายของเธอเองอันทำให้ครอบครัวที่เคยร่ำรวยและอบอุ่นต้องพลัดพรากจากกันและเธอต้องสูญเสียสามีไปอย่างไม่มีวันกลับ แต่อย่างไรก็ตามความเข้มแข็งอดทนทำให้เธอสามารถยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างทรงนองอาจสมกับที่เธอเคยเป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของกราเซียมาก่อน

มัทนินทร์จากเรื่องสำราญรัก

มัทนินทร์เป็นผู้หญิงที่ต้องประสบกับปัญหาชีวิตครอบครัวเพราะสามีของเธอมักมีภรรยาหลายคน ทอดทิ้งให้เธอว่าเหว่อยู่กับลูกชายเล็กๆ หนึ่งคน และลูกเลี้ยงวัยรุ่นอีกหนึ่งคน นานๆ เขาจึงจะกลับมาหาเธอสักครั้งทำให้มัทนินทร์ว่าเหว่มาก ประกอบกับลูกเลี้ยงวัยรุ่นของเธอมักจะสร้างปัญหาให้เธอวันวายเป็นบ่อยๆ ด้วยการรังแกลูกชายของเธอบ้าง พุดจาเขะเย้ย เสียดสี ถากถางเธอ ผากไปกับคนรับใช้ และลูกชายของเธอบ้าง ทำให้มัทนินทร์อึดอัด หงุดหงิดใจ เธอจึงหาทางออกด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมการกุศลต่างๆ วันหนึ่งเธอได้รู้จักกับวศินนักเขียนภาพโดยบังเอิญได้สนทนากันอย่างซื่อสัตย์กันทำให้มัทนินทร์รู้สึกพอใจ หลายครั้งที่เธอหงุดหงิดใจจากปัญหาที่บ้านเธอจะมาหาวศิน เพราะการพูดคุยกับวศินทำให้เธอสบายใจ การคบหากับวศินจึงกลายเป็นความต้องการตาต้องใจจนมัทนินทร์ยอมปล่อยใจปล่อยตัวไปกับอารมณ์ปรารถนาแต่ความละอายใจ

ประกอบกับคำมั่นสัญญาของสามีที่จะเลิกพฤติกรรมทำร้ายจิตใจเธอทำให้มัทนินทร์พยายามตัดใจจากวสิน แต่ความอาลัยอาวรณ์ในตัววสินก็ยังมิอยู่ มัทนินทร์จึงยังหลบไปหาวสินในบางครั้งเท่านั้น ความรักของเธอกับวสินจึงเป็นรักสำรองที่ไม่อาจเปิดเผยกับใครได้

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

มัทนินทร์เป็นหญิงสาวสวย อายุประมาณ 30 ปี ลักษณะรูปร่างระหง บอบบาง ผิวขาว และมีดวงตาที่งดงาม ดังที่วสินกล่าวว่า

“ลูกตาคุณน่ารัก...นักถ่ายรูปเห็นวิวสวยอดใจไว้ไม่ได้ฉันใด นักเขียนรูปเห็นตาใครสวยก็ อดไม่ได้ฉันนั้น คุณรู้ไหม...”

(สำรองรัก : 72)

มัทนินทร์ยังเป็นหญิงสาวที่มีฐานะทางสังคมดี เพราะนอกจากจะเป็นภรรยาของนักธุรกิจที่มีฐานะร่ำรวยแล้ว เธอยังมีตำแหน่งในสังคมเป็นคุณหญิงอีกด้วย

ในด้านลักษณะนิสัย มัทนินทร์เป็นคนที่อ่อนไหวเชื่อง่าย จะเห็นได้ในตอนที่เธอซื้อแหวนท้มทิมจากคุณเอมอรทั้งที่ราคาสูงเกินไปก็เพราะเชื่อเรื่องที่คุณเอมอรบอกว่าเจ้าของแหวนกำลังลำบาก ถูกสามีทิ้งและต้องรับภาระเลี้ยงลูกหลายคน หรือในตอนที่คุณวันดินินทาวสินว่าเป็นผู้ชายที่หากินกับความวุ่นวายของผู้หญิงที่ถูกสามีทิ้ง มัทนินทร์ก็เกิดความหวั่นไหวจนคิดว่าวสินเป็นเช่นนั้นจริงจนเธอทนไม่ได้ต้องเป็นฝ่ายถามเขา แต่ในขณะที่เดียวกันเธอก็รู้สึกละเอียดใจที่นำเรื่องเช่นนั้นมาถามเขา เพราะความรู้สึกที่ชอบถนอมน้ำใจคน ดังที่วสินเตือนสติเธอว่า

“คุณเป็นคนใจดี” อีกฝ่ายพูดเรื่อย ๆ

“แล้วก็คิดว่าคนอื่นเหมือนคุณหมด คุณเลยเชื่อง่าย”

“อะ?”

คนพูดยิ้มนิด ๆ

“ความใจดีของคุณ ฉะนั้นไม่ว่าคุณจะพูดถึงใครคุณจึงพูดแต่ทางดีเสียหมดคุณไม่เคยทำให้ใครใจ แต่คนอื่นเขาไม่เหมือนคุณ ทุกวันนี้ เขาคิดกันแต่ว่าตัวของญาติที่สุกงามของกูยิ่งใหญ่ที่สุด เงินของกูต้องหาให้ได้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ การที่เขาจะเหยียบใครขึ้นไปเขาจึงไม่แคร์ มนุษย์ทุกคนต้องเลวกว่าเขาทั้งสิ้น แล้วคุณก็ฟัง ฟังอย่างเอาใจคุณไปวัดใจเขา คุณจึงเชื่อง่าย...”

(สำรองรัก : 119)

นอกจากจะอ่อนไหวเชื่อง่ายแล้ว มัทนินทรยังขาดความเป็นตัวของตัวเอง ดังจะเห็นได้จากการที่เธอแต่งงานกับสามี เพราะเธอคล้อยตามคำแนะนำของผู้ใหญ่ที่เห็นว่าฝ่ายชายมีฐานะดี อันจะทำให้เธอมีชีวิตที่สุขสบาย ดังที่ผู้เขียนให้มัทนินทรคิดถึงการตัดสินใจของคนในตอนนั้นว่า

“ทำไมแต่งงาน?”

คำถามนี้คำตอบมากมาย จากญาติพี่น้องที่เฝ้าบอกว่า

“สบายไปเสียชาติหนึ่งเถอะ ขายมัทนินทร ผู้ชายถึงจะพอม่ายแต่ก็พ้อค่าใหญ่ นะ แกรววยรู้จักเท่าไร?”

“สูยถึงจะพอม่าย ลูกก็คนเดียว เกรววยจะแย จะเป็นอะไรไป?”

‘รววย’ คือปัญหาที่ทุกคนนำขึ้นมากล่าวก่อนเรื่องอื่น

“ฐานะเขาดี แะจะเอาดาวเอาเดือนอะไรก็ได้ทุกคนชี้แต่ทางสบาย ไม่มีใครมองเห็นความลำบากแต่อย่างไรวะ หากบัดนี้...เงินเหล่านั้นมันบันดาลความสุขได้จริงละหรือ?”

(สำรองรัก : 127)

นอกจากนี้ มัทนินทรยังเป็นคนที่จริงจังกับชีวิตเห็นได้จากการที่มัทนินทรยึดติดอยู่กับกรอบของสังคมแม้จะรู้สึกขมขื่นกับสภาพชีวิตในครอบครัวของตนจนเคยเรียกร้องสิทธิสตรีจากสามีแต่เมื่อเธอได้ฟังได้รู้ได้เห็นเรื่องการหย่าร้างของคนในสังคมระดับเดียวกันกับเธออยู่บ่อยๆ มัทนินทรก็ไม่อาจตัดใจออกไปจากสังคมที่เธอเป็นอยู่ได้ เพราะเธอยังยึดถือเกียรติยศ หน้าตา และชื่อเสียงของตน ดังจะเห็นได้จากคำพูดของเธอที่บอกกับวสินเมื่อเขาขอให้เธอหย่ากับสามีเพื่อมาใช้ชีวิตร่วมกับเขาอย่างเปิดเผยว่า

“ในแวดวงของฉันมีแต่คนชูปลอกคอแห่งเกียรติยศตนทั้งนั้น ทุกคนถือว่าไซ่เกียรติยศ คือพันนาการอันยิ่งใหญ่ ถ้าใครปลดออกจะเป็นหมาหัวเน่าทันทีแล้วคุณจะให้ฉันอยู่ที่ไหนคะ?”

(สำรองรัก : 133)

ด้วยความเป็นคนอ่อนไหวเชื่อง่ายขาดความเป็นตัวของตัวเองและจริงจังกับชีวิตยึดติดกับกรอบของสังคมอย่างเหนียวแน่นทำให้มัทนินทรต้องมีชีวิตอันขมขื่นเพราะมีสามีที่เจ้าชู้แต่ต่อมา มัทนินทรจะได้พบกับความรักของผู้ชายคนใหม่ที่มีความจริงใจกับเธออย่างแท้จริง แต่เมื่อขาดความเข้มแข็งที่จะตัดขาดชีวิตที่มีเกียรติออกไปจากใจของตนได้ในขณะที่ใจของเธอก็ยังอดอาลัยอาวรณ์

ในความสุขที่ได้รับจากผู้ชายอีกคนอยู่ เธอจึงยึดสิ่งทั้งสองไว้พร้อมกันอันทำให้เธอกลายเป็นผู้หญิงที่ต้องมีรักสำรองแฝงเร้นอยู่เบื้องหลัง

อันธการจากเรื่องอันธการ

อันธการเป็นเด็กกำพร้าที่ถูกทอดทิ้งไว้ในสถานสงเคราะห์ของโรงพยาบาลมาตั้งแต่แรก เกิดจนกระทั่งอายุ 12 ปี จึงมีผู้ใจบุญขอไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรม ครอบครัวใหม่ของอันธการเป็นครอบครัวที่ดำเนินชีวิตตามค่านิยมสังคมยุคเก่าเธอจึงถูกอบรมให้เป็นกุลสตรีตามค่านิยมของสังคมยุคเก่า เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้ว คุณแม่ให้อันธการไปเรียนพิมพ์ดีดเพิ่มเติม แต่อันธการถูกวิชชาครูสอนพิมพ์ดีดลวนลามเธอจึงไม่ยอมไปเรียนอีกทำให้คุณแม่ไม่พอใจคุณพ่อจึงฝากอันธการให้ทำงานในบริษัทแห่งหนึ่ง ต่อมาคุณแม่เสียชีวิตอันธการจึงรู้สึกว่าเป็นอิสระ เธอจึงปล่อยใจปล่อยตัวจนตั้งท้องกับคุณวัฒนวงศ์ และไม่มีโอกาสแต่งงานเพราะคุณวัฒนวงศ์เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทำให้เธอเสียใจอย่างรุนแรงจนถึงกับช็อกไป คุณพ่อจึงให้เธอออกจากงานมาอยู่กับบ้านจนกระทั่งถึงกำหนดคลอด ลูกของเธอเป็นผู้ชายแต่มีความผิดปกติทางสมอง ต่อมาคุณพ่อเสียชีวิตลงทำให้เธอประสบปัญหาการเงิน ประกอบกับบุตรชายโตพอสมควรแล้วเธอจึงออกทำงานอีก แต่เนื่องจากอยู่บ้านกันเพียงสามคนคืออันธการ คุณศรี และลูกชายที่มีความผิดปกติทางสมองจึงเป็นโอกาสให้วิชชาครูสอนพิมพ์ดีดที่เคยชอบเธอแอบเข้ามาข่มขืนเธอต่อหน้าคุณศรีและลูกชายของเธอในคืนวันหนึ่ง อันธการกลัววิชชาจะย้อนกลับมาอีกจึงย้ายไปเช่าแฟลตอยู่ ต่อมาคุณศรีเสียชีวิตลง อันธการจึงอยู่กับลูกซึ่งกำลังโตเป็นวัยรุ่นมีร่างกายแข็งแรงเหตุร้ายก็เกิดขึ้นอีกเมื่อเธอถูกลูกชายซึ่งมีความผิดปกติข่มขืนแต่เธอก็ไม่สามารถตั้งใจส่งลูกไปอยู่โรงพยาบาลเพราะสงสารลูก อันธการจึงต้องอยู่กับความหวาดกลัว เพราะไม่รู้ว่าวันใดลูกชายของเธอจะลุกขึ้นมาทำเช่นนั้นกับเธออีก

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

อันธการเป็นหญิงสาว อายุประมาณ 30 ปีเศษ ผู้เขียนกำหนดให้เธอเป็นผู้หญิงที่มีหน้าตางดงาม ผิวพรรณดี และมีดวงตาที่ค่อนข้างเศร้า ดังที่ผู้เขียนให้อันธการเล่าถึงชีวิตของตนเองว่า

ฉันสวย...ฉันรู้ดีเท่ากับที่คนอื่นรู้ เพราะในเรื่องความสวย ความรู้ ไม่มีเด็กหญิงคนใด
โง่เป็นอันขาด แต่ว่าความสวยของฉันมีความ

อาภัพแฝงอยู่ด้วย

“อู๊ยตาย สวยจริง”...

“ແหม...แต่ทำทางอาภัพ”

คนที่มาเลือกพวกเรามักจะพลิกหน้าหลังหลังอย่างถี่ถ้วน คล้ายหาจุด เน่าในผลไม้

“ตาขึ้นเหมือนคนร้องไห้”

ใช่...ขนตาขาวงอนของฉันคล้ายจะขึ้นด้วยน้ำตาเสมอ

“มีไฝรองน้ำตาเสียด้วย ไม่เอาละ”

แล้วฉันก็ได้แต่ยืนดูเขาอุ้มพวกเราคนใดคนหนึ่งจากไป ฉันอยากให้ใครสักคนอุ้มฉัน
อย่างนั้นบ้าง หากฉันไม่เคยสมหวัง

(อันธการ : 3-4)

อันธการเติบโตมาในครอบครัวที่ชีวิตความเป็นอยู่ภายในบ้านยังดำเนินไปตามแบบฉบับของ
สังคมยุคเก่า คุณพ่อคุณแม่เป็นคนหัวโบราณเข้มงวดกวดขันต่อความเป็นอยู่ กิริยามารยาทและความ
ประพฤตินั้น อันธการจึงเป็นผู้หญิงที่มีบุคลิกลักษณะเป็นคนเรียบร้อยเก็บขี้นม แต่งตัวเซย และมีคุณ
สมบัติของกุลสตรียุคเก่าอัน ได้รับถ่ายทอดมาจากคุณแม่ดังที่ผู้เขียนแสดงคุณสมบัติของอันธการ
ผ่านคำพูดของวัฒนวงศ์

“ผมชอบคุณตรงที่ว่า คุณเป็นผู้หญิงแบบเก่า รักนวลสงวนตัว กลัวไปหมดทุกอย่าง
ไม่เหมือนผู้หญิงยุคใหม่ ที่ลูกขึ้นเรียกร้องเสียงจนผู้ชายเขาสะดุ้งกลัวว่า เธอจะเหมือนเขาไป
เสียหมด...”

(อันธการ : 88)

สำหรับฐานะทางสังคมของอันธการนั้นแต่เดิมเธอเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้งไว้ในสถาน
สงเคราะห์ เมื่ออายุได้ 12 ปีจึงมีผู้ใจบุญขอไปอุปการะเป็นบุตรบุญธรรม และส่งเสริมให้เธอได้รับ
การศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหลังจากนั้นคุณพ่อจึงฝากให้เข้าทำงานในบริษัทเดินเรือ
ทะเลแห่งหนึ่ง

ในด้านลักษณะนิสัย อันธการเป็นคนหัวอ่อน ดังเห็นได้จากคำบอกเล่าของอันธการที่
แสดงให้เห็นว่า เธอต้องประพฤติตนอยู่ในโอวาทของคุณแม่มาโดยตลอด แม้ว่าในบางครั้งอันธการ
จะมีความรู้สึกขัดแย้งต่อคำอบรมสั่งสอนของคุณแม่อยู่บ้างตามประสาของคนรุ่นใหม่ แต่อันธการก็
ไม่เคยกล้าที่จะโต้แย้งกับคุณแม่เลย ดังที่อันธการกล่าวถึงตนเองในตอนหนึ่งว่า

ที่จริงฉันมีข้อโต้แย้งกับคุณแม่ได้มากมายในฐานะเด็กรุ่นใหม่ในแต่ละเรื่องที่เราคุยกัน
ล้วนจะทำให้ผู้ใหญ่หัวใจวายได้ทั้งนั้น หาก...ความที่ไม่เคยโต้แย้งฉันจึงยอมรับฟังแต่โดยดี

(อันธการ : 53)

นอกจากจะเป็นคนหัวอ่อนแล้ว อันธการยังเป็นคนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเห็นได้จากพฤติกรรมของอันธการที่ในบางครั้งจะบ่งบอกถึงความหวาดระแวงไม่กล้าตัดสินใจนอกจากปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปตามเหตุการณ์แวดล้อมเท่านั้น ดังเช่น เมื่อรู้แน่ชัดว่าลูกชายของเธอมีอาการผิดปกติทั้งทางสมองและทางจิตอันธการกลับไม่กล้าพาลูกไปรักษาตัวในโรงพยาบาลตามคำแนะนำของหมอ เพราะความฝังใจที่เธอเคยได้รับในวัยเด็ก ดังที่อันธการแสดงความรู้สึกของเธอว่า

ฉันกลัวคำว่า ‘โรงพยาบาล’ เสียยิ่งกว่าอะไรหมด ในขณะที่ฉันเองพรั่งพร้อมด้วยสติปัญญา ความขมขื่นจากโรงพยาบาลยังฝังแน่นอยู่ในความทรงจำและถ้าเป็นลูก...จะโหดร้ายขึ้นเพียงไหน?

(อันธการ : 200)

และเมื่อลูกของเธอมีอาการผิดปกติมากขึ้นจนถึงกับทำทารุณกรรมและข่มขืนเธอในลักษณะเดียวกับที่รัชชัชเคยทำกับเธอ อันธการก็ยังไม่สามารถตัดสินใจพาลูกไปไว้ในโรงพยาบาล เธอกลับทนอยู่กับความหวาดกลัวที่ไม่รู้ว่าจะจัดการเช่นใดกับชีวิตของตนและลูกดังที่อันธการเขียนถึงความรู้สึกของตนในตอนนีว่

“บรรณาธิการอย่าบอกให้ฉันเอา‘เด็กคนนั้น’ ไปโรงพยาบาลนะคะเพราะเป็นหนทางเดียวที่ฉันทำไม่ได้ นอกนั้นบรรณาธิการบอกให้ฉันทำได้ทุกอย่าง...ได้โปรดเถิด ใครก็ตามที่ได้อ่านเรื่องนี้ กรุณาช่วยฉันด้วยช่วยบอกฉันทีชีวิตสมควรทำอย่างไร?”

(อันธการ : 203)

อันธการเป็นหญิงที่เคราะห์ร้ายทั้งชีวิตไม่เคยมีความสุขหรือสมหวังในเรื่องใดๆ เธออาภัพมาตั้งแต่เกิดและดำเนินชีวิตมาอย่างทุกข์ทรมาน และทิวความทุกข์ขึ้นเรื่อยๆ ไม่มีวันได้พบแสงแห่งความสุขเหมือนชื่อของเธอที่หมายถึงความมีดมน

เขมวรรณจากเรื่องโซ่สังคม

เขมวรรณเป็นผู้หญิงที่โชคร้าย เมื่อตัดสินใจผิดพลาดแต่งงานกับมันส์ผู้ชายที่เห็นผู้หญิงเป็นทาสรับใช้เธอจึงต้องแลกอิสระภาพของตนและสิทธิในการเป็นผู้ดูแลเดือนบุตรสาวเพียงคนเดียวด้วยทรัพย์สินที่หามาจากหยาดเหงื่อแรงงานทั้งหมดของตน บาดแผลในชีวิตทำให้เธอต้องการ

แสดงให้เห็นสังคมรับรู้ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือชายย่อมมีความเป็นคนที่เหมือนกัน สิ่งใดที่ผู้ชายทำกับผู้หญิงได้สิ่งนั้นผู้หญิงก็ย่อมมีสิทธิที่จะทำได้เช่นเดียวกันเขมวรรณจึงกลายเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือสัญลักษณ์ซึ่งเป็นหนังสือที่เน้นการขายสรีระของผู้ชาย ยอดจำหน่ายที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้คู่แข่งจับตามอง แล้ววันหนึ่งโรงพิมพ์ก็ถูกหมายค้นจากตำรวจ เขมวรรณถูกตั้งข้อหาพิมพ์หนังสือต้องห้าม แม้เธอจะหลุดพ้นจากข้อกล่าวหามาได้ด้วยความสามารถของทนายความ แต่การเป็นข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ก็เป็นโอกาสให้นัสนิวคิดกลับมาคิดถึงเธออีกครั้ง นัสนิวใช้ลูกและข่าวจากหนังสือพิมพ์มาเป็นข้อต่อรองเมื่อเธอไม่ยอมเจรจามัสนิวจึงนำเรื่องจากหนังสือพิมพ์ไปเปิดเผยกับเดือนซึ่งเขมวรรณส่งไปอยู่ในคอนเวนต์ตั้งแต่เด็กๆ โลกอันบริสุทธิ์ในคอนเวนต์ทำให้เดือนรับปัญหาชีวิตไม่ได้จึงกระโดดตึกหวังฆ่าตัวตาย ความรักลูกทำให้เขมวรรณยอมจ่ายเงินตามที่มัสนิวต้องการแต่เธอก็เกรงว่ามัสนิวจะไม่ยอมเลิกจึงตัดสินใจฆ่ามัสนิวพร้อมทั้งปิดฉากชีวิตอันขมขื่นของตนด้วยการฆ่าตัวตายเพื่อปกป้องให้เดือนอยู่ในโลกของผู้ทรงศีลตามที่เดือนต้องการโดยไม่มีพ่อใจโหด และแม่ที่มีมลทินเช่นเธอมาทำลายชีวิตของเดือนอีกต่อไป

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

เขมวรรณเป็นผู้หญิงที่อยู่ในวัยสาวใหญ่อายุประมาณ 30 ปีเศษ มีใบหน้าที่เรียวคมคาย ผมหักศก ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เสียงอุทานอย่างเลียดเดือดดังมาจากผู้ที่นั่งกุมพวงมาลัยอยู่ในรถ คันเล็ก ดวงหน้าเรียวคม และผมที่ตัดสั้นเป็นลอนเล็กทั้งศีรษะละม้ายคล้ายหนุ่มน้อย ยกเว้นริมฝีปากที่แดงจัด ดวงตาระบายสีเขียวมรกต เลียงหนา ทำให้รูปดาใหญ่ ยาว มีประกายแปลกตา
(โซ่สังคม : 2)

และแม้จะอยู่ในวัยสาวใหญ่ แต่ความเพริยระหงของรูปร่างก็ช่วยทำให้เขมวรรณดูคล้ายเป็นสาวน้อย ดังที่ปรากฏในคำบรรยายของผู้เขียนว่า

ดวงหน้าที่กระจ่างกลางแสงไฟบอกชัดว่าเป็นสาวใหญ่แล้ว หาก ความระหง เพริย ทำให้มีมาดละม้ายคล้ายสาวน้อย
(โซ่สังคม : 5)

ส่วนในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม ผู้เขียนบรรยายให้ทราบถึงภูมิหลังของ

เขมวรรณว่าเป็นหญิงสาวที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลาง พ่อเป็นทหารส่วนแม่เป็นแม่บ้านที่ช่วยหาเลี้ยงครอบครัวด้วยการรับจ้างซักผ้า ครอบครัวยุคนี้มีฐานะไม่ดันทักเมื่อผู้เป็นพ่อเสียชีวิตลงฐานะทางบ้านจึงค่อนข้างลำบากแต่ความมุมานะก็ทำให้เขมวรรณสามารถยกฐานะของตนเองได้ เมื่อเขมวรรณกลายเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือที่มีชื่อในสังคม

สำหรับการศึกษาเขมวรรณเคยเรียนมหาวิทยาลัยในแผนกบัญชีแต่เรียนไม่จบเพราะความเป็นคนชอบเขียนหนังสือจึงหันมาเอาดีทางการเป็นนักเขียนจนสามารถสร้างชื่อเสียงให้ตนเอง นอกจากนี้เธอยังมีความสามารถในการถ่ายรูปเป็นอย่างดี

ในด้านลักษณะนิสัยนั้น เขมวรรณเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นตนเองเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยที่เป็นคนเชื่อมั่นตนเองจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่คือร้าน ชอบเอาชนะ ของ เขมวรรณ เช่นในตอนที่คุณมณีผู้เป็นแม่คัดค้านไม่เห็นด้วยที่เขมวรรณจะไปทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์ทั้งที่ยังเรียนไม่จบ แม้คุณมณีจะยกเหตุผลต่างๆมาอ้างเขมวรรณก็จะหาข้อโต้แย้งมาหักล้างกับคุณมณีอย่างคือร้านจนทำให้คุณมณีอ่อนใจต้องยอมปล่อยให้เขมวรรณทำในสิ่งที่เธอต้องการดังที่ผู้เขียนบรรยายความคือร้านของเขมวรรณว่า

ให้คุณมณียกแม่น้ำทั้งห้าจะแถมเจ้าพระยาให้ด้วยอีกสายจนกระทั่งสิ้นสุดที่แม่โขง
ถ้าเจ้าตัวรักจะทำก็มักจะไหลเกลือกไปจนได้

(โซ่สังคม : 136)

หรือในตอนที่มีนัสนิวขอแต่งงานกับเธอ แม้ผู้เป็นแม่และเพื่อนหลายคนจะเตือนเขมวรรณให้คิดให้รอบคอบ แต่เพราะต้องการแสดงให้ทุกคนเห็นว่าเธอคนไม่ผิดเธอจึงตัดสินใจแต่งงานกับนัสนิวทั้งที่ใจของเธอยังก็มีได้รักนัสนิวมากพอที่จะคิดแต่งงานด้วยก็ตาม ดังจะเห็นได้จากความรู้สึกของเขมวรรณที่ผู้เขียนแสดงไว้ว่า

แม่น่าจะรู้ว่า แม่ก็มีเวรเหมือนกัน

“คุณแต่งงานกับผมนะ”

ลูกน้อย...แม่เป็นคนอย่างไรแม่จะให้ลูกตัดสินใจ เพราะเนื้อแท้แม่ มิได้ปลงใจกับคำเหล่านั้นสักเท่าไร แต่แม่ก็ปล่อยไปอย่างที่ใครๆ เขาว่า

“ไอ้เขมมันคือ ยิ่งว่าเหมือนยิ่งๆ”

คงจะใช่...เพราะใครๆ ก็เห็นพ้องต้องกันว่า

“มันจะไปไม่ไหวละน้ำ...”

แม่ก็เลยต้องทำทำให้มันไหวอย่างไรละ

(โซ่สังคม : 168)

และต่อมาเมื่อนัสนีได้แสดงให้เห็นตัวตนที่แท้จริงของเขา เขมววรรณก็ยังอดทนเป็นฝ่ายทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ทั้งที่โดยเนื้อแท้เขมววรรณเป็นผู้หญิงที่ยึดมั่นในสิทธิสตรีเป็นอย่างยิ่ง แต่เพราะไม่ต้องการให้แม่เสียใจต่อการตัดสินใจที่ผิดพลาดของตน เธอจึงต้องอดทนจนทำให้มนัสวีได้ใจคิดว่าจะครอบเขมววรรณไว้ในอำนาจของตนได้ตลอดไป

ส่วนลักษณะนิสัยที่เป็นคนเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของเขมววรรณจะเห็นได้ในตอนที่มนัสวีใช้กำลังและสิทธิในความเป็นสามีบังคับให้เธอต้องตอบสนองอารมณ์ของเขา ความไม่ยินยอมพร้อมใจทำให้เขมววรรณรู้สึกว่าเขาถูกข่มขืน เขมววรรณซึ่งพยายามอดทนต่อการเอารัดเอาเปรียบของสามีมาโดยตลอดจึงตัดสินใจอย่างเด็ดขาดที่จะไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของมนัสวีอีกต่อไป ดังที่ผู้เขียนแสดงความรู้สึกอันบ่งบอกถึงความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ของเขมววรรณในตอนนี่ว่า

ชีวิตการทำงานในโลกอิสระหญิงสาวอาจจะรู้สึกว่าตน ‘ก้าวทันโลก’ แต่...นั่นคือซีกสว่าง ทว่า...ในซีกมืด บัดนี้เขมววรรณเริ่มรู้สึกว่า ขามใดที่ความมืดเข้ามาเยือน ผู้หญิงจะถูกจองจำด้วยโซ่ตรวนอันมองไม่เห็น น่าขัน...แม้ในเรื่องที่ตนเองสุขหรือไม่สุข ผู้หญิงกลับไม่มี ทางปฏิเสธ

“มันไม่เหมือนกับบังคับให้กินข้าวสักหน่อย”

ผู้หญิง...ที่เคยกับการอบรมให้ ‘หัวอ่อน’ อาจยอมกล้ำกลืนได้หากคนที่เคยคุ้นกับเสรีภาพอย่างเขมววรรณเป็นคนที่ใครจะบังคับมิได้...ประตูยังเปิดไว้ เสียงขลุ่ยหวีหวู่ แต่หญิงสาวมิได้ใส่ใจสมองยังโลดแล่นไปเรื่อยๆ...แสงสว่างเรืองเรืองขึ้นที่หน้าต่างอะไรอย่างหนึ่ง จูดยื่นที่ใจ เขมววรรณ

“ต้องไปให้ถึงที่นั่น ตรงนี้มีค...หากถ้าเราออกเดินเสีย ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ไม่ช้าก็ถึงแสงสว่าง...”

(โซ่สังคม : 197)

หรือในตอนที่เขามววรรณถูกจับในข้อหาพิมพ์หนังสือต้องห้ามแม้จะขมขื่นต่อการเหยียบย่ำเคียดจากเพื่อนร่วมอาชีพอย่างไรความปรานี แต่เขมววรรณก็มิได้แสดงให้เห็นความอ่อนแอของเธอได้เห็นได้จากการฝ่าเถื่อนตนเองของเธอว่า

“อย่ามัวคร่ำครวญหาความปราณีจากใครเลย ยามลืมนี่ไม่มี ‘มือ’ ขึ้นมาหอก จำแต่ดิน
ที่เหยียบไว้เป็นพอ”

(โซ่สังคม : 68)

ความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวของเขมวรรณยังเห็นได้ในตอนที่เธอตัดสินใจแลกอิสรภาพของ
ตนเองกับลูกจากมนัสวีด้วยทรัพย์สินทั้งหมดที่ได้มาจากหยาดเหงื่อแรงงานของตนตามที่มนัสวี
เรียกร้อง และเมื่อมนัสวีหวนกลับมาคิดไถเงินจากเธออีกโดยใช้ลูกเป็นเครื่องต่อรองด้วยความรักลูก
ทำให้เขมวรรณตัดสินใจอย่างเด็ดขาดปิดฉากชีวิตของมนัสวีไปพร้อมกับชีวิตอันขมขื่นของเธอเพื่อ
ป้องกันมิให้มนัสวีมีโอกาสทำร้ายลูกได้อีกต่อไป

จากการวิเคราะห์ลักษณะของเขมวรรณ เห็นได้ว่าเขมวรรณเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง อดทน เชื้อ
มั่นและเป็นตัวของตัวเองแม้จะตัดสินใจผิดพลาดแต่งงานกับผู้ชายที่เห็นแก่ตัวจนทำให้เธอต้องม
ชีวิตที่ขมขื่น แต่เธอก็ไม่ยอมปล่อยให้โชครวนของสังคมมาบังคับให้เธอต้องตกเป็นทาสของสามี
เธอเป็นผู้หญิงที่หาญกล้าประกาศให้สังคมรับรู้ถึงสิทธิอันเท่าเทียมกันของชายหญิง

ธารทิพย์จากเรื่องวันที่รอคอย

เมื่อแม่และคุณลุงซึ่งเป็นสามีใหม่ของแม่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ธารทิพย์จึงต้องอยู่ใน
ความปกครองของธชาลูกชายของคุณลุง ธชาส่งธารทิพย์ไปอยู่คอนแวนต์ในประเทศฝรั่งเศสโดยไม่
สนใจคำขอร้องของเธอ เพราะต้องการแกล้งให้ธารทิพย์ได้พบกับความเหงาความว้าเหว ดังเช่นที่
เขาเคยได้รับด้วยความโกรธแค้นที่ธารทิพย์เป็นต้นเหตุทำให้เขาถูกส่งตัวไปอยู่ต่างประเทศมาก่อน
เมื่อธารทิพย์ทนความว้าเหวไม่ได้ เธอจึงหนีกลับมาเมืองไทยโดยหวังว่าธชาจะเป็นพี่ที่ดีของเธอ แต่
ธชากลับข่มขืนเธอจนเธอตั้งท้องและหลอกให้เธอกินยาขับให้แท้ง เธอจึงหนีธชาไปอยู่พาร์ตเมนต์
ที่เธอกับธชาเป็นหุ้นส่วนกัน และได้พบกับนารถที่อยู่พาร์ตเมนต์เดียวกัน ธารทิพย์เกิดความสนิท
สนมกับนารถอย่างจริงใจจึงยอมเป็นของนารถและเล่าเรื่องของเธอให้เขาฟังโดยที่เธอไม่รู้ว่านารถ
นั้นได้รู้เรื่องของเธอก่อนแล้ว เธอตั้งท้องกับนารถและตั้งใจจะบอกเขาแต่นารถได้บอกกับเธอเสีย
ก่อนว่าเขาจะแต่งงานกับเสารี เพราะในใจของนารถไม่อาจยอมรับการเคยท้องและแท้งของธารทิพย์
ได้ ทันทีที่เธอรู้ว่านารถจะแต่งงานกับเสารีธารทิพย์ตัดสินใจไม่บอกเรื่องที่เธอกำลังตั้งท้องให้เขารู้
ความผิดหวังทำให้ธารทิพย์เลือกความตายเป็นทางออกของชีวิต

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ธารทิพย์เป็นหญิงสาว อายุประมาณ 20 ปี มีลักษณะรูปร่างที่ระหง บอบบาง งดงามราวกับรูปปั้น แขนขาเรียวยาว ผิวขาวเนียนละเอียด ใบหน้าเรียวยาวได้สัดส่วนงดงาม ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของธารทิพย์ว่า

ผิวหนังที่อยู่มิห่างเห็นชัดว่านวลเนียนราวกับเนื้อแพรหรือกระเบื้อง เคลือบชนิดใส ซึ่งหากไม่ชอบเสียคงจะจับเห็นสีเลือดภายใน ผมยาวคล้ายสาหร่ายมันเลื่อม เมื่อพิจารณาใกล้ซิคเข้างเห็นชัดว่าปากคอกีว้าง ของเจ้าหล่อนสมส่วนอย่างไม่มีที่ติ

(วันที่รอคอย : 196)

ร่างระหง บาง ท่ามกลางแสงไฟ เหมือนรูปปั้น ผมยาวเป็นมันเลื่อม ทำที่ยืนระทวยงามด้วยท่วงทีของรูปปั้นชั้นเลิศ นารถพึงรับรู้ ณ บัดนี้เองว่า...ธารสวย...เป็นความสวยที่ต้องมองให้ลึกซึ้ง

(วันที่รอคอย : 234)

ธารทิพย์เป็นหญิงสาวที่เติบโตมาในครอบครัวที่มีฐานะดีแม้เธอจะมีใช้ลูกผู้ดีมาแต่กำเนิด แต่การขัดเกลาจากคอนแวนต์ซึ่งเป็นสถานศึกษาสำหรับสตรีชั้นนำของโลก ที่ธชาส่งเธอไปอยู่นั้นก็ทำให้ธารทิพย์มีบุคลิกทั้งงดงามเฉกเช่นสตรีชั้นสูง ดังที่ปรากฏในความรู้สึกของธชาว่า

หาก...ที่จะมีติดมาบ้างคือความระเหิดระหง ท่า...ที่บอกได้ว่า...แม้ตกจากจากถ้ำเคยตำราสูงส่งกับท่านก็ยังแปลกแตกต่างกัน...

(วันที่รอคอย : 153)

ในด้านลักษณะนิสัยธารทิพย์เป็นผู้หญิงที่ใจแข็ง ทะนงตน รักอิสระ คือรั้น ไม่ยอมอยู่ในอำนาจของใคร เห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยใจแข็ง ทะนงตน จะเห็นได้ว่าแม้ธชาจะพยายามใช้สมบัติที่มีอยู่เป็นเครื่องผูกมัดธารทิพย์ไว้กับเขาก็ตามแต่ก็ไม่สำเร็จ ดังเช่นในตอนที่ธชานำเครื่องเพชรซึ่งเคยเป็นของแม่ธารทิพย์มาคืนให้เธอ เพราะหวังจะใช้สมบัติเป็นเครื่องผูกมัดให้ธารทิพย์อยู่กับเขา แต่ธารทิพย์กลับปฏิเสธอย่างคนที่ไม่ทะนงตน ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เพชร...ผู้หญิงคนไหนก็ชอบเพชรทั้งนั้น ธชาคิดว่าจะได้เห็นรอยยิ้มสดใส จะได้ยินวาจาเรงรั้น แต่...ธรามองนิ่ง ก่อนจะเงยสบตา เธอเลียนท่าเฉยเมยเขาได้สนิท

“แต่เงินที่ซื้อไม่ใช่ของเราค่ะ คุณลุงท่านซื้อให้แม่ประดับเกียรติยศของท่านแม่ก็ประดับแล้ว บำรุงเกียรติยศให้แล้ว ก็...เท่านั้น”

ประโยคท้ายเรียบเกินกว่าจะคิดเป็นการแค้น

“นั่นละมันเป็นเกียรติยศของเธอด้วย เอาไปซิ”

ทำยักไหล่อย่างนั้นมิใช่ท่าของ ‘กุลสตรี’ แน่แต่ธรรทำ

“ไม่ใช่เกียรติของฉันหรอกค่ะ เราคนละนามสกุลกัน!”

(วันที่รอคอย : 155)

หรือในตอนที่เราตั้งใจจะบอกกับนารถว่าเรากำลังจะมีลูกกับเขา แต่นารถกลับบอกเธอเสียก่อนว่าเขาจะแต่งงานกับเสาริ ธรรทิพย์จึงไม่ยอมบอกนารถอีกต่อไป เธอตัดสินใจเด็ดเดี่ยวอย่างคนใจแข็งทะนงตนด้วยการเลือกความตายเป็นทางออกของชีวิตเพื่อหลีกเลี่ยงให้นารถแต่งงานกับเสาริ

ส่วนลักษณะนิสัยคือธรร รักริสระ ของธรรทิพย์นั้นจะเห็นได้จากความเป็นคนที่หัวแข็ง ไม่ยอมอยู่ในอำนาจของใคร ดังที่ปรากฏในคำพูดของธรรที่กล่าวถึงอุปนิสัยของธรรทิพย์ว่า

“เขาเป็นเด็กหัวแข็ง ปกครองยาก แต่ก็ใช่น้องคนเดียวของผม...”

(วันที่รอคอย : 323)

และจากทัศนคติของคุณรา ซึ่งเป็นเพื่อนกับแม่ของธรรทิพย์และมีความใกล้ชิดเป็นพิเศษกับธรรทิพย์

“ธรรเป็นเด็กดี หุนหันพลันแล่น รักริสระ คุมยาก...”

(วันที่รอคอย : 271)

ความดีธรร รักริสระของธรรทิพย์ จะเห็นได้อย่างเด่นชัดในเหตุการณ์ตอนที่ธรรส่งเธอไปอยู่โรงเรียนประจำในต่างประเทศและปล่อยให้เธอต้องอยู่กับความโดดเดี่ยวอ้างว้างอย่างไม่มีกำหนดกลับไม่มีใครสนใจถามทุกข์สุข ธรรทิพย์รู้สึกเหมือนคนที่ต้องติดคุกเธอจึงเรียกร้องหาอิสระภาพ เมื่อธรรปฏิเสธคำอ้อนวอนของเธอ ธรรทิพย์จึงหาทางหนีกลับเมืองไทยด้วยตัวเอง ธรรทิพย์หวังว่าเมื่อกลับมาแล้วธรรคงเป็นพี่ที่ดีของเธอ แต่เมื่อธรรไม่ทำตนเป็นพี่ที่ดีดังที่หวังกลับทำร้ายเธอ

ด้วยการข่มขืนจนเธอตั้งท้องและหลอกให้เธอกินยาขับให้แท้งธารทียก็หนีออกมาอยู่ที่อพาร์ทเมนต์ตามลำพัง เพราะเธอไม่ต้องการตกอยู่ในอำนาจของธชา ดังที่เธอบอกกับนารดว่า

“ฉันบอกแล้ว ฉันไม่ชอบเป็นปักษีจำกรง”

(วันที่รอกอย : 332)

และยังเห็นได้จากพฤติกรรมที่ต่อต้านที่แสดงออกต่อหน้าคุณนราในตอนที่คุณนราบอกกับธารทียว่า ธชาฝากเธอให้เดินทางไปฝรั่งเศสกับคุณนราด้วยหวังจะดูปฏิกิริยาของธารทีย แต่เมื่อธารทียรู้ทันความต้องการของคุณนราเธอก็กลับทำให้คุณนราผิดหวัง ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ท่าของธารในชั้นแรกคล้ายจะระเบิดออกมาอย่างรุนแรง ซึ่งคุณนราก็เฝ้ามองดูปรารถนาจะได้เห็นภาพนั้น ทว่า...ท้ายสุด...ดวงตาคุณนราฉายรอยพิศวง นารดแทบอยากตบหลังพอมบางนั้นแล้วพบว่า

“เก่ง...ธาร...เก่งมาก”

เธอก็เหมือนเขาแหละ หากรู้ว่าคุณนรา ‘ต้องการ’ อะไร ก็รู้ว่าจะอะไรจะทำให้เธอสมความต้องการ!...

(วันที่รอกอย : 313)

หรือจากคำพูดของธารที่ปฏิเสธการใช้ชีวิตอยู่อย่างเงียบๆ ตามที่ธชา ต้องการดังที่เธอเล่าให้นารดฟังว่า

“เขาไม่ชอบให้ฉันทำอะไรเลยล่ะ เขาว่า...”

อีกแล้ว...ทั้งที่ทำ น้ำเสียง มีแววมัวหม่น

“ฉันควรอยู่เงียบๆ ฉันไม่ใช่ต้นไม้ที่ใครจะได้มีอาหารแล้วก็เติบโต แก่...หมดเวลา...”

คนพูดชักโหล่ ท่วงท่าแปลกตา

“ฉันไม่อยากจะทะเลาะโลกกะลา ฉันควรมีประโยชน์บ้าง”

(วันที่รอกอย : 107)

ด้วยความที่เป็นคนใจแข็ง ทะนงตน ดื้อรั้น รักอิสระ ดังกล่าว เธอจึงไม่ยอมให้ธชามีอำนาจเหนือเธอ แม้ธชาจะใช้ทรัพย์สินสมบัติมากมายเพื่อหวังผูกมัดเธอก็ตาม และเมื่อเธอต้องสูญเสีย

ความหวังจากผู้ชายที่เธอรักไป ชารทิพย์ก็ตัดสินใจเลือกความตายให้กับตนเองดีกว่าที่จะอยู่อย่าง
อ้างว้างโดดเดี่ยว

กบจากเรื่องสองชีวิต

กบเป็นเด็กสาวที่เติบโตมาในครอบครัว ที่เต็มไปด้วยความรักความอบอุ่น พ่อแม่มีฐานะ
ร่ำรวย กบจึงได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดี แต่ชีวิตในสถานศึกษาถูกกลืนถูกโดดเดี่ยวจากเพื่อนๆ เพราะ
ความพร้อมที่มีมากเกินไปซึ่งต่างจากเพื่อนๆ ส่วนใหญ่ที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหา กบเป็นเด็กสาว
ที่มีจิตใจอ่อนไหวและชอบเอาชนะ เธอจึงพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ด้วยการทำทุกอย่างเช่น
เดียวกับที่เพื่อนๆ ทำ เพียงเพื่อหวังจะให้ตนเป็นที่ยอมรับของทุกคน ความเขลาต่อชีวิตเช่นนี้ทำให้
กบเด็กสาวที่เคยน่ารักของพ่อแม่กลายเป็นเด็กสาวใจแตกที่ชอบหนีเรียนไปมั่วสุมกับเพื่อน ดื่มเหล้า
เสพยา และมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายจนเกิดตั้งท้องขึ้นมา กบแก้ปัญหาของตนด้วยการทำแท้งกับ
หมอเถื่อนจนเกือบเอาชีวิตไม่รอด พฤติกรรมใฝ่ต่ำของกบทำให้ครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรัก
ความอบอุ่นต้องล่มสลายลงเมื่อพ่อแม่ต่างรับการกระทำของกบไม่ได้ พ่อโทษว่าเป็นความผิดของแม่
ที่ไม่ดูแลกบอย่างใกล้ชิด ความอับอายผิดหวังจึงทำให้เกิดการหย่าร้างขึ้น พ่อหนีไปอยู่ต่างประเทศ
และแม่ก็กินยาหวังฆ่าตัวตายแต่หมอได้ช่วยชีวิตไว้ทัน ความไม่สนใจใยดีของพ่อแม่ทำให้กบหวน
กับไปมีพฤติกรรมซ้ารอยเดิมจนตั้งท้องอีกเพราะถูกข่มขืน ด้วยทวิฏกบยอมประจานตัวเองด้วยการ
อุ้มท้องจนให้กำเนิดลูกที่ไม่สมบูรณ์ กบไม่มีพ่อแม่คอยเอาใจใส่ดูแลนอกจากคนรับใช้ในบ้าน
ความอ้างว้างขาดที่ปรึกษา และการต้องรับสภาพความเป็นแม่ในวัยอันไม่ควรควรทำให้กบเครียดจน
ต้องพึ่งยาเสพติด กบคิดยามากขึ้นและขาดสติจนหาทางออกให้ตนเองด้วย การฆ่าตัวตายไปพร้อมกับ
ลูกของเธอ

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

กบเป็นเด็กสาววัยแรกรุ่นอายุประมาณ 14 ปีเศษ มีลักษณะรูปร่างผอมบาง แขนขายาว
แก้งก้าง ผิวพรรณขาวเนียนละเอียด ผมยาวหยักศก ดวงตาขาวรีสีดำสนิท ใบหน้าเรียวชูปแต่ได้
สัดส่วนที่งดงาม ดังที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของกบไว้ดังนี้

ใบหน้าผอมชูป มีเกล้าว่าความงามกำลังจะเริ่มเบ่งบานเพราะริมฝีปาก จมูก และดวงตา
ยาวรีรับกันอย่างน่าพิศวง เพียงแต่บัดนี้ดวงหน้านั้นสีแดงอาการเคร่งคิอย่างหนัก

(สองชีวิต : 1)

ดวงหน้าอันมีละอองน้ำเกาะพราว ขาว ใส รวกับงานเนื้อดี ขนตาที่เปียกน้ำเป็นแพ

ขับให้ดวงตาดำเป็นมัน แขน ขา ส่วนที่พันผ้าเช็ดตัวแก้ง ก้างหางามเสลา

(สองชีวิต : 13)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม กบเป็นเด็กสาวที่เกิด และเติบโตมาในครอบครัวผู้ดีเก่าซึ่งมีฐานะร่ำรวย พ่อเป็นนักธุรกิจที่มีชื่อเสียง และแม่ก็เป็นนักสังคมสงเคราะห์เป็นที่รู้จักของสังคมในระดับสูง กบจึงเป็นเด็กสาวที่มีชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมดี ส่วนในด้านการศึกษานั้น กบเป็นนักศึกษาในโรงเรียนพาณิชย์ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งแต่กบไม่ค่อยสนใจการเรียนมักจะหนีเที่ยวอยู่บ่อยๆ ในที่สุดก็ไม่สำเร็จการศึกษา เพราะการประพฤติดนไปไปในทางที่ไม่เหมาะสม

ในด้านลักษณะนิสัยนั้นกล่าวได้ว่า กบเป็นคนที่ฉ้อฉล เอาแต่ใจตนเอง มีจิตใจที่อ่อนไหว ชอบเอาชนะ เห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยฉ้อฉลเอาแต่ใจตนเอง เห็นได้จากพฤติกรรมที่ขาดความซื่อสัตย์ ชอบทำอะไรตามใจตนเองขาดความเกรงใจผู้อื่นเมื่อต้องการสิ่งใดกบจะต้องทำให้ได้ดังที่ใจของตนต้องการ เช่น ในตอนที่ต้องการขับรถไปโรงเรียนด้วยตนเองเมื่อนายถมคนขับรถจะคัดค้านโดยพูดถึงความไม่เหมาะสมของคุณแม่แต่กบก็ไม่ฟังยังฉ้อฉลที่จะขับรถไปโรงเรียนด้วยตนเองให้ได้ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอนนี่ว่า

“คุณแม่รู้เข้าจะว่ายังไง?”

“แหม...ก็นายถมอย่าปากสว่าง”

“เดี๋ยวท่านกลับมาต้อง”

“รู้ๆ” คนพูดทำหน้าตาเฉย

“ไม่เป็นไรหรอก!”

(สองชีวิต : 225)

และเมื่ออาจารย์ในโรงเรียนสั่งห้ามไม่ให้กบบรรดาโรงเรียนอีก เพราะเห็นว่ากบอายุยังน้อย กบก็นำรถไปฝากไว้ที่ปั๊มน้ำมันใกล้ๆ โรงเรียนแทนการขับเข้าไปในบริเวณโรงเรียนเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินจากอาจารย์

หรือในตอนที่มีแม่มาเตือนให้รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดเพราะเห็นว่ากบใช้เงินเกินตัว อยู่เสมอแต่กบกลับบอกกับแม่มาว่า “อย่ายุ่งนำไว้ลูกเต้าของตัวเองค่อยดู” (สองชีวิต:168) ซึ่งนอกจากจะไม่ยอมฟังแล้วกบยังสั่งให้แม่มาเลิกเบิกเงินค่าใช้จ่ายของเธอจากผู้เป็นแม่เตรียมไว้ให้เธอด้วย และเมื่อเงินขาดมือกบก็นำสิ่งของมีค่าในบ้านไปขายโดยไม่ยอมฟังคำห้ามปรามของใครเลย

“คุณแม่รู้เข้าจะว่ายังไง?”
 “หมดบ้านเมื่อไหร่ก็ต้องรู้จนได้แหละ”
 “คุณไม่ส่งสารท่านบ้างเลยหรือไงคะ?”
 “แล้วใครส่งสารฉันมั่ง?”

(สองชีวิต : 254)

ส่วนลักษณะนิสัยเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหวชอบเอาชนะเห็นได้จากการประทุติตนที่เหลวแหลกของกบนั้น เกิดจากความต้องการเอาชนะคำสบประมาทของเพื่อน และความต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มิใช่เกิดจากการประชดชีวิตเช่นคนที่มีความทุกข์ทางบ้านเหมือนคนอื่นๆ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาดังนี้

“มันพวกผู้ดีผิวบางไว้ย”
 เพื่อนๆ มักแยกเธอออกไปโดดเดี่ยวเสมอ
 “ทำอย่างพวกเราไม่ได้หรอกวะ”
 เพียงแค่นี้เด็กสาวก็แปรเข้าไป
 “ทำไมวะ จะทำไมได้?”
 นั่นคือจุดเริ่มต้น ถ้าเพื่อนทำได้ ทำไม ‘เรา’ จะทำไมไม่ได้

(สองชีวิต : 39)

และเมื่อกบดำเนินชีวิตของตนผิดพลาดจนทำให้พ่อแม่ไม่ยอมให้อภัยกลับซ้ำเติมด้วยความเยินยอหมายมั่นทำให้กบรู้สึกว่าคุณค่าตนถูกตัดขาดจากความรักของพ่อแม่ จิตใจที่อ่อนไหวทำให้กบหันกลับไปประทุติตนเช่นเดิมเพียงเพราะความต้องการที่จะเอาชนะด้วยทิวิของตน ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของกบในตอนนีไว้วว่า

...หากหาใครรักไม่ได้ ให้เขารู้สึก ‘เกลียด’ บ้างก็ยังดี เพราะเป็นวิธีที่น่าจะสาเกะใจ

(สองชีวิต : 215)

ด้วยความเป็นคนคือรักเอาแต่ใจตนเองอีกทั้งมีความอ่อนไหวชอบเอาชนะจึงทำให้กับดำเนินชีวิตผิดพลาดไปอย่างน่าเสียดายทั้งที่เธอเกิดมาในครอบครัวที่อบอุ่นสมบูรณ์พร้อม ความอ่อนไหว ชอบเอาชนะ ทำให้กับไม่เป็นตัวของตัวเองตกเป็นทาสของสิ่งแวดล้อมจนในที่สุดเธอก็ต้องจบชีวิตลงไปอย่างน่าอนาถพร้อมกับความล่มสลายของครอบครัวอันอบอุ่น

นกลัยจากเรื่องรักหลง

เมื่อผู้เป็นพ่อเสียชีวิต นกลัยตัดสินใจลาออกจากมหาวิทยาลัยเพื่อให้แม่เก็บเงินไว้เป็นค่ารักษาอาการป่วยของน้องสาวคู่แฝดที่มีปัญหาเกี่ยวกับไต แต่การตัดสินใจเช่นนั้นกลับทำให้อมรัสคนรักของเธอเข้าใจผิดเมื่ออมรัสใช้อารมณ์เหนือเหตุผลนกลัยจึงปล่อยให้เขาเข้าใจผิดว่าเธอจะไปเป็นเมียน้อยเศรษฐี ความรักของคนทั้งสองจึงร้าวสลายลง แล้ววันหนึ่งนกลัยก็ต้องเดินทางไปทีเกาะแก้วเพื่อร่วมงานฉลองหมั้นของน้องโดยที่เธอไม่รู้ว่าคู่หมั้นของน้องคืออมรัสเมื่อเผชิญหน้ากับเขา เธอเริ่มระแวงว่าอมรัสอาจจะใช้น้องและแม่เป็นเครื่องมือแก้แค้นเธอจนนกลัยจึงตั้งใจจะไม่ยอมพบกับอมรัสอีกในขณะที่เดียวกันเธอก็พยายามทำหน้าที่ของพี่ที่ดีด้วยการสละไตข้างหนึ่งให้น้อง หลังการผ่าตัดนกลัยเดินทางไปทำงานต่างประเทศเพื่อตัดปัญหาการพบกับอมรัสอีก แต่อมรัสก็ใช้อำนาจเงินของตนทำให้นกลัยต้องกลับมาที่เกาะแก้วอีกครั้งโดยให้เธอมาทำข่าวประชาสัมพันธ์ไข่มุกของเกาะแก้ว ในระหว่างทำงานอมรัสได้รับข่าวอัศวินลูกชายของตนหนีไป นกลัยจึงตามอมรัสเข้ากรุงเทพฯ เพื่อช่วยเขาตามหาอัศวิน เมื่อพบอัศวินแล้วนกลัยพยายามปรับความเข้าใจกับอัศวินจนอัศวินยอมรับปากที่จะดูแลนกนาคันต์แทนเธอ นกลัยหวังว่าจะไม่ต้องเดินทางไปทีเกาะแก้วอีก แต่ข่าวเกาะแก้วถูกปล้นทำให้นกลัยต้องกลับไปอีกครั้งเพราะความเป็นห่วงต่อทุกคน นกลัยช่วยอมรัสติดตามไข่มุกที่ถูกปล้นไปกลับคืนมาได้ทั้งหมด แต่เธอก็ต้องบาดเจ็บสาหัส อมรัสตั้งใจจะไม่ยอมปล่อยนกลัยไปอีก แต่นกลัยก็ทำหน้าที่ของพี่ที่ดีเช่นเคย เธอไม่ยอมให้ออกาสอมรัสและเตือนให้เขารับผิดชอบต่อนกนาคันต์ อมรัสไม่มีทางเลือกเขาต้องยอมรับการตัดสินใจของนกลัยในที่สุด

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

นกลัยเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องซึ่งผู้เขียนกำหนดให้เธอเป็นหญิงสาวอายุประมาณ 20 ปีเศษ มีหน้าตาที่งดงาม รูปร่างเพรียว ระหง และบุคลิกลักษณะเป็นคนฉลาด เข้มแข็ง ดังที่ผู้เขียนแสดงลักษณะของนกลัยผ่านความรู้สึกของอมรัสไว้ดังนี้

ชายหนุ่มเปิดประตูโครมตามหลัง ราวกับจะใช้ความแรงเป็นเครื่องระบายอารมณ์
เจ้าตัวย่นพิงประตู หายใจแรงเร็ว ในโทสะอันแรงกล้า ความร้าวรานละม้ายจะแปลบปลาบ
ต่อเมื่อค่อยๆ หลับตาลง ‘โลก’ ตรงหน้าพลันหาย สาวน้อยร่างระหง ผมยาราวสาหร่ายทะเล

ปรากฏ

ดวงหน้าเรียว คีร์ม มีขาว

ดาคม ฉลาด มีไอชื่อ

เจรจาหลักแหลม ขอกย้อน ไม่อ่อนโยนจนเกือบอ่อนแอ

(รักหลง : 20)

ส่วนในด้านชาติกำเนิด ฐานะทางสังคม ผู้เขียนมิได้แสดงไว้ให้เห็นเด่นชัด นอกจากภูมิหลังที่พอจะบอกได้ว่าเธอเป็นเผ่าผู้พิ และมีการศึกษาถึงระดับมหาวิทยาลัย แต่เมื่อพ่อซึ่งเป็นผู้นำของครอบครัวเสียชีวิตนภลัยก็ลาออกจากมหาวิทยาลัยเพราะทางบ้านมีปัญหาในด้านการเงิน นภลัยใช้ความสามารถส่วนตัวที่มีอยู่ทำงานเป็นช่างภาพอิสระเพื่อเลี้ยงดูตนเอง

ในด้านลักษณะนิสัยนภลัยเป็นคนที่ใจแข็ง มีทิฐิ รักศักดิ์ศรี รักอิสระเป็นตัวของตัวเอง เห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

ลักษณะนิสัยใจแข็ง มีทิฐิ รักศักดิ์ศรี เห็นได้จากพฤติกรรมที่เป็นคนเก็บความรู้สึก อุดทนต่อสู้กับชีวิต ไม่ว่าจะความล้มเหลวในชีวิต ความร้ายสลายจากความรัก ความทุกข์ทางกายทางใจ นภลัยจะซ่อนไว้ภายใต้ที่ท่าของคนที่เข้มแข็ง อุดทน ไม่มองนังใจผู้ใด ดังจะเห็นได้จากคำบรรยายของผู้เขียนในตอนหนึ่งว่า

หลายครั้งนภลัยเคยอ่อนล้า หลายหนเธออยากจะทอดชีวิตให้ล่องไหล หากความอหังการแห่งตนทำให้เธอ

...ทนฝืน ยืนชีพ มุ่งมั่น

มิให้ ใครหยั่น เหยียดได้

ชนะ ฤาพ่ายแพ้ รู้แก้ไข

มิให้ใคร รู้ทัน ความพંગินท์...

ในความเล็ก บาง เธอแสดงธาตุทรหดให้เพื่อนร่วมงานประจักษ์ตลอดมา

“งานคือเกียรติยศ” นภลัยสอนตนเอง เธอจะ ‘พંગินท์’ ในอะไรก็ได้ยกเว้น...งาน!

(รักหลง : 202-203)

หลายครั้งที่นภลัยแสดงให้เห็นความใจแข็งของเธอ เช่นการออกไปทำข่าวชายแดนโดยไม่หวั่นต่ออันตรายทั้งที่เธอเป็นผู้หญิงคนเดียวในคณะนักข่าวที่ไปด้วยกัน เธอเสี่ยงตายเพื่อให้ได้รูป

ที่ดีที่สุดโดยมิได้คำนึงถึงความเป็นความตายของตน หรือในตอนที่เธอต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อผ่าตัด
สละไตข้างหนึ่งให้กับนภกานต์ผู้เป็นน้องสาวทั้งๆที่เธอกำลังอยู่ในอาการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ
แต่นภกานต์ก็ฝืนตนเองซ่อนอาการเจ็บปวดไม่ให้ใครเห็นเพราะทฐิที่คิดว่าอมรัสเอาใจใส่ต่อเธอก็
เพราะกลัวว่าเธอจะไม่ช่วยนภกานต์เท่านั้น ความใจแข็งและทฐิทำให้เธอไม่ยอมพักฟื้นร่างกายภาย
หลังการผ่าตัด เมื่อออกจากโรงพยาบาลเธอก็เดินทางไปทำงานที่ต่างประเทศทันทีเพื่อตัดปัญหาไม่
ให้อมรัสมายุ่งเกี่ยวกับเธออีก

ความใจแข็งมีทฐิของนภกานต์ ยังเห็นได้จากกรณีที่เธอปล่อยให้อมรัสเข้าใจผิดคิดว่าที่เธอ
ลาออกจากมหาวิทยาลัยก็เพราะจะไปเป็นเมียร้อยเสริมฐิ อมรัสจึงคิดว่าเธอเป็นผู้หญิงที่เห็นแก่เงิน
เขาจึงมูมานะสร้างตัวขึ้นมาจนร่ำรวยเพื่อหวังจะแก้แค้นเธอแต่เมื่อเหตุการณ์ชักนำไปให้คนทั้งสองต้อง
กลับมาพบกันอีกทั้งคู่ต่างก็รู้ใจตนว่ายังรักอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ ในขณะที่อมรัสพยายามทำทุกอย่างเพื่อให้
ได้นภกานต์กลับคืนมา นภกานต์กลับเป็นฝ่ายพยายามเดินออกจากชีวิตของอมรัสโดยซ่อนความรู้สึก
อันแท้จริงของตนไว้ภายใต้ที่ท่าไม่สนใจใยดีต่อเขาแม้แต่น้อย ทั้งนี้เพราะเธอต้องการเสียสละให้
นภกานต์น้องสาวของเธอได้แต่งงานกับอมรัส

ส่วนลักษณะนิสัยรักอิสระ เป็นตัวของตัวเองเห็นได้จากการที่นภกานต์ชอบใช้ชีวิตอย่าง
โดดเดี่ยวตามลำพัง ไม่ชอบชีวิตการมีครอบครัว แม้เธอจะเคยมีความรักกับอมรัสแต่เมื่อเขาเอาแต่ใจ
ตนเองไร้เหตุผล นภกานต์ก็ยอมตัดใจจากปล่อยให้เขาเข้าใจเธอผิดตลอดมาและเมื่อเหตุการณ์ทำให้เขา
และเธอต้องกลับมาพบกันอีก เธอก็ยังคงเลือกความอิสระให้กับตนเอง ทั้งที่ในใจของเธอยังมีอมรัส
อยู่ตลอดกาลก็ตาม ดังที่เธอแสดงความรู้สึกของตนว่า

“กรอบของสังคมอาจจะบังคับคนอื่นได้แต่ไม่ใช่ฉัน ครอบครัว...”

วิธีออกเสียงคล้ายหย้น “ฉันไม่ต้องการให้ใครมาครอบ หรือแม้แต่จะครอบใครไม่มีอะไร
สำคัญ ถ้าจะรักความเป็นอิสระ”

(รักหลง : 526)

ความเป็นคนรักอิสระของนภกานต์ยังเห็นได้จากคำพูดของเธอที่บอกกับผู้เป็นแม่ว่า

“นกไม่ชอบที่มีดๆ เวลานกตาย แม่อย่าเอานกใส่โลงมีดๆ แล้วฝังดินนะ เอานกไปทิ้ง
บนภูเขา หรือทะเลก็ได้ มันเป็นอิสระดี”

(รักหลง : 159)

และด้วยอุปนิสัยที่รักความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง นกยักษ์จึงมีความดีใจที่ได้อยู่ในตนเอง ไม่ชอบให้ใครมาบังคับ เธอมักจะทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับความต้องการของผู้อื่นเสมอ ดังที่ปรากฏในความคิดของคุณนภาผู้เป็นแม่ว่า

นกยักษ์รักความเป็นอิสระยิ่งนัก สิ่งใดที่ใครบอกว่า ‘ต้อง’ เธอจะตอบทันที ‘ไม่’ ผู้เป็นมารดาเคยสงสัย “หัวใจนกยักษ์ไม่รู้ทำด้วยอะไร?”

หากใครเล่าจะรู้จักนกยักษ์จริง ผู้เป็นมารดา ผู้เป็นน้อง ‘รู้’ เท่ากัน เมื่อใดที่นกยักษ์ปิดปาก เมื่อนั้นต่อให้เอาไปบั่นคอ เธอก็จะนิ่งยอมรับสิ่งที่เกิดกับตน โดยคุณ

(รักลวง : 159)

ด้วยความเข้มแข็ง เชื่อมั่นตนเอง รักอิสระ นกยักษ์จึงไม่ยอมให้ใครมาบังคับเธอได้ แม้เธอจะยังคงรักอมรรัสแต่เมื่อเขาคือคู่หมั้นของนกนางนาคเธอก็ตัดใจจากหลักทางให้น้องทั้งที่อมรรัสพยายามทุกวิถีทางที่จะเหนี่ยวรั้งเธอไว้ แต่ในที่สุดนกยักษ์ก็จากไป เธอจึงเปรียบเสมือนควั่นที่ลอยอยู่ในท้องฟ้าไม่มีใครจับต้องได้ดังชื่อของเธอ

มิราจากเรื่องรอยอินทร์

มิราเป็นผู้หญิงไทยที่ทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การกาชาดสากล ซึ่งต้องออกทำงานในถิ่นกันดารของประเทศต่างๆ ทั่วโลก แต่การได้พบเห็นการเอารัดเอาเปรียบ ความทารุณโหดร้ายจากน้ำมือของมนุษย์ด้วยกันอยู่บ่อยๆ ทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายจึงลาออกจากงานมาพักผ่อนในกรุงเทพฯ ในระหว่างนั้น ภริบุตรชายของคุณน้ำได้ชวนเธอไปเที่ยวที่ค่ายกองกำลังกู้ชาติเวียงสรองของเจ้ารอยอินทร์ เมื่อเธอได้สัมผัสกับค่ายนี้ความเคยชินกับหน้าที่เก่าและจิตใจที่อ่อนโยนทำให้เธอเกิดความผูกพันและอยากช่วยเหลือ แต่เธอก็มีอคติกับเจ้ารอยอินทร์ ต่อมาเธอยอมรับเจ้ารอยอินทร์ที่มีภาระหนักต่อการกู้ชาติบ้านเมืองแต่เขาก็ไม่ย่อท้อต่อภาระหน้าที่เหล่านั้น อิทธิพลของความรักทำให้วิถีชีวิตของมิราเปลี่ยนไป เธอไม่ยอมกลับกรุงเทพฯ และพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อชาวเวียงสรองทั้งที่ชีวิตของเธอที่กรุงเทพฯ มีแต่ความสะดวกสบาย เมื่อเจ้ารอยอินทร์สิ้นพระชนม์ลง ทำให้มิราเกิดความรู้สึกว่าจะต้องต่อสู้เพื่อชาวเวียงสรอง และแก้แค้นแทนเจ้ารอยอินทร์ มิราจึงเป็นชาวเวียงสรองเต็มตัวในฐานะเจ้านางหลวงของชาวเวียงสรองเพื่อสืบสานอุดมการณ์ของเจ้ารอยอินทร์ต่อไป

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

มีราเป็นหญิงสาวอายุประมาณ 20 ปีเศษ ลักษณะรูปร่างเป็นคนระหง บอบบาง ใบหน้าเรียวซูบ ผมหักศกเป็นลอนดัดสั้น ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของมีราผ่านความรู้สึกของคุณภาณีไว้ในตอนหนึ่งดังนี้

คุณภาณีมองหลานสาว...รูปหน้าเรียว ซูบ ผมหักศกทำให้ดูละม้ายคล้ายหนุ่มน้อย ยังชุดสีทึบยาวรัดเอวด้วยเข็มขัดผ้าห่มสไบมากด้วยกระเป๋าสารพัดบนตัวเสื้อ และยังป้ายภาษาอังกฤษปิดบนแขน ส่วนที่พื้นมือคือสร้อยแขวนป้ายชื่อแบบทหารมองเท่าไรก็ไม่ค่อยเป็นผู้หญิง

(รอยอินทร์ : 31)

สำหรับชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมของมีรานั้น ผู้เขียนแสดงให้เห็นภูมิหลังของมีราว่าเป็นหญิงสาวที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะดีและต่อมามีรายได้พาเธอไปใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศเธอจึงได้รับการศึกษาจากต่างประเทศและทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การกาชาดสากลหน้าที่การงานในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ระดับโลกทำให้มีราเป็นที่รู้จักในวงการทูตของประเทศต่างๆ ไม่น้อยเพราะเธอต้องเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกอยู่เสมอ

มีราเป็นหญิงสาวที่เข้มแข็งเชื่อมั่นในตนเอง มีจิตใจอ่อนโยน เสียสละและเป็นคนตรง ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนเข้มแข็ง เชื่อมั่นในตนเอง เห็นได้จากการทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่ขององค์การกาชาดสากลของมีรา ซึ่งเธอเล่าให้จ้อยฟังว่า

“ตรงไหนเขาอยู่กันดีๆ มีสุขสบายพวกเราไม่ได้โผล่หน้าเข้าไปหรอก แต่ถ้าเขารบกัน ดอดอยากจนล้มตายกัน เขาถึงจะเชิญเราเข้าไป ฉะนั้น ถ้าจะพูดให้เต็มๆ ต้องพูดว่าฉันอยู่บ้านนอกของเมืองนอก”

(รอยอินทร์ : 267)

งานในหน้าที่ของมีราเป็นงานที่ต้องอาศัยความเสียสละอดทนและมีจิตใจที่กล้าหาญ เพราะต้องเดินทางไปในถิ่นกันดารทั่วโลกเพื่อช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากทั้งจากภัยธรรมชาติและภัยสงคราม ต้องเผชิญกับความยากลำบากและอันตรายต่างๆ แต่มีราก็ทรหด อดทนไม่แพ้ผู้ชาย ดังที่ผู้เขียนบรรยายให้เห็นถึงความเข้มแข็ง กล้าหาญของมีราว่า

ชีวิตการทำงานที่ผ่านมา มิราทรหดไม่ผิดผู้ชาย ขณะที่บุคคลบางคณะ ‘เดินป่า’ เพื่อ
รบ คณะเธอเดินป่าด้วยอาวุธมีแค่มีดผ่าตัด เข็มฉีดยา และ บางครั้งก็รีบร้อน เพราะ
“คนในหมู่บ้านจะคลอด” คนมาส่งข่าวอิดโรยเพราะรีบร้อน...

(รอยอินทร์ : 240)

ส่วนลักษณะนิสัยเป็นคนอ่อนโยน มีเมตตา นั้น เห็นได้จากการเป็นคนที่มีใจดี และความ
ห่วงใยที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ที่ต้องพบกับความทุกข์ยาก หิวโหย อันเกิดจากภัยสงคราม ทั้งนี้จะเห็นได้
จากการทำงานในฐานะนักสังคมสงเคราะห์สากลของมิรานั่น เกิดจากจิตสำนึกของคนที่มีจิตใจอัน
อ่อนโยนมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์โดยไม่แยกเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของเธอทั้งหลายที่มิราเป็นคนมีฐานะดี
สามารถที่จะมีชีวิตที่สุขสบายได้แต่เธอก็เลือกการทำงานช่วยสงเคราะห์ผู้อื่น ด้วยเหตุผลดังที่ผู้เขียน
บรรยายไว้ว่า

มิรา รักงานที่ตนเองทำอยู่นักด้วยเหตุผลของเธอคือ

“ถ้าเราสามารถหยิบอาหารจากซีกโลกอันเหลือเฟือไปให้อีกซีก
โลกที่ขาดแคลนได้เราก็คควรทำ”

(รอยอินทร์ : 24)

สำหรับลักษณะนิสัยเป็นคนตรงของมิรานั่น จะเห็นได้จากพฤติกรรมของมิราที่เป็นคน
เปิดเผยจริงใจ สิ่งใดที่เธอไม่พอใจ สิ่งใดที่เธอไม่ชอบ มิราจะไม่เสแสร้งเพื่อเอาใจใคร เช่นเมื่อมิรา
รู้จักกับเจ้ารอยอินทร์เธอก็เปิดเผยกับเขาโดยตรงไปตรงมาว่าเธอเกลียดสงครามแต่ในขณะเดียวกัน
เธอก็ยอมรับบทบาทในฐานะผู้นำสงครามของเจ้ารอยอินทร์ได้อย่างคนที่ยอมรับในเหตุผลของผู้อื่น
ดังที่เธอบอกกับเจ้ารอยอินทร์ว่า

“ฉันมีเหตุผลส่วนตัวที่จะเกลียดสงคราม คุณมีเหตุผลส่วนตัวในการทำสงคราม
เหตุผลของแต่ละคนเป็นเรื่องเฉพาะตัว จะเอาเหตุผลของคนหนึ่งไปตัดสินอีกคนหนึ่งไม่ได้
ฉันรู้...” เธอถอนใจ

(รอยอินทร์ : 174)

มิราเป็นผู้หญิงที่มีอุดมการณ์มั่นคง รู้ตัวเสมอว่าควรทำอะไร เพื่อใคร และเมื่อใด จะเห็น
ได้จากการอุทิศตนให้กับผู้ยากไร้ทั้งในถิ่นทุรกันดารและผู้ลี้ภัยในค่ายผู้อพยพจากภัยสงครามโดยมิ

ได้แบ่งเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ อีกทั้งรู้จักแบ่งแยกความรู้สึกส่วนตัวออกจากหน้าที่ แม้จะเกลียดสงคราม แต่เธอก็ยอมรับในบทบาทของผู้อื่น

เปรมาจากเรื่องสะพานดาว

เปรมาหรือปูเป้ เป็นบุตรสาวของนายชาญประธานกรรมการธนาคารแห่งหนึ่ง เพราะความดีอันเธอใส่ใจตนเองเธอกับพ่อจึงมีความขัดแย้งกันเสมอ โดยเฉพาะเรื่องคู่รักของเธอ ความขัดแย้งที่รุนแรงคือเธอต้องการแต่งงานกับคนรักของเธอแต่พ่อไม่เห็นด้วยจึงส่งเธอไปอยู่ต่างประเทศ พ่อของเธอมักจะมองว่าผู้ชายที่เข้ามาในชีวิตของเธอนั้นหวังสมบัติเท่านั้น จึงคิดหาผู้ครองให้เปรมาด้วยตนเอง ต่อมาเธอได้พบกับจักรชายหนุ่มหน้าตาเหมือนชาวตะวันตก จักรทำงานอยู่ในโรงแรมแห่งหนึ่งและมีฐานะเป็นลูกเลี้ยงของมิสเตอร์ลาร์ฟเจ้าหน้าที่ระดับสูงของโรงแรม แม้เปรมาจะเป็นสาวสังคมชื่อดังแต่จักรก็ให้ความสนใจเพียงแค่เป็นลูกค้าคนหนึ่งของโรงแรมเท่านั้น อีกทั้งยังปฏิเสธการเดินแบบคู่กับเปรมาอีกด้วย ความเป็นคนติดดินที่จักรแสดงออกอย่างจริงจังตลอดเวลาทำให้เปรมากล้าเอ่ยปากขอความช่วยเหลือให้จักรแสดงตนเป็นคู่รักของเธอ เมื่อเปรมาพาจักรไปพบกับนายชาญจักรสังเกตเห็นว่าเปรมาเป็นคนที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัวเขาจึงให้ความเป็นเพื่อนกับเปรมาอย่างจริงจัง เมื่อมิสเตอร์ลาร์ฟเสียชีวิตเพราะถูกฆาตกรรม จักรกลายเป็นผู้ต้องสงสัยแล้วประวัติชีวิตของเขาก็ถูกเปิดเผยว่าแท้จริงเขาเป็นลูกเมียเช่าและเป็นคนจรจัด ความจริงใจที่จักรเคยมีต่อเปรมาทำให้เธอไม่ยอมทอดทิ้งจักรเธอหาหนทางมาช่วยเหลือจนเขาหลุดพ้นคดีเมื่อตำรวจจับผู้ร้ายตัวจริงได้ จักรได้รับมรดกของมิสเตอร์ลาร์ฟในเมืองไทยทั้งหมดแต่เขาไม่สนใจสมบัติของมิสเตอร์ลาร์ฟกลับพยายามสร้างฐานะด้วยตัวเอง และตีตัวออกห่างจากเปรมาเพราะยอมรับความแตกต่างในฐานะของตนกับเปรมา ความจริงใจของจักรทำให้พ่อของเปรมายอมรับว่าเขาเป็นคนดีและจริงใจกับเปรมาอย่างแท้จริง เธอจึงสามารถคบหากับเขาได้ในฐานะคนรัก

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

เปรมาเป็นหญิงสาวสวย อายุประมาณ 20 ปีเศษ เป็นคนที่มีลักษณะรูปร่างผอมสูงใบหน้าเรียว ดวงตาคมดู ผิวขาวซีด ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของเปรมาไว้ในตอนหนึ่งดังนี้

คนเดียวที่แปลกตา คือผู้หญิงผอม สูง เกินมาตรฐานคนเอเชีย แต่หน้าสวยถนนั้น
หน้าที่สวยแปลก เพราะ ‘สวยคู่’ แม้แต่ดวงตายามมองอะไรจะเข้มนประหลาด

(สะพานดาว : 1/60)

นอกจากนี้เปรมายังเป็นหญิงสาวที่มีบุคลิกเป็นคนมั่นใจในตนเองท่าทางปราดเปรียวคล่องแคล่ว

ในด้านลักษณะนิสัย เปรมเป็นหญิงสาวที่มีอุปนิสัยขี้ดขี้นั่นเอง ดังจะเห็นได้จากการแสดงพฤติกรรมที่บางครั้งบอกถึงความเป็นคนคือร้อนชอบต่อต้านเอาชนะ แต่ในขณะเดียวกันก็มีความอ่อนโยนเข้าใจต่อผู้อื่นแฝงไว้อย่างลึกซึ้ง

ลักษณะนิสัยเป็นคนคือร้อนชอบต่อต้านเอาชนะ จะเห็นได้จากการคือดืงต่อต้านผู้เป็นพ่อ ซึ่งเปรมาคิดอยู่ตลอดเวลาว่าพ่อไม่ไ้วางใจเธอ ความขี้ดขี้นั้นทำให้เปรมชอบทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับความถนัดความต้องการของพ่อเสมอ ดังที่เธอบอกกับจักรว่า

“ฉันมันคนเจ้าปัญหา ฉันมีปัญหาเรื่อยเปื่อยประการกับพ่อมาตลอดจะนั่นถ้ามันจะเพิ่มเป็นร้อยกับเก้าประการ มันจะเปลวอะไร?” คำตอบบอกชั้วว่า คือร้อน..

(สะพานดาว : 1/233)

หลายครั้งที่เปรมแสดงให้เห็นถึงความเป็นคนคือร้อนชอบต่อต้าน เอาชนะกับผู้เป็นพ่อ เช่นเมื่อพ่อต้องการให้เธอแต่งงานกับผู้ชายที่พ่อเลือกไปให้เธอก็พาจักรไปแสดงตนในฐานะคู่รักแม่จะรู้ว่าพ่อไม่เชื่อ แต่เปรมาก็ต้องการให้พ่อรู้ว่าเธอจะไม่ยอมทำตามความต้องการของพ่อเช่นกัน ดังที่เธอบอกกับจักรว่า

“ฉันต้องการให้พ่อรู้ว่า ความพอใจของพ่อกับฉันแตกต่างกันเท่านั้นแหละ อย่างน้อยคนควรมีมันสมองมากกว่าเงิน”

(สะพานดาว : 1/122)

หรือการที่เธอชอบแต่งกายแปลกประหลาดอยู่เสมอเพราะรู้ดีว่าพ่อไม่ชอบคนที่ทำอะไรแปลกๆ

“พ่อเกลียดที่สุด หากใครทำอะไรแปลกๆ ฉันก็เลยทำอะไรแปลกๆ”

“แล้วคุณได้อะไรจากความเกลียดนั้นล่ะ?”

“ตะใจ!” คำตอบสั้น

(สะพานดาว : 1/172)

ส่วนลักษณะนิสัยที่เป็นคนอ่อนโยนของเปรมานั้นจะเห็นได้ว่าเธอเป็นคนที่มีความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ที่ด้อยกว่าเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเด็กอย่างดำที่ใครๆพากันแสดงความรังเกียจว่าหน้าตาอัปลักษณ์ ปัญญาอ่อน เปรมาก็ให้ความสนิทสนมด้วยอย่างจริงใจ และยังช่วยให้ดำค้นพบความสามารถของตนเองหรือกับคนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศเช่นมิสเตอร์ลาร์ฟ มองซิเออร์เรมูเล และฟรังซ์ เปรมาก็มีความเข้าใจต่อคนเหล่านี้ยิ่งลึกลงยิ่ง ดังเช่นที่เธอยอมรับกับจักรว่าแม้มิสเตอร์ลาร์ฟจะเป็นเกย์ แต่ส่วนหนึ่งเขาก็มีความเป็นลูกผู้ชายซ่อนอยู่

“ฉันว่าส่วนหนึ่งของมิสเตอร์ลาร์ฟ คือ ทุ บี แมน”

(สะพานดาว : 1/226)

หรือการที่พยายามช่วยฟรังซ์ให้พ้นจากความเป็นเกย์ด้วยการแสดงตัวเป็นคู่รักของเขา เพื่อช่วยให้เขามีบุคลิกภาพเป็นชายชาตรีมากขึ้นแม้จะทำไม่สำเร็จก็ตามหรือจากความรู้สึกที่เธอยอมรับในพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของมองซิเออร์เรมูเลว่าเป็นสิ่งที่น่าเห็นใจเพราะช่วยตนเองไม่ได้ ดังที่เธอบอกกับจักรว่า

“อย่าโกรธเขาเลย ธรรมชาติเขาเป็นอย่างนั้น คนที่ช่วยตัวเองไม่ได้น่าสงสารมากกว่า”

(สะพานดาว : 1/77)

ด้วยความที่เปรมาคือคนที่ค่อนข้างชอบต่อต้านเอาชนะ เธอจึงมองความหวังดีของพ่อไปในทางที่ผิดชีวิตที่ผ่านมาจึงไม่ค่อยมีความสุขเพราะมีความขัดแย้งกับพ่อตลอดเวลา แต่ความเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนต่อผู้อื่นก็ทำให้เปรมารู้จักคิดเมื่อผู้เป็นพ่อล้มป่วยลงเธอจึงเริ่มเข้าใจตนเองว่าแท้จริงเธอรักพ่อยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ดังนั้นเมื่อพ่อให้เธอพิสูจน์ความจริงใจของจักรที่มีต่อเธอเปรมาก็ไม่ปฏิเสธที่จะทำตามความคิดของพ่อดังเช่นที่เคยผ่านมา ซึ่งในที่สุดเธอก็พิสูจน์ได้ว่าจักรเป็นคนจริงใจต่อเธออย่างแท้จริง พ่อจึงยอมรับให้เปรมาคบหากับจักรได้อย่างเปิดเผยโดยไม่รังเกียจต่อภูมิหลังของจักรแม้แต่น้อย

ปรัชญาจากเรื่องดาวนภา

ปรัชญาเป็นหญิงสาวที่มองโลกในแง่ดีมีจิตใจสะอาด เมื่อแต่งงานกับตฤณ ความรักทำให้ปรัชญามองข้ามข้อบกพร่องในนิสัยของตฤณไปจนหมดสิ้น เธอพยายามปรับตัวเข้าหาตฤณซึ่งเป็นคนทะเยอทะยานเกินฐานะของตน ปรัชญาพยายามช่วยให้ตฤณได้ในสิ่งที่เขาไขว่คว้าเสมอไม่ว่าจะ

เป็นบ้าน รถยนต์ หรือความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หลายครั้งที่ปรัชญาอาศัยความสนิทสนมกับครอบครัวคุณระวีหัวหน้าของคุณช่วยให้คุณได้ในตำแหน่งที่ต้องการแม้แต่การย้ายงานไปเป็นกัปตันของสายการบินไทยอินเตอร์ คุณก็สมหวังเพราะปรัชญา เมื่อคุณเป็นกัปตันเขาจึงมีชื่อเสียงในวงสังคมมากขึ้นทำให้นาถองศ์ซึ่งเคยสัลลักรักคุณไปเริ่มมองเห็นค่าของคุณจึงหวนกลับมาหาเขา ปรัชญาไม่มีโอกาสรู้เลยว่าตลอดเวลาที่คุณไปบินโดยไม่มีเธอตามไปด้วยนั้น เขามีนาถองศ์เคียงข้างไปด้วยเสมอ นาถองศ์เป็นคนใจกล้าจึงพยายามแสดงออกทุกวิถีทางให้สังคมรับรู้ว่าคุณกับคุณมีความสัมพันธ์กันเช่นไร ปรัชญาเริ่มเห็นความผิดปกติและเธอก็หวังว่าคุณคงจะคิดได้ แต่คุณก็อ่อนแอเกินไปเขาจึงไม่สามารถหลุดพ้นอำนาจของนาถองศ์ ปรัชญาจึงตัดสินใจแยกทางกับคุณ

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ปรัชญาเป็นหญิงสาวสวยอายุประมาณ 20 ปีเศษ มีรูปร่างเล็กบอบบาง ผิวขาวสะอาด ผู้เขียนบรรยายลักษณะของปรัชญาไว้ในตอนหนึ่งดังนี้

ผู้ที่นอนก่อกองหน้าขึ้นยืมใส่ ร่องเล็ก บาง ผิวขาวสะอาดตา ทำให้ตัวและขนตาเป็นสีเข้มจัด ผมหยักศกยาวขณะนั้นบ่งเหยิง

(ดาวนภา : 2)

ปรัชญาเป็นหญิงสาวที่มีชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมที่ดี บิดาของเธอเป็นผู้พิพากษาที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในวงการยุติธรรม ส่วนมารดาก็มีฐานะดั้งเดิมดีพอสมควรแม้จะไม่ถึงกับร่ำรวยนักก็ตาม นอกจากนี้ปรัชญายังมีการศึกษาที่ดีเธอเรียนจบปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยที่มีชื่อของเมืองไทยด้วยคะแนนเกียรตินิยม

ในด้านลักษณะนิสัยนั้น กล่าวได้ว่าปรัชญามีทั้งความอ่อนโยน และความเข้มแข็ง เชื่อกันตนเองอยู่ในตัว ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนอ่อนโยน เห็นได้จากความเป็นคนใจดี มีเมตตาต่อโลกในแง่ดีของปรัชญา ดังที่ผู้เขียนบรรยายให้เห็นอุปนิสัยของปรัชญาว่า

ปรัชญาถูกบ่มนิสัยให้คุ้นเคยกับความเมตตาปราณี

“ไอ้แดงมันดี” พวกเพื่อนๆ ชม “อิจจาใครยังไม่เป็นเลย”

โลกสำหรับปรัชญา สดใส งดงาม ควรแก่การรักและปราณี

“ถ้าเราไม่ยอมให้ใครทำอะไรต่อเรา เราก็อย่าทำอย่างนั้นต่อเขา” ปรัชญาบอก

ตัวเองดังนั้น “ถ้าเราอยากให้คนอื่นยิ้มกับเราเราต้องยิ้มให้เขาก่อน”

(ดาวนภา : 116)

และจากคำพูดของพระยศที่กล่าวถึงอุปนิสัยของปรีชญาว่า

“แดงนะเธอ! ฝ่ายนั้นทำตาโต “ผมไม่เคยเห็นเขามองใครใน แกร์ร้ายสักที...”

(ดาวนภา : 156)

นอกจากนั้นปรีชญายังเป็นคนที่เข้มแข็ง มั่นใจตนเอง ซึ่งผิดกับรูปร่างและผิวอันบอบบางของเธอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายอุปนิสัยของปรีชญาว่า

ในความผ่องแผ้ว บางใส จนดูเหมือน ‘ผิวบาง’ ไม่ทนทาน ความจริงปรีชญาซ่อนความเข้มแข็งที่ใครๆ คิดไม่ถึงเสมอ

(ดาวนภา : 488)

ความเข้มแข็งมั่นใจตนเอง ของปรีชญาจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในตอนที่ปรีชญาตัดสินใจขอแยกทางกับตฤณ ทั้งๆ ที่หลายคนเคยเข้าใจว่าเธอเป็นคนใจอ่อน หลงสามี แต่เมื่อปรีชญาได้เห็นถึงอุปนิสัยและตัวตนที่แท้จริงของตฤณเธอกลับเป็นฝ่ายขอแยกทางจากตฤณอย่างคนที่เข้มแข็งเด็ดเดี่ยว ยอมรับความเป็นจริงของชีวิต ดังที่เธอบอกกับปวิณผู้เป็นน้องชายว่า

“พี่แดงคิดก่อนพูดกับปวิณ ในสถานการณ์อย่างนี้ ต่างคนต่างอยู่ดีกว่า”

ประโยคสุดท้ายไม่สะทกสะท้าน “มนุษย์เราจะอดทนได้ถึงจุดหนึ่งเท่านั้นอย่างที่พูดกัน...เราไม่รู้ฟางเส้นไหนจะทำให้ลาหลังหัก เราไม่รู้ว่าน้ำหยดไหนจะทำให้ Nail แก้ว พี่แดงไม่ยอมเป็นลาหลังหัก”

(ดาวนภา : 444)

การตัดสินใจ อย่างเด็ดขาดของปรีชญา ริชญา แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นคนที่เข้มแข็ง เชื่อมั่นในตนเอง แม้การที่เธอทำเพื่อตฤณทุกอย่างจะทำให้คนรอบข้างเข้าใจว่าเธอเป็นคนหลงสามี และรูปร่างที่บอบบางนั้นก็ทำให้คิดกันว่าเธอจะเป็นคนที่อ่อนแอตามไปด้วยนั้น แท้จริงแล้วปรีชญาซ่อนความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวไว้อย่างที่ไม่มีใครคาดคิด ซึ่งจะเห็นได้ว่าในภายหลังตฤณได้พยายาม

ตามมาจ้อเพื่อหวังคืนดีกับเธออีกครั้งแต่เธอก็ไม่ยอมหวานกับไปหาตณอีกเธอรู้สึกพอใจกับชีวิตที่เป็นโสดอีกครั้ง

โกธัญญ์จากเรื่องนายทมิฬ

โกธัญญ์เป็นสตรีที่ใช้ชีวิตอยู่ในทวาทดินแดนที่แห้งแล้งของประเทศไทย เธอแต่งงานกับคิน คริมา ทนายความที่เป็นคนบ้านเดียวกับเธอ คินมีความสนใจในการเมือง เพราะเชื่อว่าเป็นหนทางเดียวที่จะช่วยให้ชาวบ้านในทวาทดินแดนที่เป็นอยู่ที่ดีขึ้นจึงได้สมัครแข่งขันเป็นผู้แทนราษฎร คินได้รับความสนใจจากประชาชนมาก และมีทีท่าว่าจะได้รับชัยชนะ แต่คินก็ต้องจบชีวิตลงเมื่อรถหาเสียงของเขาถูกระเบิด สร้างความเสียใจให้กับโกธัญญ์เป็นอย่างยิ่ง และเธอก็ต้องสูญเสียแดนนี้บุตรชายคนเดียวไปอีกคนเมื่อแดนนี้ดำเนินรอยตามเจตนารมณ์ของพ่อ แดนนี้ถูกลอบสังหารเช่นเดียวกับคิน การตายของคินและแดนนี้ทำให้โกธัญญ์สตรีช้ำ ไม่เคยสนใจการเมืองต้องลุกขึ้นมาประกาศว่าเธอจะสานงานต่อจากสามีและลูกในที่สุด โกธัญญ์ก็ชนะการเลือกตั้งและได้เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลทั้งที่มีเสียงในสภาเพียงสิบสามเสียง ในฐานะหัวหน้าพรรคโกธัญญ์จึงก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่สิบสามของไทย และเป็นนายกหญิงคนแรกในประวัติศาสตร์ของการเมืองไทย โกธัญญ์ทำงานตามอุดมการณ์และสืบทอดความคิดของสามีแต่หลายครั้งที่เธอต้องพบกับอุปสรรค และเรียนรู้ว่าการเมืองมิใช่สิ่งที่จะช่วยให้ปัญหาทุกอย่างคลี่คลายได้เสมอไป การทำหน้าที่ตามอุดมการณ์อย่างไม่หวั่นต่ออำนาจมืดทำให้โกธัญญ์ต้องพบกับจุดจบในที่สุดเมื่อผู้สูญเสียประโยชน์ส่งคนมาลอบสังหารเธอ

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

โกธัญญ์เป็นสตรีวัยกลางคนที่มีรูปร่างโปร่ง ระวัง อายุประมาณ 50 ปี มีใบหน้าเรียว ดวงตามีเค้าดู แต่ก็มิมีบุคลิกลักษณะที่สง่างาม ภาควุฒิ มีรอยยิ้มที่อบอุ่นเป็นกันเอง และถึงแม้จะมีอายุมากแล้วแต่ก็ยังมิมีกิริยาท่าทางที่กระฉับกระเฉงความมั่นใจในตนเอง ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายว่า

การติดต่อยุติลง มือพอม นิ้วเรียวยาว ปล่อยสวิตช์อินเตอร์คอม พลาเอนตัวพองพนักเก้าอี้ نرمตัวใหญ่...ความเข้มของหนังที่บุ แก้อีแซบดวงหน้าเรียว ผิวกร้าน ให้ซัดขึ้น ดวงตาดำจัดมีเค้าดู และแม้ริมฝีปากจะได้รูปหากเม้มสนิท จมูกเป็นสันตรง ทว่าสังเกตให้ดีจะเห็นรอยหัก ผมยาวถึงแม้จะพันเกล้าไว้หากไม่เรียบร้อยจึงรุ่มร่าย สองข้างขมับสีผมเริ่มเปลี่ยนบอกถึงวัย

(นายทมิฬ : 1/7)

‘ผู้หญิง’ ที่ปรากฏตัวขึ้นร่างโปร่ง ระหง เกือบเรียกได้ว่าผอม หูดสุทสี น้ำเงินเข้ม เกือบดำทับเสื้อขาว ที่คอผูกเป็นโบว์จิดคอเรียบร้อย ผมเกล้าพับทำมวยไว้เบื้องหลัง ดวง หน้าแทบจะไม่ปรากฏรอยเครื่องสำอาง ทว่าดูสดใส โดยเฉพาะรอยยิ้มอบอุ่นเป็นกันเอง ทำก้าวขาดตรง บอกถึงความเชื่อมั่นในตนเองเป็นอย่างยิ่ง อาทิปฏิกิริยากระฉับกระเฉง ขาม ทักทายขามตะแคงหูฟังคู่สนทนา หรือแม้กระทั่งท่าหัวเราะพองาม เป็นความสง่า ภาควมูมิ แบบผู้ครองอำนาจโดยแท้จริง.. แบบผู้ครองอำนาจโดย แท้จริง...

(นายกหญิง : 1/9)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมนั้น แม้โกธัญญ์จะเกิดและเติบโตมาในครอบครัว ชาวนาที่มีฐานะยากจน แต่เธอก็มีฐานะทางสังคมค่อนข้างดีเนื่องจากเธอมีอาชีพเป็นครูมาก่อนที่จะ แต่งงานเปลี่ยนสถานภาพเป็นภรรยาของทนายความ และต่อมาเธอได้เลื่อนฐานะของตนเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย

สำหรับในด้านการศึกษานั้นแม้ครอบครัวเดิมของเธอจะมีฐานะที่ยากจนแต่โกธัญญ์ก็เป็น ผู้หญิงที่ได้รับการศึกษาคดีที่สุดในหมู่บ้าน โกธัญญ์เรียนจบชั้นมัธยมสูงสุดจากโรงเรียนประจำอำเภอ และเลือกการใช้ชีวิตเป็นครูอยู่ในทวาทถแทนการไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย

ในด้านลักษณะนิสัย โกธัญญ์เป็นสมถะ มีความอ่อนโยนที่แฝงความเข้มแข็ง เชื้อมั่นตนเองไว้อย่างเปี่ยมล้น ดังจะเห็นได้พฤติกรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนที่สมถะ เห็นได้จากพฤติกรรมของโกธัญญ์ที่แม้ว่าจะดำรงตำแหน่ง เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศ แต่โกธัญญ์ก็ยังคงพอใจกับการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายเช่นที่เคยอยู่ใน ทวาทถด้วยการพำนักอยู่ในกระท่อมหลังเล็กที่อยู่ด้านหลังบ้านพักรับรองที่โอ้อ่าหรุหรา ดังที่ผู้เขียน บรรยายว่า

...มองจากภายนอก บ้านพักนายกรัฐมนตรีโอ้อ่า น้อยคนจะรู้ว่ามาตามอยู่กระท่อม หลังเล็กด้านหลัง

“แค่ที่นอนจะเอาอะไรหนักหนา”

ที่มาตามถือว่าเป็นความฟุ่มเฟือยอย่างยิ่งคือ กระท่อมหลังเล็กก็มีเครื่องปรับอากาศ เครื่องทำน้ำร้อน สิ่งแรกที่มาตามสั่งเปลี่ยนเมื่ออย่าง เข้ามาคือ

“ขอที่นอนนุ่มแข็ง ๆ ใต้โหม ที่นอนนุ่ม ๆ อย่างนี้นอนไม่สบาย”

(นายกหญิง : 2/517)

นอกจากนี้โกธัญญ์ยังชอบที่เดินทางไปทำงานโดยไม่ต้องมีผู้ติดตามแวดล้อมมากมาย ไม่
ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่อารักขาความปลอดภัย หรือแม้แต่รถตำรวจนำทาง ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ผู้คนเริ่มชินต่อการได้พบมาตามลงจากรถเดินเข้าสู่ห้องทำงานเงียบๆ ไม่มีผู้ติดตาม
ห้อมล้อมพรั่งพรูแบบอดีตนายกรัฐมนตรี...

(นายกหญิง : 1/126)

หรือแม้แต่ของขวัญที่ถูกนำมามอบให้นายกรัฐมนตรี โกธัญญ์ก็ให้จัดห้องแสดงไว้ใน
ทำเนียบโดยไม่นำมาเป็นสมบัติส่วนตัว ด้วยเหตุผลที่บอกกับอารินว่า

“เรารับเงินเดือนจากประชาชนในฐานะนายกรัฐมนตรี ของใครที่ได้มาจากฐานนี้ต้อง
ให้ผู้อื่นจ้างไป”

(นายกหญิง : 2/524)

ส่วนลักษณะนิสัยเป็นคนอ่อนโยนแต่แฝงความเข้มแข็งเชื่อมั่นในตนเองจะเห็นได้จาก
การทำงานในฐานะนายกรัฐมนตรี ภายใต้ที่ท่าจริงใจอบอุ่นเป็นมิตรต่อทุกคน วิธีการพูดที่นุ่มนวล
และสถานภาพของความเป็นผู้หญิงมักจะทำให้หลายคนคิดว่าสามารถบีบบังคับให้โกธัญญ์ทำตาม
ความต้องการของตนได้โดยไม่ยากแต่การตัดสินใจของโกธัญญ์ในแต่ละครั้งกลับทำให้ทุกคน
ประจักษ์ชัดว่าเธอมีความเข้มแข็งเด็ดขาดและเป็นตัวของตัวเองเป็นอย่างยิ่งดังเช่นรัฐมนตรีกลาโหม
กล่าวถึงโกธัญญ์ว่า

เรื่องจะบีบ ‘ยายนี้’ คงไม่ใช่ง่ายๆ เสียแล้ว ‘ท่านนายก’ อ่อนนอกแข็งในวะ

(นายกหญิง : 1/26)

หรือจากทัศนะของโมก้าลี เจ้าพ่อผู้มีอิทธิพลคนหนึ่งของไทยที่ว่า

คนจริงต้องกุมอำนาจจริง

ยายมาตามหนังเหนียวนั่นซิคนจริง ลูกกะตามันบอก พวกหอกมันบีบไม่ได้รีอก
ถูะนั้นถือ แต่...เอาไว้ไม่ไหว ผู้หญิงมีอยู่สองอย่าง อ่อนแอเป็นตุ๊กตาจี๊ดไฟ กับดื้อ

เหมือนว้าวเหมือนควาย

(นายกหญิง : 2/564)

ด้วยความเป็นคนเฉลียวฉลาดทันคน เข้มแข็ง และยึดมั่นในอุดมการณ์ของสามी โกลัญญ์สตรี จี๋อ้าย ชอบเก็บตัว จึงมุ่งมั่นทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีของคนอย่างซื่อสัตย์ ไม่หวั่นเกรงต่ออำนาจมืดใดๆ แม้เธอจะเป็นผู้หญิงซึ่งสังคมไม่ให้การยอมรับว่าจะเป็นผู้นำประเทศได้ก็ตามแต่โกลัญญ์ก็พิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่าเธอมีความสามารถไม่ด้อยไปกว่าผู้ชายเลยแม้แต่น้อย

สรุป ลักษณะตัวละครที่ฐานะทางสังคมปานกลาง จากการศึกษาพบว่า

ลักษณะชาติกำเนิด มีตัวละครที่เป็นบุตรสาวนักธุรกิจจำนวน 7 ตัว บุตรสาวข้าราชการจำนวน 11 ตัว โดยจะมีทั้งที่เป็นบุตรสาวของข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน และเป็นตัวละครที่ไม่ทราบชาติกำเนิดจำนวน 9 ตัว นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่อยู่ในฐานะบุตรสาวของชาวนาจำนวน 1 ตัว ในด้านการศึกษา ตัวละครเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แม้บางตัวจะมีโอกาสเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือไปเรียนในต่างประเทศแต่ก็ไม่จบการศึกษาด้วยสาเหตุต่างๆ กัน มีตัวละครเพียง 7 ตัวที่มีการศึกษาในระดับปริญญา

ลักษณะทางร่างกาย เป็นผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตางดงาม ยกเว้น ปวลีในเรื่องมงกุฎหนามเพียงตัวเดียวที่เป็นหญิงสาวที่มีหน้าตาไม่สวย ในด้านสติปัญญาจะเป็นผู้หญิงที่เฉลียวฉลาด ทันคน มีไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แม้จะมีการศึกษาไม่จบปริญญาแต่ก็มีความสามารถเฉพาะตนที่สามารถใช้เป็นหนทางในการทำมาหากินเลี้ยงตนเองและรับผิดชอบต่อครอบครัวได้

ลักษณะนิสัย ตัวละครเหล่านี้จะมีลักษณะร่วมเหมือนกัน กล่าวคือเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็งอดทน มีทิวี่เชื่อมั่นในตนเอง แฝงความอ่อนโยน แต่ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะนิสัยบางประการที่สอดคล้องกับชาติกำเนิดของตนด้วย ตัวละครที่มีชาติกำเนิดเป็นบุตรสาวนักธุรกิจซึ่งมีฐานะร่ำรวยทุกตัวมักจะเป็นผู้หญิงที่คื้อร้นเอาแต่ใจตนเอง ชอบเอาชนะ อันเนื่องมาจากขาดความรักความอบอุ่นจากการเลี้ยงดูเพราะผู้ให้กำเนิดไม่มีเวลาดูแลอย่างใกล้ชิดและใช้เงินเป็นสิ่งที่แสดงความรักต่อลูก ส่วนตัวละครที่มีชาติกำเนิดเป็นบุตรสาวของทหารก็จะได้รับการปลูกฝังอบรมให้เป็นคนที่ใจแข็ง มีความอดทนสูง และมักจะยึดผู้เป็นพ่อเป็นแบบอย่างของตน ถ้าเป็นตัวละครที่เป็นบุตรสาวของข้าราชการพลเรือนหรือตัวละครที่ไม่ปรากฏชาติกำเนิดเด่นชัดส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงสาวที่มีจิตใจอ่อนโยนชอบถนอมน้ำใจผู้อื่นจนไม่คำนึงถึงตนเองหยิ่งทะนงในศักดิ์ศรีแม้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่ดีก็ไม่ยอมก้มหัวให้กับอำนาจเงินตรา

3. ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมต่ำ

ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมต่ำ หมายถึง ตัวละครที่มีฐานะความเป็นอยู่ยากจน มีชาติกำเนิดต่ำต้อย หรือมีอาชีพที่สังคมรังเกียจ ตัวละครหญิงในกลุ่มนี้ปรากฏในนวนิยาย 6 เรื่อง ดังต่อไปนี้

ตาราง 3 ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมต่ำ

เรื่อง	ตัวละคร	กำเนิด	ฐานะทางเศรษฐกิจ	อาชีพ
รอยมลทิน	ล้นทม	ลูกสาวนายตรวจ รกร้างกับแม่ค้า	ยากจน	โสเภณี
เมียน้อย	ชลา	ลูกสาวสมุหบัญชี	ยากจน	**
ดาวเรือง	ดาวเรือง	ลูกสาวชาวบ้าน	ยากจน	ค้าขาย
แก้วกลางดง	เมียววดี	ลูกสาวนายพราน	ยากจน	**
สิ้นสวาท	มินตรา	เด็กกำพร้าใน สถานสงเคราะห์	ยากจน	ประชาสัมพันธ์
คุณหญิงนอก ทำเนียบ	ศจี	ลูกสาวอดีต โสเภณี	ยากจน	เลขานุการ

* ไม่ปรากฏชาติกำเนิด

** ไม่ปรากฏอาชีพ

รวม 6 ตัว

ล้นทมจากเรื่องรอยมลทิน

ล้นทมเป็นลูกคนเล็กของครอบครัว พ่อแม่มีฐานะที่ยากจนเธอจึงไม่ได้เรียนหนังสือต้องช่วยแม่ขายข้าวแกงมาตั้งแต่เด็กๆ ล้นทมเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหวเชื่อง่าย เมื่อได้รู้จักกับชาญชัย ตำรวจตระเวนชายแดนที่เป็นลูกข้า้วแกงคนหนึ่งของเธอ ความอ่อนไหวและความเขลาต่อชีวิตทำให้ล้นทมหลงคารมและใจอ่อนยอมปล่อยตัวให้กับชาญชัยก่อนที่จะกลับไปขายแดน ล้นทมเฝ้าคอยชาญชัยด้วยจิตใจที่มั่นคง เมื่อได้ข่าวว่าชาญชัยประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ล้นทมจึงรู้สึกว่าได้สูญเสียทุกสิ่งในชีวิตไปหมดแล้วประกอบกับนางทรัพย์ผู้เป็นแม่ล้มป่วยด้วยโรคมะเร็งล้นทมไม่สามารถจะหาเงินมาเป็นค่ารักษาพยาบาลแม่จะหวังพึ่งพ่อหรือพี่สาวก็ไม่มีใครสนใจด้วยความ

กตัญญูล้นทมิฬจึงตัดสินใจเป็นโสเภณีเพราะคิดว่าไม่มีอะไรต้องสูญเสียอีกต่อไปแล้ว ล้นทมิฬจึงกลายเป็นโสเภณีตั้งแต่อายุยังไม่ถึงสิบห้าปี ชีวิตของล้นทมิฬเวียนว่ายอยู่ในอาชีพโสเภณีถึงสิบปีจากโสเภณีเด็กล้นทมิฬพัฒนาตนเองขึ้นเป็นเอเยนต์และฐานะทางการเงินของเธอก็ดีขึ้นเป็นลำดับ ล้นทมิฬสามารถเข้าสังคมได้ด้วยอำนาจเงินของตนโดยที่ไม่มีใครรู้เบื้องหลังชีวิตของเธอก็มีความเป็นมาอย่างไร ต่อมาเธอได้พบกับคณิตหนุ่มใหญ่ที่มีอดีตเป็นนักค้าของเถื่อน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทำให้ทั้งสองยอมรับอดีตอันน่ารังเกียจของแต่ละฝ่ายได้ล้นทมิฬเลิกทำงานที่เกี่ยวข้องกับโสเภณีและได้แต่งงานกับคณิตโดยมีโครงการชีวิตว่าจะทำการค้าผ้าไหมกับต่างประเทศตามที่คณิตแนะนำต่อไป

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ล้นทมิฬเป็นหญิงสาวอายุประมาณ 25 ปี หน้าตาสะสวย ผิวพรรณผุดผ่องดวงตาเป็นประกายสดใส ผมดำสลวย จมูก ปาก มีลักษณะดี ใบหน้ารูปไข่แลดูอ่อนกว่าวัย ดังเช่นที่ผู้เขียนแสดงภาพของล้นทมิฬผ่านความคิดของตัวละครที่ชื่อพิศ ดังนี้

“แม่เขาพูดถูกแล้ว หนูจำไว้นะ โตขึ้นอย่าเป็นอย่างพี่พิศ... โหนหันหน้ามาตรงๆ ชีขมตายาวเพื่อยเขียว จมูกกะปากดี โตขึ้นหนูจะเป็นคนสวย...”

“สวยเท่าพี่พิศไหมจ๊ะ?”

“คงจะสวยกว่าพี่พิศ เพราะหนูหน้ารูปไข่ คิ้วก็สวย...”

(รอยมลทิน : 1/30)

และจากคำวิจารณ์ของแสงโสมว่า

“...ถ้าหากจะมีใครถามว่า แต่ก่อนกับเดี๋ยวนี้นั้นแตกต่างกันยังไงก็ต้องบอกว่าเดี๋ยวนี้นั้นดีกว่าตอนเด็กๆ สมัยก่อนนั้นถึงจะสวย แต่ก็มีอะไรสื่อให้เห็นว่าต้องมาจากบ้านที่มีฐานะ ไม่ดีนัก แต่ตอนนี้นั้นเป็นผู้ใหญ่ขึ้น รูปร่าง ผิวพรรณ พี่ว่ามันผุดผ่องขึ้นเห็นจะเป็นเพราะหมั่น รักรักษาเนื้อรักษาตัวอยู่เสมอกระมัง...”

(รอยมลทิน:2/133)

แม้ล้นทมิฬจะมีอาชีพเป็นโสเภณี แต่จากการอยู่กับคุณเภาได้รับการอบรมสั่งสอนมาอย่างเข้มงวด อีกทั้งความฉลาดและการรู้จักปรับปรุงตนเอง ทำให้ล้นทมิฬเป็นหญิงสาวที่มีกิริยามารยาทงดงาม พุดจาไพเราะอ่อนหวาน แต่งกายดีมีรสนิยมไม่สื่อให้เห็นลักษณะของผู้หญิงที่อยู่ในอาชีพนี้

ล้นทมจึงไม่ต่างไปจากสาวสังคมที่มีคุณค่าคนหนึ่งจนทำให้มีชายหนุ่มหลายคนพยายามที่จะเข้ามาผูกไมตรีด้วย ดังที่ล้นทมเล่าถึงตนเองไว้ว่า

ฉันมีความสุขทุกครั้งที่ได้แต่งตัวด้วยชุดสวย ราคาแพงลิ่ว ซึ่งครั้งหนึ่งฉันไม่เคยมีโอกาสมั้แต่จะจะต้องด้วยปลายนิ้ว ะยะนี้จึงมีหนุ่มสังคมพยายามที่จะเกี่ยวฉันให้อยู่แต่...ฉันไม่ใช่ปลาโง่อีกแล้ว บทเรียนที่ผ่าน ๆ มาสอนให้ฉันจดจำพอที่จะพาตัวรอดไปได้

(รอยมลทิน:2/347)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม กล่าวได้ว่าล้นทมเป็นหญิงสาวที่มีชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมที่ต่ำต้อย ล้นทมเกิดและเติบโตมาในครอบครัวที่ยากจน มีพ่อเป็นนายตรวจรวางส่วนแม่มีอาชีพขายข้าวแกงและเมื่ออายุได้เพียงสิบสี่ปีล้นทมก็ต้องกลายเป็นหญิงโสเภณีเพราะความจำเป็นในครอบครัว

ส่วนในด้านการศึกษานั้น แม้ในวัยเด็กล้นทมไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเช่นเด็กในวัยเดียวกันเพราะความยากจน แต่ต่อมาภายหลังเมื่อได้มาอยู่กับคุณเภา ล้นทมก็พยายามเรียนด้วยตนเองจนสามารถสอบได้ประกาศนียบัตรชั้นต้น และยังฝึกฝนตนเองจนสามารถรู้ภาษาอังกฤษอีกด้วย

ล้นทมมีลักษณะนิสัยที่เห็นเด่นชัดคือ เป็นคนที่มีความกตัญญูมีเมตตาชอบช่วยเหลือผู้อื่น ซื่อสัตย์มั่นคง ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนที่มีความกตัญญูเห็นได้จากการปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ซึ่งกล่าวได้ว่าล้นทมเป็นลูกประเสริฐ แม้จะมีความรู้สึกที่พ่อแม่รักเธอน้อยกว่าทับทิมผู้เป็นพี่สาวแต่ล้นทมไม่เคยเก็บมาคิดน้อยเนื้อต่ำใจจนละเลยหน้าที่ของลูกที่ตนนอกจากช่วยทำงานทั้งในบ้านและช่วยค้าขายแล้ว ล้นทมยังเป็นลูกที่มีความเสียสละอย่างใหญ่หลวงเมื่อผู้เป็นแม่ล้มป่วยต้องได้รับการผ่าตัดถึงสามครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก แต่รายได้จากการขายข้าวแกงนั้นไม่เพียงพอ ล้นทมตัดสินใจขายตัวเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการผ่าตัดให้แม่ เมื่อแม่ตายล้นทมก็ยอมขายตัวเองให้กับแม่เจ้าผู้หนึ่งเพื่อนำเงินมาจัดงานศพแม่ ต่อมาเมื่อล้นทมเหลือพ่ออยู่เพียงผู้เดียว แม้ล้นทมจะเคยคิดว่าพ่อไม่ค่อยรักเธอนักแต่ล้นทมก็ยังเป็นลูกที่ดีถึงจะมีได้อยู่ดูแลปรนนิบัติรับใช้เพราะอาชีพของตน แต่ล้นทมก็แอบมาเยี่ยมพ่อบ่อย ๆ และมอบเงินไว้ให้พ่อเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวอยู่เสมอจนกระทั่งพ่อล้มป่วยลงล้นทมก็พยายามดูแลรักษาพ่อเป็นอย่างดีเช่นที่ได้ปฏิบัติต่อผู้เป็นแม่ ดังที่ล้นทมเล่าว่า

ฉันจึงเดินย้ายพ่อไปนอนห้องพิเศษ...ครั้งหนึ่งฉันเคยทำให้แม่ไม่ได้เนื่องจากความยากจน แต่ครั้งนี้...ฉันเหลือพ่ออยู่คนเดียวแท้ๆ ฉันยอมทุ่มเททุกอย่างเพียงแต่ขอให้พ่อ

ได้รับความสะดวกสบายเหมือนคนอื่น ๆ

(รอมลทิน :1/214)

ส่วนลักษณะนิสัยมีเมตตาชอบช่วยเหลือผู้อื่นนั้น เห็นได้จากการเป็นคนใจอ่อนช่างสงสาร เมื่อพบว่าใครมีทุกข์หรือกำลังลำบากเธอมักจะอดช่วยเหลือไม่ได้ ดังเช่นในตอนที่เป็นแม่นอนป่วยอยู่ในโรงพยาบาล นอกจากล้นทมจะคอยดูแลแม่ของตนเองแล้ว ล้นทมยังมีน้ำใจช่วยดูแลคนไข้อีกผู้หนึ่งซึ่งป่วยเป็นโรคมะเร็งที่ลำคอและถูกญาติทอดทิ้งให้เดิยวคาอยู่โรงพยาบาล

ความมีเมตตาชอบช่วยเหลือผู้อื่นของล้นทมยังแสดงให้เห็นอีกหลายครั้งแม้เธอจะมีอาชีพเป็นผู้หญิงโสเภณีที่สังคมรังเกียจ แต่ความเป็นคนที่มีจิตใจดีงามล้นทมจึงมักชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ดังเช่นพยายามช่วยคุณเภาให้หลุดพ้นจากการเป็นทาสของยาเสพติด ช่วยลูกสาวคนโตของ ‘นาย’ ให้พ้นจากการถูกขายเป็นโสเภณีเช่นล้นทม ช่วยผู้หญิงๆ อีกหลายคนให้รอดพ้นจากอาชีพเดียวกับเธอ

สำหรับลักษณะนิสัยซื่อสัตย์มั่นคง เห็นได้จากความมั่นคงของล้นทมที่มีต่อคุณชาญชัย ซึ่งเธอเข้าใจว่าเขาได้เสียชีวิตไปแล้ว ดังที่ล้นทมเล่าว่า

ตลอดเวลาที่ผ่านมาไม่ว่าฉันจะอยู่ที่ไหนฉันไม่เคยฝันเล่นๆ ว่าป่านี่ดวงวิญญาณดวงนั้น ‘เขา’ คงติดตามอยู่ใกล้ๆ ฉัน แม้ ‘เขา’ จะเสียใจต่อความประพฤติกของฉันเพียงไรแต่เขาเป็นวิญญาณ...เขาต้องรู้ว่าทำไมฉันถึงได้มาเป็นแบบนี้...บางที...บางทีเขาอาจจะยกโทษให้ฉันก็ได้ เพราะ...ฉันอาจแบ่งปันร่างให้แก่ใคร ๆ ได้ แต่ฉันไม่เคยแบ่งปันหัวใจให้ใครแม้แต่สักนิดเดียว!

(รอมลทิน:1/270)

ความซื่อสัตย์มั่นคงของล้นทม ยังปรากฏให้เห็นเด่นชัดอีกครั้งในตอนที่มีภรรยามีคนชู้คนอื่นเข้ามาในชีวิต เมื่อทางองค์กรส่งเธอไปเป็นนางนกต๋อในสถานอาบอบนวดแห่งหนึ่ง ล้นทมพยายามครองตัวไม่ยอมให้ผู้ชายคนใดมาเกิณเลกับเธอได้เพราะต้องการซื่อสัตย์ต่อภรรยาเพียงผู้เดียว หรือในตอนील้นทมทำงานเป็นพาร์ทเนอร์ในบาร์แห่งหนึ่งเสนห้ของเธอลำให้มี้เสียมาเสนอให้ทั้งบ้าน รถยนต์ และเงินจำนวนหนึ่งเพื่อให้ล้นทมไปเป็นเมียเก็บของตนแต่ล้นทมปฏิเสธเพราะเธอมีทัศนคติที่บอกแก่เพื่อนร่วมงานว่า

“มันไม่ยุติธรรม ถ้าเรารับปากจะเป็นเมียเขาก็ต้องซื่อสัตย์ให้สมคำเงินของเขา ถ้าเรา

คิดว่าจะทำไม่ได้ก็อย่ารับปากเสียดีกว่า”

(รอยมลทิน:2/48)

ล้นทมเป็นหญิงสาวที่อาภัพด้วยฐานะที่ยากจนและขาดการศึกษาเธอจึงต้องก้าวเข้าสู่อาชีพโสเภณีเพราะความจำเป็น แม้จะกระทำลงไปด้วยความกตัญญูต่อพ่อแม่ แต่ก็ได้กลายเป็นตราบาปที่สร้างรอยมลทินให้กับเธอไปตลอดกาล

ชลาจากเรื่องเมียน้อย

ชลาเป็นหญิงสาวที่ชีวิตต้องพบกับความขมขื่นเมื่อต้องตกอยู่ในสถานภาพของเมียน้อยมาตั้งแต่อายุสิบสี่ปีด้วยการบังคับซื้อของเสียเจ้าเล่ห์ผู้หนึ่งที่ทำให้พ่อของเธอต้องเป็นหนี้สินมากมายเกินกว่าที่จะหาเงินมาใช้ให้ได้ ความกตัญญูทำให้ชลาตัดสินใจยอมขายตัวเป็นเมียน้อยของเสียเพื่อช่วยปลดหนี้ให้พ่อ เมื่อมาอยู่กับเสียชลาได้เข้าประกวดเทพีที่ไนท์คลับแห่งหนึ่งจากการชักชวนของคุณชดช้อยและด้วยอำนาจเงินของเสียชลาจึงได้ตำแหน่งเทพีทำให้เสียเริ่มมองเห็นทางที่จะได้ประโยชน์จากชลาจึงยอมให้ชลาเข้าประกวดนางสาวไทยและชลาที่ได้รับการคาดหมายว่าจะได้ครอบครองมงกุฎความงาม แต่ข่าวหนังสือพิมพ์ที่เขียนโจมตีว่านางงามบางคนมีอาชีพเป็นเมียน้อยโดยไม่ระบุชื่อทำให้ชลาขอดอนตัวออกจากการประกวดเพราะไม่ต้องการให้อื้อฉาว แต่ชลาก็ยังลงไปดูการประกวดจนได้รู้จักกับคุณคณินทร์ซึ่งเป็นนายหน้าหาหญิงสาวสวยไปเป็นอนุของ ‘ท่าน’ ผู้ซึ่งมีอำนาจทางการเมืองผู้หนึ่ง คุณคณินทร์ติดต่อให้ชลาไปเป็นอนุของท่าน ชลาต้องการที่จะไปให้พ้นจากเสียจึงตอบตกลงโดยที่เสียไม่กล้าคัดค้านเพราะเกรงกลัวในอำนาจของท่าน ความซื่อตรงที่ชลาแสดงออกต่อท่านโดยไม่ปิดบังอดีตของตน ประกอบกับความเฉลียวฉลาดสามารถช่วยเหลืองานของท่านทำให้ชลากลายเป็นอนุคนโปรด ภายหลังจากที่ท่านเสียชีวิตลงชลาจึงได้หลุดพ้นจากฐานะของการเป็นเมียน้อย และได้แต่งงานเป็นภรรยาที่ได้รับการยกย่องของคุณตุลาอธิบดีกรมหนึ่ง

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ชลาเป็นหญิงสาวที่มีหน้าตาสะสวยอายุประมาณ 24 ปี รูปร่างสูงระหง ผิวเนียนคล้ำ ใบหน้าเรียว ดวงตาคม คิ้วเข้ม ขนตาดกหนา ผมหยักศก และมีบุคลิกลักษณะที่บ่งบอกความมั่นใจตนเอง ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของชลาไว้ในตอนหนึ่งดังนี้

ผู้ที่ก้าวออกมาเป็นสตรีร่างระหง ผิวค่อนข้างคล้ำ หากคิ้วและดวงตาคมเข้ม ผมยาวเกล้าพันตลบไว้อย่างง่ายๆ เปิดให้เห็นรูปหน้าค่อนข้างเรียวมีลักษณะเป็นสง่าแปลกตา เครื่องแต่งกายชุดสีน้ำเงินจัด เป็นลวดลายที่อกและแขนสามส่วนค่อนข้างกว้าง ด้วยฝีมือ

ประณีต ชายกระโปรงแม้จะสูงเพียงแค่เข่า แต่เจ้าตัวก็สวมถุงเท้าบางใสทำให้น่องเพรียวได้
รูปเนียนน่าดูขึ้น ท่าที่เดินตัวตรงไปยังรถมัสแตงสีแดงเจดจ้า บอกถึงความมั่นใจในตนเอง

(เมียน้อย : 1/1)

นอกจากความสวยแล้วชลายังเป็นหญิงสาวที่เฉลียวฉลาดพูดจาคมคายทันคน ดังจะเห็น
ได้จากคำพูดของคุณตุลาที่แสดงความชื่นชมชลาในตอนหนึ่งว่า

“ผมเคยคิดอยู่เสมอว่า คนสวยมักไม่มีสมองเนื่องจากมันเอาไปเลี้ยงความสวยแต่คุณ
เป็นคนแรกที่ทำให้ผมได้คิดว่า คนสวยที่มี มันสมองยังมีอยู่เหมือนกัน”

(เมียน้อย : 2/229)

สำหรับชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมของชลานั้น เธอเกิดและเติบโตมาในครอบครัวที่
อบอุ่นแม้จะมีฐานะไม่ร่ำรวยแต่ก็ไม่แร้นแค้น พ่อของชลาเป็นอาชีพเป็นสมุหบัญชีส่วนแม่ก็ทำหน้าที่
เป็นแม่บ้านของคนในครอบครัว แต่ชลาก็ต้องพบกับความขมขื่นในชีวิตเมื่อต้องตกอยู่ในสถาน
ภาพเมียน้อย อันทำให้สถานภาพในสังคมของเธอต้องค่อยๆ ลดลงไป แม้ต่อมาจะหลุดพ้นจากสถาน
ภาพของการเป็นเมียน้อยมาเป็นภรรยาที่ได้รับการยกย่องของอธิบดีกรมหนึ่งแต่ในส่วนลึกสังคมก็
ยังไม่ลืมอดีตของชลาว่าเคยเป็นเช่นใดมาก่อน

ส่วนในด้านการศึกษานั้น ชลาเรียนจบเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่หกหลังจากนั้นจึงเดินทาง
เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ในฐานะเมียน้อยของเสียผู้หนึ่ง

ในด้านลักษณะนิสัยชลาเป็นคนใจแข็ง เชื้อมันตนเอง อีกทั้งมีความซื่อตรง รักความจริง
ซำดึกและมีเหตุผล ดังเห็นได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยเป็นคนใจแข็งเชื้อมันในตนเอง จะเห็นได้จากความเด็ดเดี่ยวในการตัดสินใจ
เมื่อชลาตั้งใจที่จะทำอะไรแล้วเธอไม่เคยยอมล้มความตั้งใจของตนเอง แม้การตัดสินใจนั้นจะทำให้
เธอต้องพบกับชีวิตที่ขมขื่นก็ตามดังเช่นในตอนที่พ่อของเธอถูกเสียเจ้าเล่ห์บังคับให้ชลาให้เพื่อ
แลกกับหนี้สินทั้งหมด ชลาแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ด้วยการยอมทำตามความต้องการของเสียแม่
พ่อแม่จะไม่เห็นด้วยและไม่ยินยอมให้ชลาทำดังนั้นแต่ชลาที่ยกเอาเหตุผลต่าง ๆ มาอ้าง จนทำให้ผู้
เป็นแม่ออกปากว่า

“แม่บอกแล้วไหมละ ลงไอ้ลูกคนนี้พูดแบบนี้แล้วมันไม่มีวันยอมเราหรอก”

(เมียน้อย : 1/68)

ความใจแข็งเด็ดเดี่ยวทำให้ชลาตัดสินใจต่อชีวิตของตนเองมาตั้งแต่อายุสิบสี่ปีด้วยการยอมขายตัวเป็นเมียน้อยของเสียและต่อมาเมื่อคุณคณินทรติดต่อกับชลาไปเป็นอนุของ ‘ท่าน’ แม้จะรู้สึกขมขื่นต่อชีวิตของตนเองแต่ชลาก็ตัดสินใจที่จะขายตัวเองอีกครั้งเพียงเพื่อโอกาสที่จะได้แก้แค้นกับคนที่ทำให้เธอต้องตกอยู่ในสภาพเมียน้อยและเมื่อมีโอกาสชลาก็ไม่รีรอที่จะหยิบยื่นความพิณาสให้แก่เสียอย่างสาสมดังที่ตั้งความหวังไว้

สำหรับลักษณะนิสัยเป็นคนที่ซื่อตรงรักความจริงนั้น จะเห็นได้จากความทะนงตนของชลาที่ไม่ชอบการโกหกหลอกลวงใคร แม้ว่าการกระทำเช่นนั้นจะทำให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตัวก็ตามแต่ชลาปฏิบัติเสมอที่จะทำ เช่นในตอนที่ชลาปฏิเสธการไม่ยอมไปเที่ยวกับหนุ่มใหญ่ผู้หนึ่งที่มาติดพันชลา

“อย่าดีกว่า หลอกกินของใครเขามันไม่ดีหรอก”

“หลอกที่ไหน เขามาชวนเราเองต่างหาก”

“นั่นแหละ ก็เหมือนกับหลอกเหมือนกัน เพราะเราตั้งใจจะแกลังกินของเขาเรามีกินของเราเรื่องอะไรจะต้องไปกินของคนอื่น”

(เมียน้อย : 1/158-159)

หรือในตอนที่ชลาตัดสินใจจะขายตนเองเป็นอนุของ ‘ท่าน’ ชลาก็คิดที่จะบอกความจริงถึงอดีตที่ตนเคยเป็นเมียน้อยของเสียมาก่อนให้ ‘ท่าน’ รับรู้ ทั้งที่คุณอ้อยไม่เห็นด้วยเพราะเกรงว่าจะเกิดผลเสียต่อชลามากกว่า แต่ชลากียืนยันกับคุณอ้อยว่าเธอทำตามความคิดของคุณอ้อยไม่ได้เพราะเธอไม่ชอบการหลอกลวงใคร

“ฉันไม่ชอบหลอกใคร”

“ก็เราไม่ได้หลอกใคร เพียงแต่เราทำเฉยๆ”

“ฉันทำไม่ได้หรอก คุณอ้อย”

(เมียน้อย : 1/401)

ดังนั้นในครั้งแรกที่คุณคณินทรนำชลาไปพบกับ ‘ท่าน’ ชลาจึงเล่าเรื่องในอดีตทั้งหมดของตนให้ ‘ท่าน’ ฟังอย่างไม่ปิดบัง และเมื่อ ‘ท่าน’ ถามถึงเหตุผลที่ชลากล้าเปิดเผยความจริงเช่นนั้น คำตอบของชลา ก็แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนที่มีความซื่อตรง ไม่ชอบการหลอกลวงใคร

“เพราะดิฉันเรียนถามท่านว่า คนอย่างดิฉันนั้นควรมีราคาสักเท่าไร ท่านจึงมีสิทธิรู้ข้อเท็จจริงข้อนี้ด้วย”

(เมียน้อย : 2/34)

ส่วนลักษณะนิสัยข้างคิดมีเหตุผลนั้น ชลาเป็นคนฉลาด มองโลกและชีวิตด้วยสายตาของคนที่มีสติและมีเหตุผล แม้จะมีอายุและประสบการณ์น้อยแต่ก็สามารถเข้าใจถึงธาตุแท้ของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากทักษะของชลาที่แสดงออกต่อความเป็นไปของมนุษย์ เช่นในตอนที่พ่อประสบปัญหาที่เกิดจากการทำงานผิดพลาด ในขณะที่พ่อคิดว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพราะความบกพร่องของตนเองจึงทำให้ครอบครัวต้องเดือดร้อนแต่ชลาก็มีได้ลงโทษผู้เป็นพ่อทั้งที่ชลาเป็นผู้ที่ต้องรับเคราะห์กรรมจากผลการกระทำนั้นชลาลับปลอบพ่อด้วยเหตุผลของคนที่เข้าใจความเป็นจริงในสังคมของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ดังที่ชลาบอกกับพ่อว่า

“อย่าพูดเลยจ๊ะ ชลาคิดว่าไม่ใช่เพราะความสะเพร่าหรอก แต่พ่อดีเกินไปต่างหาก พ่อดีต่อคนอื่นแล้วก็คิดว่าคนอื่นจะดีต่อพ่อ สังคมเราเป็น สังคมแคบๆ ถ้าไม่ชอบหน้ากันเราก็เป็นศัตรูกันจริงๆ เลย แต่ถ้ารักกันแล้วเรามากไว้เนื้อเชื่อใจกันได้ทุกอย่าง แต่สังคมของเขาไม่เหมือนกับเรา สังคมของเขาเป็นสังคมของการฉกฉวย ไม่ว่าจากมิตรหรือศัตรู ถ้าลงได้เป็นเอาทั้งสิน”

(เมียน้อย : 1/62)

ทักษะอันบ่งบอกถึงความเป็นคนช่างคิดมีเหตุผลของชลายังปรากฏในตอนที่ชลากล่าวปลอบใจคุณตุลว่า

“คุณจะหวังให้ใครคิดถึงเราในแง่ดีนั้นไม่ได้หรอกค่ะ...มนุษย์ชอบซ้ำเติมมนุษย์ด้วยกันให้เลวร้ายลงไปเสมอเพื่อว่าค่าของตัวเองจะได้สูงขึ้น”

(เมียน้อย : 2/34)

ชลาเป็นผู้หญิงที่โชคร้ายต้องตกอยู่ในสถานภาพของ ‘เมียน้อย’ เพราะความสวย แต่ด้วยความเฉลียวฉลาด ความซื่อสัตย์ กตัญญู ต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ จึงทำให้ชีวิตในบันปลายของเธอหลุดพ้นจากความเป็นเมียน้อยได้พบกับชีวิตที่สมหวังเป็นภรรยาคนเดียวของผู้ชายที่เข้าใจเธออย่างแท้จริง

ดาวเรืองจากเรื่องดาวเรือง

ดาวเรืองเป็นเด็กสาวที่มีฐานะยากจน ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทโดยอยู่กับแม่ ส่วนผู้เป็นพ่อนั้นเสียชีวิตไปนานแล้ว ดาวเรืองเป็นคนที่มีความรับผิดชอบนอกจากจะเป็นเด็กสาวที่สามารถพึ่งพาตนเองได้แล้วเธอยังเป็นผู้ช่วยเหลือครอบครัวด้วยการค้าขายหาเงินส่งพี่ชายคนเดียวให้ได้เรียนจนจบมหาวิทยาลัยและด้วยความแค้นแค้นดาวเรืองจึงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีทั่วทั้งอำเภอจนถูกขนานนามว่าเป็นนักเลงเจ้าถิ่นทั้งที่เป็นผู้หญิงตัวเล็กๆคนหนึ่ง เพราะความสามารถที่ผิดแปลกไปจากผู้หญิงอื่น เช่นยิงปืนได้แม่น เขย่าไฮโลเก่ง และมีฝีมือในการต้มเหล้าเถื่อนเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ลูกค้า ซึ่งดาวเรืองได้ใช้ความสามารถเฉพาะตัวของตนเป็นหนทางทำมาหากิน แต่ในขณะเดียวกันเบื้องหลังความเป็นนักเลงของดาวเรืองนั้นแท้จริงดาวเรืองกลับเป็นสายคนสำคัญของทางตำรวจในการปราบปรามการค้าไม้เถื่อน ความจริงนี้ได้ถูกเปิดเผยขึ้นหลังจากที่เธอช่วยให้ปลัดจันทวัฒน์สามารถจับกุมพวกค้าไม้เถื่อนได้สำเร็จ และในที่สุดเธอก็ได้แต่งงานกับปลัดจันทวัฒน์

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ดาวเรืองเป็นเด็กสาววัยรุ่น อายุประมาณ 18 ปี ที่ซ่อนความสวยของตนไว้ภายใต้เครื่องแต่งกายของเด็กผู้ชายและกิริยาท่าทางกระโดดกระเดาะไม่เรียบร้อย ดาวเรืองมีลักษณะรูปร่างเล็กบอบบาง ผิวคล้ำ ใบหน้าเรียว ดวงตาโตคมเข้ม ขนตาคลกหนา ผมหยักศกตัดสั้นแนบศีรษะ ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของดาวเรืองไว้ดังนี้

เสียงใสๆ นั้นบอกชัดว่าเป็นผู้หญิง หากเสื้อเชิ้ตตัวโคร่งผูกชายไว้มัน กางเกงขายาวมอมแมม และผมหยิกหยักศกตัดสั้นแนบศีรษะ ทำให้ดวงหน้าเรียว ผิวคล้ำ ตาคมคล้ายเด็กหนุ่มเสียมากกว่า

(ดาวเรือง : 1/23)

คุณจันทร์ พิศุ ‘ว่าที่ลูกสะใภ้’ แทบจะเรียกได้ว่า...ดูหัวตลกดหาง ดูกลางตลอดตัว...แม้ดวงหน้านั้นจะมอม หากดูตามควับรับกับจมูก ปาก บอกชัดว่าเป็นคนสวย ที่ทำพุดจาไม่มีเค้าว่าเกรงกลัวใครง่าย ๆ...

(ดาวเรือง : 2/533)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมนั้น ดาวเรืองเกิดและเติบโตมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจน พ่อแม่เป็นชาวบ้านธรรมดาที่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทเธอจึงมีฐานะทางสังคมค่อนข้างต่ำ ส่วนในด้านการศึกษานั้นดาวเรืองเรียนหนังสือจบเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามเท่านั้น

ในด้านลักษณะนิสัยของดาวเรียงนั้นกล่าวได้ว่า ดาวเรียงเป็นเด็กสาวที่แก่นแก้ว เจ้าเล่ห์ เชื้อมั่นตนเอง ซึ่งเห็นได้จากพฤติกรรมต่อไปนี้

ลักษณะนิสัยแก่นแก้ว จะเห็นได้จากการแสดงออกในทางบุคลิกลักษณะที่ชอบแต่งกายแบบเด็กผู้ชายมี กิริยาท่าทางที่กระโกระเดก พุดจาไม่เกรงกลัวใคร และจากความสามารถเฉพาะตัวที่ไม่สมควรเป็นคุณสมบัติของลูกผู้หญิงแม้แต่น้อย ดังที่นายกำจรเล่าถึงพฤติกรรมของดาวเรียงให้จินตวัฒน์ฟังว่า

“ถ้ามันไม่แน่จริง มันไม่ส่งเสียพี่ชายมันจนจะจบกฎหมายได้หรือकुเหมือนปีหน้านี้ก็จะจบละมัง เพราะยังงี้แหละครับใครๆ ก็เลยเวทนามัน แต่มันเหลือทน ...”

คนเล่าส่ายหัว

“ไปโก โฮโลว์ ไป ถั่ว ไฟ มีอะไรมั่งที่มันไม่เป็น แล้วไซ้แต่ไม่เป็นเปล่า ยังเป็นเจ้ามือเสียด้วย เขียนก็เขียนเถอะเคยถูกมันลอกคราบตั้งแต่สี่สัปดาห์จนถึงกางเกงมาแล้ว ต้องนุ่งกางเกงในกลับบ้าน เขาหัวเราะกันทั้งบาง นังนี้...ใครได้ไปเป็นลูกเป็นเมียกระอักเลือดตาย ฝีมือสูสีกันก็เห็นมีไอ้วรรณละมัง”

(ดาวเรียง : 1/35)

ส่วนลักษณะนิสัยเป็นคนเจ้าเล่ห์นั้น จะเห็นได้จากความฉลาดแกมโกงที่เข้าลักษณะจับไม่ได้ไล่ไม่ทันทำให้ใครต่อใครเสียรู้อยู่บ่อย ๆ ดังที่ปรากฏในคำบอกเล่าของนายกำจร

“เวลามันเข้าจังหวัด รู้รู้ว่ามันไปรับยาม้า ยายยัน มาขายพวกรถซุง แต่คันมันที่ไรเจอยู่ที่ไหนมียู่หนหนึ่งมันจะฟ้องเอาผู้กำกับตายถึงกับต้องทำขวัญกัน”

ไหนด ๆ ก็จะต้องเดินไปบ้านคันเรื่องแล้วการได้ฟังประวัติเสียก่อนย่อมันนับว่าได้กำไร

“หรือตอนสายตรวจแห่ไปจับเหล้าเถื่อนอีกไม่ได้ครบเครื่องสักทีและจะเอาความผิดมันได้ที่ไหน”

“อย่างไม้สอยดาว พวกรถซุงมันลากมาทิ้งไว้ข้างบ้านมันทั้งคันรู้ก็รู้อยู่ว่ามันเอามาทำอะไรใครเคยจับได้มั่ง?”

(ดาวเรียง : 1/19-20)

สำหรับลักษณะนิสัยที่เชื่อมั่นในตนเอง จะเห็นได้จากการเป็นคนที่คือร้านชอบเอาชนะ ไม่กลัวใคร และชอบท้าทายผู้อื่น ดังที่นายกำจรเล่าว่า

“มันเคยประกาศเหงๆ ว่ามันไม่ใช่นักแสดงแต่ใครอย่าเหยมกะมันก็แล้วกัน”

(ดาวเรือง : 1/17)

หรือจากเหตุการณ์ในตอนที่ว่าดาวเรืองทำพนันจี๋มาแข่งกับเจ้าวรรณซึ่งเป็นคู่ริที่มักจะพ่ายแพ้ให้แก่ดาวเรืองเสมอ ในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกันดาวเรืองทำกับเจ้าวรรณว่าถ้าเธอเป็นฝ่ายแพ้จะให้เจ้าวรรณหอมแก้มแต่ถ้าเธอเป็นฝ่ายชนะจะต้องได้ขี้คอเจ้าวรรณแม่ผู้เป็นแม่จะแสดงความวิตกกังวลกลัวว่าดาวเรืองจะแพ้เพราะดาวเรืองไม่เคยจี๋มามาก่อนเลย ผิดกับเจ้าวรรณซึ่งเคยเป็นนายอ้อยกองควายที่ต้องจี๋มาด่อนควายเป็นประจำมาก่อนแต่ดาวเรืองก็ไม่วิตกกังวลเธอแสดงให้เห็นถึงความมั่นใจว่าจะต้องเป็นฝ่ายชนะดังที่ดาวเรืองบอกกับผู้เป็นแม่ว่า

“เถอะน่า แม่เตรียมให้ดีเหอะไม่รวยคราวนี้จะไปรวยคราวไหนฉันจะให้ไอวรรณมันเป็นต่อแม่คอยรองแล้วกัน...”

(ดาวเรือง : 1/257)

แม้ดาวเรืองจะเป็นเด็กสาวบ้านนอกที่มีนิสัยแก่นแก้วทำตนเป็นนักแสดงหัวไม้ ไม่เกรงกลัวใครจนเป็นที่เอือมระอาของคนรอบข้าง แต่ในที่สุดเธอก็ได้พบกับโชคได้แต่งงานไปกับข้าราชการที่มีอนาคตไกลเช่นจินตวัฒน์

เมียวดีจากเรื่องแก้วกลางดง

เมียวดีเป็นเด็กสาวชาวป่าที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาพรานป่าจากพรานจันผู้พ่อจนสามารถเข้าป่าล่าสัตว์ได้ไม่แพ้ผู้ชายออกสามสอก เมื่อพ่อพาทรงเผ่าหนุ่มนักเรียนนอกชาวกรุงเทพฯ เข้าป่าไปล่าสัตว์แต่เกิดพลาดทำถูกเสือตะปบจนเสียชีวิต เมียวดีเข้าใจว่าทรงเผ่ามีส่วนทำให้พ่อเธอต้องพบกับจุดจบเธอจึงไม่พอใจทรงเผ่า จึงเกิดการท้าทายแข่งกันล่าเสือ ในระหว่างที่เมียวดีแกะรอยเสือไปเธอได้พบกลุ่มคนแปลกหน้าที่มีท่าทีผิดสังเกตจึงมาชวนทรงเผ่าให้ไปดู ทรงเผ่าคาดว่าคนเหล่านั้นจะเป็นพวกผู้ก่อการร้ายจึงออกติดตามไปโดยมีเมียวดีเป็นผู้นำทาง การลาดตระเวนของทรงเผ่าถูกต้องเขาจึงสั่งให้ฟาลันนำหลักฐานไปแจ้งแก่ทางการและให้เมียวดีนำทางติดตามผู้ก่อการร้ายต่อไปแต่ในระหว่างทางทรงเผ่าเป็นไข้ป่าและเกือบถูกผู้ก่อการร้ายฆ่าเมียวดีใช้ความสามารถของตนช่วยให้เขารอดพ้นมาได้แต่ทรงเผ่าก็บาดเจ็บสาหัสทหารที่ตามมาช่วยจึงส่งทรงเผ่าเข้ามารักษาในกรุงเทพฯ เมียวดีไม่ยอมทิ้งเพื่อนจึงตามมาด้วย เมื่อทรงเผ่าอาการดีขึ้นแล้วเธอจึง

ขอลับบ้านป่า แต่ทรงเผ่าหน่วงเหนี่ยวไว้ ซึ่งในระหว่างนี้ทั้งคู่ได้ถูกผู้ก่อการร้ายที่อยู่ในเมืองจับตัวไป เมียวดีได้ช่วยทรงเผ่าหนีรอดมาได้แต่เธอก็เกือบตายเพราะจมน้ำ หลังเหตุการณ์ผ่านไปเมียวดีก็หนีกลับไปบ้านป่าเพราะไม่คุ้นเคยกับชีวิตในป่าคอนกรีต

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

เมียวดีเป็นเด็กสาวเลือดผสมชาวป่า อายุประมาณ 15 ปี มีลักษณะรูปร่างงดงามตามแบบของคนเลือดผสม ใบหน้าคมเข้ม ผิวพรรณดี ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของเมียวดีไว้ว่า

เสียงใส หากกังวานทางเสียงค่อนข้างแปร่งดั่งขึ้น ครั้นแล้วผู้พูดก็แหวกผู้คนก้าวมา
ยื่นต่อหน้า!...แสงไฟจากขอนไม้ใหญ่คุ้ญแดงสาดให้เห็นเด็กสาววัยรุ่นผิวเหลืองนวลราวกับ
เอื้องผึ้ง หากดวงตาดำสนิท เหมือนผมยาวสยายเป็นกระเชิงแผ่เต็มหลังชั้นและเสื้อดำอม
แมม ทว่าริมฝีปากบาง เม้มสนิทเหยียดตรงบอกลักษณะเด็ดเดี่ยวเอาจริง

(แก้วกลางดง : 18)

..คุณแม่บ้านค่อยๆ พับผ้ารวมเป็นตั้งแล้วก็อดทอดสายตาดูเด็กสาวตรงหน้าไม่ได้...
บัดนี้...ยางของไม้ที่เจ้าตัวทาไว้เป็นปิ่นลบเลื่อนหมดแล้ว ดวงหน้า แขนขา นวลเนียนแถม
เหลืองราวกับเทียนจี๋ผึ่งเนื้อดี ขนคิ้วยาวและขนตาดกหนาทำให้รูปหน้าคมเข้มยิ่งขึ้น

(แก้วกลางดง : 450)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมนั้น เมียวดีเป็นเด็กสาวชาวปามีพ่อเป็นพรานป่า
ชาวไทยส่วนแม่เป็นชาวกระเหรี่ยงที่มาจากประเทศพม่า ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่า
ไม่มีการศึกษาแต่เมียวดีก็สามารถอ่านหนังสือได้ทั้งภาษาไทยและภาษาพม่าเพราะได้รับการสอน
จากแม่ซึ่งเป็นผู้มีความรู้อยู่บ้าง

ในด้านลักษณะนิสัยนั้นเมียวดีเป็นผู้ที่มีนิสัยกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว มั่นใจในตนเอง เห็นได้
จากจิตใจที่เข้มแข็งหาญหาญผดจากผู้หญิงทั่วไป ลักษณะนิสัยเช่นนี้แสดงให้เห็นตั้งแต่เมียวดียัง
อยู่ในวัยเด็ก ดังที่ฟ้าลั่นเล่าให้ทรงเผ่าฟังว่า

“นังนี้มันเหมือนคนอื่นเขาเมื่อไหร่ มันจะเอาอะไรมันต้องเอาให้ได้ ตาจันพ่อแท้ ๆ
ยังกลัวใจมัน ดูแต่ตอนมันอายุสักสิบขวบ มันไปเอา ลูกหมี่มาเล่น แม่มันจะเอาตาย พ่อมัน
บอกให้เอาไปคืนมันก็ไม่ยอมคืนดู เหมือนจะเลี้ยงไว้จนโตมันถึงยอมปล่อยเข้าป่าไป”

(แก้วกลางดง : 135)

ความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ของเมียวดียิ่งเห็นได้อย่างเด่นชัดเมื่อเธอออกไปล่าแมงกั๊ก แข่งกับทรงเผ่าซึ่งนอกจากจะสามารถดำรงชีพอยู่ในป่าได้ด้วยตัวคนเดียวแล้วเมียวดียังใช้ความสามารถในเชิงพรานป่าของตนช่วยนำทางให้ทรงเผ่าติดตามพวกผู้ก่อการร้ายไปจนถึงค่ายใหญ่บนภูเขาสูงซึ่งเป็นสถานที่ที่เมียวดีเองก็ไม่เคยไปมาก่อน ซึ่งในระหว่างทางต้องผจญกับอุปสรรคความยากลำบาก ทั้งการปีนเขา หลบหลุมขวาก และสายยนต์ที่พวกผู้ก่อการร้ายทำไว้ อีกทั้งยังต้องต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย แต่เมียวดีก็มีได้แสดงความฉลาดกลัวให้เห็น เธอกลับเป็นผู้นำทางช่วยเหลือไขปัญหาตลอดจนช่วยชีวิตของทรงเผ่าไว้ถึงสองครั้ง การได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขช่วยเหลือซึ่งกันและกันในขณะที่ต้องผจญภัยอยู่ในป่าทำให้เมียวดีกับทรงเผ่ามีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้งซึ่งเมียวดีจึงไม่ยอมทอดทิ้งทรงเผ่าเมื่อเขาบาดเจ็บสาหัสและถูกส่งตัวเข้ามารักษาในกรุงเทพฯ เมียวดีจึงตามมาด้วย และที่กรุงเทพฯ เมียวดีก็ได้แสดงให้เห็นถึงความเด็ดเดี่ยว กล้าหาญของเธออีกครั้งด้วยการเป็นเพื่อนตายที่ไม่ยอมทอดทิ้งทรงเผ่าแม้ตัวเธอเองเกือบจะตายเพราะช่วยเหลือเขาเมื่อถูกพวกผู้ก่อการร้ายที่อยู่ในเมืองจับตัวไป ด้วยความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ไม่ทำตนเป็นภาระของใคร และความมีน้ำใจอย่างแท้จริง ทำให้ทรงเผ่ามองเห็นค่าของเมียวดี แม้เธอจะเป็นเพียงเด็กสาวบ้านป่าที่ต่ำต้อย แต่ด้วยคุณสมบัติของผู้หญิงที่เข้มแข็ง ทำให้ทรงเผ่าตัดสินใจแต่งงานกับเธอ

มินตราจากเรื่องสินสวาท

มินตราเป็นนักประสาธน์สาวที่มีฝีมือและมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในสังคมแต่เธอต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยตัวคนเดียว เติบโตมาจากสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เพราะถูกทอดทิ้งมาตั้งแต่กำเนิด เมื่อมาพบกับพระผู้พี่พร้อมทั้งรูปร่างหน้าตา การงาน และฐานะทางครอบครัว จึงได้แต่งงานมีลูก มีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่นซึ่งเธอพอใจ ต่อมาชีวิตครอบครัวของเธอประสบปัญหา เพราะพระพี่มีความสัมพันธ์กับ ดร.บุษบาวรรณ ซึ่งเป็นบุตรสาวรัฐมนตรี มินตราเห็นว่า ดร.บุษบาวรรณเป็นผู้ที่เหมาะสมกับพระมากกว่าเธอ จึงได้ขอหย่าจากพระเพื่อจะให้พระแต่งงานใหม่กับ ดร.บุษบาวรรณ โดยที่พระไม่มีโอกาสได้รู้เลยว่ามินตรากำลังถูกโรคร้ายคุกคาม มินตราใช้ช่วงเวลาของชีวิตที่เหลืออยู่ทำงานหนักเพื่อหาเงินไว้ให้ลูก และกว่าที่พระจะรู้ความจริงทุกอย่างก็สายเกินแก้ เมื่อมินตราตายเธอก็ไม่ยอมทำตนให้เป็นภาระแก่ใครเธอบริจาคร่างกายให้กับโรงพยาบาลเพราะคิดว่าเมื่อเธอเกิดมาไม่มีใครยินดี ดังนั้นเมื่อเธอจากไปก็ไม่ควรให้ใครรับรู้เช่นกัน

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

มินตราเป็นหญิงสาวอายุประมาณ 20 ปีเศษ ลักษณะรูปร่างระหง บอบบาง ผิวขาวเนียน ดวงตาดำใหญ่ ขนตาตกหนา มีบุคลิกที่บ่งบอกความมั่นใจในตนเอง ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยาย ลักษณะของมินตราผ่านความคิดของพชรในตอนหนึ่งว่า

ผู้หญิงไทยในชุดอาบนํ้าวันพีชสีเขียวม่น เสื้อคลุมสีแดงดำ ที่กำลังยืนเท้าสะเอวดูค่น้ำมะพร้าว มีที่ท่าเตะลูกกะตาดมดั่งพับ ความจริงถ้ามองเผินๆ เธอก็ไม่ได้สวยอะไรนักหนา แต่ผมนิยม ‘มาด’ ของคน มากกว่าหน้าตามานานแล้ว คุณเคยเห็นไหมใช่หรือ ผู้หญิงไทยแต่งชุดอาบนํ้าที่โรมักเดินกระ มิดกระเมี้ยนยังกับตัวนางอายโธ่เอ๊ย...ถ้ารักจะแต่งแล้วไปอายเขาทำไม ?

แต่...ผู้หญิงที่ผมดูอยู่ไม่ได้สนใจว่าใครจะมอง ผมที่แสกลางเปียกน้ำถูรวบขมวดไว้ท้ายทอย ผิวส่วนที่พ้นเสื้ออาบนํ้าเป็นสีแทนอมเลือดอมฝาดอากัปกิริยาบ่งบอกเป็นคนเชื่อมั่นในตนเองอย่างแรงกล้า ฉะนั้นผมจึงใจฝ่อเมื่อหัวหรั่งแท้ ๆ เมงหนึ่งเดินเข้ามาใกล้ แล้วสาวเจ้าก็เดินคู่ไปกับมันเสียนี้

(สั้นสาวท : 1/65)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคม ผู้เขียนกำหนดให้มินตราเป็นหญิงสาวที่ถูกทอดทิ้งมาตั้งแต่กำเนิด เติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ ไม่รู้จักในชาติกำเนิดของตน รู้ศักดิ์รู้ตระกูลดังที่ผู้เขียนให้มินตราเล่าถึงประวัติของตนให้พชรฟังว่า

“ฉันไม่มีทั้งศักดิ์ ทั้งตระกูล”

คราวนี้คุณบอกผมช้า...ช้า...ราวกับจะให้ผมชิมชาบ แม่่นยำ

“ฉันโตมาในโรงเลี้ยงเด็กกำพร้า คุณรู้จักบ้านราชวิถีไหมคะ ชีวิตฉันเริ่มต้นจากที่นั่น”

(สั้นสาวท : 1/242)

ส่วนในด้านการศึกษานั้น แม้มินตราจะทำงานเป็นนักประชาสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับในวงการงานแต่เธอก็มิได้เรียนจบถึงระดับปริญญา ดังที่เธอบอกกับพชรว่า

“ฉันไม่มีปริญญา จบอบรมมาทางนี้ทางเดียว”

(สั้นสาวท : 1/230)

ในด้านลักษณะนิสัย กล่าวได้ว่ามินตราเป็นหญิงสาวที่ใจแข็ง อดทน มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความผิดหวัง หรือความอ้างว้างโดดเดี่ยว มินตราจะปกปิดไว้ด้วยคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อ และไม่อ่อนน้อมผู้ใดจนกลายเป็นภาพลวงตาที่ทำให้พระทะเลการณอนมน้ำใจเธอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายคุณลักษณะเช่นนี้ของมินตราผ่านความรู้สึกของพร เมื่อเขาต้องสูญเสียเธอไปเพราะความใจแข็งของมินตราว่า

มินตรา...ใครๆ รวมทั้งผมมักเข้าใจอยู่เสมอว่า คุณเข้มแข็ง คุณช่วยตนเองได้ คุณไม่เคยต้องอ่อนน้อมใคร หาก...ลึกลงไปคุณก็เหมือน ผ้าลูกไม้ที่นั่นแหละ ลวดลายงดงาม อ่อนพริ้วนุ่มบาง เพียงถูกสะกิดก็เขียว สักหน่อยก็ย่อยยับ...มินตรา...ถ้าคุณไม่เสแสร้งวางคุณลักษณะเช่นนั้นลวดตาไว้...เราจะไม่สูญเสียจากกันเลย...!

(สินสวาท:2/18-19)

มินตราแสดงให้เห็นความเป็นคนใจแข็งอดทนอย่างเด่นชัดในตอนที่เราพบว่าพระมีความสัมพันธ์กับ ดร.บุษบาวรรณ มินตราก็ทำประจักษ์สินสวาทต่อพรอย่างสิ้นเชิง และขอหย่ากับเขาด้วยเหตุผลที่เธอยกมาอ้างว่าเขาผิดสัญญา与她ซึ่งก่อนแต่งงานเธอเคยให้เขาสัญญาว่าจะไม่มีผู้หญิงอื่นในฐานะที่เท่ากับเธอ แต่แท้ที่จริงแล้วมินตราหย่าจากพรเพราะคิดว่า ดร.บุษบาวรรณเหมาะสมกับพรมากกว่าเธอ และต้องการปิดบังไม่ให้พรรู้ว่าเธอกำลังป่วยเป็นโรคร้ายซึ่งจะมีชีวิตอยู่อีกไม่นานด้วยรู้ดีว่าพรยังรักเธออย่างมั่นคงแต่ความใจแข็งมินตราจึงไม่ต้องการให้คนที่รักเธอต้องมาอาดูรต่อการตายจากของเธอ ดังที่มินตราเล่าความในใจของตนไว้ในจดหมายที่เขียนถึงลูกว่า

ลูกน้อยของแม่ คุณพ่อของลูก ไม่เคยทราบเลยว่า ทำไมแม่จึงทำทำคุณ ‘สินสวาท’ คุณพ่ออย่างเลือดเย็น แม่กลัว...แม่กลัวว่าวันใดถึง ‘กำหนด’ ทั้งคุณพ่อ คุณย่า คุณปู่ จะอาดูรแม่มาเปล่า...แม่ก็อยากไป เปล่า...เมื่อแม่เกิดไม่มีคนยินดี ไม่มีคนรับรู้...แม่ก็อยากไปโดยไม่ให้ใครต้องรับรู้ แม่กำหนดหนทางชีวิตของแม่อย่างเงียบๆ

(สินสวาท : 2/402)

ส่วนความเชื่อมั่นในตนเองของมินตรานั้นจะเห็นได้จากการที่มินตราไม่เคยคิดว่าชาติกำเนิดของตนเป็นปมด้อย แม้จะเติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ ไร้ศักดิ์ไร้ตระกูล แต่มินตราก็พอใจในสิ่งที่เธอมีเธอเป็น เธอตั้งชื่อนามสกุลของเธอเอง และเมื่อมีคนถามถึงนามสกุลบทยะของราชของเธอด้วยความสงสัยปนดูแคลน มินตราก็ไม่ปิดบังว่าเธอตั้งขึ้นมาเอง ในบางครั้งเธอจึงได้รับการดูถูก

จากบางคนในสังคมแต่เธอไม่เคยแสดงความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจต่อสถานภาพของตนเองอีกทั้งยังกล้าเล่าประวัติของตนเองให้ผู้อื่นฟังอย่างไม่สะทกสะท้าน ดังเช่นที่มินตราเล่าประวัติของตนให้พรฟังจนทำให้พรต้องยอมรับว่า

..คุณเป็นคนไม่โหดต่อสิ่งที่คนอื่นคิดว่าเป็น ‘ปด้อย’ ไม่เช่นนั้น ใครๆ คงไม่พูดกันว่า “ผู้หญิงคนนี้ไม่มีเงินไม่มีปม”

(สิ้นสวาท : 1/243)

ความเชื่อมั่นตนเองของมินตรายังเห็นได้ในตอนที่พรแสดงความเสียใจต่อมินตราเมื่อเธอพลาดหวังจากงานประชาสัมพันธ์ชิ้นหนึ่งแต่มินตรากลับบอกกับพรว่าเธอไม่เสียใจ ด้วยเหตุผลที่บ่งบอกถึงความเป็นคนเชื่อมั่นในตนเองว่า

“งานของฉัน รับรองคุณภาพได้สปอนเซอร์ต่างหากที่จะต้องเสียใจเพราะต่อไปเขาจะต้องปวดหัว”

(สิ้นสวาท : 1/240)

จะเห็นได้ว่าแม้มินตราจะเป็นคนเข้มแข็งเชื่อมั่นตนเองแต่เธอก็ซ่อนความเปราะบางไว้ในอารมณ์อันอ่อนไหวที่เธอพยายามปกปิดไว้ด้วยลักษณะของคนที่เข้มแข็งอดทนและต่อสู้ชีวิตในสายตาของคนทั่วไป เธอจึงเป็นผู้หญิงที่แกร่งสู้ชีวิต และด้วยคุณสมบัติเช่นนี้จึงทำให้พรละเอียดต่อการที่จะถนอมความรู้สึกของเธอ

ศิจจาจากเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ

ศิจิเป็นเด็กสาวที่มีความทะเยอทะยานใฝ่สูง ด้วยฐานะที่ยากจนและภูมิหลังที่มีแม่เป็นอดีตผู้หญิงหากินมีศิจิจะไม่คิดรังเกียจในอดีตของแม่แต่ศิจิก็พยายามดิ้นรนไปจากสภาพสังคมแวดล้อมใกล้ตัวด้วยความทะเยอทะยานของตน ศิจิเป็นคนที่เรียนหนังสือเก่งเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ อีกทั้งยังมีความสนิทสนมกับแอมแก้วบุตรสาวของคุณหญิงอรุณวดีและท่านทูตปราชิตเป็นพิเศษเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วศิจิไม่คิดเรียนต่อในมหาวิทยาลัย เธอเลือกการทำงานในคอนแวนต์และกอบโกยความรู้นอกตำราจากบรรดาซิสเตอร์ ซึ่งต่างก็เต็มใจถ่ายทอดให้เพราะพอใจในความตั้งใจของศิจิ ต่อมาแอมแก้วชักชวนให้ศิจิไปทำงานเป็นเลขาส่วนตัวของคุณหญิงอรุณวดี ศิจิเห็นว่าการทำงานใกล้ชิดกับคุณหญิงอรุณวดีจะช่วยทำให้เธอสมหวังในสิ่งที่ตนต้องการได้จึงตอบตกลงเมื่อมาทำงานกับคุณหญิงอรุณวดีศิจิถูกใช้เป็นเครื่องมือทำลายคุณรัชนีฉายน้องสาวต่างมารดา

และเป็นภรรยาอีกคนหนึ่งของคุณปราชิตโดยไม่รู้ตัวคุณปราชิตเองก็พอใจในตัวศิจิ ดังนั้นเมื่อคุณหญิงอรุณวดีเสียชีวิตลงคุณปราชิตจึงขอศิจิแต่งงาน ด้วยความทะเยอทะยานในใจทำให้ศิจิตัดสินใจแต่งงานกับคุณปราชิตโดยไม่คิดจะทะเบียนสมรส ดังนั้นเมื่อคุณปราชิตเสียชีวิตลงในเวลาต่อมาศิจิจึงกลายเป็นเพียงคุณหญิงนอกทำเนียบแต่ศิจิก็ได้เสียใจเพราะเธอต้องการให้ทุกคนเห็นคุณค่าของเธอ

วิเคราะห์ลักษณะตัวละคร

ศิจิเป็นเด็กสาวอายุประมาณ 18 ปี เธอมีแม่เป็นคนไทย ส่วนพ่อเป็นแขกอินเดีย ความเป็นคนเลือดผสมจึงทำให้ศิจิมีหน้าตางดงาม ด้วยใบหน้าที่คมเข้ม รูปร่างระหง บอบบาง ดังเช่นที่ผู้เขียนบรรยายลักษณะของศิจิไว้ดังนี้

นอกจากสติปัญญาแล้ว ศิจิยังมีความสวยชนิดที่ใครมองดูแล้วอดสะอูตตาไม่ได้ นับจากผิวที่แม้จะคล้ำ หากมีลักษณะคล้ายหม้อใหม่อมชมพูแก้มแดงอย่างประหลาดผมของศิจิหยิกเป็นวงโดยธรรมชาติ ปากค่อ คีวกาง คมเข้ม ทว่าริมฝีปากดูราวกับจะยิ้มหยันอยู่เสมอ

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/165)

บุคลิกลักษณะของศิจิเป็นที่สะดุดตาของทุกคนนับจาก ทำเดินตัวตรงวางสง่า ใบหน้าขรึมเฉย ริมฝีปากหุบสนิทอยู่เป็นนิตย์ ทว่าเมื่อบวกับดวงหน้าคล้ำคม ดวงคำใหญ่ยาวรี ประกอบด้วยขนตาตกหนา และผมดำสนิทที่เจ้าตัวถักผมเปียพันไว้รอบศีรษะ คนที่พบเห็นก็อดที่จะทึ่งเสียมิได้

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/210)

นอกจากจะเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างหน้าตางดงามเป็นที่สะดุดตาแก่ผู้พบเห็นแล้ว ศิจิยังมีบุคลิกที่ดีอันเกิดจากการที่เฝ้าฝึกฝนตนเอง ด้วยความทะเยอทะยานอยากดีในสายตาของคนภายนอก ศิจิจึงเป็นผู้หญิงที่สง่างาม กิริยามารยาทเรียบร้อย พุดจาไพเราะอ่อนหวาน แต่โดยตัวคนที่แท้จริงแล้วนั้นศิจิกลับเป็นผู้ที่มีบุคลิกลักษณะสองด้านที่ขัดแย้งกันอยู่ในตนเอง ดังที่ผู้เขียนบรรยายคุณลักษณะของศิจิไว้ในตอนหนึ่งว่า

คุณลักษณะของศิจิมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างสูงกับต่ำดำกับขาวแต่คุณสมบัติเหล่านี้ดูเหมือนจะเหมาะกับวิถีชีวิตของศิจิต่อไปข้างหน้า

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/167)

ในด้านชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมศรีเป็นเด็กสาวที่มีชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมที่ด้อยต่ำ ทั้งนี้เพราะศรีมีแม่เป็นอดีตผู้หญิงหากินและตัวของศรีก็เป็นผลพวงจากอาชีพของแม่ ส่วนในการศึกษานั้นแม้ศรีจะเป็นคนที่ฉลาด มีสติปัญญาดี แต่ศรีก็พอใจกับการเรียนเพียงแค่มัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น

ศรีเป็นคนใจแข็ง เก็บซ่อนความรู้สึก เชื้อมั่นตนเอง และทะเยอทะยานใฝ่สูง เห็นได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ ต่อไปนี้

ส่วนในด้านลักษณะนิสัย ศรีเป็นคนใจแข็ง เก็บซ่อนความรู้สึก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทำให้ดีใจหรือเสียใจ ศรีไม่เคยแสดงให้ใครจับความรู้สึกของตนได้ ศรีมักใช้ความสงบเยียบขี้นปิดบังความรู้สึกอันแท้จริงของตนไว้อย่างซ่อนเร้น ดังที่ผู้เขียนบรรยายอุปนิสัยเช่นนี้ของศรีไว้ว่า

...นิสัยศรี เป็นอย่างที่เราๆ เอ่ยปากคือ

“เด็กคนนี้ใจแข็ง”

ศรีร้องไห้ยาก พอ ๆ กับที่หัวเราะเสียงดังๆ ยาก อย่างมากศรีก็เพียงแต่หัวเราะ

‘พองาม’ ด้วยกิริยาที่ฝึกลบมาเป็นอย่างดี

(คุณหญิงนอกทำเนียบ :1 /188)

หลายครั้งที่ศรีได้แสดงอุปนิสัยเช่นนี้ ตัวอย่างเช่นในตอนที่ได้ฟังประวัติของตนจากยายปริก และรู้ว่าใครเป็นพ่อที่แท้จริงของตน แต่ศรีก็ยังสงบ วางเฉยไม่มีท่าทีของความยินดี หรือเสียใจให้ใครเห็น ดังที่ผู้เขียนบรรยายอาการกิริยาของศรีในตอนนีว่

ศรีนั่งฟังเงียบ...ไม่มีท่าทีว่าจะตกใจหรือดีใจ สีหน้าที่เคยราบเรียบอย่างไรก็ยังอย่างนั้น

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/248)

หรือในตอนที่คุณหญิงอรุณวดีซื้อพลอยให้ศรีนั้นศรีก็ได้แสดงที่ท่าตื่นเต้นยินดีแต่ประการใดทั้งที่พลอยนั้นมีราคาแพงเกินกว่าฐานะที่คนในระดับศรีจะหาซื้อมาครอบครองได้ก็ตาม ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ศรีน้อมตัวลงรับ อย่างไม่มากไปและก็ไม่น้อยไป

“ขอบพระคุณเจ้าค่ะ”

เพียงแค่นี้!...โดยมิได้ผวาเข้ากราบที่เท้าหรือแทบเท้า หรือแสดงที่ทำอื่นๆแม้แต่จะ

เปิดกล่องขึ้นชมกับสิ่งที่ได้มาง่ายๆ ก็ไม่มี ศิริรับสมุดเช็กและรวบรวมข้าวของในมือกับ
กล่องพลอยนำกลับไปเก็บที่เดิมด้วยที่ทำเฉยชา

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/277)

นอกจากนั้นศิริยังเป็นคนที่ทะเลาะทะเลาะบานไฟสูงเชื่อมั่นตนเองจะเห็นได้ว่าแม้จะมีชาติ
กำเนิดในสังคมของผู้หญิงหากิน แต่ศิริก็พยายามสร้างสิ่งที่ดีให้แก่ตนเอง ศิริเชื่อมั่นในสมองและ
ความสามารถของตนเสมอว่าจะพาตนให้พ้นจากชาติกำเนิดอันน่าขมขื่นนี้ได้ดังที่ผู้เขียนแสดงความรู
สึกของศิริไว้ดังนี้

ศิริไม่เคยสนใจ ‘กรรมลิขิต’ แต่เชื่อว่าตัวเองจะลิขิตชีวิตตัวเองได้หลายครั้งที่ศิริบอก
กับเพื่อนฝูงว่า

“มือ..กับสมอง...ของฉันนี่แหละจะช่วยฉันได้”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/171)

ความทะเลาะทะเลาะบานของศิรินั้นแรงกล้ายิ่งนักเมื่อตั้งใจในสิ่งใดศิริจะต้องทำให้ได้และต้อง
ทำให้ได้ด้วย ดังที่ผู้เขียนบรรยายพฤติกรรมอันบ่งบอกถึงลักษณะนิสัยของศิริว่า

วิสัยของศิริไม่เคยเลยที่จะเป็น ‘ผู้ตาม’ ใคร เมื่อเป็นดัวระบำ ศิริก็ต้องเป็นหัวหน้า
ระบำ และเมื่อเล่นละคร แม้ยามที่อายุน้อยแต่ก็จะให้ศิริเป็นตัว ‘สาวศรีสาวใจ’ นั่นเป็นไม
มีหวัง ศิริต้องพยายามเป็นน้องพระเอก หรือน้องนางเอกให้จงได้ อาศัยที่ศิริเป็นคนทะเล
ทะยานลึกอยู่ในกมลสันดาน ไม่ว่ายามเรียน หรือยามเล่น ศิริจะต้องมุ่งมั่นฝึกหัดอย่างเอา
เป็นเอาตาย ขนาดครูๆ ออกปากชมว่า

“เด็กคนนี่แปลกทำอะไรต้องทำให้ดีทุกอย่าง”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/176)

ความทะเลาะทะเลาะบานเชื่อมั่นตนเองของศิริยังเห็นได้จากการตัดสินใจไม่เรียนต่อใน
มหาวิทยาลัยทั้งที่มีสติปัญญาเป็นเลิศและมีผู้ที่พร้อมจะให้ความอุปการะแต่ศิริก็เลือกทำงานใน
คอนแวนต์และกอบโกยความรู้นอกตำราจากซิสเตอร์เพราะคิดว่าเธอจะได้ดีโดยไม่ต้องอาศัย
ปัญญา และเชื่อมั่นว่าความรู้นอกตำราที่ได้รับจากคอนแวนต์จะเป็นคุณสมบัติที่ทำให้เธอได้ก้าวไป
ถึงความฝันที่ตั้งใจไว้ และเมื่อโอกาสมาถึงศิริก็ไม่รีรอเธอตัดสินใจแต่งงานกับคุณปราชิตซึ่งมีอายุ

คราวพ่อเพราะต้องการเอาชนะทุกคนที่ดูถูกเธอ และแรงทะเยอทะยานที่มีอยู่ในใจ แม้การตัดสินใจเช่นนั้นจะทำให้เธอผิดหวังกับเกมแก้วก็ตาม ศิจิก็มีได้หัวเราะ ด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ศิจิจึงไม่ยอมจดทะเบียนสมรสกับคุณปราจิต เพราะหวังสร้างค่าให้กับตนเองเมื่อคุณปราจิตเสียชีวิตไปทุกคน จึงต้องประหลาดใจที่ศิจิเป็นเพียงภรรยาออกกฎหมายของคุณปราจิตเท่านั้น แต่ศิจิกลับมิได้เสียใจที่เธอได้เป็นเพียงคุณหญิงนอกทำเนียบ เพราะศิจิเกิดความรู้สึกรักและศรัทธาในตัวคุณปราจิตขึ้นมาอย่างแท้จริง

ด้วยความเป็นคนเข้มแข็ง เชื้อมั่นตนเอง หลังจากความตายของคุณปราจิต ศิจิจึงกลับไปอยู่บ้านเก่าของตนอีกครั้งอย่างผู้ที่ชนะใจทุกคน โดยไม่สนใจไยดีต่อทรัพย์สินสมบัติและเกียรติยศชื่อเสียงที่เธอเคยแสวงหาด้วยความทะเยอทะยาน เธอภูมิใจกับสิ่งที่ได้ตัดสินใจทำลงไปแม้ว่าจะได้เป็นเพียงคุณหญิงนอกทำเนียบก็ตาม

สรุป ลักษณะตัวละครที่มีฐานะทางสังคมต่ำ

ลักษณะชาติกำเนิดส่วนใหญ่จะเป็นบุตรสาวของผู้ที่อยู่ในชนชั้นระดับล่างบิดามารดามีฐานะยากจน ยกเว้นชลาในเรื่องเมียน้อยที่บิดาเป็นสมุหบัญชี แต่ก็มีฐานะยากจน และชลาที่มีสถานภาพทางสังคมเป็นเมียน้อยที่ได้รับความรังเกียจจากสังคมรอบข้าง ในด้านการศึกษา มีตัวละครที่ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจำนวน 3 ตัวคือ ศิจิในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ ชลาในเรื่องเมียน้อย ดาวเรืองในเรื่องดาวเรือง และมีตัวละครที่ไม่ได้รับการศึกษาจำนวน 2 ตัว คือ ถิ่นทมิในเรื่องรอยมลทิน เมียววดีในเรื่องแก้วกลางดง ส่วนมินตราในเรื่องสิ้นสวาทไม่ปรากฏระดับการศึกษาที่แน่ชัดว่าอยู่ในระดับใด

ลักษณะทางร่างกาย เป็นผู้หญิงที่มีหน้าตามีเสน่ห์ บุคลิกดี แม้จะมีการศึกษาน้อยหรือด้อยการศึกษา แต่ก็มีสติปัญญาที่เฉลียวและ เป็นคนมีไหวพริบ

ลักษณะนิสัย ผู้เขียนเน้นผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็ง มีความอดทน เป็นตัวของตัวเอง นอกจากนั้นยังเป็นคนที่มีความทะเยอทะยาน แม้จะมีชาติกำเนิดที่ต่ำต้อย มีฐานะยากจนและอยู่ในฐานะของชนชั้นล่างแต่ก็มีความพยายามที่จะยกระดับฐานะของตนให้ดีขึ้นทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและฐานะทางชนชั้นของตน

บทที่ 3

วิเคราะห์บทบาทผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์

ความหมายของ ‘บทบาท’ และ ‘สถานภาพ’

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำนิยามไว้หลายท่าน ดังนี้

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง (2516 : 1) ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง “สิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม และมักจะมีความหมายเป็นการเปรียบเทียบความสูงต่ำในสังคม”

พัทธา สายหู (2524 : 47-48) ให้คำอธิบายว่า “บทบาทคือขอบเขตอำนาจหน้าที่ และสิทธิในการกระทำตามบทของแต่ละงานที่เรามีต่อผู้อื่น สถานภาพก็คือฐานะตำแหน่งที่บุคคลได้จากการปฏิบัติตามบทนั้นเมื่อเทียบกับฐานะตำแหน่งของผู้อื่นตามบทอื่น

สุพัตรา สุภาพ (2523 : 26) กล่าวว่า สถานภาพเป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งที่เฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น”

ส่วนความหมายของคำว่า บทบาทนั้น สุพัตรา สุภาพ (2528 : 30) กล่าวว่า หมายถึง “การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทก็ต้องเลี้ยงลูกเป็นครู บทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียนให้ดี

จากความหมายของคำว่า บทบาทและสถานภาพดังกล่าว สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง สิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่ในการกระทำที่เกี่ยวกับผู้อื่น และการเป็นสมาชิกของสังคม บุคคลจะปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพของตน เช่น พ่อแม่มีบทบาทต้องเลี้ยงดูลูก ครูมีบทบาทสั่งสอนอบรมศิษย์ เป็นต้น

การศึกษามหาบทของผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์จากการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของตัวละครเอกฝ่ายหญิงที่มีต่อตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง เนื่องจากบทบาทของคนในสังคมนั้นกำหนดกันด้วยงานและหน้าที่ที่บุคคลปฏิบัติต่อผู้อื่น ดังที่พัทธา สายหู (2524 : 44) กล่าวไว้ว่า “ความเป็นบุคคลทางสังคมนั้นกำหนดกันด้วยงานหรือหน้าที่ซึ่งผู้นั้นต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นตามบทที่สังคมกำหนดไว้ให้เขาแสดงสิ่งที่แสดงหรือกระทำไปตามบทนั้น” ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. บทบาทของผู้หญิงในครอบครัว ได้แก่ บทบาทของบุตรสาว ภริยา และมารดา

2. บทบาทของผู้หญิงในสังคม ได้แก่บทบาทผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การเมืองการปกครอง การคบเพื่อนต่างเพศ การสมาคมต่างๆ เป็นต้น

1. บทบาทของผู้หญิงในครอบครัว

สุพัตรา สุภาพ (2528 : 36) ได้กล่าวถึงครอบครัวว่า เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโต ครอบครัวจะให้ตำแหน่งชื่อและสกุล ซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพและบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วยตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

นอกจากนี้ สุพัตรา สุภาพ (2528 : 30) ยังได้กล่าวถึงหน้าที่ของสามี ภรรยา และบุตร ซึ่งเป็นสมาชิกที่สำคัญของครอบครัว พอสรุปได้ดังนี้

หน้าที่ของสามี

1. เป็นหัวหน้าครอบครัวโดยเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ เช่นหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว เป็นผู้ให้นามสกุลแก่ภรรยาและลูก เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองภรรยาและลูก เป็นผู้ช่วยงานในบ้านที่ต้องใช้แรงงาน เช่น ซ่อมแซมสิ่งของ ยกลูกของหนัก ๆ เป็นต้น

2. เป็นสามีจะต้องซื่อสัตย์และรักใคร่ในตัภรรยา ให้อุปการะตามสมควรโดยการให้เงินทองใช้จ่ายใช้สอยหรือข้าวของเครื่องใช้ ยกล่องและให้เกียรติในตัภรรยา ไม่นินทาเหยียดหยามหรือทุบตี มอบความเป็นใหญ่ให้โดยให้ภรรยาปกครองดูแลทรัพย์สินและกิจการบ้านเรือน เป็นต้น

3. เป็นบิดา โดยควรช่วยภรรยาอบรมบุตรให้เป็นคนดีแต่ไม่ใช่ออกมาในรูปขัดกับแม่บ้าน โดยเฉพาะบุตรชายควรจะมีบิดาเป็นผู้ช่วยสร้างบทบาทของความเป็นชาย ความเป็นบิดานี้จะออกมาในรูปให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรอย่างเพียงพอให้การรักษาและเอาใจใส่เมื่อบุตรเจ็บป่วยให้ของขวัญแก่บุตรตามวาระและโอกาส

4. เป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีต่อครอบครัว โดยพาครอบครัวไปเที่ยวนอกบ้านเป็นครั้งคราวเพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศ ให้ของขวัญแก่บุตร ภรรยา ในบางโอกาส มีอารมณ์ดี ไม่ขุ่นมัว ไม่ทะเลาะเบาะแว้งตีกันต่อหน้าบุตร

หน้าที่ของภรรยา

1. เป็นภริยามีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อสามี ใช้สอยให้พอเหมาะพอควรไม่สร้างหนี้สิน ไม่คบชู้ชู้ชาย ให้ความเคารพแก่พ่อแม่ญาติพี่น้องของสามี ยกล่องสามีทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่ขี้บ่น เป็นต้น

2. เป็นมารดาดูแลอบรมเด็กให้มีเหตุผล โดยไม่ใช่อารมณ์ เป็นที่พึ่งของบุตร ไม่เปรียบ

เทียบบุตรของตนกับบุตรของผู้อื่นไปในทางที่จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นปมด้อยไม่ทาบติดบุตรโดยไม่
มีเหตุผลหรือทำเกินกว่าเหตุ ถ้าหากบุตรทำผิดก็ควรจะชมเชย

3. เป็นแม่บ้านขยันขันแข็งงานในบ้านและงานนอกบ้าน อุปการะดูแลคนในบ้านพอ
เหมาะพอควร แต่งกายให้เหมาะสมกับฐานะและโอกาส พุดจาอ่อนหวานอยู่เสมอ ตลอดจน
พยายามเอาใจสามีและบุตร ให้ความเป็นอิสระแก่สามีทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต ไม่ควร
บีบบังคับหรือติดตามสามีจนขาดความเป็นอิสระ

หน้าที่ของบุตร

1. รัก เคารพ และมีความกตัญญูต่อบิดามารดา
2. ช่วยทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวมั่นคง
3. ไม่ดื้อดึงหรือพูดเท็จ
4. รักเรียนหรือทำงานดีและรักดี
5. ไม่ฟุ้งเฟ้อ สุรุ่ยสุร่าย
6. สร้างบรรยากาศที่ดี เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ทำความลำบากใจให้แก่บิดามารดา ไม่เจ้า
อารมณ์ จี้โมโหเอาแต่ใจ ไม่ควรเห็นบิดามารดาเป็นทาสรับใช้ของตน
7. เห็นความสำคัญของบิดามารดา ไม่ควรลบหลู่ดูถูก
8. ช่วยงานในบ้านตามความสามารถ

การศึกษาบทบาทของผู้หญิงในครอบครัวในปริยญาณิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาบทบาท
ผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่หรือการกระทำของบุตรสาว ภริยา และมารดา ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.1 บทบาทในฐานะบุตรสาว

บทบาทในฐานะบุตรสาวหมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของผู้หญิงในฐานะบุตรสาว ที่
ประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมตามขนบประเพณีและค่านิยมของสังคม อันได้แก่ การอยู่ในโอวาท
ของบิดามารดา เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ กตัญญูรู้คุณต่อผู้มีพระคุณ มีสัมมาคารวะนอบน้อม
ถ่อมตน ไม่ได้เถียงก้าวร้าว ขยันหมั่นเพียรช่วยเหลือกิจการงานและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่
ครอบครัว เป็นต้น

จากการศึกษานวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์ จำนวน 37 เรื่อง ปรากฏบทบาทของบุตรสาว
ที่ประพฤติปฏิบัติตนทั้งในลักษณะที่เหมาะสม และไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตนในฐานะบุตร
สาว ดังนี้

- 1.1.1 บทบาทของบุตรสาวที่อยู่ในโอวาท
- 1.1.2 บทบาทของบุตรสาวที่ไม่อยู่ในโอวาท

1.1.1 บทบาทของบุตรสาวที่อยู่ในโอวาท

จากการศึกษานวนิยายทั้ง 37 เรื่องของวิมล ศิริไพบุลย์ พบว่ามีตัวละครหญิงที่ปรากฏบทบาทในฐานะบุตรสาวที่อยู่ในโอวาทจำนวน 18 ตัว จาก 18 เรื่อง ดังนี้ เจ้าหญิงพรรณพิลาศในเรื่อง ในฝัน สุชาดาในเรื่อง สายใจ ลั่นทมในเรื่อง รอยมลทิน อังศุมาลินในเรื่อง คู่กรรม พรพักตร์หรือ เอียนในเรื่อง เพลงชีวิต แม่นวาคในเรื่อง ร่มฉัตร ชลดาในเรื่อง เมียน้อย กานดาในเรื่อง ยอดอนงค์ นุติในเรื่อง แรงรัก เมทินีในเรื่อง สายรุ้ง ดาวเรืองในเรื่อง ดาวเรือง สุริยงในเรื่อง อย่าลืมฉัน ชลันดาในเรื่อง คำมั่นสัญญา ตรีษฐในเรื่อง หนีรัก เรวดีในเรื่อง สตรีหมายเลขหนึ่ง อันธการในเรื่อง อันธการ นภลัยในเรื่อง รักलग ปรีชญาในเรื่อง ความภา

ตัวละครเหล่านี้เป็นผู้หญิงที่อยู่ในวัยสิบปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จบการศึกษาและทำงานแล้ว มีบางตัวที่ต้องออกจากการศึกษากลางคันเพราะฐานะของครอบครัวไม่ดีต้องหางานทำเพื่อช่วยเหลือครอบครัว

บทบาทของบุตรสาวที่อยู่ในโอวาทในนวนิยายของวิมล ศิริไพบุลย์ จะมีลักษณะร่วมกัน คือเป็นบุตรสาวที่มีเสียสละ กตัญญู เป็นหลักให้แก่ครอบครัว เชื่อฟังบิดามารดา ช่วยเหลือกิจการงานในบ้าน ขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียนจนสร้างความภาคภูมิใจให้แก่บิดามารดา ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เจ้าหญิงพรรณพิลาศในเรื่อง ในฝัน ในฐานะที่เป็นบุตรสาว แม้เจ้าหญิงพรรณพิลาศจะมีฐานะเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอยู่หัวแห่งพรหมมินทร แต่ในฐานะบุตรสาวพระองค์ก็ได้แตกต่างไปจากบุตรสาวที่ดีโดยทั่วไป พระองค์ทรงเป็นพระราชธิดาที่อยู่ในโอวาทให้ความเคารพและเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระบิดาพระมารดาเสมอมา ดังเห็นได้ว่าเมื่อมีเรื่องราวอันใดที่สำคัญเกี่ยวกับพระองค์แล้วพระองค์ก็มักจะนำไปปรึกษากับพระบิดาพระมารดาเสมอ ดังเช่นเมื่อทรงได้รับลายพระหัตถ์ของเจ้าชายโอริสสาพระองค์ก็นำไปให้พระบิดาก่อนแม้จะเป็นลายพระหัตถ์ที่มีมาถึงพระองค์ก็ตาม หรือในเรื่องการตัดสินใจพระทัยเรื่องการอภิเษกสมรสพระองค์ก็ทรงยกให้พระบิดาเป็นผู้ตัดสินใจพระทัยแทน เพราะทรงไว้วางพระทัยในพระบิดา นอกจากนี้ยังเห็นได้จากการที่ทรงเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามกฏระเบียบของราชสำนักอย่างเคร่งครัด แม้ในบางครั้งจะทรงรู้สึกอึดอัดพระทัยต่อกฏระเบียบบางประการที่ทรงเห็นว่าล้าสมัยแต่ถ้าหากมิได้รับอนุญาตจากพระบิดาแล้วพระองค์ก็จะไม่ทรงฝ่าฝืนกระทำเป็นอันขาด ดังความในพระทัยที่บอกกับพระอนุชาว่า

...เธอก็คงรู้ดีแล้วว่า โบราณราชประเพณีในราชสำนักของเรา ไม่ยอมให้เราทำอะไร

ได้ตามใจนึก แม้ว่าเจ้าพ่อกับเจ้าแม่จะทรง ‘สมัยใหม่’ หลายประการ แต่บางอย่างในราชสำนักเราก็อิงรักษานบธรรมเนียมเดิมไว้อย่างเคร่งครัด แม้พี่อยากจะเขียนจดหมายถึงเธอเพียงไรมันก็เป็นเพียง ‘อยากจะ’ เท่านั้น

(ในฝัน : 1/65)

นอกจากการเป็นพระราชธิดาที่อยู่ในโอวาทของพระบิดาพระมารดาแล้วเจ้าหญิงพรรณพิลาสยังเป็นพระราชธิดาที่ใฝ่พระทัยต่อการศึกษาไม่ว่าพระบิดาจะจัดหาครูมาสอนวิชาใดก็จะทรงศึกษาเล่าเรียนอย่างตั้งพระทัยจนทำให้เป็นผู้มีความรู้แตกฉาน นอกจากนี้ยังทรงช่วยกิจการงานในราชสำนักโดยได้ทรงทำหน้าที่เป็นราชเลขานุการส่วนพระองค์ของพระบิดา เป็นผู้แทนพระองค์ปฏิบัติภารกิจต่างๆ เช่น การทำหน้าที่เป็นผู้แทนพระองค์ต้อนรับแขกเมือง เสด็จงานการกุศลแทนพระมารดา เป็นต้น

จากบทบาทของเจ้าหญิงพรรณพิลาส ในฐานะบุตรสาวจะเห็นได้ว่าหญิงพรรณพิลาสเป็นบุตรสาวที่ประพฤตินอยู่ในโอวาทของบิดามารดา แม้จะเป็นผู้ที่มีความคิดทันสมัยมีความเป็นตัวของตัวเอง แต่พระองค์ก็ไม่คิดที่จะทำในสิ่งที่ฝ่าฝืนคำอบรมสั่งสอนของพระบิดาพระมารดา แม้แต่การตัดสินใจพระทัยในเรื่องการอภิเษกเจ้าหญิงพรรณพิลาสก็ได้วางอนาคตของพระองค์ไว้ในพระหัตถ์ของพระบิดา อันแสดงให้เห็นถึงการเป็นบุตรสาวที่เคารพเชื่อฟังบิดามารดา

สุชาดาในเรื่องสายใจ ในฐานะบุตรสาว แม้สุชาดาจะเป็นธิดาคนโตของเจ้าคุณวรทัศน์เทพการ และคุณหญิงสวาท แต่สุชาดาก็ไม่ค่อยเป็นที่รักของบิดามารดาเท่ากับสุษมาลย์ผู้เป็นน้องสาว เพราะสุชาดาเป็นคนเรียบร้อยไม่ช่างพูด และด้วยเหตุที่บิดามารดาของเธอเป็นนักการพนันชีวิตในวัยเด็กสุชาดาจึงมักถูกทอดทิ้งให้อยู่ในความดูแลของคนรับใช้และบางครั้งเธอก็ต้องเป็นที่รองรับอารมณ์ของมารดาในยามที่เสียพนันกลับมา ครั้นเมื่อเติบโตขึ้นสุชาดาสอบเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยได้ ผู้เป็นมารดาก็มิได้ให้การสนับสนุนเธอจึงต้องทำงานหาเงินเรียนด้วยตนเอง

แต่ถึงแม้สุชาดาจะมีได้รับความรักความเอาใจใส่จากบิดามารดาเท่าที่ควร เธอก็มิได้นำมาคิดน้อยใจเธอยังคงทำตนเป็นลูกที่หัวอ่อนและอยู่ในโอวาทของบิดามารดาเสมอมา ไม่ได้เถียง ก้าวร้าว หรือแสดงความรู้สึกไม่พอใจในยามที่ถูกดูว่า แม้จะรู้สึกอึดอัดกับข้อใจในพฤติกรรมของบิดามารดาก็ตาม ดังจะเห็นได้จากคำพูดของคุณขำที่ได้อ้างถึงสุชาดาว่า คุณดาแกอ่อนๆ ลองพ่อแม่อ้างบุญคุณอย่างเก่งก็ร้องไห้ จมูกโป่ง คราวนี้ เอาละขึ้นนั่งทนทุกข์ทรมานไปจนตาย...

(สายใจ : 1/432)

ความเป็นลูกที่ดีของสุชาดานั้นยังเห็นได้จากความเสียสละ และความกตัญญูที่แสดงออกต่อผู้ให้กำเนิด ในขณะที่ผู้เป็นบิดาเก็บของเก่าในบ้านขายไปที่ละชิ้นนำเงินไปเล่นการพนัน สุชาดากลับต้องดำรงความเป็นอยู่ในบ้านด้วยรายได้จากการทำขนมขายและต้องรับหน้าที่เป็นผู้ไปผลักดันหนี้สินของบิดามารดาโดยตลอดจนในที่สุดเพื่อชื่อเสียงของบิดาเธอจึงต้องรับหนี้สินบางส่วนมาเป็นภาระของตน แต่เมื่อผู้เป็นบิดารู้เรื่องนี้เข้ากลับตำหนิการตัดสินใจของเธอ และไม่ยอมรับรู้ใดๆ ทั้งสิ้นสุชาดาต้องนำเครื่องเพชรส่วนตัวชิ้นสุดท้ายที่มีอยู่ไปขายนำเงินมาชำระหนี้แทนบิดาและออกทำงานนอกบ้านพร้อมกับยังคงใช้เวลาในวันหยุดทำขนมขายเพิ่มรายได้ เพื่อนำเงินมาลบล้างหนี้สินซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากแม้จะรู้สึกท้อต่อการกระทำของผู้ให้กำเนิดเพียงใดแต่สุชาดาก็อดทน เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของลูกต้องช่วยบิดามารดาเท่าที่จะทำได้ ดังที่สุชาดาบอกกับจ่านิพนธ์ความที่เธอไปขอความช่วยเหลือว่า

“ทำยังไงได้คะเราเป็นลูก...ทำยังไงได้ก็ต่อทำไป”

(สายใจ : 1/299)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสุชาดาจะเป็นบุตรสาวที่หัวอ่อนมีความเสียสละกตัญญูแต่ในขณะเดียวกันเธอก็ยังคงดำรงความเป็นตัวของตัวเองไว้ เธอจึงมิได้โอนอ่อนทำตามใจบิดามารดาไปเสียทุกเรื่อง สิ่งใดที่เห็นว่าไม่ถูกไม่ควรเธอก็จะไม่ยอมทำตามแม้จะต้องถูกตำหนิก็ตาม ดังเช่นที่เธอปฏิเสธการแต่งงานกับศักดิ์สิทธิ์เมื่อเป็นบิดาพยายามบังคับให้ศักดิ์สิทธิ์รับผิดชอบต่อการที่พาสุชาดาไปค้างอยู่ในป่าตามลำพังก็เพราะสุชาดาทนอับอายต่อความคิดของผู้เป็นบิดาที่เห็นเธอเป็นสินค้าไม่ได้จึงทำให้เธอมีเรื่องโต้เถียงกับบิดาอย่างรุนแรงเป็นครั้งแรกในชีวิตของเธอ

“หนูยอมให้คุณพ่อดัมแคงตามใจอีกไม่ได้แล้วพอกันที...”

“อิสุชาดามึงไม่ใช่ลูกกูอีกต่อไป!”

“ขอเสียทีเถอะคะคุณพ่ออย่าถึงกับขึ้นมึงขึ้นกูเลย ถึงคุณพ่อจะไม่รับว่าหนูเป็นลูกยังงี้ๆ หนูก็ว่าหนูเป็นลูกคุณพ่ออยู่นั่นเอง แต่จะให้หนูเป็นลูกที่ คุณพ่อจงจุมกไปขายน่ะ หนูยอมไม่ได้..”

(สายใจ : 2/121)

จากบทบาทของสุชาดา จะเห็นได้ว่าเธอเป็นบุตรสาวที่มีความกตัญญูต่อบิดามารดา แม้จะไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้ให้กำเนิดทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่และการศึกษา แต่สุชาดาก็ได้

พยายามปฏิบัติหน้าที่ของลูกด้วยความเสียสละ อดทนมาโดยตลอดทั้งร่างกาย กำลังทรัพย์เท่าที่เธอจะหามาได้อีกทั้งยอมสละเกียรติยศชื่อเสียงของตนเองเป็นลูกหนี้ของผู้อื่นเพื่อรักษาชื่อเสียงของบิดา จึงนับได้ว่าเธอได้แสดงบทบาทของลูกอย่างเหมาะสม

ล้นทมในเรื่องรอยมนทิน ในฐานะบุตรสาว ล้นทมเติบโตมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจน มีพ่อเป็นนายตรวจรกราง ส่วนแม่ก็หาบข้าวแกงขาย ด้วยฐานะที่ยากจนล้นทมจึงไม่ได้เรียนหนังสือ ชีวิตประจำวันในวัยเด็กคือการช่วยทำงานบ้านและช่วยแม่ขายข้าวแกงล้นทมจึงมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของครอบครัวมาตั้งแต่วัยเด็ก ดังที่ล้นทมเล่าถึงชีวิตของตนในวัยเด็กว่า

ตอนเย็นฉันกับแม่จะช่วยกันทำข้าวแกงตัวเป็นเกลียว ถึงพี่ทับทิมจะอยู่บ้านอย่างมาก ก็ช่วยกันกะทิพอเป็นพิธี ของบางอย่างก็ทำไว้ตั้งแต่เย็น แต่ของบางอย่างต้องลุกขึ้นมาทำไว้ตั้งแต่เช้ามีดแม่จะปลุกฉันประมาณตีสี่ครึ่ง หุงข้าว อุ่นแกง พอตีห้ากว่าๆ ฉันจะต้องฉวยกระຈาดใบเล็กไปรับขนมจิ้นจากร้านที่ตลาด...

(รอยมนทิน : 1/23)

แม้ล้นทมจะเป็นลูกที่ช่วยแบ่งเบาราชการของพ่อแม่ได้มากแต่เธอก็มักจะถูกดุด่าอยู่เสมอ ประกอบกับทุกคนในบ้านชอบพูดว่าเธอเป็นผู้นำความระทมมาให้แก่พ่อแม่เพราะล้นทมเกิดมาพร้อมกับความตกต่ำของครอบครัวทำให้ล้นทมรู้สึกเป็นปมด้อยและคิดว่าพ่อแม่ไม่รักจึงพยายามทำความดีเพื่อหวังให้พ่อแม่รักเธออย่างทับทิมผู้เป็นพี่สาวซึ่งทำงานในโรงงานมีรายได้สามารถช่วยเหลือครอบครัวได้บ้าง จนทำให้พ่อแม่เกรงใจ ล้นทมจึงพยายามเอาอกเอาใจแม่ทุกอย่างแม้แต่เมื่อได้เงินมาเพียงห้าสิบบatang ถึงจะเป็นเงินเพียงจำนวนน้อยล้นทมก็นำมาให้แม่เมื่อเห็นว่าแม่ขายของไม่ดี หรือในเวลาที่ไต่บาตรล้นทมก็จะอธิษฐานขอพรให้แม่ขายของหมดทุกครั้งจนพระที่มารับบาตรเอ่ยปากชมว่าเธอเป็นเด็กกตัญญู

และแม้จะคิดว่าพ่อแม่ไม่ค่อยรักตนแต่ล้นทมก็รักพ่อแม่มากดังเห็นได้จากความเสียสละที่ล้นทมทำเพื่อพ่อแม่ ดังเช่นที่ล้นทมเล่าถึงเหตุการณ์ในตอนแม่ของเธอป่วยและเธอได้ทำหน้าที่เป็นผู้ขายข้าวแกงแทนแม่ แม้จะเป็นผู้หาเงินแต่ล้นทมก็ไม่คิดที่จะใช้เงินนั้นเพื่อความสุขของตนเอง

แขกที่มาขายของเชื่อตาม มักจะมีของแปลกๆ สวยๆ มาล่อตาล่อใจพวกเราเสมอ ฉันเองก็เคยอยากได้ แต่ทุกครั้งเมื่อนึกถึงค่ายาของแม่แล้วฉันทำไม่ลง เพราะเงินกำไร

ที่ขายของได้จะต้องเจียดเป็นค่าใช้จ่ายประจำบ้าน ยังคิดว่าค่ากับข้าวนั้นเราพอจะโม่เมกกับข้าวแกงที่ทำขายได้บ้าง แต่ที่หนักหนามากที่สุดก็คือ ค่ายาของแม่...

(รอยมลทิน : 1/57)

ความเสียสละของล้นทมเพื่อพ่อแม่แม่นั้นยังเห็นได้จากการที่เธอตัดสินใจเป็นนางบังเงาขายตัวเพื่อหาเงินมาเป็นค่าผ่าตัดของแม่ และเมื่อแม่ตายล้นทมาก็ยอมขายตัวให้กับแม่เล้าคนหนึ่งเพื่อนำเงินมาจัดงานศพให้แม่ การกระทำดังกล่าวทำให้ล้นทมกลายเป็นโสเภณีอย่างแท้จริง เมื่อพ่อป่วยเป็นโรคปอดบวมก็ได้ล้นทมเป็นผู้จัดการดูแลรักษาให้ แม้ทับทิมซึ่งเป็นลูกที่พ่อรักมากก็ไม่สนใจ เช่นเคย และเมื่อพ่อตายจากไปอีกคนล้นทมาก็ได้จัดงานศพให้พ่ออย่างสมเกียรติเพราะล้นทมเริ่มมีฐานะที่มั่นคงขึ้นและยังรับทับทิมผู้เป็นพี่สาวไปเลี้ยงดูก่อนที่จะพ่อจะตายทำให้พ่อรู้สึกชื่นใจที่เห็นพี่น้องปรองดองกันได้

จากบทบาทของล้นทม ในฐานะบุตรสาวนั้น จะเห็นได้ว่าล้นทมเป็นลูกที่มีความเสียสละกตัญญู ในยามปกติล้นทมาก็ช่วยแบ่งเบาภาระทั้งในด้านงานบ้าน และการทำมาหากิน ในยามที่พ่อแม่เจ็บป่วยล้นทมาก็ได้ทำหน้าที่ดูแลรักษาพยาบาล และเมื่อพ่อแม่สิ้นใจล้นทมาก็ทำหน้าที่ปิดตาให้พ่อแม่ ล้นทมเป็นลูกที่ทำหน้าที่ของลูกได้อย่างสมบูรณ์ แม้จะเคยคิดว่าพ่อแม่ไม่ค่อยรักก็ตาม แต่ล้นทมาก็มิได้มีความรู้สึกโกรธแค้นต่อพ่อแม่เธอกลับพยายามทำดีกับพ่อแม่มาโดยตลอด

อังศุมาลินในเรื่องคู่กรรม ในฐานะบุตรสาวที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีสภาพแตกแยก เธออยู่ในความดูแลของมารดาซึ่งเลี้ยงดูบุตรสาวมาด้วยอาชีพทำสวน แม้มารดาจะมีฐานะไม่ค้ำคั้นแต่อังศุมาลินก็ได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดี ได้รับการศึกษาจนถึงระดับมหาวิทยาลัย อังศุมาลินเป็นบุตรสาวที่เจียมตนเมื่อเห็นวามารดาต้องอดออมและเสียสละมากมายเพื่อให้เธอได้เรียนหนังสือไม่น้อยหน้าผู้ใดอังศุมาลินจึงพยายามช่วยแบ่งเบาภาระของมารดาด้วยการใช้จ่ายอย่างประหยัด ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

...ความเจียมตัวทำให้เธอรู้จักเก็บหอมรอบริบ ไม่ควรเสียไม่ยอมเสียไม่ควรจ่ายไม่ยอมจ่าย อย่างน้อยที่สุดการกระทำเช่นนั้นก็เป็นความช่วยเหลือไม่ให้แม่และยายต้องดิ้นรนชวนขวายมากจนเกินกำลัง

(คู่กรรม : 1/20)

นอกจากจะรู้จักคอยมใช้จ่ายอย่างประหยัดแล้วอังศุมาลินยังช่วยเหลือมารดาด้วยการช่วยทำงานบ้าน ดูแลคุณยายผู้ชราแทนมารดา ทั้งประพัตติคนอยู่ในโอวาทของมารดาโดยตลอด จนเป็นที่ภาคภูมิใจของมารดายิ่งนัก ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาที่แสดงถึงพฤติกรรมของเธอดังนี้

“...หนูทำถูกแล้ว ถูกใจแม่ทุกอย่าง แม่ขอขอบใจหนู”

“แม่จะต้องขอบใจหนูทำไม ที่หนูเป็นอย่างนี้เพราะแม่อบรมต่างหาก”

“การอบรมหรือนั่น ถ้าเนื้อไม้ไม่ดี ให้อบให้รมยังงี้ไม้มันก็ดีไปไม่ได้แต่หนูดีด้วยตัวของหนูด้วย แม่จึงขอบใจหนู ลูกที่ทำให้พ่อแม่ชื่นใจอยู่ในถ้อย ในคำเขาเรียกว่าอภิชาตบุตร อภิชาตบุตรนะ คณน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ล่ะลูก”

(คู่กรรม : 1/833)

อังศุมาลินตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ด้วยรู้ว่าความสำเร็จของตัวนั้นจะเป็นความภาคภูมิใจของมารดาที่สามารถพิสูจน์ให้ใครๆ ได้เห็นว่าแม้จะมีฐานะยากจนแต่ก็สามารถเลี้ยงดูบุตรสาวมาได้เป็นอย่างดีและอังศุมาลินก็หวังว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วเธอจะได้ทำงานเลี้ยงดูมารดาและคุณยายต่อไป อังศุมาลินเป็นนักศึกษาที่มีผลการเรียนดีเยี่ยมคนหนึ่งของมหาวิทยาลัยจนเป็นที่คาดหมายกันว่าเธอจะเรียนจบจากมหาวิทยาลัยด้วยคะแนนเกียรตินิยมแต่อังศุมาลินก็ตัดสินใจที่จะทิ้งการเรียนอันเป็นอนาคตและความหวังทั้งหมดในชีวิตของตนลง เมื่อสวนซึ่งเป็นที่ใช้ทำมาหากินของครอบครัวต้องประสบกับความเสียหายอย่างหนักจากน้ำท่วม ด้วยเหตุผลที่เธอบอกกับมารดาว่า

“ตอนน้ำท่วมหนูรู้ว่าแม่ต้องชักทุนเดิมไปจนหมด แลผมเราจะต้องหาเงินมาลงทุนใช้จ่ายจนกว่าเราจะฟื้นฟูสวนได้ ถ้าหนูยังขึ้นเรียนแม่ก็คงลำบาก”

(คู่กรรม : 1/107)

อังศุมาลินพยายามช่วยมารดาฟื้นฟูสวน ทั้งที่โดยปกติเธอจะไม่เคยจะต้องงานเหล่านี้มากนักเนื่องจากมารดาให้เธอมีหน้าที่เรียนและช่วยทำงานในบ้านเพียงเท่านั้น นอกจากการช่วยมารดาทำสวนอังศุมาลินได้แนะนำให้มารดาปลูกกล้วยแทนส้มและช่วยมารดาเก็บพืชผักผลไม้เท่าที่มีเหลืออยู่ในสวนไปขายที่ตลาดอีกด้วยทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นไม่ต้องอยู่อย่างลำบากมากนัก จึงนับได้ว่าอังศุมาลินเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งในการช่วยแบ่งเบาภาระของมารดาในยามจำเป็น การปฏิบัติตนของอังศุมาลินจึงเป็นลักษณะของบุตรสาวที่ดีที่มีความกตัญญูและอยู่ในโอวาทของมารดา

สำหรับบิดาด้วยเหตุที่บิดาได้ทอดทิ้งเธอและมารดาไป ทำให้อังศุมาลินรู้สึกน้อยใจและมี
 ทิฐิต่อบิดา เมื่อมีโอกาสดูได้พบกันแม้บิดาจะแสดงความรักความอาทรต่อเธอเพียงใด อังศุมาลินก็ใช้
 ทิฐิแสดงให้บิดาเห็นว่าเธอเป็นลูกแม่เต็มตัวและไม่ต้องการความช่วยเหลือใดๆจากบิดาทั้งที่ใจ
 จริงของเธอนั้นจะรักบิดามากเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อเกิดภาวะสงครามขึ้น บิดาของเธอได้เข้าไปเกี่ยว
 ข้องในฐานะหัวหน้าเสรีไทยคนหนึ่งและกำลังถูกทางฝ่ายญี่ปุ่นเพ่งเล็งทำให้อังศุมาลินไม่อาจทนได้
 เธอตัดสินใจช่วยปกป้องบิดา โดยการยอมทำหน้าที่เป็นทูตวัฒนธรรมฝ่ายไทยตามข้อเสนอของฝ่าย
 ญี่ปุ่นด้วยการแต่งงานกับโกโบริหลานชายแม่ทัพญี่ปุ่น บิดาของเธอจึงรอดพ้นจากข้อสงสัย

จากบทบาทของอังศุมาลิน จะเห็นได้ว่าแม้จะเติบโตมาในครอบครัวที่แตกแยกแต่อังศุมา
 ลินก็มีได้นำปมด้อยนั้นมาทำร้ายตนเอง เธอพยายามทำตนเป็นลูกที่ดีเพื่อหวังสร้างความสบายใจให้
 แก่มารดา และเมื่อครอบครัวต้องพบกับความลำบากอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวย
 อังศุมาลินก็ยอมสละอนาคตในการศึกษาของตนเพื่อช่วยลดภาระของมารดา แม้กับผู้เป็นบิดาซึ่ง
 อังศุมาลินมักจะใช้ทิฐิด้วยเสมอเพราะความน้อยใจที่บิดาทอดทิ้งเธอและมารดาไป แต่เมื่อบิดาเดือด
 ร้อนเธอก็มิได้นิ่งนอนใจ เธอกลับช่วยเหลือบิดาด้วยการยอมเป็นทูตวัฒนธรรมแต่งงานกับชาวญี่ปุ่น
 เพื่อช่วยปกป้องบิดาให้รอดพ้นจากการถูกสงสัยว่าเป็นเสรีไทย การกระทำของเธอที่มีทั้งต่อบิดา
 และมารดาได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของลูกที่มีความเสียสละและเป็นลูกกตัญญูต่อผู้ให้กำเนิด

พรพักตร์หรือเอียดเรื่องเพลงชีวิต ในฐานะบุตรสาว แม้พรพักตร์จะมีฐานะเป็นเพียงบุตร
 บุญธรรม ที่เติบโตมาอย่างลูกที่ขาดความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ที่เลียดคูมาจนทำให้คิดอยู่เสมอ
 ว่าคนนั้นเป็นส่วนเกินของครอบครัวอันเป็นความบีบคั้นและแรงกดดันที่ทำให้พรพักตร์พยายามดิ้น
 รนที่จะไปจากบ้าน แต่เธอก็มีจิตสำนึกของลูกที่ดีเพราะพรพักตร์ได้รับการอบรมสั่งสอนจากยาย
 เปียกแม่ครัวในบ้านและเป็นมิตรที่ดีคนหนึ่งของพรพักตร์ซึ่งมักจะพร่ำสอนให้พรพักตร์สำนึกถึง
 บุญคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูเธอมาอยู่เสมอแม้จะมีใช้พ่อแม่เท่าๆ ก็ตามและด้วยจิตสำนึกเช่นนี้แม่เธอ
 จะมีได้มีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดกับพ่อแม่ แต่เธอก็ได้พยายามทำหน้าที่ของลูกที่ดีเสมอมา ดัง
 จะเห็นได้จากในวัยเด็กเธอได้ทำหน้าที่ช่วยงานในบ้านทุกอย่างดังเช่นคนรับใช้คนหนึ่ง เมื่อเติบโต
 เป็นผู้ใหญ่เรียนสำเร็จมีงานทำและแต่งงานมีครอบครัวออกไปแล้ว แต่เมื่อใดที่เธอกลับมาเยี่ยมบ้าน
 เธอก็ไม่เคยละเลยที่จะช่วยเหลือกิจการงานในบ้านดังเช่นที่เคยทำเมื่อครั้งที่ยังอยู่กับพ่อแม่ และทุก
 ครั้งทีไปบ้านเธอก็จะต้องมีข้าวของไปด้วยเสมอเพราะรู้ว่าครอบครัวของพ่อแม่กำลังลำบาก ดังคำ
 บรรยายของผู้เขียนว่า

ฉันยังไปมาหาสู่เยี่ยมคุณแม่บ้างเป็นครั้งคราวโดยหอบของกินของใช้เข้าไปทีละ

มาก ๆ เท่ากับการช่วยลวดยาฆ่าทางบ้านวิธีอื่น

(เพลงชีวิต : 2/92)

ความเป็นลูกที่ดีของพรพัตร์ ยังเห็นได้จากการที่เธอเป็นที่พึ่งในเรื่องเงินให้กับพ่อแม่ เมื่อเธอมีฐานะที่มั่นคงขึ้นในยามที่พ่อแม่เดือดร้อนเธอก็เป็นผู้ช่วยเหลือแม่สามีของเธอจะไม่พอใจ และยกเอาความเจ็บช้ำที่พรพัตร์เคยได้รับในอดีตมาเป็นข้ออ้างเพื่อไม่ให้เธอช่วยเหลือพ่อแม่ แต่พรพัตร์ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นลูกกตัญญูของเธอด้วยคำพูดที่บอกกับสามีว่า

“นั่นแม่ของเอี้ยคนนะกะ ยัง ใจ ๆ ก็เป็นแม่ที่เลี้ยงเอี้ยมา ใฮ้ที่เอี้ยค
ได้ดิบได้ดีมาทุกวันนี้ก็เพราะบารมีที่อุ้มชูมาแต่เด็ก ใครผิดถูกอย่างไรพวกกันที่
หลัง เมื่อเดือดร้อนหันมาพึ่งก็ต้องช่วยไว้ก่อน...”

(เพลงชีวิต : 2/365)

ต่อมาเมื่อพรพัตร์ได้กลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมเพราะได้รับพระราชทานรางวัลแผ่นเสียงทองคำในฐานะนักประพันธ์เพลงยอดเยี่ยมพรพัตร์ก็ได้แสดงให้เห็นถึงกตัญญูของเธอที่มีต่อพ่อแม่ด้วยการยกย่องเชิดชูพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูเธอมาว่าเป็นผู้ที่สนับสนุนเธอมาโดยตลอด เป็นผู้ให้ทั้งความรักความอบอุ่นและคอยเป็นกำลังใจให้เธอเสมอมาทั้งที่โดยสภาพอันแท้จริงในชีวิตพรพัตร์จะเป็นเพียงเด็กในความอุปการะที่ถูกเลี้ยงดูมาอย่างขาดความรัก ความเอาใจใส่ ชำร่วยในบางครั้งเธอยังถูกทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจจากพ่อแม่อีกด้วยก็ตาม

จากบทบาทของพรพัตร์ จะเห็นได้ว่าแม้เธอจะเป็นเพียงบุตรบุญธรรมที่ไม่ได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่เท่าที่ควรจนทำให้รู้สึกวุ่นวายเป็นส่วนเกินของครอบครัว เมื่อมีฐานะมั่นคงขึ้นเธอก็ได้ตอบแทนพระคุณของพ่อแม่ด้วยการช่วยเหลือทางการเงินด้วยความเต็มใจแม้จะทำให้ขัดแย้งกับผู้เป็นสามีก็ตาม อันแสดงให้เห็นถึงความเสียสละกตัญญูต่อผู้เป็นบิดามารดาที่แม่จะมีผู้ใช้ให้กำเนิดที่แท้จริงก็ตาม

แม่นวด ในร่มฉัตร ในฐานะบุตรสาว แม้ว่าแม่นวดจะมีได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของความเป็นลูกมากนักเพราะหลังจากที่มารดาเสียชีวิตแม่นวดก็ถูกส่งเข้าไปอยู่ในวังกับคุณหยดตั้งแต่ยังมีได้โกนจุกจนกระทั่งเติบโตเป็นสาวจึงได้แต่งงานออกเรือนไปกับคุณอรธ แต่ก่อนที่จะเข้าไปอยู่ในวังกับคุณหยดผู้เป็นบิดาก็ได้อบรมสั่งสอนให้แม่นวดรู้จักมีกตัญญูต่อผู้มีพระคุณดังจะเห็นได้จากคำสั่งสอนของบิดาแม่นวดว่า

“คุณป้าท่านรักแม่ของวาดมากเหลือเกิน วาดต้องเคารพท่านให้เหมือนกับที่เคารพพ่อแม่ ไปอยู่ในโน้นต้องหนักเอาเบาสิ เพราะไม่เหมือนอยู่บ้านเราจะ ได้มีบ่าวไพร่ทำให้เราเป็นผู้น้อยต้องก้มประนมกรเหนือไปก่อนจึงสบายเมื่อปลายมือ ใครเขาจะยังงี้ก็ช่างวาดต้องเอาความดีเข้าข่ม คนดีมีความกตัญญูนะ ตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้...”

(ร่มฉัตร : 1/298)

แม้้นวาดก็ได้้นำคำสั่งสอนของบิดามาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนทำให้เป็นที่รักใคร่ของเสด็จฯ และคุณหยดรวมไปถึงคนอื่น ๆ ในวังอีกด้วยแม้้นวาดแสดงความกตัญญูต่อเสด็จฯ ด้วยการปรนนิบัติรับใช้อย่างใกล้ชิดโดยไม่ต้องรอเวลาเข้าเฝ้าฯ เช่นนางข้าหลวงคนอื่นๆ จึงเป็นที่โปรดปรานของเสด็จฯ มากจนคิดส่งเสริมให้แม้้นวาดได้เป็นเจ้าจอม ทำให้คุณอุษาข้าหลวงรุ่นพี่ไม่พอใจและคอยพุดจาเหน็บแนมอยู่เสมอแต่แม้้นวาดก็หลีกเลี่ยงที่จะมีเรื่องทะเลาะกับคุณอุษาและพยายามใช้ความดีเอาชนะใจคุณอุษาเพราะแม้้นวาดเองก็ได้ปรารถนาที่จะไปเป็นเจ้าจอม แม้้นวาดพยายามหลบเลี่ยงตลอดมาจนกระทั่งเสด็จฯ ก็ทรงทราบจึงไม่คิดบังคับใจแม้้นวาดต่อไปแต่เมื่อเรื่องนี้รู้ไปถึงบิดาในคราวที่แม้้นวาด แม่ก่ล้น และคุณป้าหยด ออกไปเยี่ยมบิดาซึ่งกำลังป่วย บิดาจึงได้เตือนสติแม้้นวาดว่า

“...มนุษย์เราความเป็นคนดีมิใช่อยู่ว่าทำแต่ตัวเองได้ดีเป็นพอแต่ต้องทำดีโดยคิดถึงคนอื่นที่เขาหวังดีต่อเราแล้วสนองน้ำใจเขา สิ่งอื่นๆ ในชีวิตมันอาจจะหมดไปได้ มีอยู่แต่น้ำใจเท่านั้นที่วัดคักดวงไม่มีหมด วาดต้องรู้จักทดแทนน้ำใจอันนั้นจึงจะเป็นคนดี”

(ร่มฉัตร : 2/13)

ด้วยคำสั่งสอนของบิดาซึ่งชี้แนะให้แม้้นวาดได้คิดว่าควรตอบแทนพระคุณของเสด็จฯ ที่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูตนมา ดังนั้นเมื่อคุณอรธส่งผู้ใหญ่มาสู่ขอแม้้นวาดจากเสด็จฯ แม้้นวาดจึงยอมตกลงใจออกเรือนไปกับคุณอรธโดยมิได้คิดที่จะบิดพลิ้วดังเช่นในครั้งแรกอีกต่อไป การที่แม้้นวาดแสดงความกตัญญู ให้ความเคารพเชื่อฟังปรนนิบัติรับใช้เสด็จฯ อย่างใกล้ชิดเช่นนี้นอกจากจะเป็นการแสดงความกตัญญูต่อเสด็จฯ แล้วยังแสดงให้เห็นถึงการเป็นลูกที่อยู่ในโอวาทของบิดามารดาอีกด้วย

ความเป็นลูกที่ดีของแม้้นวาดยังเห็นได้จากการปฏิบัติตนของเธอในยามที่ผู้เป็นบิดา

เจ็บป่วยแม้เน่จะวาก็มิได้นิ่งเฉย เน่จะวาก็จะขออนุญาตจากเสด็จฯ กลับไปอยู่บ้านเพื่อดูแลปรนนิบัติรับใช้บิดาจนกระทั่งบิดาหายป่วยจึงกลับเข้าไปอยู่ในวัง และเมื่อพ่อนวมมาส่งข่าวเรื่องที่บิดาไปเป็นหนี้การพนันนายบ่อน เน่จะวาก็รู้สึกริक्तกังวลทุกข์ร้อนจนกระทั่งรู้ไปถึงเสด็จฯ ด้วยความรักของเสด็จฯ ที่มีต่อเน่จะวาก็ได้ช่วยเหลือบิดาของเน่จะวาไว้ถึงสองครั้ง

จากบทบาทของเน่จะวา จะเห็นได้ว่าเน่จะวาเป็นบุตรสาวที่หัวอ่อนว่านอนสอนง่าย แม้ในบางครั้งจะมีความเป็นตัวของตัวเองไม่ยอมทำตามความต้องการของผู้ใหญ่ แต่เมื่อได้รับคำอบรมสั่งสอนจากผู้เป็นบิดาเน่จะวาก็ยอมรับและแก้ไขตนเองอันแสดงให้เห็นถึงการเป็นบุตรสาวที่ดีประพฤติตนอยู่ในโอวาทเชื่อฟังบิดามารดาและมีความกตัญญูรู้คุณ

ชลาในเรื่องเมียน้อย ในฐานะของบุตรสาว กล่าวได้ว่าชลาเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ นอกจากจะรู้จักช่วยเหลือแม่ทำงานบ้านแล้วชลาช่วยพ่อทำบัญชีอีกด้วย ชลาเป็นคนที่เรียนหนังสือเก่งจนสร้างความภาคภูมิใจให้กับพ่อแม่ ทั้งพ่อและชลาต่างหวังว่า เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่หกแล้วชลาจะได้ไปเรียนต่อที่ในกรุงเทพฯ แต่แล้วชลาก็ต้องทำลาขออนาคของนพเพราะความกตัญญูที่มีต่อพ่อแม่ ชลาขอมขายตัวไปเป็นเมียน้อยของเสี่ยเจ้าเล่ห์คนหนึ่งเมื่อพ่อของชลาซึ่งทำงานเป็นสมุหบัญชีในโรงงานมันสำปะหลังของเสี่ยผู้นั้นได้ทำเงินหายไปจากบัญชีเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่พ่อจะหามาชดเชยให้ได้ แม้พ่อแม่จะคัดค้านแต่ชลาก็ได้ยกเหตุผลของความเป็นลูกที่มีหน้าที่ต่อพ่อแม่มาอ้าง ดังที่ชลาบอกกับผู้เป็นพ่อว่า

“ถูกแล้วจะ พ่อเป็นพ่อของชลา มีหน้าที่ให้ความสุขแก่ชลา แก่นพ แต่ชลาก็มีหน้าที่ของลูกพึงกตัญญูต่เวทีต่อพ่อแม่ ...”

(เมียน้อย : 1/62)

ด้วยเหตุผลที่ชลายกมาอ้างทำให้พ่อแม่ต้องยอมรับความเป็นจริงด้วยหัวใจที่เจ็บปวดและยอมปล่อยให้ชลาทำตามความตั้งใจของตน ชีวิตของชลาจึงตกอยู่ในสภาพของการเป็นเมียน้อยมาตั้งแต่อายุได้เพียงสิบสี่ปีเศษเท่านั้น นอกจากชลาจะขอมขายตัวไปเป็นเมียน้อยของเสี่ยเพื่อช่วยให้พ่อหลุดพ้นจากหนี้สินทั้งหมดแล้วชลาได้เรียกร้องเงินจำนวนหนึ่งเพื่อให้พ่อแม่เก็บไว้ใช้ในยามลำบาก แม้พ่อกับแม่จะไม่ต้องการก็ตาม

ความเป็นลูกที่ดีของชลาเห็นได้จากความพยายามที่จะแก้แค้นแทนพ่อที่ถูกเสี่ยเจ้าเล่ห์ใช้กลโกงจนทำให้พ่อต้องตกเป็นลูกหนี้และชลาต้องกลายเป็นเมียน้อยนับว่าเป็นการทำลายอนาคตและความหวังทั้งของชลาและของพ่อไปจนหมดสิ้นในที่สุดชลาสามารถตอบแทนเสี่ยเจ้า

เล่าผู้คนที่ได้ในภายหลัง แม่พ่อแม่จะได้เสียชีวิตไปแล้วก็ตาม หลังจากที่พ่อแม่ตายไปแล้วชลาก็ได้ทำหน้าที่แทนพ่อแม่เลี้ยงดูทานพน้องชายคนเดียวของตนและส่งเสียให้ทานพได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบเป็นนายแพทย์ดังที่ได้ตั้งความกันหวังไว้

จากบทบาทของชลา จะเห็นได้ว่าแม้ชลาจะมีอายุน้อย แต่ชลาที่รู้จักทำหน้าที่ของลูกที่ดี ยึดมั่นในความกตัญญูต่อพ่อแม่ด้วยความเสียสละยอมขายตนเองเพื่อไม่ให้พ่อต้องเป็นหนี้เสียเจ้าเล่ห์ และยังสามารถแก้แค้นแทนพ่อได้สำเร็จดังที่ตั้งใจไว้ เมื่อพ่อแม่ตายจากไปชลาก็ได้ทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงดูน้องส่งเสียให้เรียนจนสำเร็จเป็นนายแพทย์ นับได้ว่าชลาเป็นลูกที่ประเสริฐคนหนึ่งที่มีความเสียสละและความกตัญญูต่อพ่อแม่ของตน

กานดาในเรื่องยอดนงค ในฐานะบุตรสาว เมื่อผู้เป็นบิดาซึ่งเป็นหลักสำคัญของครอบครัวได้เสียชีวิตลงและมารดาของเธอก็อ่อนแอไม่สามารถเป็นหลักให้แก่ลูกๆ ได้ กานดาในฐานะลูกคนโตของครอบครัวต้องทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงดูมารดาและน้องๆ แทนบิดาทั้งที่เธอมีความรู้เพียงแค่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น แต่เธอก็สามารถทำงานเลี้ยงดูมารดาและน้องๆ ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายได้ไม่ต่างจากเมื่อครั้งที่บิดาของเธอยังมีชีวิตอยู่ กานดาทำงานเลี้ยงดูมารดาและน้องด้วยอาชีพนายหน้า เมื่ออาชีพนี้จะทำให้กานดาต้องพบกับคำครหานินทาจากสังคมรอบข้างเพราะถูกคู่แข่งในวงอาชีพเดียวกันและผู้สูญเสียประโยชน์ปล่อยข่าวทำลายชื่อเสียงของเธอก็ตามแต่กานดาก็มิได้ย่อท้อ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาของเธอกับมารดาดังนี้

...และครั้นเมื่อมีข่าวตามหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์เล่าก็ไม่เคยเป็นข่าวดีสัก ชิ้นเดียวใหม่ๆ ผู้เป็นมารดาเคยทุกซักร้อนหนักหนาว่าบุตรสาวก็บอกเสียว่า
 “แม่แน่ใจหรือเปล่าคะว่า หนูจะเป็นอย่างที่เขาลงข่าว”
 “แม่เลี้ยงหนูมาทำไมแม่จะไม่รู้จักหนู”
 “ถ้าแม่แน่ใจแม่ก็อย่าไปสนใจเลยคะ ทุกวันนี้หนูคิดแต่จะทำยังไงเราถึงจะมีกินมีใช้ไม่เป็นหนี้ใครหนูก็พอใจแล้ว”

(ยอดนงค : 790)

กานดาได้ทำหน้าที่ในฐานะบุตรสาวของตนเป็นอย่างดี แม้เธอจะมีมารดาที่เป็นคนอ่อนแออีกมากพึ่งตนเองไม่ได้และมักจะคิดอยู่เสมอว่าตนนั้นเป็นโรคหัวใจในขั้นรุนแรง แม่หมอจะบอกว่าเป็นโรคอุปทานก็ตามแต่มารดาของเธอก็ไม่เคยเชื่อและมักจะเปลี่ยนหมออยู่เสมอทำให้กานดาต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาตัวของมารดาเป็นจำนวนมากโดยมิได้เกิดประโยชน์อันใดเพราะ

มารดาของเธอเป็นโรคอุปทานจริงๆ นอกจากนี้มารดาของเธอยังเป็นคนใจอ่อนและชอบทำบุญเมื่อมีใครมาชักชวนให้ทำบุญในคราวละหลายๆ ก็ไม่เคยขัดซึ่งทุกครั้งก็ต้องเป็นหน้าที่ของกานดาที่ต้องหาเงินมาให้แต่กานดาไม่เคยแสดงความรู้สึกรำคาญหรือไม่พอใจเลยสักครั้งด้วยเธอเห็นว่าเป็นสิ่งที่จะทำให้คุณแม่ของเธอสบายใจ

ด้วยความสามารถในการทำหน้าที่แทนบิดาได้เป็นอย่างดีเลี้ยงดูมารดาและน้องๆ ให้มีความสุขสะดวกสบายเช่นที่เคยได้รับเหมือนเมื่อครั้งที่บิดายังมีชีวิตอยู่กานดาจึงได้รับการยอมรับจากมารดาของเธอกับเป็นผู้นำของครอบครัว ดังที่มารดาของเธอบอกกับธาดรีว่า

“ฉันมันคนตามใจลูก อีกอย่างหนึ่งแม่นั้น เขาก็เหมือนกับหัวหน้าครอบครัวอยู่แล้ว
ฉันนะ...อะไรๆ ก็ต้องอาศัยลูกทั้งนั้น”

(ยอดอนงค์ : 793)

จากบทบาทของกานดา จะเห็นได้ว่ากานดาแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาด้วยการทำตนเป็นหลักของครอบครัวแม้จะมีความรู้ไม่มากพอที่จะสมัครเข้าทำงานในที่ใดแต่เธอก็ใช้ความสามารถส่วนตัวประกอบอาชีพอิสระเลี้ยงดูมารดาและน้องๆ แทนบิดาที่เสียชีวิตไปได้เป็นอย่างดีและแม้จะต้องเสี่ยงกับคำครหาในหน้าที่ทำให้เธอต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงก็ตาม แต่กานดาก็ยังมุ่งมั่นกับการทำหน้าที่ของตนด้วยความเสียสละและอดทน

นุติในเรื่องแรงรัก ในฐานะบุตรสาว แม้นุติจะเป็นตัวละครที่แสดงบทบาทของความเป็นบุตรสาวในช่วงระยะเวลาอันสั้นแต่นุติก็ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นบุตรสาวผู้สงบเรียบร้อยและหัวอ่อนของผู้เป็นมารดา เมื่อคุณนวลผู้เป็นมารดาเห็นว่านุติควรแต่งงานกับอาทิตย์ชายหนุ่มซึ่งเป็นบุตรชายเพื่อนสนิทของตน แม้นุติจะไม่เคยรู้จักกับอาทิตย์มาก่อนแต่เธอก็มิได้ขัดใจมารดา นุติยอมแต่งงานกับอาทิตย์โดยไม่มีพิธีกรรมใดๆ ดังที่ปรากฏคำบรรยายว่า

...นุติก็รักผู้เป็นมารดามาก ถึงขนาดที่ยอมแต่งงานกับผู้ชายที่ถูกเลือกสรรมาให้
โดยไม่มีข้อโต้แย้ง “นุติเกิดสมชื่อ คุณนวลว่ายัง ใจ ลูกสาวแก่ไม่ได้แย้งสักคำให้แต่งก็แต่ง..”.

(แรงรัก : 30)

แม้ต่อมาชีวิตคู่ของนุติจะประสบกับความล้มเหลวเพราะอาทิตย์เป็นฝ่ายขอหย่าเพื่อไปแต่งงานกับคู่รักเก่าแต่นุติยังคงยอมรับความล้มเหลวที่เกิดขึ้นอย่างสงบไม่โทษผู้ใด

จากบทบาทของนุติ จะเห็นได้ว่านุติเป็นบุตรสาวที่หัวอ่อน ขอมดำเนินชีวิตไปตามคำชี้แนะของมารดา แม้จะต้องแต่งงานกับผู้ชายที่มารดาเลือกสรรมาให้ นุติก็มีได้ปฏิเสธ อันแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้ที่มีความเชื่อฟังต่อพ่อแม่

เมทินีในเรื่องสายรุ้ง ในฐานะบุตรสาว กล่าวได้ว่าเมทินีเป็นลูกที่เป็นหลักทางเศรษฐกิจของครอบครัว เมทินีทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงดูแม่และน้องแทนพ่อซึ่งได้เสียชีวิตไปแต่เมทินีก็ต้องมีความขัดแย้งกับแม่มาโดยตลอดเพราะแม่ของเธอเป็นคนที่เห็นเงินเป็นพระเจ้าคิดเหี้ยและการพนันจนทำให้มีหนี้สินมากมาย และแม่ก็พยายามเกลี้ยกล่อมเกมบังคับให้เมทินีขายตัวเป็นอนุของใครก็ได้ที่มีฐานะดีเพราะต้องการเงินแต่เมทินีไม่ยอม การกระทำของแม่ที่ไม่เคยคำนึงถึงจิตใจและความรู้สึกของลูกจึงทำให้เมทินีมีความรู้สึกที่ไม่ดีและมีปัญหากับแม่อยู่เสมอ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาระหว่างเมทินีกับน้องสาวของเธอที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกในใจที่มีต่อผู้เป็นแม่ว่า

“...ตอนนี้หากจะให้พี่ตอบอย่างจริงจัง ทุกวันนี้พี่เมย์ยอมทำอะไรทุกอย่างนี่นะ เพราะเงินคนเดียวเท่านั้นไม่ใช่เพราะแม่หรือเพราะอะไรอื่นสักนิด”
 “อย่าพูดอย่างนั้นซิคะ เดี่ยวแม่ได้ยินเข้าจะมีเรื่องอีก”
 “พี่พูดออกบ่อยไปเวลาทะเลาะกันตอนเงินไม่ได้ยิน”
 (สายรุ้ง : 1/29)

ชีวิตในวัยเด็กเมทินีไม่เคยได้รับความรักความอบอุ่น หรือการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากแม่เลยแม้แต่น้อยมีเพียงพ่อผู้เดียวที่ดูแลเอาใจใส่ต่อเธออย่างแท้จริงทั้งที่เธอมิใช่ลูกแท้ๆ ของพ่อ และพ่อก็เป็นผู้ทำหน้าที่หาเลี้ยงทุกคนในครอบครัว ครั้นเมื่อพ่อเสียชีวิตไปเมทินีจึงพยายามทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับพ่อว่าจะทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลปกป้องคุ้มครองและเลี้ยงน้องแทนพ่อเธอจึงเป็นหลักให้แก่ครอบครัวด้วยการทำงานเป็นนางแบบ เมื่อแม่บังคับเมทินีไม่ได้จึงคิดที่จะบังคับน้องสาวของเมทินีแทนทำให้เมทินีต้องตัดสินใจยอมเสนอตัวให้กับทรงยศเพื่อหาเงินมาให้แม่ และเพื่อช่วยให้น้องสาวหลุดพ้นจากการบังคับของแม่การกระทำของเมทินีแสดงให้เห็นถึงความรักความกตัญญูที่มีต่อพ่อ แต่อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าเมทินีไม่มีความศรัทธาต่อแม่เพียงแต่เธอไม่พอใจต่อความคิดและการกระทำของแม่ที่เห็นเธอเป็นสินค้าเท่านั้นทั้งนี้จะเห็นได้ว่าแม่จะมีปัญหาขัดแย้งกันแต่เมทินีก็พยายามทำงานหาเงินมาเลี้ยงดูแม่และใช้นี้ให้แม่อยู่ตลอดเวลาแต่ต้องทำตามความคิดของเธอเท่านั้นมิใช่วิธีการที่แม่ต้องการ

จากบทบาทของเมทินี จะเห็นได้ว่าแม่เมทินีจะมีความขัดแย้งกับแม่จนถึงกับบางครั้งเกิดการโต้เถียงกัน แต่ส่วนหนึ่งก็เพราะเมทินีพยายามปกป้องน้องสาวตามคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้กับผู้เป็นพ่อ และเมื่อแม่มีความเดือดร้อนจริง ๆ เมทินีก็พยายามช่วยตามวิธีการของเธอ เมทินีจึงเป็นบุตรสาวอีกผู้หนึ่งที่มีความเสียสละและกตัญญูต่อพ่อแม่แม้จะดำเนินบทบาทของตนบนความขัดแย้งกับผู้เป็นแม่ก็ตาม

ดาวเรืองในเรื่องดาวเรือง แม้ว่าดาวเรืองแม้ว่าดาวเรืองจะอยู่ในฐานะลูกคนเล็กของครอบครัวแต่ดาวเรืองก็มีบทบาทสำคัญต่อครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามแล้วดาวเรืองได้ตัดสินใจไม่เรียนต่อเพราะความสงสารแม่ที่ต้องเหนื่อยยากกับการหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียนของลูกถึงสองคนคือดาวเรืองและพฤษภีพี่ชายของดาวเรือง นอกจากดาวเรืองจะไม่เรียนต่อเพื่อลดภาระของแม่แล้วดาวเรืองยังช่วยแม่ทำงานหาเงินตัวเป็นเกลียวเพื่อส่งไปให้พี่ชายที่กรุงเทพฯ อะไรวุ่นวายได้เงินดาวเรืองจะทำทั้งนั้น ดังที่ปรากฏในบทสนทนาของดาวเรืองกับแม่หลังจากที่ดาวเรืองได้ไปทำขี้น้ำแข่งเอาชนะกับคู่อริที่ชื่อเจ้าวรรณ

“ก็เดือนนี้เราหาเงินไม่ทันขาดอีกตั้งพัน มันก็ต้องหาทางยังงี้แหละ ฉันต้องแน่ใจแล้วถึงทำยังงี้ เพราะถ้าไม่แน่ใจหากเกิดแพ้ขึ้นมาใช้แต่เราจะลำบาก พี่พฤษภีจะลำบากกับเราด้วย แล้วแม่คิดหรือว่าใจคอฉันจะทำอะไรให้แม่กับพี่พฤษภีลำบาก?”

“ทั้งแม่ทั้งพี่ต้องอาศัยเอ็งทั้งนั้น คนคิดก็น้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้หรือลูก...”

(ดาวเรือง : 2/330)

จากบทบาทของดาวเรือง จะเห็นได้ว่านอกจากเธอจะเป็นบุตรสาวที่มีความเสียสละแล้วดาวเรืองยังเป็นหลักสำคัญของครอบครัวด้วยการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของมารดาจนกลายเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของครอบครัว นับได้ว่าเธอเป็นบุตรสาวที่มีความกตัญญู

สุริยงในเรื่องอย่าลืมฉัน ในฐานะของนางบุตรสาว สุริยงเป็นบุตรที่ทำให้บิดามารดาภาคภูมิใจมาโดยตลอด นับตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ดังเห็นได้จากความรู้สึกของผู้เป็นมารดาที่บอกกับสุริยงว่า

“แม่ไม่เคยผิดหวังตั้งแต่หนูเล็กเกิด แม่บอกกับคุณพ่อของหนูเล็กตั้งแต่เริ่มรู้ว่าจะมีลูกว่า แม่จะได้ลูกสาวแสนสวย แล้วแม่ก็ได้หนูเล็กมาแม่รู้อยู่ตลอดว่าหนูเล็กเป็นเด็กดี

โดยเฉพาะหนูเล็กพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าหนูเล็กเป็นเด็กดีแค่ไหน แม่จึงรู้ว่าต่อหน้าหน้าหนูเล็ก ก็ยังเป็นเด็กดีที่พ่อแม่จะไม่ผิดหวังเป็นอันขาด”

(อย่าลืมฉัน : 415)

ทั้งนี้เพราะสุริยงเป็นลูกที่ประพาศิตีมีความเสียสละกตัญญู อยู่ในโอวาทของบิดามารดา เมื่อบิดาประสบกับปัญหาด้านการเงินได้ขอร้องให้สุริยงแต่งงานกับนายธนาคารวัยชราที่ชื่อหลวง - รัตนชาติชวลิตซึ่งเป็นผู้ที่ได้ช่วยปลดหนี้ให้กับบิดาของเธอ แม้ในขณะนั้นสุริยงจะมีคนรักอยู่แล้ว และเธอก็กำลังเรียนอยู่ในมหาวิทยาลัย แต่สุริยงก็ได้ตัดสินใจเลือกหน้าที่ของลูกก่อนความรักของตน เธอยอมแต่งงานกับหลวงรัตนชาติชวลิตตามที่บิดาขอร้อง ด้วยการตัดสินใจในครั้งนั้นทำให้ทั้งบิดาและมารดาต่างเกิดความรู้สึกเกรงใจต่อเธอเป็นอย่างยิ่งแต่สุริยงก็ได้ถือว่าเธอเป็นผู้มีบุญคุณต่อครอบครัว เธอยังคงปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีมาโดยตลอด ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

สุริยงประพาศิตนเป็นลูกที่ดีตลอดมา ไม่ปรีปากบ่น ไม่น้อยใจ ไม่ขมขื่น และไม่เคย ทำให้รู้สึกว่าเป็นผู้มีบุญคุณต่อครอบครัว ฉะนั้นเมื่อบุตรสาวทำท่าทูลนทูลรายดูจไม่มีความสุข ผู้บงเกิดเกล้าย่อมทุกข์ทนไปด้วย

(อย่าลืมฉัน : 448)

เมื่อสามีของเธอเสียชีวิตไปสุริยงก็กลับมาอยู่ปรนนิบัติรับใช้บิดามารดาเธอได้รับเอาภาระกิจต่างๆ ภายในบ้านมาเป็นหน้าที่ของตนแทนบิดามารดาซึ่งชราภาพลงมากแล้ว เธอพยายามถนอมน้ำใจผู้เป็นบิดามารดาในทุกเรื่อง สิ่งใดที่จะทำให้เกิดความไม่สบายใจเธอก็จะไม่ปรีปากให้รู้ แม้แต่ปัญหาส่วนตัวของเธอสุริยงก็เก็บไว้กับตัวเพราะกลัวว่าจะทำให้บิดามารดาเสียใจด้วยรู้ดีว่าเธอเป็นความหวัง ความภาคภูมิใจของบิดามารดาเสมอมา

จากบทบาทของสุริยง จะเห็นได้ว่าเธอเป็นบุตรสาวที่มีความเสียสละกตัญญูและอยู่ในโอวาทของบิดามารดา แม้การปฏิบัติหน้าที่ของลูกที่ดีด้วยการแต่งงานกับผู้ชายที่มีฐานะดีเช่นหลวงรัตนชาติจะทำให้สุริยงสูญเสียความรักและอนาคตในการศึกษาไปก็ตาม

ชลันดาในเรื่องคำมั่นสัญญา ในฐานะที่เป็นบุตรสาว แม้ชลันดาจะได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างตามใจเพราะเป็นบุตรคนเดียวของครอบครัว แต่เธอก็มิได้แสดงให้เห็นถึงความดีอันหรือเอาแต่ใจตนดังเช่นคนที่เคยชินกับการถูกตามใจแต่อย่างใด ชลันดาประพาศิตนเป็นบุตรสาวที่ดี รู้จักหน้าที่ของตนไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจหรือผิดหวัง ดังเช่นเมื่อเธอมีความรักอยู่กับสารินและรู้ว่าผู้เป็น

มารดาไม่อาจที่จะยอมรับสารินในฐานะคนรักของเธอได้ ชลันดาก็มิได้ฝืนความรู้สึกของผู้เป็นมารดา ภาพความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับสารินที่ปรากฏต่อสายตาของทุกคนในบ้านจึงเป็นไปในลักษณะของพี่กับน้องมิใช่ฉันคนรัก ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ทำให้มารดาของเธอรู้สึกสบายใจขึ้น

หรือในกรณีที่เธอตัดสินใจแต่งงานกับบุรุษทั้งที่แต่เดิมนั้นเธอตั้งใจที่จะไม่แต่งงานกับใครอันเนื่องมาจากการไม่สมหวังในความรักกับสาริน แต่เมื่อมารดาแยกเหตุผลมาชี้แจงให้ชลันดาเห็นถึงความจำเป็นของการแต่งงาน และแสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อเธอ ชลันดาจึงตัดสินใจทำตามความต้องการของมารดาด้วยใจที่สงบไม่ได้แข็ง ไม่เสียใจที่มารดาเข้ามาจัดการกับชีวิตของเธอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของชลันดาเมื่อเธอตอบตกลงกับมารดาว่า

ชลันดาขอมวางอนาคตไว้ในมือมารดาอย่างหน้าตาเฉย ราวกับตัวเองเป็นตุ๊กตาไร้
ความรู้สึกสุดแต่คุณรณจะหยิบวางไว้ที่ใดก็ได้

(คำมั่นสัญญา : 241)

จากบทบาทของชลันดา จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติตนของชลันดานับได้ว่าเป็นการแสดง ความกตัญญูต่อมารดาแม้ในภายหลังชลันดาจะมีได้ประสบความสำเร็จในชีวิตสมรสดังเช่นที่มารดา ของเธอมุ่งหวังก็ตาม แต่ชลันดาก็ไม่เคยกล่าวคำนิการเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตเธอของมารดาแต่ ประการใด

ตรีณัฐ ในเรื่องหนึ่งรัก ในฐานะบุตรสาวคนเดียวของครอบครัว ตรีณัฐจึงเป็นลูกที่พ่อแม่ รักยิ่ง เธอได้รับความรักจากทุกคนในครอบครัวอย่างเปี่ยมล้นจนทำให้เธอไม่สามารถที่จะยอมรับ ความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ ภายหลังจากที่แม่ของเธอเสียชีวิตไปก่อนวัยอันสมควร ซึ่งต่อมาพ่อก็ ได้แต่งงานใหม่กับจินตนา ตรีณัฐจึงใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนประจำและหอพักนักศึกษาโดยไม่ยอม กลับบ้านเลยเป็นเวลาหลายปีก็เพราะความรู้สึกน้อยใจต่อผู้เป็นพ่อ อันแสดงให้เห็นถึงทิวามะที่มี ต่อพ่อซึ่งไม่ใช่วิสัยของลูกที่ดีพึงกระทำ

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อตรีณัฐโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่มีความเข้าใจโลกและชีวิตดีขึ้นในที่สุดเธอก็ ยอมรับครอบครัวใหม่ของพ่อได้ สามารถอยู่ร่วมบ้านเดียวกับผู้เป็นแม่เลี้ยงและน้องๆ ต่างแม่ได้ อย่างปรองดองไม่สร้างความรู้สึกวิตกกังวลให้กับผู้เป็นพ่ออีกต่อไป และด้วยเห็นว่าพ่อนั้นมีภาระที่ ต้องเลี้ยงดูน้องเล็กๆ ของเธออีกหลายคน ตรีณัฐจึงคิดหางานทำทั้งที่พ่อบอกว่าจะเป็นผู้เลี้ยงดูเธอ โดยมิต้องให้เธอไปทำงานก็ตามแต่ตรีณัฐก็ไม่ต้องการทำตนเป็นภาระของพ่ออีก ดังที่ปรากฏใน ความรู้สึกของตรีณัฐภายหลังจากที่พ่อบอกว่าจะเป็นผู้เลี้ยงดูเธอเอง

แต่ฉันก็ทำอย่างที่ท่านพูดไม่ได้เพราะส่วนหนึ่งในจิตสำนึกเดือนฉันตลอดเวลาว่า
คุณพ่อท่านมีภาระส่วนตัวของท่าน ฉันต่างหากจะต้องพึ่งตัวเอง
(หน้ารัก : 1/163)

และเมื่อโชคร้ายมาเยือนครอบครัวของเธออีกครั้งด้วยอุบัติเหตุไฟไหม้บ้านโดยที่ไม่สามารถนำทรัพย์สินมีค่าใดได้ออกมาได้แม้แต่ชิ้นเดียว ตรีนุชก็ได้แสดงให้เห็นถึงน้ำใจของลูกที่ดี นอกจากเธอจะทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลน้องๆ แทนพ่อซึ่งกำลังอยู่ต่างจังหวัดและไม่รู้ว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นกับครอบครัวที่อยู่ข้างหลังแล้ว เธอยังได้เสียสละสร้อยเพชรซึ่งเป็นสมบัติชิ้นเดียวที่เธอมีติดตัวอยู่ในขณะนั้นให้แม่เลี้ยงนำไปขายเพื่อนำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายบรรเทาความเดือดร้อนชั่วคราว และเมื่อพ่อกลับมาเธอก็ได้ตัดสินใจให้พ่อขายที่บ้านสวนเมืองนนท์อันเป็นมรดกที่เธอได้รับจากคุณย่าเพื่อให้คุณพ่อมีเงินไปซื้อบ้านหลังใหม่แทนบ้านสวนที่ถูกไฟไหม้ไปจนหมดสิ้น

จากบทบาทของตรีนุช เห็นได้ว่าแม้ตรีนุชจะเป็นลูกที่เอาแต่ใจตนเอง คือร้นมีสิทธิอยู่บ้าง แต่เธอก็มีความกตัญญูต่อพ่อ เมื่อครอบครัวตกอยู่ในภาวะที่ลำบากเธอก็มิได้รังเกียจที่จะช่วยเหลือแม่เลี้ยงและน้องต่างแม่ ตรีนุชยอมสละทรัพย์สินอันมีค่าที่มีอยู่เพื่อช่วยเหลือทุกคนด้วยความเต็มใจของตน

เรวดีในเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง ในฐานะบุตรสาว เรวดีเป็นบุตรสาวของนายเวปรีนายธนาคารที่มีฐานะมั่งคั่งแห่งประเทศกรีเซีย เธอเป็นบุตรสาวที่พ่อรักยิ่งจึงได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดี ทั้งความรัก การตามใจ และการให้อิสระเสรีภาพ ดังจะเห็นได้ว่าเธอสามารถทำอะไรก็ได้ตามที่ใจปรารถนาแม้แต่การเรียนซึ่งเรวดีมิได้ใส่ใจอย่างจริงจังทั้งที่พ่อได้ส่งเรวดีไปเรียนถึงต่างประเทศ แต่พ่อก็มิได้ตำหนิติเตียน เพราะผู้เป็นพ่อก็มีทัศนคติว่าการศึกษาไม่จำเป็นต้องได้มาจากการเรียนในสถาบันเท่านั้น นอกจากนี้เรวดียังมีอิสระอย่างมากมาในการคบหาเพื่อนทั้งหญิงและชายซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลูกของคนที่มีฐานะดีไม่แตกต่างไปจากเธอและต่างก็ได้รับการเลี้ยงดูมาในแบบเดียวกัน หลายครั้งที่ทุกคนประพาศดินเหลวไหลจนถึงขั้นเสพยา แต่เรวดีก็บังคับใจตนเองมิให้ทำตนเหลวไหลเกินขนาดดังเช่นที่เพื่อนๆ กระทำกัน เพราะเธอยึดมั่นในแบบอย่างของแม่ซึ่งเป็นผู้หญิงที่ดี ดังที่เรวดีแสดงความในใจของเธอไว้ในตอนหนึ่งว่า

‘เพื่อน’ ของฉันคือลูกของคนในแวดวงเดียวกันกับพ่อนั้นแหละ เราเคยจัดงานปาร์ตี้
ข้ามวันข้ามคืนเพราะฤทธิ์กัญชา แต่...ฉันไม่เคยปล่อยตัวเองร้ายถึงขนาด

“หนูต้องเป็นอย่างแม่”

ฉันเคยประกาศกับพ่ออย่างมั่นคง...

แม่...สำหรับฉันคือตัวแทนแห่งความดีทั้งปวงที่ฉันยึดเป็นเยี่ยงอย่าง ฉะนั้นให้ฉัน
‘เปรี้ยว’ อย่างไรฉันก็จะมีวันทำเกินเลยให้ ‘แม่’ เสียใจได้ พ่อจึงวางใจฉันตลอดมา
‘เพื่อน’ จะไม่มีอิทธิพลต่อฉันถึงขนาด

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/138-139)

ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมาฉัน นอกจากเราดีจะยึดถือแม่เป็นแบบอย่างที่ดีแล้วเราดียังพอใจ
ต่อการที่จะได้รับความรู้จากผู้เป็นบิดาทั้งในด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ด้วยความเชื่อมั่นใน
ความฉลาดรอบรู้ของผู้เป็นพ่ออย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากความในใจของเราดี อันแสดงถึงความชื่น
ชมที่มีต่อผู้เป็นพ่อว่า

ฉันบอกแล้วว่าฉันโง่ แต่ฉันไม่อายที่จะถามพ่อเพราะพ่อจะรอบรู้ไปเสียทั้งนั้น

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/50)

จากบทบาทของเราดี จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นบุตรสาวที่มีอิสระเสรีภาพมากมาย แต่เรา
ดีก็ยังเชื่อมั่นในคำอบรมสั่งสอนของบิดามารดาให้ความเคารพและเชื่อฟังตลอดมาทั้งที่มารดาของเธอ
ได้เสียชีวิตไปแล้วก็ตาม เราดีก็ยังคิดที่จะประพฤติปฏิบัติตนตามรอยมารดาและกับผู้เป็นบิดาเรา
ดีก็ยอมรับในความคิดของบิดาอันแสดงให้เห็นถึงการเป็นบุตรสาวที่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา
ของเธอ

อันธการในเรื่องอันธการ ในฐานะที่เป็นบุตรสาว แม้อันธการจะเป็นเพียงบุตรบุญธรรม
แต่เธอก็ได้ทำหน้าที่ของบุตรสาวที่ดีมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่วันแรกที่เธอมาอยู่กับคุณพ่อ
คุณแม่ เธอก็ได้ช่วยทำงานต่างๆ ในบ้านอย่างขยันขันแข็ง ประพฤติตนอยู่ในโอวาทของบิดามารดา
เชื่อฟังและให้ความเคารพนบถนอบไม่ได้เถียงหรือทำให้คุณแม่ขุ่นเคืองใจแม้บางครั้งอันธการจะรู้สึก
ขัดแย้งต่อความคิดของคุณแม่ก็ตาม แต่ก็ไม่เคยโต้แย้งหรือขัดคำสั่งของคุณแม่ ดังที่อันธการแสดง
ความรู้สึกของตนไว้ในตอนหนึ่งดังนี้

...อันที่จริงฉันมีข้อโต้แย้งกับคุณแม่มากมายในฐานะเด็กรุ่นใหม่ในแต่ละเรื่องเราพูด
กันล้วนแต่จะทำให้ผู้ใหญ่หัวใจวายได้ทั้งนั้น หาก...ความที่ไม่เคย ขัดแย้งฉันจึงยอมรับฟัง

แต่โดยดี

(อันธการ : 50)

อันธการได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาให้อยู่ในกรอบของกุลสตรีตามค่านิยมของสังคมยุคเก่าที่คุณแม่ยึดถือไว้อย่างเหนียวแน่น และได้รับการถ่ายทอดวิชาการเรือนจากคุณแม่ไปพร้อมกับการเรียนหนังสือในโรงเรียนอันเป็นข้อตกลงกับสถานสงเคราะห์ เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมปลายแล้วคุณแม่ก็มีได้ให้อันธการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยแม้จะรู้สึกขัดใจอย่างไรอันธการก็ไม่กล้าที่จะเรียกร้องกับคุณแม่นอกจากแอบไปอุทธรณ์กับคุณพ่อแต่คุณพ่อก็ใช้เหตุผลทำให้อันธการต้องยอมรับในสถานภาพของตน ต่อมาคุณพ่อจึงหางานให้เธอทำ เมื่อทำงานอันธการก็ยังคงปฏิบัติตามคำสั่งสอนอบรมของคุณแม่ ไปกลับตรงเวลา ไม่คบหากับผู้ชาย แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่คุณแม่เห็นชอบ ช่วยเหลือกิจการงานในบ้านตามปกติ และเมื่อได้รับเงินเดือนแม่จะเป็นจำนวนไม่มาก อันธการก็นำมามอบให้กับคุณแม่ทั้งหมด ในภายหลังเมื่อคุณแม่เสียชีวิตไปทำให้อันธการมีอิสระเสรีภาพมากขึ้น แต่เธอก็ยังคงระลึกถึงคำอบรมสั่งสอนของคุณแม่อยู่เสมอ ต่อมาเมื่อคุณพ่อล้มป่วยเป็นอัมพาตไม่มีญาติพี่น้องคนใดมาดูแล อันธการก็ได้อยู่ดูแลปรนนิบัติคุณพ่อจนกระทั่งคุณพ่อตายจากเธอไป

จากบทบาทของอันธการ จะเห็นได้ว่านอกจากอันธการจะเป็นบุตรสาวที่กตัญญูต่อบิดามารดาแล้ว อันธการยังมีพฤติกรรมของบุตรสาวที่หัวอ่อนอยู่ได้อ่านใจและการชี้นำของคุณแม่ อันธการให้เห็นถึงความเคารพเชื่อฟังที่มีต่อบิดามารดา เมื่อคุณพ่อให้เหตุผลถึงการไม่จำเป็นต้องเรียนในมหาวิทยาลัย อันธการก็เชื่อฟังมิได้คิดค้นเรื่องที่ตัวเองจะทำตามใจตนเอง และเมื่อทำงานอันธการก็ยังคงยึดถือในคำอบรมสั่งสอนของคุณแม่อย่างเคร่งครัดตลอดมา

นภลัยในเรื่องรักलग ในฐานะที่เป็นบุตรสาวคนโตของครอบครัวนภลัยจึงได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นพี่ที่เสียสละเพื่อน้องมาโดยตลอด ครอบครัวของเธออยู่ได้ด้วยการทำงานของคุณพ่อแต่เพียงผู้เดียว ต่อมาเมื่อพ่อเสียชีวิตไปแม่จะทิ้งเงินไว้ให้เป็นจำนวนมากพอที่เธอจะสามารถเรียนจนกระทั่งจบจากมหาวิทยาลัยได้ก็ตามแต่่นภลัยก็ตัดสินใจลาออกจากมหาวิทยาลัยโดยไม่ฟังคำทัดทานของแม่เพราะต้องการให้แม่เก็บเงินจำนวนนั้นไว้เป็นค่ารักษาอาการป่วยของนภลัยน้องสาวคู่แฝดของเธอซึ่งป่วยเป็นโรคไตเรื้อรัง และหลังจากที่ลาออกจากมหาวิทยาลัยแล้วนภลัยก็ออกจากบ้านไปใช้ชีวิตตามลำพังเพื่อไม่ให้ตนต้องกลายเป็นภาระของแม่อีกคน นภลัยทำงานเลี้ยงตนเองด้วยการเป็นช่างภาพอิสระ และพยายามใช้จ่ายอย่างประหยัดเก็บออมเงินส่งมาให้แม่เป็นค่าใช้จ่ายในบ้าน และเป็นค่ารักษาอาการป่วยของน้องเธอจึง มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างลำบาก

จากบทบาทของนภลัย จะเห็นได้ว่านภลัยแสดงบทบาทของลูกที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ด้วยการเสียสละอนาคตในการศึกษาของตนเพื่อช่วยลดภาระของแม่และยังได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือครอบครัวในด้านการเงินอีกด้วย

ปรีชญาในเรื่องดาวนภา ในฐานะบุตรสาว แม้ปรีชญาจะอยู่ในความดูแลของมารดา มากกว่าบิดาซึ่งรับราชการอยู่ในต่างจังหวัดและนานๆครั้งจะกลับมาบ้าน จึงไม่มีเวลาที่จะดูแลบุตรสาวอย่างใกล้ชิดดังเช่นผู้เป็นมารดา แต่การอยู่ห่างไกลจากผู้เป็นบิดาก็มิได้ทำให้ปรีชญาทำตนเหลวไหล เป็นที่หนักใจของบิดามารดาทั้งนี้เพราะปรีชญาเป็นบุตรสาวที่รู้จักหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี ดังเช่น เมื่อมีหน้าที่ในการศึกษาปรีชญาที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี แม้เธอจะเป็นเด็กที่ซุกซนแก่นแก้ว ไปบ้างแต่เมื่อถึงเวลาใกล้สอบปรีชญา ก็จะการเล่นซุกซนของตนมุนานะอยู่กับตำราอย่างเต็มที่ ดังที่ผู้เขียนบรรยายถึงพฤติกรรมของปรีชญาว่า

...โดยปกติทั้งบุตรสาวบุตรชาย มีค้อยเที่ยวเตร่ ที่ ‘อยู่ไม่คิดบ้าน’ ก็แค่ปั่นจักรยานเข้า ขอย่นนั้นออกขอย่นนี้ซอกๆ ในละแวกเดียวกัน กับโขยงเพื่อนที่ ล้วนแต่ซุกซนแก่นแก้ว หาก ยามสอบ ก็ทั้งโขยงแห่ละร่วมดูหนังสือกันอย่างเอาเป็นเอาตาย โดยคุณปริมถูกยกให้เป็น สปอนเซอร์’

(ดาวนภา : 37)

ในยามที่อยู่บ้านปรีชญาที่ช่วยเหลือมารดาในการทำงานบ้านเท่าที่จะทำได้เช่นช่วยมารดา ทำอาหาร ดูแลความสะอาดของบ้าน รดน้ำต้นไม้ จัดโต๊ะอาหาร ล้างจานชาม นอกจากนี้เธอยังเป็น บุตรสาวที่ไม่เคยมีความลับกับบิดามารดา เมื่อมีปัญหาส่วนตัวปรีชญาก็จะนำมาปรึกษาบอกเล่า ให้บิดามารดารับรู้ทุกครั้งโดยเฉพาะกับผู้เป็นมารดาที่ปรีชญาจะให้ความไว้วางใจเป็นอย่างยิ่ง กับผู้ เป็นบิดานั้นปรีชญาที่พยายามระมัดระวังตัวไม่ทำตนให้บิดาเสียใจ ดังเช่นเธอรู้และเข้าใจดีว่าบิดา ของเธอเป็นคนซื่อสัตย์มีอุดมการณ์และรักความถูกต้องยุติธรรมไม่ชอบการใช้อำนาจหรืออิทธิพล ใดใดอันจะก่อให้เกิดประโยชน์กับตนเองในทางที่ไม่ถูกไม่ควร เธอก็พยายามประพฤติตนเจริญรอย ตามที่ได้รับการอบรมสั่งสอนทั้งจากบิดามารดา

จากบทบาทของปรีชญา ในฐานะบุตรสาว เห็นได้ว่าปรีชญาได้ทำหน้าที่ของบุตรสาวที่ดี มาโดยตลอดทั้งการช่วยงานในบ้านตามหน้าที่ของลูกพึงกระทำ การประพฤติตนให้เหมาะสมกับวัย ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน คบเพื่อนดีไม่ทำความหนักใจให้กับบิดามารดา สิ่งใดที่จะทำให้บิดามารดาเสีย ใจเธอก็พยายามหลีกเลี่ยงที่จะประพฤติปฏิบัตินับได้ว่าเธอแสดงบทบาทของลูกได้เหมาะสม

1.1.2 บทบาทของบุตรสาวที่ไม่อยู่ในโอวาท

จากการศึกษานวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ จำนวน 37 เรื่อง ปรากฏบทบาทของตัวละครหญิงในฐานะบุตรสาวที่ไม่อยู่ในโอวาทจำนวน 5 ตัว ดังนี้ วิศนีในเรื่องอุบัติเหตุ ศศิในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ เขมวรรณในเรื่องโซ่สังคม กบในเรื่องสองชีวิต ปรมาในเรื่องสะพานดาว

จากนวนิยายทั้ง 5 เรื่องดังกล่าวข้างต้น เป็นบุตรสาวที่ประพฤติดนไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ใช้ชีวิตอย่างอิสระเสรีตามใจตัวเองไม่ยอมเชื่อฟังใคร แต่บางคนก็ยังมีจิตสำนึกที่ดีต่อครอบครัวอยู่บ้างพยายามช่วยเหลือตนเองไม่เป็นการระแ่ครอบครัวและในที่สุดก็เอาตัวรอดได้ ส่วนอีกพวกหนึ่งประสบความล้มเหลวในชีวิตเพราะพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

วิศนีในเรื่องอุบัติเหตุ ในฐานะของบุตรสาวที่เติบโตมาในครอบครัวซึ่งมีสภาพแตกแยก วิศนีอยู่กับบิดาซึ่งต่อมาได้ส่งเธอไปอยู่ต่างประเทศ การถูกทอดทิ้งให้อยู่ต่างประเทศในขณะที่อายุยังน้อยโดยปราศจากบิดามารดาเป็นผู้ดูแลทำให้วิศนารู้สึกว่าเหงาและกลายเป็นคนที่ขาดความรักแม้ผู้เป็นบิดาจะส่งเงินมาให้เป็นค่าใช้จ่ายอย่างไม่ขาดตกบกพร่องด้วยคิดว่าเป็นการแสดงความรัก ความอาทรต่อบุตรสาวแล้วโดยไม่เข้าใจว่าวิศนีต้องการความรักความอบอุ่นทางใจมากกว่าเงินที่ส่งมา ในยามที่มีปัญหาวิศนีก็นิยามบิดามารดาเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นที่พึ่งทางใจดังเช่นเด็กคนอื่นมี กัน เธอต้องพึ่งตนเองมาโดยตลอดวิศนินี้จึงรู้สึกเหมือนเหมือนกับต้นไม้ที่ถูกทอดทิ้งให้เติบโตขึ้นมาตามธรรมชาติของมันเอง ด้วยความรู้สึกเช่นนี้จึงทำให้วิศนิกลายเป็นคนก้าวร้าวต่อต้านไม่สนใจในการเรียน และชดเชยการขาดความรักความอบอุ่นด้วยการมีคู่รักเป็นชาวต่างชาติโดยไม่ฟังคำทัดทานจากทางบ้านผู้เป็นบิดาจึงแก้ปัญหาด้วยการให้วิศนีย้ายไปอยู่ประเทศใหม่แต่เธอก็ยังคงประพฤติดนเหมือนเดิมจนที่สุดผู้เป็นบิดาทนต่อพฤติกรรมของวิศนีไม่ได้จึงยอมให้เธอเดินทางกลับเมืองไทย

ความขัดแย้งที่วิศนีแสดงออกนั้น นอกจากการไม่ยอมอยู่ในโอวาทของบิดาแล้ววิศนียังแสดงความก้าวร้าวได้ถึงกับบิดาด้วยวาจาที่รุนแรงและกล้าท้าทายบิดาให้ตอบโต้เธออีกด้วย ดังที่ปรากฏในบทสนทนาอันแสดงถึงพฤติกรรมของวิศนียดังนี้

“หนูรู้แต่ว่าถ้าหนูเป็นแม่คนและหากมีลูกสาว หนูจะทำให้มันรู้สึกว่ามันเป็นเด็กที่มีพ่อแม่ที่รับฟังความทุกข์สุขพร้อมที่จะเช็ดน้ำตาให้ ไม่ใช่ปล่อยให้มันโตขึ้นมาเหมือนต้นหมากรากไม้จะดีแล้วแต่ต้นคานพืชพันธุ์ของมันเอง”

“นี่นะเธอที่ลูกมันพูดกับพ่อ”

ร่างระหงนั้นมิได้ไหวติงแม้แต่น้อย ริมฝีปากเหยียดยิ้มสนิท ดวงตาเบิกกว้าง ที่ท่า

นั่น คุณอำนวยรู้แน่แสบใจดีว่าผู้เป็นบุตรสาวมีความรู้สึกอย่างไร

“นี่ละค่ะที่หนูจะต้องพูด ถึงพ่อจะขว้างปาอะไรๆ ให้หมดห้องเราก็ดังต้องพูดกันอยู่นั่นเอง?”

“ฉันไม่ตอบแก่เข้าให้ก็เป็นบุญแล้ว”

“เอาซิคะ ยิ่งกว่าตอบก็ได้ หนูอยากให้คุณกรแก้วได้เห็นเหมือนกันว่า ชีวิตชาวบ้านอย่างเรากับชีวิตผู้ดีเก่าของเธอน่ะมันแตกต่างกันแค่ไหน !”

(อุบัติเหตุ : 1/22-23)

นอกจากการกล้าได้เถียงอย่างก้าวร้าวแล้ววิศนียังไม่เชื่อฟังในคำสั่งของบิดาดังเห็นได้จากการที่วิศนียได้นำรถของมารดาเลี้ยงไปใช้โดยไม่ยอมขออนุญาตสร้างความไม่พอใจให้แก่มารดาเลี้ยงจนเกิดการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง ทำให้บิดาโกรธ และยื่นคำขาดว่าถ้าวิศนียไม่ทำตามให้อยู่ในโอวาทก็จะอยู่ร่วมบ้านกันต่อไปไม่ได้ ความดื้อรั้นทำให้วิศนียตัดสินใจไปจากบ้าน การตัดสินใจเช่นนี้ได้สร้างความรู้สึกวิตกกังวลให้แก่ผู้เป็นบิดาเป็นอย่างยิ่งเพราะไม่คิดว่าวิศนียจะกล้าตัดสินใจเช่นนี้ ซึ่งโดยแท้จริงบิดานั้นยังรักเธอยิ่งกว่าสิ่งใดแม้แต่มารดาเลี้ยงก็ต้องยอมเป็นฝ่ายพ่ายแพ้

จากบทบาทของวิศนีย ในฐานะที่เป็นบุตรสาว พฤติกรรมที่เธอแสดงออกนั้นเป็นลักษณะของบุตรสาวที่กระทำตนไม่เหมาะสมต่อฐานะของการเป็นบุตร เพราะวิศนียเติบโตมาอย่างว่าเหวขาดความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่างเธอกับบิดา บาดแผลทางใจทำให้วิศนียเป็นบุตรสาวที่ก้าวร้าว ไม่เคารพยำเกรง ต่อต้านบิดา ไม่รู้จักการควรไม่ควร ไม่ยอมอยู่ในโอวาทของบิดา และผลที่เธอได้รับคือความลำบากในขณะที่หนีหายออกไปจากบ้านแต่เป็นเพราะความรักที่มีอย่างเปี่ยมล้นของบิดาจึงยอมให้อภัยเธอ

ศึฉีในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ แม้จะอยู่ในฐานะของบุตรสาว แต่ศึฉีกลับเป็นผู้นำทางความคิดของแม่ ไม่ว่าศึฉีจะนำเรื่องใดมาปรึกษากับผู้เป็นแม่คำตอบที่ได้รับคือ “แล้วแต่ใจเถอะลูก หนูว่ายังไงแม่ก็ว่ายังไง” หรือไม่กี่ “แม่ก็คิดอย่างหนูว่าแหละ” (คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/185) ทั้งนี้เพราะความแตกต่างทางการศึกษาของศึฉีกับแม่ ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

นั่งจุกนั่น ตั้งแต่ศึฉีเรียนสูงขึ้น นั่งจุกก็ยิ่งรู้สึกตัวว่าด้อยค่าราคาต่ำลงไม่ว่าจะคิดอ่านอะไร นั่งจุกเป็นต้องเห็นพ้องต้องกันเสียหมด จนคนนางในเล่าขานปรกळว่า

“นั่งจุกมันลูกสาวคน โตของศึฉี!”

หากนั่งจุกได้ยืนเป็นต้องเถียงแทนลูกสาวว่า

“เขามั่นคนมีวิชาความรู้ พุดได้ทั้งไทยทั้งฝรั่ง เราต้องเชื่อเขา”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/128)

การที่แม่ยอมให้ศรีเป็นผู้นำทางความคิดของตนมาโดยตลอด ศรีจึงเห็นแม่เป็นเพียง ‘หัวหลักหัวตอ’ เพราะศรีรำคาญที่จะบอกเล่าเรื่องใดใดกับแม่ ซึ่งมักไม่เข้าใจและตามความคิดของ ศรีไม่ทัน ด้วยเหตุนี้ศรีจึงกลายเป็นบุตรสาวที่ตัดสินใจต่อการดำเนินชีวิตด้วยตนเองตลอดมา ทั้งในเรื่องการเรียน การทำงาน และการแต่งงานของตนที่ศรีเพียงแต่เป็นฝ่ายบอกเล่าให้ผู้เป็นแม่รับรู้ เท่านั้นว่าศรีจะทำอะไร

นอกจากนั้น ความทะเยอทะยานอยากได้ใคร่ดียังทำให้ศรีมีพฤติกรรมที่เหมือนคนล้มตัว เมื่อศรีตัดสินใจใช้ชีวิตคู่กับคุณปราชิต ศรีไม่กักลำพามแม่ไปอยู่กับตนเพราะเกรงว่าทุกคนจะรู้ถึงชาติกำเนิดที่ต่ำต้อยของตน ศรีจึงคนให้มาอยู่เป็นเพื่อนแม่และห้ามแม่ทำงานในสวนอีก ซึ่งถึงแม้ศรีจะส่งเงินมาให้แม่ทุกเดือนแต่ศรีก็ไม่เคยกลับมาดูแลแม่เลยตราบนานนับปี ทั้งแม่ถูกรถชนอาการสาหัส ศรีจึงได้รู้สึกถึงความผูกพันของตนที่มีต่อผู้เป็นแม่จนทำให้ศรีไม่คำนึงถึงความทะเยอทะยานของตนอีกต่อไป ศรีกลัวที่จะยอมรับกับคุณปราชิตว่าผู้หญิงที่เลวทรุดโทรมและมีประวัติที่ไม่ดีงามคนนั้นเป็นแม่ของตน แม้คุณปราชิตจะไม่แสดงความรู้สึกเสียใจให้เห็นแต่ก็รู้สึกอับอาย ความลับที่ถูกเปิดเผยขึ้นก็ทำให้คุณปราชิตไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นท่านทูตและศรีก็พลาดการได้เป็นคุณหญิงท่านทูต

จากบทบาทของศรี จะเห็นได้ว่าในฐานะของบุตรสาวนั้น ศรีดำเนินบทบาทของตนไม่เหมาะสม แม้ศรีจะมีได้รั้งเกียจผู้เป็นแม่ของตนที่มีอดีตเป็นโสเภณีแต่ชาติกำเนิดอันต่ำต้อยของเธอก็สร้างปมด้อยให้แก่ศรี จนกลายเป็นแรงผลักดันให้ศรีกลายเป็นคนทะเยอทะยานใฝ่หาความก้าวหน้าให้กับตนจนลืมหน้าที่ของลูกที่ ทอดทิ้งแม่ให้อยู่อย่างว่าเหวเจียบเหงาตามลำพังจนวาระสุดท้ายของชีวิต แม้ต่อมาศรีจะได้สำนึกแต่ทุกอย่างก็สายเกินไปเมื่อเธอต้องสูญเสียแม่ไป

เขมวรรณในเรื่องโซ่สังคม ในฐานะบุตรสาวของคุณมณี เขมวรรณเป็นบุตรสาวที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงเธอจึงเป็นคนที่ค่อนข้างชอบโต้เถียงกับผู้เป็นแม่ในลักษณะที่เล่นทีจริงแต่ไม่ยอมทำตาม เมื่อแม่สั่งสอนหรือใช้ให้ทำอะไรเขมวรรณก็มักจะเหลวไหลพูดเล่นไม่ค่อยสนใจการงานที่แม่มอบหมาย หรือใส่ใจต่อคำตักเตือนของแม่ ทำให้ผู้เป็นแม่รู้สึกเอือมระอา ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ผู้เป็นมารดาถอนใจยาว เพราะความพยายามใดที่จะทั้งอบรมทั้งสั่งสอน บุตรสาวคนเดียวมักจะ

ไร้ผลโดยสิ้นเชิง

(โซ่สังคม : 87)

นอกจากนั้นเขมวรรณยังมักจะทำให้ผู้เป็นแม่รู้สึกวิตกกังวลเป็นห่วงเธอเสมอไม่ว่าจะเป็นในด้านการเรียนหรือชีวิตส่วนตัว ทั้งนี้เพราะความดื้อรั้นเชื่อมั่นในเอง ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อเขมวรรณเป็นนักเรียนนั้นผู้เป็นแม่จะต้องคอยตักเตือนอยู่เสมอว่าให้สนใจต่อการเรียน แต่เขมวรรณก็ยังคงไม่ใส่ใจเท่าที่ควร ดังที่แม่เตือนเธอว่า

“อย่าผลัดวันประกันพรุ่ง ไหน ๆ จะต้องทำให้เสร็จ เรียนๆ เข้าเถอะลูก...” น้าเสียงท่ายๆ มีแววอ่อนใจ ...

(โซ่สังคม : 89)

เมื่อเติบโตขึ้นเขมวรรณได้เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยแต่เธอก็มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปเที่ยวเล่นมิได้สนใจต่อการเรียน ในที่สุดเขมวรรณก็บอกกับแม่ว่าจะทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์ทั้งที่แม่ห้ามปรามเพราะเห็นว่าเป็นงานที่ไม่เหมาะกับผู้หญิงแต่เธอก็ไม่เชื่อฟังเขมวรรณดื้อรั้นทำงานจนได้ ในที่สุดเธอก็เรียนไม่สำเร็จเพราะเกิดความเบื่อหน่ายต่อวิชาที่เรียนแม้ว่าแม่จะขอร้องให้เธอยินยอมให้สำเร็จเสียก่อนก็ตาม ความดื้อรั้นเชื่อมั่นตนเองของเขมวรรณจนไม่ฟังคำของผู้เป็นแม่ยังเห็นได้ในตอนที่เธอตัดสินใจแต่งงานกับมนัสวี ทั้งที่ผู้เป็นแม่เตือนสติให้คิดให้รอบคอบแต่เธอก็ดื้อรั้น ในที่สุดเธอจึงต้องซื้อบทเรียนราคาแพงในชีวิตด้วยการหย่าร้างกับมนัสวีโดยที่เธอต้องเป็นผู้จ่ายค่าเลี้ยงดูสามี และผู้เป็นแม่ต้องนำบ้านไปจำนองเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ให้แก่บุตรสาว ผลของความดื้อรั้นไม่เชื่อฟังแม่มิได้หมดสิ้นลงเพียงนี้ ในภายหลังเธอยังถูกอดีตสามีมาคอยขูดรีดเรียกขานเงินจากเธ่อีกโดยนำบุตรสาวของเธอมารับเลี้ยงดูและเธอก็ต้องแก้ปัญหาชีวิตด้วยการฆ่าอดีตสามีและยิงตัวเองตายเพื่อปกป้องบุตรสาวของตนไว้

จากบทบาทของเขมวรรณ ในฐานะบุตรสาว จะเห็นได้ว่าเขมวรรณเป็นบุตรสาวที่ขาดความเชื่อฟังไม่อยู่ในโอวาทของแม่ แม้เธอจะมีใช้ลูกที่อกตัญญูแต่จากพฤติกรรมของเธอก็ทำให้ผู้เป็นแม่ต้องหนักใจอยู่ตลอดเวลา ซ้ำร้ายยังทำให้แม่ได้รับความเดือดร้อนต้องนำบ้านไปจำนองกับธนาคารเพื่อนำเงินมาแลกอสังหาริมทรัพย์ให้กับเธอเพราะความดื้อรั้นไม่ฟังคำทัดทานของแม่ที่เตือนเธอในเรื่องการเลือกคู่ครอง

กบในเรื่องสองชีวิต ในฐานะบุตรสาว กล่าวได้ว่ากบเป็นบุตรสาวที่นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและครอบครัวด้วยการประพฤตินที่ไม่เหมาะสมขัดแย้งต่อค่านิยมและจารีตอันดีงามของสังคมไทย ความคึกคะนองของวัยทำให้กบหลงผิดทำตามเพื่อนด้วยการประพฤตินใฝ่ต่ำเพราะมีจิตใจอ่อนไหวและยึดติดในเพื่อนมากเกินไป เมื่อถูกเพื่อนปรามาสว่าทำเช่นคนอื่นไม่ได้ กบเด็กสาววัยสิบห้าปีที่สะอาดสดใสเกิดและเติบโตมาในครอบครัวที่สมบูรณ์พร้อมทุกประการ เป็นศูนย์รวมความรักของทุกคนในครอบครัวจึงกลายเป็นเด็กสาวใจแตกที่ชอบหนีเรียนไปเที่ยวมั่วสุมกับเพื่อนๆ คี๋มเหล้า เสพยาเสพติด และมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายจนเกิดตั้งครรภ์ขึ้นมา และกบก็แก้ปัญหของตนด้วยการไปทำแท้งกับหมอเถื่อนจนเกือบเอาชีวิตไม่รอด การกระทำของกบสร้างความอับอายและเสียใจให้แก่ผู้เป็นบิดามารดาเป็นอย่างยิ่งและยังทำให้ครอบครัวที่เคยสมบูรณ์อบอุ่นเต็มไปด้วยความรักความเข้าใจดีต่อกันกลับต้องล่มสลายลงเมื่อผู้เป็นบิดาขอหย่าจากมารดาเพราะไม่อาจทนรับความอับอายที่เกิดขึ้นได้ โดยผู้เป็นบิดาโทษว่าเป็นความผิดของมารดาที่ปล่อยให้เกิดเรื่องเช่นนี้ ความร้าวฉานในชีวิตครอบครัวที่เกิดขึ้น ทำให้มารดาของกบดื่มยาฆ่าตัวตายจนกลายเป็นข่าวอื้อฉาวในสังคม

ในขณะที่บิดามารดาผู้สีกออับอายต่อการกระทำของกบ แต่กบกลับคิดว่าการที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเป็นเรื่องธรรมดา และการที่เธอไปทำแท้งนั้นเป็นสิ่งที่ดีที่สุดแล้ว ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของกบในขณะที่ถูกมารดาตำหนิดังนี้

“ฉันเลี้ยงเกมมาอย่างดีที่สุดด้วยซ้ำ แต่ทำไม...ทำไมแกใฝ่ต่ำทำเลวทรามได้ขนาดนี้?”

“แอ...มาถึงเราซะ...อ้อ ก็คง ‘เรื่องนั้น’

เอ...ก็ไม่ต้องแล้วนี่หว่า ทำไมจะต้องมะโรง เออ...ถ้าเดินท้องโย้ประจามันค่อย

‘ม้าน’ กันหน่อย

“กบทำดีที่สุดได้เท่านี้”

“คำตอบจริงใจเช่นกัน...ก็พยายามทำอย่างดีที่สุดบรรลี่ยกทัน เงินก็หมดไม่ได้รับกวน

ใครซักกะแดงอะไร ๆ มันก็ลงเอยด้วยดีทั้งนั้นแหละ”

“ดี!” คราวนี้เสียงคุณแม่ลั่น “นั่นแหละดีของแก?”

“กบไม่รู้ว่าคุณแม่ชอบอย่างท้องมากกว่าอย่างแท้ง”

(สองชีวิต : 150-151)

ความแตกแยกของครอบครัวที่บิดามารดาแยกทางกันโดยไม่มีใครคิดจะดูแลกบหรือให้คำแนะนำปรึกษาแก่กบทำให้กบประหลาดชีวิตด้วยการกลับไปมีพฤติกรรมแบบเก่าอีกจนเกิดตั้งครรภ์

อีกครั้งซึ่งในครั้งนี้นักบได้ทำตามความคิดของตนว่าการยอมทิ้งจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่จะไม่มีใครมาตำหนิและเธอจะได้มีลูกเป็นเพื่อนเล่นต่อไปจนจึงยอมปล่อยให้ตนเองต้องจนตลอดลูกออกมาประจําตนเองและวงศ์ตระกูล

จากบทบาทของนักบ ในฐานะที่เป็นบุตรสาวจะเห็นได้ว่านักบเป็นเด็กสาวที่ทำให้ครอบครัวต้องได้รับความอับอายโดยที่นักบมิได้มีความสำนึกแม้แต่น้อยว่าการกระทำของตนเป็นสิ่งที่ไม่สมควร เธอทำผิดพลาดเพราะความคิดและอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นที่ตกเป็นทาสของสังคมปล่อยให้เพื่อนเข้ามามีอิทธิพลเหนือตนเอง ผลสุดท้ายที่เธอได้รับคือความล้มเหลวของครอบครัวอันอบอุ่น ความมึนชาจากบิดามารดา และในที่สุดก็ต้องจบชีวิตทั้งของตนเองลงพร้อมกับลูกอย่างน่าอนาถเพราะหาทางออกให้กับตนไม่ได้

เปรมมาในเรื่องสะพานดาว เปรมมาเป็นบุตรสาวที่ขาดแม่มาตั้งแต่เด็กและพ่อก็มีได้เอาใจใส่ต่อเธอเท่าที่ควรนอกจากยังอยู่กับธุรกิจของตนปล่อยให้เปรมมาเติบโตมาด้วยการอยู่กับพี่เลี้ยง แม่บ้าน และคนรับใช้ จึงทำให้เปรมมาเกิดความรู้สึกขาดความอบอุ่นจากครอบครัว ความไม่ใส่ใจของพ่อทำให้เปรมมาความรู้สึกที่ไม่ดีต่อพ่อ เธอกลายเป็นคนเอาแต่ใจตนชอบเรียกร้องความสนใจจากพ่อด้วยการแสดงความต่อต้าน ชอบเอาชนะ สิ่งใดที่พ่อไม่ชอบเธอจะต้องทำให้ได้ และสิ่งใดที่พ่อต้องการเธอก็จะปฏิเสธไม่ยอมรับ ดังเช่นชอบแต่งตัวประหลาดๆ เพราะรู้ว่าพ่อไม่ชอบ เมื่อพ่อต้องการให้มาช่วยงานในธนาคารเปรมมาก็ปฏิเสธ และเมื่อพ่อต้องการให้เธอแต่งงานกับผู้ชายที่พ่อเลือกสรรให้เปรมมาก็พาผู้ชายอีกคนมาแสดงตนในฐานะคู่รักของเธอทั้งที่รู้ว่าพ่อจะไม่เชื่อแต่เปรมมาก็ต้องการแสดงให้พ่อรู้ว่าจะไม่ยอมทำตามความต้องการของพ่อเป็นอันขาด พฤติกรรมต่อต้านชอบเอาชนะของเปรมมาจึงทำให้เธอกับพ่อบมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่เสมอ ซึ่งความขัดแย้งที่รุนแรงที่สุดก็คือการที่เธอเป็นฝ่ายขอผู้ชายแต่งงานก่อนทำให้พ่อต้องส่งเธอไปอยู่ต่างประเทศ แต่กลับกลายเป็นสิ่งที่เธอชอบเพราะสามารถใช้ชีวิตอิสระเสรีตามที่ใจปรารถนาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้เธอยังชอบแสดงการประชดประชันพ่อด้วยการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย เพราะเชื่อว่าพ่อรักเงินและชอบเงินมากยิ่งขึ้นกว่าสิ่งใดทั้งหมด ดังที่เธอใช้วาทะจากราวต่อผู้เป็นพ่อว่า

“พ่อชอบนับเงิน พ่อถึงทำเบงกก็ได้ หนูเกลียดเงิน จะให้ทำเบงก... ยากส์..”

(สะพานดาว : 1/118)

อย่างไรก็ตามแม้เปรมมาจะเป็นบุตรสาวที่มีความขัดแย้งกับพ่ออยู่เสมอแต่โดยใจจริงแล้วเธอยังคงรักพ่อกว่าใครๆ ดังจะเห็นได้ในเหตุการณ์ในตอนที่พ่อของเธอไม่สบายต้องเข้า

โรงพยาบาล เธอได้แสดงความรู้สึกรักวิตกกังวลเป็นห่วงพ่อออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนอันทำให้เธอกับพ่อสามารถเข้าใจกันได้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้เมื่อพ่อบอกให้เธอพิสูจน์ความจริงใจของจักรว่ารักเธออย่างแท้จริงหรือรักฐานะของเธอจึงเป็นครั้งแรกที่เปรมายอมเชื่อฟังทำตามทีพ่อบอกและเธอก็ต้องยอมรับว่าพ่อนั้นพูดถูกเสมอ

จากบทบาทของเปรม ในฐานะที่เป็นบุตรสาว จะเห็นได้ว่าเปรมมาดำเนินบทบาทของลูกที่ไม่เหมาะสมนัก เธอเอาแต่ใจตนเอง คือรั้นและชอบเอาชนะก็เพราะเธอขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อ จึงต้องการเรียกร้องความสนใจจากพ่อ แต่ในตอนหลังเปรมากับพ่อก็สามารถเข้าใจกันได้ เพราะเปรมายังมีความรัก ความห่วงใยต่อผู้เป็นพ่อฝังอยู่ในใจของเธอ สัมพันธภาพที่ดีขึ้นระหว่างเธอกับพ่อเปรมจึงยอมรับความคิดของพ่อ และผลที่เธอได้รับก็คือการได้พบกับคนที่รักเธออย่างแท้จริงมิใช่คนที่รักในฐานะของเธอดังเช่นที่พ่อเป็นห่วงจนต้องเข้ามาจัดการกับชีวิตของเธอเพราะความไม่ไว้วางใจในตัวบุตรสาว

1.2 บทบาทในฐานะภรรยา

บทบาทในฐานะภรรยา หมายถึง ลักษณะและพฤติกรรมของผู้หญิงในฐานะภรรยาที่ประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสมตามหน้าที่ของภรรยา คือ ดูแลรับผิดชอบงานบ้าน ซื่อสัตย์ต่อสามี ยกย่องให้เกียรติสามี และดูแลเอาใจใส่ทุกข์สุขของสามี จากการศึกษานวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ จำนวน 37 เรื่อง พบว่า มีตัวละครหญิงที่ปรากฏบทบาทในฐานะภรรยาที่ประพฤติปฏิบัติตนทั้งในลักษณะที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตนในฐานะภรรยา ดังนี้

1.2.1 บทบาทของภรรยาที่เหมาะสม

1.2.2 บทบาทของภรรยาที่ไม่เหมาะสม

1.2.1 บทบาทของภรรยาที่เหมาะสม

จากการศึกษานวนิยายทั้ง 37 เรื่องของ วิมล ศิริไพบูลย์ พบว่า มีตัวละครหญิงที่ปรากฏบทบาทในฐานะภรรยาที่เหมาะสมจำนวน 12 ตัว จาก 12 เรื่อง ดังนี้ รจเรขในเรื่องคำของคนพรפקตร์ในเรื่องเพลงชีวิต แม่นวาคในเรื่องร่มฉัตร ชลในเรื่องเมียน้อย นุติในเรื่องแรงรัก ศศิในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ ดาววันในเรื่องแต่งกับงาน เรวดีในเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง เขมวรรณในเรื่องโซ่สังคม มินตราในเรื่องสิ้นสวาท ปรีชญาในเรื่องดาวนภา โกศลัญญ์ในเรื่องนายทมิฬ

ตัวละครหญิงเหล่านี้จะมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือเป็นภรรยาที่อยู่ในวัยสาวมีคุณสมบัติของการเป็นแม่บ้าน เป็นคนเข้มแข็งอดทน ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

รจเรขในเรื่องคำของคน ในฐานะของภรรยา รจเรขเป็นภรรยาที่อ่อนโยน ช่างปรนนิบัติ เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี เมื่อแรกที่แต่งงานกับลักษมณ์นั้นเธอมิได้เป็นที่ยอมรับของสามีแม้แต่ร้อยละหนึ่ง เพราะรจเรขแต่งงานกับลักษมณ์ด้วยเหตุผลความจำเป็นทางการเงิน มิใช่ความรักความเข้าใจที่มีต่อกันดังเช่นสามีภรรยาผู้อื่น ลักษมณ์จึงชอบใช้วาจาเสียดสีเธอให้สะเทือนใจอยู่เสมอเพราะความรู้สึกที่ดูหมิ่นคิดว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ซื้อได้ด้วยเงิน และยังคิดดูถูกว่าเธอจะคบผู้ชายกับพินานน้องชายของเธอซึ่งมีอคติเคยเป็นคนรักของรจเรขมาก่อน ตลอดเวลาที่ผ่านมานั้นรจเรขพยายามได้ใช้ความอดทนพิสูจน์ตนเองด้วยการทำหน้าที่ในฐานะภรรยาอย่างไม่ขาดตกบกพร่องทั้งการดูแลความเป็นอยู่ของสามีและการรับผิดชอบต่องานในบ้าน เมื่อสามีให้เธอรับผิดชอบทำหน้าที่เป็นนายผู้หญิงของบ้านมีสิทธิขาดในการกำกับดูแลคนรับใช้และดูแลกิจการงานในบ้านทุกอย่างเธอก็สามารถทำงานในหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จาก การเปลี่ยนแปลงในความเป็นอยู่ของบ้านซึ่งเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ดังที่ปรากฏในความรู้สึกของผู้เป็นสามีว่า

...เขาสังเกตเห็นว่า ความเป็นอยู่ในบ้านค่อยมีระเบียบแบบแผนขึ้น แม้แต่ความสะดวกสบายส่วนตัวของเขาก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่างโดยแทบไม่รู้สึกรู้สึหลายครั้งที่เขากลับมาตอนดึกที่เคยมีผ้าคลุมไว้อย่างไรก็คลุมไว้อย่างนั้น ซึ่งถ้าเขามามาก หรือร้านค้าที่หยิบยืมไปทางหนึ่งก็จะนอนลงไปทั้งอย่างนั้น บัดนี้ผ้าคลุมเตียงจะถูกพับพาดไว้ที่ราวตากผ้าโดยเรียบร้อย ปลอกหมอนผ้าปูที่นอนสะอาดสะอ้านโดยไม่ต้องให้เขา ‘ดำ’ เสียก่อนนายพุดจึงจะถอดไปซัก แม้แต่อาหารการกินไม่ว่าจะ ‘บัญชา’ ลงไปเวลาใด แม้แต่บ้านช่องก็เป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้นจนลักษมณ์รู้สึกเคยชินเข้าทีละน้อย

(คำของคน : 227-228)

นอกจากการเป็นแม่บ้านที่ช่างปรนนิบัติแล้ว รจเรขยังทำตนเป็นเพื่อนคุยที่ดีของสามีในทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมืองหรือการค้าขาย ซึ่งแม้เธอจะมีได้แสดงความคิดเห็นแต่ก็เป็นนักฟังที่ดี และยามใดที่สังเกตเห็นว่าสามีนั้นมีเรื่องไม่สบายใจ รจเรขก็จะชวนพุดคุยในเรื่องที่สนุกสนานพร้อมกับดูแลปรนนิบัติ อย่างใกล้ชิดเพื่อช่วยให้เขาคลายกังวล นอกจากนั้นรจเรขยังเป็นภรรยาที่มีน้ำใจดีเธอเอาใจใส่ต่อญาติของสามีอย่างเต็มใจแม้จะรู้ว่ามารดาเลี้ยงของสามีไม่ชอบเธอนักก็ตาม แต่รจเรขก็ใช้ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีน้ำใจเข้าหาจนทำให้มารดาเลี้ยงยอมรับในฐานะสะใภ้คนใหญ่ของตระกูล และเมื่อสามีพาเด็กฝรั่งที่ชื่อมาร์กมาให้เธอช่วยเลี้ยงดูโดยบอกว่าเป็นลูกสาวของเขารจเรขก็มีได้แสดงความรักหรือไม่ว่าเธอให้ทั้งความรักและความเอาใจใส่เลี้ยงดูเหมือนเป็นลูกของตนเอง

อย่างไรก็ตามแม้เราจะพยายามใช้ความอดทนต่อวาจาเลียดสี และกิริยาที่เย้ยหยันของสามีมาโดยตลอด แต่ก็มีบ้างในบางครั้งที่เธอกล้าโต้เถียงกับสามีเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของตนจนทำให้ลักษณะต้องยอมรับว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ใจเข้มแข็งมีความเป็นตัวของตัวเองอันเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งที่ทำให้เธอสามารถเอาชนะใจลักษณะได้นอกเหนือไปจากคุณสมบัติของกุลสตรีที่ดั่งามและความอดทนของเธอ

จากบทบาทของรจเรข ในฐานะของภรรยา เห็นได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่ประพฤติน่าชื่นชมเหมาะสมมีความเป็นแม่บ้านพร้อมสมบูรณ์ ต่อสู้ปัญหาอุปสรรคในชีวิตครอบครัวด้วยความเข้มแข็งอดทน ซึ่งในขณะที่เธอทำตนเสมือนเป็นช้างเท้าหลังของสามีด้วยการทำหน้าที่แม่บ้านอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง รักษาความเป็นกุลสตรีที่ดีตามที่ได้รับการอบรมปลูกฝังมา ไม่ปริปากบ่นว่าในเรื่องความประพฤติในเรื่องผู้ชายของสามี มีความ สงบเสงี่ยมเจียมตนอดทนต่อการดูหมิ่นเหยียดหยามของสามี แต่เธอก็แฝงความเด็ดเดี่ยวเป็นตัวของตัวเองไว้ด้วย ในบางครั้งเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีของตนเธอจึงกล้าโต้เถียงกับสามี อันบ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็งของเธอ

พรพักตร์ในเรื่องเพลงชีวิต ในฐานะภรรยาของชุมสาย พรพักตร์เป็นภรรยาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าสามี เธอมีรายได้ทั้งจากอาชีพพยาบาลและการแต่งเพลงขาย แต่เธอกลับไม่มีอิสระที่จะใช้เงินของตนเพราะชุมสายจะเป็นฝ่ายเก็บเงินของพรพักตร์ไว้ในบัญชีของตนโดยอ้างว่าเป็นเงินเก็บร่วมกัน ดังนั้นเมื่อจำเป็นต้องใช้เงินพรพักตร์จึงต้องเป็นฝ่ายขอเงินของตนจากสามี นอกจากนั้นพรพักตร์ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมดภายในครอบครัวรวมทั้งค่าใช้จ่ายส่วนตัวของสามีด้วยแม้จะรู้สึกอึดอัดใจต่อพฤติกรรมที่เอาเปรียบของสามี แต่พรพักตร์ก็ไม่เคยคิดที่จะเรียกร้องสิทธิของตนเธอยังคงปล่อยให้สามีเป็นผู้จัดการกับเงินของเธอมานโดยตลอด และถึงแม้พรพักตร์จะมีหน้าที่เป็นหลักในการการเงินของครอบครัวแต่เธอก็กลับไม่ได้มีสิทธิในการตัดสินใจหรือออกความคิดเห็นใดในครอบครัว การตัดสินใจจะเป็นของสามีแต่ฝ่ายเดียว ดังที่เธอได้เล่าถึงพฤติกรรมของเธอกับสามีว่า

วันสิ้นเดือนพี่ชุมลงมากรุงเทพฯ หากมิได้เอาเงินเดือนมาให้ฉันเขากลับ ถามฉันเสียอีกว่า “ไหนล่ะเงินเก็บของเอ๊ยด พี่จะเอาไปผ่อนที่สักร้อยตารางวา ต่อไปเราจะได้มีบ้านที่เป็นของตัวเอง ดีไหมเอ๊ยด?”

โครงการของพี่ชุมน่าฟังคืออยู่หรือหากฉันจะต้องเป็นคนจ่ายเพื่อโครงการนั้น โดยพี่ชุมไปจัดการเสร็จ ฉันมีหน้าที่รับฟังเพียงว่า

“ที่อยู่ทางเมืองนนท์ ตอนนี้ยังเป็นท้องนาอยู่ แต่ต่อไปพอถนนตัดผ่านราคาก็ขึ้นเอง”

ตั้งแต่วันแรกที่ผ่อนส่งจนถึงวันสุดท้ายที่เสียมันไป ฉันไม่เคยเห็นสักทีว่าไอ้ที่นั่นมัน
อยู่ตรงไหน! ฉันวางใจที่ชุมเพราะฉันนึกว่าคนทั้งโลกจะเหมือนกันหมด คือเมื่อเราตรงไป
ตรงมากับใคร คนอื่นก็ควรจะตอบแทนเราด้วยความรู้สึกนั้นเช่นกัน

(เพลงชีวิต : 2/88-89)

ส่วนในด้านการทำหน้าที่ของภรรยาพรפקตร์ก็เหมือนผู้หญิงยุคใหม่ทั่วไป ที่ต้องออก
ทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับสามี และยังต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้านดูแลปรนนิบัติสามีเท่าที่ผู้หญิงที่
ทำงานนอกบ้านจะพึงทำได้ บางครั้งจึงทำให้สามีไม่พอใจเมื่อเธอละเลยการดูแลเอาใจใส่ต่อเขา ทั้ง
นี้เพราะเธออ่อนล้าจากการทำงานนอกบ้าน นอกจากการดูแลปรนนิบัติสามีเท่าที่จะทำได้แล้วเธอยัง
มีความเอื้อเฟื้อต่อญาติของสามีอีกทั้งแสดงการยกย่องให้เกียรติสามีแม้จะรู้สึกอึดอัดต่อการเอา
เปรียบของเขาก็ตาม ภาพของชุมสายในสายตาสังคมภายนอกจึงเป็นภาพของสามีที่ดีอยู่เสมอตามที่
พรפקตร์เล่าว่า

สำหรับฉันเมื่ออยู่ยกับคนอื่นที่ชุมจึงคืออย่างไม่มีที่ติเสมอ โดยที่ฉันไม่รู้เลยว่า สิ่งเหล่านี้
จะกลายเป็นมิดสองคมไว้บาดตัวเองในวันข้างหน้า

(เพลงชีวิต : 2/107)

อย่างไรก็ตามการทำตนเป็นภรรยาที่ไม่มีปากมีเสียง ยอมเสียสละทำตามใจสามีทุกอย่าง
กลับมิได้ส่งผลดีต่อพรפקตร์เพราะชุมสายมิได้มองเห็นความดีของเธอนอกจากจะคิดว่าพรפקตร์
เป็นผู้หญิงที่ตนจะบงการอย่างไรก็ได้ชุมสายจึงประพฤติดนเอาเปรียบพรפקตร์ขึ้นทุกวัน นอกจาก
ใช้จ่ายเงินตัวด้วยเงินของภรรยาแล้ว ชุมสายยังมีพฤติกรรมในเรื่องชู้สาวที่สร้างความอับอายให้กับ
พรפקตร์เป็นอย่างยิ่งแม้เธอจะพยายามอดทน แต่ความเบื่อหน่ายที่สะสมมากขึ้นทุกวันก็ทำให้เธอ
ตัดสินใจเป็นฝ่ายขอหย่าจากสามีเมื่อเขาแสดงให้เห็นว่าต้องการมีผู้หญิงอีกคนเพื่อจะได้พึ่งพาความ
สะดวกสบายจากฐานะการเงินของผู้หญิงคนใหม่

จากบทบาทของพรפקตร์ จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวแต่ก็
มิได้มีสิทธิในการตัดสินใจใดๆในครอบครัวเธอดำรงความเป็นภรรยาในโอวาทเป็นช่วงเท้าหลังของ
สามีมาโดยตลอด ในขณะที่ตัวเธอก็มีตัวตนของตัวเอง เมื่อหมดความอดทนเธอจึงไม่ยอม
ทำตนให้เป็นทาสของสามี

แม่นวดในเรื่องร่มฉัตร แม่นวดเป็นภรรยาของคุณอรรดซึ่งจบการศึกษาวิชากฎหมายมาจากอังกฤษ ส่วนแม่นวดเป็นสาวชาววังที่ได้รับการศึกษาตามแบบอย่างของกุลสตรีไทยในสังคมยุคเก่าแม่นวดและสามีจึงมีความคิดความเชื่อที่แตกต่างกันหลายประการแต่ก็สามารถดำเนินชีวิตครอบครัวมาได้อย่างราบรื่นและมีความสุข เพราะแม่นวดเป็นภรรยาที่อ่อนโยน ขยันในงานบ้านงานเรือน ช่างปรนนิบัติ รู้กาลเทศะ ดังที่ผู้เขียนบรรยายบทบาทของแม่นวดว่า

...ตามปรกติทุกครั้งแม่นวดจะถือสุภาณิต “ก้นถึงฟากปากถึงข้าว” ไม่ว่าจะมามีเรื่องอะไรแก่ไหน วาดต้องรออุให้คุณอรรดอ้มหน้าสำราญเรียบร้อยแล้วจึงถามได้...

(ร่มฉัตร : 2/577)

นอกจากนี้ แม่นวดยังเอาใจใส่ต่อญาติพี่น้องของสามีเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นบิดามารดาหรือน้องสาวของสามี เมื่อมารดาของสามีอายุมากขึ้นแม่นวดก็รับหน้าที่เป็นแม่บ้านแทนมารดาสามี ซึ่งแม่นวดก็ทำหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดีเป็นที่รักที่โปรดปรานของบิดามารดาสามีเป็นอย่างดี

นอกจากเป็นแม่บ้านที่ดีแล้ว แม่นวดยังไม่ชอบโต้เถียง หรือขัดแย้งกับสามี แต่ก็มีบ้างที่แม่นวดมีความคิดที่ไม่ตรงกับสามีซึ่งแม่นวดยังจะใช้วิธีนั่งเฉยเสียยกเว้นเพียงเรื่องเดียวคือเรื่องการปกครองของไทยคุณอรรดเป็นคนทันสมัยหัวก้าวหน้าต้องการให้ไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ในขณะที่แม่นวดเติบโตมาในสภาพสังคมยุคเก่าข่มขืนเคย และพอใจกับระบบการปกครองเดิมของไทยแม่นวอดกับคุณอรรดจึงมักขัดใจกันเรื่องนี้เสมอแต่คุณอรรดก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดของแม่นวดในเรื่องนี้ได้เลยตราจนตายจากกันไป เมื่อคุณอรรดเป็นผู้หนึ่งที่เข้าไปมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงการปกครองแม่นวอดจึงรู้สึกว่าคุณอรรดได้ทำความผิดอย่างมหันต์ แต่ด้วยฐานะของภรรยาแม่นวอดก็จำต้องอดทนกับสิ่งที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้จะคิดว่าสามีได้ทำความผิดอย่างมหันต์แต่แม่นวอดก็ยังดำรงตนเป็นภรรยาผู้ทุกข์ขุ่ยของคุณอรรดมาโดยตลอดไม่เคยทอดทิ้งในยามที่ตกอับ เมื่อคุณอรรดถูกจับกุมในฐานะนักโทษการเมือง แม่นวอดก็พยายามวิ่งเต้นช่วยเหลือคุณอรรดอย่างสุดความสามารถ บากหน้าไปขอร้องทุกคนที่เคยรู้จักกับคุณอรรดแต่ก็ได้รับการปฏิเสธจนทำให้รู้สึกท้อใจแต่ในที่สุดด้วยความดีของแม่นวอดที่เป็นคนอ่อนโยนมีเมตตาจิตให้ผู้อื่นอยู่เป็นนิตยจึงมีผู้สันทนบุญคุณแอบให้ความช่วยเหลือจนคุณอรรดรอดพ้นจากคดีมาได้ และอีกหลายครั้งที่บารมีของแม่นวอดได้ช่วยเหลือครอบครัวให้รอดพ้นจากภัยการเมืองคุณอรรดจึงรู้สึกซาบซึ้งใจต่อภรรยาเช่นแม่นวอดยิ่งนัก ดังเห็นได้จากคำสรรเสริญที่คุณอรรดเขียนไว้ในคำนำคำรกรากกฎหมายซึ่งคุณอรรดเขียนขึ้นในขณะที่ติดคุกอยู่นั้นว่า

“แม้จะเป็นตำราที่เขียนจากความรู้ ที่เคยได้รับสั่งสอน และค้นคว้ามาด้วยตนเองหาก
 สิ่งสำเร็จเป็นรูปเล่มมาได้ก็ด้วยแรงใจจากผู้หญิงคนเดียวที่
 ไม่เคยทอดทิ้งผู้เขียนทั้งในยามสุข ยามทุกข์...”

(ร่มฉัตร : 3/516)

นอกจากนั้นแม่นาวายังเป็นภรรยาที่เข้มแข็งในเวลาที่ครอบครัวประสบกับปัญหาความ
 บาดเจ็บแม่นาวจะไม่เคยแสดงความอ่อนแอให้ใครเห็นไม่ทำให้ใครวิตกกังวลและในขณะเดียวกัน
 ก็พยายามจะหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่นในเหตุการณ์ตอนที่คุณอรธถูกจับ ภาพของแม่นาวที่
 คุณอรธนำไปปรารภกับใครๆ คือ

“แม่นาวเขาเก่งจริง ไม่มีน้ำตาให้ใครเห็นสักหยดเดียว

จากบทบาทของแม่นาว แม่นาวเป็นภรรยาที่เป็นช้างเท้าหลัง เป็นแม่บ้านที่ดีอยู่ใน
 โอวาทของสามี และถึงแม้ว่าแม่นาวจะมีโซ่ผู้นาของครอบครัวแต่ก็เป็นภรรยาที่คำนึงความอยู่รอด
 ของครอบครัวไว้หลายครั้ง แม่นาวจึงเป็นภรรยาที่ประเสริฐสมควรได้รับการยกย่องและความเกรง
 ใจจากสามี

ชลาในเรื่องเมียน้อย ชลาเป็นเด็กสาวที่ต้องตกมาอยู่ในสถานภาพของเมียน้อยตั้งแต่อายุ
 เพียงสิบสี่ปีด้วยการบังคับซื้อของเสียเจ้าเล่ห์คนหนึ่งโดยที่ชลาไม่เต็มใจในระยะแรกที่เสียมาค้ำ
 ด้วยชลาจะแสดงกิริยาหน้าบึ้งหน้าอไม่พอใจจนทำให้เสียคำหนี ชลาว่า

“ทำหน้าที่ หน่อย เวลาเสียมาหน้าบึ้งๆ ไม่ขึ้นหัวจายเลย”

(เมียน้อย : 1/80)

ทั้งนี้เพราะนอกจากความรู้สึกรังเกียจแล้วชลายังเคียดแค้นที่เสียทำให้เธอต้องอยู่ในสภาพ
 เช่นนี้แต่ชลาที่ได้รับคำเตือนจากแม่ระเบียบ แม่บ้านที่เสียให้มาคอยดูแลชลาว่าการเป็นเมียน้อยนั้น
 ไม่ยั่งยืนชลาควรเก็บผลประโยชน์จากเสียไว้ให้มากๆ เพื่ออนาคตในวันข้างหน้า คำเตือนของแม่
 ระเบียบทำให้ชลาได้คิดจึงปรับปรุงตนทำตนให้เป็นภรรยาที่ร่าเริง แจ่มใส เอาใจเก่ง ชลาแกล้ง
 แสดงความหึงหวงเสียจนเสียต้องพาชลาไปออกงานด้วย ทำให้ชลาได้รู้จักเพื่อนพ่อค้าของเสียอีก

หลายคนและด้วยความสามารถของชลาเสียได้ให้ชลาช่วยทำบัญชีชลาจึงได้รู้ว่าเสียมีรายได้อาจการทำอาชีพที่ผิดกฎหมายชลาจึงเริ่มคิดถึงการแก้แค้น แต่ก็ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร

ต่อมาชลาได้ขอมขยตัวเป็นอนุของท่านซึ่งเป็นผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ในการเมืองคนหนึ่งด้วยความเต็มใจของชลาเอง เมื่ออยู่กับท่านชลาได้ทำตนเป็นภรรยาอย่างเต็มภาคภูมิแม้จะมีฐานะเป็นอนุก็ตาม ดังที่ชลาได้เล่าถึงบทบาทของตนเองว่า

ฉันรินน้ำเย็นมาวางไว้ให้ แบบผู้เป็นภรรยาปรนนิบัติสามี หากมิใช่ ลักษณะ ‘คุณหนู’ กับ ‘ท่าน’ ที่ถึงกับคลานเข้าเข้าไปวางพลาถก้มลงกราบก่อนที่จะถอดรองเท้า!

(เมียน้อย : 2/83)

ชลาทำตนเป็นภรรยาที่ดีให้ความเคารพและอยู่ในโอวาทของท่าน ไม่ทำตนเสียหายหรือประพฤติตนออกนอกกลุ่มนอกทางเช่นอนุคนอื่น ๆ ที่มักจะชอบหนีเที่ยวกลางคืน บางคนก็แอบคบหากับผู้ชายอีกคน และบางคนก็เรียกร้องทรัพย์สินเงินทองจากท่านมากมาย นอกจากการดูแลปรนนิบัติท่านแล้วชลายังเป็นภรรยาที่เฉลียวฉลาดและใช้ความฉลาดนั้นให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตนเองและท่านด้วยการตัดข่าวที่สำคัญๆ จากหนังสือพิมพ์ต่างๆ ไว้ให้ท่านอ่าน ทำให้ท่านได้รับประโยชน์จากข่าวที่ชลาตัดไว้ให้เป็นอย่างมาก ท่านจึงมอบหมายให้ชลาทำหน้าที่นี้ ทุกครั้งที่มาหาชลาท่านก็จะเรียกแฟ้มข่าวที่ชลาทำไว้มาอ่านและถ้าวันไหนไม่มาท่านก็จะให้คนสนิทมารับแฟ้มข่าวจากชลาเวลาที่ท่านออกไปตรวจความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองในเวลาากลางคืนจึงมักจะชวนชลาไปด้วยคนใกล้ชิดต่างรู้กันดีว่านอกจากภรรยาที่บ้านใหญ่แล้วก็มีแต่ชลาที่เป็นคนโปรดของท่าน ชลาได้อิทธิพลทั้งบ้านและรถยนต์เป็นของตนเองโดยไม่ผ่านชื่อของใครดังนั้นเมื่อท่านตายไปทรัพย์สินที่ชลาได้มาจึงไม่มีใครสามารถมาเรียกคืนจากชลาได้ นอกจากนั้น ชลายังแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูที่มีต่อท่าน เมื่อท่านตายไปชลาก็ไว้ทุกข์ให้ท่านด้วยการแต่งกายชุดสีดำขาวมาโดยตลอด

ชลาได้ดำเนินบทบาทในฐานะภรรยาอีกครั้ง ด้วยการแต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณีและกฎหมายกับคุณตุลา แต่ด้วยปมด้อยที่เคยอยู่ในฐานะเมียน้อยมาก่อนก็ทำให้ชลาไม่ค่อยมีความสุขนักกับการออกงานสังสรรค์ร่วมกับสามีเพราะเธอเกรงจะทำให้คุณตุลาต้องอับอาย ดังที่เธอบอกกับคุณตุลาว่า

“ฉันไม่อยากให้สะเทือนไปถึงหน้าที่การงานของคุณนี่คะ”

(เมียน้อย : 2/378)

แต่ชลาโชคดีที่ได้สามีดีเช่นคุณตุลาที่ไม่เคยรู้สึกเป็นทุกข์กับอดีตของชลาแม้แต่หย้อย ชลาจึงยื่นหยัดสู่น้ำสังคมได้ในที่สุด นอกจากนั้นชลายังเป็นภรรยาที่ให้เกียรติสามี เมื่อจดทะเบียนสมรสด้วยกันคุณตุลาต้องการให้ชลาเขียนบันทึกลงไปด้วยว่าเธอมีทรัพย์สินใดบ้างแต่ชลาก็มีได้ระบุลงไปทั้งที่เธอมีทรัพย์สินมากกว่าสามีเพราะชลาต้องการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อใจที่มีต่อสามีของเธอ ดังที่เธอบอกกับคุณตุลาว่า

“ถ้าเราอยู่กันด้วยความไม่ไว้วางใจแล้ว จะอยู่ด้วยกันทำไม”

(เมียน้อย : 2/378)

จากบทบาทของชลา ในฐานะที่ชลาเป็นเมียน้อยของเสีย เห็นได้ว่าในระยะแรกที่ชลาอยู่กับสามีของตนนั้นชลามักแสดงกิริยาที่ไม่ดีกับสามีเพราะชลามีความรู้สึกเกรงใจและชิงชังเสียผู้เป็นสามีที่ทำให้เธอต้องตกอยู่ในสถานภาพของการเป็นเมียน้อย แต่เมื่อได้รับคำเตือนจากผู้หวังดีให้คำนึงถึงอนาคตในวันข้างหน้า ชลาก็สามารถปรับตัวบังคับใจตนเองให้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดีได้ ซึ่งนอกจากการคอยดูแลปรนนิบัติให้ความสุขกับสามีแล้ว ชลายังช่วยงานของสามีด้วยการช่วยทำบัญชี และไปงานสังคมแทนในเวลาที่มีสามีไม่อยู่ แม้จะเป็นการกระทำที่มีประโยชน์แอบแฝงอยู่ก็ตาม ต่อมาเมื่อชลาหมดพันธะกับเสีย ชลาจึงตัดสินใจไปเป็นอนุของผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ทางการเมืองท่านหนึ่ง ซึ่งในฐานะอนุของท่านนั้นชลาได้ทำหน้าที่ของตนเป็นอย่างดี เป็นภรรยาที่อยู่ในโอวาท และใช้ความเฉลียวฉลาดของตนช่วยเหลืองานของท่านจนเป็นที่รักของท่าน อันทำให้ชลาได้ทรัพย์สินมีค่าหลายอย่างมาครอบครองโดยไม่เคยเอ่ยปากร้องขอ ทั้งนี้เพราะความดีที่ชลากระทำให้ท่านนั่นเอง และต่อมาเมื่อชลาได้อยู่ในฐานะภรรยาอย่างเต็มภาคภูมิของคุณามีให้อยู่ในฐานะของเมียน้อยเช่นที่ผ่านมา ชลาก็ได้แสดงให้เห็นถึงการเป็นภรรยาที่ยกย่องให้เกียรติสามี เธอจะระมัดระวังตนในการออกงานสังคม เพราะเกรงว่าอดีตอันน่าขมขื่นของตนนั้นจะสร้างความอับอายให้แก่สามี นับได้ว่าชลาได้ทำหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นภรรยาได้เป็นอย่างดีมาโดยตลอด

นุติในเรื่องแรงรัก นุติแต่งงานกับอาทิตย์ด้วยความเห็นชอบของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายโดยที่เธอและอาทิตย์มิได้รักกันมาก่อน เมื่ออยู่ในฐานะภรรยาของอาทิตย์นุติก็ได้พยายามทำตนเป็นแม่บ้านที่ดี แม้จะทำอาหารไม่เป็นแต่เธอก็ตั้งใจเรียนรู้จากมารดาของสามีจนมีฝีมือในการประกอบอาหารไม่ต่างจากมารดาของสามีและต่อมาเธอก็ได้รับหน้าที่ในการทำอาหารและดูแลบ้านแทนมารดาสามี นอกจากนั้นนุติยังเป็นภรรยาที่อ่อนโยน ช่างปรนนิบัติและช่างสังเกตแม้ในสิ่งเล็กๆ

น้อยๆที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของสามีเธอก็ไม่เคยละเลยนุติจะดูแลเอาใจใส่ต่อสามีอย่างเอื้ออาทรแม้จะหย่าจากกันไปแล้วอาทิตย์ก็ยังคิดถึงความดีของเธอตลอดเวลาดังที่ปรากฏในความคิดของอาทิตย์ว่า

...นานมาแล้วเขาเคยมีเมียห่มผ้าให้ ยามฝนตก จะมีคนลุกขึ้นปิดหน้าต่างโดยที่เขาไม่ต้องอาหาร และในยามที่อากาศเริ่มหนาว เมื่อเขาออกจากห้องน้ำ เสื้อนอนที่วางไว้ให้จะเป็นผ้าเนื้อหนาแขนยาว แทนกางเกงแพรและเสื้อคอกลมตัดด้วยผ้ามีสลินเนื้อบาง เพราะเธอผู้นั้นบอกว่า

“คุณนอนคั่น ชอบปิดผ้าห่มออกจากตัวใส่เสื้อหนาๆ ไว้ละดี”

เขาเคยชินกับการปรนนิบัติเล็ก ๆ น้อย ๆ จนมองข้ามความสำคัญไปและยังนึกเสียด้วยว่า...ผู้หญิงก็ยังงี้แหละ...ต่อเมื่อเขาไปพบผู้หญิงอื่นๆเข้า เขาก็ได้รู้ว่าผู้หญิงทุกคนไม่เหมือนกัน

(แรงรัก : 1/93)

ความเอาใจใส่ในตัวสามีของนุติ ยังเห็นได้ในยามที่อาทิตย์มีเรื่องกังวลใจ เมื่อสังเกตเห็นนุติจะพยายามช่วยให้เขากลายกังวลแม้จะมีได้เป็นที่ปรึกษาที่ดีแต่การปรนนิบัติอย่างเอาอกเอาใจก็ทำให้อาทิตย์สบายใจขึ้น ดังที่ปรากฏในความทรงจำของอาทิตย์

“ถ้าคุณยังคิดไม่ออกก็อย่าเพิ่งไปคิดมัน อาบน้ำเสียนิด ทานของว่างเสียน้อย พอสบายตัว ท้องอืด บางทีจะคิดออกก็ได้”

ความจริงเขาไม่อยากจะขยับเขยื้อนตามคำแนะนำนั้นสักนิด แต่เมื่อคนพูดเตรียมเครื่องแต่งกายชุดใหม่ไว้ล่อตา อาทิตย์ก็รู้สึกเหมือนเหนียวตัวขึ้นมาทันที ครั้นอาบน้ำเสร็จเรียบร้อยของว่างจัดสวย เครื่องคัมภีร์วันกรุ่น ชายหนุ่มก็อดที่จะทรุดลงนั่งไม่ได้ จากนั้น...ดูเหมือนว่าเขาจะลืมเรื่องที่กำลังคิดอยู่เสียสนิท

(แรงรัก : 1/32)

จากบทบาทของนุติ จะเห็นได้ว่านุติเป็นภรรยาที่สงบเสถียร ช่างปรนนิบัติ บทบาทของเธอส่วนใหญ่จะเป็นบทบาทในการเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี ไม่มีปากมีเสียง แต่อย่างไรก็ตามนุติก็เป็นผู้หญิงที่มีความหยิ่งทะนงในตนเอง เมื่อสามีแสดงให้เห็นว่าเธอไม่มีค่าสำหรับเขามากต่อไปเธอก็เด็ดเดี่ยวพอที่จะยอมหย่าให้เมื่ออาทิตย์ต้องการหย่ากับเธอ ทั้งนี้สาเหตุของการหย่ามิใช่เธอทำหน้าที่

ในฐานะของภรรยาภพร่องแต่เป็นเพราะอาทิตย์ยังยึดมั่นในความรักครั้งแรกของตน ซึ่งตลอดเวลาที่ไปใช้ชีวิตอยู่กับผู้หญิงคนใหม่ อาทิตย์มักจะหวนคิดเสียดายความสุขที่เคยได้รับการทำหน้าที่ภรรยาของนุคืออยู่เสมอ

ศจีในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ ในฐานะที่เป็นภรรยาของปราจิต ซึ่งเป็นนักการทูตที่มีทั้งเกียรติและฐานะ แม้ศจีจะเป็นภรรยาที่มีอายุน้อยกว่าสามีมากแต่ศจีก็เป็นภรรยาที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับสามีได้ไม่น้อยหน้าผู้อื่น ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของคุณปราจิตที่มีต่อศจีไว้ดังนี้ว่า

คุณปราจิตภูมิใจต่อคนที่เดินเคียงข้างนัก แม้จะเป็นความภาคภูมิใจคนละชนิดที่รู้สึกต่อ
คุณหญิงอรุณวดีก็ตาม

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 2/280)

ทั้งนี้เพราะศจีมีทั้งความสวย ความเฉลียวฉลาด และความสามารถส่วนตัวอยู่ในตนเอง อันเป็นคุณลักษณะที่ทำให้เธอเป็นที่ยอมรับของผู้คนรอบข้าง แม้ในระยะแรกศจีจะมีได้เป็นที่ยอมรับของคนในบ้านของสามีแม่แต่น้อย ทั้งนี้เพราะศจีเคยเป็นเลขาส่วนตัวของคุณหญิงอรุณวดีอดีตรัฐมนตรีช่วยไปแล้วของคุณปราจิตมาก่อน ประกอบกับวัยที่แตกต่างกับสามีราวพอกับลูกทำให้ไม่มีใครยอมรับและให้ความเชื่อถือต่อเธอตั้งเช่นคุณหญิงอรุณวดี แต่ด้วยบุคลิกที่ได้ฝึกฝนมาเป็นอย่างดี การรู้จักวางตัว และความเลียบขนาดที่ศจีแสดงออกก็ทำให้ทุกคนต้องยอมรับเธอในที่สุด แม้แต่ในสังคมของสามีศจีในระยะแรกก็มิได้รับการยอมรับเช่นกันแต่ด้วยการวางตัวได้เหมาะสมด้วยบุคลิกที่สง่างามนุ่มนวลเข้าสังคมได้อย่างคล่องแคล่วไม่ขัดเจนทำให้ทุกคนไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ว่า ศจีมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการเป็นภรณานักการทูต ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เมื่อมีข่าวว่าศจี ได้แทนที่คุณหญิงอรุณวดีใหม่นั้น ผู้ที่ทำงานร่วมกับคุณปราจิตใจจันทันแซดว่า

“ก็ยายเด็กที่เคยติดหน้าตามหลังคุณหญิงท่านไงล่ะ”

“อะไรชั่วเด็ก”

“จะเป็นคุณหญิงทูตได้เร็ว?”

แต่เมื่อศจีย่างเข้ามาจริงๆ เข้า คุณลักษณะเฉพาะตัวทำให้พูดไม่ออกไปตามๆ กัน

“ทำไมไม่เลวหรอกนะ”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 2/276)

ส่วนในด้านความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาฉัน แม้ศึจะมีอายุน้อยกว่าสามีมากราวพอกับลูกแต่ด้วยบุคลิกของศึ และความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวที่ศึแสดงออกด้วยอุปนิสัยที่ไม่ชอบให้ใครมาวุ่นวายกับเธอเพราะเคยชินกับการดูแลตนเองมาโดยเมื่อคุณปราชิตแสดงความเอื้ออาทรห่วงใยต่อความรู้สึกของศึ เธอจึงมักแสดงความรำคาญออกมาให้เห็นอย่างไม่ปิดบัง ความเป็นตัวของตัวเองที่ศึแสดงออกกับคุณปราชิตจึงทำให้คุณปราชิตรู้สึกเกรงใจไม่ค่อยกล้าวุ่นวายกับศึจนคนในบ้านต่างลงความเห็นว่าคุณปราชิตกลัวศึ ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

คุณปราชิตห่วงต่อความรู้สึกของศึไปเสียทุกอย่าง และศึก็อดรนทนไม่ได้ต่อความวุ่นวายนั้น

“ท่านเล็กทวนใจดิฉันที่ได้ไหม”

คุณปราชิตจึงถูกนินทาอีกประการหนึ่งว่า

“ที่ยังงี่เง่ากลัวเมียหงอ”

“เมียเด็กกว่าตั้งพะลักพะเรอนี่”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 2/274-275)

นอกจากศึจะทำให้คุณปราชิตเกิดความรู้สึกทั้งภาคภูมิใจและเกรงใจไปพร้อมๆ กันแล้ว ศึยังทำให้คุณปราชิตไม่เคยรู้สึกมั่นใจในตนเองเลยทั้งนี้เพราะศึบ่ย่ำเบียงมาตลอดที่จะจดทะเบียนสมรสด้วย อีกทั้งไม่เคยเรียกร้องทรัพย์สินเงินทองจากคุณปราชิตแม้แต่ครั้งเดียว ศึจึงเป็นความพิศวงที่คุณปราชิตไม่เคยอ่านออก

อย่างไรก็ตามแม้ศึจะทำให้คุณปราชิตรู้สึกเกรงใจจนถูกคนในบ้านแอบนินทาว่าคุณปราชิตกลัวภรรยาแต่ศึก็มีได้รู้สึกสำพองใจวางตนอยู่เหนือสามีเธอยังคงทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี เช่นภรรยาทั่วไปพึงกระทำ คอยดูแลเอาใจใส่ในเรื่องส่วนตัวและการกินอยู่ของสามี ในยามที่คุณปราชิตไม่สบายศึก็จะดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและจริงใจ อันขัดกับบุคลิกลักษณะภายนอกที่คุณปราชิตเองก็คาดไม่ถึง ดังคำบรรยายของผู้เขียนว่า

...นับจากวัน ‘ล้มหมอนนอนเสื่อ’ คุณปราชิตจึงได้ประจักษ์ว่า เด็กคนนั้น...มิได้เลี้ยงน้ำใจดังเช่นสีหน้าขี้นม เย็นชา คุดรูปปั้น ตลอดจนกิริยาก็มิได้กระด้างดังที่ทำเลียบขาด

วางสง่า แฉกเช่นเป็นอยู่ ความอ่อนโยนในส่วนลึกแสดงออกด้วยการปรนนิบัติหน้าที่มิได้
บกพร่อง ความสะดวกสบายที่ได้รับ มาจากน้ำมือของ...เด็ก...เป็นส่วนใหญ่

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 2/458)

จากบทบาทของศจี จะเห็นได้ว่าในฐานะที่เป็นภรรยา แม้ศจีจะมีอายุน้อยกว่าสามีมากจน
ทำให้ในระยะแรกไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นคนในบ้านหรือนอกบ้านแต่ในที่สุดด้วย
ความสามารถและคุณสมบัติส่วนตัวการรู้จักวางตนได้เหมาะสม ศจีก็สามารถทำตนให้เป็นที่ยอมรับ
ของผู้อื่นได้ และถึงแม้จะเป็นภรรยาที่ได้รับความเกรงใจจากสามีซึ่งมีอายุมากกว่าแต่ศจีก็ไม่เคยทำ
ตนข่มสามีศจียังคงทำตนเป็นภรรยาผู้ทุกข์ทุกข์ที่ไม่เคยทอดทิ้งสามีไม่ว่าจะเป็นในยามสุขหรือทุกข์
อีกทั้งยังเป็นภรรยาที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมเกียรติยศให้แก่สามีอีกด้วย นับได้ว่าศจีเป็นภรรยาที่
แสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสม

ดาววันในต่างกับงาน ในฐานะภรรยาของชลธิศ ดาววันเป็นแม่บ้านยุคใหม่ที่ไม่ยอมให้
สามีเป็นฝ่ายรอรับการบริการจากภรรยาแต่เพียงฝ่ายเดียว ดาววันพยายามที่จะแบ่งความรับผิดชอบ
ซึ่งเป็นงานในบ้านให้กับสามี โดยผลัดกันทำอาหารเช้า ล้างจาน ซักผ้า แต่ก็ไม่ได้ผลนักเพราะชลธิศ
เป็นคนไม่มีระเบียบชอบทำให้บ้านรก ดาววันซึ่งมีอุปนิสัยเป็นคนเจ้าระเบียบรักสวรั้งงามจึงต้อง
คอยบ่นว่าชลธิศอยู่เสมอและบางครั้งเมื่อเกิดความโมโหมาก ๆ ในพฤติกรรมของสามีเธอก็จะใช้
กำลังกับชลธิศแต่เขาก็มิได้โต้ตอบนอกจากเป็นฝ่ายวิ่งหนีและขู่เข้าให้เธอหัวป่น นอกจากนั้นใน
บางครั้งดาววันยังกล้าที่จะอบรมสามีของตนอย่างไม่เกรงใจราวกับเขาเป็นลูกของเธอดังเช่นเหตุ
การณ์ในตอนที่ชลธิศดื่มกาแฟเมื่อเขาทำเสียงดัง ดาววันก็คว้าทันที

“ซดโฮก ๆ เป็นเด็กไปได้ ใครได้ยินเข้าอายเขาตาย”

“ผมเป็นฝาละมีนะคะรับ ไม่ใช่ลูก”

“ถ้าไม่อบรมสามีตัว ใครเขาจะมาอบรม ก็นับแบบนี้เข้าสังคมกับ เขาได้ยังไง?”

(ต่างกับงาน : 15)

พฤติกรรมของดาววันทำให้ชลธิศลงความเห็นว่าเป็นภรรยาที่ไม่อยู่ในโอวาทของสามี
ชอบบ่นชอบโต้เถียง ดังที่ชลธิศบอกกับดาววันว่า

“ถ้าผมเป็นนายก กฎหมายฉบับแรกที่จะออกคือ กฎหมายจำกัดสิทธิสตรีมาตราหนึ่ง

ห้ามโต้แย้งสามี มาตราสอง ฟังเคารพสามีเท่าบิดา มารดาบังเกิดเกล้า”

(แต่งกับงาน : 477)

อย่างไรก็ตามแม้ดาววันจะเป็นภรรยาที่ชอบบ่น ชอบโต้เถียงและชอบเผด็จการกับสามี แต่เธอก็เป็นภรรยาที่รู้จักปรนนิบัติสามี เช่น ดูแลในยามที่สามีเจ็บป่วย จัดหาซื้อเสื้อผ้าชุดใหม่ให้ ทำอาหารเข้าให้สามี ดูแลบ้านให้สะอาดเรียบร้อยไม่ก้าวก่ายงานของสามี แม้บางครั้งจะชอบบ่น ชอบโต้เถียง และเผด็จการกับสามีก็เพราะต้องการให้สามีรับผิดชอบแบ่งภาระงานในบ้านมากกว่า จะเป็นการวางอำนาจเหนือสามี

นอกจากนี้ดาววันยังเป็นภรรยาที่ต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างฐานะของครอบครัวร่วมกับสามี แม้ชลธิสจะขอร้องให้เธอลาออกจากการงานเพราะคิดว่าจะสามารถเลี้ยงดูภรรยาได้ แต่ดาววันก็ปฏิเสธที่จะอยู่อย่างสุขสบายโดยไม่ต้องทำอะไรด้วยไม่ต้องการมีชีวิตเช่นผู้หญิงในรุ่นพ่อรุ่นแม่ที่ภรรยาไม่เคยทำมาหากินเมื่อสามีเสียชีวิตไปภรรยาก็จะลำบากเพราะทำอะไรไม่เป็น

จากบทบาทของดาววัน จะเห็นได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่เคียงบ่าเคียงไหล่สามี มีสิทธิมีเสียงในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันดาววันก็ได้ละเลยต่อการทำหน้าที่ของภรรยาด้วยการทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีของสามี

เรวดีในเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง ในฐานะภรรยาของอัสรี เรวดีเป็นภรรยาที่มีความรักในตั้วสามีอย่างมากมาย แม้เธอจะเป็นหญิงสาวที่มาจากครอบครัวซึ่งมีฐานะร่ำรวยได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดีไม่เคยลำบากไม่มีคุณสมบัติของความเป็นแม่บ้านแม่เรือนเพราะมีคนรับใช้รองรับมาตลอด แต่เมื่อแต่งงานกับอัสรีแล้วเธอก็พยายามทำตนเป็นแม่บ้านธรรมดาคนหนึ่งมิใช่บุตรสาวของนายธนาคารที่อยู่บนหอคอยงาช้าง แม้แต่อาหารการกินซึ่งเธอไม่สัมผัสเธอก็พยายามหัดทำเพื่อเอาใจสามี นอกจากนี้เธอยังทำตนเป็นภรรยาที่ให้เกียรติยกย่องสามีในฐานะผู้นำของครอบครัว ดังจะเห็นได้จากความคิดของเธอในเหตุการณ์ตอนที่อัสรีปฏิเสธการดูแลจากคนรับใช้ที่พ่อของเธอส่งไปดูแลเธอและอัสรี ในขณะที่ไปฉลองวิวาห์กัน

คนของเราที่พ่อส่งไปก่อน จัดเตรียมทุกสิ่งทุกอย่างไว้เพียบพร้อม หากพอไปถึง อัสรีก็ออกคำสั่งสั้นๆ แบบทหารว่า “กลับกันได้แล้ว”

“กระผมได้ รับคำสั่งให้มาดูแลความเรียบร้อยครับผม”

“ใช่ ก็เรียบร้อยแล้ว”

“แต่...”

นายคนที่ป็นหัวหน้าทีมมองตาฉันราวกับจะให้เป็นผู้ตัดสิน หากเมื่อบัดนี้เขาคือ
หัวหน้าครอบครัวเสียแล้วฉันจะทำอะไรได้นอกจากยืนฟังอยู่เบื้องหลังเขาอย่างสงบเสงี่ยม
(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/291)

เรวดียังเป็นภรรยาที่สร้างความรู้สึกลึกซึ้งให้กับสามี เพราะเธอเป็นภรรยาที่เฉลียว
ฉลาด รั้ใจ และตามทันความคิดของสามีอยู่เสมอ อีกทั้งยังเป็นคู่คิด และเป็นที่ปรึกษาที่ดีของสามี
รู้การควรไม่ควร สิ่งใดที่จะทำให้ฮั้สรีต้องทำผิดหลักการของตน เรวดีจะปฏิเสธ ดังที่เธอปฏิเสธ
สินบนจากพ่อของเพาลีที่หวังจะได้รับการสนับสนุนจากฮั้สรีซึ่งกำลังเป็นนายทหารที่มีอำนาจมาก
ขึ้นและใคร ๆ ต่างก็หวังจะให้ฮั้สรีเป็นพวกพ้อง แต่ในขณะที่เดียวกันสิ่งใดที่จะส่งเสริมให้ฮั้สรีก้าว
หน้าในชีวิตได้เธอก็จะทำ เช่นการที่เธอพยายามเกี่ยวเจ้ญให้ฮั้สรีออกงานสังคมร่วมกับครอบครัว
เดิมของเธอซึ่งมีทั้งฐานะการเงินและอำนาจ การเมือง

แต่ในบางครั้งเรวดีก็เอาแต่ใจตนเอง ดังจะเห็นได้จากการที่เรวดีต้องการให้ฮั้สรีปล่อย
นักโทษหญิงคนหนึ่งที่ต้องโทษประหารชีวิตเพราะค้ายาเสพติด ด้วยความสงสารที่หญิงผู้นั้นกำลัง
ตั้งท้อง แต่เมื่อฮั้สรีไม่ทำตามความต้องการของเธอ เพราะไม่อาจทำตนอยู่เหนือกฎหมายได้ ทำให้
เรวดีมีปากเสียงกับฮั้สรีเป็นครั้งแรก และได้กลายเป็นความระแวงเคลงใจของเธอในเวลาต่อมา

จากบทบาทของเรวดี เธอเป็นภรรยาที่เคียงบ่าเคียงไหล่ของสามีให้เกียรติและยกย่อง
สามีเป็นผู้นำ แต่ในขณะที่เดียวกันเธอก็สามารถเป็นทั้งคู่คิดและที่ปรึกษาของสามี ที่สามีรู้สึกภาคภูมิใจ
อย่างยิ่งนัก

เขมวรรณในเรื่องไซ้สังคม โดยปกติเขมวรรณจะเป็นผู้หญิงในสังคมยุคใหม่ที่ค่อนข้าง
หัวแข็ง รักอิสระเสรีภาพ ความเป็นตัวของตัวเอง เชื้อมั่นในตนเองสูงจนทำให้เพื่อนร่วมงานชอบล้อ
เลียนว่าเธอไม่ใช่ผู้หญิง แต่เมื่อเธอแต่งงานกับมนัสวีแล้วเขมวรรณก็พยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
ของเธอทำตนเป็นกุลสตรีตามค่านิยมของสังคมไทย ด้วยการทำหน้าที่ของภรรยาที่ดีดังเช่นผู้หญิง
ทั่วไปที่แต่งงานแล้วพึงปฏิบัติต่อสามี แม้จะเหนื่อยล้าจากการทำงานนอกบ้าน เขมวรรณก็ยังทำหน้าที่
ที่ปรนนิบัติสามี ดังที่ผู้เขียนบรรยายให้เห็นพฤติกรรมของเขมวรรณในตอนหนึ่งว่า

แม้จะล้าทั้งกายและใจ เขมวรรณจะต้องลุกขึ้นถามว่า

“จะกินข้าวต้มหรือไข่ทอดคะ?”

“อะไร ๆ ก็ทำไปเถอะ”

เขามักบอกสะบัด ๆ หากพอนั่งโต๊ะตาแลกวาดไปทั่ว เสียงบ่นจะดังขึ้น

“ข้าวต้มทุกวัน ไข่เจียว ปลาต้ม”

(โศกสังคม : 197-198)

นอกจากการเป็นแม่บ้านแม่เรือนแล้วเขมวรรณยังพยายามเสริมสร้างความสุขภายในครอบครัว ด้วยการทำตนเป็นผู้ตามที่ดี ไม่ว่ามนัสวีจะคิดทำการสิ่งใดเขมวรรณไม่เคยคัดค้าน เธอยอมทำตามความต้องการของเขาตลอดทั้งการซื้อบ้าน หรือซื้อรถยนต์ ซึ่งล้วนแต่ต้องใช้เงินจากน้ำพักน้ำแรงของเธอทั้งสิ้น นอกจากนั้นเขมวรรณยังต้องเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นค่าข้าวสาร ค่าอาหาร หรือแม้แต่ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของมนัสวี ซึ่งเขามักจะอ้างว่าเธอมีรายได้มากกว่าจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบหาเลี้ยงเขาด้วย แม้จะรู้ดีว่ามนัสวีเอาเปรียบ แต่เขมวรรณก็ไม่กล้าที่จะเอ่ยปากถามถึงเงินเดือนของเขาเพราะความละอายใจเกรงว่าจะถูกว่าเป็นคนรู้มาก การที่เขมวรรณยอมทำตนเป็นเบี้ยล่างของสามีมาโดยตลอด อันสืบมาจากนิสัยของเธอที่มีความเชื่อมั่นเป็นตัวของตัวเองสูงก็เพราะต้องการประคับประคองชีวิตคู่ให้ไปตลอดรอดฝั่ง

จากบทบาทของเขมวรรณ เห็นได้ว่าเธอได้พยายามทำตนเป็นภรรยาที่ดี ทั้งเสียสละด้วยความอดทนมาโดยตลอดแต่ในที่สุดเธอก็ไม่สามารถที่จะทนต่อไปได้เมื่อมนัสวีใช้กำลังข่มเหงจนเกือบทำให้เธอแท้งลูก และยังได้พาผู้หญิงอื่นเข้ามาครอบครองบ้านในขณะที่เธอไปรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล ชีวิตคู่ของเธอจึงต้องสิ้นสุดลงด้วยการหย่าร้าง

มินตราในเรื่องสินสวาท มินตราเป็นหญิงสาวที่เติบโตมาจากโรงเลี้ยงเด็กกำพร้า การที่เติบโตมาอย่างคนที่ต้องพึ่งตนเองมาโดยตลอดทำให้มินตราเป็นหญิงสาวที่แข็งแกร่งไม่ชอบพึ่งใคร เมื่อแต่งงานกับพชรเธอไม่ต้องการทำตนให้เป็นภาระของสามี แม้พชรจะมีฐานะดีพอที่จะเลี้ยงดูเธอได้ก็ตามแต่มินตราก็ปฏิเสธที่จะเลิกทำงานตามที่พชรขอร้องเพราะมินตราต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างครอบครัวที่มั่นคงเป็นปึกแผ่น

แม้มินตราจะเป็นผู้หญิงทำงานแต่เธอก็มิได้บกพร่องในหน้าที่ของภรรยาที่ดี เธอมีเวลามากพอที่จะดูแลเอาใจใส่สามี เพราะงานของมินตราเป็นงานอิสระสามารถนำงานมาทำที่บ้านได้ทำให้เธอมีเวลาในการทำงานบ้านไปพร้อมกัน มินตราแต่งบ้านสวย ปลูกต้นไม้ ร่มรื่นสวยงามทำให้บ้านน่าอยู่ พชรก็พอใจกับบ้านที่สวยงามน่าอยู่ ชีวิตครอบครัวของมินตราน่าจะดำเนินไปด้วยดี แต่เพราะเธอเป็นคนใจแข็งมีทิฐิ เมื่อมีปัญหาที่ไม่เข้าใจกับพชรเธอก็มักจะเก็บเงียบไว้ในใจไม่ยอมที่จะพูดคุยเพื่อปรับความเข้าใจกันจนกลายเป็นปัญหาสะสมทำให้พชรมีผู้หญิงใหม่อีกคนมินตราที่ตัดสินใจอย่างเด็ดขาดขอหย่ากับพชร

จากบทบาทของมินตราจะเห็นได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่ใจแข็งมีทิฐิไม่ยอมให้อภัยในความผิดพลาดของสามีทั้งที่สามีได้พยายามปรับความเข้าใจด้วยในที่สุดชีวิตคู่ก็ต้องล้มเหลวลงเพราะความใจแข็งของเธอเอง

ปริชญาในเรื่องดาวนภา ในฐานะภรรยาของตฤณ กล่าวได้ว่าปริชญาเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่ของคนได้อย่างสมบูรณ์ เธอเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีเอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของสามีอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นในด้านการกินอยู่หรือในเรื่องส่วนตัวทั้งนี้เพราะปริชญามีได้ทำงานนอกบ้านเธอจึงมีเวลาให้สามีอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นเธอยังทำตนเป็นช้างเท้าหลังของสามีมาโดยตลอดคอยช่วยให้เกียรติสามีเป็นผู้นำ ในสายตาของคนทั่วไปจึงชื่นชมว่าตฤณเป็นผู้นำครอบครัว แต่โดยแท้ที่จริงแล้วเบื้องหลังความสำเร็จของตฤณไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความมั่นคงในชีวิตที่มีทั้งบ้านรถยนต์เป็นของตนเองก่อนเพื่อนคนอื่นในรุ่นเดียวกันล้วนเกิดจากปริชญาทั้งสิ้นดังที่ผู้เขียนบรรยายให้เห็นบทบาทในฐานะภรรยาผู้สนับสนุนสามีของปริชญาว่า

มองจากภายนอกตฤณคือผู้นำครอบครัว หากลึกลงไปเธอคือหางเสือและยังแถมเป็น ‘พาย’ เสียดด้วย...

(ดาวนภา : 358)

โดยพื้นฐานทั้งสองคนมีความคิดในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวเดิม ปริชญาเป็นคนที่คิดคิน มองโลกในแง่ดี พอใจในสิ่งที่ตนมี ในขณะที่ตฤณไม่เคยพอใจในสิ่งที่ตนมี ทะเยอทะยานอยากได้ใคร่ดีไม่มีที่สิ้นสุด ต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แวดล้อมด้วยเกียรติยศ ชื่อเสียง และเงินทองปริชญารู้จักนิสัยของสามีดี แต่เพราะความรักทำให้เธอพยายามปรับตัวเข้าหาสามีเธอใช้ความรัก ความอดทน และความเสียสละ แม้แต่การทำผิดพลาดการของผู้เป็นบิดา ที่อบรมสั่งสอนให้เธอยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรมต่อผู้อื่นตามวิสัยของคนที่เป็นผู้พิพากษา ก็เพื่อประคับประคองให้ชีวิตคู่ซึ่งเธอเป็นผู้เลือกทางเดินเองดำเนินไปได้อย่างราบรื่นมีความสุข

สามีของปริชญาเป็นนายทหารอากาศต่อมาก็ได้เลื่อนฐานะไปเป็นกัปตันของสายการบินไทยอินเตอร์โดยการวิ่งเต้นของปริชญา เมื่อตฤณไปเป็นกัปตันมีชื่อเสียงมีเกียรติในสังคมมากขึ้นเขาก็มีผู้หญิงอีกคนเข้ามาในชีวิต ทำให้ชีวิตคู่ที่ปริชญาพยายามประคับประคองให้มีความเป็นอยู่อย่างราบรื่นและมีความสุขมาโดยตลอดต้องล่มสลายลง เมื่อเขาอ่อนแอเกินไปปล่อยให้ผู้หญิงคนใหม่เข้า

มาควบคุมชีวิตปรีชญาทนไม่ได้และเริ่มตาสว่างมองเห็นความบกพร่องที่ไม่อาจแก้ไขของสามีได้ เธอจึงเป็นฝ่ายตัดสินใจขอหย่าจากสามีด้วยตนเอง

จากบทบาทของปรีชญา ในฐานะภรรยาจะเห็นได้ว่าแม้เธอจะเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นแม่บ้านแม่เรือน การดูแลปรนนิบัติสามี หรือการให้ความสนับสนุนต่อความก้าวหน้าในชีวิตของสามี แต่ชีวิตคู่ของปรีชญาก็ยังต้องล้มเหลวลง เพราะพื้นฐานชีวิตที่แตกต่างกันนั่นเอง

โกธัญญ์ในเรื่องนายทมิฬโกธัญญ์ เป็นผู้หญิงที่เคยมีอาชีพเป็นครูมาก่อนที่จะแต่งงาน แต่ต่อมาภายหลังเมื่อได้แต่งงานกับคิน คริมาแล้วเธอจึงลาออกจากงานเพื่อมาทำหน้าที่เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียวเพราะต้องการอุทิศเวลาให้กับครอบครัวอย่างเต็มที่ โกธัญญ์ไม่เคยนำตนเข้าไปก้าวก่ายงานของสามีแม้แต่ที่ทำงานของสามีโกธัญญ์ก็ไม่เคยเข้าไปเลยสักครั้งเดียว ชีวิตในแต่ละวันของโกธัญญ์จะหมดไปกับการทำงานบ้านดูแลปรนนิบัติสามีและลูกโดยไม่สนใจต่อโลกภายนอก ดังที่ผู้เขียนบรรยายพฤติกรรมของโกธัญญ์ภายหลังจากที่แต่งงานแล้วว่า

โกธัญญ์ก็เหมือน ๆ แม่บ้านทั่ว ๆ ไป เธอวันวายกับงานบ้าน ลูก สามีเธอไม่ได้สนใจว่าเวลาผ่านไปเท่าใด

(นายทมิฬ : 2/364)

โกธัญญ์เป็นภรรยาที่วางตนได้ดีนอกจากจะไม่เคยเข้าไปวุ่นวายกับงานของสามีแล้วเธอยังยกย่องให้เกียรติสามีทั้งต่อหน้าและลับหลัง คินสามีของเธอเป็นผู้ที่มีเพื่อนมาก และเพื่อนๆ ก็มักจะตามมาพูดคุยที่บ้านหลังจากเลิกงานแล้วเธอก็ยอมอ่อนน้อมทำให้โกธัญญ์ต้องมีการต้อนรับเพื่อนๆ ของสามีเพิ่มขึ้นแต่เธอก็ไม่เคยบ่นว่าหรือแสดงความไม่พอใจให้เห็น

การวางตนได้เหมาะสมของโกธัญญ์นั้นยังเห็นได้จากความนอบน้อมถ่อมตนที่แสดงออกต่อสามี แม้จะเป็นหญิงสาวที่เฉลียวฉลาดมีการศึกษามากกว่าผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านเดียวกันและเคยมีอาชีพเป็นครูมาก่อนแต่เธอก็ไม่เคยอวดฉลาดกับสามีของตนแม้ผู้เป็นสามีจะกล่าวชื่นชมในตัวเธอ เพราะโกธัญญ์สามารถเป็นเพื่อนที่ปรึกษาเป็นคู่คิดของสามีได้เป็นอย่างดี แต่โกธัญญ์ก็จะให้เกียรติและยกย่องสามีเป็นผู้นำของเธอเสมอ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอนหนึ่ง อันแสดงถึงพฤติกรรมของโกธัญญ์ว่า

เธอต้องยอมรับ สติปัญญาและหุตาเธอมองกว้างขึ้นเพราะคิน แต่เขากลับว่า

“คนตัวเล็กแต่สมองใหญ่”

“เพราะฉันมีสามีนฉลาด”

(นายกหญิง : 2/363)

จากคำพูดของ โกลัญญ์นั้นจะเห็นได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่อ่อนน้อมถ่อมตนเมื่อสามีกล่าวชมว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ฉลาดเธอก็บอกกับสามีว่าความฉลาดนั้นเกิดขึ้นได้เพราะเธอมีสามีที่ฉลาดมากกว่าที่เธอจะฉลาดได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ โกลัญญ์ยังมักล้อตามความคิดของสามี ไม่ว่าคิดจะทำสิ่งใดเธอจะเห็นดีเห็นงามไปกับสามีด้วยโดยไม่เคยขัดขวางหรือคัดค้าน แม้แต่ในเรื่องการเมืองที่ โกลัญญ์ไม่เคยชอบไม่เคยสนใจและคิดอยู่เสมอว่าเป็นเรื่องของผู้ชายนั้นเมื่อคิดตัดสินใจลงเล่นการเมือง นอกจากจะไม่คัดค้านแล้วเธอยังคอยเป็นทั้งกำลังใจและเป็นผู้คิดเป็นที่ปรึกษาที่ดีของสามีอีกด้วย การที่ โกลัญญ์ทำตนเป็นเสมือนผู้ตามที่ดีของสามีมิใช่ว่าเธอเป็นผู้หญิงที่อ่อนแอหรือขาดความเชื่อมั่นในตนเอง แต่เป็นเพราะเธอมีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อสามี ในขณะที่เดียวกันเธอก็มีความฉลาด เข้มแข็ง เป็นตัวของตัวเอง เธอจึงเป็นที่ปรึกษาที่ดีที่สุดที่สามีไว้วางใจมากกว่าใครๆ ต่อมาในภายหลังสามีของเธอต้องเสียชีวิตไปเพราะการเมือง โกลัญญ์ก็พยายามสานต่อความคิดและอุดมการณ์ของสามีด้วยการเป็นตัวแทนของสามีสมัครรับเลือกตั้งต่อจากสามีทั้งนี้มิใช่เพราะเกิดจากความทะเยอทะยานส่วนตัวของตนแต่เป็นเพราะเธอต้องการสืบทอดความคิดและอุดมการณ์ของสามีซึ่งเธอมีความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวของเธอมาก ดังจะเห็นได้ว่าเธอยึดแนวทางในการทำงานของสามีเป็นหลักในการทำหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีมาโดยตลอด

จากบทบาทของ โกลัญญ์ เห็นได้ว่าแม้จะเป็นภรรยาผู้เฉลียวฉลาดเป็นที่ยอมรับของสามี แต่เธอก็พอใจกับการทำตนเป็นผู้ตามที่ดีของสามีแม้จะมองดูว่าเธอทำตนเป็นเสมือนช้างเท้าหลังของสามี แต่โดยแท้จริงแล้วพฤติกรรมต่างๆ ที่ โกลัญญ์แสดงออกในฐานะภรยานั้นเธอเป็นภรรยาที่เคียงบ่าเคียงไหล่สามีถึงแม้จะมีผู้ทำหน้าที่หาเสียงครอบครัวยุ่นเดียวกับสามีแต่เธอก็เป็นผู้คิดเป็นที่ปรึกษาที่ดีของสามีที่สามียอมรับอย่างชื่นชมโดยที่ โกลัญญ์ไม่เคยแสดงตนเหนือสามีเลย เธอพยายามอ่อนน้อมถ่อมตนต่อสามีแม้จะได้รับการยอมรับยกย่องจากสามีก็ตาม เธอสามารถใช้ความฉลาดได้เหมาะสมกับกาลเทศะและโอกาส จึงกล่าวได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่ดำเนินบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสม

1.2.2 บทบาทของภรรยาที่ไม่เหมาะสม

จากการศึกษานวนิยายทั้ง 37 เรื่อง ของวิมล ศิริไพบูลย์ พบว่า มีตัวละครหญิงที่ปรากฏ

บทบาทในฐานะภรรยาที่ประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับบทบาทในฐานะภรรยาจำนวน 5 ตัว จาก 5 เรื่อง ดังนี้ อังศุมาลินในเรื่องคู่กรรม ดาหวันในเรื่องแผลหัวใจ ชลันดาในเรื่องคำมั่นสัญญา จันทร์กานต์ในเรื่องตราบาป มัทนินทรในเรื่องสำรองรัก ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

อังศุมาลินในเรื่องคู่กรรม ในฐานะภรรยา อังศุมาลินเป็นภรรยาที่มีความขัดแย้งกับสามี มาโดยตลอด เธอแต่งงานกับโกโบรินายทหารเรือชาวญี่ปุ่นด้วยเหตุผลทางการเมืองบังคับ ความแตกต่างในเชื้อชาติและความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรงทำให้อังศุมาลินมีอคติต่อโกโบริเธอจึงดำเนินบทบาทในฐานะภรรยาของตนอย่างไม่เหมาะสม ดังที่ผู้เป็นมารดาของเธอกล่าวดำนิว่า

“เขาเป็นคนคินะลูก แม่เห็นหนูทำพยศพะเถียรดิกับเขาบ่อยๆ ผู้หญิงนะที่สุ่มมันก็อยู่ ที่แต่งงานมีครอบครัวเท่านั้น จะดีหรือเลวอย่างไร ก็ต้องถนอมน้ำใจกันให้มันยั่งยืน นี่เราก็คิดแล้วเรื่องคุณพ่อก็ยังอิหลักอิเหลื่ออยู่หนูอย่าเอาแต่ใจตัวเองนั้”

(คู่กรรม : 2/364)

นับตั้งแต่วันแรกของการแต่งงาน อังศุมาลินมิได้แสดงความยินดีต่อพิธีที่เกิดขึ้นเธอมีแต่ความเฉยเมยเย็นชา แม้จะอยู่ร่วมบ้านเดียวกันอังศุมาลินก็มิได้เอาใจใส่ต่อโกโบริ หลายครั้งที่เธอใช้วาจาแสดงการตำหนิต่อเขาด้วยทฐิทั้งที่โกโบริทำดีต่อเธอมาโดยตลอด เธอเอาแต่ใจตนเอง ขาดเหตุผลและใช้อารมณ์ตัดสินต่อทุกเรื่องที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับระหว่างเธอกับโกโบริ ดังเช่นเธอมักจะนำความรู้สึกเกลียดชังในสงครามไปลงที่โกโบริประหนึ่งว่าเขาเป็นต้นเหตุของสงคราม หรือเมื่อได้รับข่าวว่า วันสฤกทหารญี่ปุ่นจับตัวไป เธอก็ลงโทษทัณฑ์ว่าเป็นเพราะโกโบริและความวู่วามทำให้อังศุมาลินตัดสินใจทำร้ายตนเองหวังจะให้แท้งลูกเพื่อประชดโกโบริทันทีโดยมิได้คิดไตร่ตรองจนทำให้เธอเกือบต้องสูญเสียลูกไป

จากบทบาทของอังศุมาลิน ในฐานะของภรรยา กล่าวได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่เอาแต่ใจตนเอง ไม่มีเหตุผล คื้อร้น ไม่อยู่ในโอวาทของสามี แม้ผู้เป็นสามีจะดีต่อเธอเพียงใดอังศุมาลินก็ใช้ทฐิทำร้ายจิตใจของเขายู่เสมอ นอกจากนี้เธอยังบกพร่องต่อการทำหน้าที่เป็นแม่บ้านไม่เอาใจใส่ต่อความเป็นอยู่ของสามีเท่าที่ควร

ดาหวันในเรื่องแผลหัวใจ ดาหวันแต่งงานกับสรุตเพราะต้องการหนีให้พ้นจากความคับแค้นใจที่ได้รับจากทางบ้าน เมื่อแต่งงานกับสรุตแล้วดาหวันก็ยังอดที่จะคิดหว่าดระแวงไม่ได้ แม้จะ

อยู่ในฐานะภรรยาของสรุแต่ดาวันทันทีก็ได้รู้สึกที่บ้านที่เธอได้มาอยู่ใหม่นี้จะเป็นบ้านของเธอทำให้ดาวันทันทีไม่รู้ว่าจะวางตัวเช่นไรจึงจะเหมาะสม ดังที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของดาวันทันทีว่า

...บ้านทั้งบ้านสงบสัจ ห้างหลายห้องชวนให้เข้าไปนั่งเล่น แต่ดาวันทันทีก็กลัวอย่างกรายเข้าไปเพราะรู้สึกดังว่าตนเองเป็นคนแปลกหน้าที่เข้ามาเยี่ยมเยียนคนอื่นกระนั้น เสียงรถที่แล่นมาจอดทำให้ดาวันทันทีไปนึกหนึ่ง เพราะไม่แน่ใจว่า ควรจะหลบเข้ามาหรือไม่ประการใด หากแล้วเสียงแหลมๆ ที่ดังขึ้น

“เจ้าเข้าเียบ เจ้าของบ้านไปไหนกันหมด จะไม่ให้พรรคพวกมาแสดงความยินดีมั่งหรือไง?”

ความเคยคุ้นต่อสำนึกที่ว่า...เราไม่ใช่เจ้าของบ้าน...ดังที่เคยบอกกับตนเองตลอดมา ทำให้หญิงสาวตั้งท่าจะหลบเข้าห้องข้างๆ โดยเร็ว หากมีเสียงทักท้วงดังมาจากเบื้องหลังเสียก่อน

(แปลหัวใจ : 389)

นอกจากนั้น ดาวันทันทียังหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลาว่าที่สรุแต่งงานกับเธอก็เพราะต้องการช่วยให้เธอหลุดพ้นจากความคับแค้นใจที่เธอมีอยู่มิใช่เพราะเกิดจากรักแม่แต่น้อย ความหวาดระแวงทำให้เธอเข้าใจผิดต่อคำพูดและการแสดงออกของสรุจนเป็นเหตุให้เกิดการโต้เถียงกันโดยที่ดาวันทันทีมิได้ยอมลดละให้แม่แต่น้อย ชีวิตแต่งงานที่เริ่มต้นได้เพียงไม่กี่วันก็ทำท่าว่าจะต้องสิ้นสุดลง ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอนนีว่

“แปลกนะผมเคยคิดว่าคุณแต่งงานกับผม เพราะจะวิ่งหนีมาจากบ้านนั้นแต่พอวิ่งออกมาได้จริงๆ คุณกลับจะวิ่งเข้าไปใหม่”

“ก็ทำไมคุณไม่คิดบ้างล่ะคะว่า ทำไมมันเป็นอย่างนั้น?”

คนขอยกย่อนไม่ยอมลดละ “คนทุกคน...ถ้าวิ่งหนีไปสู่ที่ปลอดภัยเรื่องอะไรจะวิ่งกลับ?”

“ถ้าผู้ปกครองเก่าของคุณ เขาให้ความปลอดภัยได้ คุณวิ่งออกมาทำไมล่ะ?”

“ดิฉันมีเหตุผลของดิฉัน” ทำยิ้มๆ คือการทักทายซัดๆ

“คุณให้เวลา...ดิฉันเลือก หลังจากกลับจากสิงคโปร์ ดิฉันอาจจะ...เลือกเสียก่อนก็ได้”

“ให้ผมเดาไหมล่ะ?”

“คุณมีสิทธิ์เดา...”

สรุเอามือล้วงกระเป๋า ด้วยท่วงท่าคล้ายเด็กเกร

“เราเห็นต่างคนต่าง...ฟรี...จะทนกันไม่ได้ละมั้ง?”

ดาหวันยิ้มตอบอย่างเยือกเย็น ก่อนจะถามเสียงหวานว่า

“ดีไหมล่ะคะ?”

“ก็ได้...ถ้าคุณตกลงใจเลือก!”

(แปลหัวใจ:415)

จากบทบาทของดาหวัน จะเห็นได้ว่าดาหวันเป็นภรรยาที่หัวแข็ง ช่างหาสาระแวงไม่ไว้ใจสามีของตน และด้วยความหาสาระแวงจึงทำให้ชีวิตสมรสที่เพิ่งจะเริ่มต้นเกือบต้องสิ้นสุดลง

ชัลดาคาในคำมั่นสัญญา ในฐานะภรรยาของบุรณะ เธอแต่งงานกับเขาก็เพื่อทำหน้าที่ตอบแทนพระคุณของบิดามารดาโดยที่มิได้มีความรักในตัวของบุรณะแม้แต่น้อย ชีวิตสมรสของเธอกับบุรณะจึงดำเนินไปอย่างเฉื่อยชา เธอมิได้ใส่ใจต่อความเป็นไปของสามีเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้ว่าหลายครั้งที่บุรณะพาออกงานสังคมร่วมกับเขา ชัลดาคาก็มักจะปฏิเสธ ซึ่งถ้าหากหลีกเลี่ยงไม่ได้เธอก็จะไป แต่เธอก็ไม่ชอบพูดคุยสังสรรค์กับใครนอกจากยืมให้เท่านั้นทำให้แขกคนอื่นๆ เกิดความรู้สึกเกรงใจไม่กล้าที่จะเข้ามาสังสรรค์ด้วย จนที่สุดบุรณะก็ไม่รับรู้ว่าเธอออกงานสังคมด้วย และเมื่อมีลูกชัลดาคาก็ทุ่มเทเวลาให้กับลูกจนหมดสิ้นไม่เคยใส่ใจต่อบุรณะอีกเลย เมื่อบุรณะได้บ้านพักรับรองในกรมทหารชัลดาคาก็ไม่ยอมย้ายตาม ไปอยู่ด้วยเธอยังคงอยู่ที่บ้านของผู้เป็นบิดามารดา สิ่งเดียวที่ชัลดาคาทำในฐานะภราก็คือการเข้าไปดูแลจัดบ้านให้เมื่อบุรณะย้ายเข้าไปอยู่เป็นครั้งแรกเท่านั้น หลังจากนั้นชัลดาคาก็ไม่เคยย่างกรายเข้าไปอีกเลย พฤติกรรมของชัลดาคาทำให้บุรณะรู้สึกเอือมระอาเป็นอย่างยิ่ง ดังเห็นได้จากที่ผู้เขียนบรรยายความรู้สึกของบุรณะไว้ว่า

แต่...จะเป็นเพราะชัลดาคากระทำตนเสมือนสายน้ำ หรือมันที่เคียดแค้นระหว่างเขากับชัลดาคาไม่เคยจางหาย กาลเวลา ความสงบโคดเคี้ยวของ เธอเป็นสิ่งที่เขาไม่สามารถแหวกวงล้อมเข้าไปชิดได้ และครั้นเมื่อมีลูกสาวตัวน้อย ชัลดาคาก็ดูเหมือนจะไม่มีอะไรเหลือไว้ให้เขาเลย สัญชาติชายทำให้บุรณะออกจะเอือมอยู่เช่นกัน!

(คำมั่นสัญญา : 330)

แม้แต่เมื่อชัลดาคารู้ว่าบุรณะมีผู้หญิงอีกคนแอบซ่อนไว้ในบ้านพักที่กรมทหารชัลดาคาก็มิได้ใส่ใจที่จะตามไปแสดงความเป็นเจ้าของ หรือแสดงความรักหวงในตัวสามี ในที่สุดบุรณะจึงมักจะอยู่ที่บ้านในกรมทหารมากกว่าจะกลับมาอยู่ที่บ้านกับชัลดาคาซึ่งชัลดาคาก็รู้สึกพอใจที่บุรณะไม่มา

ยุ่งเกี่ยวกับเธอ เมื่อบิดามารดาของชัลลันดาสิ้นชีวิตลง บุณจะจึงถูกมารดาและภรรยาคนใหม่ของตน บังคับให้หย่ากับชัลลันดา ชัลลันดาเองก็ยินดีหย่าให้กับบุณจะเช่นกัน

จากบทบาทของชัลลันดา จะเห็นได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่ของตนไม่เหมาะสมแม้แต่น้อย ถึงแม้เธอจะมีได้ละเลยหน้าที่ของภรรยาไปเสียทีเดียว แต่เธอก็มิได้เอาใจใส่ต่อสามีเท่าที่ควร ทำให้ชีวิตสมรสของเธอต้องล้มเหลวไปในที่สุด แต่ชัลลันดาก็มิได้เสียใจเพราะชีวิตคู่ของเธอเริ่มต้นด้วยหน้าที่มากกว่าความรักนั่นเอง

จันทรกานต์ในเรื่องตราบาป ในฐานะภรรยา จันทรกานต์แต่งงานกับบันลือเพราะพอใจในฐานะที่ร่ำรวยของเขา ในระยะแรกของชีวิตคู่เธอมีความสุขกับความเป็นอยู่ที่ดูราวกับเป็นเจ้าหญิงในปราสาท แต่บันลือเป็นคนเจ้าชู้ในไม่ช้าก็แสดงให้เห็นถึงธาตุแท้ของตน แม้จะยกย่องให้เกียรติจันทรกานต์แต่เขาก็มีผู้หญิงอื่นเป็นคู่นอนคู่ที่เียว หน้าที่ในฐานะภรรยาของจันทรกานต์คือการออกงานสังคมร่วมกับสามีแต่เมื่อหมดภาระหน้าที่แล้วบันลือก็ไปอยู่กับผู้หญิงคนอื่นทั้งให้จันทรกานต์อยู่บ้านตามลำพังอีกทั้งจันทรกานต์ยังต้องทำตนอยู่ในโอวาทของสามีซึ่งบังคับให้เธอทำตนเป็นผู้ใหญ่อยู่ตลอดเวลา ในขณะที่อายุของเธอยังน้อยและมีความต้องการเที่ยวเล่นดังเช่นคนในวัยเดียวกัน จันทรกานต์ต้องเรียนรู้วิธีการเข้าสังคมชั้นสูงจากครูที่สามีจัดหาโดยที่ไม่มีโอกาสได้ใช้ชีวิตเที่ยวเล่นตามที่ใจปรารถนาทำให้เธอรู้สึกอึดอัดต่อสภาพที่เป็นอยู่อย่างยิ่ง ในขณะเดียวกัน แม้จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่หรูหราพร้อมด้วยวัตถุไม่ว่าจะต้องการสิ่งใดสามีไม่เคยขัดใจ แต่ก็ไม่เคยได้รับความเอื้ออาทรจากสามีเช่นกัน แม้ในยามเจ็บป่วยสิ่งที่ได้รับจากสามีก็คือบริการชั้นเยี่ยมจากโรงพยาบาลและดอกไม้ที่ส่งมาเป็นตัวแทนเท่านั้นเธอจึงคิดว่าสามีเห็นค่าของเธอเป็นเพียงตุ๊กตาที่มีไว้โชว์เท่านั้น ดังที่จันทรกานต์แสดงความในใจกับพี่สาวของเธอว่า

“หนูก็ไม่ได้คิดว่าเขาจะต้องทำถูกทุกอย่างนะกะพឹង เพียงแต่ขออย่า ให้เขาคิดว่าหนูเป็นตุ๊กตาสำหรับโชว์เท่านั้น”

(ตราบาป : 39)

จันทรกานต์พยายามใช้ความอดทนต่อการพฤติกรรมของสามีเพราะเธอยังรักในเกียรติยศชื่อเสียงและความสะดวกสบายที่มีอยู่ แต่ความรู้สึกว่าเหวก็ทำให้เธอต้องหาทางออก จันทรกานต์พยายามใช้เงินของสามีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อเป็นการได้ตอบสามี ดังที่เธอบอกแก่พี่สาวของเธอว่า

“พีนังต้องไปถามเขาค่ะ อย่ามาบอกหนู เพราะทุกวันนี้หนูหาแต่ความสุข ใส่งตัวเอง... หรือจะเป็นเพราะเขาเห็นหนูผลาญเงินที่เยอะๆ เขาเลยต้องหาเงินมาชดใช้ไม่ให้มันพร่อง ก็ไม่รู้”

(ตราบาป : 32)

นอกจากนั้นจันทรกานต์ยังประชดสามีด้วยการมีนัดเที่ยวกลางคืนตามลำพังกับผู้ชายอื่น ที่มีใช้สามีของตนโดยจงใจเลือกมีนัดกับชายหนุ่มซึ่งเป็นที่รู้จักของสามีดีเป็นอย่างดี แต่จันทรกานต์ก็ทำเพื่อคลายความเหงาเท่านั้นมิได้คิดจะทำให้ตนเองเสื่อมเสียแต่อย่างใด ดังที่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายพฤติกรรมของจันทรกานต์ไว้ในตอนนีว่

...ฐานะที่เธอดำรงอยู่นั้นมีทั้งเกียรติยศเงินตราและความยิ่งใหญ่ก็จริงอยู่แต่ก็ประจักษ์กำพังกั้นให้ว้าเหว่เยือกเย็น หลายครั้งเธอจึงคิด ‘ลองเล่น’ กับไฟเพื่อให้ ‘หายเหงา’ โดยมีคิดจะพาตัวลงไป สู่อันที่ทางมรณะ และความคิดนี้เองพาให้เธอโลดเล่นลองดีไปกับบุรุษที่ผู้เป็นสามีเคยกล่าวว่า

“เจ้านี้อวดไม่เลว”

(ตราบาป : 159)

และในขณะที่เดียวกันจันทรกานต์ก็มีความคิดที่จะหย่าจากสามีแม้จะได้รับการคัดค้านจากผู้เป็นพี่สาวก็ตาม และเธอก็ยิ่งแน่วใจมากขึ้นที่จะขอหย่าจากสามีเมื่อได้รู้จักคบหากับอสิตจนเกิดเป็นความรักขึ้น แต่จันทรกานต์และอสิตต่างก็มีพันธะทางครอบครัวด้วยกันทั้งคู่

ในที่สุดความอดทนของจันทรกานต์ก็สิ้นสุดลงเมื่อผู้เป็นสามีเดินทางกลับจากต่างประเทศพร้อมทั้งพาคุณอนคนใหม่มาที่บ้านด้วย จันทรกานต์ถือว่าเป็นการหมิ่นศักดิ์ศรีของเธอเป็นอย่างยิ่งที่เขาถึงกับกล่าวหาผู้หญิงมาในบ้าน จึงเกิดการโต้เถียงกับสามีและขอเป็นฝ่ายไปจากบ้านแต่บัดนั้นเธอไม่คิดว่าเธอจะทำเช่นนั้นจริง เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมา จันทรกานต์ไม่เคยแสดงความรู้สึกหึงหวงที่เขามีผู้หญิงคนอื่นเลย แต่ในที่สุดจันทรกานต์ก็ออกจากบ้านไปใช้ชีวิตอยู่กับผู้พันอสิต ทั้งที่เธอยังมิได้หย่าจากสามีและอสิตก็ยังมีภรรยาอยู่

จากบทบาทของจันทรกานต์ จะเห็นได้ว่าเธอเป็นภรรยาที่ได้รับการยกย่องจากสามีในฐานะที่เป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาในสังคมให้แก่สามีเท่านั้น แต่ในด้านของความสัมพันธ์นั้นสามีภรรยาจันทรกานต์กลับไม่เคยได้รับความเอาใจใส่จากสามีเท่าที่ควรแม้เธอจะเพียบพร้อมไปด้วยวัตถุจากอำนาจเงินของสามีก็ตาม ความกดดันจากพฤติกรรมของสามีทำให้เธอต้องไขว่คว้าหาความรัก

ความอาทรจากผู้ชายอื่นจนทำให้เธอประพฤตินั้นไม่เหมาะสม ทำผิดศีลธรรมและค่านิยมของสังคมไทยด้วยการมีผู้ชายคนใหม่ทั้งที่ยังมิได้หย่าจากสามี

มัทนินทรในเรื่องสำรองรัก มัทนินทรเป็นภรรยาของเศรษฐีเจ้าของทรัพย์สินหนึ่ง แม่ มัทนินทรจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายมีทั้งชื่อเสียงเกียรติยศและเงินตราจำนวนมากมา มหาศาลแต่เธอกลับไม่มีความสุขในชีวิตครอบครัวเพราะความเจ้าชู้ของสามีที่มีเมียน้อยหลายคน และมักจะแบ่งเวลาให้กับเมียน้อยมากกว่าภรรยาเอกเช่นเธอ แม้จะรู้สึกขมขื่นกับสภาพของตน แต่ มัทนินทรก็ยังใช้ความอดทนทำหน้าที่ในฐานะภรรยาของตนไปตามปกติ ด้วยการออกงานสังคมคู่ กับสามี ช่วยเหลือในกิจการงานของสามีเช่นที่เคยทำมา และดูแลเอาใจใส่ต่อสามีตามหน้าที่ของ ภรรยาที่ดี ความสงบเงียบภายนอกของมัทนินทรทำให้สามีคิดว่าเธอยอมรับการมีเมียน้อยของเขาได้ จึงขออนุญาตพาเมียน้อยคนหนึ่งไปเที่ยวต่างประเทศ เมื่อมัทนินทรไม่ปฏิเสธสามีก็ยังได้ใจถึงกับ เอ่ยปากขอยืมเสื้อโค้ตตัวใหม่ของเธอไปให้เมียน้อยคนนั้นใช้ ทำให้มัทนินทรซึ่งพยายามเก็บความรู้สึกไว้ทนไม่ได้อีกต่อไปเธอจึงมีปากเสียงกับสามีแต่ในที่สุดเธอก็สามารถทำใจให้สงบลงได้และ ยอมให้สามีนำเสื้อของเธอไปให้เมียน้อยใช้ อีกทั้งยังไปส่งสามีและเมียน้อยที่สนามบินในวันเดินทางอีกด้วย การที่มัทนินทรกระทำใจกว้างกับสามีเช่นนี้เป็น เพราะเธอเกิดความรู้สึกที่หมดอาลัย ใยดีในตัวสามีเธอจึงทำทุกอย่างลงไปตามหน้าที่เท่านั้นเอง ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอนหนึ่งอัน แสดงให้เห็นปฏิกิริยาของมัทนินทรที่มีต่อสามี

“ทีเสื้อละหวงที่ผมไม่ยักหวง”

“เพราะฉันไม่คิดว่า คุณเป็นเฉพาะของฉันอีกแล้ว”

“แล้วกัน ผมกลายเป็นของสาธารณะไปตั้งแต่เมื่อไหร่?”

“ตั้งแต่คุณคิดว่า ผู้ชายคนหนึ่งไม่ใช่สำหรับผู้หญิงคนหนึ่ง”

(สำรองรัก : 79)

ในระยะต่อมามัทนินทรจึงมีความขัดแย้งกับสามีอยู่เสมอ และเธอก็หาทางออกด้วยการ ไประบายความทุกข์กับวสินช่วงวาคภาพ ซึ่งมีวิธีพูดที่ทำให้เธอรู้สึกสบายใจทุกครั้งจนทำให้ความ สัมพันธะระหว่างเธอกับวสินเลยเถิดไป วสินขอให้เธอหย่ากับสามีเพื่อมาใช้ชีวิตคู่อย่างเปิดเผยกับเขา แต่มัทนินทรไม่ต้องการให้ลูกมีปมด้อย และเธอยังยึดติดในชื่อเสียงเกียรติยศ เธอจึงไม่สามารถที่จะ ทำตามความต้องการของวสินได้ทั้งที่เธอก็มีความต้องการที่จะหย่าจากสามีและเมื่อสามีสำนึกตัวได้

โดยสัญญาว่าจะไม่ประพฤติดนดั่งที่เคยทำมาแล้ว มัทนินทร์ก็ยอมให้อภัยกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับสามีอีก แต่ความอหังการในตัวสินทำให้มัทนินทร์ยังแอบมาหาสินเป็นครั้งคราวโดยที่สามีไม่รู้

จากบทบาทของมัทนินทร์ เห็นได้ว่าเธอพยายามเป็นภรรยาที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตน แม้สามีจะทำไม่ดีต่อเธอ มัทนินทร์ก็พยายามอดทน อย่างไรก็ตามเธอก็มีใช้ภรรยาที่ไม่มีปากมีเสียงที่จะปล่อยให้สามีทำตามใจชอบได้เมื่อเธอทนต่อพฤติกรรมของสามีไม่ได้เธอก็ไม่ยอมอยู่หนึ่ง เธอกำลังจะพุดจาเค็ดขาดกับสามี แต่ในขณะที่เดียวกันเธอก็ทำตนไม่เหมาะสมที่ลอบไปมีความสัมพันธ์กับชายอื่นที่มีใช้สามี

1.3 บทบาทในฐานะมารดา

บทบาทในฐานะมารดา หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของผู้หญิงในฐานะมารดาที่ประพฤติดนเหมาะสมกับหน้าที่ของความเป็นมารดาอันได้แก่ การให้ความรักดูแลเอาใจใส่ อบรมสั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีของบุตร ให้คำปรึกษาเป็นที่พึ่งในยามทุกข์ และวางรากฐานชีวิตให้แก่บุตรของตน

จากการศึกษานวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์จำนวน 37 เรื่องปรากฏบทบาทของมารดาที่ประพฤติดนทั้งในลักษณะเหมาะสม และไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตนในฐานะมารดาดังนี้

1.3.1 บทบาทของมารดาผู้มีความเสียสละ

1.3.2 บทบาทของมารดาที่ขาดความรับผิดชอบ

1.3.2 บทบาทของมารดาผู้เสียสละ

จากการศึกษานวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ จำนวน 37 เรื่อง พบว่า มีตัวละครหญิงที่ปรากฏบทบาทในฐานะมารดาผู้เสียสละจำนวน 6 ตัวจาก 6 เรื่อง ดังนี้ แม่นวดในเรื่อง ร่มฉัตร มธุสร ในเรื่องเล่า เรวดีในเรื่อง สตรีหมายเลขหนึ่ง อันธการในเรื่อง อันธการ มัทนินทร์ในเรื่อง สำรองรัก เขมวรรณในเรื่อง โซ่สังคม

แม่นวดหรือวาดในเรื่อง ร่มฉัตร เมื่อตั้งท้องลูกคนแรกวาดรู้สึกตื่นเต้นดีใจเป็นอย่างยิ่ง วาดเฝ้าคอยบำรุงดูแลรักษาลูกในท้องด้วยความรัก ความทะนุถนอม สิ่งใดที่ใครบอกว่าทำแล้วจะเป็นผลดีกับลูกในท้องวาดก็จะทำทั้งสิ้นจนวาดให้กำเนิดลูกชายคนแรกวาดยิ่งปลื้มปลื้มมากขึ้น เพราะลูกของแม่นวดได้ชื่อประทานจากเสด็จฯ วาดมีลูกชายหญิงถึงสี่คนซึ่งวาดก็เลี้ยงลูกแต่ละคนมาอย่างประคบประหงมด้วยความรัก ความห่วงใย อันลึกซึ้งตามสัญชาตญาณของความเป็นแม่

พฤติกรรมบางอย่างที่วาดไม่เคยประพฤติปฏิบัติมาก่อนหรือที่ละเลยไปเพราะวัยที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อ
 มามีลูกวาดก็ทำได้โดยไม่ตะจิตตะขงใจ เช่น การร้องเพลงกล่อมลูกซึ่งโดยปกติวาดจะเป็นคน
 เฉยๆ ไม่ชอบร้องเพลงแต่เมื่อมีลูกวาดก็กล้าที่จะร้องเพลงเสียงดังๆ โดยไม่รู้สึกอายใครดังเช่นแต่
 ก่อน หรือการที่วาดกล้าโต้แย้งกับคุณอรรถถึงเรื่องการเรียนของเอื้อมลูกชายคนโตซึ่งคุณอรรถ
 ต้องการให้ไปเรียนที่อังกฤษตั้งแต่ยังเล็กๆ แม้ว่าจะเป็นภรรยาที่เคารพเชื่อฟังสามีมาตลอดแต่ใน
 เรื่องที่เกี่ยวกับลูกวาดถือว่าแม่เป็นใหญ่วาดจึงไม่ยอมให้คุณอรรถตัดสินใจเรื่องของคุณแต่เพียงผู้
 เดียวดังเช่นเรื่องอื่นๆ ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เรื่องอื่นๆ วาดเคยยอมให้คุณอรรถเสมอมา เพราะนอกจากความนับถือในฐานะ ‘ข้าง
 เท้าหน้า’ แล้ว วาดยังนึกอยู่เสมอว่าคุณอรรถเป็นถึงนักเรียนอิหรอบยอมต้องดีกว่าวาดเป็น
 ธรรมดา แต่เรื่องลูกวาดถือเอาความเป็นแม่ยิ่งใหญ่มากกว่า ถึงขนาดออกความเห็นด้วยเสียงแข็ง
 เป็นครั้งแรก...

(ร่มฉัตร : 3/134)

แม้แต่เรื่องการเรียนของลูกผู้หญิงซึ่งวาดไม่เคยเห็นด้วยที่จะส่งลูกสาวเข้าโรงเรียนเช่น
 เด็กผู้ชาย แต่วาดกลับขอให้คุณอรรถส่งอารีย์ลูกคนที่สองเข้าโรงเรียนฝรั่ง ทั้งนี้เพราะความเป็น
 ห่วงเกรงว่าอารีย์ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับคุณอุษามหาผู้เป็นอาามามากกว่าลูกๆ คนใดของวาดจะรับเอาความคิด
 ของคุณอุษามามากเกินไป วาดต้องการแยกลูกออกจากคุณอุษาจึงมีความคิดที่จะให้ลูกไปโรงเรียน
 ซึ่งก็ได้กลายเป็นผลดีกับอารีย์ในเวลาต่อมาเพราะอารีย์ได้มีโอกาสไปเรียนต่อถึงปีนัง อันทำให้
 อารีย์เป็นหญิงสาวเพียงไม่กี่คนในสมัยนั้นที่มีการศึกษาสูง การที่วาดประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เคย
 ทำเช่นนี้ ก็เป็นเพราะวาดนั้นมีความรักความห่วงใยต่อลูกของตนอย่างลึกซึ้งจนสามารถยอม
 ตายแทนลูกได้ ดังที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกรักลูกของแม่นวาดไว้ดังนี้

ต่อเมื่อมีลูก วาดจึงได้คิดว่า ‘ความรักของแม่นั้นเป็นอย่างไร’ ความซาบซึ้งอันนั้น
 เป็นความซาบซึ้งที่ยอมตายแทนได้

คุณอรรถเคยพูดเปรยๆ ว่า

“ตั้งแต่มีลูกนี้ แม่ว่ารักฉันน้อยลงไปเป็นกอง”

หากวาดเถียงว่า

“ไม่จริงหรอกค่ะ รักลูกกับรักผัวมันคนละอย่าง ผัวเป็นเพียงส่วนหนึ่ง ของร่างกาย

แต่ลูกเป็นชีวิตทั้งหมดก็ว่าได้”

(รמןฉัตร : 3/41)

แม้ในภายหลังลูกๆ ของวาดแต่ละคนจะทำให้วาดเสียใจและเป็นทุกข์ด้วยเรื่องต่างๆ กัน แต่วาดก็ยังอภัยให้ลูกได้เสมออันแสดงให้เห็นถึงน้ำใจของแม่ที่รักลูกไม่เสื่อมคลาย ดังเช่นเรื่องที่เอี่ยมลูกชายคนโตของวาดได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ อันทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ต้องกระทบกระเทือนซึ่งถ้าหากเป็นคนอื่นวาดก็คงจะไม่ยอมให้อภัย แต่เอี่ยมเป็นลูก วาดจึงไม่อาจที่จะตัดเป็นตัดตายกับลูกได้นอกจากเฝ้ามองการกระทำของเอี่ยมด้วยหัวใจที่ปวดร้าว เมื่อเอี่ยมท้อแท้ผิดหวังก็ได้วาดเป็นผู้ปลอบประโลมใจซึ่งวาดก็ได้ตำหนิลูกให้สะท้อนใจแม้แต่น้อย หรือลูกอย่างอารีย์ที่คือธรรมาแต่ใจตนเองทำให้แม่เสียใจอยู่เสมอ แม้วาดจะขุ่นเคืองใจกับนิสัยที่เอาแต่ใจตนเอง คือธรรมา และเยอหยิ่งเห็นแก่ตัวขาดน้ำใจกับผู้อื่นของอารีย์เพียงใด วาดก็ต้องทำใจยอมรับกับตนเองว่าเป็นเพราะวาดอบรมสั่งสอนลูกมาไม่ดีพอ น้ำใจความเป็นแม่ของวาดยังเห็นได้จากความช่วยเหลือที่วาดมีให้แก่อารยา ลูกสาวคนเล็กซึ่งแต่งงานไปกับผู้ชายที่มีฐานะดีกว่า อารยาจึงมีฐานะความเป็นอยู่ที่ลำบากกว่าพี่น้องคนอื่นๆ เมื่อวาดเห็นลูกลำบากก็อดที่จะยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือไม่ได้ แม้จะถูกอารีย์ลูกสาวคนโตแสดงความไม่พอใจก็ตาม

จากบทบาทของแม่นวอด กล่าวได้ว่าแม่นวอดเป็นมารดาที่ประพฤตินได้เหมาะสมกับสภาพของตน เมื่อลูกยังเล็กแม่นวอดก็เลี้ยงดูลูกด้วยความรักความเอาใจใส่ ให้คำอบรมสั่งสอนปลูกฝังในสิ่งที่ดีงามกับลูก เมื่อลูกเติบโตเป็นผู้ใหญ่มีความคิดเป็นของตนเอง แม้นวอดก็ยอมรับในความคิดของลูก และยอมรับกับตนเองว่าไม่อาจที่จะให้ลูกอยู่ในถ้อยคำของตนเสมอไปดังเช่นในวัยเด็กอีกต่อไป หน้าที่ที่เหลือของแม่นวอดก็คือการคอยช่วยประคับประคองในยามที่ลูกๆ ล้มลงเท่านั้น

มธุสร ในลำ เมื่อมธุสรหย่าจากสามีนั้น เธอต้องเปลี่ยนฐานะจากผู้หญิงที่มีฐานะดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่หรูหราสะดวกสบายมาเป็นหญิงหม้ายที่มีแต่ตัวเพราะมธุสรยอมแลกสินสมรสอันพึงได้ของตนทั้งหมดกับสิทธิในการเป็นผู้นำที่เลี้ยงดูมธุสรบุตรสาววัย 12 ปี ของตนแต่เพียงผู้เดียว แม้ยาลักษณ์ผู้เป็นเพื่อนสนิทจะขอร้องให้มธุสรใช้วิธีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อขอให้ศาลทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินว่ามธุสรผู้เป็นบุตรสาวนั้นจะอยู่กับใครโดยไม่ต้องยอมสูญเสียสินสมรสก็ตาม แต่มธุสรก็ไม่สามารถที่จะทำตามคำขอร้องของเพื่อนได้ เพราะความรักลูก เธอไม่ต้องการให้ลูกถูกบีบบังคับต่อหน้าผู้คนแปลกหน้ามธุสรจึงยอมแลกทรัพย์สินทั้งหมดกับสิทธิของตนเพราะเธอคิดว่าลูกเป็นสมบัติอันล้ำค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินอื่นใดในโลกดังที่ผู้เขียนได้แสดงความคิดของมธุสรว่า

แม่...ซึ่งบัดนี้เหลือแต่ตัวแท้ ๆ อิศราภาพของฉันแตกต่างกับสมบัติประคามี...แต่...จะ
แปลอะไรเล่า ในเมื่อฉันยังมีลูกน้อยที่ฉันคิดว่ายิ่งกว่าทรัพย์สินทั้งโลกมารวมกัน
(ล่า : 5)

นอกจากมธุสจะยอมเสียสละเพื่อลูกแล้ว เธอยังพยายามทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของลูก ดัง
เห็นได้จากภายหลังการหย่ามธุสพาลูกไปอยู่บ้านเช่าในเขตชานเมืองและตัวเธอก็ได้งานทำใน
บริษัทแห่งหนึ่งในตำแหน่งเจ้าหน้าที่บัญชีของบริษัทหนึ่ง เธอพยายามทำงานอย่างตั้งอกตั้งใจ และ
มีประสิทธิภาพจนเป็นที่ยอมรับของผู้บริหารและให้เธอเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น แต่เธอก็ถูกากเพื่อน
ร่วมงานบางคนใช้วาจาเสียดสีว่าเธอได้เลื่อนตำแหน่งเพราะมีการเล่นพรรคเล่นพวก เนื่องจากเห็น
ว่าเธอมีความสัมพันธ์เป็นส่วนตัวกับกุลชาติผู้จัดการฝ่ายของบริษัท แม้มธุสจะรู้สึกโกรธต่อคำ
เสียดสีนั้นแต่เธอก็มิได้คิดโต้ตอบเพราะเธอต้องการวางตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของบุตรสาวดังที่ผู้
เขียนบรรยายความคิดของมธุสว่า

บัดนี้...ฉันได้ 'วาง' ทุกอย่างลงหมด เพื่อหวังจะเป็น 'พิม' ที่ดีของลูก แม้ขณะแม่
พิมพินั้นจะมีจุดดำหนิ มีรอยริ้วไปบ้าง ฉันก็ต้องพยายามรักษาสิ่งที่เหลืออย่างมั่นคง
(ล่า : 37)

นอกจากนั้นมธุสยังยอมสละความสุขส่วนตัวของเธอเมื่อคุณกุลชาติขอเธอแต่งงาน
มธุสก็ปฏิเสธทั้งที่เธอก็มีความพอใจในตัวของคุณกุลชาติเช่นเดียวกัน แต่เมื่อเธอนึกไปถึงอนาคต
ในวันข้างหน้าของบุตรสาวแล้วเธอก็ไม่ต้องการให้ใครมาแบ่งปันความรักไปจากมธุส มธุสยอม
ใช้ชีวิตอย่างลำบากเพื่อรักษาน้ำใจของบุตรสาวไว้ด้วยความรักและความเสียสละ

ความรักอันยิ่งใหญ่ลึกซึ้งที่มธุสมิต่อบุตรสาวของตนนั้นได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดยิ่ง
ขึ้นเมื่อมธุสและบุตรสาวถูกวิรุธอันธพาล 7 คนลุดไปข่มขืน เพราะความโกรธแค้นที่มธุสนำ
เรื่องยาเสพติด ที่พวกอันธพาลเหล่านั้นนำมาทิ้งไว้ในบ้านของเธอไปบอกกับตำรวจ เหตุการณ์ใน
ครั้งนั้นทารุนจิตใจของเธอและบุตรสาวเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะมธุสบุตรสาวของเธอต้องกลายเป็น
คนเสียสติไป ด้วยจิตสำนึกที่หลอกหลอนตนเองอยู่ตลอดเวลาว่า เธอไม่สามารถปกป้องบุตรสาว
ให้พ้นจากภัยอันตรายได้ทำให้มธุสเปลี่ยนไปจากผู้หญิงที่อ่อนโยนกลายเป็นผู้หญิงที่มีความ
อาฆาตแค้นอย่างรุนแรงจนทำให้สภาพจิตใจแปรเปลี่ยนไปเป็นฆาตกรที่ตามล้างตามล่าอาชพาลทั้ง 7
คน ด้วยวิธีการที่เหี้ยมโหดผิดมนุษย์

จากบทบาทของ มธุสร เห็นได้ว่าในฐานะของมารดาามธุสรเป็นมารดาที่รักและห่วง
 แห่นในตัวบุตรสาวยิ่งกว่าชีวิตของตน เธอยอมสูญเสียทุกสิ่งในชีวิตได้ แต่ไม่ยอมสูญเสียบุตรสาว
 ให้ใคร และเมื่อเธอไม่สามารถปกป้องลูกให้พ้นจากอันตรายได้ เธอก็ชดเชยให้ลูกด้วยการแก้แค้น
 กับผู้ที่ทำให้ชีวิตของลูกต้องเปลี่ยนไปอย่างเหี้ยมโหด

เรวดี ในเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง ในฐานะมารดา เรวดีมีลูกชายหญิงสองคนคือ ไรต้า
 และเรนี ในระยะแรกๆ เรวดีต้องเป็นทั้งพ่อและแม่ให้กับลูกทั้งสอง เพราะสามีของเธอเป็นทหาร
 ที่ถูกส่งไปประจำอยู่ชายแดนนานๆ จึงจะได้กลับมาเยี่ยมภรรยาและลูก แม้โดยฐานะของเธอซึ่งเป็น
 ลูกสาวของนายธนาคารที่มีฐานะร่ำรวยจะสามารถบันดาลความสุขให้กับลูกได้ทุกอย่างแต่เรวดีก็
 ไม่ยอมให้ลูกสุขสบายจนเกินไป เธอพยายามสอนให้ลูกรู้จักมีความเข้มแข็งอดทน แม้ในบางครั้งเธอ
 จะต้องทนดูลูกเจ็บปวดก็ตาม แต่ในยามที่ลูกเจ็บป่วยไม่สบายเรวดีก็ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ดังที่
 อัสรีเล่าถึงบทบาทในการเป็นแม่ของเรวดีอันแสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันที่มีต่อลูกของ
 เธอว่า

ผมต้องสอนให้ลูกมีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้า

“รู้จักล้ม รู้จักเจ็บเสียในวันนี้ เพราะในวันหน้าลูกจะต้องล้ม ต้อง เจ็บอีกมาก”

เรวดีก็ดูจะเข้าใจเป็นอย่างดี แม้หลายครั้งที่สีหน้าเธอจะแสดงความเจ็บปวดเสียยิ่ง
 กว่าลูก ยามที่เห็นลูกเจ็บ เธอก็ยังอดทนที่จะนั่งมองนิ่งๆ อีกหลายครั้งที่เธอกำมือแน่นเมื่อ
 เห็นไรต้าล้มลงจากจักรยานขาครูดไปตามถนนเลื้อยโศก แต่เธอก็ยังบอกเสียงเรียบ ว่า

“ไปใส่ยาเสียลูก”

ถ้าเป็นแผลเล็กไม่กระไรนักหนา ลูกต้องหัดทำบาดแผล ใส่ยาด้วยตนเอง

“โอ๊ย...แสบ....”

ไรต้าราดทิงเจอร์ พลาสม่าเดียนาเดียวเร้า ๆ

“แสบจังแม่”

“ถ้าแสบ แปลว่ายา กำลังรักษาอยู่”

และเมื่อไรต้าออกหัดตัวร้อนจัด เธอก็เฝ้าน้ำเช็ดตัวเปลี่ยนผ้าที่วางทับไว้บนหน้าผาก เพื่อ
 ลดความร้อนจากลูกโดยพยาบาลแทบจะไม่ได้แต่ละต้อง”

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/42-43)

ด้วยการอบรมเลี้ยงดูทำให้รู้จักมีความเข้มแข็งอดทนมีความยุติธรรมต่อผู้อื่นทั้งไร้ค่าและเรนี้จึงเป็นเด็กที่มีความคิดเป็นของตนเองโดยเฉพาะไร้ค่านั้นมีความคิดความอ่านเกินตัวซึ่งอัสนีก็ต้องยอมรับว่าคุณสมบัติของลูกๆ นั้นเกิดจากความเอาใจใส่ของเรวดี ดังที่อัสนีกล่าวถึงเรวดีอย่างนิยมยกย่องว่า

ผลแห่งการอบรมลูก ผมยกให้เป็นความดีของเมียผม

“ถ้าเราหัดให้ลูกยุติธรรมต่อตัวเองได้ ลูกถึงจะให้ความยุติธรรมแก่คนอื่นได้”

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 1/458)

ความรักความห่วงใยของเรวดีที่มีต่อลูกนั้นยังเห็นได้จากความเป็นแม่ที่ห่วงลูกยิ่งกว่าสิ่งใด ในยามที่ตกอยู่ในอันตรายเรวดีมิได้คิดถึงตนเองนอกจากความปลอดภัยของลูก ดังเห็นได้จากความเชื่อมั่นของอัสนีที่มีต่อเรวดีว่าจะสามารถดูแลลูกในยามคับขันได้ ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ตอนที่วีมาร์ส่งคนมาลอบสังหารอัสนี เมื่ออัสนีพาครอบครัวไปพักผ่อนที่กระท่อมในป่าแห่งหนึ่งว่า

ผมส่งมือลูกให้เรวดีซึ่งก้าวมากุมไว้ด้วยลักษณะการของนางจงอาจหวงไข่ และลงลูกอยู่ในมือผู้เป็นแม่ข่มไว้วางใจได้เสมอ

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 2/464)

จากบทบาทของเรวดีจะเห็นได้ว่าในฐานะของมารดานั้นเรวดีเป็นมารดาที่ให้ความสำคัญกับลูกมาก ในฐานะที่เธอเป็นรรยาของนักการเมืองเธอจึงพยายามสอนลูกให้เป็นคนที่มีความเข้มแข็งอดทนสมกับที่เกิดมาเป็นลูกทพหรณักการเมือง อันเป็นการวางพื้นฐานในชีวิตให้ลูก

อันธการในเรื่องอันธการ อันธการแอบมีความสัมพันธ์กับวัฒนวงศ์จนเธอตั้งท้องขึ้นมา วัฒนวงศ์รับปากจะแต่งงานกับอันธการแต่เขาก็ไม่บอกให้เธอรู้ว่าเขามีภรรยาซึ่งได้แยกกันอยู่มานานแล้ว แต่ยังมีได้จดทะเบียนหย่าจากกันวัฒนวงศ์เดินทางไปปักชำได้ เพื่อจัดการเรื่องการหย่ากับภรรยาเก่าให้เรียบร้อยเพื่อที่จะได้แต่งงานกับอันธการ แต่เขาก็โชคร้ายประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตไปก่อนอันธการจึงไม่ได้แต่งงาน ภรรยาของวัฒนวงศ์รู้ว่าเขามีลูกกับอันธการจึงมาขอลูกจากอันธการไปเลี้ยงเพราะตนเองก็ไม่มีลูกและต้องการได้ลูกของอันธการไปเป็นตัวแทนของวัฒนวงศ์แต่

อันธการก็ปฏิเสธแม้เธอจะต้องทนอับอายกับการท้องไม่มีพ่อก็ตามเพราะอันธการรักและห่วงหา
ลูกของตนยิ่งนัก ดังเห็นได้จากความรู้สึกของอันธการที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เมื่อแม่มีฉัน แม่ก็รักฉันเหมือนกับที่ฉันรักลูก แต่...ฉันจะไม่ยอมทิ้งลูกให้ว่าเหว
อย่างที่คุณเคยประสบมาแล้วเป็นอันขาด...

(อันธการ : 137)

ความรักความห่วงหาแน่นที่เกิดจากการที่อันธการเคยเป็นเด็กที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้งไว้ในสถาน
สงเคราะห์ของโรงพยาบาลนานถึงสิบสองปีจึงได้มีผู้ใจบุญขอไปอุปการะเลี้ยงดูเป็นลูกบุญธรรม
แต่พ่อแม่ในครอบครัวใหม่ก็มิได้ทำให้เธอรู้สึกอบอุ่นอย่างแท้จริงได้เลย การมีลูกเป็นของตนเองจึง
เป็นสมบัติชิ้นเดียวในโลกที่เป็นของอันธการอย่างแท้จริง อันธการเฝ้าเลี้ยงลูกมาอย่างทะนุถนอมโดย
ที่ไม่รู้เลยว่าเมื่อแรกเกิดนั้นลูกสำลักน้ำคร่ำจนมีผลต่อระบบสมองของลูก ‘ตาหนู’ ลูกของอันธการ
เลี้ยงง่ายไม่ร้องกวนใจมีสุขภาพแข็งแรงอีกทั้งมีหน้าตาที่ดี อันธการเริ่มรู้ว่าลูกมีความผิดปกติก็ต่อ
เมื่อลูกโตขึ้นมากแล้วแต่ยังช่วยตัวเองเช่นเด็กในวัยเดียวกันไม่ได้อันธการจึงไปขอคำปรึกษาจาก
หมอและนำคำแนะนำนั้นมาใช้จนสามารถทำให้ลูกดีขึ้นบ้างแม้จะไม่เท่าเด็กวัยเดียวกันก็ตาม แต่
อันธการก็ไม่ได้รู้เลยว่านอกจากความผิดปกติทางสมองแล้ว ‘ตาหนู’ ยังมีความผิดปกติทางจิตอีก
ด้วย เมื่อครั้งที่อันธการถูกรั้วร่ายข่มขืนต่อหน้าลูกของเธอนั้น ‘ตาหนู’ ผู้เป็นลูกได้บันทึกภาพนั้น
ไว้ในความทรงจำอย่างเหนียวแน่นจนกระทั่งเมื่อเติบโตเป็นวัยรุ่นอาการจึงแสดงออก ‘ตาหนู’ ได้
ปลุกปล้ำผู้หญิงถึงสองคนแต่ก็มีผู้มาช่วยไว้ได้เสียก่อน อันธการไม่เชื่อว่าลูกจะผิดปกติเธอว่าทุกคน
ที่กล่าวหาลูกเธอแต่พฤติกรรมของตาหนูที่ชอบเปิดกระโปรงเปิดผ้าถุงของคนในบ้านดูก็สะดุดใจ
อันธการ บางครั้งตาหนูก็แอบดูแม่อาบน้ำ แต่งตัว อันธการจึงต้องระมัดระวังตัวมากขึ้น ในที่สุดเธอ
ก็ยอมรับว่าลูกมีความผิดปกติจริง แต่อันธการก็ไม่ยอมที่จะพาลูกไปหาหมอ เพราะเกรงว่าเมื่อหมอ
รู้ว่าลูกของเธอมีจิตผิดปกติแล้วจะจับลูกไว้ให้อยู่ในโรงพยาบาล ความหลังในวัยเด็กที่เคยต้องใช้
ชีวิตอยู่อย่างว่าเหวในโรงพยาบาลมานานนับสิบปี ทำให้อันธการทนไม่ได้ที่ลูกจะต้องอยู่ในสภาพ
เช่นที่เธอเคยได้รับ ดังที่ปรากฏในความคิดของเธอว่า

ฉันกอดลูกไว้แน่น ตัวสั่นเทาเมื่อนึกว่าลูกจะต้องไปเผชิญกับชีวิตในโรงพยาบาลเล็ก
เช่นฉันเคยอยู่มาแล้ว

“ไม่...ลูก...ไม่”

ฉันชนหน้ากับเส้นผมอ่อนสลวย

“ตราบไคที่แม่ยังอยู่ แม่ไม่มีวันยอมให้เขาเอาหนูไปโรงพยาบาลเป็นอันขาด...แม่สัญญา”

(อันธการ : 193)

แม้แต่เมื่ออันธการถูกลูกของตนเองข่มขืนทั้งที่รู้สึกหวาดกลัว แต่ด้วยจิตใต้สำนึกของแม่ที่รักลูกยิ่งกว่าสิ่งใดก็ทำให้อันธการไม่อาจที่จะตัดสินใจพาลูกไปไว้ในโรงพยาบาลได้ เธอยอมทนอยู่กับความหวาดกลัวที่ไม่รู้ว่าวันใดลูกจะถูกขืนมากระทำเช่นนั้นกับเธออีก

จากบทบาทของอันธการในฐานะมารดาเห็นได้ว่าอันธการเป็นมารดาที่รักลูกยิ่งกว่าสิ่งใด แม้ลูกของเธอจะมีความผิดปกติทั้งทางสมองและจิตจนถึงขั้นข่มขืนแม่ แต่อันธการก็ไม่อาจตัดใจพาลูกไปรักษาตัวในโรงพยาบาลเพราะความรักความสงสารเกรงว่าลูกจะต้องมีชีวิตดังเช่นที่เธอเคยได้รับในสมัยเป็นเด็กจึงกล่าวได้ว่าความรักลูกของอันธการนั้นใหญ่หลวงยิ่งนัก

มัทนินทร ในเรื่องสารรองรัก นอกจากมัทนะจะมีฐานะเป็นมารดาผู้ให้กำเนิดแล้ว มัทนินทรยังมีฐานะเป็นมารดาเลี้ยงอีกด้วย ทั้งนี้เพราะเธอแต่งงานกับพ่อหม้ายซึ่งมีลูกติดด้วยรุ่นหนึ่ง คน ในฐานะของมารดาผู้ให้กำเนิด แม้มัทนินทรจะเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ต้องอุทิศเวลาให้กับกิจกรรมของสังคมและยังต้องช่วยงานในธุรกิจของสามีอีกด้วยแต่มัทนินทรก็ยังสามารถทำหน้าที่ในฐานะมารดาของบุตรชายเล็กๆ ของเธอได้อย่างไม่บกพร่อง เธอให้ความรักการดูแลเอาใจใส่ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบุตรชายอย่างใกล้ชิด คอยอบรมสั่งสอนบุตรชายให้รู้จักคุณค่าของการศึกษา รู้จักการคบคนแม้แต่การใช้คำพูดมัทนินทรก็พยายามกวดขันไม่ให้บุตรชายของเธอใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมต่อผู้อื่น นอกจากการให้ความรักความอบอุ่นดูแลเอาใจใส่ต่อบุตรชายอย่างใกล้ชิดแล้ว มัทนินทรยังเป็นมารดาที่มีความเสียสละ เธอยอมอดทนเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อให้บุตรชายมีชีวิตที่สมบูรณ์พร้อม ทั้งที่เธอมีความขัดแย้งกับสามีอันเนื่องมาจากความเจ้าชู้ของเขา แต่มัทนินทรก็พยายามอดทนเพราะไม่ต้องการให้ลูกเติบโตมาในครอบครัวที่แตกแยก ความเสียสละเพื่อลูกของมัทนินทรยังเห็นได้เมื่อเธอได้พบและรู้จักกับวสินนักเขียนภาพที่มีนิสัยสมถะได้คบหากันจนกลายเป็นความรัก ซึ่งต่อมาวสินขอร้องให้เธอหย่ากับสามีเพื่อมาใช้ชีวิตอย่างเปิดเผยกับเขา แม้จะรักวสินมากเพียงใดแต่มัทนินทรก็ไม่สามารถที่จะทำตามหัวใจของตนเองได้เพราะเธอห่วงลูก กลัวว่าลูกจะเกิดปมด้อย ดังที่เธอบอกกับวสินว่า

“เพราะคำว่า...คุณหญิงมัทนินทรซิคะ ฉันอาจจะปมด้อย...ได้ชั่วคราว หากเนื้อแท้ฉันปฏิเสธไม่ได้ว่า ฉันคือคุณหญิงมัทนินทร ข้อสำคัญตำแหน่งที่เหนือกว่าตำแหน่งใดหมด

คือตำแหน่งแม่ของลูก ฉันอาจจะโยนอะไรทิ้งได้ แต่...ตำแหน่งแม่ของลูกฉันจะทิ้งไม่ได้
(สำรองรัก : 151)

มัทนินทรจึงต้องตัดใจไปจากวสินยอมอดทนอยู่กับสามีจอมเจ้าชู้ที่แม้จะให้สัญญากับเธอว่าจะไม่มีผู้หญิงคนใหม่อีกแต่ในขณะที่เดียวกันก็มีได้ให้สัญญาว่าจะเลิกยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิงคนอื่นๆ ที่มีอยู่แล้ว

ส่วนในฐานะของมารดาเลี้ยงแม้ลูกเลี้ยงวัยรุ่นของมัทนินทรจะไม่ชอบเธอและมักใช้วาจาเสียดสีเธอฝากไปกับลูกชายของเธอบ้าง คนรับใช้บ้าง อยู่เสมอ แต่มัทนินทรก็อดทนมิได้โต้ตอบแต่อย่างใดนอกจากนั้นเธอยังแสดงให้เห็นความเป็นผู้มีจิตใจดีเมื่อสามีของเธอจะลงโทษลูกของตนมัทนินทรก็จะคัดค้านไม่ให้สามีของเธอทำรุนแรงกับลูกเลี้ยงหรือแม้แต่ลูกชายของเธอใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมกับพี่ชายต่างมารดา มัทนินทรก็จะห้ามปรามไว้

จากบทบาทของ มัทนินทร ในฐานะที่เป็นมารดา จะเห็นได้ว่ามัทนินทรเป็นมารดาที่ดี เธอมีความรักและยอมเสียสละความสุขของตนเองเพื่อให้ลูกได้มีชีวิตที่สมบูรณ์ไม่ต้องเจ็บโตมาอย่างเด็กมีปัญหาเพราะสภาพครอบครัวแตกแยกจึงนับได้ว่ามัทนินทรได้ดำเนินบทบาทของเธออย่างเหมาะสม แม้แต่การอยู่ในฐานะของมารดาเลี้ยง มัทนินทรก็ดำรงตนได้ดี

เขมวรรณ ในเรื่อง โช้สังคม เมื่อเขมวรรณหย่ากับสามีเธอขอเป็นฝ่ายทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกสาวแต่เพียงผู้เดียว โดยเขมวรรณต้องจ่ายค่าเลี้ยงดูพร้อมทั้งยกบ้านและรถยนต์ให้เป็นของสามี เพื่อแลกกับสิทธิในการเป็นผู้เลี้ยงดูเดือนลูกสาวของตน ถึงแม้จะขาดพ่อแม่เดือนก็ได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดีที่สุด เขมวรรณพยายามให้ทุกอย่างแก่ลูกไม่ว่าจะเป็นความรัก การดูแลเอาใจใส่ สิ่งใดที่เดือนปรารถนาเขมวรรณจะสรรหามาให้จนเดือนไม่รู้สีกว่าตนขาดความรักความอบอุ่นดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ในขณะที่เด็กอื่นยัง ‘ขาด’ อีกมากมายหลายอย่างของชีวิตนั้น เดือน...ผู้เปรียบเสมอประทีปอันงดงามของมารดา กลับขาดเพียงสิ่งเดียวที่ต่างรักษาคำมั่นต่อกันไว้ว่าจะไม่พุดถึง นอกจากนั้นเด็กหญิงพร้อมไปเสียทุกอย่าง

(โช้สังคม : 62)

แม้ภาพของเขมวรรณในสายตาของคนอื่นจะมองว่าเธอเป็นผู้หญิงที่ก้าวร้าวแต่งตัวเปรี้ยว กิริยาหงายหงาย แต่สำหรับลูกเขมวรรณจะเป็นคุณแม่ผู้อ่อนโยน ใจดี พุดจาไพเราะอ่อนหวาน

แต่งกายงดงาม จนได้รับการคัดเลือกจากเพื่อนๆ ของเดือนให้เป็นคุณแม่ที่สวยงามที่สุด เพราะทุกครั้งที่อยู่ต่อหน้าลูก เขมวรรณจะปรับเปลี่ยนตนเองกลับไปเป็นเขมวรรณคนเดิมที่มีใช้เขมวรรณผู้ กร้านชีวิตและงาน

ความรัก ความห่วงใย ที่เขมวรรณมีต่อลูกนั้นยังเห็นได้จากการที่เธอพยายามปกป้องลูกให้พ้นจากมือของพ่อผู้น่ารังเกียจอย่างมันส์วี่ที่คิดจะใช้ลูกเป็นเครื่องมือรีดไถเงินจากเธอ เขมวรรณไม่เคยบอกให้ลูกรู้ว่าใครคือพ่อ เธอส่งเดือนเข้าไปอยู่โรงเรียนประจำในคอนแวนต์ทำให้มันส์วี่ไม่มีโอกาสได้พบกับลูก แต่ในที่สุดสิ่งที่เขมวรรณหวั่นเกรงก็เกิดขึ้น เมื่อโรงพิมพ์ของเธอถูกค้นและเธอถูกจับในข้อหาเป็นบรรณาธิการหนังสือโป๊จนกลายเป็นข่าวดัง มันส์วี่ฉวยโอกาสที่เขมวรรณถูกจับมาเป็นข้ออ้างถึงความประพฤติที่ไม่เหมาะสม หวังจะทวงสิทธิในความเป็นพ่อเพื่อต่อรองเรียกร้อยเงินจากเขมวรรณอีกครั้ง แต่เขมวรรณปฏิเสธที่จะทำตามที่มันส์วี่ต้องการ เมื่อไม่สามารถบังคับเขมวรรณได้มันส์วี่จึงนำเรื่องทั้งหมดไปเปิดเผยกับเดือน การมีชีวิตอยู่ในโลกที่สะอาดบริสุทธิ์ทำให้เดือนรับเรื่องของพ่อแม่ไม่ได้จึงตัดสินใจฆ่าตัวตายแต่หมอช่วยชีวิตไว้ได้ แม้เดือนจะรอดชีวิตจากการทำร้ายตนเองแต่ปฏิกิริยาที่แสดงความหมกมุ่นกับผู้เป็นแม่นั้นก็สร้างความรู้สึกที่ปวดร้าวสะเทือนใจให้กับเขมวรรณเป็นอย่างมาก เพื่อให้ลูกมีชีวิตอยู่ต่อไปในโลกอันบริสุทธิ์ที่เดือนเลือกแล้วเขมวรรณจึงตัดสินใจปกป้องลูกเป็นครั้งสุดท้ายด้วยการฆ่ามันส์วี่และปิดฉากชีวิตของตนเองไปพร้อมกัน

จากบทบาทของ เขมวรรณ ในฐานะที่เป็นมารดา กล่าวได้ว่าเธอเป็นมารดาที่ดีของลูก แม้ภาพของเธอในสายตาของผู้อื่นจะเป็นผู้หญิงที่หยาบคายกระด้างก้าวร้าวแต่สำหรับลูกเขมวรรณเป็นแม่ที่มีความรักความเสียสละอย่างใหญ่หลวง เธอยอมใช้ชีวิตของตนปกป้องลูกให้พ้นจากพ่อที่น่ารังเกียจ

1.3.2 บทบาทของมารดาที่ขาดความรับผิดชอบ

จากการศึกษานวนิยายจำนวน 37 เรื่องของวิมล ศิริไพบูลย์ พบว่า มีตัวละครเอกหญิงที่ปรากฏบทบาทในฐานะมารดาที่ขาดความรับผิดชอบออกจำนวน 2 ตัว คือ อังศุมาลิน ในคู่กรรมกบในสองชีวิต ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

อังศุมาลิน ในเรื่องคู่กรรม ในฐานะของความเป็นมารดานั้น กล่าวได้ว่า อังศุมาลินเป็นมารดาที่กระทำตนไม่เหมาะสมกับสถานภาพของตนทั้งๆ ที่เมื่ออังศุมาลินรู้ว่าเธอกำลังจะเป็นแม่คน เธอมีความรู้สึกดีใจอันเป็นสัญชาตญาณของความเป็นแม่ เช่นผู้หญิงคนอื่นๆ ในขณะที่เดียวกันเธอก็มีความรู้สึกวิตกกังวลต่ออนาคตของลูกเป็นอย่างมากอันเนื่องมาจากสถานภาพการแต่งงานของเธอที่มีสามีเป็นชาวญี่ปุ่น ซึ่งคนไทยถือว่าเป็นชาติที่มารุกราน แม้ความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้จะ

แสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันในสายเลือดของตนแต่ด้วยความเป็นคนใจแข็งมีทิฐิमानะสูง ทำให้อังศุมาลินตัดสินใจผิดพลาดทำร้ายตนเองด้วยการกลืนटकบันไดเพื่อให้แท้งลูกเพราะเข้าใจผิด คิดว่าโกโบริเป็นผู้ทำร้ายวณัสเพื่อนชายของเธอซึ่งเป็นเสรีไทยและถูกฝ่ายญี่ปุ่นจับตัวได้ ผลจากความวู่วามนั้นทำให้อังศุมาลินเกือบต้องสูญเสียลูกไปสร้างความรู้สึกระส่ำระสายให้กับโกโบริผู้เป็นสามีอย่างยิ่ง และผลของการกระทำนั้นก็ยังได้สร้างความทุกข์ทรมานใจให้แก่อังศุมาลินเป็นอย่างยิ่งเช่นกัน ดังที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของอังศุมาลินไว้ดังนี้

คำว่า ‘หมอ’ ยิ่งย้ำความเข้าใจให้แน่นชัดยิ่งขึ้น...สิ่งที่เธอทำลงไปแล้วคือชีวิตๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นของเธอและเขาโดยชอบธรรม! ชีวิตนั้น เธอเพิ่งประจักษ์ถึงคุณค่าอันลึกซึ้งในหัวใจ ณ บัดนี้เอง ความรัก ความอาทร ความห่วงหา ห่วงใย ที่เคยมีต่อทุกสิ่งในโลก ยังไม่เท่าเพียง กิ่งหนึ่งของความรู้สึกอันพึงมีต่อชีวิตที่เธอได้สูญเสียไปแล้ว...มาบัดนี้ไม่ว่าชีวิตใครทั้งหมด จะที่สิบ ที่ร้อย หรือที่พันคน ก็ไม่เท่ากับชีวิตเดียวที่สลายไป อังศุมาลินเพิ่งได้รู้ถึงความเจ็บปวดของคนที่เป็นแม่คน ซึ่งต้องสูญเสียลูกไปอย่างไม่มีวันได้คืน!

(อุกรรม : 494-495)

แม้อังศุมาลินจะแสดงบทบาทของมารดาอย่างไม่เหมาะสม แต่บทเรียนที่ได้รับทำให้เธอได้คิด และสำนึกถึงหน้าที่ของมารดา เมื่อรู้ว่าเธอยังไม่สูญเสียลูกไปเพราะหมอได้พยายามช่วยไว้ อังศุมาลินจึงพยายามดูแลตัวเองเป็นอย่างดีด้วยการปฏิบัติตนตามที่หมอแนะนำทุกประการ ในที่สุดเธอก็สามารถรักษาชีวิตของลูกไว้ได้

จากบทบาทของอังศุมาลินในฐานะที่เป็นมารดานั้นจะเห็นได้ว่าแม้อังศุมาลินจะมีสัญชาตญาณของความเป็นแม่อยู่ในตัวแต่ด้วยอุปนิสัยที่มีทิฐิमानะทำให้เธอประพฤติดนไม่เหมาะสมกับความเป็นแม่ ใช้อารมณ์วู่วามทำร้ายตนเองเพราะหวังจะใช้ลูกเป็นเครื่องมือสร้างความเจ็บช้ำให้กับผู้อื่นโดยขาดความยั้งคิด ซึ่งในที่สุดเธอเองก็ไม่อาจที่จะหนีพ้นความเจ็บปวดนั้นเสียเอง เพราะโดยจิตสำนึกที่แท้จริงเธอก็มีความรักและห่วงหาในลูกของตนเช่นกัน

กบ ในเรื่องสองชีวิต กบเป็นเด็กสาววัยสิบสี่ปีที่ต้องอยู่ในสถานภาพของ การเป็นมารดา ก่อนวัยอันสมควรเพราะการประพฤติดนไฝ่ต่ำของตนเองจนพ่อแม่ไม่ยอมให้อภัย ด้วยวัยอันไม่สมควรและขาดผู้ใหญ่ดูแลเอาใจใส่ให้คำแนะนำ กบจึงไม่มีความรู้ในบทบาทของความเป็นแม่ ดังเห็นได้ว่าในขณะที่ตั้งท้องอยู่นั้นกบไม่เคยดูแลบำรุงรักษาสุขภาพของตนและลูกในท้อง เมื่อถึงกำหนดคลอดกบจึงให้กำเนิดเด็กที่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ อ่อนแอ จีโรค สร้างความรู้สึกผิดหวังให้แก่กบเป็น

อย่างยิ่งเพราะลูกในความคิดของกบนั้นมีลักษณะที่ไม่ต่างไปจากตุ๊กตาสวยๆ ซึ่งกบเคยเล่นในสมัยเป็นเด็กเล็ก ๆ เท่านั้น ดังเห็นได้จากความคิดของกบที่บอกกับจันแรมเดี๋ยวก่อนจะใช้ในบ้านว่า

“ช่างฉัน ฉันจะเอาไว้เป็นเพื่อนเล่น ดีกว่าตุ๊กตาอีก ฉันจะใส่รถเข็น เข็นให้ใครๆ ดูละ”

(สองชีวิต : 332)

ด้วยเหตุนี้กบจึงไม่ยอมเลี้ยงลูกของตนและพยายามบังคับให้คนรับใช้ในบ้านเลี้ยงลูกให้แทน แต่กบก็บังคับทุกคนไปได้ไม่นาน ในที่สุดก็ไม่มีใครยอมเลี้ยงให้ เพราะทุกคนรำคาญและเบื่อหน่ายที่ลูกของกบร้องงอแงผิดปกติ ในที่สุดกบจึงจำเป็นต้องเป็นผู้เลี้ยงดูลูกเองแต่เพราะวัยที่ยังน้อยขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลี้ยงเด็กอ่อน กบจึงเลี้ยงลูกมาอย่างทุลักทุเลในเวลาที่ลูกร้องกบก็คิดเอาแต่ว่าลูกร้องเพราะความหิวกบก็จะให้ลูกกินนม ซึ่งบางครั้งเด็กก็จะหยุดร้องให้แต่บางครั้งก็ไม่ได้ผล กบจึงมักชอบทำร้ายลูกด้วยการหยิก หรือตี จนทำให้ลูกตัวเขียวช้ำไปหมด ความเครียดจากภาวะของการเป็นแม่ทำให้กบหันหน้าเข้าหายาเสพติดจนทำให้มีอารมณ์แปรปรวนในเวลาที่อารมณ์ดีกบก็จะแต่งตัวให้ลูกอย่างที่กบคิดว่าสวยที่สุดแล้วและพาลูกเดินเล่นไปทั่วบ้าน แต่ในยามที่กบมีอารมณ์แปรปรวนเดือนลอยเพราะฤทธิ์ของยา กบก็จะปล่อยให้ลูกร้องไห้จนหยุดไปเองโดยไม่สนใจที่จะดูแลแม้แต่น้อย ลูกของกบจึงมีสุขภาพเลวลงทุกที และกบเองก็ติดยานักขึ้นจนในที่สุดกบก็ขาดสติปล่อยให้ลูกจมน้ำตายไปในที่สุดโดยที่กบเองก็ไม่ได้รู้ตัว เพราะเธอไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

จากบทบาทของ กบ จะเห็นได้ว่ากบต้องอยู่ในฐานะของการเป็นมารดาทั้งที่อายุยังน้อย ด้วยวุฒิภาวะที่ยังไม่พร้อม ขาดคำชี้แนะการประคับประคองจากผู้ใหญ่ จึงทำให้กบดำเนินบทบาทของการเป็นมารดาอย่างไม่เหมาะสมจนถึงขั้นทำร้ายลูกของตนเองเพราะอารมณ์ที่แปรปรวน

2. บทบาทของผู้หญิงในสังคม

ในอดีตผู้หญิงมักไม่มีบทบาททางสังคมมากนักอันเนื่องมาจากค่านิยมของสังคมแต่ในปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้หญิงเป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงผู้หญิงจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมด้วยการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม บทบาทของผู้หญิงจึงไม่เพียงถูกจำกัดอยู่เฉพาะในครอบครัวเท่านั้น

การศึกษาบทบาทของผู้หญิงในสังคมในปริยญาณิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาบทบาทผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การคบเพื่อนต่างเพศ การสมาคมต่างๆ และการเมือง การปกครอง ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.1 บทบาทในการประกอบอาชีพ

ในสภาพสังคมที่เศรษฐกิจเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดให้สภาพของสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงซึ่งแต่เดิมไม่มีบทบาทในการประกอบอาชีพนอกบ้านก็ต้องออกไปทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว

จากการศึกษานวนิยายจำนวน 37 เรื่องของวิมล ศิริไพบุลย์พบว่าตัวละครเอกหญิงส่วนใหญ่จะมีบทบาทในอาชีพ แต่ตัวละครบางตัวผู้เขียนได้กล่าวถึงบทบาทในอาชีพในลักษณะที่เป็นภูมิหลังของตัวละครเพื่อให้ตัวละครแสดงบทบาทเหมาะสมในการดำเนินชีวิตเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจะเลือกศึกษาเฉพาะตัวละครที่ปรากฏบทบาทในอาชีพที่เด่นชัดเพียง 15 ตัว จาก 15 เรื่อง ดังนี้ สุชาดาในเรื่องสายใจ ถันทมในเรื่องรอยมลทิน พรพัตร์ในเรื่องเพลงชีวิต กานดาในเรื่องยอดคนงศ์ คินุในเรื่องแรงรัก ดอกแก้วในเรื่องนางเอก ปวลีในเรื่องมงกุฎหนาม ดาวเรืองในเรื่องดาวเรือง ศจีในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ ดาววันในเรื่องแต่งกับงาน มธุสรในเรื่องล่า อันธการในเรื่องอันธการ เขมวรรณในเรื่องโซ่สังคม นกลัยในเรื่องรักหลวง มิรวในเรื่องรอยอินทร์

สุชาดาในเรื่องสายใจ ในด้านอาชีพ สุชาดาเริ่มทำงานตั้งแต่เธอเริ่มเรียนมหาวิทยาลัย เพราะต้องส่งเสียตนเองเรียนหนังสือเนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่ซึ่งอ้างว่าไม่มีเงิน สุชาดาจะใช้เวลาวางจากการเรียนไปทำงานเป็นนายหน้า ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ด้วยเหตุนี้ สุชาดาจึงต้องหางานภายนอกทำ เพื่อช่วยตนเอง ละเพื่อรักษาเกียรติของวงศ์ชนไว้! ฉะนั้นเพื่อนๆ ในมหาวิทยาลัยจึงมักจะเห็นเธอขับรถเที่ยวไปเที่ยวมาในระหว่างชั่วโมงว่างจนบางครั้งก็ขาดเรียน ถ้าหากมีใครถามก็มักจะได้รับคำตอบสั้นๆ ว่า ‘ไปเที่ยว’

(สายใจ : 1/22)

ต่อมาเมื่อสุชาดาถูกไล่ออกจากมหาวิทยาลัยเพราะสอบตกเธอก็ได้ใช้ความสามารถในการทำขนมรับจ้างทำขนมตามที่ผู้สั่ง เธอเริ่มต้นจากการทำขนมให้มารดานำไปแจกจ่ายเพื่อนๆ ด้วยฝีมืออันประณีตและรสชาติที่อร่อยจึงเป็นที่ติดใจของผู้ที่ได้รับถึงกับสั่งจองให้ทำ สุชาดาจึงได้ยึดเป็นอาชีพซึ่งเธอสามารถมีรายได้จากการรับทำขนมพอที่จะเลี้ยงตนเองได้โดยไม่ต้องขอเงินจากใครใช้ ดังที่ผู้เป็นแม่ได้พูดถึงการทำงานของสุชาดาว่า

“โธ่...แม่ค้าแหกหาเงินเก่งนะคะท่าน ขนมนะไม่รู้เท่าไรหรื นังสุข นังมณี เขาได้รางวัลที่เป็นร้อย เป็นซ้ง...”

“จ้ะวันหลังจะต้องขอกู้”

“อย่าไปถามเขาเลย เออะก็ว่าไม่มีฯ แต่เห็นเขาไปไหนฯ ไม่เคยมาขอเงินสักที แม่สุยยังมาขอมั่ง...”

(สายใจ : 1/405)

และเมื่อสุชาดามีภาระต้องรับผิดชอบในเรื่องหนี้สินของผู้เป็นพ่อการทำขนมขายเพียงอย่างเดียวไม่พอต่อการใช้นี้สุชาดาจึงออกทำงานนอกบ้านโดยทำงานเป็นมัคคุเทศก์เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง

จากบทบาทของสุชาดา เห็นได้ว่าสุชาดาต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและต่อมาเธอก็ต้องทำงานเพื่อหาเงินชำระหนี้สินให้บิดา นับได้ว่าสุชาดาเป็นคนที่มีความพยายามหนักเอาเบาสู้

ล้นทม ในเรื่องรอยมนทิน ล้นทมเป็นหญิงสาวที่มีอาชีพเป็นโสเภณี โดยล้นทมเป็นโสเภณีมาตั้งแต่อายุเพียงสิบสี่ปี ด้วยความจำเป็นที่ต้องหาเงินมารักษาแม่ซึ่งป่วยเป็นโรคมะเร็ง หลังจากนั้นล้นทมก็เวียนว่ายอยู่ในอาชีพโสเภณีนานถึงสิบปี ในฐานะที่เป็นโสเภณี ล้นทมเริ่มการเป็นโสเภณีด้วยการเป็นนางบังเงาก่อนที่จะขายตัวให้กับแม่เล้าคนหนึ่งและดำเนินชีวิตอยู่ในช่องโสเภณีอยู่ระยะหนึ่งก่อนที่จะตำรวจจะบุกทำลาย หลังจากนั้นล้นทมก็ต้องตกไปอยู่ในอำนาจขององค์กรเถื่อน ล้นทมถูกส่งไปเป็นผู้หญิงประจำบ้านและที่ล้นทมได้รับการพัฒนาขีดความสามารถทางทจนไม่มีใครดูออกว่าล้นทมเป็นหญิงขายบริการ ต่อมาองค์กรเถื่อนถูกทำลายลงล้นทมเป็นอิสระ แต่ล้นทมก็ไม่คิดที่จะเลิกเป็นโสเภณील้นทมยังคงดำเนินอาชีพของตนด้วยการเป็นหญิงบริการชั้นสูงและกลายเป็นเอเยนต์ในเวลาต่อมา ล้นทมสามารถสร้างฐานะให้ตนเองร่ำรวยขึ้นมีเงินซื้อบ้านได้

ตลอดเวลาที่ล้นทมเป็นโสเภณีนั้น ล้นทมมีโอกาที่จะเลิกอาชีพนี้หลายครั้ง แต่ล้นทมก็ละโอกาสของตนเสีย ดังเช่น หลังจากที่หลุดพ้นจากช่องของยายสนมาแล้ว ล้นทมถูกองค์กรเถื่อนควบคุมตัวไว้เมื่อนายใหญ่ขององค์กรจะให้โอกาสล้นทมเลือกทางเดินใหม่แต่ล้นทมก็ปฏิเสธที่จะเลิกอาชีพนี้ ล้นทมจึงถูกส่งตัวไปอยู่บ้านผู้หญิงชั้นสูง หรือภายหลังจากที่ล้นทมมีอิสระจากอำนาจขององค์กรแล้วล้นทมก็ยัง ไม่คิดที่จะเลิกเป็นโสเภณีทั้งนี้เพราะล้นทมมีความรู้สึกว่ามันไม่สามารถที่จะไปประกอบอาชีพอื่นได้ อีกประการหนึ่งล้นทมก็เกิดความเคยชินกับการหาเงินมาได้ง่ายๆ

แต่อย่างไรก็ตามลันทมก็ยังมีความคิดว่าสักวันหนึ่งเมื่อเธอเก็บเงินได้มากพอสมควรแล้วลันทมจะเลิกเป็นโสเภณี ดังที่บอกกับพี่แสงโสมว่า

“เราทำงานกันอย่างนี้อีกพักเดียวแหละพี่...อีกพักเดียวจริงๆ รอให้มีเงินอีกสักหน่อย แล้วฉันจะเลิก”

“เงิน...เงิน...ทมจะหาไปทำไมน้าหนา ไอ้ที่มีอยู่ก็นับว่ามีพอใช้อยู่แล้วนี่นา...”

“พี่ไม่รู้หรอกว่า เงินมีอำนาจแค่ไหน มันเปลี่ยนแปลงอะไรได้ทุกอย่างแหละพี่ สักวันหนึ่ง...ฉันจะมีเงินให้มากกว่านี้!”

(รอยมลทิน : 2/336)

จากบทบาทของลันทม จะเห็นได้ว่าลันทมเริ่มชีวิตของการเป็นโสเภณีเพราะความจำเป็นแต่เมื่อมีโอกาสลันทมก็มีได้คิดฝันที่จะไปให้พ้นจากอาชีพอันน่ารังเกียจนี้เพราะลันทมเกิดความเคยชินกับการทำงานที่สบายและมีรายได้ดีอีกทั้งตัวลันทมก็ยึดติดกับค่าของเงิน และเห็นว่า การเป็นโสเภณีจะช่วยให้เธอสามารถมีเงินได้ดังที่ต้องการ

พรพัทธ์หรือเอียดในเรื่องเพลงชีวิต เมื่อพรพัทธ์สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพยาบาล แล้วพรพัทธ์ก็ได้ประกอบอาชีพเป็นพยาบาล และยังใช้ความสามารถพิเศษทางด้านดนตรีแต่งเพลงขายเป็นอาชีพเสริมของเธอด้วย สำหรับในฐานะของพยาบาลนั้นโดยหน้าที่ต้องคอยดูแลคนไข้ และเป็นผู้ช่วยของหมอพรพัทธ์ได้รับการอบรมสั่งสอนมาให้เข้าใจถึงหน้าที่ของพยาบาลว่าต้องมีความอดทน ความหิว ความเจ็บ ความทุกข์ของพยาบาลต้องมาที่หลังคนไข้ ซึ่งพรพัทธ์ก็ตระหนักในสิ่งเหล่านี้ดี เห็นได้จากการทำหน้าที่ของเธอตามที่ผู้เขียนให้พรพัทธ์แสดงความรู้สึกลง

งานพยาบาลเป็นงานที่ต้องใช้ความ ‘อด’ และความ ‘ทน’ ทั้ง สองประการพร้อมกัน โดยไม่มีขีดชั้น เราเคยหิวกันใจแทบขาดแต่ยังหา เวลากินข้าวไม่ได้เพราะงานเฉพาะหน้ายังไม่เสร็จ เราต้องทนตั้งแต่ หมอลงมาถึงคนไข้และญาติคนไข้ และบางครั้งภาพของคนที่เรา รักษาพยาบาลมาจับมือเป็นเวลาเดือนๆ ที่ตายจากไป ก็ทำให้เราใจเหี่ยวแห้งไม่น้อยไปกว่า ญาติๆ ของคนไข้เลย

ฉันชอบพยาบาลคนไข้อนาถาที่ปราศจากพี่น้อง เพราะฉันรู้ตัวมาตลอดเวลาว่า ฉันเองเป็นคนไม่มีพี่น้องที่ไหน ฉะนั้นหากจะมีผลบุญ สักนิกก็ขอแต่เพียงว่า ชาติหน้า...ให้ฉันมี

ญาติพี่น้องกับเขาแม้แต่คนเดียวก็ยังดี...

(เพลงชีวิต : 1/364)

นอกจากนี้พรพัตร์ยังชอบดูละครให้หญิงที่ตั้งท้องถูกแผดเป็นพิษ ทั้งนี้เพราะความ
ฝังใจจากเหตุการณ์ในครั้งที่สอบเข้าเรียนพยาบาล พรพัตร์ได้พบกับคู่แฝดที่สามารถสอบผ่านทั้ง
ข้อเขียนและสัมภาษณ์มาได้แล้วแต่ต้องมาตรวจโรคเพราะสะโพกเบี้ยวไปนิดอันเนื่องมาจาก
ตอนอยู่ในท้องแม่ไม่ได้รับการดูแลดีพอจึงทำให้มีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์เป็นเหตุให้พลาดโอกาส
ในการเข้าเรียนพยาบาล

ส่วนการเป็นนักประพันธ์เพลง พรพัตร์เป็นนักแต่งเพลงหญิงที่มีความสามารถไม่แพ้ผู้
ชาย ดังจะเห็นได้จากการที่เธอได้รับพระราชทานรางวัลแผ่นเสียงทองคำในฐานะนักประพันธ์เพลง
ยอดเยี่ยม

ในระยะแรกนั้นพรพัตร์แต่งเพลงด้วยใจรักต่อมาเมื่อเห็นเป็นช่องทางทำมาหากินได้เธอ
จึงยึดเป็นอาชีพ เพลงที่พรพัตร์แต่งและสร้างชื่อเสียงให้กับเธอมักจะเป็นเพลงช้าๆ เศร้าๆ ที่กลั่น
กรองออกมาจากชีวิตจริงของเธอแต่เมื่อเธอแต่งงาน ภาระรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวที่
มีเพิ่มมากขึ้น พรพัตร์ก็ต้องเปลี่ยนแนวการแต่งเพลงของตนบ้าง ซึ่งเธอก็ทำได้ไม่ด้นักและยังขัด
กับความรู้สึกของเธออีกด้วย

จากบทบาทของพรพัตร์ จะเห็นได้ว่าพรพัตร์เป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่ออาชีพของ
ตน เธอทำหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสม เมื่อเป็นพยาบาลเธอก็ทำหน้าที่ของพยาบาลด้วยความ
อดทน มีเมตตาต่อผู้อื่น เมื่อเป็นนักแต่งเพลงเธอก็เฝ้าพัฒนาตัวเอง แม้จะมีบ้างที่ต้องทำงานตามใจตลาด
แต่ก็เพื่อความอยู่รอดของตน เพราะเธอมีภาระรับผิดชอบมาก

กานดา ในเรื่องยอดนงค์ กานดามีอาชีพเป็นนายหน้าทิวังเดินติดต่อค้าขายสินค้าทุก
ชนิดตั้งแต่สินค้าชิ้นเล็กๆ ไปจนถึงสินค้าขนาดใหญ่ของบริษัทเอกชนทั้งของชาวไทยและชาวต่าง
ประเทศให้แก่หน่วยงานราชการ รวมไปถึงการประมูลการก่อสร้างทุกประเภท แม้กานดาจะมี
ความรู้เพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่เธอก็เป็นนายหน้าที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักทั้งของคน
ไทย และชาวต่างประเทศ ดังที่ในบทสนทนาที่กล่าวถึงกานดาว่า

“เป็นผู้หญิงที่น่าทึ่งมาก รู้ไหม...ถ้าเราอยากได้อะไร ตั้งแต่เครื่องบินลงมาถึงเข็มเย็บผ้า
เธอหาขายเราได้หมด”
“ถึงเพียงนั้นเชียวหรือ?”

ชาติรึถามอย่างซ้นๆ เสียมากกว่า พลงจิบเครื่องดื่มในแก้ว
 “จริงนะชาติ” ฝ่ายนั้นยืนยัน
 “เจ้าหน้าที่รัฐบาลฉันหลายคนก็บอกอย่างนี้ ใครมีอะไรจะให้เธอช่วยขาย บอกเธอ
 มา...หรือต้องการอะไร...เรียกเธอได้อีก”
 “รู้จักกันนานแล้วหรือ?”
 “ก็ไม่นานมีคนแนะนำอีกต่อหนึ่ง”

(ยอดอนงค์ : 39-40)

กานดาเป็นคนเฉลียวฉลาด มีความสามารถสูง งานประมุลรายใหญ่ๆ จะต้องส่งกานดามา
 ทำหน้าที่เสมอและก็มีกะจะไม่ผิดหวังเพราะกานดาจะใช้ความสามารถของเธอจนทำให้งานสำเร็จจุ
 ล่งไปได้ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาว่า

“...เวลาใครจะประมุลรายใหญ่ๆ เป็นล้านที่ไหนแม่ไปถึงนั้น แถมได้เกือบทุกที่เสีย
 ด้วย”
 “งั้นกรมขายนี้ก็เห็นจะมีเรื่องประมุลละซี เจ้าหล่อนถึงได้เข้าหาอธิบดี”
 “ร่วมสิบล้านเชียวนายเอ๊ย รายอื่นๆ กำลังกลัวกันตัวสั่นตัวคลอน แม่เข้าถึงเย็นถึง ห้อง
 อธิบดี ี่เดียวคน โน้นเข้า คนนี้ออก เดินกันเป็นแถว แต่ใคร ๆ แพ้แม่เสียหมด ไปกินข้าว
 กับอธิบดีได้แทบทุกวันซินะ”
 “ก็เจ้าหล่อนสวยเสียด้วยนี่”
 “เขาว่าใจกล้าอีกนะนา ถ้าเป็นภาษาฟุตบอลเขาก็เรียกว่าถึงลูกถึงคน”
 (ยอดอนงค์ : 8)

จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นได้ว่ากานดาเป็นนายหน้าที่กล้าได้กล้าเสียมีความขยัน
 อดทน เป็นนักต่อสู้ตัวกลาง นอกจากความสามารถแล้วเธอยังมีความสวยที่สะดุดตา ด้วยเหตุนี้กานดา
 จึงมักถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่บุญทุ่มที่ใช้ร่างกายเข้าแลกกับความสำเร็จของงานแต่โดยแท้จริงแล้วก็
 เป็นเพียงข่าวลือที่ถูกรสร้างขึ้นมาให้ร้ายเธอเพื่อหวังผลทางธุรกิจ แม้จะถูกข่าวลือไปในทางที่เสียหาย
 แต่กานดาก็ไม่หวั่นไหวเธอยังคงทำงานด้วยความอดทน ใช้ความฉลาดและไหวพริบเอาตัวรอดมา
 ได้เสมอ นอกจากนั้นกานดายังมีความระมัดระวังสูง เมื่อทำงานให้ใครกานดามักจะเรียกค่านายหน้า
 สูง และไม่ยอมรับค่าจ้างเป็นเช็คนอกจากเงินสดเท่านั้น การที่ทำเช่นนั้นก็เพื่อป้องกันการหักหลังจาก
 นายจ้าง

จากบทบาทของกานดา จะเห็นได้ว่าแม้เธอจะมีความรู้เพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแต่เธอก็เป็นผู้หญิงที่เฉลียวฉลาด มีความสามารถสูงเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น แม้การเป็นนายหน้าจะทำให้เธอถูกมองไปในทางที่ไม่ดีนัก แต่กานดาก็หนักแน่นไม่หวั่นไหวไปกับลมปากใคร

นุติ ในเรื่องแรงรัก นุติทำงานเป็นเลขานุการในบริษัทแห่งหนึ่ง เธอเป็นผู้หญิงที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของนายจ้างซึ่งเป็นชาวต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากความสำคัญของเธอตามคำบอกเล่าของนิพนธ์ว่า

“เจ้าหล่อนสำคัญไม่ใช่เล่นนะ แถวนั้นมันของฝรั่งทั้งนั้น มีเจ้าหล่อนคนเดียวที่เป็นคนไทย ขนาดไอ้พนธ์ยังต้องเสด็จไปจอดกลางแดดโน้น...”

(แรงรัก : 1/49)

นุติเป็นเลขานุการที่ทำงานเฉียบขาดไม่เห็นแก่หน้าใคร และพยายามรักษาผลประโยชน์ของทางบริษัทอย่างเต็มที่ ผู้ร่วมงานบางคนจึงไม่ชอบเธอ ดังที่ปรากฏในบทสนทนาตอนหนึ่งดังนี้

“แต่ถ้าคุณโทรฯ เข้าไปติดโต๊ะยายนุติเข้าละ มีหวังไม่ได้พูดกับเคียนเค็ดชาด”

คำว่านุติ เป็นคำเดียวที่ทำให้อาทิตย์กระตือรือร้น

“ทำไมครับ”

“แกถือว่าแกเป็นเลขใหญ่ เวลาทำงานแกไม่ยอมให้ใครพูดโทรศัพท์ทั้งง่าย ๆ หรือคะ ก็ตัวแกจะเอาหน้านี้ แกก็ต้องมาเหยียบกับ เราละ”

คนพูดค่อนข้างลมค้อนแล้งจนนิพนธ์อดไม่ได้

“ก็แผนกคุณใช้โทรศัพท์กันเหลือเกินนี่ครับ โทรฯ เรียกไปที่ไรไม่เคยว่างสักที”

“ที่แผนกมีแต่สาว ๆ นี่คะ เขาก็ต้องมีแฟนกันบ้าง ยายนั่นเป็นแม่ม่ายผัวตาย”

หญิงสาวลอยหน้าลอยตาเล่า โดยไม่ทันสังเกตเห็นอาการสะดุ้งของคนที่ฟัง

“ตอนนี้แกกำลังคว่ำจ๊วนายอยู่ ก็โมงแล้วจะคุณนิพนธ์...วันนี้บ่ายมีประชุม ยายนุติจะให้พวกเราที่จะเข้าจรรยาบรรณเตรียมตัวพร้อมก่อนเวลาอย่างน้อยสิบห้านาที จินไปชำระเอกสารตัดเงินเดือนยับ”

(แรงรัก : 1/111)

จากบทบาทของนุติ เห็นได้ว่านุติทำหน้าที่ของเธอได้อย่างเหมาะสมในฐานะที่เป็นเลขานุการของผู้จัดการใหญ่ซึ่งมีอำนาจควบคุมลูกน้องอีกหลายคน นุติจะไม่ยอมปล่อยให้ลูกน้องคนใดละเลย หรือบกพร่องต่อหน้าที่เลย นับได้ว่านุติทำหน้าที่ของคนได้เหมาะสม

ดอกแก้วในเรื่องนางเอก ในฐานะที่เป็นนักแสดง ดอกแก้วเป็นคนที่ค่อนข้างถือตัวเชื่อมั่นและทะนงในฝีมือของตนทำให้ดอกแก้วมีปัญหากับนักข่าวบันเทิง เพราะดอกแก้วประกาศเจตนารมณ์ของตนอย่างเชื่อมั่นว่าเธอจะใช้ฝีมือในการแสดงสร้างชื่อเสียงให้ตนเองโดยไม่ยอมอาศัยการเขียนข่าวสนับสนุนจากนักข่าวคนใด ดอกแก้วจึงถูกนักข่าวบันเทิงบางคนเขียนโจมตีให้เสียหาย แต่เธอก็มิได้สนใจที่จะแก้ข่าวใดใดทั้งสิ้นเพราะความทะนงตนของเธอ ดังที่ดอกแก้วบอกกับคุณอภิรมณ์ภรรยาของผู้ำนวยการสร้างที่ดูแลเธออยู่ว่า

“ดิฉันไม่มีอะไรจะพูด ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลย่อมเป็นอิสระแก่ตัวเอง อีกอย่างหนึ่ง...คนอ่านไม่ใช่คนโง่ทำไมเราต้องคิดว่าเขาจะมกมายเชื่อข้อเขียนทุกข้อเสียหมด ทำไมเราไม่คิดว่า เขาก็มีความคิดเห็นส่วนตัวของเขาเหมือนกัน ดิฉันชอบให้คนวิจารณ์ ดิฉันจะได้รู้ว่า ดิฉันเป็นอย่างไรในสายตาคนอื่น”

(นางเอก : 1/230)

ดอกแก้วเป็นนักแสดงที่มีความขยันและมุ่งมั่นต่อการแสดง ก่อนที่จะเข้าฉากการถ่ายทำทุกครั้งดอกแก้วจะเผ้าฝึกฝนตนเองอย่างตั้งอกตั้งใจ เธออ่านบทอย่างจริงจัง และตั้งใจท่องบทให้แม่นยำ ซึ่งต่างจากนักแสดงคนอื่นๆ ที่มักจะอาศัยการบอกรับทจากผู้กำกับการแสดงมากกว่าจะจำบทด้วยตนเอง นอกจากจะท่องบทแล้วดอกแก้วยังพยายามศึกษาสังเกตบุคลิกของตัวละครที่เธอจะต้องแสดงและฝึกซ้อมการแสดงตามคำบอกของผู้กำกับการแสดงอยู่เสมอ ดอกแก้วจึงมีฝีมือที่พัฒนาดีขึ้น ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

“เวลาเข้าหน้ากล้อง ลืมให้หมดว่าคุณเป็นใคร... ไม่มีคนชื่อดอกแก้วไม่มีสุรัสวดี... คุณรู้ไหม ที่ฮอลลีวูดนั้น เขาเรียกชื่อตัวแสดงตามบทเสียด้วยซ้ำ เป็นการยั่วว่า เวลานั้นเขาไม่ใช่ตัวของตัวอีกต่อไป แต่จะเป็น แมรี นาตาชา หรือใครก็แล้วแต่สุดแต่บทกำหนด”
ดอกแก้วค่อยๆ ดีขึ้นเพราะการซ้อมน้อยครั้งลง เป็นลำดับ...

(นางเอก : 2/22)

จากบทบาทของ ดอกแก้ว กล่าวได้ว่าดอกแก้วเป็นนักแสดงที่มีความเชื่อมั่นตนเองสูง มีความพยายามและความตั้งใจต่อการทำหน้าที่ของตน แต่เธอเป็นคนที่ค่อนข้างถือตัว ซึ่งนอกจากจะทำให้เธอไม่มีเพื่อนแล้วยังเป็นอุปสรรคต่อการแสดงของเธออีกด้วย

ปวลี ในเรื่องมงกุฎหนาม ในด้านอาชีพปวลีมีอาชีพเป็นนักเขียนเธอเริ่มชีวิตการเป็นนักเขียนในขณะที่ยังเป็นนักเรียนด้วยวัยเพียง 14 ปี โดยการเขียนเรื่องสั้นให้เพื่อนร่วมห้องเรียนอ่านต่อมาเพื่อนได้แอบส่งงานของปวลีไปให้นิตยสารฉบับหนึ่ง งานของปวลีจึงเริ่มเป็นที่รู้จักของผู้อ่าน หลังจากนั้นปวลีจึงส่งเรื่องสั้นของตนไปอีกหลายครั้ง ซึ่งก็ได้รับการพิมพ์ทุกครั้งเช่นกัน นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ปวลีได้ค้นพบโลกใหม่ของตนเธอหลงใหลอยู่กับการเขียนเรื่องสั้นขายไม่สนใจการเรียนจนทำให้มีผลการเรียนที่ตกต่ำลงจนถึงกับสอบตก ดังคำบรรยายของผู้เขียนว่า

ระยษนั้นเด็กหญิงแมวรู้สึกเหมือนคนได้เข้าไปในโลกใหม่ โลกที่ตนมีอิสระในความคิดเห็น โลกที่จะสร้างใคร ทำลายใคร หรือวางโครงการชีวิตให้แก่ใครก็ได้ โลกนั้นเจ้าตัวมีอำนาจ และอิสระเท่าที่ปลายปากกาจะวัดไป ด้วยเหตุนี้เจ้าตัวจึงหลงใหลอยู่ใน ‘โลก’ นั้นโดยไม่ใยดีต่อสิ่งใด

(มงกุฎหนาม : 248)

ปวลีเป็นนักเขียนได้เพราะในวัยเด็กถูกบังคับให้อ่านหนังสือเพื่อลดความซุกซนของตน แต่การบังคับนั้นกลับสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับปวลี เมื่ออ่านเรื่องใดแล้วเกิดความรู้สึกไม่ชอบใจ ปวลีก็จัดการเขียนแก้ไขเสียใหม่ให้ถูกใจตนจนในที่สุดก็เขียนเสียใหม่ด้วยตนเองดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เมื่ออ่านหนังสือมากๆ เข้า เด็กหญิงแมวก็นึกความชอบหรือไม่ชอบในหนังสือเหล่านั้น บางคราวเจ้าตัวจะนอนน้ำตาไหลพรากสะอึกสะอื้นจนพรรคพวกถามว่า

“หมาตัวไหนจะตายคะ?”

“เปล่า สงสารนางเอก”

แล้วเด็กหญิงแมวก็นึกหากระดานดินสอมาเขียนเสียใหม่ตามที่ตนเองพอใจท้ายสุดเจ้าตัวก็เรียบเรียงเสียทั้งเรื่อง คนที่รื้อค้นออกมาตะโกนอ่านล้อเลียนคือพี่ชาย

(มงกุฎหนาม : 224)

ในระยะแรกๆ งานเขียนของปวลิจจะเป็นเรื่องราวที่ได้มาจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ชีวิตของแมวหมาในบ้านกลายมาเป็นตัวละครที่โอดแค้นอยู่ในงานเขียนของปวลิและต่อมาปวลิก็พัฒนางานเขียนของตนจากเรื่องสั้นเป็นนวนิยายขนาดยาวสามเล่มจบด้วยการนำความรู้ที่ได้จากคุณยายมาผูกเป็นเรื่องราวที่ชวนติดตามตัวละครของปวลิเริ่มมีสีสันมากยิ่งขึ้นเมื่อเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ที่ได้พบเห็นชีวิตของคนในรูปแบบต่างๆ จากการขึ้นรถเมล์เข้าเย็นและการเสาะแสวงหาด้วยความสนใจใคร่รู้ของตนได้กลายมาเป็นวัตถุดิบ ที่ปวลิหยิบยกมาเขียนนวนิยายของตน และไม่ว่าจะเขียนเรื่องในแนวใดปวลิก็ต้องศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตนจะเขียนอย่างให้รู้แจ้งเห็นจริงทั้งจากตำราและจากประสบการณ์จริง ดังเช่นเมื่อปวลิเขียนเรื่องชีวิตของหนูที่ไม่มีใครเชื่อว่าเป็นฝีมือของนักเขียนหญิงปวลิก็ได้มาจากการไปสัมผัสพูดคุยกับผู้หญิงที่มีอาชีพโสเภณีจำนวนมากมายด้วยตนเองและถึงแม้จะเป็นนักเขียนที่โด่งดังปวลิก็ยังแสวงหาวัตถุดิบจากการอ่านงานของผู้อื่นอยู่เสมอ ในขณะที่นักเขียนบางคนไม่ยอมอ่านงานเขียนของผู้อื่นเพราะกลัวว่าจะคิดสำนวนของผู้อื่นมา ปวลิกลับเห็นว่านักเขียนควรเป็นนักอ่านด้วย ดังคำบรรยายของผู้เขียนว่า

“คนที่เขียนหนังสือได้ดีต้องเป็นนักอ่านที่ดีเสียก่อน”

เจ้าตัวขอมรับตามตรงว่า

“เราเขียนหนังสือได้ เพราะเราเป็นนักค้นคว้า คือค้นอ่านมาก่อนแล้วก็คว้ามายาเขียน

เราไม่ใช่แค่แต่งอะไรใหม่หรือแค่แต่งแต่เราเป็นนักก๊อปปีที่ดีต่างหาก”

ฉะนั้นบางคนก็กล่าวหาว่าเจ้าตัวเป็นนักก๊อปปีปวลิจึงไม่เดือดร้อน

(มงกุฎนาม : 395)

จากบทบาทของปวลิ ในฐานะที่เป็นนักเขียนปวลิเป็นนักเขียนที่มุ่งมั่นในงานของตนอย่างจริงจัง และเขียนด้วยข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริง งานเขียนของปวลิจึงได้รับความนิยมจากผู้อ่านและส่งผลให้เธอกลายเป็นนักเขียนที่มีชื่อ

ดาวเรือง ในเรื่องดาวเรือง ดาวเรืองเป็นเด็กสาวที่มีความรู้เพียงแค่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม แต่ดาวเรืองก็สามารถทำมาหากินเลี้ยงตนเอง ครอบครัวยุติและส่งเสริมพี่ชายคนเดียวให้เรียนจนกระทั่งจบมหาวิทยาลัยได้ด้วยอาชีพค้าขายแต่ดาวเรืองค้าขายผิดจากผู้อื่นเพราะดาวเรืองขายทั้งของที่ถูกกฎหมาย และผิดกฎหมายไปพร้อมๆ กัน ดังที่จินตวัฒน์ได้เล่าถึงพฤติกรรมในการประกอบอาชีพของดาวเรืองให้พฤษพิชัยของดาวเรืองฟัง

พฤษณ์นั่งฟังเพื่อนรุ่นพี่บรรยายสรุปถึงความประพุดิของดาวเรื่องอย่างสนใจ ในขณะที่เจ้าตัวคิกกลับทำหน้าไม่รู้ไม่ชี้ราวกับว่า พุดิการณ์ทั้งหมดนั้นไม่ได้เกิดขึ้น

“รวมความว่า...” ผู้เป็นพี่ชายกลืนน้ำลายอย่างยากเย็น

“อาชีพหลักคือต้มเหล้าเถื่อน เป็นเจ้ามือไฮโล โป๊ว”

จินตวัฒน์ย้า “อาชีพรองคือขายยาบ้า ยาขยัน...งานอดิเรก...ค้าขายทั่วไป และเป็นหัวหน้าขบวนการหาเรื่อง”

(ดาวเรื่อง : 2/345)

การที่ดาวเรื่องทำผิดกฎหมายเช่นนี้ ดาวเรื่องก็รู้ดีว่าเป็นการกระทำไม่ถูกต้องแต่เพราะความจำเป็นที่มีอยู่จึงต้องทำซึ่งดาวเรื่องหวังว่าถ้าหมดความจำเป็นนั้นแล้วก็จะเลิกทำในสิ่งที่ผิดหันมาประกอบอาชีพสุจริตแต่เพียงอย่างเดียว ดังที่ผู้เขียนได้บรรยายถึงความคิดของดาวเรื่องที่บอกกับเจ้าเพื่อนสมุนของตนไว้ดังนี้

“เหล้าเน่มันของอบายมุข”

จากคำพูดแสดงว่าเจ้าตัวแถมแค้นว้ย

“ของอะไรที่ไม่ดี เขาก็ต้องจำกัด ต้องห้าม ถ้าเขาไม่ห้าม ต้มกินกันเองทุกบ้าน มันก็เมาและกันเท่านั้น “ไอ้เรามันจนไม่มีทางอื่นก็ต้องทำ”

เสียวหน้ามอมแมมมีเหงื่อซึม มือกำจอบเสียวมัน

“แต่อาจจะทำปีนี้อีกปีเดียว พอพี่พฤษณ์เขาจบเราก็คงค่อยยังชั่ว ขายก้วยเดียว กานแฟเท่านั้นที่พอกิน”

(ดาวเรื่อง : 1/78)

นอกจากนั้นดาวเรื่องยังชอบใช้กิริยาที่ข่มขู่ลูกค้าที่มาซื้อกาแฟ หรือถ้วยเดียวที่ร้านโดยไม่กลัวใคร แม้ลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นพวกคนขับรถบันทุกรถซุงก็ตาม นอกจากจะไม่มีใครกล้าซื้อของโดยไม่จ่ายเงินแล้ว ทุกคนยังต้องเชื่อฟังดาวเรื่องด้วย

จากบทบาทของดาวเรื่อง เห็นได้ว่าดาวเรื่องประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสมเพราะสินค้าบางอย่างที่ดาวเรื่องนำมาขายนั้นเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แม้ดาวเรื่องจะทำเพราะความจำเป็นก็ตาม

สถิติในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ เมื่อสถิติเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนคอนแวนต์แล้วสถิติไม่คิดเรียนต่อแต่เลือกการทำงานในคอนแวนต์แทนเพราะปมด้อยในใจที่ต้องการ

ไปให้พ้นจากสถานภาพในปัจจุบันที่เกิดและเติบโตมาในสังคมแวดล้อมของชนชั้นล่าง ศจิจคิดว่าการทำงานจะทำให้ศจิจพบกับสังคมที่กว้างขึ้น และจะมีโอกาสยกฐานะของตนได้ในที่สุด

ศจิจได้เข้าทำงานในแผนกธุรการของคอนแวนต์แม้จะไม่มีความรู้ในงานธุรการมาก่อนแต่ศจิจก็สามารถเรียนรู้งานได้อย่างรวดเร็วเพราะศจิจเป็นคนฉลาดและมีความตั้งใจสูงอีกทั้งมีความใฝ่รู้ ศจิจจึงเป็นที่รักของซิสเตอร์ในแผนกทุกคน หน้าที่ของศจิจคือการพิมพ์เอกสาร และช่วยงานตามแต่ที่ซิสเตอร์ หรือมาเซอร์จะมอบหมายให้ทำ นอกจากนั้นความสนใจใฝ่รู้ของศจิจยังทำให้ศจิจเป็นที่เอ็นดูของทั้งซิสเตอร์และมาเซอร์ ซึ่งต่างก็เต็มใจถ่ายทอดวิชาให้ นอกจากจะได้เรียนภาษาฝรั่งเศสชนิดตัวต่อตัวโดยไม่ต้องเสียเงิน ได้เรียนดนตรี งานเย็บปักถักร้อยแล้ว ศจิจยังได้เงินเดือนจากการทำงานอีกด้วย

ความขยัน ความตั้งใจของศจิจทำให้ศจิจกลายเป็นกำลังสำคัญของแผนกธุรการ จนท้ายสุดไม่ว่าซิสเตอร์หรือมาเซอร์ต่างมีความคิดเห็นเหมือนกันว่าหากแผนกธุรการขาดศจิจเสียคนเดียวงานก็คงจะไม่เดิน ศจิจจึงทดสอบความสำคัญของตนด้วยการลงหยุดงานเสียวันหนึ่งซึ่งผลก็คือเกิดความวุ่นวายไปทั้งแผนก เพราะงานส่วนใหญ่ศจิจจะรู้เรื่องแต่เพียงผู้เดียว ดังที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นบทบาทในการทำงานของศจิจดังนี้

“เมื่อวานคุณหญิงเถลามาพูดถึงเรื่องจัดงานศิษย์เก่าไม่มีใครรู้รายละเอียดสักคน มาแมร์โมโหแทบตาย”

“ดิฉันทำบันทึกไว้ให้มาแมร์แล้ว แต่เผอิญยังไม่ได้นำเสนอ” ทุกคนจะมีปัญหาเสียทั้งสิ้น และปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องคอยให้ศจิจชี้ขาดไปเสียทุกอย่าง

“ศจิจ...บ่ายวันนี้ไปประชุมที่กระทรวงแทนหน่อยนะ”

หน้าที่ของศจิจถ้าจะพูดไปแล้ว ก็เท่ากับหน้าที่เสมียนไปจนถึงครูใหญ่นั่นแหละ...

“ศจิจอย่าลืมโทรฯให้ธนาคารมารับเงินสะสมของครู”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 1/205)

นอกจากศจิจจะเป็นผู้กุมหัวใจของงานไว้แล้วศจิจยังเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของคอนแวนต์อย่างเต็มที่อีกด้วย โดยปกติที่คอนแวนต์มักจะมีนักรีดไถเข้ามาเรียกร้องเงินจากซิสเตอร์ ซึ่งทุกครั้งซิสเตอร์ก็จะให้ไปโดยไม่หวังเพราะถือเป็นหน้าที่ของนักบวชที่จะต้องให้ความช่วยเหลือผู้อื่น แต่ถ้านักรีดไถคนใดมาพบกับศจิจเข้าเสียก่อน ศจิจก็จะจัดการจนนักรีดไถเหล่านั้นไม่กล้าเข้ามาอีก สร้างความประหลาดใจให้กับพวกซิสเตอร์เป็นอย่างยิ่ง แต่ศจิจก็ไม่ยอมบอกใครว่าศจิจทำอะไร นักรีดไถเหล่านั้นจึงไม่มารบกวนอีก

ต่อมาเกมแก้วเพื่อนสนิทของศรีมาขอร้องให้ศรีไปทำงานกับคุณหญิงอรุณวดีผู้เป็นมารดาของเกมแก้วความทะเยอทะยานที่ซ่อนอยู่ในใจทำให้ศรีตัดสินใจลาออกจากการที่คอนเวนต์ไปทำหน้าที่เป็นเลขาคณคุณหญิงอรุณวดี เมื่อทำงานกับคุณหญิงอรุณวดีหน้าที่หลักของศรีคือเป็นผู้จัดบันทึกการประชุมคอยติดตามข่าวสังคมและบทความที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางสังคมที่คุณหญิงอรุณวดีดำเนินอยู่แล้วสรุปส่งให้คุณหญิงอรุณวดีอ่านซึ่งคุณหญิงอรุณวดีก็ได้สอนให้ศรีรู้จักพิจารณาการใช้สำนวนภาษาในบทความที่ดีทำให้ศรีได้พัฒนาตนเองไปอีกขั้นหนึ่ง และจากการทำหน้าที่นี้ทำให้ศรีเป็นคนที่มีรอบรู้มากยิ่งขึ้น เพราะนิสัยของศรีนั้นเป็นคนละเอียดเมื่อมีหน้าที่ติดตามข่าวศรีจึงอ่านข่าวที่มีทุกหน้าไปด้วย นอกจากนั้นศรียังนำความรู้ที่ได้จากคอนเวนต์มาช่วยงานของคุณหญิงอรุณวดีอีกด้วย ความสามารถของศรีจึงเป็นที่ถูกใจคุณหญิงอรุณวดียิ่งนัก แม้แต่คุณ ปราจิตสามีของคุณหญิงอรุณวดีก็พอใจจนถึงกับเอ่ยปากกับคุณหญิงว่าศรีเป็นเด็กฉลาด คุณหญิงอรุณวดีจึงให้ศรีมาช่วยคุณปราจิตในอีกคนหนึ่ง โดยคุณปราจิตให้ศรีทำหน้าที่บันทึกบัตรเชิญเรียงตามวันและเวลาว่างไว้ล่วงหน้าให้โต๊ะทำงานในห้องสมุดในที่ก็กลายเป็นหน้าที่ของศรีไปโดยปริยายเพราะต่อๆ มาคุณปราจิตก็ใช้วิธีถามจากศรีว่าวันไหนเวลาไหนบ้างที่ตนต้องไปงานสังคมนอกบ้าน

จากบทบาทของศรี จะเห็นได้ว่าแม้ศรีจะมีความรู้เพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ศรีก็สามารถทำงานเลี้ยงตนเองและสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตได้ ศรีเป็นคนขยัน มีความรับผิดชอบ และอุทิศตนให้กับงาน ไม่ว่าจะทำงานอยู่ในตำแหน่งใดศรีก็จะมีความจริงใจต่องานนั้น ศรีจึงเป็นที่รักของผู้ร่วมงานทุกคนศรีเป็นผู้หญิงที่มีความสามารถ

ดาววันในเรื่องแต่งกับงาน ดาววันเป็นหญิงสาวที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย และต่อมาได้เข้าทำงานเป็นข้าราชการในกระทรวงแห่งหนึ่ง แต่ผู้เขียนก็มีได้แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า ดาววันทำงานอยู่ในกระทรวงใดและมีตำแหน่งหน้าที่อะไรนอกจากแสดงให้เห็นว่าดาววันเป็นข้าราชการธรรมดาที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเอกสาร นอกจากนี้จะเห็นว่าบางครั้งดาววันก็มีพฤติกรรมไม่ต่างไปจากเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ ในที่ทำงานนัก คือจะมีเวลาแต่งหน้าทำผมเสริมสวยให้ตนเองมีเวลาดูผ้าที่มีคนนำมาเดินขาย เปียแซร์บ้าง บางครั้งก็ไปดูหมอแต่ดาววันก็เป็นคนขยันมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของตนดังเห็นได้ว่าดาววันจะตื่นแต่เช้ารีบไปทำงาน ไม่ยอมให้ตนเองมีช็อคอยู่ได้เสั้่นแดง หรือเมื่อชลธิศสามีของเธอขอให้หยุดงานบ้างดาววันก็จะปฏิเสธด้วยเหตุผลว่ายังมีงานค้างที่ยังทำไม่เสร็จอยู่อีกมาก นอกจากดาววันจะพยายามมาทำงานให้ตรงเวลาและรับผิดชอบต่องานของตนแล้วดาววันยังพยายามตอบสนองนโยบายของทางราชการที่มีคำสั่งให้ข้าราชการทำตนเป็นผู้บริการที่ดีของประชาชนดังเห็นได้จากพฤติกรรมในการรับโทรศัพท์ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

สวัสดีค่ะ คาววันพูด”

ตั้งแต่ทุกคนเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เวลารับสายต้องรายงานด้วยเสียงอ่อนเสียงหวาน
เพื่อ ‘นาย’ คนใดที่โทรศัพท์ถามมีมะโจะได้ตามมาค่าไม่ผิดตัวว่าไม่เคารพประชาชน

(แต่งกับงาน : 48-49)

นอกจากนี้แม้คาววันจะเป็นข้าราชการที่ยันยันแข็งและพยายามทำตนสนองนโยบาย
ของทางราชการแต่บางครั้งคาววันก็มีความเป็นตัวของตัวเองคาววันไม่ค่อยเห็นด้วยกับระบบการ
ทำงานของข้าราชการ ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของคาววันต่อสภาพการทำงานของตนว่า

งานที่กองอยู่บนโต๊ะ ความจริงมีข้อความไม่เกินหนึ่งหน้ากระดาษบางเรื่องมีแค่สอง
บรรทัดด้วยซ้ำไป แต่ที่น่าขันคือลายเซ็นข้างล่างที่มีประโยคล้ายๆ กันว่า

“กราบเรียนเสนอ...นำเสนอ...”

เสนอกันเสียจนกระดาษปะหน้าเหลืองแทบขาด บางที่โชคดีมี ข้อความต่อท้ายว่า

“อนุมัติ...อนุมัติ...”

คราวนี้ก็มีคำว่าอนุมัติ ตามมาเป็นทิวแถว บางเรื่องก็มีข้อความว่า

“ขอคำชี้แจงเพิ่มเติม”

คราวนี้ก็ขอกันละ จนคาววันเคยคิดเล่นๆ ว่า

“แบบนี้มีแต่คนหัวกับคนท้ายก็พอ งานจะได้เร็วขึ้น งบประมาณการจ้างก็จะน้อยลง”

แต่ขึ้นอำเภอออกมาซิ พรรคพวกเป็นได้โวว่า

“จุดยืนหล่อนชักจะเอียงละนี่”

(แต่งกับงาน : 37-38)

จากบทบาทของคาววัน จะเห็นได้ว่าในฐานะที่คาววันเป็นข้าราชการ คาววันทำหน้าที่
ของตนได้เหมาะสมตามสถานการณ์ แม้บางครั้งจะมีความคิดที่ขัดแย้งกับระบบของงาน แต่คาววันก็
รู้จักที่จะเก็บความรู้สึกไม่แสดงออก

มธุสรในเรื่องเล่า มธุสรเรียนจบปริญญาตรีสาขาบัญชีจากมหาวิทยาลัยและได้เข้าทำงาน
เป็นพนักงานบัญชีในบริษัทหนึ่งก่อนที่จะลาออกมาแต่งงาน หลังจากที่ย้ายกับสามีแล้ว มธุสรก็ได้
กลับไปทำงานเป็นพนักงานบัญชีอีกครั้งในบริษัทแห่งหนึ่งแต่เนื่องจากในครั้งนี้นมธุสรมิใช่สาวน้อย

ที่มากไปด้วยความสามารถอีกต่อไปแล้ว รัชที่มากขึ้นทำให้เธอวิตกกังวลว่าถ้าทำงานไม่ดีก็อาจจะต้องตกงานได้มธุสรจึงพยายามทำงานอย่างเต็มที่เพื่อให้ทุกคนเห็นประสิทธิภาพของเธอคนที่ผู้เขียนแสดงถึงความในใจของมธุสรไว้ว่า

งานในหน้าที่ของฉันขึ้นตรงกับสมุหบัญชีของบริษัทซึ่งเป็นคนคัดเลือกฉันเข้าทำงานจากคนสมัครร่วมสิบคนทั้งๆ ที่ฉันไม่มีเส้นสาย ไม่มีจดหมายฝาก และดูเหมือนอายุมากกว่าใครทั้งหมด

“คุณเคยผ่านงานมาบ้างแล้ว แม้จะเร็วไปหลายปีแต่จะปรับตัวได้เร็วกว่าคนที่ไม่เคยงานเลย”

น้ำเสียงเขาอ่อนโยน แต่ดวงตามีลักษณะของคนที่สามารถมอง อะไรทะลุลึกเข้าไปได้อย่างถ่องแท้ เขาอาจจะรู้กระมังว่า ฉันกำลังอยากได้งานเหลือเกิน...และเมื่อฉันต้องออกมาต่อสู้อยู่กับสาวน้อยหน้าใส แต่งตัวงดงาม ใครเล่าอยากได้คนอายุปูนฉันเข้าร่วมงานด้วย...

“คุณทำงานเร็ว แล้วก็เรียบร้อยดีมาก”

เมื่อเขากรุณารับฉันเข้ามา ฉันจะทำให้เขาผิดหวังกระไรได้

(ล่า : 32-33)

มธุสรทำงานด้วยความขยันขันแข็ง งานของเธอจะรวดเร็ว และเรียบร้อย เธอจึงได้รับการพิจารณาให้เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายในระยะเวลาอันรวดเร็ว ถึงแม้จะก้าวหน้าขึ้นแล้วก็ตามแต่มธุสรก็ยังคงดำรงตนเป็นคนมีประสิทธิภาพอยู่เสมอเพราะเธอซาบซึ้งที่ว่างานบริษัทเป็นงานที่ต้องการความชำนาญ ความขยันและความรับผิดชอบมากกว่าใบปริญญาหรือความอาวุโส แม้จะเจ็บป่วยมธุสรจึงไม่เคยลางานเลย ดังที่มธุสรเล่าถึงการทำงานของตนเองว่า

ฉันไม่ได้หยุดงานตามที่คุณกุลชาติดอกปากอนุญาตไว้ เพราะเครื่องทุ่นแรงในการทำบัญชีพอมีแรงใช้นี้จึงก็สามารถทำได้อีกหลายอย่าง ผู้หญิงที่มีแต่สมรรถภาพอย่างฉันต้องพยายามใช้สมรรถภาพของตนแข่งกับ ความสวย และความใหม่ให้จงได้

(ล่า : 75)

จากบทบาทของมธุสร เห็นได้ว่ามธุสรทำหน้าที่ของเธอได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือในฐานะเป็นนักบัญชีมธุสรพยายามด้วยความรับผิดชอบ ขยัน และมีมานะในการทำงาน

เขมวรรณในเรื่องโซ่สังคม เขมวรรณได้เริ่มต้นชีวิตการทำงานเป็นครั้งแรกด้วยการเป็นนักเขียนของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ตั้งแต่เธอยังเป็นนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย ด้วยใจรักในอาชีพที่ทำอยู่เขมวรรณจึงตัดสินใจลาออกจากมหาวิทยาลัยทุ่มเทเวลาให้กับการเป็นนักเขียน เขมวรรณทำงานของตนด้วยใจที่มุ่งมั่นงานเขียนทุกชิ้นล้วนเกิดจากข้อเท็จจริงที่เธอลงไปสัมผัสด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นชีวิตของเด็กตามกองขยะหรือชีวิตของโสเภณีที่ต้องขายร่างกายเพื่อเลี้ยงครอบครัวที่มีน้องเขยรวมอยู่ด้วย แม้จะเป็นนักหนังสือพิมพ์หน้าใหม่แต่ด้วยสำนวนภาษาที่คมคาย การเจาะลึกอย่างถึงแก่นของเนื้อหางานของเขมวรรณจึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นคอลัมน์ที่ดีที่สุดในการตีแผ่ชีวิตคนได้อย่างหมดเปลือกเขมวรรณจึงเป็นคอลัมน์นิสต์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในเวลาอันรวดเร็วดังที่เขมวรรณเล่าให้ลูกสาวของเธอฟังว่า

...ก่อนที่แม่จะถูกกล่าวหาว่าเป็นบรรณาธิการโสเภณี แม่ทำคอลัมน์ชีวิตนะลูก คอลัมน์ที่ทำให้แม่ดังทะลุฟ้า คือควาชีวิต

(โซ่สังคม : 137)

แม้เขมวรรณจะเป็นนักเขียนที่ได้รับการยอมรับจากผู้อ่าน แต่ในโลกของงานเธอยังถูกปิดกั้น คอลัมน์ของเธอถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนักเขียนผู้ชายอีกต่อหนึ่งด้วยสำนวนที่เยาะเย้ยถากถางความเป็นผู้หญิงของเธอ แต่เขมวรรณมิได้หวั่นไหวเธอยังคงต่อสู้ในโลกของงานอย่างอดทน

ต่อมาเขมวรรณได้เลื่อนฐานะของตนจากนักเขียนประจำคอลัมน์ขึ้นเป็นบรรณาธิการและเจ้าของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ใช้ชื่อว่าสัญลักษณ์ สัญลักษณ์เป็นหนังสือที่เขมวรรณสร้างขึ้นมาจากหวังจะใช้เป็นสื่อที่สะท้อนให้สังคมตระหนักถึงความเท่าเทียมกันของชายและหญิง เพราะแรงกดดันจากบาดแผลในชีวิตอันเกิดจากถูกกดขี่ทางเพศของเธอ นอกจากการเสนอเนื้อหาสาระอันเกี่ยวกับการสนับสนุนสิทธิสตรีแล้วหนังสือสัญลักษณ์ยังมีจุดขายที่แหวกตลาดด้วยการใช้ผู้ชายเป็นนายแบบถ่ายภาพเปลือยโดยฝีมือของเขมวรรณที่ทุกคนยอมรับกันว่าฝีมือในการถ่ายภาพอย่างยอดเยี่ยมผู้หนึ่ง งานของเขมวรรณจึงเป็นงานที่กำลังระหว่างศิลปะกับอนาจารเพราะเธอมุ่งเน้นขายสรีระของผู้ชายเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ชายก็สามารถซื้อขายได้ไม่ต่างไปจากผู้หญิง ในระยะแรกยอดขายนำของสัญลักษณ์จึงลงจนถึงจุดต่ำสุดแต่ต่อมายอดขายก็พุ่งสูงขึ้นเรื่อยๆ จนมียอดขายถึงสองแสนฉบับต่อสัปดาห์ ยอดจำหน่ายที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้สัญลักษณ์ถูกคู่แข่งจับตามอง แล้ววันหนึ่งปัญหาก็เกิดขึ้น เมื่อเขมวรรณถูกจับในข้อหาพิมพ์หนังสือไปขายสังคมวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของเธอย่างกว้างขวางเพราะการประโคมข่าวของเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกันที่หวังจะทำลายเขมวรรณ เพื่อให้หนังสือของตนเข้าไปแทนที่ แม้แต่ผู้หญิงบางคนซึ่งเป็นเพศเดียวกันกับเธอก็ยัง

ประนามว่าเธอเป็นผู้ทำลายสังคมแต่ถึงแม้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์และถูกสั่งปิดหนังสือสัญลักษณ์
เขมววรรณก็ไม่ย่อท้อ เธอยังคงความคิดที่จะทำหนังสือตามแนวคิดของเธอต่อไป ดังที่เขมววรรณ
บอกกับผู้ร่วมงานทุกคนว่า

“ถ้าเราถูกปิด...” น้ำเสียงเริ่มเป็นการทำงาน “เราต้องหาหัวใหม่เปิดให้ได้ เปลี่ยนชื่อ
เปลี่ยนบรรณาธิการใหม่ แทรูปลักษณ์เดิม...”

(โซ่สังคม : 252)

จากบทบาทของเขมววรรณ จะเห็นได้ว่าเขมววรรณดำเนินอาชีพของเธอด้วยอุดมการณ์อัน
แรงกล้าเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมจากสังคม แต่เธอต้องต่อสู้อย่างโดดเดี่ยวเพราะค่านิยมของสังคม
ที่ยังกดผู้หญิงไว้ให้ต่ำกว่าผู้ชายแม้แต่เพศเดียวกันบางคนก็ไม่ยอมรับงานของเขมววรรณ

อันธการ ในเรื่องอันธการ เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายแล้วอันธการได้เข้า
ทำงานในบริษัทประกันภัยแห่งหนึ่งในตำแหน่งเสมียนซึ่งอันธการมักจะถูกเพื่อนร่วมงานพุดจา
เสียดสีอยู่เสมอ เนื่องจากเธอเข้ามาทำงานด้วยการฝากของผู้ใหญ่ บริษัทแห่งนี้จะมีลูกค้าเป็นชาวต่าง
ประเทศเสียเป็นส่วนใหญ่และชาวต่างชาติที่เข้ามาติดต่อเมื่อเห็นอันธการก็จะเข้ามาพุดคุยด้วยเพราะ
คิดว่าอันธการเป็นประชาสัมพันธ์ของบริษัทแต่อันธการก็ไม่สามารถที่จะได้ตอบด้วยได้เพื่อนผู้ร่วม
งานก็ไม่มีใครให้ความช่วยเหลือนอกจากจะพากันเยาะเย้ยเธอ อันธการจึงพยายามฝึกฝนภาษาต่าง
ประเทศด้วยตนเองจนเธอสามารถนำมาใช้ได้คล่องในภายหลัง ดังที่ผู้เขียนให้อันธการเล่าถึงการ
ทำงานของตนเองว่า

เพราะเสียงเหล่านี้กระมัง ทำให้ฉันก้มหน้าก้มตาเรียนภาษาด้วยตนเอง จนกลายเป็น
ทางทำมาหากินของฉันมาจนทุกวันนี้

(อันธการ : 36)

อันธการทำงานเป็นเสมียนอยู่ได้ไม่นานลูกค้าคนหนึ่งของบริษัทก็แนะนำให้เจ้าของ
บริษัทตั้งอันธการเป็นประชาสัมพันธ์แม้ในขณะนั้นอันธการจะไม่มีความรู้ในภาษาอังกฤษก็ตามแต่
ลูกค้าผู้นั้นก็ให้เหตุผลว่าให้อันธการต้อนรับเฉพาะลูกค้าคนไทยอันธการจึงได้เลื่อนขึ้นเป็นประชาสัมพันธ์ด้วยอิทธิพลของลูกค้าผู้นั้นซึ่งก็ยังทำให้อันธการถูกเพื่อนร่วมงานพุดจาเสียดสีมากยิ่งขึ้นแต่
อันธการก็ใช้ความอดทนไม่ดัดตอบใคร

จากบทบาทของอันธกร แม้อันธกรจะมีความรู้เพียงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่อันธกรก็มีความพยายามที่จะพัฒนาตนเองในด้านการงาน จากที่เธอไม่มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศอันธกรก็มุ่งมั่นฝึกฝนภาษาต่างประเทศด้วยตนเองจนประสบผลสำเร็จกลายเป็นหนทางในการทำงานในเวลาต่อมา

นกลัยในเรื่องรักलग เมื่อต้องลาออกจากมหาวิทยาลัยกลางคันด้วยเหตุผลทางการเงิน นกลัยก็ได้ใช้ความสามารถพิเศษในการถ่ายภาพของตนเป็นอาชีพเลี้ยงตัวและช่วยเหลือครอบครัว แม้อาชีพถ่ายภาพจะเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคงนัก แต่นกลัยก็สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยฝีมืออันเป็นที่ยอมรับของวงการช่างภาพ ดังคำบรรยายของผู้เขียนว่า

ฝีมือนกลัยเป็นที่ยอมรับ ภาพแฟชั่น ภาพปกนิตยสาร แม้บางทีภาพปฏิทินชนะการประกวดก็ฝีมือเธอ

(รักलग : 203)

นอกจากจะเป็นช่างภาพที่มีฝีมือยอดเยี่ยมแล้ว นกลัยยังเป็นช่างภาพที่ทำงานด้วยความตั้งใจต่อผลงานทุกชิ้นของตน ไม่ว่าจะเป็นภาพถ่ายประเภทใด นกลัยจะพยายามเก็บภาพที่ดีที่สุดไว้ให้ได้เสมอ แม้บางครั้งจะต้องเสี่ยงกับอันตรายก็ตาม ดังเช่นในเหตุการณ์ตอนที่นกลัยไปถ่ายภาพประกอบข่าวการสู้รบที่ชายแดน

“พอมันวัดก๊อตูม” เพื่อนๆ สอน “ขาด้องวิ่ง ไม่ใช่มัวแหงนหา สะดิมันก็แล้วไป แต่ชะร้ายมันจะลงหัวพอดี”

“พวกแกทำข่าว” นกลัยมีหน้าเถียง “แกจะโค้งโค้งอยู่ตรงไหนแกก็อบรรยายความตามให้ไ้ได้ แต่ฉันต้องถ่ายรูป ฉันก็ต้องหารูปเจ้อๆ ไว้ประกอบข่าวพวกแก จินหดหัวอย่างพวกแกสอนฉันก็ไ้แต่รูปกันพวกแก”

(รักलग : 73)

จากบทบาทของนกลัย จะเห็นได้ว่านกลัยเป็นผู้หญิงที่มีความสามารถมีความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องาน

มิราในเรื่องรอยอินทร์ มิราเป็นหญิงสาวชาวไทยที่จบการศึกษาจากต่างประเทศและทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในองค์การกาชาดสากลในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ มิราเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง ทำงานเก่ง มีมานะอดทน ดังเห็นได้จากคำบรรยายของผู้เขียนว่า

ความจริงหน้าที่ของเธอแย่กว่าเสมียนสถานทูตเสียอีก

คนในสถานทูตล้วนแล้วแต่ทำงานในที่สบายกว่าเธอ ร้อนไปมีแอร์ หนาวไปมีฮีตเตอร์ แต่เธอ...จะแดดเปรี้ยงลมหนาวกรรโชกเธอปุ่ลงๆ ไปกับรถจี๊ปเก่า สัมภาระรุงรัง ได้เห็น คนที่ตายเกลื่อนด้วยอดอยากและโรคระบาด เด็กที่มีแต่โครงกระดูก เพราะขาดอาหาร
(รอยอินทร์ : 12)

งานของมิราเป็นงานที่ต้องตระเวนไปในถิ่นทุรกันดารซึ่งอยู่ในส่วนต่างๆ ของโลกเพื่อช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะภัยสงครามและภัยจากธรรมชาติ แม้จะเป็นงานที่ต้องเสี่ยงอันตรายแต่มิราไม่เคยย่อท้อ เพราะเธอเป็นคนที่มีเมตตาและมีอุดมการณ์ที่ต้องการจะเห็นมนุษย์ทุกซีกโลกแบ่งปันช่วยเหลือกัน ดังที่ผู้เขียนบรรยายถึงความคิดของมิราว่า

มิราทำงานที่ตนเองทำอยู่นักเหตุผลของเธอคือ

“ถ้าเราสามารถหยิบอาหารจากซีกโลกอันเหลือเฟือไปให้อีกซีกโลกที่ขาดแคลน เราควรทำ”

(รอยอินทร์ : 24)

เมื่อทำงานมิราจะมุ่งมั่นจริงจังจนไม่คิดถึงตนเองมากไปกว่าการช่วยเหลือผู้อื่น ดังจะเห็นได้ในตอนที่เธอไปช่วยผู้อพยพในค่ายชาวเวียงสรองทั้งที่เธออยู่ในฐานะแขกผู้มาเยือนมิใช่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานใด และมิได้มีสิ่งใดที่เกี่ยวข้องกับชาวเวียงสรอง แต่มิราก็ทุ่มเทให้ด้วยจิตใจอันงดงามของเธอ ดังที่ปรากฏในตอนนีว่

“คุณมาเป็นแขกของเรา หรือมาทำงานกันแน่ จ๊อบบอกว่าคุณไม่ยอมพัก ชื่อมิรา มาจากชื่อเต็ม ๆ ว่ามิราซื้อด้วยหรือเปล่า?”

(รอยอินทร์ : 65)

จากบทบาทของมิลรา จะเห็นได้ว่าในฐานะที่เธอเป็นนักสังคมสงเคราะห์เธอได้ทำหน้าที่ด้วยจิตใจมีเมตตา เสียสละ ต่อเพื่อนมนุษย์ทุกผู้โดยมิแยกเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ นับได้ว่ามิลราทำหน้าที่ของเธอได้เหมาะสม

2.2 บทบาทในสังคม

เมื่อผู้หญิงต้องออกทำงานนอกบ้านเหมือนผู้ชาย ผู้หญิงจึงต้องมีการคบค้าสมาคมติดต่อหรือสังสรรค์กับผู้อื่นซึ่งมีทั้งผู้หญิงผู้ชาย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายมีมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้หญิงกับผู้ชายจะมีอิสระเสรีภาพในการคบหากันแต่สังคมก็ไม่ได้ยอมรับความอิสระเสรีที่มากเกินไป ดังที่สุพัตรา สุภาพ (2528 : 75) กล่าวว่าหญิงสาวสามารถไปเที่ยวกับชายใดก็ได้ถ้าอายุถึงวัยอันสมควรหรือพ่อแม่ผู้ปกครองไม่ขัดขวาง แม้ว่าหญิงโสจะจะมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้นก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ต้องมีการปรึกษาหารือพ่อแม่บ้าง หญิงใดมีคู่ควมมาก เสรีภาพในเรื่องเพศ สังคมก็รังเกียจ หญิงจึงวางตัวลำบากในการติดต่อกับชาย

จากการศึกษานวนิยายจำนวน 37 เรื่อง ของวิมล ศิริไพบูลย์ พบว่ามีตัวละครเอกหญิงที่

ปรากฏบทบาทในด้านการสมาคม คบหากับเพื่อนชายทั้งในลักษณะที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมที่เด่นชัดจำนวน 16 ตัว ได้แก่ สุชาดา ในเรื่องสายใจ ล้นทม ในเรื่องรอยมลทิน วิศนี ในเรื่องอุบัติเหตุ ชลลา ในเรื่องเมียน้อย กานดา ในเรื่องยอดอนงค์ ดอกแก้ว ในเรื่องนางเอก ดาวเรือง ในเรื่องดาวเรือง ศจี ในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ มธุสร ในเรื่องล่า จันทร์กานต์ ในเรื่องตราบาป เรวดี ในเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง มัทนิทร ในเรื่องสารองรัก กบ ในเรื่องสองชีวิต เปรมมา ในเรื่องสะพานดาว ปรีชญา ในเรื่องดาวนภา โกศลัญญ์ ในเรื่องนายทหญิง

สุชาดา ในเรื่องสายใจ ในด้านการสมาคมด้วยความรู้สึกลึกซึ้งอันเป็นปมด้อย สุชาดาจึงพยายามหลีกเลี่ยงที่จะคบค้าสมาคมกับผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อนต่างเพศแต่บิดาของเธอกลับพยายามเปิดทางอย่างโจ่งแจ้งให้ผู้ชายที่มีฐานะดีเข้ามาทำความรู้จักกับบุตรสาวของตน เพราะหวังจะได้บุตรเขยที่มีฐานะดีมาช่วยกอบกู้ฐานะของตนจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ศักดิ์สิทธิ์แสดงการดูแลครอบครัวยของสุชาดา และคิดว่าสุชาดาคงเหมือนกับบิดาของเธอที่มุ่งหวังจับผู้ชายที่มีฐานะดีแต่จากพฤติกรรมของสุชาดาที่พยายามหลีกเลี่ยงการคบค้าสมาคมกับศักดิ์สิทธิ์อยู่ตลอดเวลาและไม่ยอมก้มหัวให้กับอำนาจเงินตราของศักดิ์สิทธิ์ทำให้เขาต้องยอมรับว่าสุชาดาเป็นหญิงสาวที่ดี รู้จักวางตัวได้เหมาะสมต่างจากบิดามารดาของเธอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายความคิดของศักดิ์สิทธิ์ว่า

...ศักดิ์สิทธิ์มีความมุ่งมั่นอยู่ในใจว่าจะ ‘ศึกษา’ ผู้หญิงคนนั้นเสียให้ ถ่องแท้ ความรู้สึกในใจยังปนไปด้วยความหยาบหยันที่ได้เห็นสตรีที่ จดงามด้วยรูปลักษณะ กิริยามารยาท แม้ศักดิ์ตระกูลถูกนำออก ‘เสนอ’ ให้คัดเลือกอย่างเปิดเผย ชายหนุ่มเคยสงสัยว่า ‘ลูกสาว’ คงจะมีวิธี การ ‘เสนอ’ ที่แบบลกว่าผู้เป็นพ่อแม่ เพราะกิริยาทำทางนั้นเฉยเมย ทะนงตัวราว กับมิได้รับรู้ต่อเหตุผลในการร่วมทางไปด้วยกันในครั้งนั้น ชายหนุ่มจับตามอง “ละคร” ฉาก นั้นอย่างอึดห้อยอยู่ในใจ แต่เพียงไม่ กี่วันเขากลับได้รับความประหลาดใจว่าสตรีทั้งสองเป็น ‘ลูกไม้’ ที่หล่น ‘ไกลต้น’ โดยแท้

(สายใจ : 2/72)

จากบทบาทของสุชาดา จะเห็นได้ว่าสุชาดาเป็นหญิงสาวที่วางตัวได้เหมาะสม เธอไม่ยอมให้อำนาจของเงินมาทำลายศักดิ์ศรีของลูกผู้หญิง แม้บิดาของเธอจะมีความคิดที่ตรงข้ามกับเธอก็ตาม

ล้นทม ในเรื่องรอยมลทิน ด้วยฐานะที่ยากจน และการมีอาชีพเป็นโสเภณี ล้นทมจึงมักถูกผู้อื่นแสดงความรังเกียจเสมอ จนกลายเป็นปมด้อยที่ทำให้ล้นทมไม่กล้าเข้าสมาคมกับผู้อื่น แต่ล้นทมก็มีความใฝ่ฝันของตนเองว่า สักวันหนึ่งเธอจะต้องมีโอกาสไปงานสังคมดังเช่นผู้หญิงคนอื่นๆ บ้าง ดังนั้นเมื่อเธอมีเงินมากพอ ล้นทมจึงใช้อำนาจเงินของตนเปิดทางให้เธอสามารถออกงานสังคมได้โดยไม่ต้องรับเชิญจากผู้อื่น ด้วยการใช้จ่ายเงินซื้อบัตรการกุศลต่าง ๆ เพื่อที่จะได้มีโอกาสออกงานสังคมอย่างเช่นผู้หญิงคนอื่น และจากการที่ได้รับการฝึกหัดกิริยามารยาทมาเป็นอย่างดีจากคุณเภาจึงทำให้ล้นทมสามารถวางตัวได้ดี การแต่งกายอันงดงามและกิริยาทำททางที่ไม่บ่งบอกให้ใครรู้ว่าล้นทมมีอาชีพอะไรทำให้ล้นทมกลายเป็นหญิงสาวที่หนุ่มสังคมหลายคนให้ความสนใจและพยายามที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับล้นทม แต่ล้นทมก็ไม่สนใจใครเป็นพิเศษ เธอยังคงวางตัวได้สงบบเสถียรเรียบร้อย ดังที่ล้นทมเล่าถึงการเข้าสังคมของเธอว่า

ระยะนี้ฉันจึงมีเวลาพอที่จะเป็นตัวของตัวเอง ไม่ว่าจะไปเสริมสวย หรือว่าออกงานสังคม ก็ไม่ยากอะไรนักหนา หากว่ามีเงินพอที่จะซื้อ บัตร ‘การกุศล’ โຕะละ 800-1,000 บาทได้! ฉันใช้ชีวิตของฉันให้ คู่กับความใฝ่ฝันที่มีมาตลอดเวลา ฉันยังจำความรู้สึกของตัวเองได้ที่เคยชะเง้อดูคนแต่งตัวสวยๆ นั่งรถยนต์ผ่านไป ฉันเคยมาจดหมายไว้ในใจว่า...สักวันหนึ่งเถอะ...เมื่อ ‘วันนั้น’ มาถึง...ฉันจึงไม่รีรอเลย ที่จะทำอย่างที่คุณคิด!

ฉันมีความสุขทุกครั้งที่ได้แต่งตัวด้วยชุดสวย ราคาแพงลิ่ว ซึ่งครั้ง หนึ่งฉันไม่เคยมี

โอกาสแม้จะจะต้องด้วยปลายนิ้ว ระยะนี้จึงมีหนุ่มสังคมพยายามที่จะ ‘เกี่ยว’ ฉันให้อยู่
แต่...ฉันไม่ใช่ปลาโง่อีกแล้ว บทเรียน ที่ผ่านๆ มา สอนให้ฉันจดจำ พอที่จะพาตัวรอดไปได้

(รอมลทิน:2/374)

นอกจากนี้แม้ล้นทมจะมีอาชีพเป็นโสเภณีแต่ล้นทมก็ไม่เคยคิดจะสนับสนุนให้ใครต้อง
มามีอาชีพอย่างเธอ ถ้าผู้หญิงคนใดที่คิดจะก้าวเข้ามาในอาชีพนี้ได้พบกับล้นทมเสียก่อน ล้นทมก็จะ
ดักเตือนสั่งสอน และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้เพื่อไม่ให้ผู้หญิงคนนั้นต้องมามีอาชีพอย่างตน
แม้แต่ลูกสาวของนาย ซึ่งเคยเป็นผู้ที่บังคับให้ล้นทมต้องทำงานให้ ล้นทมก็ยังให้ความช่วยเหลือจน
สามารถหลุดพ้นมาจากการถูกขายให้เป็นโสเภณีเช่นเธอได้

จากบทบาทของล้นทม จะเห็นได้ว่าแม้ล้นทมจะมีอาชีพเป็นโสเภณี แต่ล้นทมก็วางตนได้
เหมาะสมในการเข้าสังคม และยังมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นอันเป็นการช่วยสังคมทางอ้อมอีกทางหนึ่ง
ด้วย

วิศนี ในเรื่องอุบัติเหตุ วิศนีเป็นหญิงสาว ที่ถูกส่งตัวไปอยู่ในต่างประเทศตั้งแต่อายุน้อย
น้อย ความว่าแห้วที่ถูกทอดทิ้งให้เติบโตมาอย่างคนที่ขาดความรักความอบอุ่นจากครอบครัวทำให้
วิศนีพยายามแสวงหาความรักความอบอุ่นด้วยตนเอง เธอจึงคบหากับเพื่อนต่างเพศด้วยหวังที่จะเติม
สิ่งที่ขาดให้ตนเองโดยที่มิได้คำนึงถึงความไม่สมควร ดังที่ผู้เป็นพ่อของวิศนีกล่าวถึงพฤติกรรมใน
การคบเพื่อนต่างเพศของวิศนีไว้

“ฉันจะไปรู้ได้ยังไง เรื่องที่รู้ก็งามหน้าทั้งนั้น รักกับไอ้หนุ่มอังกฤษตั้งแต่อายุสิบห้า
ควงกับไอ้ศิลปินฝรั่งเศสมา่วมกันตั้งแต่อายุสิบแปด พอไปอยู่เยอรมันก็เกิดเรื่องกับ
ไอ้นักดนตรีนั้นอีก แกนี่ก็ดู...ถ้าแกเป็นพ่อคน อย่างฉันนี่จะเป็นยังไง?”

(อุบัติเหตุ : 1/22)

ส่วนในด้านการสมาคม เมื่อวิศนีเดินทางกลับมาอยู่ประเทศไทยในฐานะที่เป็นบุตรสาว
ของผู้มีฐานะดี และเป็นลูกเลี้ยงของคุณกรแก้วซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้ดีเก่าและเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงใน
สังคม วิศนีจึงได้รับความสนใจจากสังคมตามไปด้วย ซึ่งวิศนีก็กู้จักงูเข้าสังคมในระดับเดียวกับ
คุณกรแก้วด้วยการร่วมแสดงละครการกุศลโดยการจัดการของคุณกรแก้ว แต่วิศนีไม่ชอบสังคมของ
คุณกรแก้วเพราะเธอเห็นว่าเป็นสังคมที่ขาดความจริงใจต่อกัน เมื่อทนไม่ได้ต่อการถูกนิทาถับ
หลังวิศนีจึงแสดงกิริยาก้าวร้าวต่อคุณกรแก้วและเพื่อน ๆ อันเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้วิศนีมี
ปัญหาขัดแย้งกับผู้เป็นพ่อ

จากบทบาทของวิศนี ในด้านการคบเพื่อนต่างเพศ กล่าวได้ว่าวิศนีทำตนไม่เหมาะสมกับความเป็นผู้หญิงไทยแต่เธอประพฤติดนเช่นนี้ด้วยเหตุผลของคนที่ต้องการความรักความอบอุ่น สำหรับการเข้าสังคมกับผู้อื่นของวิศนีจะเห็นได้ว่าวิศนีปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ขาดความจริงใจกันไม่ได้เธอจึงมีปัญหาคัดแย้งกับคนในครอบครัวซึ่งเคยชินอยู่กับสังคมดังกล่าว

ชลาในเรื่องเมียน้อย ในสถานภาพที่ต้องเป็นเมียน้อยทำให้ชลารู้สึกเป็นปมด้อยยิ่งนักต่อการที่จะต้องออกงานสังคม ชลาจึงค่อนข้างเก็บตัวแต่ก็มีบ้างที่ชลาต้องเข้าสังคมร่วมกับผู้อื่น ดังเช่นเมื่อได้รับคำเชิญให้ไปร่วมงานสังสรรค์ที่บ้านของคุณณินท์ ชลาก็ไม่ยอมออกจากกลุ่มของตนซึ่งล้วนเป็นอนุชของท่านเหมือนกันไปสังสรรค์กับผู้อื่นจนถูกแขกบางคนใช้วาจาเลียดตีแต่ด้วยความเป็นคนฝึปากกล้าทันคนชลาจึงสามารถโต้ตอบด้วยถ้อยคำที่เชือดเฉือนจนสามารถทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียหน้าได้ และด้วยสถานภาพของการเป็นเมียน้อย หลายครั้งที่ชลาเข้าสมาคมกับผู้อื่นชลาจะได้พบกับการแสดงความดูถูกดูหมิ่นจนทำให้ชลาารู้สึกอับอายแต่ด้วยวิสัยของผู้ที่ชลาสามารถอดทนอดกลั้นไม่แสดงความรู้สึกให้ใครจับได้ว่าเธอรู้สึกอย่างไรและยังใช้วาจาอันแหลมคมของตนเรียกคะแนนความเห็นใจจากคนรอบข้างได้

จากบทบาทของชลา จะเห็นได้ว่าแม้ชลาจะมีสถานภาพเป็นเมียน้อยซึ่งเป็นสถานภาพที่ด้อยค่าสำหรับลูกผู้หญิง แต่ชลาก็สามารถเข้าสังคมกับผู้อื่นได้แม้จะต้องพบกับคำสบประมาท คำติฉินนินทาเลียดตีจากผู้คนรอบข้าง ชลาก็สามารถปรับตัวและเก็บความรู้สึกอันขมขื่นไว้ได้ไม่แสดงความก้าวร้าวตอบโต้ต่อผู้อื่น อันจะทำให้คุณค่าของเธอลดลง

กานดาในเรื่องยอดนางค์ ในฐานะที่มีอาชีพเป็นนายหน้ากานดาจึงต้องออกงานสังคมบ่อย ๆ เพื่อผลประโยชน์ในหน้าที่การงานของตน ส่วนใหญ่การออกงานสังคมของกานดาก็คือการพาลูกค้าไปเลี้ยงดู บางครั้งกานดาจึงต้องพยายามตอบสนองให้ลูกค้าพอใจ เช่น พาไปเลี้ยงอาหารในห้องอาหารชั้นเลิศด้วยรถหรูราคาแพงและบางครั้งต้องหาผู้หญิงมาสนองอารมณ์ของลูกค้า กานดาจึงถูกมองว่าเป็นแม่เล้าสาวที่กล้าทุ่มเทจนหลายคนคิดว่าเธอใช้ร่างกายของเธอเข้าแลกกับงานด้วย แต่กานดาก็สามารถประคองตัวให้รอดพ้นมาได้โดยไม่เคยเสียหายในเรื่องชู้สาว ขาวเถื่อนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเธอล้วนถูกปล่อยขว้างออกมาจากคู่แข่งขัน และผู้สูญเสียประโยชน์จากเธอทั้งสิ้น นอกจากนี้กานดาต้องไปงานเลี้ยงสังสรรค์ในเวลากลางคืนอยู่บ่อยๆ แต่เนื่องจากเธอเป็นผู้หญิงซึ่งบางครั้งต้องเดินทางคนเดียว กานดาจึงต้องระมัดระวังตนเองด้วยการพกปืนไปด้วยเพื่อความปลอดภัยของตน

จากบทบาทของกานดา จะเห็นได้ว่ากานดาใช้การเข้าสังคมเป็นใบเบิกทางในการสร้างความสำเร็จให้กับตนเอง แม้จะต้องเสี่ยงกับการเสียชื่อเสียงแต่กานดาก็ไม่เคยหวั่นไหว นอกจากนี้กานดายังมีความระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัยของตนในเวลาที่ต้องไปงานสังคมในตอนกลางคืน

ดอกแก้วในเรื่องนางเอก ในด้านการสมาคมกับผู้อื่น โดยบุคลิกของดอกแก้วนั้นเธอเป็นคนที่ไม่ชอบขโมยสิ่งของกับผู้อื่นเวลาว่างดอกแก้วมักจะชอบอ่านหนังสือและถ้าหากอยู่ในระหว่างรอการถ่ายทำดอกแก้วก็จะหมกมุ่นอยู่กับการฝึกซ้อมตนเองมากกว่าจะเข้ากลุ่มสนทนากับเพื่อนร่วมงานคนอื่นนอกจากถึงใจ ซึ่งเป็นเพื่อนคนเดียวที่สนิทกับดอกแก้วเธอจึงถูกมองจากเพื่อนร่วมงานว่าเป็นคนที่หยิ่งโส ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

ความสงบเสียมเย็นชาของผู้ที่ร่วมงานด้วยเป็นสิ่งที่ทำให้ ‘พระเอก’ ออกจะไม่ชอบใจอยู่คราครัน แม้ในชั้นแรก เจ้าตัวออกจะสนใจในบุคลิกที่แปลกตานี้บ้างแต่เมื่อฝ่ายหญิงไม่ยอมเหลาะแหละด้วยฝ่ายชายก็ไม่พอใจอยู่ดี

(นางเอก : 2/9)

แม้ดอกแก้วจะไม่สนใจต่อปฏิกิริยาของผู้อื่นแต่การถือตัวของเธอก็ทำให้เป็นปัญหาต่อการแสดงเช่นกันเพราะพระเอกที่แสดงร่วมกับเธอจะแสดงความรู้สึกไม่พอใจทุกครั้งที่ดอกแก้วต้องใช้เวลาในการซ้อมหลายครั้ง และบางครั้งในบางฉากยังต้องถ่ายทำซ้ำหลายหน เพราะดอกแก้วไม่สามารถเข้าถึงบทบาทที่แสดงได้อย่างจริงจัง

จากบทบาทของดอกแก้ว กล่าวได้ว่าดอกแก้วเป็นนักแสดงที่มีความเชื่อมั่นตนเองสูง มีความพยายามและความตั้งใจต่อการทำหน้าที่ของตน แต่เธอเป็นคนที่ค่อนข้างถือตัว ซึ่งนอกจากจะทำให้เธอไม่มีเพื่อนแล้วยังเป็นอุปสรรคต่อการแสดงของเธออีกด้วย

ดาวเรืองในเรื่องดาวเรือง กล่าวได้ว่าดาวเรืองเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงกว้างขวางคนหนึ่งในกลุ่มของตนเพราะอุปนิสัยที่แก่นแก้วใจนักเลงไม่เกรงกลัวใครไม่ว่าใครจะทำอะไรที่ไหนต้องมีดาวเรืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ ดังที่ผู้เขียนบรรยายถึงความรู้สึกของจินตวัฒน์ภายหลังจากที่ได้ออกตรวจท้องที่แล้วพบว่าทุกแห่งที่ตนเข้าไปสัมผัสนั้นต้องปรากฏชื่อของดาวเรืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น

จินตวัฒน์ถอนใจ เพราะไม่ว่าจะไปทางไหนช่างมี ‘ไอ้เรือง’ แทรกเป็นยาตำไปเสีย

ทุกแห่ง

(ดาวเรือง : 1/153)

ความสัมพันธ์ของดาวเรืองกับผู้คนในสังคมนั้นจะปรากฏในลักษณะต่างๆ บางครั้งในฐานะตัวก่อความสอแค้นด้วยความอยากรู้อยากเห็น แต่บางครั้งก็เป็นการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสังคม เช่นเมื่อมีการเลือกตั้งกำนันคนใหม่ดาวเรืองก็เป็นหัวคะแนนให้กับ ‘หลงตากง’ เพื่อคัดค้านผู้ใหญ่ผ่นซึ่งเป็นคู่แข่ง เพราะหวังจะสอนให้ผู้ใหญ่ผ่นทำตนเป็นนักปกครองที่ดีต่อไปเมื่อได้เป็นกำนันแล้ว หรือเมื่อมีงานประจำปีของวัดดาวเรืองก็แสดงบทบาทของตนด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการแข่งขันขี่ม้ากับเจ้าวรรณซึ่งเป็นคู่อริโดยมีสัญญาต่อกันว่าคนที่แพ้จะต้องขนดินมาทำถนนเข้าวัด นอกจากนี้ดาวเรืองยังได้ใช้บทบาทนักเลงประจำถิ่นของตนทำประโยชน์ให้กับสังคม ด้วยการเป็นสายสืบให้กับทางราชการโดยที่ไม่มีใครรู้ ดังที่ผู้กำกับได้เล่าถึงความสำคัญของดาวเรืองให้ปลัดจินตวัฒน์ฟัง

“ไอ้เรื่องมันสายสืบของเรา...”

จินตวัฒน์รู้สึกเหมือนน้ำลายกลายเป็นก้อนน้ำแข็งติดคอขึ้นมาทันที

“เวลาเราจะเอาข่าวจากมันที่ ก็ให้จำแม่นไปจับไฟ จับเหล้าเถื่อนใครจะดั่งแก๊งค์

ลักรถ โจรค่าไถ่หลบเข้ามาในเขตเราไม่เท่าไรหรือรวบได้หมด”

(ดาวเรือง : 1/373-374)

นอกจากนี้ดาวเรืองยังมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านเห็นได้จากปฏิกิริยาที่เพื่อนบ้านแสดงออกต่อดาวเรือง เมื่อดาวเรืองพาปลัดจินตวัฒน์ออกตรวจท้องที่ ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ดังนี้

ถ้าจะพูดไปแล้ว ก็ดูเหมือนจะเป็นครั้งแรกที่จิตวัฒน์ได้ตรวจท้องที่ ของตนเองอย่างทั่วถึง เจ้าเรื่องพาแะบ้านโน้นออกบ้านนี้ช้อกๆ

“จะไปไหนกัน กินข้าวหรือยัง?”

ใครต่อมีใครที่เห็น ‘หัวหน้าคณะ’ ของคุณปลัดมักตะ โจนถามอย่างนี้แสดงถึงความเคยคุ้นเป็นอันดี

“เป็นไงแม่แกหายไข้หรือยัง?”

บางบ้านเจ้าเรื่องจะตะ โจนถามอาการไข้ แต่บางบ้านมันตะ โจนบอกว่า

“ถ่านขึ้นราคาแล้วน้ำ เวลาเขามากวันซื้ออย่าขายราคาเก่า”

เรียกว่ามันเป็นทั้งหมอดินเท้าและผู้กระจายข่าวเศรษฐกิจไป
พร้อมกัน

(ดาวเรือง : 1/484-485)

จากบทบาทของดาวเรือง แสดงให้เห็นว่าดาวเรืองเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนของ
ตนเป็นอย่างดี อีกทั้งยังทำประโยชน์ต่อสังคมของตน แม้อุปนิสัยแก่นแก้ว ไม่ยอมคน พุดจาบยวน
กับผู้อื่นจนทำให้ดูเป็นเด็กทะเล่สิ่งทะเล่แต่ดาวเรืองก็ทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมของตน

ศึจในเรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ ในฐานะที่ศึจเป็นเลขส่วนตัวของคุณหญิงอรุณวดี ศึจ
จึงต้องมีหน้าที่ติดตามคุณหญิงออกงานสังคม อันเป็นโอกาสให้ศึจได้สัมผัสการเข้าสมาคมกับคน
ในสังคมชั้นสูง ต่อมาเมื่อศึจอยู่ในฐานะภรรยาของคุณปราชิต ศึจก็ได้ออกงานสังคมในฐานะคน
ระดับเดียวกับคุณหญิงอรุณวดี แม้ศึจจะเคยเป็นเด็กติดตามของคุณหญิงอรุณวดีมาก่อน แต่สังคม
ในระดับที่คุณหญิงอรุณวดีเคยสมาคมด้วยก็ยอมรับศึจได้อย่างไม่กินแหนงแคลงใจทั้งนี้เพราะเคย
ทำงานร่วมกันมาและศึจก็เป็นคนมีความสามารถทำงานเก่งดังที่ผู้เขียนแสดงไว้ว่า

เวลาที่คุณปราชิตไปทำงานแล้วคือเวลาที่ศึจจะมีอิสระแก่ตนเองสำหรับ ‘ออกงาน’
บ้าง และพบปะสังสรรค์บ้าง

“คุณน้องเธอคล้อง...คล้อง...”

สังคม...ที่เธออยู่ในระดับเดียวกับคุณหญิงอรุณวดีได้ยอมรับศึจเข้าไปในระดับเดียว
กัน โดยมีได้มีข้อกินแหนงแคลงใจใดๆ

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 2/227)

นอกจากการเข้าสังคมเพื่อพบปะสังสรรค์กันแล้ว ศึจยังได้ทำงานกุศลช่วยเหลือสังคมดัง
เช่นที่คุณหญิงอรุณวดีเคยทำการออกงานสังคมนอกจากจะทำให้ศึจเป็นที่รู้จักของผู้คนในสังคมแล้ว
ยังช่วยให้ศึจเป็นที่ยอมรับในสังคมของคุณปราชิตด้วยถึงแม้ในระยะแรกอายุที่แตกต่างกันมากจะทำ
ให้เป็นที่ครหาถึงความไม่เหมาะสมแต่ความฉลาดเฉลียวรู้จักวางตัวและรู้จักเข้าสมาคมก็ทำให้ศึจ
เป็นที่ยอมรับได้ในที่สุด และส่งผลต่อหน้าที่การงานของคุณปราชิตอีกด้วย ดังที่ผู้เขียนแสดงไว้ว่า

ความจริงในการพิจารณาถึง ‘ความเหมาะสม’ แห่งหน้าที่การงานของคุณปราชิต
เรื่องของศึจเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกหยิบยกขึ้นมาวิจารณ์

‘อายุน้อยเกินไป’

“แต่บุคลิกดี งานสังคมดี”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 2/281)

จากบทบาทของศจี จะเห็นได้ว่าในฐานะที่เป็นภรรยานักการทูตศจีได้ใช้งานสังคมช่วยสร้างค่าให้ตนเองและช่วยส่งเสริมฐานะของคุณปราชิตอีกด้วย นับได้ว่าศจีแสดงบทบาทในสังคมของตนอย่างเหมาะสม

มธุสรในเรื่องเล่า ในด้านสังคม กล่าวได้ว่า มธุสรเป็นบุคคลที่เพื่อนร่วมงานค่อนข้างให้ความสนใจเป็นพิเศษโดยเฉพาะเพื่อนผู้หญิงด้วยกัน เพราะความเป็นหม้ายทุกคนจึงสนใจที่จะรู้เรื่องส่วนตัวของเธอ แต่มธุสรไม่เคยเปิดโอกาสให้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยวกับชีวิตของเธอได้ นอกจากนั้นเธอยังไม่ยอมเข้าสมาคมหรือสังสรรค์กับผู้ใด ดังคำบรรยายของผู้เขียนว่า

...หรือจะเป็นเพราะฉันก้มหน้าก้มตาอยู่กับงานโดยไม่สังสรรค์กับใครหรือ...ความทุกข์ในชีวิตทำให้หัวใจฉันซิดซาเสียจนไม่อยากรู้ ไม่อยาก พูดกับใครทั้งสิ้น

(เล่า : 33)

และด้วยสถานภาพของความเป็นหม้ายมธุสรจึงไม่ยอมให้ความสนิทสนมหรือรับไมตรีจากเพื่อนชายคนใดเป็นพิเศษ แม้ว่าเธอจะได้รับความสนใจจากกุลชาติเจ้าหน้าที่บริหารระดับสูงคนหนึ่งของบริษัทก็ตาม แต่มธุสรจะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะปะทะกับกุลชาติโดยไม่จำเป็นเพื่อไม่ให้เกิดข้อครหาในทางเนื่องจากกุลชาติเป็นที่สนใจของผู้หญิงหลายคนในบริษัทเพราะหลายครั้งที่มธุสรกับกุลชาติไปไหนมาไหนด้วยกัน มธุสรก็มักจะถูกเพื่อนร่วมงานบางคนพุดจาเสียดสี มธุสรจึงพยายามระมัดระวังในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศเป็นอย่างดี

จากบทบาทของมธุสร กล่าวได้ว่ามธุสรเป็นคนที่มึนหมยสัมพันธ์ไม่ค่อยดีนักทั้งนี้เพราะเธอไม่ต้องการให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของเธอ ในขณะที่เดียวกันเธอก็วางตัวในการคบเพื่อนต่างเพศได้อย่างเหมาะสม

จันทรกานต์ในเรื่องจันทรกานต์ ในฐานะที่เป็นภรรยานายธนาคารซึ่งมีฐานะร่ำรวย จันทรกานต์จึงสามารถใช้ชีวิตเป็นสาวสังคมชั้นสูงได้อย่างหรูหราและเด่นกว่าใครๆ ทั้งหมดจนเป็นที่อิจฉาของผู้หญิงหลายคนเพราะชีวิตประจำวันของจันทรกานต์คือการออกงานสังคมอันหรูหรา

ฟุ่มเฟือย ซึ่งนอกจากการไปงานตามที่ได้รับบัตรเชิญแล้ว บางวันเธอก็คลายเหงาด้วยการ ไปดูแฟชั่นโชว์จากต่างประเทศที่มาแสดงในโรงแรมชั้นหนึ่งของเมืองไทยและสั่งเสื้อผ้าตามใจชอบโดยไม่ต้องคำนึงถึงราคา บางครั้งก็ไปงานเลี้ยงสังสรรค์บ้าง งานเลี้ยงการกุศลที่มีการขายบัตรราคาแพงเป็นพันบาทขึ้นไปบ้าง และด้วยฐานะของภรรยานายธนาคารจันทรวงศ์จึงต้องมีหน้าที่ออกงานสังคมร่วมกับสามีอยู่เสมอๆ ซึ่งบางครั้งก็ต้องเป็นตัวแทนของสามีในเวลาที่สามีไม่อยู่ การออกงานสังคมบ่อยๆ และฐานะของการเป็นภรรยานายธนาคารทำให้จันทรวงศ์กลายเป็นสาวสังคมชื่อดังที่ใคร ๆ ก็ให้ความสนใจ โดยเฉพาะเพื่อนผู้หญิงด้วยกันซึ่งมักจะแอบนินทาจันทรวงศ์อยู่เสมอ แต่เธอไม่เคยแสดงสีหน้าให้ใครจับได้ว่าเธอรู้สึกเช่นไรกับคำนินทาเหล่านั้น จันทรวงศ์เป็นหญิงสาวที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงแม้บางครั้งจะต้องออกงานสังคมตามลำพังโดยไม่มีสามีไปด้วยแต่จันทรวงศ์ก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับงานได้อย่างไม่เคอะเขิน นอกจากจะเป็นหญิงสาวที่สร้างสีสันให้กับงานด้วยความสวยอย่างหาคนเทียบได้ยากและการแต่งกายที่งดงามของเธอแล้ว จันทรวงศ์ยังเป็นผู้สนทนาที่มีไหวพริบดีเฉลียวฉลาด ไม่สร้างความรู้สึกรบกวนใจให้กับผู้สนทนา

นอกจากการออกงานสังคมเพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับตนเองและเพื่อช่วยเซ่นหน้าชูตาให้กับสามีแล้ว จันทรวงศ์ยังบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกุศลทางสังคม เช่นเป็นกรรมการของสมาคมสังคมสงเคราะห์ ร่วมบริจาคเงินและสิ่งของช่วยงานกุศล รวมทั้งมีส่วนร่วมจัดงานกุศลต่าง ๆ เพื่อสังคมอีกด้วย

จากบทบาทของจันทรวงศ์เห็นได้ว่าจันทรวงศ์เป็นหญิงสาวที่วางตัวในการเข้าสมาคมได้เหมาะสม แม้จะถูกนินทาว่าร้ายจากผู้อื่นบ้างก็เป็นเพราะความริษยา มิใช่เพราะเธอทำตนไม่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามจันทรวงศ์ก็สามารถรักษามารยาทของสังคมได้อย่างเคร่งครัด ไม่แสดงความรู้สึกให้ใครจับได้ และทำหน้าที่ของตนได้อย่างเรียบร้อย อีกทั้งยังช่วยเหลือสังคมตามโอกาสอันควรอีกด้วย

เรวดีในเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง เรวดีเป็นสาวสังคมชื่อดังของกราเซีย เธอชอบการใช้ชีวิตอันหรูหราฟุ่มเฟือยตามแบบอย่างสาวชาวตะวันตก จัดงานปาร์ตี้ข้ามวันข้ามคืน กินเลี้ยงอย่างสนุกสนาน ใช้ชีวิตอย่างไร้สาระโดยไม่ต้องคำนึงถึงสิ่งใด เพราะเธอเป็นบุตรสาวของนายธนาคารที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ในมือ ด้วยอำนาจเงินของบิดา เรวดีจึงสามารถใช้ชีวิตเป็นสาวสังคมชั้นสูงได้อย่างหรูหรา สะดวกสบายจนถูกหนังสือพิมพ์บางฉบับขนานนามว่านางพญาแห่งการเซี่ยบ้าง เทพธิดาคอกเบียร์บ้าง แต่เรวดีไม่เคยอนาทรร้อนใจต่อคำก่อนแคะของผู้ใด

อย่างไรก็ตามแม้เราตีสจะใช้ชีวิตอย่างไร้สาระ แต่เธอก็ไม่เคยประพาดตืนให้เสื่อมเสียในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ เราตียังคงวางตนได้ดีสมกับที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้เป็นบิดา ดังที่เรวาตีเล่าว่า

‘เพื่อน’ ของฉันคือลูกของคนในแวดวงเดียวกับพ่อนั้นแหละ เราเคยจัดปาร์ตี้ข้ามวันข้ามคืนเพราะฤทธิ์กัญชา แต่...ฉันไม่เคยปล่อยตัวเลวร้ายถึงขนาด...

(สตรีหมายเลขหนึ่ง:1/137)

ต่อมาเมื่อเราตียอยู่ในฐานะภรรยาของประธานาธิบดีแห่งกรราเซีย เราตียก็ไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตอันหรูหราไร้สาระได้อีกต่อไป เพราะในฐานะภรรยาของประธานาธิบดีเธอจึงต้องวางตัวให้เหมาะสม แม้จะมีเกียรติยศชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้นเป็นสตรีหมายเลขหนึ่งที่อยู่เหนือกว่าผู้หญิงทุกคนในประเทศ แต่เราตียก็ต้องสูญเสียความอิสระส่วนตัว การเข้าสมาคมของเราตียจากที่เคยเป็นไปเพื่อความสุขส่วนตัวกลับกลายเป็นงานในหน้าที่ของภรรยาประธานาธิบดีที่ต้องแวดล้อมไปด้วยผู้คุ้มกันสถานภาพใหม่ทำให้เธอถูกตัดขาดจากเพื่อนเก่าๆอย่างสิ้นเชิงและสังคมก็มองเธอในอีกลักษณะหนึ่งมิใช่บุตรสาวนายธนาคารสาวสังคมชื่อดังผู้นำอีกต่อไปแต่เป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศที่บางคนก็มองด้วยสายตากลัวเกรงบางคนก็มองด้วยความจงชังขาดความเป็นมิตรสร้างความรู้สึกอึดอัดให้กับเราตียเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ผู้เขียนบรรยายว่า

เพียงแต่เธอเปลี่ยนฐานะเป็นสตรีชั้นนำ ‘ชีวิต’ ก็ดูเหมือนจะแตกต่างจากสตรีอื่นอย่างลิบลับ ในความเป็น ‘หนึ่ง’ คือความอ้างว้างโดดเดี่ยว ทุกคนได้ถอยห่างไกลออกไป ดวงตาทุกคู่เฝ้ามองมา ม่านบาง ๆ แห่งความไม่เข้าใจกันได้ห่อหุ้มเธอไว้ในแวดวงที่แตกต่างจากผู้อื่นอย่างสิ้นเชิง

(สตรีหมายเลขหนึ่ง : 2/174)

แต่ด้วยฐานะของสตรีหมายเลขหนึ่ง เราตียจึงพยายามปรับตัวทำตนให้เข้ากับสังคมปกติให้ได้ ในเวลาที่ไปงานกุศลหรือปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ของสตรีหมายเลขหนึ่ง เราตียจะพยายามใช้ความอ่อนโยน เป็นกันเองกับทุกคนแต่ความแตกต่างทางสถานภาพทำให้มีคนชังมากกว่าคนชอบเธอ จึงต้องโดดเดี่ยวไม่อาจลงมาอยู่ในสังคมปกติได้อีกต่อไป

จากบทบาทของเรวดี ในด้านการคบเพื่อนนับได้ว่าเรวดีทำตนได้เหมาะสม แต่สำหรับการสมาคมก็กล่าวได้ว่าเรวดีล้มเหลวกับการเข้าสมาคมเพราะตำแหน่งฐานะทางสังคมของเธอที่เป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศ ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมเกิดความรู้สึกอคติต่อเธอ

มัทนินทร์ในเรื่องสำรองรัก ในฐานะที่เป็นภรรยานายธนาคารซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการธุรกิจ มัทนินทร์จึงต้องออกงานสังคมร่วมกับสามีอยู่เสมอ และบางครั้งมัทนินทร์ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้สานผลประโยชน์ให้กับสามีด้วยการเป็นตัวแทนนำของขวัญไปมอบให้กับผู้ใหญ่คนสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของสามี และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมแทนสามี ดังที่ปรากฏในบทสนทนา อันแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการเข้าสมาคมของมัทนินทร์ตอนหนึ่งว่า

“เออ...ถ้าคุณไปมอบเงินให้คุณหญิงพราวละก็อย่าลืมยกเฮนเนสซี่ให้เสธ.ท่านด้วยนะ”

“แล้วเรื่องทุนเด็กสล้มล่ะคะ?”

“ไม่รู้ลูกใครต่อใครทำไมมาเก็บเงินจากเราทุกที”

คนฟังขมวดคิ้ว

“รายคุณหญิงพราว คุณให้ได้ตั้งแสน”

“ก็นั่นคุณหญิง...รายหลังนี้เอาไปสักห้าพันก็พอ”

“เงินนั้นนะ เขาจะเอาไปเป็นทุนเก็บดอกผลไว้ใช้นะคะ ถ้าทุนสูงดอกผลมันก็มาก”

(สำรองรัก : 62)

นอกจากนี้มัทนินทร์ยังบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของสังคมด้วยการทำงานเป็นนักสังคมสงเคราะห์จนได้รับพระราชทานเหรียญตราแต่งตั้งเป็นคุณหญิงตั้งแต่อายุยังน้อย ในฐานะนักสังคมสงเคราะห์มัทนินทร์ต้องเข้าร่วมกิจกรรมการกุศลต่างๆ ของสมาคมโดยเธอทำหน้าที่เป็นอุปนายกของสมาคม

จากบทบาทของมัทนินทร์ กล่าวได้ว่านอกจากมัทนินทร์จะเข้าสมาคมเพื่อสร้างชื่อเสียงและประโยชน์ให้กับตนเองและสามีแล้วมัทนินทร์ยังตอบแทนสังคมด้วยการเป็นนักสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นอีกด้วย จึงนับได้ว่ามัทนินทร์ดำเนินบทบาทในสังคมของตนได้อย่างเหมาะสม

กบในเรื่องสองชีวิต กบเป็นเด็กสาววัย 14 ปี ที่มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งในด้านครอบครัวฐานะทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ ความสมบูรณ์พร้อมทำให้กบไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน

ร่วมชั้นเรียนซึ่งล้วนแต่เป็นเด็กมีปัญหาบ้านแตกทั้งสิ้น ด้วยอุปนิสัยชอบเอาชนะต้องการให้ตนเป็นที่ยอมรับของทุกคน กบจึงพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ๆ ด้วยการทำในสิ่งที่เหมือนกับเพื่อนซึ่งมาจากครอบครัวแตกแยกและประชดชีวิตด้วยการหนีเรียนไปมั่วสุมดื่มเหล้าเสพยาและมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายอย่างอิสระเสรีโดยที่พ่อแม่ไม่เคยระแคะระคายในพฤติกรรมของกบเลยแม้แต่น้อย นอกจากจะพยายามปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนๆ ด้วยการมีพฤติกรรมไปในแนวทางเดียวกันแล้ว กบยังกลายเป็นหัวหน้ากลุ่มเพราะกบมีฐานะทางการเงินดีสามารถตอบสนองความต้องการของเพื่อนๆ ได้ทุกครั้งทีหนีไปเที่ยวกบจะทำหน้าที่เป็นผู้จ่ายเงินซึ่งก็เป็นเงินที่กบขอมมาจากทางบ้าน ดังในบทสนทนาว่า

“มันพวกผู้ดีผิวบางไว้ย”

เพื่อนๆ มักแยกเธอออกไปโดดเดี่ยวเสมอ

“ทำอย่างพวกเราได้ไม่ได้หรอกวะ”

เพียงแค่นี้เด็กสาวก็แปรเข้าไป

“ทำไมวะจะทำไม่ได้”

นั่นคือจุด ‘เริ่มต้น’ ถ้าเพื่อนทำได้ทำไมเราทำไม่ได้

“เอ็งมีเงิน...”

ลงท้ายก็ต้องกลายเป็น ‘เหรียญ’ ไปโดยปริยาย

“หน้อย...เพื่อเพื่อนฝูง ไปด้วยกันไม่ได้หรือวะ?”

เด็กสาวจึงต้องตะลอนไปตามกลุ่มเพื่อนทำหน้าที่จ่ายตามความสามารถทุกรูปแบบ

(สองชีวิต : 39)

จากบทบาทของกบ จะเห็นได้ว่าแม้กบจะพยายามปรับตัวเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ ได้ แต่กบก็ใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม นับได้ว่าเป็นการเข้าสังคมด้วยวิธีการที่ผิด

เปรมมาในเรื่องสะพานดาว เปรมมาเป็นสาวสังคมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในวงสังคมระดับสูง ด้วยฐานะบุตรสาวนายธนาคารจึงมีผู้ชักชวนให้เปรมมาเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมอยู่เสมอ โดยเฉพาะเปรมมาเป็นหญิงสาวที่มีความสามารถทางด้านการเต้นรำ ทั้งการเต้นบัลเล่ย์ การเต้นแจ๊ส นอกจากนี้เปรมมายังมีความสามารถในการเป็นนางแบบ เปรมมาจึงได้รับเชิญเป็นนางแบบกิตติมศักดิ์ในงานกุศลอยู่เสมอและยังทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกสอนการเต้นรำให้กับผู้ที่แสดงในงานการกุศลต่าง ๆ

สำหรับการคบหากับเพื่อนต่างเพศ กล่าวได้ว่าเปรมมาเป็นหญิงสาวที่ห้าวสมัยใหม่ ดั้งเดิมได้จากพฤติกรรมของเธอที่กล้าขอผู้ชายแต่งงานก่อนด้วยมีความคิดว่าการขอผู้ชายแต่งงานก่อนเป็นเรื่องธรรมดา นอกจากนี้เปรมยังคบหากับผู้ชายที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศอย่างฟรังซ์ในฐานะคู่รักอีกด้วย โดยหวังว่าจะช่วยรักษาให้เขาหายจากการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ แต่เปรมาก็ทำไม่สำเร็จเพราะ ฟรังซ์ไม่สามารถที่จะแก้ไขตนเองได้

จากบทบาทของเปรม จะเห็นได้ว่าแม้เปรมจะเป็นสาวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถที่จะใช้ชีวิตอย่างหรูหราฟุ่มเฟือยได้ แต่เปรมกลับนำเวลาไปใช้ทำประโยชน์เพื่อสังคมมากกว่าจะหมกมุ่นอยู่กับความสนุกสนานดังเช่นสาวสังคมคนอื่น นอกจากนี้เปรมยังเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ ที่มองการคบเพื่อนต่างเพศเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้หญิงจะสามารถขอผู้ชายแต่งงานก่อนได้

ปรีชญาในเรื่องดาวนภา ในด้านการคบเพื่อนต่างเพศ แม้ปรีชญาจะเป็นหญิงสาวในสังคมยุคใหม่ที่มีโอกาสเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย ได้คบค้าสมาคมกับเพื่อนทั้งชายหญิง แต่ในด้านการคบเพื่อนชายแล้วจะเห็นได้ว่าปรีชญาสามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม แม้พ่อแม่จะให้อิสระแก่เธอในการคบเพื่อนต่างเพศได้แต่ทุกครั้งที่ปรีชญาจะไปเที่ยวกับเพื่อนชายปรีชญาก็จะบอกกล่าวขออนุญาตผู้เป็นแม่ก่อนเสมอ และต้องมีเพื่อนมารับมาส่งที่บ้านทุกครั้ง ดังที่ปรีชญากล่าวถึงพฤติกรรมของปรีชญาว่า

“บ้านนี้โบราณดี จะไปไหนก็ต้องให้เพื่อนมารับรอง สงสัย...ถ้าไปโลกพระจันทร์ ก็คงต้องรับรอง...ข้าพเจ้าไปโลกพระจันทร์จริง...แดงเอ๊ย...ได้เป็นสาวที่นทีกแหงๆ!”

(ดาวนภา : 98)

ส่วนในด้านการสมาคม ในฐานะที่เป็นภรรยาของตฤณ เมื่อตฤณเป็นนายทหารปรีชญาที่เป็นที่รู้จักของเพื่อนๆ สามิเป็นอย่างดีทุกคน เพราะปรีชญาจะออกงานสังคมร่วมกับสามิอยู่เสมอ นอกจากนี้ปรีชญายังเข้าสมาคมกับแม่บ้านของนายทหารคนอื่นๆ ด้วยและด้วยอุปนิสัยที่เป็นคนมีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่นเธอจึงถูกอภิศรัยกับผู้เป็นภรรยาของหัวหน้าสามิจนนับถือเป็นพี่น้องกัน และปรีชญาก็ได้อาศัยความสนิทเป็นการส่วนตัวนี้ช่วยให้สามิของเธอก้าวหน้าในหน้าที่การงานมาหลายครั้ง ต่อมาเมื่อตฤณเปลี่ยนงานไปทำหน้าที่เป็นกัปตันของสายการบิน ปรีชญาในฐานะภรรยาของตฤณก็ยังเป็นที่รู้จักของผู้คนในแวดวงการบินอีกเช่นกัน นอกจากนี้การที่ปรีชญาที่มีความสนิทสนมเป็นการส่วนตัวกับภรรยาของหัวหน้าสามิของเธอจนถึงขั้นนับถือเป็นพี่น้องกันปรีชญาจึงมักได้รับเชิญให้ไปงานสังสรรค์ งานสังคมต่าง ๆ ในฐานะน้องสาวของพี่หนุ่ยอยู่เสมอ ปรีชญาจะได้รับ

การแนะนำให้รู้จักกับบุคคลสำคัญๆ ทั้งในวงการธุรกิจและวงการทหาร ปรีชญาจึงเป็นสาวสังคมที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงสังคมเป็นอย่างดี ต่อมาเมื่อปรีชญาทำงานเป็นเลขานุการปรีชญาก็ได้พัฒนาการเข้าสมาคมของตนให้เข้ากับวงการธุรกิจด้วยการร่วมสังสรรค์ออกรับตีกลองฟักกับเจ้านายและเพื่อนๆ อยู่เสมอ

จากบทบาทของปรีชญา กล่าวได้ว่าปรีชญาวางตนได้เหมาะสมในการคบเพื่อนต่างเพศ แม้จะมีอิสระในการคบหาเพื่อนชาย แต่ปรีชญาที่ประพฤตินอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่มาโดยตลอด นอกจากนี้ในด้านการเข้าสมาคมกับผู้อื่นปรีชญาทำได้ดี ไม่ว่าจะอยู่ในวงการใดปรีชญาสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้

โกธัญญ์ในเรื่องนายทมิฬ โดยบุคลิกภาพโกธัญญ์เป็นผู้หญิงที่ค่อนข้างสงบนเสถียร ขี้อาย พุดน้อย แต่โกธัญญ์ก็เป็นที่รู้จักของผู้คนในสังคมเป็นอย่างดี เพราะโกธัญญ์มีอาชีพเป็นครู และเธอก็เข้าร่วมกิจกรรมของสังคมอยู่เสมอประกอบกับทวาทเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ผู้คนจึงรู้จักคุ้นเคยกันง่ายต่อมาเมื่อโกธัญญ์แต่งงานกับคิน คริมา ซึ่งมีอาชีพเป็นทนายความและคินก็ชอบช่วยเหลือสังคมอยู่เสมอทำให้มีเพื่อนมากและมักจะพากันมาสนทนาปัญหาการเมืองที่บ้านของคินอยู่เป็นประจำ แม้โกธัญญ์จะมิได้เข้าร่วมสนทนาคู่ด้วยแต่ก็ทำหน้าที่เป็นผู้ทำอาหารเลี้ยงเพื่อน ๆ ของสามีโกธัญญ์จึงรู้จักคุ้นเคยกับทุกคน เมื่อคินลงสมัครแข่งขันเป็นผู้แทนราษฎร ในเวลาทีออกไปหาเสียงบางครั้งโกธัญญ์จะนำอาหารไปส่งให้ โกธัญญ์จึงได้พบปะกับแม่บ้านคนอื่นๆ และด้วยอัธยาศัยดีของเธอจึงทำให้คะแนนนิยมจากแม่บ้านที่มีต่อคินสูงเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวของอีกฝ่ายหนึ่ง

จากบทบาทของโกธัญญ์ จะเห็นว่า แม้โกธัญญ์จะเป็นผู้หญิงที่ขี้อาย พุดน้อยแต่เธอก็สามารถเข้าสมาคมกับผู้อื่นได้ดี และมีส่วนช่วยในกิจกรรมของสังคม นอกจากนี้โกธัญญ์ยังใช้การเข้าสมาคมของตนสร้างประโยชน์ให้กับสามีด้วยการมีส่วนร่วมสร้างคะแนนนิยมให้กับสามีในการลงเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกด้วย นับได้ว่าโกธัญญ์ดำเนินบทบาทในการเข้าสมาคมได้เหมาะสม

2.3 บทบาทในด้านการเมือง

ปัจจุบันวิวัฒนาการในเรื่องสิทธิ และเสรีภาพทำให้ผู้หญิงมีบทบาทมากกว่าในอดีต ในด้านครอบครัวลูกสาวจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูเท่าเทียมกับลูกชาย พ่อแม่ยอมให้ลูกสาวเลือกคู่ครองด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการศึกษา ผู้หญิงสามารถเข้ารับการศึกษได้อย่างกว้างขวางในหลายสาขาวิชา ทางด้านเศรษฐกิจ การงาน ผู้หญิงก็มีโอกาสก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในระดับต่ำและระดับสูงมากขึ้น ส่วนทางด้านการเมืองผู้หญิงได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นจนถึงรัฐมนตรี

จากการศึกษานวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ จำนวน 37 เรื่อง พบตัวละครหญิงที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมืองในลักษณะต่างๆ ดังนี้ เจ้าหญิงพรรณพิลาศ ในเรื่องในฝัน อังศุมาลิน ในเรื่องคู่กรรม เจ้าหญิงทิพย์รัตนดารา ในเรื่องเลือดขัดดียว ดาวเรือง ในเรื่องดาวเรือง และ โกมลัญญ์ ในเรื่องนายทมิฬ

เจ้าหญิงพรรณพิลาศ ในเรื่องในฝัน เจ้าหญิงพรรณพิลาศเป็นเจ้าหญิงแห่งพรหมมินทรที่ทรงมีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาด รอบรู้ แม้จะมีฐานะเป็นพระธิดาที่มีได้อยู่ในฐานะนักปกครองแต่การที่ทรงอยู่ใกล้ชิดกับการเมืองการปกครองก็ทำให้พระองค์มีความสนพระทัยต่อการเมืองดังเห็นได้จากข้อความในลายพระหัตถ์ที่ทรงมีถึงพระอนุชาว่า

จดหมายเกมบันที่ภของน้อง บัดนี้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งที่พี่ต้องรอ คอยด้วยความกระวนกระวายทุกเดือน เพราะพี่อดสนุกกับกระแสการเมืองในกุสาร์รัฐไม่ได้ ราวกับว่าพี่เองเป็นเสนาบดีของกุสาร์รัฐไปด้วยคนหนึ่ง แต่ก็คงเป็นเสนาบดีพวกกลุ่ม 'อึ่งอ่าง' คือได้แต่ทำตาปริบๆ ดูโดยไม่สามารถทำอะไรได้...

(ในฝัน : 1/132)

พระองค์มิได้มีความสนพระทัยใคร่รู้ต่อการกระแสการเมืองของกุสาร์รัฐแต่เพียงอย่างเดียว ทุกครั้งที่มียลายพระหัตถ์ตอบพระอนุชาที่จะทรงมีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการเมืองประทานให้พระอนุชาด้วยเสมอ ในข้อวิจารณ์นั้นจะมีทั้งคำชี้แนะ ดักเตือน รวมทั้งการคาดคะเนต่อการกระแสการเมืองของแคว้นกุสาร์รัฐไปพร้อมๆ กันอันแสดงถึงพระปรีชาสามารถในด้านการเมืองของพระองค์อย่างแท้จริง ดังเช่นที่ทรงวิจารณ์เรื่องการเลือกเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยของแคว้นกุสาร์รัฐว่า

...สำหรับการเลือกตั้งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม พี่ก็คาดไว้แล้วว่าผลจะเป็นอย่างนั้น แต่ผิคนิดเดียวที่พี่คิดไว้ว่าเจ้าชายเสนาบดีจะเสนอชื่อใครคนหนึ่ง...พี่ดันเกินไปที่คิดอย่างนั้น...เพราะการกระทำอย่างนั้นออกจะ 'ง่าย' เกินไปสำหรับความคิดอย่างเจ้าชายโอริสสาจึงทรงใช้วิธีอ้อม ซึ่งก็ได้ผลเป็นอย่างเดียวกันอย่างที่เคยทรงวางแนวทางให้เสนาบดีกลาโหมสั่งให้เจ้าชายชัยจักรเสนอต่อที่ประชุมขุนมุติจากคณะเสนาบดีนั้นแหละ เป็นอันว่าบัดนี้กิจการภายใน และภายนอกของกุสาร์รัฐตกอยู่ภายใต้ยังหัตถ์ของเจ้าชายเสนาบดีแต่องค์เดียว วิธีการนี้แม้จะมีผลคืออยู่บ้าง ถ้าผู้นั้นปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ถือประโยชน์ของประเทศเป็นใหญ่ แต่กิจการใดที่มากมายท่วมท้นบุคคลเดียวแล้ว บางครั้งก็อาจจะผิดพลาดได้ง่าย

ยิ่งกว่านั้น บุคคลในลักษณะการแบบนี้ย่อมจะต้องมีทั้งคนรักและศัตรูเป็นจำนวนมาก นื่อง
คิดคิดว่าถ้าหากผู้กำกับนโยบายของประเทศเป็นอะไรไปภาวะของประเทศจะเป็นอย่างไร...

(ในฝัน : 1/133-134)

จากบทบาทของเจ้าหญิงพรรณพิลาศ เห็นได้ว่าเจ้าหญิงพรรณพิลาศเกี่ยวข้องกับการเมือง
ในฐานะผู้มีความสนพระทัยในการเมือง แม้จะมีได้อยู่ในฐานะที่เป็นผู้ปกครองโดยตรงก็ตามแต่การ
อยู่ในราชบัลลังก์ทำให้พระองค์ได้ใกล้ชิดต่อการเมืองเช่นกัน และด้วยพระสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด
จึงทรงสามารถวิจารณ์การเมืองได้อย่างลึกซึ้ง

อังศุมาลินในเรื่องคู่กรรม อังศุมาลินเป็นหญิงชาวบ้านธรรมดาที่มีได้มีความสำคัญทาง
การเมืองแต่ประการใดแต่เธอก็ต้องเข้าไปมีส่วนพัวพันกับการเมืองอย่างไม่ตั้งใจเมื่อเธอได้ช่วย
เหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรผู้หนึ่งที่หลบหนีจากค่ายของญี่ปุ่นมาขอความช่วยเหลือจากเธอ ความ
สงสารทำให้อังศุมาลินให้ที่หลบซ่อนแก่เชลยผู้นั้นและการกระทำในครั้งนั้นทำให้เธอได้รู้ว่า
หลวงชลาลัยธิดาของเธอนั้นเป็นหัวหน้าคนหนึ่งของขบวนการเสรีไทยซึ่งต่อมาอังศุมาลินได้เข้า
ไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองมากยิ่งขึ้นเมื่อโกโบริขอแต่งงานกับเธอเพื่อแก้ไขข้อครหาในทาของ
ชาวบ้าน ในขณะที่เดียวกันฝ่ายญี่ปุ่นก็สืบทราบว่าเป็นบุตรสาวของหลวงชลาลัยธิดา อังศุมาลิน
จึงถูกใช้เป็นทูตวัฒนธรรมเธอจำเป็นต้องแต่งงานกับโกโบริเพื่อปกป้องบิดาให้รอดพ้นจากข้อสงสัย
ของญี่ปุ่น และฝ่ายญี่ปุ่นต้องการใช้ตัวเธอเป็นเครื่องมือลดความเชื่อถือของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีต่อ
หลวงชลาลัยธิดา ดังที่หมอยชิบอกกับโกโบริว่า

“คุณไม่สงสัยบ้างหรือว่า ทำไมทางกองทัพอนุวัติให้คุณแต่งงานในระหว่างสงคราม
ได้ง่ายนัก คุณไม่สงสัยบ้างหรือว่า ทำไมคณะทูตทางวัฒนธรรมจึงต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง?”

“ผมเคยคิดเหมือนกันว่าทำไมเราถึงจัดการเรื่องนี้ให้มันใหญ่โตขนาดนี้ ถ้าจะมีผล
พลอยได้ ก็เพียงแค่โฆษณาการกระชับสัมพันธไมตรีอะไรอย่างที่ว่าวัฒนธรรมเขากำลังทำ
อยู่”

“ที่ลึกซึ้งกว่านั้นคือ ทางเรากำลังจับตาดูพ่อของอังศุมาลิน เพราะรู้แน่ๆเป็นพวกเสรี
ไทย แต่ก็ยังจับไม่มั่นคง ไม่ตายสักทีทางกรมสืบราชการลับจึงเห็นพ้องต้องกันว่าอย่างน้อย
ที่สุดเราสามารถทำให้ความเชื่อถือในตัวบุคคลคลอนแคลนลงได้ ถ้าถูกสาวเขามาแต่งงาน
กับคุณ

(คู่กรรม : 2/182)

แม้อังศุมาลินจะมีได้เข้าไปมีบทบาทในการเมืองโดยตรง แต่เธอก็เป็นส่วนหนึ่ง
ดึงเข้าไปเกี่ยวข้องทั้งโดยหน้าที่ของความเป็นคนไทยและความผูกพันที่มีต่อผู้เป็นบิดาทำให้เธอ
ต้องยินยอมรับสภาพการแต่งงานกับโกโบริทั้งที่เธอถือว่าเขาเป็นศัตรูและเพื่อให้บิดาของเธอ
สามารถดำเนินงานต่อไปได้อังศุมาลินจึงได้ช่วยบิดาวางแผนพาเชลยชาวอังกฤษคนหนึ่งหลบหนี
ไปได้สำเร็จในวันแต่งงานของเธอ อังศุมาลินจึงเป็นเพียงจักรตัวหนึ่งของคณะเสรีไทยที่ทำการ
ต่อต้านญี่ปุ่น ดังที่ปรากฏในความคิดของโกโบริว่า

คำตอบนี้ ประดุจกุญแจดอกสำคัญที่ไขความจริงให้แจ่มกระจ่างขึ้น ‘ผู้หญิงคนนั้น’
มิได้กระทำการ ‘ต่อต้าน’ อย่างโดดเดี่ยวแต่เป็นเพียงจักรตัวหนึ่งในกลไกของคณะเสรีไทย
ซึ่งมีสายโยงมาจากอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ผ่าน อินเดีย พม่า เข้าสู่ประเทศไทย ที่กรมสืบ
ราชการลับต้อง การตัวเป็นนักหนา เขาเองได้เห็น ‘ผลงาน’ ของเธอมาแล้วกับตา...

(คู่กรรม : 2/182-183)

จากบทบาทของอังศุมาลิน อังศุมาลินมีบทบาททางการเมืองในฐานะผู้สนับสนุน
ของขบวนการเสรีไทยแม้อังศุมาลินจะมีใช้เสรีไทยโดยตรงก็ตามแต่การกระทำของเธอก็สร้าง
ประโยชน์ให้กับประเทศชาติ นับได้ว่าอังศุมาลินแสดงบทบาทต่อการเมืองของเธอได้เหมาะสม

เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราในเรื่องเลือดขัตติยา ในฐานะที่ทรงเป็นเจ้าหญิงรัชทายาทแห่งราช
บัลลังก์โยธธา เจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราจึงต้องทรงมีหน้าที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยตรง
หน้าที่สำคัญที่ทรงต้องปฏิบัติคือการเข้าร่วมประชุมคณะเสนาบดีของแคว้นโยธธาในฐานะเป็นผู้
แทนพระองค์ในที่ประชุมซึ่งในการประชุมแต่ละครั้งก็จะเป็นเรื่องการเมืองทั้งภายในและภายนอก
ของแคว้น ด้วยสถานภาพของความเป็นผู้หญิง ในชั้นแรกพระองค์จึงมิได้รับความเชื่อถือจากคณะ
เสนาบดีมากนัก เพราะต่างก็คิดกันว่าผู้หญิงไม่สันทัดในเรื่องการเมืองแต่เมื่อทรงเข้าร่วมประชุม
คณะเสนาบดีเป็นครั้งแรกเจ้าหญิงทิพยรัตน์ดาราก็แสดงให้เห็นทุกคนได้ประจักษ์ถึงพระปรีชาสามารถ
ของพระองค์จนเป็นที่ยอมรับของคณะเสนาบดีว่าพระองค์เป็นผู้หญิงที่มีความสามารถในเรื่องการ
เมืองไม่แพ้ผู้ชาย ดังที่สมเด็จพระองค์ทรงกล่าวชมเชยว่า

“หญิงทำงานได้ดี จนคณะเสนาบดียอมรับกันว่า ความสามารถของหญิงนั้นเท่ากับ
ผู้ชายคนหนึ่งทีเดียว สำหรับผู้หญิงเราไม่มีอะไรน่ายินดีมากเท่ากับว่าผู้ชาย... ไม่ใช่คนเดียว

แต่ทั้งนี้ขณะเดียวกันก็ยอมรับว่าเราเก่งเท่าเขา แล้วหญิงยังจะห่วงอะไรอีก?”

(เลื้อยขัดดียว : 2/375)

นอกจากนี้เจ้าหญิงหญิงทิพย์รัตนดาราซึ่งทรงเป็นนักการเมืองที่มีทักษะต่อการเมืองต่างจากผู้อื่นเพราะพระองค์เป็นคนที่มีทัศนคติที่รักความยุติธรรมจึงทรงเล่นการเมืองอย่างยุติธรรมดังจะเห็นได้จากที่ทรงบอกกับโณทัยว่า

“...การเมืองของฉันวางอยู่บนรากฐานของความยุติธรรม ถ้าใครคิดจริงให้เขาเข้ามาและใครไม่คิดจริงเขาจะถูกกันให้ถอยออกไปยืนด้านหนึ่ง คนเรานั้น... ไม่จำเป็นว่าเขาจะต้องสิ้นชีวิตเขาถึงจะไม่สามารถกีดขวางเราได้ หากรู้วิธีกันเขาออกไปเขาก็จะทำอะไรไม่ถนัดอีก”

(เลื้อยขัดดียว : 2/355)

ซึ่งต่อมาเจ้าหญิงทิพย์รัตนดาราก็ทรงแสดงให้เห็นถึงความยุติธรรมของพระองค์ด้วยการสั่งประหารชีวิตโณทัยในคดีที่โณทัยทำการโดยพลการจับผู้ที่ขัดขวางการขึ้นครองราชบัลลังก์ของพระองค์ไปกุมขังทรมานและฆ่าทิ้งผลจากความเที่ยงธรรมเด็ดขาดต่อการปกครองในแคว้นยโสธรทำให้ทุกแคว้นต่างยอมรับในตัวเจ้าหญิงทิพย์รัตนดารา ดังนั้นนอกจากพระองค์จะได้ครองราชบัลลังก์ของยโสธรแล้วพระองค์ยังได้เป็นผู้นำของแคว้นทั้งหมดในฐานะพระราชินีของสมาพันธรัฐด้วย

จากบทบาทของเจ้าหญิงทิพย์รัตนดารา จะเห็นได้ว่าเจ้าหญิงทิพย์รัตนดาราทรงเกี่ยวข้องกับการเมืองในฐานะของนักปกครอง ทรงเป็นรัชทายาทและต่อมาก็ทรงเป็นพระราชินี พระองค์เป็นนักการเมืองที่รักความยุติธรรมไม่ชอบการใช้เล่ห์เหลี่ยมกลโกงใดใดจึงนับได้ว่าทรงเป็นนักการเมืองที่มีคุณธรรมเป็นอย่างยิ่ง

ดาวเรืองในเรื่องดาวเรือง ดาวเรืองเป็นตัวละครหญิงที่แสดงบทบาทด้านการเมืองด้วยการเป็นหัวคะแนนในการเลือกตั้งกำนันประจำตำบลของตนซึ่งเป็นการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ดาวเรืองมีความคิดว่าการเลือกตั้งที่ขาดคู่แข่งนั้นจะทำให้ผู้ที่ได้ตำแหน่งมาโดยง่ายไม่เห็นคุณค่าของการได้มาซึ่งตำแหน่ง อันอาจจะเป็นเหตุให้ประพฤติดนปไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร ดังนั้นจึงไปขอร้องให้หลงตากองอดีตเจ้าอาวาสมาสมัครลงแข่งขันชิงตำแหน่งกำนันร่วมกับผู้ใหญ่นั่นเอง ดังที่หลงตากง ได้เล่าให้ปลัดจันทวัฒน์ฟังว่า

“...มันบอกว่า ถ้าไอ้ผันไม่มีคู่แข่ง มันก็จะชนะสบายๆ แล้วมันจะรู้คุณค่าการเป็น
กำนันอย่างไร”

“ถ้ามันได้ตำแหน่งมายาก มันต้องไปหาเสียง ไปสัญญาสัญญาจะประชาชน ชินที่
หลังมันไม่ทำ คนเขาก็จะเหยียบมันเอง...”

(ดาวเรือง : 209)

นอกจากนั้นดาวเรืองยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในระบอบ
ประชาธิปไตย ดังที่ดาวเรืองแสดงความไม่พอใจต่อการกระทำของเจ้าวรรณที่หลวงพี่จ้อยเล่าให้
ฟังว่าเจ้าวรรณได้พาพรรคพวกมาลงคะแนนให้ตนเองเพื่อที่จะได้เป็นประธานกรรมการวัดให้ได้

“อ้าว อย่างนี้เขาเรียกไฟไฟนี้หลงไฟ คะแนนซื้อใช้ได้ที่ไหน นัก กฎหมายไกลปิ่นเที่ยง
ซักจะเลือดเดือด”

(ดาวเรือง : 158)

จากบทบาทของดาวเรือง จะเห็นได้ว่าดาวเรืองเป็นผู้หญิงที่มีความสนใจต่อการเมือง
แม้จะมีการศึกษาเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามแต่ดาวเรืองก็มีความรู้ความเข้าใจต่อการปกครองใน
ระบอบประชาธิปไตยไม่น้อย ดาวเรืองแสดงบทบาททางการเมืองของตนด้วยการเป็นหัวคะแนนใน
การเลือกตั้งท้องถิ่นของตน นับได้ว่าดาวเรืองเป็นผู้หญิงที่มีความสามารถคนหนึ่ง

โกธัญญ์ในเรื่องนายทมิฬ โกธัญญ์เป็นภรรยาของคิน ครีมา ทนายความที่มีความสนใจ
ในเรื่องการเมือง เพราะเชื่อว่าการเมืองจะช่วยแก้ปัญหาพื้นฐานของชาวทมิฬได้ คินจึงตั้งพรรค
การเมืองและลงสมัครเป็นผู้แทนราษฎรในขณะที่โกธัญญ์ผู้เป็นภรรยาไม่เคยสนใจการเมือง เพราะ
เธอคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้ชาย โกธัญญ์จึงไม่เคยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองของ
สามีแม้แต่หน่อย เมื่อคินสมัครแข่งขันเป็นผู้แทนราษฎรสิ่งเดียวที่โกธัญญ์ทำเพื่อสนับสนุนสามีคือ
การเป็นแม่กองเสปียงอาหารให้กับสามีและเพื่อนๆของเขาเท่านั้นแต่ต่อมาสามีของเธอถูกลอบ
สังหาร และบุตรชายของเธอซึ่งพยายามสานเจตนารมณ์ของพ่อก็ถูกยิงตายอีกคน โกธัญญ์แม่บ้าน
จ้อยไม่สนใจการเมืองจึงก้าวเข้าสู่การเมืองอย่างเต็มตัวเธอดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าพรรคแทน
สามีและลงสมัครแข่งขันเป็นผู้แทนราษฎร โกธัญญ์ใช้ความเป็นผู้หญิงที่ฉลาดและคำพูดที่คมคาย
เอาชนะคู่ต่อสู้จนสามารถพาเพื่อนร่วมพรรคเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยมาได้ถึงสิบ
สามคน และในที่สุดโกธัญญ์ก็สามารถก้าวขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่สิบสามของประเทศไทย

ได้สำเร็จด้วยชั้นเชิงที่เหนือชั้นกว่าผู้อื่นเมื่ออยู่ในฐานะนายกรัฐมนตรีผู้คนที่ต่างก็ไม่เชื่อถือในความ
 สามารถของเธอ ทุกฝ่ายต่างคิดว่าเธอเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาขัดตาทัพเพื่อรอให้ผู้ขายขึ้นมามีอำนาจ
 อีกครั้งเท่านั้น แต่ในที่สุดโกธัญญ์ก็แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีความสามารถ
 และไม่ยอมทำตัวเป็นหุ่นเชิดของใคร โกธัญญ์จะตัดสินใจปัญหาของประเทศโดยยึดประชาชนเป็น
 หลักไม่คำนึงถึงพวกพ้องและอำนาจมืดซึ่งในที่สุดเธอก็ต้องจบชีวิตลงเพราะไปขัดขวางผลประโยชน์
 ของผู้มีอิทธิพล

จากบทบาทของโกธัญญ์ กล่าวได้ว่าโกธัญญ์เป็นตัวละครหญิงอีกผู้หนึ่งที่มียุทธศาสตร์ทาง
 ด้านการเมืองอย่างชัดเจน โดยมีฐานะเป็นนักปกครองของประเทศในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แม้
 จะเป็นผู้หญิงแต่โกธัญญ์สามารถพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่าเธอเข้มแข็งสมกับเป็นผู้นำของประเทศ

บทที่ 4

วิเคราะห์ทัศนะของวิมล คิริไพบุลย์ที่มีต่อผู้หญิง

นวนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีที่นักเขียนสร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการ ความรู้สึกนึกคิดอารมณ์และประสบการณ์อันหลากหลายของคนออกมาเป็นเรื่องราวที่มีเนื้อหาสาระชวนให้ผู้อ่านติดตาม องค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของการเขียนนวนิยายคือทัศนะหรือโลกทัศน์ที่นักเขียนมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กุหลาบ มัลลิกะมาส (2526 : 105) กล่าวว่า “นักเขียนย่อมมองดูโลก และชีวิตมนุษย์ในแง่มุมต่างๆ กัน และต่างก็มีแนวคิดของตนที่มีอยู่ต่อโลก ต่อสังคม และต่อชีวิตมนุษย์แตกต่างกัน แนวคิดหรือปรัชญาของนักเขียนจึงมีหลายแนวและต่างก็พยายามถ่ายทอดความคิดหรือปรัชญาต่างๆ นั้นในวรรณคดีที่ตนแต่งอยู่เสมอ” กระแสร์ มาลาภรณ์ (2525 : 203) กล่าวถึงนักเขียนและนวนิยายที่เขาสร้างขึ้นไว้ว่า “เรื่องที่เขาเขียนออกมาจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนภาพของเขาออกมาให้ผู้อ่านได้รู้จัก ยิ่งเรื่องที่เขียนเป็นเรื่องจากประสบการณ์จริง โอกาสที่จะสะท้อนภาพของเขาให้ชัดเจนยิ่งมีมากขึ้น”

นักเขียนนวนิยายแต่ละคนย่อมมีการมองโลกและเสนอแนวคิดหรือทัศนะของตนโดยมีจำกัดว่าสิ่งใดถูกต้องหรือไม่ถูกต้องเพียงแต่เสนอให้ผู้อ่านใช้วิจารณญาณคิดใคร่ครวญหาข้อสรุปเอาเองซึ่งทั้งนี้ผู้อ่านจะค้นหาได้ในลักษณะที่ง่ายบ้างยากบ้าง เพราะนักเขียนบางคนอาจแทรกทัศนะต่างๆ ไว้อย่างซ่อนเร้นต้องอาศัยการตีความจึงจะค้นพบ แต่นักเขียนบางคนก็อาจเสนอทัศนะต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนตรงไปตรงมา ง่ายแก่การเข้าใจ

การศึกษาทัศนะในวรรณกรรมนี้นักวิจารณ์วรรณกรรมได้อธิบายความหมายของทัศนะและหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ทัศนะไว้เป็นแนวทางดังนี้

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511 : 11) กล่าวถึงทัศนะหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์ว่า “สิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่แลเห็นง่ายนัก ยิ่งถ้าหากผู้ประพันธ์ไม่ค่อยมีความคิดเห็นของตนแน่วแน่แม้แต่พร่ำๆ หรือมีไปตามความนึกคิดของผู้อื่นยิ่งทำให้แลเห็นทัศนะในนวนิยายของนักประพันธ์ยากขึ้นไปอีก บางคราวนักประพันธ์บางคนมีทัศนะที่น่าสนใจอาจแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกันไปในตัว แต่นักอ่านย่อมพยายามจับความคิดเห็นของนักประพันธ์ให้ได้การอ่านจึงจะออกรส”

ตรีศิลป์ บุญจรร (2523 : 11) กล่าวว่า “แนวคิดคือโลกทัศน์หรือทัศนะต่อโลก หมายถึงความคิดเห็นของนักเขียนในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตนกับโลก”

จากการศึกษาความหมายของทัศนะจากท่านผู้รู้ดังกล่าว สรุปความหมายของทัศนะได้ว่า ทัศนะคือความรู้สึกนึกคิดที่นักเขียนมีต่อชีวิตมนุษย์ สังคม และโลก ซึ่งอยู่ล้อมรอบตัวเราอันปรากฏในวรรณกรรมที่เขาเขียน

ในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษานวนิยายทั้ง 37 เรื่องของวิมล ศิริไพบุลย์ ว่าผู้เขียนได้แสดงทัศนะต่อผู้หญิงไว้อย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยจะจำแนกทัศนะของวิมล ศิริไพบุลย์ ที่มีต่อผู้หญิงออกเป็น 3 ประการดังต่อไปนี้

1. ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษา
2. ทัศนะเกี่ยวกับชีวิตสมรส
3. ทัศนะเกี่ยวกับสังคม

1. ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษา

วิมล ศิริไพบุลย์ แสดงทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาของผู้หญิงไว้ว่า ลูกผู้หญิงไม่ต้องเรียนสูงมากนักแต่ถ้ามีความสามารถแสวงหาความรู้ได้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้วก็นับว่าเป็นคนรอบรู้เฉลียวฉลาด ซึ่งมีคุณค่ายิ่งกว่าความสวยงามมากนัก ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องเพลงชีวิต

วิมล ศิริไพบุลย์ ให้พรพัตร์ เป็นหญิงสาวที่สามารถเรียนจนได้ประกาศนียบัตรพยาบาล แม้จะเป็นการศึกษาเพียงระดับอนุปริญญาแต่ก็ช่วยให้พรพัตร์สามารถทำงานเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้นอกจากนั้นพรพัตร์ยังเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ทางด้านดนตรีโดยเฉพาะการแต่งเพลง พรพัตร์จึงได้ใช้ความสามารถของตนทำงานพิเศษหารายได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งต่างจากสามีของเธอที่แม้จะเรียนสูงจบการศึกษาจากโรงเรียนนายทหารแต่ก็ไม่เคยช่วยเหลือครอบครัวได้เลยซ้ำร้ายยังทำตนเป็นภาระของพรพัตร์อีกด้วย

เรื่องมงกุฎหนาม ผู้เขียนกำหนดให้ปวลีเรียนจบอนุปริญญาสาขานิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัย แต่ปวลีก็มีได้ใช้ ความรู้ที่เรียนมาประกอบอาชีพเลี้ยงตนแต่ประการใด ปวลีกลับประสบความสำเร็จในชีวิตและมีชื่อเสียงด้วยการเป็นนักเขียน ซึ่งเป็นความสามารถที่ปวลีสั่งสมมาจากการเป็นนักอ่านแต่เยาว์วัย แม้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นผู้เขียนอาชีพแล้วก็ตามปวลีก็ยังสนใจใฝ่หาความรู้จากการอ่านหนังสือ อันทำให้ปวลีมีข้อมูลสำหรับการเขียนนวนิยายของตนมากมาย

เรื่องโซ่สังคม ผู้เขียนให้เขมวรรณตัวละครเอกของเรื่องมีโอกาสเรียนในมหาวิทยาลัยแต่

เขมวรรณพอใจในอาชีพการเป็นนักเขียนมากกว่าการที่จะทำงานเป็นนักบัญชี เธอจึงตัดสินใจไม่เรียนต่อเพราะมีทัศนคติว่าแม้ใบปริญญาจะเป็นใบเบิกทางให้สามารถหางานทำได้แต่ถ้าเป็นงานที่เธอไม่ชอบแล้วใบปริญญาก็ไม่มีประโยชน์ ซึ่งในภายหลังผู้เขียนก็กำหนดให้เขมวรรณประสบความสำเร็จในชีวิตจากการทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์แม้จะมีความรู้ในระดับอนุปริญญาแต่เขมวรรณก็สามารถสร้างฐานะให้ตนเองได้ เธอมีเงินซื้อบ้าน ซื้อรถยนต์ และต่อมาก็ได้เป็นเจ้าของกิจการมีหนังสือพิมพ์เป็นของตนเองโดยไม่ต้องอาศัยใบปริญญาเป็นใบเบิกทางแต่อย่างใด

เรื่องสายใจ ในเรื่องสุชาดาเป็นหญิงสาวที่รักการเรียนเป็นอย่างยิ่งเมื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษาจากบิดามารดา สุชาดาก็ขวนขวายหาเงินเรียนด้วยตนเองโดยทำงานเป็นนายหน้าแต่เป็นเพราะต้องใช้เวลาในการทำงานมากกว่าเวลาเรียนสุชาดาจึงต้องถูกไล่ออกเพราะสอบตก แม้จะมีความรู้เพียงครึ่งๆ กลางๆ แต่เธอก็สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองภายหลังจากที่ออกจากมหาวิทยาลัยแล้วด้วยการใช้ความสามารถพิเศษในการทำอาหารรับจ้างทำขนมตามที่ผู้สั่งมา และเมื่อภาระหนี้สินในครอบครัวมีมากขึ้นเพื่อรักษาเกียรติของวงศ์ตระกูล สุชาดาก็ออกทำงานนอกบ้านอีกครั้งด้วยการเป็นมัคคุเทศก์เพื่อหาเงินมาใช้หนี้แทนบิดามารดา

เรื่องรักลวง ผู้เขียนให้นกฉลิเป็นตัวละครอีกผู้หนึ่งที่ต้องลาออกจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยกลางคันเพราะมีปัญหาในเรื่องการเงิน แต่นกฉลิก็สามารถที่จะเลี้ยงตนเองและช่วยแบ่งเบาภาระทางบ้านด้วยการใช้ความสามารถในการถ่ายภาพซึ่งเธอเฝ้าฝึกฝนด้วยตนเองมาตั้งแต่เด็กทำงานเป็นช่างภาพอิสระที่นอกจากจะทำให้มีรายได้แล้วยังสร้างชื่อเสียงให้กับเธอในฐานะผู้ชนะการประกวดการถ่ายภาพแห่งชาติอีกด้วย

เรื่องสายรุ้ง ตัวละครเอกของเรื่องคือเมทินีเป็นหญิงสาวที่มีรูปร่างหน้าตางดงาม แต่เมทินีก็มีความรู้เพียงชั้นมัธยมเท่านั้นเอง เมื่อผู้เป็นพ่อเสียชีวิตไป เมทินีจึงต้องรับภาระในบ้านแทนผู้เป็นพ่อ แม้จะมีความรู้ไม่มากแต่เมทินีก็สามารถทำงานเลี้ยงครอบครัวได้ด้วยการเป็นนางแบบ

เรื่องยอดนงค ในเรื่องนี้ ผู้เขียนกำหนดให้กานดาเป็นหญิงสาวที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดแต่ก็ได้เรียนเพียงชั้นมัธยมปลายเท่านั้นเนื่องจากผู้เป็นพ่อได้เสียชีวิตไปก่อน กานดาซึ่งเป็นลูกคนโตจึงต้องรับภาระทั้งหมดในครอบครัว แม้จะมีความรู้ไม่มากแต่กานดาก็เลี้ยงดูครอบครัวแทนบิดามาได้ด้วยการเป็นนายหน้า

เรื่องอันตราย ในเรื่องอันตรายเป็นตัวละครเอกหญิงที่มีภูมิหลังเป็นเด็กกำพร้าที่ถูกทอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาลจนกระทั่งอายุ 12 ปี จึงได้มีผู้ใจบุญขอไปอุปการะ แม้ว่าผู้ใจบุญนั้นจะมีฐานะดีแต่ก็มีความเคยชินอยู่กับค่านิยมของสังคมไทยแบบเก่าที่ถือกันว่าผู้หญิงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ดีมีคุณสมบัติของกุลสตรีจะต้องอยู่ในประเภทหนึ่งที่ไหนหอมตักกระดานที่นั่น อันธการจึงได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีวิถีชีวิตเป็นไปตามแบบของผู้ใหญ่ในบ้านนั้น เธอได้รับการอบรมสั่งสอนมาตามแบบของสาวชาววังที่ต้องละเลงขนมเบื้องเป็น จีบพลุ ปั่นขนมจีบ ปอกมะพร้าวรีดคล่อง แต่ในเรื่องการเรียนหนังสืออันตรายกลับได้เรียนจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น แม้จะมีการศึกษาน้อยแต่อันตรายก็สามารถทำงานเลี้ยงตัวเองได้ด้วยการพยายามฝึกฝนภาษาอังกฤษด้วยตนเองจนสามารถใช้เป็นหนทางในการทำมาหากินในเวลาต่อมา

เรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ วิมล ศิริไพบุลย์กำหนดให้ศิจิซึ่งเป็นตัวละครเอกหญิงเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และยังได้ให้ศิจิเรียนอยู่ในโรงเรียนคอนแวนต์แห่งหนึ่ง ความเฉลียวฉลาดทำให้ศิจิเรียนดีจนได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียนมาตลอด เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในขณะที่เพื่อนทุกคนมุ่งหน้าเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ศิจิกลับปฏิเสธการสนับสนุนจากมาแมร์ที่จะให้ทุนศิจิเรียนต่อมหาวิทยาลัยเพราะศิจิมิทัศนะว่าไปปริญญาเป็นเพียงใบเบิกทางเท่านั้น แต่การทำงานต้องอาศัยประสบการณ์เป็นสำคัญ ศิจิได้ใช้ความรู้ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของตนทำงานในแผนกธุรการของคอนแวนต์โดยศิจิแสวงหาความรู้เพิ่มก่อนที่จะทำงานด้วยการเรียนพิมพ์ดีดและเลข และเมื่อเข้าไปทำงานในคอนแวนต์แล้วศิจิก็ยังแสวงหาความรู้ให้ตนเองด้วยการเรียนภาษาฝรั่งเศส ดนตรี และงานฝีมือจากซิสเตอร์ ซึ่งเต็มใจที่จะถ่ายทอดให้โดยที่ศิจิไม่ต้องเสียเงิน ต่อมาศิจิได้ใช้ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ทำงานในฐานะเลขาส่วนตัวให้กับคุณหญิงอรุณวดี

เรื่องดาวเรือง ในเรื่องผู้เขียนให้ดาวเรืองเป็นเด็กสาวที่เรียนเก่งสอบได้ที่หนึ่งจากโรงเรียนประจำจังหวัดแต่ดาวเรืองก็มีโอกาสเรียนเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามเท่านั้นเพราะฐานะที่ยากจนถึงกระนั้นดาวเรืองก็ยังสามารถทำงานด้วยการค้าขายมีรายได้เลี้ยงตนเองและเป็นที่พึ่งของครอบครัวด้วยการทำหน้าที่เลี้ยงแม่และส่งพี่ชายให้ได้เรียนจนจบจากมหาวิทยาลัย

สรุป ทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาของวิมล ศิริไพบุลย์ที่มีต่อผู้หญิง เห็นได้ว่าวิมล ศิริไพบุลย์ให้ความสำคัญกับการศึกษาของลูกผู้หญิงในประเด็นที่เป็นพื้นฐานของชีวิต เพราะการศึกษาจะช่วยให้ผู้หญิงฉลาดขึ้นแต่การเรียนรู้ก็ได้จำกัดอยู่เฉพาะในสถานศึกษาเท่านั้น ผู้หญิงสามารถหาความรู้

เพื่อเสริมสร้างความฉลาดให้กับคนได้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว และงานบางประเภทประสบการณ์มีความจำเป็นมากกว่าปริญญาบัตรหรือใบประกาศนียบัตร ด้วยเหตุนี้ตัวละครหญิงส่วนใหญ่จึงมีความรู้พอสมควรแต่มีความเฉลียวฉลาดสามารถทำงานเลี้ยงตนเองและเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้ ซึ่งงานที่ทำก็เป็นงานอิสระที่ใช้ความสามารถเฉพาะตนโดยที่มิต้องอาศัยปริญญาหรือใบประกาศนียบัตรเป็นใบเบิกทางแต่อย่างใด

2. ทักษะเกี่ยวกับชีวิตสมรส

วิมล ศิริไพบุลย์เสนอทักษะเกี่ยวกับชีวิตสมรสของผู้หญิงไว้ดังนี้

- 2.1 การเลือกคู่ครอง
- 2.2 การแต่งงาน
- 2.3 การอยู่เป็นโสดหรือเป็นหม้าย
- 2.4 การดำเนินชีวิตในครอบครัว

2.1 การเลือกคู่ครอง

การเลือกคู่ครองของผู้หญิงนั้นแต่เดิมมาพ่อแม่จะเป็นผู้ทำให้โดยจะเลือกผู้ชายที่พิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมกับบุตรสาวของตนทั้งทางฐานะและชาติตระกูลสามารถเลี้ยงดูภรรยาได้เป็นอย่างดี และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว แต่ในสังคมปัจจุบันการเลือกคู่ครองของผู้หญิงนั้นมีทั้งที่พ่อแม่เลือกให้ด้วยเหตุผลต่างๆ และบุตรสาวเป็นผู้เลือกด้วยตนเอง จากการศึกษานวนิยายทั้ง 37 เรื่องของวิมล ศิริไพบุลย์ พบว่าตัวละครเอกหญิงมีการเลือกคู่ครองทั้งสองลักษณะ กล่าวคือ มีทั้งการเลือกคู่ครองโดยผู้ใหญ่เลือกสรรให้และการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง แม้วิมล ศิริไพบุลย์ จะมีได้แสดงทักษะที่คัดค้านหรือสนับสนุนการเลือกคู่ครองแบบใดแบบหนึ่งแต่ก็ได้แสดงทักษะต่อการเลือกคู่ครองของผู้หญิงไว้ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

- 2.1.1 การเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่
- 2.1.2 การเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของตนเอง

2.1.1 การเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่

วิมล ศิริไพบุลย์มีทัศนะว่า การเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่นั้น ต้องอาศัยความเชื่อถือ ความสรัทธาต่อกัน จึงจะทำให้การครองชีวิตคู่ประสบผลสำเร็จ วิมล ศิริไพบุลย์ แสดงทัศนะดังกล่าวนี้ผ่านพฤติกรรมของตัวละครในนวนิยายเรื่องร่มฉัตร อย่างลืมนั่น แรกรัก คำมั่น สัญญา แผลหัวใจ และคู่กรรม ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

เรื่องร่มฉัตร แม่นวาคซึ่งเป็นสาวชาววังได้แต่งงานกับคุณอรธนักเรียนกฎหมายจากอังกฤษตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่ แม้ว่าจะไม่เคยใกล้ชิดสนิทสนมกับคุณอรธมาก่อนแต่แม่นวาก็ยอมแต่งงานด้วยความกตัญญูที่มีต่อเสด็จฯ ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องการให้แม่นวาคแต่งงานเพื่อจะได้มีที่พึ่งในชีวิต ภายหลังการแต่งงานชีวิตคู่ของแม่นวาคมีความราบรื่นมาโดยตลอดเพราะแม่นวาคคิดอยู่เสมอว่าคุณอรธเป็นนักเรียนนอกมีความรู้มากกว่า คุณอรธยอมต้องดีกว่าตนอย่างแน่นอน เมื่อมีความเชื่อถือในตัวคุณอรธเช่นนี้แม่นวาคจึงทำตนเป็นช้างเท้าหลังที่เชื่อฟังคุณอรธไม่ว่าคุณอรธจะว่าอย่างไรแม่นวาคไม่เคยขัด

จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นการแต่งงานที่ผู้ใหญ่จัดหาคู่ครองมาให้แต่แม่นวาคก็สามารถดำเนินชีวิตคู่ของตนมาได้อย่างราบรื่นเพราะมีความเชื่อถือศรัทธาในตัวสามี แม่นวาคจึงยกย่องให้สามีเป็นผู้นำชีวิตคู่จึงปรองดองกันมาได้โดยไม่มีปัญหา และแม่นวาคก็มีความสุขกับชีวิตหลังแต่งงานจนตายจากกัน

เรื่องอย่าลืมฉัน ผู้เขียนแสดงชีวิตคู่ของสุริยงที่ต้องแต่งงานกับหลวงรัตนชาติชลิตชายสูงอายุตามคำขอร้องของพ่อแม่เพื่อเป็นการตอบแทนที่หลวงรัตนชาติชลิตได้ช่วยเหลือครอบครัวของสุริยงไว้ให้พ้นจากการเป็นลูกหนี้ของธนาคาร ในระยะแรกที่แต่งงานไปนั้นสุริยงมีแต่ความโทมนัสเพราะรู้สึกว่าคุณได้สูญเสียความหวังทั้งหมดในชีวิตไป แต่เมื่อได้ใช้ชีวิตคู่กับสามี สุริยงจึงได้เรียนรู้ว่าเธอมิได้สูญเสียสิ่งใดเลย ความสุขนั้นแท้จริงอยู่ที่ใจมิใช่ที่รูปโฉมหรือวัตถุ เนื่องจากเธอได้เรียนรู้จากสามีที่ให้ทั้งความรักความเมตตาการอบรมสั่งสอนจนสุริยงตกปากตกคำเรียกสามีว่าท่านมาตลอด เมื่อมีความเชื่อถือศรัทธาในตัวสามี สุริยงจึงสงบตนเองลงได้ และสามารถใช้ชีวิตหลังแต่งงานอย่างมีความสุขตราบนานตายจากกันไป

เรื่องแรงรัก เป็นนวนิยายที่สะท้อนให้เห็นถึงการแต่งงานที่เกิดจากผู้ใหญ่เป็นผู้เลือกคู่ครองให้ โดยให้นุติแต่งงานกับอาทิตย์ สำหรับนุติเธอเป็นคนหัวอ่อนมีความกตัญญู เมื่อมารดาต้องการให้แต่งงานเธอก็ทำตามโดยไม่เคืองแค้น ในขณะที่อาทิตย์มีคนรักอยู่แล้วแต่ไม่เป็นที่ชื่นชอบของมารดา เมื่อต้องมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน แม่นุติจะทำตนเป็นภรรยาที่ดี มีความอ่อนโยน แต่อาทิตย์ก็ยังไม่เคยลืมความรักของคนอีกทั้งมิได้เห็นคุณค่าของนุติที่พยายามทำตนเป็นภรรยาที่ดีมาโดยตลอด อาทิตย์กลับมองว่าพฤติกรรมของนุติเป็นพฤติกรรมของผู้หญิงที่อ่อนแอ ซึ่งต่อมาเมื่อผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายตายจากไปอาทิตย์จึงเป็นฝ่ายขอหย่าจากนุติเพื่อไปแต่งงานกับคนรักเก่าที่อาทิตย์เชื่อว่าเป็นผู้หญิงที่เขาใฝ่หาอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่านุติต้องล้มเหลวในชีวิตคู่ก็เพราะเธอไม่สามารถทำให้อาติศย์เกิดความรัก ความศรัทธาในตัวเธอได้แม้เธอจะพยายามใช้ความเป็นกุลสตรีดูแลเอาใจใส่สามีปรนนิบัติต่อสามี เป็นอย่างดีมาโดยตลอดมิได้บกพร่องในหน้าที่ของความเป็นภรรยาแม้แต่น้อย แต่อาติศย์ก็ไม่เคย มองเห็นคุณค่าของเธอเขาจึงกล้าเป็นฝ่ายขอย่ำจากนุติทันทีภายหลังจากที่สิ้นบุญของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายนซึ่งเป็นผู้จัดการแต่งงานให้กับเขา

เรื่องกำนันสัญญา ชลันดาเป็นหญิงสาวอีกผู้หนึ่งที่แต่งงานโดยความเห็นชอบของผู้ใหญ่ ทั้งที่เธอมีความรักอยู่กับสารินแต่ความแตกต่างในฐานะชาติตระกูลทำให้เธอไม่อาจที่จะสมหวังกับ สารินได้ เมื่อมารดาต้องการให้ชลันดาแต่งงานกับบุรณะผู้ชายที่เหมาะสมกับเธอทั้งทางฐานะและ ชาติตระกูล ชลันดายอมทำตามความต้องการของมารดาเพราะความกตัญญู ตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตคู่ กันมาแม้บุรณะจะแสดงความรักความอาทรต่อชลันดามากเพียงใดชลันดาก็มิได้มีความรักให้กับ บุรณะแม้แต่น้อย ถึงแม้จะมีลูกด้วยกันก็ตามแต่ชลันดาลับนำเวลาทั้งหมดทุ่มเทให้กับลูกสาวเพียง คนเดียวสร้างความรู้สึกล้นน้อยใจให้กับบุรณะเป็นอย่างยิ่งในที่สุดชีวิตคู่ของชลันดาก็ต้องล้มเหลวลงด้วย การที่บุรณะเป็นฝ่ายขอย่ำจากเธอเพื่อไปใช้ชีวิตกับภรรยาคนใหม่

จะเห็นได้ว่าการที่ชลันดาไม่เคยมีความศรัทธาในตัวสามีแม้แต่น้อย เธอจึงไม่มีความรัก ตอบแทนให้กับสามีและปฏิบัติตนต่อสามีอย่างเฉื่อยชา ทำให้สามีเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายจนที่สุดใน ที่สุดก็มีผู้หญิงคนใหม่อันนำไปสู่การหย่าร้าง

เรื่องคู่กรรม อังศุมาลินต้องแต่งงานกับโกโบริด้วยเหตุผลทางการเมืองที่มีผู้ใหญ่ทั้งสอง ฝ่ายสนับสนุนโดยต่างก็หวังผลทางการเมือง ในขณะที่ฝ่ายไทยต้องการใช้การแต่งงานของอังศุมา ลินสร้างความไว้วางใจจากฝ่ายญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นเองก็ต้องการให้การแต่งงานในครั้งนี้เป็นการทำลาย ความเชื่อมั่นของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีต่อบิดาของอังศุมาลินเช่นกันทั้งนี้เพราะฝ่ายญี่ปุ่นสืบทราบว่ บิดาของอังศุมาลินเป็นหัวหน้าคนหนึ่งของเสรีไทย การแต่งงานที่แอบแฝงด้วยเล่ห์กลทางการเมือง และความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรงทำให้อังศุมาลินรู้สึกเกลียดชังโกโบริ เมื่อใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอังศุ มาลินจึงมิได้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดีแต่โกโบริก็พยายามทำดีกับอังศุมาลินแม้จะไม่ได้รับความรัก จากเธอเป็นการตอบแทนก็ตามโกโบริก็หวังว่าอังศุมาลินจะละทิ้งใจได้สักวันหนึ่งแต่ในคราวใดที่ อังศุมาลินเกิดความรู้สึกพ่ายแพ้ต่อความดีของโกโบริเธอก็มักจะใช้ความรู้สึกชาตินิยมอันรุนแรง ของตนปิดความรู้สึกในทางที่ดีต่อสามีไปจนหมดสิ้นจนในที่สุดเธอก็ตัดใจทำร้ายจิตใจสามีด้วยการทำ ให้อันตนเองแพ้งลูก ความสะเทือนใจต่อการกระทำของอังศุมาลินทำให้โกโบริต้องขอย่ำตนเองไปอยู่ ปรมาเพราะทนความรู้สึกชิงชังของอังศุมาลินไม่ได้อีกต่อไป

จากพฤติกรรมของอังศุมาลินจะเห็นได้ว่าเธอไม่สามารถยอมรับในตัวของสามีได้ เพราะความเป็นชาตินิยมอย่างรุนแรงจึงไม่ก่อให้เกิดความรัก ความศรัทธาต่อสามี แม้ความดีของโกโบริจะทำให้เธอมีสำนึกขึ้นมาบ้างแต่เมื่อมีเหตุการณ์มากระทบความรู้สึกของเธองังศุมาลินก็ใช้ความรู้สึกชาตินิยมทำร้ายจิตใจของสามีทุกครั้งไป ทำให้ชีวิตสมรสของเธอดำเนินไปอย่างขัดแย้งตลอดมา

เรื่องแผลหัวใจ นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องราวชีวิตของดาววันหญิงสาวที่เติบโตมาอย่างคนที่ขาดความรักความอบอุ่นและคิดว่าตนเป็นส่วนเกินของครอบครัว ดาววันจึงคิดที่จะไปจากบ้าน ดังนั้นเมื่อสรุดส่งผู้ใหญ่มารุ้ขอเธอและผู้ใหญ่ฝ่ายเธอก็เห็นดีเห็นงามด้วยดาววันจึงไม่ปฏิเสธ เธอหวังว่าการแต่งงานกับสรุดจะช่วยให้เธอไปพ้นจากบ้านที่เธอคิดว่าไม่มีความสุข แต่ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมในเรื่องผู้หญิงของสรุดก็ทำให้ดาววันเกิดความไม่เชื่อถือในตัวสรุด ดาววันจึงอยู่กับสรุดด้วยความหวาดระแวงจนเกือบทำให้ชีวิตคู่ของเธอล้มเหลวลงทั้งที่แต่งงานได้เพียงไม่กี่วันเมื่อเธอคิดว่าสรุดกำลังจะเดินทางไปต่างประเทศกับผู้หญิงอีกคนแต่ก่อนที่ดาววันจะตัดสินใจไปจากสรุดนั้นสรุดก็ได้ตัดสินใจกลับมามีบ้านเสียก่อนเพราะเกรงว่าจะมีคนเข้าใจผิดในการเดินทางของเขารั้งนี้ดาววันจึงได้รู้ว่าเธอมองเขาผิดไปเมื่อสรุดกลับมาปรับความเข้าใจและดาววันก็เป็นคนมีเหตุผลความระแวงแกล้งใจจึงหมดไป ดาววันจึงตั้งใจว่าจะสร้างความศรัทธาต่อกันให้ได้เพื่อที่จะได้ดำเนินชีวิตคู่ของตนไปให้ตลอดรอดฝั่ง

2.1.2 การเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของตนเอง

วิมล ศิริไพบูลย์ มีทัศนะต่อการเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของตนเองว่า ความรักหรือวัตถุมิใช่สิ่งเดียวที่จะยึดเหนี่ยวชีวิตคู่ให้ยืนยาว หากแต่การครองชีวิตคู่ยังต้องการองค์ประกอบอื่นอีกหลายประการเป็นสิ่งจำเป็น ผู้เขียนแสดงทัศนะดังกล่าวนี้ไว้ในนวนิยายหลายเรื่อง ดังต่อไปนี้

เรื่องคุณหญิงนอกทำเนียบ วิมล ศิริไพบูลย์ได้ให้คุณหญิงอรุณวดีซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเลือกคู่ครองและผ่านการครองชีวิตคู่มายาวนานพอสมควรกับคุณปราชิต กล่าวเตือนสติให้ตระหนักถึงการเลือกคู่ครองว่า ความรักมิใช่สิ่งเดียวที่จะยึดเหนี่ยวชีวิตคู่ให้ยืนยาว หากแต่ชีวิตคู่ยังต้องการองค์ประกอบอื่นอีกหลายประการเป็นสิ่งจำเป็น ดังที่บอกกับศิวว่า

“ในฐานะที่ฉันเคยผ่านวัยอย่างหนุ่มมา ขอเตือนนิดเดียวว่า ถ้าจะรักใครในวัยนี้อย่าคิดว่า ‘รัก’ อย่างเดียวมันจะอยู่ได้ อย่าคิดว่าง ‘ถึงจนทนสู้ก็ดเกิ้ลอีก’ เพราะให้รักแค่ไหนเกิ้ลมันก็ไม่หวานขึ้นมาเป็นอันขาด ชีวิตการครองเรือนที่จะอยู่กันยืนยาวมันมีองค์ประกอบ

หลายอย่าง ความเหมาะสมทางภูมิปัญญา ฐานะ ความเข้าใจกัน ผู้หญิงกับผู้ชายพอแต่งงานกันแล้ว...หนูเชื่อไหม...ไอ้ตัวความรักมันไม่รู้วิ่งหายไปทางไหนหมด มันเหลือแต่ความเข้าใจกัน หน้าทีบางทีเลยเถิดไปถึงหน้าตาในสังคมด้วย”

(คุณหญิงนอกทำเนียบ : 2/445)

ซึ่งต่อมาในภายหลังศีกก็ได้ตัดสินใจแต่งงานกับคุณปราจิต โดยมีได้ยึดถือความรักเป็นเครื่องตัดสินใจ หากแต่ศีกพอใจกับฐานะทางสังคมของคุณปราจิตที่จะช่วยให้ศีกยกระดับของตนเองขึ้นมาได้ตามที่ใฝ่ฝันและแม้จะมีวัยที่ต่างกันราวพอกับลูกแต่ศีกก็สามารถดำเนินชีวิตคู่มาได้อย่างราบรื่น

เรื่องดาวนภา ในเรื่องนี้ ปรีชญาเป็นหญิงสาวที่มีจิตใจงดงาม อ่อนโยน มองโลกในแง่ดี เธอตัดสินใจแต่งงานกับตฤณอย่างคนที่เชื่อมั่นว่าความรักความเสียสละของเธอจะทำให้ชีวิตสมรสของเธอกับตฤณดำเนินไปได้อย่างราบรื่นตลอดไป แต่ตฤณมีนิสัยที่ต่างจากปรีชญาเขาเป็นคนพอใจกับวัตถุและนับถือเงิน เกียรติยศ ชื่อเสียง ความทะเยอทะยานอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุดของตฤณทำให้ปรีชญาเริ่มมองเห็นความแตกต่างระหว่างกัน ในที่สุดเธอจึงเป็นฝ่ายขอหย่าจากตฤณเพราะทนไม่ได้กับตัวคนที่แท้จริงของตฤณ วิมล ศิริไพบูลย์ ได้ให้คุณปริมมารดาของปรีชญาเป็นผู้แสดงทัศนะต่อความล้มเหลวในการครองชีวิตคู่ของปรีชญาว่าเป็นเพราะทั้งสองมีพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันทั้งความคิดและความต้องการจึงกลายเป็นความขัดแย้งที่ต้องหย่ากันดังที่คุณปริมบอกกับปรีชญาว่า

“คนที่อยู่ด้วยกันได้ สิลต้องเสมอกัน” ระเบียบคุณปริมจะค่อยๆ ‘คุย’ กับปรีชญาด้วยวิธีสอนอื่นๆ ที่ทำให้เธอได้คิดด้วยตนเอง

“คำว่า สิลแปลว่าปกติ แล้วมิใช่อย่างพระแต่เป็นอย่างฆราวาส คนที่มีปกติเหมือนกันถึงจะอยู่กันได้ คนหนึ่งกินเหล้า แต่อีกคนไม่ชอบกินเหล้า คนหนึ่งพูดเท็จเป็นอาชีพ อีกคนชอบพูดจริงเขาเรียกว่าปกติของ สองคนไม่เหมือนกันอยู่กันไม่ได้”

(ดาวนภา : 437)

เรื่องโซ่สังคม ในเรื่องเมื่อเขมวรรณตัวละครเอกของเรื่องตัดสินใจที่จะแต่งงานกับมนัสวี เธอก็ได้รับการทักท้วงจากผู้เป็นแม่และคนรอบข้างที่หวังดีแต่ด้วยวิสัยของคนที่ชอบเอาชนะและยึดติดในภาพลวงตาที่มนัสวีสร้างขึ้นให้เห็นว่าเขามีรสนิยมเดียวกับเธอ ความรักทำให้เขมวรรณไม่ฟัง

คำทักทายของผู้ใด เธอตัดสินใจแต่งงานกับมันส์อย่างคนที่เชื่อมั่นตนเองว่ามองคนไม่ผิด แต่เมื่อใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันไปเขมวรรณจึงได้พบกับความเป็นจริงว่ามันส์กับเธอนั้นมิได้มีสิ่งใดที่ละม้ายคล้ายกันดังที่เธอคิดไว้แต่แรก ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ ความคิด ความต้องการ และนิสัย ชีวิตคู่ของเธอจึงต้องจบลงด้วยการหย่าร้าง และเธอก็ต้องยอมรับกับตนเองว่าเธอเลือกคู่ครองด้วยความยึดติดต่อภาพในใจที่สร้างขึ้นเมื่อพบผู้ที่มีลักษณะคล้ายกับภาพวาดในใจเธอจึงตัดสินใจแต่งงานโดยมิได้พิจารณาให้ถ่องแท้ ชีวิตคู่ของเธอจึงต้องล้มเหลวลงไปในที่สุด ดังความรู้สึกของเขมวรรณที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า

ผู้หญิง...ชอบที่จะวาดผู้ชายในฝันไว้ และเพียงมีใครมีคุณสมบัติ 'ละม้าย' เข้าตัวก็เอาภาพวาดสวมใส่ทันทีกว่าจะรู้ว่า 'ภาพวาด' ต่างกับ 'ตัวจริง' อย่างไร ทุกคนมักมีคำว่า สายไป คิดปาก

(โศกสังคม : 183)

เรื่องเพลงชีวิตเอยหรือพรพัตร์เป็นหญิงสาวอีกผู้หนึ่งที่ตัดสินใจแต่งงานเพราะความรักโดยไม่ฟังคำเตือนของเพื่อนที่หวังดีซึ่งเตือนให้เธอพิจารณาอีกฝ่ายหนึ่งให้ดีเสียก่อน ชีวิตคู่ที่เธอเลือกด้วยตนเองจึงต้องล้มเหลวลงเพราะเธอมิได้ไตร่ตรองให้รอบคอบถึงนิสัยของหนุ่มชายคู่ชีวิต เธอจะแต่งงานด้วยดังที่ผู้เขียนให้พรพัตร์แสดงความรู้สึกของตนว่า

...คนๆ นั้นฉันยังไม่รู้จักเขาดีไปกว่าที่รู้มาแล้วและความรู้นั้นก็ช่างแคบเสียเหลือเกิน
...บทเรียนอันนี้ทำให้ฉันได้รู้ว่าการที่มนุษย์ สองคนจะอยู่ด้วยกันได้นั้นควรที่จะรู้จัก 'หัวนอนปลายเท้า' อย่างดี เพราะหาไม่ก็คงยากที่จะสอดคล้องกันทางอารมณ์ได้

(เพลงชีวิต :2/540)

เรื่องตำราองรัก เป็นนวนิยายที่สะท้อนให้เห็นถึงการเลือกคู่ครองของมัทนินทร์ตัวละครเอกของเรื่อง ที่ยึดถือวัตถุเป็นเครื่องตัดสินใจด้วยการแต่งงานกับเจ้าของทรัพย์สินเพราะฐานะที่ร่ำรวยของเขา แต่มัทนินทร์ก็มิได้มีความสุขในชีวิตคู่ดังที่คาดหวัง แม้จะมีเกียรติยศชื่อเสียงและเงินทองมากมาย แต่ความแตกต่างในอุปนิสัย ความคิดความอ่าน ทำให้เธอมิได้มีความสุขแม้แต่น้อย

เรื่องตราบาป จันทรกานต์ตัวละครเอกของเรื่องเป็นอีก ผู้หนึ่งที่เลือกคู่ครองด้วยความต้องการทางด้านวัตถุ เธอมิได้เรียนรู้ถึงอุปนิสัยของผู้ที่เธอเลือกมาเป็นคู่ครอง และด้วยวัยที่แตกต่าง

กันทำให้เธอกับสามี มีความคิดความต้องการที่ต่างกัน จันทรภานต์จึงไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุขดังที่หวังไว้ได้ และต่อมาก็ต้องจบชีวิตคู่ของตนลงด้วยการหย่าร้างไปในที่สุด

2.2 การแต่งงาน

วิมล ศิริไพบูลย์ แสดงทัศนะต่อการแต่งงานไว้ว่า ลูกผู้หญิงที่มีโอกาสแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณีและกฎหมายนั้นเป็นสิ่งที่สมควรกระทำ เพราะเป็นความภาคภูมิใจของลูกผู้หญิงและวงศ์ตระกูลผู้แต่งได้ให้ความสำคัญของการแต่งงานลักษณะนี้ไว้หลายเรื่อง เช่น

เรื่องค่าของคน ในเรื่องรจเรชแต่งงานกับลักษมณ์โดยที่มีพิธีรีตองตามขนบประเพณีแต่อย่างใด นอกจากการจดทะเบียนสมรสและการเลี้ยงฉลองการแต่งงานในหมู่เพื่อนสนิทของสามีเพียงไม่กี่คน โดยไม่มีญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายรับรู้แม้จะเป็นการแต่งงานที่เกิดจากความสมัครใจของเธอเอง แต่ภายในจิตใจของรจเรชนั้นแท้จริงเธอก็รู้สึกขมขื่นกับการแต่งงานที่ไม่มีพิธีให้ผู้ใหญ่รับรู้ ไม่มีขันหมาก ไม่มีการรดน้ำและคำอวยพรจากผู้ใด ดังที่วิมล ศิริไพบูลย์ ให้รจเรชแสดงความรู้สึกของตนเมื่อหวนคิดถึงคำพูดของป้าเขียนที่พูดถึงการแต่งงานของเธอในขณะที่รจเรชกำลังทำพานขันหมากหมั้นให้กับผู้อื่นว่า

“เป็นลูกผู้หญิง หมาไม่ได้กินกากมะพร้าวจะใช้ได้ที่ไหน? ”

เสียงตีโพยตีพายของป้าเขียนดูเหมือนจะยังกังวานก้องอยู่ในความทรงจำ

“ทำยังงี้จะใช้ได้ที่ไหนคะ ยังกับจะหนีตามกันไป!”

จริงซี...เธอไม่มีอะไรสักอย่างเดียว...ไม่มีพิธีอย่างสมหน้าสมตาไม่มีน้ำพระพุทธรณ์

ไม่มีแม้แต่แขกจะมารับรองรู้เห็นถึงงานครั้งนั้น ไม่มี แม้กระทั่งญาติมิตรฝ่ายเขา...

หญิงสาวรู้สึกเหมือนกับมีก้อนแข็งๆ มาจุกคอ มือที่จับพานสั้นระริกดวงตาฝ้าฟาง

ทันทีที่กระพริบตาน้ำใสๆ ก็หยดลงต้องพนมพู่เป็นประกาย

(คำของคน : 442)

เรื่องเมียน้อย ในเรื่องชลาเป็นหญิงสาวที่ผ่านชีวิตการครองคู่ในฐานะการเป็นเมียน้อยมาถึง 2 ครั้ง ทำให้ชลาารู้สึกว่าตนเองด้อยค่ากว่าผู้หญิงอื่น เมื่อเธอมีโอกาสดูแลงานกับตุลาในฐานะภรรยาเอก เธอจึงไม่ต้องการพิธีใดๆ นอกจากอยู่ร่วมกันเงียบๆ แต่เนื่องจากผู้เขียนให้ความสำคัญต่อการแต่งงานที่ถูกต้องทั้งตามประเพณีและกฎหมาย จึงให้ตุลาหยอกชลาด้วยการจัดงานแต่งงานที่มีพิธีที่ถูกต้องทั้งตามประเพณีและกฎหมาย แม้ชลาจะไม่ต้องการก็ตาม

“ทำไมจะต้องไปแค้นใคร ที่ผมทำอย่างนั้นก็เพื่อแสดงให้ใครๆ เห็นว่า คุณเป็นผู้หญิง
ที่ผมจะวางไว้ในฐานะเมีย”

(เมียน้อย :2/349)

ดังนั้นชลาจึงได้ผ่านพิธีแต่งงานที่ถูกต้องทั้งตามประเพณีและกฎหมายเช่นผู้หญิงคนอื่นๆ

เรื่องรอยมลทิน ในเรื่อง ล้นทมตัวละครเอกของเรื่องเป็นหญิงสาวอีกผู้หนึ่งที่มีได้คิดว่า
เธอจะมีโอกาสได้แต่งงานเพราะเธอเป็นผู้หญิงที่มีชีวิตแปดเปื้อนไปด้วยรอยมลทินจากการเป็น
โสเภณีนั่นไม่เคยคิดถึงการแต่งงานอยู่กับผู้ใด ต่อมาล้นทมได้พบกับคณิตผู้มีคิดเป็นนักค้าของ
เถื่อน ด้วยความเข้าใจที่มีต่อกันล้นทมจึงตัดสินใจแต่งงานกับคณิต แม้การแต่งงานของล้นทมจะมี
เพียงแค่การจดทะเบียนสมรสและการเลี้ยงฉลองกันในญาติพี่น้องไม่กี่คน แต่ผู้เขียนก็ยังให้ล้นทม
นึกถึงการไปไหว้พระในวันแต่งงาน

2.3 การอยู่เป็นโสคหรือเป็นหม้าย

สำหรับผู้หญิงที่ต้องตกอยู่ในสถานะที่เป็นโสคหรือหม้ายนั้น วิมล ศิริไพบุลย์ มีทัศนะว่า
ถึงแม้สังคมจะมีอคติกับผู้หญิงที่เป็นโสคและเป็นหม้ายก็ตาม แต่ผู้หญิงก็ไม่ควรถือเป็นปมด้อยของ
ตน ผู้หญิงยังคงสามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขโดยไม่ต้องพึ่งพาการเลี้ยงดูจากผู้ชาย แม้
การเป็นโสคหรือเป็นหม้ายจะทำให้ผู้หญิงต้องโดดเดี่ยวไร้คู่คิดในการแก้ปัญหาไปบ้างก็ตาม แต่ผู้
หญิงก็ควรจะดูแลตนเองได้ ดังเห็นได้ว่าตัวละครหญิงที่วิมล ศิริไพบุลย์สร้างขึ้นให้มีสถานภาพเป็น
โสคหรือเป็นหม้ายจะเป็นผู้หญิงที่มีความสามารถดูแลตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดีโดยไม่
ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น อีกทั้งยังสามารถยอมรับในสถานภาพของตนได้อย่างมีความสุข ดังเช่น

เรื่องดาวนภา ในเรื่องนั้น ปรีชญาซึ่งเป็นตัวเอกหญิงต้องตกอยู่ในสถานภาพของการเป็น
หม้ายภายหลังที่หย่ากับตฤณผู้เป็นสามี ก่อนที่เธอจะหย่ากับสามี ปรีชญามีได้มีส่วนในการทำมาหา
กินเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวมาก่อน แต่ภายหลังการหย่าร้างเธอก็สามารถทำงานเพื่อเลี้ยงดูตนเอง
และลูกได้เป็นอย่างดีโดยมิต้องพึ่งพาผู้ใดไม่ว่าจะเป็นพี่น้องหรือครอบครัวเดิมของตน และปรีชญา
ก็มิได้มีความรู้สึกเป็นปมด้อยกับสถานภาพของตนแต่ประการใด ดังจะเห็นได้จากคำบรรยายของ
ผู้เขียนว่า

ปรีชญารู้ค่าของคำว่า ‘อิสระ’ ดีกว่าสมัยยาม ‘เป็นสาว’ เสีย ด้วยซ้ำ คนที่ไม่เคยถูกรัดรีดด้วยโซ่ตรวนย่อมไม่เคยรู้ว่าเมื่อสะบัดโซ่ตรวนออกแล้วจะรู้สึกอย่างไร ถ้าไม่คิดนึกเลยว่า การแต่งงานทำให้ได้ลูกมา เธอจะพูดได้เต็มปาก

“รู้หยั่งปิ่นโสดดีกว่า!”

(ดาวนภา : 521)

เรื่องโซ่สังคม เขมวรรณเป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่ต้องอยู่ในสถานะของความเป็นหม้าย เมื่อเขมวรรณหย่ากับสามีเธอต้องสูญเสียทรัพย์สินทั้งหมดให้กับสามี แต่เธอก็สามารถดิ้นรนต่อสู้ในการทำงานจนมีฐานะที่มั่นคงขึ้นเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่มียอดขายนำต่อสัปดาห์ค่อนข้างสูงเป็นที่อิจฉาของกลุ่ม และถึงแม้จะมีสถานภาพเป็นหม้ายที่ถูกสังคมนิพนินทาว่าร้ายแต่เธอก็มีได้รู้สึกเป็นปมด้อย ดังจะเห็นได้จากคำพูดของเธอที่บอกกับผู้อื่นว่า

“ถ้าสำหรับตัวน้อง พี่ภาสักทราบนี้คะว่า น้องโยนข้อคาทางสังคมทั้งหมดแล้ว หางเสียงมีแววมขึ้น “น้องไม่แคร์ว่าสังคมจะมองน้องยังไ้ เพราะน้องรู้ว่าน้องคือใคร เรารู้จักตัวเราเองพอแล้วค่ะ”

(โซ่สังคม : 9)

2.4 การดำเนินชีวิตในครอบครัว

วิมล ศิริไพบูลย์แสดงทัศนะต่อการดำเนินชีวิตครอบครัวของผู้หญิงไว้ดังนี้

2.4.1 การสร้างครอบครัวใหม่

2.4.2 การอยู่ร่วมกับครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

2.4.1 การสร้างครอบครัวใหม่

วิมล ศิริไพบูลย์ ได้แสดงทัศนะต่อการดำเนินชีวิตครอบครัวไว้ว่า หลังการแต่งงานของผู้หญิงนอกจากการทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีแล้วผู้หญิงควรมีส่วนร่วมในการก่อร่างสร้างตัวเป็นครอบครัวด้วยกันกับผู้ชายด้วยการไม่ทำตนเป็นภาระให้กับสามีช่วยสามีทำมาหากินเพราะหมดยุคสมัยที่ผู้ชายต้องเป็นช้างเท้าหน้าและผู้หญิงต้องเป็นช้างเท้าหลังอีกต่อไปแล้วซึ่งทัศนะดังกล่าวนี้ วิมล ศิริไพบูลย์ ได้แสดงผ่านความคิดทั้งของตัวละครหญิงและตัวละครชายในนวนิยายหลายเรื่อง เช่น

เรื่องแก้วกลางดง ผู้เขียนให้เมียวดีเด็กสาวชาวบ้านป่าที่มีความเชื่อว่า ผู้หญิงที่จะเป็นแม่และเป็นเมียที่ดีได้นั้นนอกจากการทำตัวเป็นเพื่อนคู่คิด เป็นเพื่อนตายของสามีแล้ว ผู้หญิงนั้นยังต้องรู้จักช่วยสามีทำมาหากินไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงที่อยู่ในป่าหรืออยู่ในเมือง ดังที่เมียวดีบอกกับทรงเผ่าว่า

“ถ้านายได้เมียอย่างนั้น นายจะต้องเลี้ยงเมียไปตลอดชาติ มีเมียไว้กินกะแตงตัวแล้วก็ทำลูกไม่ช่วยทำมาหากิน นายจะมีเมียทำไม?”

(แก้วกลางดง : 467)

เรื่องแต่งกับงาน คาววันตัวละครเอกฝ่ายหญิงเป็นหญิงสาวยุคใหม่ที่ต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้านไปพร้อมกับการทำงานเป็นข้าราชการในกระทรวงหนึ่งทั้งที่ชลธิศสามีของเธอเชื่อว่าจะสามารถเป็นผู้ทำงานเลี้ยงดูคาววันได้โดยมิต้องให้คาววันทำงานอีกต่อไปแต่คาววันก็ปฏิเสธความสุขสบายที่สามีหยิบยื่นให้เพราะคิดว่าเธอควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อครอบครัว ดังที่ปรากฏในคำพูดของคาววันดังนี้

“ธิศอย่าให้วันสบายเลย ลูกละ...ตอนเรายังหนุ่มสาวธิศมีแรงเลี้ยงวันได้ แต่ต่อไปถ้าธิศเป็นอะไร วันจะทำอะไรไม่เป็นเลย ไม่ต้อง คุณอื่นไกลรุ่นพ่อ รุ่นแม่เรานั้นยังงัย พอพ่อตายแม่มักจะลำบากเพราะไม่เคยทำมาหากิน ฉะนั้นจะมาหยิบมาจับอะไรเข้า มันก็คิดขัดไปเสียทุกอย่าง ตอนนี้ธิศกับวันยังมีแรงต้องช่วยกันทำไว้ พอมีลูกเราจะได้มีทุนให้ลูก”

(แต่งกับงาน : 368)

เรื่องสิ้นสวาท วิมล ศิริไพบูลย์ให้มินตราเป็นหญิงสาวที่เติบโตมาจากสถานสงเคราะห์ต้องผจญชีวิตมาอย่างลำบาก แต่มินตราก็เข้มแข็ง เชื่อมั่นตนเอง เมื่อแต่งงานกับพชรผู้ที่มีฐานะดีพอที่จะเลี้ยงดูเธอให้มีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายได้แต่มินตราก็ปฏิเสธที่จะทำตนให้เป็นภาระของสามีเธอต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างครอบครัวเช่นเดียวกับสามี ดังที่ปรากฏในคำพูดของมินตราว่า

“ฉันไม่อยากจะเป็นภาระของใครค่ะ ถ้าชีวิตการเป็นครอบครัวเหมือนช้างที่ต้องหาอาหารป้อนแทบไม่ทัน ฉันก็อยากมีส่วนร่วมในการหาหญ้า มีส่วน เป็นเท้าหน้าข้างหนึ่งเท้าหลังข้างหนึ่งไม่ใช่ขาหลังทั้งหมด หรือขาหน้าทั้งหมด”

(สิ้นสวาท : 2/80)

เรื่องยอคนงค์ ในเรื่อง กานดาตัวละครเอกหญิงเป็นหญิงสาวที่ต้องรับภาระในการเป็นหัวหน้าครอบครัวต้องเลี้ยงดูแม่และน้องอีกสองคน แม้จะเหน็ดเหนื่อยกับภาระที่มีอยู่แต่กานดาก็มิได้หวังว่าการแต่งงานกับใครสักคนจะทำให้เธอลดบทบาทในการรับผิดชอบต่อครอบครัวลงน้อยลง เพราะเธอมีทัศนะว่าในสังคมปัจจุบันผู้หญิงควรมีบทบาทรับผิดชอบต่อครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชาย ดังที่ปรากฏในทัศนะของกานดาดังนี้

“ฉันไม่เคยตีค่านูญจากสิ่งอื่นนอกจากงานที่เราทำ คนที่ไม่ยอมทำงานเลย คิฉันถือว่าเป็นคนไม่มีราคา ทำไมคุณตรีจะแต่งงาน...กับผู้หญิงสักคน จะต้องไปเลือกคนที่ไม่มีราคาด้วยคะโลกทุกวันนี้เป็นโลกของการต่อสู้ คนที่ยืนอยู่ได้คือคนที่สามารถสู้อุปสรรคได้อย่างไม่พริ้งพริ้ว แต่ก่อนผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าหมดทั้งสองข้างและผู้หญิงก็คอยเป็นผู้ตาม ทว่าโลกในยุคปัจจุบันผู้ชายอาจจะเป็เท้าหน้าขวผู้หญิงจะต้องเป็นเท้าหน้าซ้ายจึงจะถูกต้อง”

(ยอคนงค์ : 721)

2.3.2 การอยู่ร่วมกับครอบครัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

วิมล ศิริไพบุลย์ แสดงทัศนะต่อการอยู่ร่วมกับครอบครัวของฝ่ายชายไว้ว่า ผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายปรับตัวให้เข้ากับฝ่ายชาย วิมล ศิริไพบุลย์ แสดงทัศนะดังกล่าวนี้โดยกำหนดให้ตัวละครหญิงที่แต่งงานเข้าไปอยู่กับฝ่ายชายเป็นผู้หญิงที่อดทนใช้ความดีเอาชนะใจญาติพี่น้องของสามีได้ดังเช่น

เรื่องร่มฉัตร เมื่อแม่นวดเข้าไปอยู่ในบ้านของคุณอรรดผู้สามีแม่นวดก็พยายามปฏิบัติตนเอาอกเอาใจทุกคนในบ้าน นับตั้งแต่พ่อแม่ไปจนถึงน้องสาวของสามีรวมทั้งสมาชิกคนอื่นๆ ในบ้านอีกด้วย แม่นวดจึงสามารถอยู่ในบ้านของสามีอย่างมีความสุข

เรื่องค่าของคน เมื่อรจเรชแต่งงานกับลักขมณในชั้นแรกจเรชมิได้รับการยอมรับจากคุณแหมมารดาเลี้ยงของลักขมณแม้แต่น้อยเพราะคุณแหมรังเกียจที่รจเรชเป็นนางละคร และเคยเป็นคนที่พินานบุตรชายของตนหลงรักมาก่อน แต่รจเรชก็พยายามทำดีเอาใจให้ความเคารพนบถนอ อีกทั้งเอาใจใส่ต่อคุณแหมอย่างจริงใจจนในที่สุดคุณแหมก็สามารถยอมรับรจเรชในฐานะสะใภ้คนโตของตระกูลได้

เรื่องแรงรัก นุติเป็นตัวละครอีกผู้หนึ่งที่แต่งงานแล้วต้องเข้าไปอยู่ร่วมกับครอบครัวของสามี ด้วยอุปนิสัยที่เป็นคนอ่อนโยนนุติสามารถเข้าได้กับทุกคนในบ้านไม่ว่าจะเป็นมารดาหรือพี่สาวของสามี โดยเฉพาะนุติเป็นที่รักของมารดามากเพราะไม่ว่าคุณอนงค์จะฝึกหัดให้ทำอะไรนุติจะตั้งใจทำ นอกจากนั้นนุติยังดูแลปรนนิบัติต่อมารดาสามีเป็นอย่างดี

2.3.2 การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว

วิมล ศิริไพบุลย์ มีทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตในครอบครัวของผู้หญิงว่า ในฐานะที่เป็นภรรยาผู้หญิงจะต้องรู้จักใช้ความอดทนในการครองชีวิตคู่ มีความซื่อสัตย์ รู้จักให้เกียรติยกย่องสามี ไม่ควรนำเรื่องในบ้านไปเปิดเผยต่อผู้อื่น และไม่นำเรื่องเดือดร้อนใจเข้ามาในครอบครัว ตัวละครหญิงที่กำลังจะแต่งงานหรือแต่งงานแล้วจึงมักได้รับการอบรมสั่งสอนไปในทำนองเดียวกันว่า จะต้องรู้จักอดทน มีความซื่อสัตย์ ไฟในอย่านำออกไฟนอกอย่านำเข้า ดังเช่น

เรื่องดาวนภา วิมล ศิริไพบุลย์ ให้คุณปริมมารดาของปรีชาอบรมสั่งสอนปรีชาในวันแต่งงานว่า

“ถ้าจะให้ครอบครัวสงบสุขผู้หญิงต้องท่องคาถาตัวเดียว...อดทน”

(ดาวนภา : 360)

เรื่องคู่กรรม เมื่ออังศุมาลินต้องแต่งงานกับโกโบริด้วยเหตุผลทางการเมืองบังคับ เธอจึงรู้สึกรังเกียจโกโบริ อันทำให้เธอปฏิบัติตนต่อสามีไม่คั่นกจนคิดที่จะขอแยกทางกับโกโบริ คุณอมมารดาของอังศุมาลินจึงกล่าวเตือนสติเธอว่าสังคมไทยไม่นิยมการหย่าร้าง

“ถูกผู้หญิง...ชั่วดีที่ห่างก็ต้องหัวเดียวเมียเดียวซื่อสัตย์ต่อกันจนวันตายจึงจะนับว่าประเสริฐคน ไ้อ้คิดจะแยกร้างกันนั้นไม่ควร...”

(คู่กรรม : 2/365)

เรื่องเล่า เมื่อมธุสรแต่งงานเธอก็ได้รับคำอบรมสั่งสอนมาจากผู้ใหญ่ว่าให้รู้จักใช้ความอดทน ซึ่งเธอก็ได้นำมาปฏิบัติ เธอพยายามยกย่องให้เกียรติสามีมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากคำบอกเล่าของมธุสรว่า

จะให้ฉันเริ่มต้นจากตรงไหนเล่า เพราะเหตุการณ์ที่ผ่านมาเปรียบประดุจน้ำหยดลงแก้ว
ทีละหยด เราจะโทษหยดแรกหรือหยดสุดท้ายดีว่า เป็นตัวการทำให้น้ำล้นแก้ว

“ไหนแต่ก่อนว่าเขาดี?”

บางคนก็ย้อนให้ว่าอย่างนี้...เมื่อคนสองคนอยู่ร่วมกันจะให้นั่งนิทรากล่าวโทษกันและ
กันเรื่อยมากระนั้นหรือ

“ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า”

ผู้ใหญ่ว่าฉันเคยสั่งสอนมาเช่นนี้ ฉะนั้นการที่จะให้ฉัน ‘สาธยาย’ ความในซึ่งเป็น
สิ่งที่ฉันทำไม่ได้...

(เล่า : 55)

เรื่องแผลหัวใจ ก่อนที่ดาวันจะแต่งงานออกเรือนไปกับสรุตนั่นเธอก็ได้รับการอบรมสั่ง
สอนจากคุณย่าสมหญิงว่า ผู้หญิงที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วจะต้องรู้จักการวางตัวให้เหมาะสม

“ผู้หญิงที่มีครอบครัวนะ ระวังไว้ให้ดี... ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่าได้นำเข้า... ไม่งั้น
มันจะเผาเราเอง อะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด คิดเสียก่อน คนในบ้านเราถึงเราจะไม่ดูถูกเขา
แต่ก็ไม่ต้อง ยกขึ้นชูขึ้นมา ให้อัชนิคนับทุกกับคนใช้ร้องไห้กับแม่ครัว ไม่ใช่วิสัยผู้ดี”

(แผลหัวใจ : 381)

เรื่องค่าของคน รจเรศตัวละครเอกของเรื่องก็ได้รับคำอบรมจากผู้ใหญ่ของตนว่า

ใครมาแต่งงานกับเราแล้วถึงยัง ใจๆ เราก็ต้องอยู่กับเขา จะชั่วจะดียังไงผู้หญิงก็ต้อง
อดทน กันหม้อยังไม่ทันคำเลิกกัน โบราณเขาถือผู้หญิงเราจะดีจะชั่วยังงี้ก็ต้องฝืนเดียวเมีย
เดียวจะเลิกกับคนนั้นแต่งงานกับคนอื่นอย่างฝ่าหิ้งนะ ไม่ได้ ชายสามโบสถ์หญิงสามผัวเขาห้ามคบ

(ค่าของคน : 1/82)

สรุป ทศนะเกี่ยวกับชีวิตสมรสของผู้หญิงวิมล ศิริไพบุลย์มีความเห็นว่าการเลือกคู่ครอง
เป็นสิ่งสำคัญ ผู้หญิงจะต้องพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบก่อนการตัดสินใจ เพราะการครองชีวิตคู่
นั้นมิใช่จะใช้แต่ความรักเพียงประการเดียว ชีวิตคู่ยังต้องการองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายประการ
เป็นสิ่งจำเป็น ตัวละครหญิงในนวนิยายของ วิมล ศิริไพบุลย์ ที่มีโอกาสแต่งงานทั้งโดยการเลือก

คู่ครองตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่และตามความเห็นชอบของตนเองจึงมีทั้งที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลวในการครองชีวิตคู่ นอกจากนี้วิมล ศิริไพบูลย์ยังเห็นว่าผู้หญิงควรแต่งงานให้ถูกต้องทั้งทางประเพณีและกฎหมาย

3. ทัศนะเกี่ยวกับสังคม

วิมล ศิริไพบูลย์ แสดงทัศนะว่าผู้หญิงไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยชี้ให้เห็นว่าในขณะที่สังคมกำหนดค่านิยมของผู้หญิงให้ต้องรักษาความบริสุทธิ์ เป็นกุลสตรี มีความอดทนอดกลั้นต่อปัญหาชีวิตครอบครัวเพื่อให้ชีวิตสมรสดำเนินไปตลอดรอดฝั่ง แต่สังคมไม่เคยกำหนดค่านิยมให้ผู้ชายซื้อสัตย์ต่อภรรยา รักเดียวใจเดียว เสียสละเพื่อครอบครัว ดังเห็นได้ว่าในความประพฤติบางประการที่มีลักษณะเดียวกันนั้น ผู้หญิงมักได้รับการตำหนิติเตียนจากสังคม แต่ผู้ชายจะได้รับความเห็นอกเห็นใจ บางครั้งกลับได้รับการยกย่องสรรเสริญ ดังเช่นในกรณีมากผิดมากเมีย ผู้ชายมักจะได้รับการยกย่องว่าเป็นขุนแผน เป็นชาตินักสู้ แต่ผู้หญิงจะถูกประณามว่าเป็นนางวันทองบ้าง นางกาก็บ้าง หรือในขณะที่ผู้ชายซื้อผู้หญิงมาเป็นวัตถุบำเรอความสุขของตน สังคมเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดา ในขณะที่ผู้หญิงที่ถูกซื้อขายกลับถูกประณามหยันจากสังคมว่าเป็นคนชั่วและหากมีผู้หญิงคนใดซื้อขายผู้ชายด้วยวัตถุประสงค์เดียวกับที่ผู้ชายซื้อขายผู้หญิงแล้วผู้หญิงนั้นก็就会被สังคมประณามว่าเป็นคนเลว ไร้ยางอาย ทัศนะดังกล่าวนี้วิมล ศิริไพบูลย์ แสดงผ่านความคิดและพฤติกรรมของตัวละครในนวนิยายหลายเรื่องของตน ดังเช่น

เรื่องเล่า วิมล ศิริไพบูลย์ ให้มธุรสตัวละครเอกในเรื่องเป็นผู้แสดงความรู้สึกรู้สึกต่อความยุติธรรมของสังคม ที่กดผู้หญิงไว้ในกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเหนียวแน่นในขณะที่ผู้ชายสามารถทำผิดศีลธรรมได้โดยมิต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ใดๆ

ความพลัดปลั้งในชีวิตของลูกผู้หญิง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะได้รับแต่คำอบรมให้ละอายในสิ่งที่ไม่ควรละอาย ให้นึกแต่ว่าตนเป็นเพศอ่อนแอ จนยอมพ่ายแพ้ปล่อยให้ชีวิตลอยล่องไปตามบุญตามกรรม และ...ผู้หญิงมักจะถูกสอนให้ห่อหุ้มด้วยศีลธรรมในขณะที่ผู้ชายเป็นฝ่ายแหกคอกแหงศีลธรรมนั้น อยู่ทุกวี่ทุกวัน

(เล่า : 271)

และในเรื่องเดียวกันนี้ วิมล ศิริไพบูลย์ ก็ได้แสดงให้เห็นว่าถ้าการทำผิดในเรื่องเดียวกันผู้หญิงจะเป็นฝ่ายถูกตำหนิจากสังคม ในขณะที่ผู้ชายมักจะได้รับความเห็นอกเห็นใจ และบางครั้ง

กลับได้รับการยกย่องสรรเสริญ ดังที่ปรากฏในคำบรรยายความรู้สึกของมธุรสเมื่อได้ฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ของเพื่อนบ้านถึงข่าวที่ภรรยาอิงสามีเพราะปัญหาความเจ้าชู้

...ผู้ชายถ้าหากผิคนนเขาข้อมมีสิทธิเลือกทางใหม่ได้อย่างหน้าขึ้นตาบานปราศจาก
คำกล่าวขานว่าร้าย ปราศจากเสียงเยาะหยันไยไผ และบางครั้ง...กลับจะได้รับความเห็นใจ
เต็มเปี่ยม แต่ในเหตุการณ์เดียวกันถ้า ‘คน’ นั้นเป็น ‘หญิง’ ผู้ที่อยู่รอบด้านมักจะตั้งข้อสงสัยว่า
“คงยังไงๆ อยู่ละมัง ผัวถึงได้ทิ้ง”

(ลำ : 69)

เรื่องโซ่สังคม วิมล ศิริไพบุลย์ ให้เขมวรรณตัวละครเอกเป็นผู้แสดงความรู้สึกขมขื่น
ในความอยู่ดิตรรมของสังคมที่มีต่อผู้หญิงซึ่งกลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายได้โดยผู้ชาย แต่ผู้หญิงกลับถูก
ประณามว่าเป็นคนเลวทั้งที่ผู้ซื้อขายก็คือผู้ชาย

“...เวลาที่ผู้หญิงเปลือย มักถูกด่าว่าหน้าด้าน หน้าหนาทั้งๆ ที่สิ่งที่ผู้หญิงขาย ผู้ชาย
นั้นแหละเป็นฝ่ายซื้อ และทั้งๆ ที่ผู้หญิงพวกนั้นไม่มีจะกินไม่มีผู้ชายคนไหนเลยหยิบยื่นเงิน
ให้โดยไม่ต้องการสิ่งแลกเปลี่ยน แล้วก็ไม่มีสมาคมวัฒนธรรมไทยยื่นมือเข้ามาช่วย...”

(โซ่สังคม : 13)

เรื่องสารองรัก มัทนินทร ตัวละครเอกได้แสดงความรู้สึกขมขื่นต่อความเจ้าชู้ของสามี
อันสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงมิได้รับการยอมรับจากสังคมเท่าผู้ชาย ความประพฤติในลักษณะเดียว
กันสำหรับผู้ชายเป็นเรื่องธรรมดาแต่ถ้าผู้หญิงริอ่านกระทำ ก็จะมีแต่ถูกประณามสถานเดียว ดังที่
ปรากฏในบทสนทนา

“ผู้ชายไม่เคยคิดหรือคะว่า ‘เสียเลย’ ของเขาเป็นของผิดเพราะสิ่งเหล่านั้นเป็น
ธรรมดา ของผู้ชาย”

“ฉะนั้นถ้าผู้หญิงเขาจะทำเป็นธรรมดาบ้าง ก็ไม่น่าจะเป็นความผิดเหมือนกัน”

“มีใครบ้างคะเคยคิดอย่างนั้น?”

“ผม”

“ก็มีคุณคนเดียว แถม...ผู้หญิงคนนั้นคือ...ฉันเสียด้วย!”

(สารองรัก : 150)

เรื่องสั้นสาวท วิมล ศิริไพบูลย์ ให้มินตราเป็นผู้แสดงความรู้สึกต่อคำนิยมของสังคมที่ไม่ยอมรับผู้หญิงเช่นกันว่า

“สิทธิสตรีถูกจำกัดตรงนี้แหละ ชายสามโบสถ์ หญิงสามผัว รังเกียจกันนัก ที่ผู้ชายมีเมียเป็นร้อยกลับสรรเสริญว่าเป็นชาตินักสู้”

(สั้นสาวท : 2/45)

นอกจากนั้นวิมล ศิริไพบูลย์ยังได้เสนอทัศนะว่า ผู้หญิงก็เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมเช่นเดียวกับผู้ชาย ผู้หญิงจึงควรมีสติที่จะตัดสินใจชีวิตของตน และมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับผู้ชายที่ได้รับโอกาสเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นในด้านอาชีพ หรือความประพฤติ บางประการ สรีระทางร่างกายมิใช่ข้อจำกัดที่จะทำให้ผู้หญิงหมดสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตน วิมล ศิริไพบูลย์ ได้แสดงทัศนะดังกล่าวผ่านความคิดและการกระทำของตัวละครเอกหญิงที่พยายามต่อสู้เรียกร้องสิทธิเท่าเทียมกันในสังคมของตนไว้ในนวนิยายหลายเรื่องดังเช่น

เรื่องโซ่สังคม วิมล ศิริไพบูลย์ ให้เขมวรรณซึ่งเป็นตัวละครเอกเป็นผู้มีความคิดเชื่อมั่นว่าชายและหญิงต่างมีความเป็นคนเท่าๆ กันสิ่งใดที่ผู้ชายทำได้ผู้หญิงก็ควรทำได้ ความแตกต่างกันทางสรีระมิใช่สิ่งที่จะมาจำกัดสิทธิในความเป็นคนของผู้หญิงให้ด้อยไปกว่าผู้ชาย ดังบทสนทนาที่ว่า

“งานหนังสือพิมพ์นะ ต้องตระเวนๆ ไปร้อยเอ็ดเจ็ดย่านน้ำเราเป็นผู้หญิงจะทำอย่างนั้นได้หรือ?”

“ได้ซิแม่ ถ้าผู้ชายทำได้ ผู้หญิงก็ทำได้”

“จะไปเอาอย่างเขาได้ยังไง?” คุณมณีอารมณ์เสีย

“ไม่ใช่เอาอย่าง” ลูกสาวยืนยันหนักแน่น

“เราเป็นได้เท่าที่เขาเป็นต่างหาก ไม่เห็นมีอะไรแตกต่างกันเลย”

“ทำไมจะไม่แตกต่าง ผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย...”

“ไม่จริง” คำเถียงทันควัน “เวลาพ่อเป็นไข้บิดเดียนอนกราง ฮือทำไมเวลาแม่เป็นไข้แม้อย่างกับข้าวได้”

“นั่นมันหน้าที่”

“ใครเป็นคนกำหนดจะว่า ผู้หญิงต้องหุงข้าวให้ผู้ชายกิน แม่แต่จะเป็นไข้ทำไมผู้ชาย

หุงข้าวให้ผู้หญิงกินไม่ได้?”

“ไม่ใช่ไม่ได้ แต่ไม่ใช่หน้าที่ของเขา”

“ก็ใครเป็นคนกำหนดว่าหน้าที่ไหนเป็นของผู้ชายหน้าที่ไหนเป็นของผู้หญิง?”

(โซ่สังคม : 136)

เขมวรรณได้พยายามพิสูจน์ความเป็นคนที่ทัดเทียมกันของผู้หญิงและผู้ชายด้วยการทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นอาชีพที่สังคมมักคิดว่าเป็นงานเฉพาะของผู้ชายเท่านั้น ต่อมาเมื่อเขมวรรณแต่งงานและต้องพบกับการเอารัดเอาเปรียบของสามีเช่นมนัสวี เธอก็ได้ลุกขึ้นมาปกป้องและทวงสิทธิ์ของตนเองด้วยการขบถต่อค่านิยมของสังคมเพื่อแสดงให้เห็นให้สังคมรับรู้ว่ามีผู้หญิงหรือผู้หญิงทุกคนต่างก็มีสิทธิเท่าเทียมกัน

เรื่องสำรорรัก มัทนินทรหญิงสาวที่ต้องอดทนต่อความเจ้าชู้ของสามีก็ได้พยายามลุกขึ้นมาต่อสู้และเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคของตนเมื่อเธอเห็นว่าผู้ชายไม่ซื่อสัตย์ต่อผู้หญิงคนเดียวผู้หญิงก็ไม่จำเป็นต้องซื่อสัตย์ต่อผู้ชายคนเดียวเช่นกัน ดังบทสนทนาที่ว่า

“ถ้าผู้ชายคนหนึ่งเกิดมาสำหรับผู้หญิงคนหนึ่งไม่ได้ผู้หญิงคนหนึ่งก็ไม่ควรเป็นของผู้ชายคนหนึ่งเสมอไป”

“ผู้หญิงกับผู้ชายเหมือนกันเมื่อไหร่ละคุณ”

น้ำเสียงนั้นเริ่มมีรอยหงุดหงิด “ผู้ชายนะไปไหนๆ แล้วก็กลับบ้าน”

“ถ้าผู้หญิงไปไหนๆ แล้วก็กลับบ้านบ้างล่ะคะ”

“ผู้หญิงมันเสียหายกว่าผู้ชาย”

“คุณเอาอะไรมาเป็นเครื่องตัดสินว่า ใครเสียหายกว่าใคร”

“ผมไม่มีเวลาเถียงกับคุณเรื่องสิทธิมนุษยชนหรอก”

สำเนียงผู้เป็นสามีห้วนสั้น

“ไอ้ที่แน่ๆ คือ ผู้หญิงต้องอุ้มท้องกลับบ้านแต่ผู้ชายไม่ต้อง”

“แต่เรื่องนี้คือข้อตัดสินว่า ใครจะรับผิดชอบมากกว่ากัน เพราะผู้หญิงต้องอุ้มท้อง ความรับผิดชอบในตัวลูกจึงมีมากกว่าผู้ชาย”

(สำรорรัก : 79)

เรื่องตราบาป วิมล ศิริไพบูลย์ ให้ตัวละครฝ่ายชายที่ซื้อพิชัยแสดงความรู้สึกเข้าใจและยอมรับต่อสิทธิของผู้หญิงอย่างเด่นชัดด้วยการแสดงความเห็นใจต่อการกระทำของจันทร์กานต์ซึ่งเป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิง เมื่อจันทร์กานต์ทนความเจ้าชู้ของสามีไม่ได้จึงหนีออกจากบ้าน และในที่สุดก็มีสัมพันธ์กับผู้ชายคนใหม่ทั้งที่ยังมิได้หย่าจากสามี ดังคำสนทนาที่ว่า

“ผมยอมให้สิทธิสตรีมาตั้งนานแล้วละคุณ เพราะเห็นใจผู้หญิงที่ถูกกดไว้ทั้งด้วย สรีระ และขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ต้องอะไร...ดูง่ายๆ นายบันลือน้องเขยคุณนี่แหละมีเมียมาทำไหวก่อนแต่งงานพอแต่งงานแล้วก็ยังสะสมตุ๊กตาไว้อีกทำไหวกว่า เรียกว่าเก๋มีนาชาตียังได้ แล้วผู้คนที่ยังง้างบ้าง อย่างเก่ง...ก็ว่าเจ้าชู้...เท่านั้น แล้วพอน้องจันทร์กานต์ไม่ได้แค้นรินของเก๋บ้าง กลายเป็นว่า...ผิด”

“ก็...ผู้หญิงจะทำเท่าผู้ชายยังไม่ได้นี่คะ”

“ทำไมทำไม่ได้ ที่เวลาเศรษฐกิจในครอบครัวยอมแยบ ผู้หญิงวิ่งไปช่วยหาเงินตัวเป็นเกลียว เช้าตื่นขึ้นมามองๆ ปรนนิบัติลูกพี่ ลุง...วิ่งไปทำงาน เย็น...รีบกลับบ้านมาปรนนิบัติคนทั้งบ้านอีก กลางคืน...ซักผ้า ผู้ชายนะหรือ...หาเงินเท่าๆ กันบางคนได้น้อยกว่าด้วยซ้ำแต่นั่งกระดิกขาอเมียปรนนิบัติเพราะเป็นประเพณี ยังจีคุณว่าถูกหรือ?”

“มันเป็นหน้าที่ค่ะ”

“ถ้าจะว่าเป็นหน้าที่ มันก็ควรมีเท่าๆ กัน...”

(ตราบาป : 386-387)

เรื่องสะพานดาว ตัวละครเอกฝ่ายหญิงคือเปรมมาเป็นตัวละครอีกผู้หนึ่งที่วิมล ศิริไพบูลย์ได้ถ่ายทอดทัศนะของการสนับสนุนบทบาทของสตรีด้วยการให้เปรมมาหาญกล้าเป็นฝ่ายขอผู้ชายแต่งงานก่อนซึ่งขัดกับค่านิยมของสังคมไทยอย่างสิ้นเชิง ดังบทสนทนาที่ว่า

“ฉันเป็นคนนับถือมนุษย น้ำเสียงย้าหนักแน่น ‘รวบ จน’ ‘ผู้ชาย-ผู้หญิง’ เท่ากัน ทำไมผู้หญิงจะต้องนั่งคอยให้ผู้ชายขอแต่งงานถ้าผู้ชายที่เราชอบไม่ขอแต่งงานกับเราทำไมเราไม่มีสิทธิ์เดินเข้าไปถามว่าคุณจะแต่งงานกับฉันไหม ถ้าเขาเขย โนแปลว่าเราหมดหวังเราอาจเขยเขยกับผู้ชายอีกคนที่เดินเข้ามาขอเราแต่งงานก็ได้”

“ประชาธิปไตยเต็มใบเปียบเลย” จักรวรรดิคราง “แต่ถ้าท่านประธานได้ยินเข้า...”

“พอรู้ ฉันเคยขอผู้ชายแต่งงาน!”

(สะพานดาว : 327-328)

สรุป ทศนะเกี่ยวกับสังคม วิมล ศิริไพบุลย์มีทัศนะว่าสังคมไม่ให้ความสำคัญคุณธรรมกับผู้หญิง ในขณะที่สังคมกำหนดค่านิยมของผู้หญิงให้ต้องรักษาความบริสุทธิ์ เป็นกุลสตรี มีความอดทนอดกลั้นต่อปัญหาชีวิตครอบครัวเพื่อให้ชีวิตครอบครัวสามารถดำเนินไปตลอดรอดฝั่งแต่สังคมไม่เคยกำหนดค่านิยมให้ผู้ชายซื่อสัตย์ต่อภรรยา รักเดียวใจเดียวเสียสละเพื่อครอบครัว และถ้าผู้หญิงทำผิดจากค่านิยมของสังคมผู้หญิงก็จะถูกประณามเหยียดหยามในขณะที่การกระทำในลักษณะเดียวกันนั้นผู้ชายจะได้รับการยกย่องสรรเสริญ แม้ปัจจุบันกฎหมายจะให้สิทธิแก่ผู้หญิงเท่าเทียมผู้ชาย แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงยังคงถูกปิดกั้นอันเนื่องมาจากค่านิยมของสังคม สิทธิของผู้หญิงจึงเป็นเพียงตัวอักษรที่ตราไว้ในกฎหมายเท่านั้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

การวิเคราะห์ผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ สรุปผลได้ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะตัวละครหญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้หญิงตามสถานภาพในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์
3. เพื่อวิเคราะห์ทัศนะของวิมล ศิริไพบูลย์ที่มีต่อผู้หญิง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษานี้วิเคราะห์ครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์จำนวน 37 เรื่อง ที่พิมพ์รวมเล่มแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 ถึง พ.ศ.2536 ที่ใช้นามปากกา ทมยันตี โรสลาเรน กนกเรขา ลักษณะดี และเสนอรายงานผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ด้านลักษณะตัวละครหญิง พบว่า ตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมปานกลางพบมากที่สุดจำนวน 28 ตัว รองลงมาได้แก่ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมต่ำ จำนวน 6 ตัว และตัวละครที่มีฐานะทางสังคมสูงพบน้อยที่สุดจำนวน 3 ตัว ตัวละครที่มีฐานะทางสังคมปานกลาง พบว่า ในด้านลักษณะทางกายภาพนั้น ผู้เขียนไม่เน้นตัวละครที่มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ยั่วยวน ใช้สรีระเบิกทางในการทำกิจใดๆ แต่จะสร้างตัวละครที่มีเสน่ห์ชวนมอง บุคลิกดี คล่องแคล่ว มากกว่าจะเป็นหญิงสาวที่ผ่านเวทีการประกวดความงามมาแล้ว ส่วนลักษณะนิสัยนั้น ผู้เขียนจะเน้นลักษณะส่วนใหญ่ของตัวละครหญิงที่มีจิตใจเข้มแข็ง อดทน เชื้อมั่นในตนเอง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หยิ่งย่องในศักดิ์ศรีของตน ไม่ก้มหัวให้กับอำนาจเงินตรา พยายามดิ้นรนต่อสู้ด้วยตนเอง ในขณะเดียวกันก็มีจิตใจที่อ่อนโยน เอื้อเฟื้อ เสียสละ รู้จักถนอมน้ำใจผู้อื่น ไม่ชอบทำร้ายจิตใจใครจึงเป็นเหตุให้ถูกเอาเปรียบจากผู้อื่นจนสร้างความทุกข์ให้กับตนเอง แต่ด้วยความเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งอดทน เป็นนักสู้ชีวิตจึงพยายามต่อสู้กับปัญหา และผ่านพ้นสถานการณ์ที่วิกฤติไปได้แม้ว่าตนเองจะได้รับความบอบช้ำทั้งกายและใจก็ตาม ส่วนตัวละครที่มีฐานะทางสังคมต่ำนั้น พบว่า ผู้เขียนสร้างให้เป็นผู้หญิงที่มีหน้าตา

สะสวย มีเสน่ห์ชวนมอง บุคลิกดี คล่องแคล่ว และมีลักษณะนิสัยที่เข้มแข็งอดทน เชื่อกันตนเองเป็นนักสู้ชีวิตที่ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคง่าย ๆ แม้จะเป็นผู้หญิงที่ดื้อด้อยแต่ก็พยายามต่อสู้เพื่อยกระดับฐานะของตน ส่วนตัวละครที่มีฐานะทางสังคมสูง พบว่า ผู้เขียนสร้างให้เป็นหญิงสาวที่มีฐานะนรศักดิ์เป็นเจ้าหญิง หรือบุตรของผู้มีบรรดาศักดิ์สูง ตัวละครเหล่านี้มีรูปร่างหน้าตางดงาม มีเสน่ห์ มีบุคลิกที่ภูมิฐาน สง่างามน่าเกรงขามสมกับเป็นผู้ที่มีชาติตระกูลสูง ในด้านลักษณะนิสัยจะเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว แต่ก็มีความอ่อนโยน เมตตาปราณี และรักความยุติธรรม

2. ด้านบทบาทของผู้หญิงตามสถานภาพ ได้แก่ บทบาทในครอบครัว พบว่า ในฐานะของบุตรสาวที่ที่จะต้องอยู่ในโอวาท ประพฤติตนเหมาะสมตามขนบประเพณีค่านิยมของสังคม อยู่ในโอวาทของบิดามารดา มีความกตัญญูรู้คุณเสียสละเพื่อครอบครัว ขยันหมั่นเพียรช่วยเหลือกิจการงานในบ้านตามสมควร ส่วนบุตรสาวที่ไม่อยู่ในโอวาทจะเป็นผู้มีความคึดร้อนแเอาแต่ใจตนเองไม่เชื่อฟังใคร ดำเนินชีวิตอย่างอิสระตามใจชอบ บางคนก็สามารถเอาตัวรอดได้ แต่บางคนก็ประสบความล้มเหลวในชีวิตเพราะพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าตัวละครที่ไม่อยู่ในโอวาทไม่มีความกตัญญูเพียงแต่เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง และต้องการดำเนินชีวิตตามความคิดของตนเองเท่านั้น ส่วนบทบาทในฐานะภรรยา พบว่า ผู้หญิงจะต้องเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี บางคนต้องทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว ภรรยาบางคนสามารถเป็นหลักของครอบครัวได้ บางคนมีฐานะดีจึงไม่ต้องทำงานนอกจากทำหน้าที่ออกงานสังคมร่วมกับสามี ตัวละครที่อยู่ในฐานะภรรยาส่วนใหญ่จะประสบกับความล้มเหลวในการครองชีวิตคู่อันเนื่องมาจากความเจ้าชู้ของสามี และการถูกสามีเอาเปรียบ จนภรรยาบางคนหาทางออกด้วยการประพฤติดตนไม่เหมาะสมแอบไปมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับชายอื่น และบางคนก็ต้องหย่าร้างไป บทบาทในฐานะมารดา พบว่า ส่วนใหญ่มีบทบาทที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อลูกและครอบครัว ส่วนมารดาที่ขาดความรับผิดชอบในความเป็นแม่ ผู้เขียนกล่าวถึงเพียงสองตัวเท่านั้น บทบาทของผู้หญิงในสังคม พบว่า ผู้หญิงมีความสามารถในการประกอบอาชีพแม้จะไม่จบการศึกษาในระดับปริญญา ก็สามารถทำงานเลี้ยงตนเอง และเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้ด้วยอาชีพต่างๆ เช่น เป็นนายหน้า เป็นนางแบบ เป็นแม่ค้า เป็นนักเขียน เป็นนักหนังสือพิมพ์ นอกจากนี้บางคนก็ยังได้ใช้ความสามารถพิเศษที่มีอยู่ประกอบอาชีพเสริมทำให้มีรายได้มากขึ้น ส่วนบทบาทในการสมาคม ผู้หญิงส่วนใหญ่จะวางตัวได้เหมาะสมในการคบหาเพื่อนต่างเพศมีเพียงกบในสองชีวิตเพียงคนเดียวที่ดำเนินบทบาทอย่างไม่เหมาะสมใช้ชีวิตอย่างอิสระเสรีในการคบเพื่อนต่างเพศ โดยเห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายเป็นเรื่องปกติธรรมดาแต่เนื่องจากการกระทำที่ผิดจากค่านิยมในสังคมไทย เนื่องจากการกระทำที่ผิดจากค่านิยมในสังคมไทย จึงต้องประสบกับชีวิตที่ล้มเหลว ครอบครัวแตกแยก และในที่สุดตนเองก็ต้องจบชีวิตลงอย่าง

นำอนาคต แต่ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะดำเนินบทบาทในสังคมได้ดีแม้บางคนจะมีความรู้น้อยแต่ก็สามารถพูดคุยสนทนากับผู้อื่นได้อย่างเฉลียวฉลาดทันคน วางตัวได้ดี มีบุคลิกที่เชื่อมั่นตนเอง ผู้หญิงบางคนยังมีบทบาทเพื่อสังคม เช่น เป็นนักสังคมสงเคราะห์ ช่วยงานการกุศล สำหรับบทบาทในด้านการเมือง ปรากฏบทบาทของผู้หญิงที่เป็นหัวคะแนน เป็นผู้ช่วยเสรีไทย เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นพระราชินีปกครองแคว้นแคว้น

3. ด้านทักษะของผู้เขียนที่มีต่อผู้หญิง ในด้านการศึกษา พบว่า ลูกผู้หญิงไม่ต้องเรียนสูงมากนักแต่ถ้ามีความสามารถแสวงหาความรู้ได้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวแล้วก็นับว่าเป็นคนรอบรู้ เฉลียวฉลาดซึ่งมีคุณค่ายิ่งกว่าความสวยงามมากนัก

ในด้านคู่ครอง ผู้เขียนมีทัศนะว่า การเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่นั้นต้องอาศัยความเชื่อถือ ความศรัทธาต่อกัน จึงจะทำให้การครองชีวิตคู่ประสบผลสำเร็จ ส่วนการเลือกคู่ครองตามความเห็นชอบของตนเอง ความรักหรือวัตถุมิใช่สิ่งเดียวที่จะยึดเหนี่ยวชีวิตคู่ให้ยืนยาว แต่การครองชีวิตคู่ต้องมีองค์ประกอบอื่นอีกหลายประการเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นว่า ลูกผู้หญิงที่มีโอกาสแต่งงานให้ถูกต้องตามประเพณีและกฎหมายเป็นสิ่งที่ควรกระทำเพราะเป็นสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้หญิง ส่วนผู้หญิงที่เป็นโสเภณีหรือเป็นหม้ายก็ไม่ควรถือเป็นปมด้อย ผู้หญิงควรดูแลตนเองได้ สำหรับการดำเนินชีวิตครอบครัวผู้เขียนมีทัศนะว่า ผู้หญิงควรมีส่วนร่วมในการสร้างครอบครัวใหม่ด้วยการช่วยสามีทำมาหากิน และถ้าจะต้องอยู่ร่วมกับครอบครัวเดิมของฝ่ายชายผู้หญิงจะต้องปรับตัวให้เข้ากับทุกคนในครอบครัว ผู้หญิงต้องรู้จักอดทน เพื่อความสงบสุขของครอบครัว

ในด้านสังคม ผู้เขียนมีทัศนะว่า ผู้หญิงยังไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ในขณะที่สังคมกำหนดค่านิยมของผู้หญิงให้ต้องรักษาความบริสุทธิ์เป็นกุลสตรี มีความอดทน อดกลั้นต่อปัญหาชีวิตครอบครัวเพื่อให้ชีวิตสมรสดำเนินไปตลอดรอดฝั่ง แต่สังคมไม่เคยกำหนดค่านิยมให้ผู้ชายซื้อสัตย์ต่อภรรยา รักเดียวใจเดียว เสียสละเพื่อครอบครัว นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอทัศนะว่า ผู้หญิงควรมีสิทธิที่จะตัดสินใจชีวิตของตนเองและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับผู้ชาย สรีระทางร่างกายมิใช่สิ่งที่จะจำกัดให้ผู้หญิงหมดสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตน

อภิปรายผล

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ จำนวน 37 เรื่อง จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนไม่เน้นการสร้างตัวละครที่มีลักษณะรูปร่างหน้าตางามเลิศ แต่จะเน้นที่ความมีเสน่ห์ชวนมอง บุคลิกดี มีลักษณะนิสัยอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ เป็นนักสู้ที่ไม่ยอมแพ้แก่โชคชะตา ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงที่มีฐานะทางสังคมสูง ฐานะทางสังคมปานกลาง หรือฐานะทางสังคมต่ำ ก็ล้วนแล้วแต่เป็น

ผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็ง อดทน ทั้งสิ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีจิตใจที่อ่อนโยน รู้จักรักษาหัวใจผู้อื่น รักความยุติธรรม แต่ตัวละครน้อยตัวที่จะสุขสมหวังในตอนจบส่วนใหญ่ผู้เขียนจะให้เสมอตัว คือไม่ถึงกับแพ้ แต่ก็ไม่ชนะ นอกจากนี้ผู้เขียนยังสร้างตัวละครที่มีฐานะดีแต่ไม่ดำเนินพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อค่านิยมของสังคม แต่ในที่สุดก็ให้จบชีวิตลงด้วยการฆ่าตัวตายเสมือนเป็นการลงโทษให้สาสมกับความเลว บางคนมีความอาฆาตพยาบาทรุนแรงจนกลายเป็นคนที่มีจิตวิปริตสามารถฆ่าคนได้อย่างเลือดเย็นผิดปกติวิสัยของคนปกติ และบางคนก็รักความสบายพอใจกับการมีอาชีพเป็นโสเภณี

ในขณะที่เดียวกันผู้เขียนก็สร้างตัวละครหญิงที่มีคุณค่า ทั้งด้วยอุดมการณ์ที่อุทิศตนเพื่อสังคม และด้วยความสามารถในการทำงานที่ไม่แพ้ผู้ชายออกตามสอกลคนใด การที่ผู้เขียนสร้างตัวละครหญิงที่มีลักษณะหลากหลายเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมองชีวิตของผู้หญิงด้วยสายตาของผู้ที่เชื่อว่า ผู้หญิงเป็นปुरुชนธรรมชาติที่มีทั้งดีและเลวละเคล้าปะปนกันไป ผู้หญิงทุกคนไม่ใช่นางเอกในนวนิยายที่ทำแต่สิ่งที่ดีที่ต้องต้องเสมอไป ผู้เขียนเห็นว่าไม่ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงก็ไม่มีใครสมบูรณ์แบบ ไม่มีใครดีหมดและไม่มีใครเลวหมด ผู้หญิงก็เป็นเพศที่มีได้ด้อยไปกว่าผู้ชาย ผู้หญิงไม่ควรทำตนอ่อนแอ แต่ผู้หญิงควรรับผิดชอบสังคมได้เท่ากับผู้ชาย ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้เขียนที่เคยกล่าวกับบัวเพน นัทวิสัยในวรรณกรรมพิณใจไว้ว่า “...ฉันไม่ชอบผู้หญิงอ่อนแอ ไม่เข้มแข็ง หรือไม่อดทน ผู้หญิงต้องแสดงให้เห็นว่าเธอมีความอดทนและเข้มแข็งเท่าชายหรือมากกว่าชาย เมื่อความอดทนนั้นเป็นเรื่องของจิตใจ เพราะผู้หญิงเป็นเพศที่ความอดทน” (วิมล สิริไพบูลย์. 23-29 : 2538)

ในด้านการศึกษานั้นมีข้อน่าสังเกตว่าตัวละครหญิงจะมีการศึกษาไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมปลายหรือมีโอกาสเรียนในมหาวิทยาลัยแต่เรียนไม่จบ แต่ก็สามารถใช้ปฎิภาณไหวพริบ ความเข้มแข็ง อดทน ดำเนินชีวิตมาได้ ลักษณะดังกล่าวนี้ น่าจะสอดคล้องกับลักษณะส่วนตัวของผู้เขียนที่มีการศึกษาเพียงระดับชั้นอนุปริญญาแต่ก็สามารถดำเนินอาชีพเป็นนักเขียน เลี้ยงดูลูกให้มีการศึกษาและดูแลครอบครัวให้มีความเป็นอยู่ที่ดีได้

ในด้านการครองเรือนผู้เขียนค่อนข้างมีทัศนคติในทางลบต่อสามี ดังเห็นได้จากนวนิยายหลายเรื่องที่สะท้อนความล้มเหลวในการครองชีวิตคู่ของผู้หญิง อันเกิดจากความเจ้าชู้และการเอารัดเอาเปรียบของสามีจนนำไปสู่การหย่าร้าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เขียนเคยประสบกับความล้มเหลวในชีวิตแต่งงานมาก่อนและเคยมีสภาพครอบครัวที่ต้องแตกแยกเพราะพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของฝ่ายสามีจึงได้สะท้อนความรู้สึกของตนออกมาในนวนิยาย เพื่อระบายความอัดอั้นตันใจ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการหาทางออกที่ดีวิธีหนึ่งที่ไม่ก่อให้เกิดความรุนแรง นอกจากนี้ยังมีข้อน่าสังเกตว่า ผู้เขียนสร้างตัวละครหญิงในบางเรื่องให้มีความอาฆาตแค้นอย่างรุนแรงต่อผู้ชายและหาทางแก้แค้นด้วยวิธีที่โหดเหี้ยมผิดปกติวิสัยที่ผู้หญิงในชีวิตจริงจะมีความสามารถทำได้นั้น น่าจะเป็นการระบายปมใน

ใจของผู้เขียนที่มีความรู้สึกต่อต้านรุนแรงกับค่านิยมของสังคมที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบและตกเป็นเบี้ยล่างของเพศชายมาตลอด ทั้งนี้เพราะผู้เขียนมีทัศนคติในทางลบต่อผู้ชาย ดังเห็นได้จากการที่ผู้เขียนเคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า“...90 เปอร์เซ็นต์ของผู้ชายไทยเป็นพวกค่างทำอะไรได้โดยไม่ผิด โดยที่ผู้หญิงเป็นเพียงพลเมืองชั้นสองเรียกร้องสิทธิโดยไม่เคยได้รับสิทธิที่เรียกร้อง ผู้หญิงกลายเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวของผู้ชาย ผู้ชายมีสิทธิเลือกผู้หญิงได้โดยผู้หญิงไม่มีสิทธิสามารถทำได้เป็นปัญหาทางสังคมที่ต้องแก้ไขให้ผู้หญิงผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกันผู้ชายผู้หญิงมีความเป็นคนเท่าเทียมกัน” (วิมล ศิริไพบูลย์. 2538 : 55)

ในด้านพัฒนาการเขียน ตั้งแต่ พ.ศ.2508-พ.ศ.2536 มีข้อสังเกตว่าแนวเรื่องในการประพันธ์ของวิมล ศิริไพบูลย์นั้น สามารถแบ่งออกเป็นสองช่วง ในช่วงแรกตั้งแต่ พ.ศ.2508-พ.ศ.2519 แนวเรื่องยังเป็นแนวรักพาฝัน ส่วนใหญ่จบเรื่องลงด้วยความสมหวังของพระเอกนางเอก หลัง พ.ศ. 2519 เป็นต้นมาแนวเรื่องเริ่มเป็นแนวชีวิตที่สมจริงมากยิ่งขึ้น และส่วนใหญ่มักจบเรื่องลงด้วยความผิดหวังของตัวเอกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสมอ โดยเฉพาะการจบเรื่องด้วยความตายของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ส่วนในด้านบทบาทของตัวละครผู้หญิงก็มีการพัฒนาไปเช่นกันจากผู้หญิงที่เรียบร้อยเป็นแม่บ้านแม่เรือน เป็นกุลสตรีที่มีความสามารถในการงานบ้านการเรือนไม่มีบทบาทนอกบ้าน กลับเป็นผู้หญิงที่ก้าวหน้ามากขึ้น บทบาทในการเป็นแม่บ้านลดลงไปตามสภาวะแวดล้อมของสังคม เป็นผู้หญิงเก่งที่ออกทำงานนอกบ้านมากขึ้น โดยไม่ต้องใช้ความรู้สูงมากนักก็สามารถสร้างฐานะความเป็นอยู่ที่ดีให้กับตนได้ อีกทั้งมีบทบาทในสังคมมากขึ้น เช่นเป็นนักสังคมสงเคราะห์ เป็นนักการเมือง สำหรับตัวละครนั้นในด้านลักษณะนิสัยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อย กล่าวคือเป็นผู้หญิงที่มีความรู้สึกอาฆาตพยาบาทมากขึ้นอันเนื่องมาจากแรงบีบคั้นของสังคมหรือจากเพศตรงข้าม แต่ก็ยังคงดำรงความเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็ง อดทน และมีทิวใ่วไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ตัวละครหญิงหลายตัวยังมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไป ดังเห็นได้จากกรณีคู่สาวที่ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงหลายคนคบชู้ผู้ชายเพราะแรงบีบคั้นจากสามีเป็นต้นเหตุ

จากข้อสังเกตพัฒนาการการเขียนของวิมล ศิริไพบูลย์ จะเห็นได้ว่ามีพัฒนาการเป็นไปตามประสบการณ์และอายุที่มากขึ้น ทั้งนี้วิมล ศิริไพบูลย์ เริ่มการเป็นนักเขียนมาตั้งแต่อายุ 14 ปี นวนิยายในระยะแรกๆ จึงเป็นมุมมองของผู้ที่อายุน้อยและด้อยประสบการณ์ต่อชีวิตอย่างแท้จริง แนวเรื่องจึงเป็นแนวพาฝันที่เน้นบทบาทของผู้หญิงในการต่อสู้ชีวิตเพื่อความรักและครอบครัวมากกว่าจะมีบทบาทในสังคม ดังเช่น รจเรข ในเรื่องคำของคน กลิ่นหอม ในเรื่องรอยมลทิน สุชาดา ในเรื่องสายใจ พรพัตร์ ในเรื่องเพลงชีวิต เมทินี ในเรื่องสายรุ้ง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้หญิงที่ต้องต่อสู้เพื่อความรักและแก้ไขปัญหาชีวิตครอบครัวทั้งสิ้นโดยที่มิได้ปรากฏบทบาทต่อสังคมเลยแม้แต่น้อย ต่อเมื่อมีอายุมากขึ้นได้พบเห็นชีวิตและมีประสบการณ์ต่อสังคม ต่อโลก และต่อชีวิตเพิ่มมากขึ้น งาน

เขียน ในระยะต่อๆ มาจึงพัฒนาไปตามวัยและประสบการณ์ดังจะเห็นได้ว่า แม้ลักษณะของตัวละครหญิงที่มีคุณสมบัติเป็นผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็งอดทนเป็นคนสู้ชีวิตมีการศึกษาไม่มากนักแต่สามารถประสบความสำเร็จในการทำงานจะยังคงมีอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงไปแต่ตัวละครหญิงในนวนิยายหลายๆ เรื่องของวิมล ศิริไพบูลย์ เริ่มมีบทบาทในสังคมมากขึ้น การแก้ปัญหาของผู้หญิงมีใช้มีอยู่ แต่เฉพาะภายในครอบครัวอีกต่อไป ผู้หญิงของวิมล ศิริไพบูลย์เริ่มมีบทบาท ความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น และกว้างไกลขึ้น ดังเช่น ดาวเรืองในเรื่องดาวเรือง แม้จะเป็นผู้หญิงที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในสังคมของคนเพราะอุปนิสัยที่แก่นแก้วจนมองดูเป็นคนที่ขาดกาลเทศะ แต่ผู้เขียนก็กำหนดให้ดาวเรืองมีบทบาทในสังคมด้วยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นเมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือกันและการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติ นอกจากนี้ดาวเรืองยังทำงานเพื่อสังคมด้วยการเป็นสายให้กับตำรวจและเป็นหัวคะแนนในการเลือกตั้งกำนันซึ่งเป็นการเลือกตั้งขั้นพื้นฐานในท้องถิ่นของตน มัทนิทรในเรื่องสำรองรัก ก็เป็นผู้หญิงที่มีบทบาทในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ที่ช่วยเหลือสังคมจนได้รับพระราชทานเหรียญตราให้เป็นคุณหญิง มิราในเรื่องรอยอินทร์ก็เป็นนักสังคมสงเคราะห์ระดับสากลในฐานะเจ้าหน้าที่ขององค์การสหประชาชาติที่ต้องทำงานเพื่อมวลมนุษยชาติโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ เรวดีในเรื่องสตรีหมายเลขหนึ่ง ก็ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคมในฐานะภรรยาของประธานาธิบดี และ โกลัญญ์ในเรื่องนายทนาย ที่หาญกล้าจากแม่บ้านธรรมดาคนหนึ่งลงแข่งขันเป็นผู้แทนราษฎรเพื่อสืบสานอุดมการณ์ของสามีนกระทั่งเธอสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และสามารถบริหารงานแก้ไขปัญหาของประเทศได้ด้วยความสำเร็จที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ไม่เกรงกลัวต่ออำนาจมืดที่คอยคุกคามอยู่

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษานวนิยายของ วิมล ศิริไพบูลย์ ผู้วิจัยพบว่านวนิยายของนักเขียนผู้นี้ยังมีแง่มุมอื่นๆ อีกที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ต่อไปดังนี้

1. ควรศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของตัวละครชาย เพื่อจะได้ทราบลักษณะเฉพาะของนวนิยายของนักประพันธ์ผู้นี้
2. ควรศึกษาวิเคราะห์ตัวละครผู้หญิงของนักเขียนนวนิยายไทยร่วมสมัยคนอื่นๆ อีก เพื่อจะได้ทราบว่า นักเขียนนวนิยายไทยร่วมสมัยเหล่านั้นได้สะท้อนชีวิตผู้หญิงไทยในปัจจุบันไว้อย่างไร

บรรณานุกรม

- กมล ชาญเลขา. “บทบาทของหญิงไทย,” วารสารคหเศรษฐศาสตร์. 3(34) : 26-32 ; กันยายน 2499.
- กุหลาบ มัตถิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.
- แก้ว สินธุ. “การแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดหญิง วิวัฒนาการด้านสถานภาพของสตรีไทย,” สกุลไทย. 39 (1997) : 29 ; 26 มกราคม, 2535.
- กิติฤทธิ์ ปราโมช. ม.ร.ว. “สังคมสมัยวิทยา,” ในหนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐาน อารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- จุไรรัตน์ จันทร์ธำรงค์. “ผู้หญิงและการพัฒนา,” ในรวมบทความประเด็นเรื่องสตรี. บรรณาธิการ โดย อมรา พงศาพิชญ์. หน้า 388 . กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- เจือ สตะเวทิน. ศิลปะการประพันธ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเขมม, 2526.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. “ทมิฬอันดีผู้ถูกล้อมกรอบด้วยกาลเวลา,” เบิกฟ้าวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นวลจันทร์, 2523.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. วิชาการประพันธ์. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2519.
- ทัศนีย์ กุมะรัตน์. วิเคราะห์ความคิดเรื่องบทบาทสตรีในนวนิยายของเสนีย์ เสาวพงศ์. ปริญญาโท กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2534. อุดลำนนา.
- ทิษญา โพธิ์อยู่. วิเคราะห์แนวคิดเรื่องบทบาทสตรีในนวนิยายของดวงใจ. ปริญญาโท กศ.ม. พิษณุโลก มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2535. อุดลำนนา.
- ธนวดี ทำจิน. “ผู้หญิงกับการเมือง,” สตรีทัศน์. 7(1) : 23-29 ; มกราคม-มีนาคม 2532.
- นพ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. ปาถกเรื่องนวนิยาย. กรุงเทพฯ : 2519.
- บุญยงค์ เกศเทศ. สถานภาพของสตรีในวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงปี พ.ศ. 2325 - 2394 (รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3). ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517. อุดลำนนา.
- บุญเดิม ไพเราะ. สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ สค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. อุดลำนนา.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ม.ล. แนวทางการอ่านนวนิยาย อนุสารภาษาไทย. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2511.
- _____ วิเคราะห์วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

บัวแพน นันทวิสัย. “ทมนันตีจุดไฟในหัวใจผู้หญิงจนลุกโชน,” วรรณกรรมพินิจ สยามรัฐสัปดาห์.

39(14) : 39-43 ; สิงหาคม 2536.

_____ “เนื่องในวันที่ 8 มีนาคม วันสตรีสากล ภาพสะท้อนของผู้หญิงที่เปลี่ยนไป.”

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 27 : 37-38 ; มีนาคม 2523.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. สถานภาพและบทบาท. กรุงเทพฯ ฯ : คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

พชนีย์ อัยราวงษ์. จริยศึกษาของสตรีไทยในศตวรรษที่สิบสองถึงคำกลอน. วิทยานิพนธ์ อ.ม.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. อุดมสำเนา.

พัทธา สายหู. กลไกของสังคม. พระนคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2524.

พิศมัย ศรีอนุพันธ์. “วรรณกรรมปัจจุบัน : นวนิยาย (Novel),” วารสารวัฒนธรรมไทย. 22 : 23-33 ;

กรกฎาคม 2536.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. การมีส่วนร่วมในสังคมการเมืองการปกครองของสตรีไทย. ม.ป.ท, 2523.

ไพลิน รุ่งรัตน์. “ภาพและบทบาทของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยภายหลังเหตุการณ์เปลี่ยนแปลง

การปกครอง พ.ศ. 2475,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 39 : 38 - 39 ; กันยายน 2535.

_____ “การต่อสู้ของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยและความเป็นจริงของสังคม,” ครุพิธีทัศน์.

3 : 72 - 79 ; มีนาคม 2527.

ภัทรพงศ์ หงษ์ทอง. “ลักษณะวรรณกรรมสตรีในนวนิยายของทมนันตี,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.

39 : 54 - 57 ; กรกฎาคม 2538.

รัฐจวน อินทรกำแหง. การอ่านและการพิจารณาหนังสือ. กรุงเทพฯ ฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2420.

รีนอุทัย สัจจพันธุ์. “ภาพผู้หญิงไทยในนวนิยายของนักเขียนสตรี,” วารสารภาษาและวรรณคดีไทย.

7(1) : 34-42 ; 1 เมษายน 2533.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ ฯ : มปท. 2519.

วิชาญ สว่างวงศ์. การวิเคราะห์ค่านิยมจากวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อุดมสำเนา.

วินิตา คิถิยนต์. “ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายไทยในอดีตและปัจจุบัน,” ใน สองทศวรรษ

อักษรศาสตร์. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2530.

วิมล ศิริไพบูลย์. แก้วกลางดง. โดย ทมนันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ : คลังวิทยา : 2519.

_____ คำของคน. โดยลักษณะวดี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ : รวมสาส์น, 2508.

_____ คำมั่นสัญญา. โดย ทมนันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ : รวมสาส์น, 2521.

วิมล ศิริไพบูลย์. คุณหญิงนอกทำเนียบ. โดย ทมนันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ : รวมสาส์น, 2526.

- _____ คู่กรรม. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ ศิลปาบรรณาการ, 2512.
- _____ โซ่สังคม. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2528. ✓
- _____ ดาวนภา. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2536.
- _____ ดาวเรือง. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ ศิลปาบรรณาการ, 2518. ✓
- _____ ตราบาป. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2523.
- _____ สำรกรัก. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2525.
- _____ นางเอก. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2516.
- _____ นายทมิฬ. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2536.
- _____ แผลหัวใจ. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ ศิลปาบรรณาการ, 2530.
- _____ เพลงชีวิต. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2513. ✓
- _____ มงกุฎหนาม. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2516. ✓
- _____ เมียน้อย. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2514.
- _____ ยอดอนงค์. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2515.
- _____ รอยมลทิน. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2509.
- _____ ร่วมฉัตร. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2513.
- _____ รักดวง. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2527.
- _____ แรงรัก. โดย กนกเรขา (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2520.
- _____ ล่า. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2520.
- _____ วันที่รอคอย. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2529.
- _____ สตรีหมายเลขหนึ่ง. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2523.
- _____ สายรุ้ง. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ ศิลปาบรรณาการ, 2520.
- _____ สายใจ. โดย ลักษณ์วดี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2517.
- _____ สิ้นสวาท. โดย โรสลาเรน (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2528.
- _____ สองชีวิต. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2530.
- _____ หนี้รัก. โดย ลักษณ์วดี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2523.
- _____ อย่าลืมฉัน. โดย โรสลาเรน (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ ศิลปาบรรณาการ, 2520.
- _____ อันธการ. โดย ทมยันตี (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2524. ✓
- _____ อุบัติเหตุ. โดย กนกเรขา (นามแฝง) กรุงเทพฯ ฯ รวมสาส์น, 2511.
- _____ วิภา กงกะนันทน์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

เวณวัน ทองลา. “การต่อสู้เพื่อผู้หญิงในวรรณกรรมใหม่,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 38 : 36 - 38 ;

มีนาคม 2523.

วีรวรรณ ศรีสำราญ. สถานภาพสตรีไทยในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน (พ.ศ. 2479-253).

วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534. อัดสำเนา.

ศรีวิไล ดอกจันทร์. ทฤษฎีและการปฏิบัติการวรรณคดีศึกษา. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

2528. อัดสำเนา.

สน คชสาร. “ผู้หญิงในวรรณกรรม : ศึกษาผ่านทางเสนีย์ เสาวพงศ์,” โลกหนังสือ. 4 : 72 - 75

มกราคม 2521.

สายสมร เฉลยตรงการ. สถานภาพทางสังคมของผู้หญิงไทยในช่วงปี พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2493

ในนวนิยายของ ดอกไม้สด และ ก.สุรางคนางค์. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. อัดสำเนา.

สุพรรณิ วราทร. ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทยตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึง พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ :

เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

สุภัทร สวัสดิรักษ์. “รักของหมยันต์จากคู่กรรมถึงพ่อปลาไหล,” ในการะเกด. 25 : 10 ; 5 เมษายน

2523.

สุรีย์ สุวรรณภาค. บทบาทของสตรีในด้านสิทธิทางเพศ : ศึกษาจากนวนิยายไทยในช่วง พ.ศ.

2444 - พ.ศ. 2501. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

สุจิตรา สุดเดี่ยวไกร. “นวนิยายกับสังคมไทย,” อักษรศาสตร์วิจารณ์. 5(6) : 40-45 ; ตุลาคม-

พฤศจิกายน 2528.

อภิญา ศรีรัตนสมบูรณ์. การวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ชุด “คู่กรรม” ในการถ่ายทอดความเชื่อและ

ค่านิยมในสังคม. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

เอมอร นิรัญราช. ทัศนะทางสังคมในนวนิยายไทยสมัยรัชกาลที่ 7. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. อัดสำเนา.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวเพ็ญแข งามดวงใจ
เกิดวันที่	8 พฤศจิกายน 2500
สถานที่เกิด	อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	273/3 ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง
ตำแหน่งหน้าที่	อาจารย์ 2 ระดับ 7
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนป้อมนาคราชสวนยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2519	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นต้น จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ.2521	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ.2523	ค.บ. วิชาเอกภาษาไทย จากวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
พ.ศ.2541	กศ.ม. วิชาเอกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์

บทคัดย่อ
ของ
เพ็ญแข งามดวงใจ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
พฤษภาคม 2541

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์ผู้หญิงในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ โดยศึกษาจากนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์ ที่พิมพ์รวมเล่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2508 ถึง พ.ศ. 2536 จำนวน 37 เรื่อง การศึกษามุ่งวิเคราะห์ลักษณะตัวละครหญิง บทบาทของผู้หญิงตามสถานภาพ และทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อผู้หญิง วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าใช้วิธีวิจัยเอกสาร และเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาปรากฏดังต่อไปนี้

ด้านลักษณะตัวละคร พบว่า ผู้เขียนเน้นการสร้างตัวละครหญิงที่มีฐานะทางสังคมปานกลางมากกว่าตัวละครที่มีฐานะทางสังคมสูงและต่ำ ด้านลักษณะของตัวละครหญิงเน้นผู้หญิงที่มีเสน่ห์ชวนมอง มีบุคลิกที่ดี คล่องแคล่ว ส่วนลักษณะนิสัยเน้นผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็ง อดทน เชื้อมั่นตนเอง หยิ่งทะนงในศักดิ์ศรี

ด้านบทบาทของผู้หญิง พบว่า บทบาทในฐานะบุตรสาวที่ดีจะต้องประพฤติตนอยู่ในกรอบของประเพณีและค่านิยมของสังคม บทบาทภรรยาที่ดีจะต้องเป็นแม่บ้านแม่เรือน ซื่อสัตย์ต่อสามี ส่วนบทบาทในฐานะมารดาจะต้องมีความเสียสละเพื่อครอบครัวในด้านการประกอบอาชีพของผู้หญิง พบว่า ผู้หญิงแม้จะไม่มีปริญญาก็สามารถประกอบอาชีพ พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของครอบครัวได้ ผู้หญิงสามารถเข้าสังคมได้ดีและช่วยเหลือสังคมตามสมควร ส่วนบทบาทในด้านการเมือง พบว่า ผู้หญิงมีบทบาทเป็นหัวคะแนน เป็นเสรีไทย เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นพระราชินีปกครองแคว้นแคว้น

ส่วนทัศนคติในการศึกษา พบว่า ผู้เขียนไม่เน้นให้ลูกผู้หญิงมีการศึกษาสูงหรือเรียนจบมหาวิทยาลัย แต่จะเน้นผู้หญิงที่มีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบจากการศึกษาสิ่งแวดล้อมรอบตัวสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ในด้านเกี่ยวกับคู่ครอง ผู้เขียนเห็นด้วยกับการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง และมีการแต่งงานที่ถูกต้องตามประเพณี มีการสร้างครอบครัวใหม่ร่วมกันมากกว่าการแต่งงานแบบคลุมถุงชน และอาศัยรวมอยู่ในบ้านฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ส่วนทัศนคติทางด้านสังคมนั้น ผู้เขียนเห็นว่าผู้หญิงยังไม่ได้ได้รับความยุติธรรมจากสังคมในด้านสิทธิและความเสมอภาค อันเนื่องมาจากค่านิยมของสังคมไทยที่ยึดถือกันมานาน

WOMEN IN NOVELS OF WIMOL SIRIPIBOON : AN ANALYSIS STUDY

AN ABSTRACT

BY

PHENKHAE NGANDUANGJAI

PRESENTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER OF EDUCATION DEGREE IN THAI
AT SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

MAY 1998

This thesis aimed at studying and analyzing the personality of female characters of Wimon Siriphaiboon's novels. By studying the novels of Wimon Siriphaiboon which were gathered and printed since 1955 to 1993 (B.E. 2508-2536) including 37 novels. The aim of the study was to analyze the characters, the role as categories status including the author's views towards women in general. The study is researching the documents and the results of the study were presented in the form of a descriptive analysis. The findings were as follows :

For the characters were found that the author emphasised creating more women characters which have general status in society than high and low characters in society. For women characters emphasised on charming ladies, good personality and deft. But for the behaviour emphasis the strong mind, endure, self-confident and proud women.

For the role of women was found that the role as good daughters must behave in the frame of tradition and value of the social. The good role of wife is house-keeping and faithful to their husbands.

For the role of mother, they must have the for families. For the profession of women was found that women without bachelor degree can have a profession, self-assisted and can be assist of the families.

Women can have good social life and assist the society as they can. About the role of the politics was found that women took part in the Free Thai movement during the second World War, the supporter of Member of Parliament, Prime Minister and the Queen.

For the education, the author pointed out that the author didn't emphasis them to have high education or educated from the university, but emphasis them to be clever and smart from studying surrounding environment and can solve the facing problem. For the women's marital life, the author agreed with the mate selection according to self-preference and the were wedding with the tradition. There were more creating new families than the weddings based on parent preference and stayed in one's house. For the view of social, the author pointed out that women didn't get the fairness from social about the right and equalization because of value of Thai social which was treated for a long time.